

MAGYARÖRMÉNY TUDÁSTÁR

Jelen dokumentumot a Magyarörmény Tudástár ingyenes digitális könyvtárból töltötték le. A pontos felhasználási jogokat kérjük nézze meg a honlapon!

www.MagyarormenyTudastar.hu

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”

(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 167. szám
2011. január

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3. I. emeleti Bartók terembe

Bevezető énekek

„Könyörgünk hozzád, szent Szűz, Istenszülő Mária, akit beárnyékkolt a Magasságbeli ereje és megvilágosított a Szentlélek eljövetele, aki minden létező Teremtőjét megfogantad és megszülted kimondhatatlanul: az általad megtestesültnél járj közbe, hogy üdvözítse lelkünket.”*

Ez évi sorozatunkban olyan saragánokat idézünk, melyeket a liturgia bevezető énekeinek nevezünk. (Latinul: introitus) A mostani szövegében Máriához, az Istenanyához fordulunk, jóllehet az örmény szertartásban a január 1.: Urunk megtestesülésének és nevének ünnepe. (Régi magyar nevén a január elsejét még úgyis említik: kiskarácsony.) Jézus jászla mellett ott volt Mária, kérjük: legyen mellettünk is!

* Szent Liturgia 103. o.

Dr. Sasvári László

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Az együtt ünneplés öröme

A karácsonyt nem elsősorban a fények, sokkal inkább a lélek ragyogása emeli ki a hétköznapokból, teszi felejthetetlenné. A szeretet ünnepén különösen fontos az egymásra figyelés, az együttlét öröme. A Magyarok Háza Csontváry termében szorgos kezek által feldíszított karácsonyfa előtt, a 15. Szent Karácsony ünnepén című ünnepi műsor elején *dr. Issekutz Saroltának*, a Fővárosi Karácsony Klub házi-asszonyának két változást kellett bejelentenie. Az ünnepelt, *Dr. Puskás Attila* nem tudott eljönni, mivel kéthónapos kislánya súlyos beteg lett. A másik távol maradó *Flórián Antal* színművész, lábát aznap operálták, helyette *Csengőffy László* színművész szerepelt, akitől – az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat által rendezett műsorban – Erős Attila, Szilágyi Domonkos és Ady Endre egy-egy karácsonyi versét hallottuk. A rendezvény támogatói a Budapest Főváros IX., XI. és XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat, valamint Kiss János és családja (Philadelphia) voltak.

A program első részében *Vörösváry Márton Micimackó* című kantatájából részleteket adott elő az újpesti Benkő István Református Általános Iskola és Gimnázium kicsinyek kórusa: *Talabér Anna*, *Valeyos Hanga*, *Szakács Lilla* és *Mátyás Dominika* énekelt, *Németh Kata* fuvolán, *Géczy Katalin* gitáron, *Vörösváry Márton* hegedűn és *Vörösváry Ibolya* brácsán játszott. A karvezető *Zakarné Szarka Zsuzsa* volt.

Minden évben *dr. Issekutz Sarolta* elnök beszámol az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület éves tevékenységéről. A decemberi ünnepi műsorban a 2010-es évről elhangzott beszámolót a 5–7. oldalon olvashatják.

dr. Issekutz Sarolta köszöntője

A beszámoló után a *Szongott Kristóf* díjátadás következett – díjazott nélkül. Sajnáljuk, hogy a díjazott *dr. Puskás Attila*, a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület elnöke ezúttal nem lehetett itt közösségünkben, de velünk volt lélekben, és mi is vele. A díjazott nagyméretű fényképét azonban bemutatta *dr. Issekutz Sarolta*, aki méltatta a díjazott munkásságát. (A laudáció, és az eddigi díjazottokról szóló írásunk a 8–11. oldalon található.) A *Szongott Kristóf*ot ábrázoló bronz plakettet minden évben *Szongoth Gábor* adta át a díjazottnak, ezúttal csak a közönségnek mutathatta meg. Az oklevelet az elnök asszony olvasta fel. A díjazottat *Vörösváry Márton*

zott munkásságát. (A laudáció, és az eddigi díjazottokról szóló írásunk a 8–11. oldalon található.) A *Szongott Kristóf*ot ábrázoló bronz plakettet minden évben *Szongoth Gábor* adta át a díjazottnak, ezúttal csak a közönségnek mutathatta meg. Az oklevelet az elnök asszony olvasta fel. A díjazottat *Vörösváry Márton*

Benkő István Református Általános Iskola és Gimnázium kicsinyek kórusa

gyönyörű hegedűjátékkal köszöntötte, Csajkovszkij: *Valse Scherzót* adta elő.

A műsor második részében a *Szent Család Plébánia gyermek színjátszó köre* három betlehemes játékkal köszöntötte karácsony ünnepét. Az énekeket betanította *Egyháziné Marthy Katalin*, a perzsa és keleti királyi öltözéket, korhű jelmezeket *Jézus-kori mozaikok, képek* alapján tervezte *Wertán Kinga*. A betlehemes játékokat rendezte és betanította *dr. Kilián Istvánné*.

A tanárnő rövid bevezető előadásából megtudtuk, hogy a betlehemezés a középkorban a templomi szertartás keretében volt beiktatva, a kispapok játszották el Jézus születésének történetét. A betlehemezés mintegy ötszáz évvel ezelőtt profanizáló-

Vörösváry Márton

A decemberi klubdélután közönsége a Csontváry teremben

dott, népi jelleget öltött, népszokássá vált. De a faluban, amikor házról-házra jártak, nem lehetett minden jelenetet előadni időhiány miatt, hiszen sohasem értek volna a végére, ezért egy-egy mozzanatot tanultak be és adtak elő egy-egy háznál. Így egy-egy betlehemes öt-hat perces volt. Egyik háznál a pásztor

jelenetet, a másikon a Heródes-játékot, a három királyok jelenetét mutatták be, minden helyen másikat. A karácsonyi klubdélutánon bemutatott első betlehemi jelenet a régi, történelmi Magyarország legtávolabbi magyar területéről, Csiktaplocáról való, ott gyűjtötték az évszázadokra visszamenő, szájról-szájra öröklődött szöveget, amit végül a 19. század elején leírtak: ez a *Szálláskeresés*. A második jelenet a *Pásztorjáték*, – amikor

Az ünnepi est közönsége

a pásztorok beszélgetnek, és az angyal hírül hozza a csodálatos eseményt –, Rozsnyó környékéről való, és a 19. század utolsó harmadában jegyezték le. A harmadikat Szent László idejében, az 1090-es évek elején a győri kispapok, teológusok adták elő, de nem karácsonykor, hanem a Három királyok ünnepén, Vízkeresztkor. A Márton hegye – ma Pannonhalma – kódex-műhelyében, Hartvik apát, győri püspök kérésére írták le.

A fennmaradt iskoladrámának az az érdekessége, hogy az akkori székesegyház alaprajzát is megismerhetjük belőle, ugyanis a rendezői utasítás külön kihangsúlyozta, hogy melyik király melyik oldalkápolna, vagy oltár előtt szerepeljen. A latinul leírt történetre a szertartáskönyvben figyelt fel 1940-ben a zágrábi egye-

tem professzora, és az év december 6-án Budapesten, az Akadémia külön ülésén megállapították az eredetiségét, majd egy év múlva a piaristák bemutatták. A *csillagének* Szent László kori iskoladrámát újra felfedezte – *Dr. Kilián István*, latinról-magyarra fordította *Kardos Tibor* irodalomtörténész.

A gyermekek játékát a hálás közönség nagy tapsal köszönte meg. A karácsonyi ajándékozási hagyomány ezúttal sem szakadt meg, a klub háziasszonya mindenkire gondolt, a gyermekeknek és a felnőtteknek is jutott ajándék. A gyermekek csomagja főleg édességet és mandarint tartalmazott, míg a felnőttek szép örmény kódexmotívumokkal díszített képeslapot kaptak üveges fényképeretbe foglalva. Az év utolsó klubdélutánja szíveslátással és könyvvásárral ért véget.

Csengőffy László
színművész

Szent Család Plébánia gyermek színjátszó köre

Beszámoló az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2010. évi működéséről

Az egyesület működéséhez a tagdíj bevételeket, adományokat és az adózó állampolgárok személyi jövedelemadó 1 %-a felajánlásait (313 498 Ft) használtuk fel. Pályázatot nyújtottunk be az Országgyűlés kisebbségekkel foglalkozó bizottságához, ahonnan 500 eFt támogatást kaptunk, valamint a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítványhoz, amely két megjelent könyvünket támogatja, egyenként 168 eFt-tal. Együttműködési megállapodásokat kötöttünk a Fővárosi Örmény Önkormányzattal és több kerületi örmény kisebbségi önkormányzatunkkal programjaink, könyveink kiadásának támogatására.

Köszönet a pályázati támogatóknak, adományozóknak, az együttműködő örmény önkormányzatoknak a nyújtott támogatásért, amelyet csakis az örmény kultúra megismertetésére, terjesztésére használtunk fel.

Az egyesület idén sem fizetett személyi juttatást az egyesületi munka vezetéséért, elvégzéséért, sem irodai rezsiköltséget az egyesület működtetéséért, csupán helyiségbérleti díjat.

A Fővárosi Örmény Klub 15. évét zárjuk változatlanul nagy sikerrel, melyet a soha el nem maradt klubdélutánok látogatottsága (80-150 fő) is bizonyít. Vál-

dr. Issekutz Sarolta elnök asszony

tozatos programjait az egyesület képviselőiből alakult kerületi örmény önkormányzatok (idén az I., II., VI., VIII., IX., XI., XII., XIII., XVI. ker.), a Fővárosi Örmény Önkormányzat, valamint az EÖGYKE rendezte önállóan, vagy társszervezőként más örmény önkormányzattal. A klubok műsorai minden év végén összesítésben megjelenik a de-

cemberi füzetekben, hogy visszaemlékezzünk gazdag programjainkra, sikeres együttléteinkre.

A mai ünnepi karácsonyi klubestet az EÖGYKE és a Fővárosi Örmény Önkormányzat rendezte, melyhez rendkívüli támogatást nyújtott a Ferencvárosi-, XI.- és XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat, valamint Kiss János és családja Philadelphiából. Köszönjük, hogy lehetővé tették közel 40 gyermek részvételével a mai klubest megrendezését, és hogy mindenkinek – gyermeknek és felnőttnek is – jut ismét egy kis karácsonyi ajándék, mint ahogy ez már megszokott a közösségünkben. Mint minden hónapban eddig, a havi klubestek vezetését, a hangosítást, műszaki berendezések és eszközök biztosítását, szállítását és üzemeltetését változatlanul az egyesület biztosította. Reméljük, hogy jövőre is biztosítani tudjuk a már megszokott színvonalon a klub működtetését.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek, kulturális és információs havilapunk XIV. évfolyama jelent meg idén igen gazdag anyaggal, 40–60 oldal terjedelemben (átlag 46 oldal), 1350 példányban, valamint 200 pl-ban a 2010. füzetek évkönyv, két kötetben. A www.magyarormeny.hu honlapunkon valamennyi megjelent füzet és meghívó olvasható. A honlap statisztikai kimutatása a világ minden tájáról igen nagy létszámban jelzi az olvasókat.

Köszönet a Fővárosi Örmény Önkormányzatnak és a Ferencvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzatnak, mint fő támogatóinknak, valamint a II., VIII., XI., XII., XIII., XIV. és XV. kerületi örmény önkormányzatoknak, magánszemélyeknek, hogy támogatásukkal hozzájárultak a füzetek megjelentetéséhez. A füzetek és évkönyv eljutott a közgyűjtemények olvasópolcára és gyűjteményébe idén is.

2010 nagyon fontos év volt, és nemcsak a közösségünk életében. Országgyűlési képviselőválasztás és kormányváltás, valamint önkormányzati és kisebbségi önkormányzati választások is zajlottak. Most értünk el az igazi rendszerváltozáshoz, amely lehetőséget teremt mindannyiunk számára a tisztességes, konszolidált élethez. Azonban a jelenlegi súlyos gazdasági és morális válságból csak úgy tudunk kiemelkedni, a felelősségre vonják azokat, akik előidézték azt, haszonélvezői voltak. És ez vonatkozik a kisebbségi közéletre is.

Az őszi választáson egyesületünk nagyon szép eredményt ért el. Csak Budapesten indítottunk jelöltek és az országosan indult 7 örmény szervezet közül a legtöbb képviselőt tudtuk bejuttatni a fővárosi kerületi örmény önkor-

mányzatokba. Ahogy a korábbi ciklusban, ugyanúgy 11 kerületi örmény önkormányzatot tudunk létrehozni tisztán EÖGYKE képviselőkből, azaz 44 képviselőnk jutott mandátumhoz az I., II., VI., VIII., IX., XI., XII., XIII., XIV., XV. és XVI. kerületben.

A fővárosi és országos örmény választásokat 2011. január 9-re tűzték ki, a napokban zárult le a képviselői listaállítás. Reményeink szerint a fővárost ugyanúgy meg tudjuk többségében szerezni, mint ahogy eddig, s tudjuk folytatni a kizárólag az örmény kultúrára, örmény katolikus hitéletre hangsúlyt helyező tevékenységünket. Képviselőink lesznek az országos szervezetben is.

Idén két könyvet adtunk ki: *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája*, amely november 11-én került bemutatásra az OSZK Dísztermében. Tíz év munkája 980 oldalon, 5 500 családnévvel a névmutatóban. Igényes kivitellű könyv, súlya 2,36 kg. Köszönet a támogatóknak, hogy sikerült e igen költséges könyv megjelentetése.

Délvidéki örmény nemesek, Elemér – Écska – Nagybecskerek c. tanulmánykötet (gyűjtötte, átdolgozta és szerkesztette dr. Issekutz Sarolta) sok képanyaggal tegnap jött ki a nyomdából és január 20-án fogjuk bemutatni itt a klubban. Délvidéki látogatásaim eredménye, mely az erzsébetvárosi Kiss, Lázár és Dániel családok délvidéken gyökeret vert ágait mutatja be, köztük Kiss Ernő aradi vértanú családját. Nagyon érdekes kortörténet a XVIII. század utolsó évtizedeitől kezdődően.

Valamennyi könyvünket a közgyűjteményeknek adományoztuk, ezzel is gazdagítva a hazai örménységről létrehozott örmény alkönyvtárakat.

Részt vettünk a kerületi rendezvények létrehozásában, így pl. a II. kerület *Kőország* c. fotókiállítását és a megnyitóműsort rendeztük, valamint az Ízek utcája gasztronómiai bemutatóját.

Megpendült az örmény katolikus hitélet is az Orlay u-i templomunkban, amelyhez sokban hozzásegített az örmény szabadsághőseink emlékfalánál való koszorúzási ünnepségek megszervezése, a Világosító Szent Gergely és a Fogolykiváltó Boldogasszony búcsú megihitt hangulata és a havonkénti zenaagapék is.

Idén is sikeres volt a barangolások őseink földjén rendezvényünk Erdélyben és a brassói örmény találkozó. Részt vettünk a szamosújvári és erzsébetvárosi örmény katolikus búcsúkon és találkoztunk mi elszármazottak az ott hon maradottakkal.

Aradi Vértanúink emlékünnepségét megtartottuk és koszorúztunk Budapesten és Eleméren, Nagybecskerekben is, elnökünk részvételével.

Megérhettük, hogy most már az örményeknek szentje is van, Dr. Bogdánffy Szilárd titkos püspök vértanú boldoggá avatásán október 30-án részt vehetett elnökünk a nagyváradi székesegyházban.

Részt vett egyesületünk idén is a kisebbségi konferenciákon, így elnökünk előadást tartott Gyergyószentmiklóson *Az örmény múlt és hagyomány Erdélyben* c. nemzetközi történész konferencián; részt vett családtörténeti konferencián a Hadtörténeti Intézetben; a *Szörvány-magyarságért* tartott konferencián, valamint a Parlamentben az Európa örökölt kulturális sokszínűsége megőrzéséről szóló *Örökség a jövőnek* című nemzetközi konferencián. Elnökünk valamennyi helyen és a kisebbségi ombudsmannál

is módot talált arra, hogy kifejtse álláspontját a hazai örménység kétnyelvűsége, az erdélyi örménység magyar anyanyelvűsége elfogadtatása ügyében.

Jelen voltunk az '56-os Pongráz Ödön temetésén Kiskunmajsán és Pongráz Gergely emlékére a Kiskunmajsai 56-os múzeum alapításának 11. évfordulójára rendezett ünnepségen is.

Koszorúztunk Agárdy Gábor emléktáblájának felavatásán, és leróttuk kegyeletünket Bánffy Gyuri bácsi temetése alkalmából is.

Gyűjtöttünk és adtunk adományt az árvíz- és vörösiszap károsultjai javára, az eleméri róm. kat. templom felújítására, a szamosújvári Mezőségi Kemény Zsigmond Szórványoktatási Központ felépítésére téglajegyek vételével; támogattunk könyvkiadást is ez évben.

Idén is adományoztunk *Szongott Krisztof díjat* – immár 12. alkalommal – *Dr. Puskás Attila* latin-, vallástörténet- és egyházi művészettörténet tanár, a Marosvásárhelyi Örmény Magyar Kulturális Egyesület elnökének, aki elévülhetetlen érdemeket szerzett egyházi és világi területen egyaránt az örménymagyarság, magyarörménység kultúrájának, közösségeinek, identitásának megmaradásáért.

Az EÖGYKE büszke az ez évben végzett munkájára és eredményeire. Reméljük a januári választások sikerességét, hogy a következő négy évben is az örmény közösségünk identitásának megerősítésén, az örmény kultúra terjesztésén és megőrkítésén dolgozhatunk. De ehhez szükség van több munkáskézre is.

dr. Issekutz Sarolta elnök
(Elhangzott 2010. december 16-án a Fővárosi Örmény Klubban)

Dr. Puskás Attila

Laudáció

1974. március 31-én született Marosvásárhelyen. Szülei Puskás István tanár és az örmény gyökerű Pápai Mária gyermekorvos, akinek nagyanyja Szentpétery Róza volt.

Az általános iskolát Baróton végezte, illetve a 8. osztályt már Brassóban, és itt is érettségizett a Természettudományi Líceum elvégzése után. A Gyulafehérvári Hittudományi Főiskolán tanult 1992–95-ig, majd a Pápai Gergely Egyetemen, Rómában szerzett egyetemi oklevelet. 1999–2001 között folytatta tanulmányait Rómában, ahol mestri oklevelet szerzett fundamentális teológiából. 2002–2005-ig Budapesten, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen képezi tovább magát, majd a fundamentális teológiából doktori oklevelet szerez. Közben 2001–2003-ig Rómában a Pápai Kleti Intézetben is tanul örmény nyelvet és történelmet.

2003–2006-ig a Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Plébánia plébánosa, egyúttal a Romániai Örmény Katolikus Ordinariatus általános helynöke. 2008-tól a Bolyai Farkas Elméleti Líceum latin- és valástörténet tanára, valamint a Re-

formátus Kollégium latin- és egyházi művészettörténet tanára Marosvásárhelyen.

2010-ben a Román TV Marosvásárhelyi Regionális Stúdió vallási műsor-szerkesztője.

Több nyelven beszél, így német, olasz, román, örmény és latin nyelven.

2007-ben alapítja meg a Marosvásárhelyi Örmény Magyar Kulturális Egyesületet, amelynek elnöke. (Az egyesület létrehozásánál az EÖGYKE is bábkodott). Az egyesület a marosvásárhelyi örmény gyökerűeket fogja össze havi Örmény Estjeivel, amelyeken az örmény kultúra egy-egy szeletét mutatják be. Célja, hogy erősítse a helyi közösség örmény identitását, és az örmény történelmi jelenlétet tudatosítsa Marosvásárhelyen.

Előadások, könyvbemutatók, kiállítások színesítik ezáltal a marosvásárhelyi kulturális életet. Az egyesület tevékenységi területei: az örmény kultúra és vallás, örmény kutatások támogatása, örmény gyökerek kutatása Marosvásárhelyen és Erdélyben. Kapcsolatban van Erdély minden örmény közösségével, marosvásárhelyi egye-

letekkel. Közös kiállításokat, kirándulásokat szervez, valamint kapcsolatot tart fenn a magyarországi örmény egyesületekkel, elsősorban az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesülettel.

Dr. Puskás Attila fiatal kora ellenére hatalmas tudást halmozott már fel, amelyet nemcsak a marosvásárhelyi örmény közösség és a vásárhelyi tanuló ifjúság számára ad át, – korábban pedig a gyergyószentmiklósi hívek és ifjúság számára –, hanem a rádióhallgatók részére is egyházi témájú előadásaival. Emellett rendszeres résztvevője örmény tudományos konferenciáknak (Budapest, Piliscsaba, Gyergyószentmiklós, Segesvár, Kolozsvár), és rendszeresen jelentkezik publikációival a szamosújvári Armeniában, több helyi újságban, valamint az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain, ahol évek óta az Örmény-magyar gyermekrovat szerkesztője. Tanulmányai konferenciakötetekben, vagy társszerzőként tematikus könyvben is megjelent, mint pl. az Örmény halottkultusz és temetkezés, Erzsébetváros és örmény katolikus temetője c. könyvben *Az örmény halotti szertartás és teológiai gyökerei* c. tanulmánya (Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Buda-

pest, 2009), amelynek kapcsán az Ő és felesége nevéhez fűződik az erzsébetvárosi örmény katolikus temető síremlékeinek megtisztítása, feltérképezése és fotózása is.

Nős (felesége ugyancsak erdélyi örmény származású), egy kislány – Réka édesapja.

Megállapíthatjuk, hogy Dr. Puskás Attila fáradságot nem kímélve tanít, szervez, kutató, ír, előad, értékeket ment, barangolásokat vezet, azaz egy igazi közösségi vezető, aki boldogan osztja meg tudását másokkal, s ezáltal boldoggá teszi azokat is. A tudáson kívül szeretetet ad és szeretetet kap.

Már az eddigi életműjével is rászolgált arra, hogy az 1999-ben alapított *Szongott Kristóf díjat* az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület Neki ítélje oda, hiszen „...*a magyar-örménység közösségéért, kultúrájának megmaradásáért, határainkon túl élő közösségeinkért működve elvülhetetlen érdemeket szerzett*” egyházi és világi területen egyaránt. Kívánjuk, hogy jó egészségben sokáig éljen szerető családjában, valamint közössége körében és segítse az erdélyi örménymagarság kultúrájának, közösségeinek megmaradását.

dr. Issekutz Sarolta

(Budapest, 2010. december 16.)

Szongott Kristóf halálának 104. évfordulójára

A mai erdélyi örmény gyökerűek sohasem feledhetik el, hogy kinek köszönhetik azt a tudást, amely őseik múltját, történelmét, kultúrtörténetét, életvitelét, hagyományait, eredményeit, híres családjait, az örmény nevek etimológiáját, stb. feltárta és megmentette számukra. Szongott Kristóf (1843–1907. janu-

ár 24.) szamosújvári főgimnáziumi tanár, író és szerkesztő, kiadó-tulajdonos kutatásaink és fáradhatatlan munkabírájának köszönhető, hogy megírta a *Szamosújvár szabad kir. város Monográfiája* c. 4 kötetes művét, a *Magyarhoni örmény családok genealógiája* és számos más könyvet és kiadványt. Megin-

dította az *ARMENIA magyar-örmény havi szemlélt* 1887-ben, amely csak halálával szűnt meg. A havilap 21 évkönyv formájában is megjelent, összesűrítve a hatalmas tudásanyagot. Ezen felbecsülhetetlen adattárat az EÖGYKE a közeljövőben CD-n jelenteti meg, hogy mindeki számára elérhetővé váljon.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület példaképének tekintti Szongott Kristóf munkásságát. Rá emlékezve és emlékeztetve indította el 1997-ben az *Erdélyi Örmény Múzeum* könyvsorozatát, hogy buzdítsa közössége tagjait, tárják fel és az egyesület közreadja a Szongott Kristóf halála óta az erdélyi örményekre vonatkozóan történeteket, kutatási eredményeket, tanulmányokat, irodalmi alkotásokat, stb.

Rá emlékezve alapította meg az egyesület 1999-ben a *Szongott Kristóf-díjat* is, hogy évente jutalmazza azon személyeket (élőket és holtakat), „*akik a hazai magyar-örménység közösségéért, kultúrájának megmaradásáért, határainkon túl élő közösségeinkért működve elvégezték érdemeiket szereztek.*” A díj – mely Szongott Kristófról készült bronz plakettből (13 cm) és oklevélből áll, könyvajándékokkal kísérve – minden év decemberében, az ünnepélyes karácsonyi klubrendezvény keretében kerül átadásra, idén a 12. alkalommal a 20. kitüntetettnek.

Szongott Kristóf-díj kitüntetettjei:

1999 Páter *Fogolyán Miklós Lukács* (posztumusz), Szent Lázár szigeti mechtarista szerzetes, Gyergyószentmiklós örmény katolikus plébános

Vákár Tibor építész-, képzőművész

2000 *Korbuly Domonkos* (posztumusz) armenológus

Dr. Szentpétery Tibor fotóművész, a Budapesti Örmény Katolikus Lelkész-ség egyházi gondnoka

2001 Páter *Kádár Dániel Antal* C.M.Vind (posztumusz) bécsi mechtarista szerzetes, örmény katolikus plébános, az Orlay u-i objektum létrehozója

Dr. Hovannesian Eghia (posztumusz) ügyvéd, író, könyvkiadó

2002 *Dr. Csordás Eörs* kanonok, a Pazmaneum rektora

Dr. Semjén Zsolt helyettes államtitkár, parlamenti képviselő

2003 *Lengyel Ákosné* néprajzos

Gabányi János (posztumusz) tanár, helytörténész

2004 *Dr. Száva Tibor Sándor* gépészmérnök, családtörténeti író

Dr. Schiütz Ödön (posztumusz) armenológus, az MTA külső tagja, az ELTE professzora

2005 *Vicelár Mária*, örmény katolikus egyháztanácsos (Erzsébetváros)

2006 *Vitéz Bálint Tiborné sz. Kovács Júlia* magyar és történelem szakos tanár, könyvtáros, az Armenia Örménymagyar Baráti Társaság elnöke

Dr. Issekutz János (posztumusz) bíró, ügyvéd és jogtanácsos, a XII. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnökhelyettese, az Örmény Katolikus Plébánia ügyvédje és egyháztanácsosa

2007 *Tutsek János* (posztumusz) okleveles gépészmérnök, fotóművész, az örmény katolikus egyháztanács volt elnöke

2008 *Wertán Zsoltné* okleveles vegyi-gépészmérnök, az örmény katolikus gondnokság tagja, örmény kisebbségi képviselő,

Zakariás Antal Dirán okleveles közgazdász, örmény kisebbségi képviselő,

az örmény katolikus gondnokság világi elnöke

2009 *Balázs Bécsi Attila* tanár, művészettörténész, a TÉKA Alapítvány (Szamosújvár) igazgatója, a TÉKA Művelődési Alapítvány és a TÉKA Művelődési Központ vezetője, Kolozs megyei tanácsos

2010 *Dr. Puskás Attila* latin-, vallás-történet- és egyházi művészettörténet tanár, a Marosvásárhelyi Örmény Magyar Kulturális Egyesület elnöke.

Büszkék vagyunk díjazottainkra és munkásságukra. Köszönjük.

dr. Issekutz Sarolta

Országközi beszámoló

Az „*Örökség a jövőnek*” címmel, **2010 november 25-én, az Országközi Felsőházi termébe összehívott konferenciáról.**

A konferencia Európa örökölt kulturális sokszínűsége megőrzésének témaköré-vel és jelentőségével foglalkozott.

Az előadói kör a magyar és nemzetközi kutatóintézetek vezető képviselőiből, egyetemi oktatóiból, a hazai és külföldi kisebbség meghívott prominens képviselőiből tevődött össze.

A konferencia aktualitását az adja, hogy 2011-ben az Európai Unió elnökségét Magyarország adja és ez az országközi fórum hivatott bemutatni és definiálni Európa kulturális sokszínűségét és feltárni a megőrzés lehetőségeit.

A meghívott hazai és külföldi hallgatóság a Felsőházi terem felét foglalták el. Az előadások nyelve magyar és angol volt. Az angol-nyelvű előadásokat fülhallgatón keresztül magyar szinkrontolmácsolás segítette.

A konferenciát *Kövér László*, az Országgyűlés elnöke nyitotta meg. A bevezető előadást *Androulla Vassiliou*, az Európai Bizottság oktatásért, kultúráért, többnyelvűségért, sportért, médiáért és ifjúságért felelős biztosa tartotta, majd az általános bevezetőket *Győri Enikő* Eu

ügyekért felelős államtitkár a kulturális sokszínűség szerepéről és *Szőcs Géza* kultúráért felelős államtitkár ismertette, az örökölt kulturális sokszínűség megőrzésének közép-európai esélyeit.

Ezután a konferencia a meghívottakat álló fogadással vendégelte meg, majd délután a tanácskozás további három helyen, négy szekcióban folytatódott.

Az „A” szekció előadója *Kazimierz Wóycicki*, a Szeim külügyi Bizottságának tanácsadója volt. Történelmi visszatekintésben beszélt a Sztálin-Ribbentrop-paktum Közép-Európát sújtó káros következményeiről, a geopolitika és a hidegháború Közép-Kelet-Európát megosztó negatív hatásáról. *Korhecz Tamás*, a Vajdasági Nemzeti Tanács elnöke, a sokszínű és heterogén szerb kultúrát ismertette és a Nemzeti Tanács szerepét az oktatás és közművelődés területén, amely a sokszínűség értékeinek védelmét és megőrzését szolgálja. *Bakk Miklós*, a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem docense azt fejtegette, hogy Európa az államok szövetsége vagy a Régiók Európája legyen-e? A terület kiegyenlítés a kulturális és nyelv-

vi lehetőségek hordozója lehet – mondta. Beszült arról is, hogy 2,5 székely megyét megilletne a területi autonómia, melyhez Magyarország segítsége a megvalósítás szakítóprijójára lehet.

A „B” szekcióban *Toader Nicoara*, a Babes Bolyai Egyetem rektor-helyettese, *Jarmila Lajcáková* a pozsonyi Etnikum és Kultúra Kutatás központjának munkatársa, Kalapis Stoján, a Nagybecskereki Emmaus Kollégium igazgatója és *Orosz Ildikó*, a Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség elnöke, az örökölt kulturális sokszínűség hatása az oktatói és kutatói jelen átalakulására – témakörrel foglalkoztak.

A „C” szekcióban a határon átnyúló és közös tárgyi és szellemi kulturális örökség védelme és a többnyelvűség témakörével *Lőrincz Zoltán* művészettörténész, a kaposvári egyetem tanszék-vezetője, *Guttman Szabolcs* építész, a Romániai Építész Kamara erdélyi fiók-

szervezetének elnöke és *Soós Gábor*, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal vezető tanácsosa foglalkozott, aki részletesen ismertette a Szellemi Kulturális Örökség megőrzéséről szóló UNESCO egyezményt (2003), amelyhez hazánk is csatlakozott 2006-ban.

A „D” szekció a kulturális sokszínűség gazdasági vetületeit elemezte. Az előadók két európai nemzeti és kisebbségi szervezet igazgatója és a gyöngyösi Károly Róbert Főiskola adjunktusa voltak.

A konferencia összefoglaló előadását a Felsőházi Teremben *Gál Kinga* EU parlamenti képviselő tartotta, majd záróbeszédet *Tőkés László*, az Európai Parlament alelnöke mondott.

A „Heritage for the Future” tanácskozáson az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet hárman képviseltük: *dr. Issekutz Sarolta* elnök és *Heim Pál* képviselővel együtt.

Zakariás Antal Dirán

Fővárosi Örmény Klub

2011. január 20. (csütörtök) 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Könyvbemutató

- *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* (Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Budapest, 2010). A szerző a helyszínen dedikálja könyvét.
- *Délvidéki örmény nemesek – Elemér, Écska, Nagybecskerek* (szerkesztette: dr. Issekutz Sarolta, EÖGYKE Budapest, 2010)

Filmvetítés

- *Családmese: Issekutz család* (szerkesztő: Borbás Mária, Hír TV, 2007)

Rendező: A Fővárosi Örmény Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
Támogató: Józsefvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története*

A törökök utolsó betörése a Temesi Bánságba

Lázár János csatája a törökökkel

(2. rész)

Kicsit több mint egy évtizeddel később az écskai nagybirtok Dél-Magyarország egyik nagyon jelentős helyévé válik. A császárság e részében lévő, legfrekváltabb hajókikötővel rendelkező faluja nagy sebességgel fejlődik. Emellett nagyon fontos, mint szárazföldi, és mint vízi közlekedési útvonal is. A törökök már régen, 1717-ben elhagyták a Bánságot, de még időszakosan mindig betörték, hogy fosztogassanak, raboljanak és gyújtogassanak. A két birodalom dunai határa eléggé nyugtalan volt ebben az időben.

Régóta nem volt háború! Csak dolgoztak, építettek és egyre jobban éltek az emberek. Ez az állapot nem tarthatott sokáig. A Temesi Bánság nyugodt életének, és a mi falunkénak is a törökök Dunán keresztüli betörése vetett véget 1788 szeptemberében. A harcra uralkodó nehéz helyzet miatt II. József császár már harmadik alkalommal, sürgősséggel érkezik a Bánságba. Zemonyon (Zemun) és Pancsován (Pančevo) keresztül indul el Karánsebesre, hogy saját egységeivel segítse a védőket. Azonban szeptember 14-én belerohannak a szlatinei csatába, ahol megverte őket Jusuf pasa, a nagyvezér. Galoppban menekül a császár a csataterőről, és épp hogy megmenekült.

A győzelemtől lelkes török könnyű lovasság gyorsan haladt előre, és már október 4-én elfoglalták Orlódot (Orlovat). Écskán pánik tör ki, a helyiek menekülnek az oszmánok betörése elől, és már másnap, Becskereken keresztülhaladva, megérkeznek Aradácba. A földbirtokos legidősebb fia, Lázár János hatvan

felfegyverzett lovassal, akik éjszaka a határon őrködnék és felügyelik a falun áthaladó utakat, valamint testvéreivel, Ágostonnal, aki átveszi a belső őrséget és a földesúri palota védelmét, mind a faluban maradnak.

A földbirtokos meg tudja, hogy a törökök tárgyalókat küldenek Écskába, akiknek fogadására a saját kíséretével indul. A megbeszélthelyen, Orlód irányába kerül sor a török lovasok és Lázár Lukács találkozására, melynek során biztosítékot kap, hogy a birtokát és a falut megóvják a háborús rombolástól, a hála jeléül a földesúr családjának a törökökkel való múltbéli jó viszonya miatt. Tessék, itt a drága jutalom a Lázár családnak azért, hogy a temesvári pasának hűséges szolgálatokat tett a múltban. Néhány nappal később, október 17-én és 18-án a törökök áttörnek a Temes folyó hídvédelmét, de Radivojevics György (Đorđe Radivojević) kapitány háromszáz katonájával visszaverte a támadást, így visszahúzódsra kényszerítette őket. Ebben a kíméletlen, szemtől szembeni harcban halálosan megsebesült a bátor kapitány. Az ő hősi halála emlékére, vala-

* Szerbből fordította Letenyey Bea

mint azért, mert megakadályozták a törökök Közép-Bánságba történő behatolását, a Temes jobb partján, a mai nyári úton, amely Lukácsfalvából (Lukićevo) vezet Tamaslakába (Tomaševac), a hála jeléül egy emlékmű áll. Az emlékműbe szláv egyházi és latin nyelven ez van bevésvé: „A nagyon bátor és nemes Đorđe Radivojević császári kapitány 1788-ban a hatalmas és erős ellenséggel szemben ezen a helyen halt hősi halált, amelynek emlékére az országnak elkötelezett nemzetfelei emlékművet állítottak. 1823.”

A török sereg üldözéséhez csatlakozott saját lovasaival Lázár János is, és a magyar huszárokkal együtt egy rö-

videbb ütközetben megverték mintegy negyven páncélost, akik nagy részét lekaszabolták. A törökök ellen folytatott háborúban tett szolgálataiért a bécsi udvar nemesi címet adományozott Jánosnak.

Az akkor harminc éves Lázár János apjával fokozatosan tanulta a földesúri „tudományt”. Folyamatosan Écskán tartózkodott, és lassan átvette a birtok vezetését. Nem sokkal azután, hogy a falu megmenekült a törökök megszállásától, 1793-ban három hónap alatt elhunytak a szülei, Lázár Lukács és felesége Szibilla. János átveszi a birtok vezetésének terhét.

Folytatjuk

Dr. Izsák Sámuel – Sztranyiczki Mihály

A szamosújvári Szentháromság gyógyszerház

(5., befejező rész)*

1900-ban: Az egeresi *Szilágyi Lajos* kérte a második gyógyszerház megnyitására vonatkozó jogosítvány megadását. Ezt a kérvényt is elutasították. Szamosújvár város gyógyszerész polgármestere ismét kénytelen volt kifejezni véleményét a megye főispánjának címzett emlékiratában. Ebben a levélben Placsintár felsorolta a valamennyi kérvényre adott elutasító negatív választ, melyeket a második gyógyszerház megnyitását kérvényezőknak juttatott el. Újólag kihangsúlyozta kizárólagos jogát a szamosújvári patikára, amelyet egyébként a városi tanács ismételt elismert.

* (A szerkesztett változatot közöljük. A teljes tanulmány a www.magyarormeny.hu honlapon olvasható!)

Aláhúzta, hogyha a második gyógyszerház megnyitásának kérdése kerülne szóba, úgy annak joga is őt, vagy családja valamelyik más tagját illetné, az ő kiváltságát bizonyító, 1788-ban kötött megállapodás értelmében. Placsintár gyógyszerész két jogi megállapodásra hivatkozott a múltból: a) a császári és királyi helyhatóság tudomásul vette az 1788-as szerződést, és b) a magyar Belügyminisztérium 1873. május 24-én 17644-es számú átiratban elismerte a gyógyszerház reáljogi helyzetét.

Miután időrendi sorban számba vetjük a szamosújvári gyógyszerház létesítésére vonatkozó kérvényeket, valamint az azokra adott „hagyományos” válaszokat, lássuk azokat az okokat, amelyek alapján

a hatóságok, illetve a gyógyszerház mindenkorai tulajdonosai rendre visszautasították az erre vonatkozó kérvényeket. Ezek a következők voltak, és jó évszázadon át minduntalan megismétlődtek:

1. A városi tanácsnak tiszteletben kell tartania a város és Karácsonyi Gratián, illetve ez utóbbi örökösei közötti szerződést. Amennyiben nem tartanák tiszteletben a Karácsonyi Gratiánnak és lezármazottainak nyilvánított jogot, úgy annak nem kívánt erkölcsi és anyagi következményei érinthetnék a várost – vélekedett a tanács.
2. Kiváltságos jogaik védelmében a Szentháromság gyógyszerház mindenkorai tulajdonosai mindig előhozakodtak a hatóságoknak az 1788-ban kötött megállapodással.
3. Szamosújvár lakossága kis létszáma miatt nemcsak szükségtelen, de egyenesen megengedhetetlen a Szentháromság gyógyszerház létét veszélyeztető második patika létesítése.
4. A lakosság, de különösen az örmények elszegényedése és más városokba vándorlása, áttelepülése.
5. A város környéki helységek lakossága elég gyér létszáma. A megye és más megyék gyógyszerházai is rendelkezésre állhatnak. Rendszeresen a moci (1862), bethleni (1868), dési és kolozsvári gyógyszerházak jönnek szóba.
6. A minél nagyobb haszonért vívott versengés kérdése – legalábbis a Szentháromság gyógyszerház tulajdonosai szerint – megoldódott, hiszen az 1823-as, majd az 1842-es rendelkezések értelmében a nagyobb városokban 4000 lakosra jutott egy-egy gyógyszerház. Más szóval: mivel Szamosújvár lakosainak száma mintegy 5000-re volt tehető – semmi sem teheti indokolttá és szükséges-

sé a második gyógyszerház megnyitását. A Szentháromság gyógyszerház tulajdonosainak a második patikát megnyitni óhajtók kéréseire adott válaszaik külön csoportot alkotnak:

7. Azt állítják, hogy a szamosújvári képviselőknek a második gyógyszerház létesítésére vonatkozó 1848-as rendelkezési törvénytelenek voltak, mivel azok a gyógyszerház birtokló családdal szembeni ellenségeskedés, vagy a kérvényezők és képviselők közötti barátság számlájára írandók.
 8. Ha mégis szükséges volna újabb gyógyszerház megnyitása, úgy azt nem Szamosújváron, hanem olyan községekben nyitnák, mint például Szék, Bonchida vagy Hídalmás. Elsősorban ilyenek jönnének szóba, mert ha Szamosújváron létre is hoznák a második patikát, a környező falvak lakosainak a jelenlegivel azonos hosszú utat kellene megtenniük, hogy hozzájussanak a kívánt orvosságokhoz.
 9. A lakosság érdekében jobb ügyhöz méltó ismételt buzgósággal, állhatatossággal és rendíthetlenséggel mind a városi és megyei hatóságok, mind a gyógyszerház tulajdonosa részéről felhozott okok között számos adminisztrációs és jogi utasítás, határozat, valamint döntés állott. Ezeknek mindenképpen a hön óhajtott második gyógyszerház megnyitását akadályozó, lehetlenné tevő indokokat soroltak fel. A szamosújvári patika tulajdonosainak 1865-ből származó emlékirata, megkérdőjelezve ugyan, de megemlíti, hogy a város 500 polgára helyeselte a második gyógyszerház megnyitásának szükségességét.
- Ha rendre elemezzük a szamosújvári második gyógyszerház megnyitásának

megakadályozása érdekében felsorakoztatott ürtügyeket, azoknak semmi más célja nem volt, mint a városnak egy bizonyos, méghozzá a városi ügyvitelben döntő befolyással bíró családjának anyagi és politikai érdekeit védjék. Lássuk hát ezeket közelebbről:

1/2. Ami a sokat emlegetett 1788-as szerződést illeti, már a kezdet kezdetén meg kell állapítanunk, hogy azt a legfelsőbb szervek sohasem ismerték el. A Helytartótanács (Gubernium) a szamosújvári városi tanácshoz intézett 19 004-es számmal iktatott 1864. szeptember 14-i átirata többek között pontosította: „a (városi) tanács jelentésének az a része, amely azt juttatja kifejezésre, hogy a jelenlegi gyógyszerész, Karátsón (Karácsonyi) elődjei és a tanácstagok között 1788-ban megkötött egyezmény értelmében a második gyógyszerertár megnyitása jogilag nem megengedhető, mindezzel a tanács tájékoztatására és a jövőre vonatkozólag világos, hogy a szóban forgó megegyezésnek semmi érvényessége sincs”. A Helytartótanács ilyen értelmű állásfoglalása valódi fénybe állítja a császári-királyi helytartóság 1856. augusztus 28-i intézkedéseit. Ez az 18 937/3079-es iktatószámú egyezmény elismerte és megerősítette a *Szentháromság gyógyszerertár* valós jogát, vagyis az 1788 óta a korábbi és jelenlegi örökös kizárólagos tulajdonosi jogát. Miként az mindebből világosan kitűnik, hogy nem a szamosújvári gyógyszerertár kizárólagossági jogáról, hanem csupán a család utódlási jogáról van szó. Azzal, hogy a császári-királyi helytartóság és a királyi Gubernium nem hagyták jóvá a második patika megnyitását Szamosújváron, nem az 1788-as szerződés érvényességét ismerték el, hanem egyben tiszteletben tartották a megnyitható gyógyszerertáraknak a lakosok

számához viszonyított arányát is. Ebben a kérdésben a hivatalosságok rendelkezései nem vették figyelembe a lakosság valós érdekeit, s kiskaput hagytak nyitva az átiratok értelmezéséhez, melyek újabb konkurens gyógyszerertárak megnyitását megakadályozták, nemcsak ebben a városban, azaz Szamosújváron, de még a távolabbi helységekben is.

Bizonyos, hogy a lakosság és a gyógyszerertárak száma közötti viszonyra hivatkozó rendelkezések inkább szabályozó jellegűek voltak, mintsem a kérdés megoldását szolgáló parancsoló természetűek. A helyi hatóságot belátására, valamint a már egy gyógyszerertárt birtokló patikusok és az újabb gyógyszerertárt megnyitni óhajtók egyetértésére bízták.

A helyi és központi hatóságok végössé határozataihoz gyakran a lakosság valós érdekeivel ellenkező okok (mint például politikaiak vagy üzletiek) járultak hozzá döntő módon. Ezt bizonyítja a szamosújvári Szentháromság gyógyszerertár egyeduralma, anélkül, hogy a patikának a magasrendű gyógyszerészeti gondoskodással semmilyen közös vonást nem mutató eredményekről, illetéktelen kedvezményekről beszéljünk. A szamosújvári Szentháromság gyógyszerertár patikusai magas fokú politikai és adminisztrációs helyzetből, nem kevésbé jelentős anyagi háttérrel rendre sikerrel hiúsították meg újabb gyógyszerertár létesítését a városban. Ugyanakkor, meglehetősen kiváltságos helyzetük azt is lehetővé tette számukra, hogy a szamosújvári és a megyei közvélemény szemében mindig a falusi lakosság egészségügyi érdekei és kívánalmi humanista megoldásnak tűnjenek. Ezt azzal érték el, hogy javaslatokat tettek a város környéki falusi gyógyszerertárak megnyitására, éppen olyan hely-

ségekben, ahonnan a vásárlók többsége származott. Ezt egyébként minden kockázat nélkül megtehették, tudva azt, hogy más gyógyszerészeknek eszük ágában sincs falusi patikát nyitni. Ha másként állt volna a helyzet, az igénylők egyáltalán nem törekedtek volna a szamosújvári második gyógyszerertár megnyitását biztosító engedélyek megszerzésére, hanem már kezdettől fogva kérvényezték volna a patika megnyitását a környező falvak valamelyikében.

A gyógyszerertárak múltjából számos esetet ismerünk, amikor a gyógyszerertárak megnyitásához szükséges feltételeket csupán külsőleg, formailag vették figyelembe, különösen bizonyos „erkölcsi” kártalanítások biztosításával. Az újabb városi gyógyszerertár megnyitására vonatkozó kérvények esetében a szamosújvári városi tanács – jól megérthető és átgondolható okokból – mindig a város egyetelen patikájára tulajdonosainak érdekeit tekintették irányadónak. Úgy tüntette fel a helyzetet, hogy a második gyógyszerertár megnyitásával egyáltalán nem kívánt helyzet állna elő. Ez „természetesen” Szamosújvár lakosságának érdekeivel ütközne szembe. Egészen másképp alakult volna a helyzet, ha pert indítanak a város ellen az 1788-as szerződés megszegése, tiszteletben nem tartása miatt, mert a magyar Belügyminisztérium sohasem nyilatkozott Placsintár Dávid gyógyszerész kizárólagossági jogának ügyében. A Belügyminisztérium 1873. május 24-i átirata, amelyre – kizárólagos előjoguk védelmére – a gyógyszerertárak gyakran hivatkoztak, nem erre vonatkozott. Csupán arra, hogy megtiltotta Beteg Bálint gyógyszerésznek új patika megnyitására vonatkozó kérvényét, amelyet „jól megalapozott okok miatt” visszautasítottak. A nagyon

diplomata minisztériumi átirat semmi felvilágosítást nem nyújtott a „jól megalapozott okokra” vonatkozólag, amelyek mögött a Szentháromság gyógyszerertár tulajdonosának politikai és családi kötelei húzódtak meg.

3. Szamosújvár város lakossága időközben gyarapodott és fejlődött. 1855-ben 4135, 1886-ban 4724, az 1891-es évben 5793, majd az 1900-as esztendőben már 6363 lakosa volt.¹ Tehát szóba se jöhetett az elnéptelenedés, ami gyakran bekerült az említett egykori iratokba, dokumentumokba.

4. A XIX. században az örmények anyagi helyzete egyre javult. Ez egyébként a magánjövödelmekre kiszabott adó növekedéséből is világosan kitűnik. Ez az adó 1845-ben 4500, 1898-ban 22 154, majd a század utolsó évére, 1900-ra 49 497 forintba rúgott.² A lakosság jólétét bizonyították a lakosok jövedelmének növekedése is: ez az összeg 1872-ben összesen 60 000 forintot tett ki, 1897-re viszont már elérte a 80 000 forintot is!³

5. Ami a Szamosújvár környéki falvak lakosságát illeti, közismertté vált még 1868-ban, hogy amikor Moldován Lajos benyújtotta a második gyógyszerertár megnyitására vonatkozó kérvényét, ezen helységek lakosainak száma 9000 körüli volt, és Szamosújvár felé vonzódott. Szükség esetén a szomszéd falvak által zsúfoltnak tekintett Szentháromság gyógyszerertár szolgáltatásait vette igénybe. A közügyi hatóságok azonban nem vették figyelem-

¹ Kádár József: *Szamosújvár szabad királyi város – a vár és uradalom története*. Szamosújvár, 1903. 93.

² Kádár József: *i. m.* 94.

³ Szongott Kristóf: *Placsintár Dávid, Szamosújvár polgármestere*. Armenia, XIV. évf., 1897. 9. sz., 163.

be ezt a helyzetet, amely – kétségtelenül – éppen elég valós okot szolgáltatathatott volna a második gyógyszertár megnyitására. A környék lakosságának gazdasági központja Szamosújvár volt. A várost a helyi vásárok és más gazdasági-kereskedelmi, üzleti ügyek intézése miatt nagy forgalmat, látogatottságot biztosított a helységnek. Egyébként, amikor az első világháború után a második gyógyszertár létrehozásával megszűnt a Szentháromság gyógyszertár kivételezettsége, s a korábbi állapotokhoz képest a város gazdasági élete visszaesett, mindkét gyógyszertár jól működött, mondhatni virágzott. Íme, újabb bizonyíték amellest, hogy a korábbi, a második gyógyszertár létesítésének szükségességét tagadó és vitató okok teljesen erőszakoltak, erőltetettek voltak, s kizárólag a szóban forgó Szentháromság gyógyszertár tulajdonosainak érdekeit szolgálták.

6. A gyógyszertár és a lakosság száma közötti viszonyra hivatkozó törvényes intézkedések tiszteletben tartására vonatkozó rendeletek szándékosan egyoldalúak voltak. Teljesen elszigetelten csak Szamosújvár lakosságát vették figyelembe, s nem a város környéki, gyógyszertár nélküli helységek valós helyzetét mérték fel.

7. A második gyógyszertár megnyitásának kérdése már 1848-ban felvetődött, amikor a lakosság a képviselőket az erre vonatkozó megfelelő intézkedések foganatosítására kérték fel. A Szentháromság gyógyszertár tulajdonosai kétségüket és kétkedésüket nyilvánították ki a képviselőknek adott utasítások törvényességét illetően. Viszont a dokumentumok azt igazolják és bizonyítják, hogy a képviselőknek a második gyógyszertár megnyitásával kapcsolatos előterjesztése Szamosújvár városi tanácsának 1848. jú-

nius 4-i közgyűlésén került napirendre, s azok bekerültek a szóban forgó tanács aznap üléseinek jegyzőkönyvébe. Az akkori küldötteket a nép képviselőire vonatkozó elvek tiszteletben tartásával választották meg. Úgy, hogy semmi kétség nem férhet ahhoz, hogy a második patika létesítésére vonatkozó mozgalom teljesen jogos volt, teljes mértékben a lakosság óhaját tükrözte.

8. A Szentháromság gyógyszertár tulajdonosainak az az érvelése, hogy gyógyszertárakat Szamosújvár körüli nagyobb helységekben nyissanak, valóban jogosak voltak. A XIX. század utolsó évtizedeiben néhány községben létesültek is gyógyszertárak, s a Szentháromság patika tulajdonosai a városi tanácshoz intézett levelekben pedig ezekre utaltak. Így például Bethlenben (ebben a Szamosújvártól eléggé távol – mintegy 40 km-re – fekvő községben) 1863-ban, a Szamosújvárhoz lényegesen közelebbi Bonchidán 1891-ben, míg a Kolozs megyei, Kolozsvártól keletre fekvő Mócson 1893-ban nyílt gyógyszertár. Mindebből az is kiderül, hogy a gyógyszertáraknak a Szamosújvártól lényegesen távolabbi helységekben való megnyitása nem jelenthetett volna konkurenciát a Szentháromság patika számára. Hiszen nem tudták volna megoldani a Szamosújvár körüli helységek lakosságának orvosságokkal való ellátását. Az előbbieken emlegetett gyógyszertárak megnyitását követően ezek az új patikák is gyakran látták el készletüket a szamosújvári Szentháromság patikából beszerzett gyógyszerekkel! A Szentháromság gyógyszertár tulajdonosainak az az állítása, miszerint a lakosság orvosságokkal való ellátása teljesen megoldódott, nem felelt meg a valóságnak, egyáltalán nem tükrözte a valós állapotot és helyze-

tet. Több gyógyszertár létesítése – mindekelőtt a Szamosújvárhoz közelebb fekvő községekben – valóban megoldotta volna a helyzetet. Ez azonban, sajnos nem történt meg, így Szamosújvár továbbra is vonzerőt jelentett a környékbeli falvak és községek lakossága számára, ami természetesen jelentős jövedelmet biztosított a gyógyszerészeknek. Akárcsak az orvosok – akiket szintén a városközpontok vonzottak magukhoz –, a gyógyszerészek esetében sem volt a helyzet más. Ők is szívesebben mentek nagyobb vagy kisebb városokba, ezáltal jelentős vidékek maradtak gyógyszerészek és gyógyszertárak nélkül. Érthető tehát a szamosújvári második gyógyszertár kérdését megoldani óhajító gyógyszerészek kitartó igyekezete, amely nemcsak civilizáltabb életet, de jelentős jövedelemnövekedést is kínált számukra. A szamosújvári Szentháromság gyógyszertár jövedelmezősége nagyon csábító, konkrét példa volt.

9. Láthattuk, Szamosújvár lakossága számtalanszor hallatta szavát a második gyógyszertár megnyitása érdekében. Így pl. először 1818-ban, utána 1848-ban, majd 1861-ben, amikor 500 helyi polgár aláírásával támogatta Csásusz István gyógyszerésznek a második patika megnyitására vonatkozó kérvényét. Amikor 1865-ben Bíró Móric gyógyszerész ugyanazon jog megszerzésért nyújtotta be kérvényét, hivatkozott az 1861-es esetre, amikor a lakosság is támogatta az igénylő kérését a második gyógyszertár megnyitása érdekében. A Szentháromság gyógyszertár tulajdonosai a városi tanácshoz címzett beadványukban, mintegy válaszként Bíró levelére, igyekeztek mérsékelni az 1861-es közvélemény jelentőségét, s megkérdőjelezték azokat a módszereket, amelyekkel a kérvényt tá-

mogató aláírásgyűjtés történt. Bizonyos: az aláírások jogosak és hitelesek voltak, természetesen mindez korántsem volt kedvükre az egyedüli gyógyszertár tulajdonosainak.

A Bíró kérvényének ügyében összehívott vita keretében két, kisebbségben maradt esküdt, aki nem fogadta el a tanács negatív választát, ellenvéleményt nyújtott be a királyi helytartótanácshoz, s ebben a beadványban arra kérte a hatóságot, hogy hagyja jóvá Bíró gyógyszerész kérvényét. Ezt a városi tanács természetesen visszautasította.

És a XX. század elejéig minden maradt a régiiben. 1788-tól kezdődően a városi tanács, Placsintár Dávid polgármesterrel az élen, visszautasított, meggátolt minden második gyógyszertár alapítására vonatkozó kérést. Szamosújvár maradt a régi gyógyszertárával 1910-ig, amikor a Placsintár családtól a gyógyszertárat Nits János örmény származású gyógyszerész vásárolta meg, mint reáljogú patikát. A Szentháromság gyógyszertár kizárólagossági helyzete az első világháború után bevezetett román egészségügyi törvénykezés előírásával megszűnt, ugyanis a román adminisztráció nem ismer- te el és nem támogatta tovább a Szentháromság gyógyszertár kivételezettségét, kizárólagosságát. 1923-ban megnyílt a Szamosújvár második, Victória nevű gyógyszertára.

A fentiekből megállapítható, hogy a Szentháromság gyógyszertár létrejöttét meghatározó körülmények érdekes és ugyanakkor egyedi esetet jelképeznek. Az 1788-as „kegyes adomány” már kezdetétől fogva magán viselte az egyéni érdekek összekapcsolódását a közzolgálati érdekekkel.

Vége

Szász Ávéd Rózsa

Angyalok dallamán

...volt a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület évzáró rendezvényének alapgondolata. Nagy Emese hárfaművész, egyesületi tag a marosvásárhelyi Állami Filharmónia hárfása „Filings” c. adventi szóló-műsorában nem klasszikusokat, hanem mindenkire szólva a filmzene, a pop és a dzsessz ismert kiválóságait szólaltatta meg. A Bernády Ház nagy és kistermét, előcsarnokát – éppen csak az udvarrészt nem – töltötte meg a szép korúak és gyerekekből álló nagyszámú hallgatóság.

Advent vallásos hangulatú, előkészítő ún. bűnbánati idő, a várakozás ideje, amikor „...megtisztul és ünneplőbe öltözik a lélek.”

A jelenlévők számára egy kis többletet is jelentett ez az este, hiszen az istenek által összeállított, legnagyobb újjal pengetett, harmóniát idéző és keltő hárfán az angyalok dallama szólalt meg. Karácsonykor, a hárfa varázsára a gyar-

ló ember lelkének gyűrődései egy picit mintha kisimulnának, és az ember befogadóbbá, jobbá is válhat. Az előadóművész kivételes képessége, közvetlen egyénisége, előadásmódja igaz ünnepel ajándékozta meg a jelenlévőket.

Év vége a számvetés ideje is. Dr. Puskás Attila egyesületi elnök köszönetet mondott mindazoknak, akik a 2010-es év folyamán segítettek az egyesület munkáját. Kiemelte, hogy a decembertől-decemberig tartó időszakban tagtársaink olyan egyéni teljesítményével találkozhattunk, mint dr. Nagy Attila alelnök utóbbi verseskötetének megjelenése, bemutatása, László Zsuzsa színművésznő „Piaf” c. önálló előadóestjei, Novák József „Erdélyi címerpajzsok Erdélyben” c. gyűjteményes kiállítása. Ők is bizonyítják, hogy az örmények nem csak a múltban, hanem a jelenben is fémjelzik a marosvásárhelyi és erdélyi magyar-örmény jelenlétet és öregbítik hírünk-nevünk a város kulturális életében.

Nagy Emese hárfaművész és Dr. Puskás Attila

Borosnyay Klára

Örmény betlehem a Hegyvidéken

A Hegyvidéki Önkormányzat az „Advent a Hegyvidéken” rendezvénysorozat keretében kezdeményezte, hogy közösségek az ünnep előtt együtt építsenek betlehemeket, amelyekkel a XII. ker. különböző helyszínein díszítik az utca képét, és a műalkotások

erősítik az itt élők közötti kapcsolatot is.

A kerületben működő Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió Egyesülete és a XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat egy örmény ihletettséggű, míves kidolgozású, igényes képző- és iparművészeti technikával készült alkotást készített. Az Örmény betlehem című műalkotás reményeink szerint méltón képviseli az örmény kultúrát a kerületben.

Mint a Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió elnöke, néhány személyes gondolatot hozzáfűznék, az Örmény betlehem készítéséhez. Pál János festőművész akril technikával festett óriás képéhez Blénessy Rita veszszőfonással, Urbán Zoltán a betlehem famunkáival méltó keretet varázsolt. Borosnyay Klára ötvösművész és az alkotó gyermekek érdekes térbeli vö-

rös- és sárgaréz, ezüstacél kompozíciója, a festmények áttetsző élénk színei a Szentcsalád és angyalok megjelenítése különösen az esti megvilágításban ragyognak.

E lelkes kis csapat ajándékát érdemes közelről is megnézni a XII. kerület Bűrök utca és Kempelen Farkas utca kereszteződésében álló Szent Márton kápolna mellett. Jól megközelíthető a 112-es busszal, az Ormódi utca megállójánál látható.

Kérjük az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek olvasóit, hogy a www.hegyvidek.eu/betlehem honlapon szavazatukkal támogassák alkotásunkat. Stúdióink nagy múlttal rendelkeznek a kerületben, és a szavazatukkal segíthetik a gyermekek és szüleik kézműves játszóházi foglalkozásainak ismertségét, és igazi örmény ihletettséggű műhelyeik munkáját.

Lovas Katalin

A pompás gránátalma

A gránátalmafa az utóbbi évtizedben meghódította a hobbi kertészeket, különösen a növény törpe fajtája, amely cserpes dísznövényként kapható. Virágának szépsége és gyümölcsének üdítő íze miatt évezredek óta termesztik.

Több ezer éves létének köszönhetően a gránátalmához majdnem annyi legenda és történet kapcsolódik, mint a gyümölcsében lévő magok száma. Márpedig azokból sok van. Az Ószövetség több helyen is említi. A feltehetően Iránból, vagy talán a Himálaja nyugati lankáiról származó növény föníciai hajósok révén eljutott Karthágóba, ahol jó talajra hullhatott a magja, mert ezután már „pun almaként” emlegetik, és ezt őrzi botanikai neve is: *Punica granatum*. Eljutván a hellászi szigetbirodalomba, a gyümölcs meglódította az ókori görögök képzeletét is: a szerelem, a termékenység, a barátság és a bőség szimbólumát látták benne. Hiába, a görögök nem mentek a szomszédba egy kis legendagyártásért...

A gránátalma és virága az ősi római mozaikoknak csakúgy gyakori díszítő-eleme volt, mint később a reneszánsz kori királyi palotáknak, hiszen az uralkodók számára a hatalom jelképe lett. A gránát ebben az esetben nem a harci eszközre utal, hanem a borvörös, csillogó féldrágakőre, amelynek színe meg egyezik a gránátalma magjait körülvevő gyümölcsbőrrel. Valóban, mintha apró

drágakövek gurulnának szét, amikor az ember felvágja a gyümölcsöt!

A gránátalma lombhullató cserje vagy fa, 3-4 méteresre is megnő. A már említett törpe változata (*Punica granatum nanum*) 60–100 centiméter magas lesz csupán, ezért edényes termesztésre is kiválóan alkalmas. Világosbarna ágai olyan vékonyak, hogy még a virágok súlya is lehajlítja őket. Március elején kezd kizöldülni a bokor; halványzöld, vallas, keskeny levelei üdén csillognak. A virágok általában nyár derekán jelennek meg a levelek hónaljában és a hajtáscsúcson. Eleinte vaskos csészelevelek láthatók, és amint ezek felnyílnak, kibomlanak a kezdetben gyűrött, később kisimuló kárminvörös szirmok. Aranysárga porzók sokasága ad hangsúlyt a virág közepének. A virágzás késő őszi tart, olykor kis gyümölcsöket is érlel a törpe gránátalma. A nem

törpe fajta olykor félkilós gyümölcsöket terem, feltéve, hogy védett, napos fekvésű helyre ültették. Keményebb fagyok előtt kartonpapírral vagy szalmával takarjuk a töveket. Különleges látványt nyújt az őszi lomb színe is, amely aransárgára festi a kertet.

(Lovas Katalin: *Egzotikus növényvarázs – Déligyümölcsök, botanikai ritkaságok hazai földben* (Új Ember Kiadó, Budapest, 2007) c. könyvből)

Prekrit Judit

A magyar ugartól az óceánig – érminszei zarándoklat 2010

November 20-án, Ady Endre 133. születésnapja alkalmából a Királyhágómel-leki Egyházközség (KRE) és a Partiumi Magyar Művelődési Céh szervezésében zarándokoltak el a költőóriás tisztelői Érminszeire, Ady szülőfalujába, hogy az 1957-ben megnyitott emlékmúzeum udvarán álló szobor előtt elhelyezzék az emlékezés koszorúit.

Az ünnepi rendezvény istentisztelettel kezdődött, amelyen *Forró László* egyházközségi főjegyző hirdetett ígét, a Mt 18,23-43. alapján. Vannak, akik tartoznak Érminszeinek, népünknek, és mindeközben úgy tesznek, mintha a számadás ideje soha nem jönne el, mutatott rá az igehirdető. A templomot zsúfolásig megtöltő gyülekezetet *Balla Ár-*

Ünnepi istentisztelet Ady Endre emlékére

pád házigazda lelkipásztor a 100. zsol-tár verseivel köszöntötte. Az ünnepség Ady Endre szülőházánál folytatódott. A fiatalság is szép számban képviseltette magát a megemlékezésen, hiszen négy református iskola: a zilahi, a váradai és a szatmári gimnáziumok mellett a debreceni Ady Endre Gimnázium küldöttsége vett részt az ünnepségen.

Ady Endre faluja többet érdemel, fel kell szántani a magyar ugart, hogy sarkadjon az új magyar élet, jelentette ki ünnepi beszédében *Tőkés László* EP-alelnök, a KRE volt püspöke.

Az ünnepi beszédek a diákok szavallatai követték, majd koszorúzással zárult az emelkedett hangulatú megemlékezés.

Ünnepség Ady szobránál

Zeneagapé az örmény katolikus templomban (Budapest XI., Orlay u. 6.)

Január 30., vasárnap a 16 óra 30 perckor kezdődő Szentmise után a családi Kirkósa quintett játszik, Kirkósa Péter vezetésével.

Mindenkit szeretettel várunk!

Szongoth

Bálintné Kovács Júlia rovata

Olvasói levelek

Mindenek előtt hálásan köszönöm a Füzetek szerkesztőinek nevében is azokat az elismerő sorokat, amelyeket az olvasók az én címemre juttattak el, és köszönjük a jókívánásokat, a további munkára buzdító szavakat, vagy egyéb visszajelzéseket.

Szívem szerint valamennyiből idéznék, de terjedelmi okokból ezt nem tehetem, hiszen mint látják a kedves olvasók, az eredeti 40 oldal helyett már többször is 60 oldalasak a füzetek!

Ebben az évben elsőként egy számomra nagyon kedves levél részleteinek élményét osztom meg Barátaimmal, Veletek.

Kérlek, olvassátok szeretettel.

„Kedves Júlia!

(...) A novemberi füzet 18-19. oldalán van Elda Grin (Grigoryan) cikke, címe: Kezek

Elszoruló szívvel olvastam el az írást. A parányi kezeiről szól, amelyek az évek folyamán ledolgozott munkáktól annyira megnőnek, megvastagodnak, hogy a fiatalkori kesztyűit már fel se tudja húzni.

Ilyen kezei voltak az én drága feleségemnek, Manikámnak, aki szintén annyit dolgozott életében, mint őt más ember.

Hatvanadik születésnapjára írtam volt egy verset. Nem irodalmi csúcs, de szívből jövő igaz írás. Mellékelten elküldöm Júliának. Ön biztosan megérti, átérzi.

Egyúttal feladok címére 200 Leit. Ebből 100-at a BTBT (Bálint Tibor Baráti Társaság) számára, és 100-at az Erdélyi Örmény Gyökerek részére.

Már nem emlékszem milyen lapban láttam egy képet a BTBT egyik üléséről, amelyen Júlián kívül ott voltak, Egyed Emese, Csávossy György- Castellumos barátom, Kötő József államtitkár urunk, stb.

Akkor arra gondoltam, hogy egy ilyen találkozón én is szívesen részt vennék, – ha egészségem és 88 évem megengedné. De hát erre már nemigen van lehetőség. Elszaladtak az évek, elszaladt az élet. A hajdan fűrgé, örökmozgó legényből lassú vénember lett.

Mindennap megköszönöm a Mindenhatónak, hogy az eszemet megtartotta, hogy szemüveg nélkül olvasok, hogy a reflexeim a régiéek.

Ugyanakkor 3 dolgot kérek az Úrtól: Egészséget, a mindennapi kenyeret és majdan könnyű halált.

Remélve, hogy levelem Júliát jó egészségben találja, kezeit csókolja szeretettel és tisztelettel

Miklós”

id. Patrubány Miklós

Nézem a kezed

Húsz éves voltál, mikor
először láttam a kezed
s ma – mikor hatvan vagy –
lehunytt szemem előtt
vonul az emlékezet.

Két piciny, rózsás,
gonddal ápoltt babakéz.
Szinte negyven éve, hogy
először – s immár
örökre, – nyúlt felém.

Akkor úgy véltem,
hogy leggyengébb részed,
– amelyet majd örökké
féltem féltessz – a
két parányi kezed.

De jött az Élet,
jötték a gyermekek
s ámulva láttam
mire nem képes
két törékeny kezed.

Lágyan simogatni
de kedvesen tudott,
és milyen erős lett,
milyen lankadatlan
amikor dolgozott.

Ó mennyit rendezett,
ápoltt, főzött, mosott,
mikor már mindenki
lepihent, s befele fordulva
békésen álmodott.

„Sárospataki Református Kollégium
Tudományos Gyűjteményeinek
Nagykönyvtára

Tisztelt Elnök Asszony!

Köszönetet mondunk azért, hogy könyvadományának köszönhetően kollégiumi Nagykönyvtárunk állományába veheti az EÖGYKE kiadásában megjelent

Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája. Bp. 2010. 971 p + 10 t. c. munkáját.

Művelődési tevékenységük áldozatos szolgálatát köszönve, kívánunk a közelgő ünnepekben áldott Adventet, kegyelemteljes Karácsonyt és reményteljes új esztendőtt.

Sárospatak, 2010. december 10.

Ph. Kiss Endre József, könyvtárnok”

(Szerk. megj.: Az EÖGYKE a fenti könyvet adományként 33 hazai könyvtárnak eljuttatta, mint minden – eddig általa kiadott – könyvet, kiadványt. A köszönőlevelek sorban megérkeznek.)

Bálintné Kovács Júlia gyűjtése

Apróságok 2011 elejére

A Kolozsvári Piarista Főgimnáziumról **Orbán István**, aki a néhai Kolozsvári Piarista Főgimnázium jogutódjának, a Báthory István Elméleti Líceumnak a rajztanára, több írásában is foglalkozik az iskolatörténettel.

Egyik írásából, a néhai rajztanárokat bemutatóból „ollóztam” ki a következőket:

1940 szeptemberétől Debitzky István, a gimnázium rajztanára, szerteágazó közművelődési tevékenységet is kifejt.

Keszy Harmath András VII. o. t. szénrajza gipsz minta darab után, 1941, (Debitzky István tanítványa)

Már az első évben megalakult Debitzky István vezetésével a Rajz és Művészeti Szeminárium, az újjászervezett Pázmány Önképzőkör szakosztályaként. 32 tagja hetente kétszer, péntek és szombat délután gyűlt össze a rajzteremben, síkformákat, nagy- és kis-térformákat, szénrel és krétával gipszfejeket, arcképeket, mozgástanulmányokat rajzoltak, és vízfestést tanul-

tak, az elkészült munkákat kiértékeltek. A tanév végén júniusban rajzkiállítást rendeztek az órákon és a szemináriumokon készült rajzokból tanmenetszerű összeállításban. **Már ekkor kitűntek és dicséretben részesültek Darkó László (utóbb festőművész és restaurátor), Guriszatti Antal (utóbb Bolíviában képzőművész, egyetemi tanár), Keszy Harmath András (utóbb Svájcban élő képzőművész).** Az önképzőkör A XIX. század nagy magyar festői pályázatára Munkácsy Mihály, Paál László és Velasquez jelisével beérkezett pályamunkáinak szerzői Keszy Harmath András, Darkó László és Szabó Lőrinc, mindhárman hetedik gimnazisták, egyformán részesülnek a pályadíjból. Egyik emlékülésen „Janó János VII. o. t. két értékes előadásában – a magyar nép díszítőművészetéről és a magyar népviseletről – nyújtott tanulságos és érdekes képet a magyar népi művészet fejlettségéről”. Keszy Harmath András elnyeri a tanári kar művészet-történeti pályázatát Anonymus című dolgozatával.

Debitzky vezetésével a felsősök megtekintik a város történelmi nevezetességű épületeit, jártak az 1848-as Erdélyi Éreklye Múzeumban, a művészeti heteken rendezett tárlatokon, a Paál László és a Székely Bertalan emlékkiállításán és még számos jelentős képzőművészeti esemény részvevői voltak. 1942. március 15-én felavatták a gimnázium hősi halottainak emlékművét, Szervátiusz Jenő szobrászművész alkotását, amelyet a háborút követő zűrzavaros idők-

ben levették és eltűnt. Debitzky Istvánt is besorozták, kikerült a frontra és nem tért vissza az iskolába.

Holló Károly rajztanár a Piarista Gimnáziumban 1911-ben az ifjúsági Pázmány Önképzőkör festménypályázatát hirdeti meg, amelyre négy tájképrészlet illetve csendélet (VII-VIII. osztály) készült. A Tavaszodik jeliségű munka elnyeri Holló Károly tizkoronás jutalmát, szerzője **Bogdánfy Géza VIII. osztályos tanuló**, a Kertrészlet és a Magyar nemes jeliségű szerzője Szolnay Sándor (a későbbi kiváló festőművész, a Barabás Miklós Céh elnöke) dicséretben részesült.

Bogdánfy Géza tanulmányainak befejezése után okleveles építészmérnök, vállalkozó volt. Később feleségét, az ugyancsak erdélyi örménymagyar Tutsek Piroska operaénekesnőt, menedzsereként segítette művészi pályáján. Meghalt 1974-ben. Egyetlen gyermekük – Bogdánfy Géza okl. villamosmérnök – 1940. november 25-én született és az idén az ő segítségével emlékezett **Bóka Gábor** és **Jánosi Ildikó** a valamikor ünnepezt művésznőről.

Szeretném hinni, hogy sokaknak szerez örömet, és nyújtok kellemes olvasnivalót írásuk újraközlésével a füzetek következő számában.

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben

(13. rész)

Igaz, hogy már a G betűnél tartunk az Erdélyben szolgáló örmény származású papok számbavételében, most mégis visszatérek a C betűhöz olyan valaki miatt, aki a Ferenczi Sándor könyvében nem szerepel, a Magyar Katolikus Lexikon se tesz róla említést, pedig hosszú élete során az Erdélyi Főegyházmegyében is, és máshol is szolgált.

„Kedves Julika néni!

Amint már említettem, a Szatmári Püspöki és Káptalani Levéltárban a »papi hagyományok« gyűjteményben, Capdebo Lajos atyáról találtam egy kis gyűjteményt, Gazdovits Miklós tollából a helyi újságban jelent meg.

Egy kis digitális technikával sikerült lemásolni.

Remélem örömmel fogadják a kedves olvasók!”

Következzék hát:

A Bukarestben élő Gazdovits Miklós nagyon alaposan és „belülről” ismerve a diktatúra éveiben az egyházakra is kiterjedő szigorú elnyomást, olyan dolgokkal ismert meg bennünket a *Cabdebo Lajos*ról írott szövegeiben, amit érdemes megismernie a füzetek olvasóinak is.

Így gondolta ezt Várady Lajos, Szatmáron élő örménymagyarunk, akitől az alábbi levelet kaptam:

Gazdovits Miklós

Capdebo Lajos kanonok (1913–1992) kálváriája

2001. szeptember 15-én Kolozsváron, az örmény magyarok IV. jubileumi konferenciáján, dr. Márton József, a Gyulafehérvári Római Katolikus Teológia professzora és a BBTE teológia karának dékánja, egy pontosan dokumentált és értékes előadást tartott *Az erdélyi örmény papok a latin egyház szolgálatában* címen. Ehhez a témához, mint adalékot, szeretném én is Capdebo Lajos római katolikus kanonok életét bemutatni, pontosabban, választ adni arra a kérdésre, hogy miért nem nevezték ki az örmény eredetű Capdebo Lajos római katolikus főtitelendőt a szamosújvári örmény katolikus egyházközség plébánosává?

Az Erdélybe letelepedett és Rómához csatlakozó örmények számára a pápa megalkotta az *erdélyi örmény katolikus egyház püspökségét Oxendius Verzereskult* nevezte ki püspöknek. A bécsi császár pedig bárói rangra emelte a püspököt. Ezzel a két kinevezéssel elismerték az erdélyi örmény katolikus püspökség létrejöttét és működési jogát.

1715-ben „...non sine vénen i porrecti suspicione...” („...nem mérgezés gyanúja nélkül...”) Oxendius Verzerescul püspök hirtelen meghalt. Mivel az örmények az új püspökjelölt nevén nem tudtak megegyezni, végül a pápa 1741-től a négy erdélyi örmény katolikus plébániát (Szamosújvár, Gyergyószentmiklós, Csíkszereda, Erzsébetváros) – az erdélyi római katolikus püspök személyén keresztül – saját alárendeltségébe helyezte.

Az erdélyi örmény katolikus püspökség helyreállításáért az örmények so-

kat küzdöttek. A legaktívabb „harcosuk” dr. Lukácsi Kristóf szamosújvári örmény katolikus plébános volt (1855–1876), aki az örmény katolikus püspökség helyreállításának a halogatásáért az erdélyi római katolikus püspököt „az örmény katolikus vallásnak a római katolikus vallás általi elnyelési kísérletével” vádolta meg, Lukácsit pedig a püspök „rágalmazónak” és „lázadónak” nevezte („insurrexerat”, „calumniis”). A kölcsönös vádaskodások közel két évtizedig tartottak, és az erdélyi katolikus vallástörténelemben mint a „Lukácsi–Haynald-per” ismeretes.

Az erdélyi örmény katolikus püspökség helyzete 1930. június 5-én oldódott meg, amikor az 1927-ben megkötött és 1929-ben ratifikált, a Vatikán és a román állam közötti konkordátum alapján a *Romániai Katolikus Örmények Ordináriátusa* Szamosújvár központtal létrejött. Tehát egy kisebb számú hívekkel rendelkező püspökség, egy apostoli kormányzóval az élen. *1948-ban, hogy ne kerüljenek a romániai görög katolikusok sorsára (akiknek a vallását megszüntették, a híveket és a templomi javaikat pedig a román görög ortodox egyház kebelébe utalták át), az erdélyi örmény katolikus vallás létezése és működése nem volt bejelentve. Ezért az 1948-as katalógusban az örmény katolikus vallás nem szerepel. És mivel a régi vallástörvény még ma is érvényben van, az örmény katolikus vallás működése jelenleg csak egyháziilag van nyilvánartva, de államilag nincs elfogadva.*

A papok állami alkalmazottak, és az állam fizeti őket. Számuk és fizetésük az egyházmegyék „schémájában” van feltüntetve. De a „schémák” nem fedik teljesen a szükségleteket. Ezért „schémán kívüli” papok is működnek, akiket az egyházmegyék a saját jövedelmükből fizetnek. Azonban ezek az állások bizonytalanok. Ugyanakkor 1948–1989 között a papokat csak a „megyei imputernicit/felhatalmazott” (aki rendszerint állambiztonsági tiszt, vagy állambiztonsági civil alkalmazott volt) ajánlatával és a „Directia Cultelor” „Kultusz Igazgatóság” jóváhagyásával lehetett az állásukba helyezni. Mivel az erdélyi örmény katolikus vallás/ordináriátus nem működött hivatalosan, „schémája” sem volt. Azért pedig, mert az ordináriátus két egyházmegye területén feküdt (a szatmári és az erdélyi), valamint azért, mert 1953. június 22-én *Lengyel Zoltán*, az akkori apostoli kormányzó az örmény katolikus plébániákat közigazgatásra a Gyulafehérvári Római Katolikus Püspökségnek adta át (csupán a „joghatóságokból folyó és lelki jogokat az örmény szertartású papokra és hívekre vonatkozólag” tartotta meg), egy örmény katolikus vagy római katolikus papnak egy örmény katolikus egyházközségbe történő kinevezéséhez mindkét egyházmegye előjárójának a beleegyezése szükséges volt. Ugyanakkor, mivel az egyházmegyék paphiányban szenvedtek, és örmény katolikus papokat nem kaptak, egy római katolikus papnak örmény katolikus állásba történő kinevezése a római katolikus egyházmegye részére egy római katolikus pap elvesztését, illetve, a „schémában” egy üresen maradt helyet jelentett, amitől a két egyházmegye előjárója vonakodott. De

hogy az örmény katolikus hívek mégse maradjanak lelkipásztor nélkül, egy-egy ugyanazon helységben működő, általában idősebb római katolikus papot az örmény katolikus hívek lelki gondozásával is megbíztak. Ez a helyzet napjainkban is fennáll.

Capdebo Lajos római katolikus kanonok a saját és egyenes férfiúi leszármazási ágán az egyik leghíresebb és leglombosabb családfával rendelkező, ezért mondhatni, az összes erdélyi örmény családdal rokoni helyzetben lévő Kabdebo/Capdebo örmény család utolsó sarja volt. Ősei a Krím-félsziget északi szomszédságában lévő *Uhan* nevű helységből, mint nemesek jöttek Moldvába. Majd innen (Botosani-ból) Erdélybe. 1685 körül Erzsébetvárosra telepedtek le. A város irattárában először egy *Kabdebo Kristóf ab Uhan* nevű örmény nyel találkozunk (sz. 1674. Botoșani, +1701 Erzsébetváros), akinek az egyik unokája: *Kabdebo Jónás ab Uhan* (felesége *Patrubány Anna*) volt az, aki 1790 körül a bánsági *Baraczházán* (Temesvártól 35 km-nyire északnyugatra) nagy kiterjedésű mocsaras területet vásárolt. Ennek a négy fia 1802-ben megszerezte az „armális” (vásárlás alapján kapott) nemesi címet, címerrel és a „baraczházi” előnévvel. A felmutatott eredeti iratok alapján a nemesítési oklevélben nevüket *Capdebonak* írták, míg az azokét, akik valamivel később *Talpason* (Szalontától 20 km-nyire délkeletre) vásároltak mocsaras területet, a nemesítési oklevélben, magyarosított formában, *Kabdebónak* írták. A négy nemességet szerző fivér közül, férfiúi egyenes ágon, Baraczházi Capdebo Ferenc, Capdebo Lajos kanonok ükapja, János a dédapja, Lajos a nagyapja,

II. Capdebo János és Kosztovics Eugénia pedig a szülei voltak.

Capdebo Lajos római katolikus kanonok 1913. december 18-án *Baraczházán* született. Temesváron tanult. Eleinte szerzetesi pályára készült, de a körülmények, valamint *Neubauer Feri* barátja befolyására, „aki nélkül nem tudta volna a teológiát elvégezni, és akit testvéreként szeretett”, a papi hivatást választotta. Szegeden végezte a teológiát és 1937-ben *Glattfelder Gyula* püspök szentelte fel. A pappá szentelési ceremónia után két tanára: Szentivány és Dávid professzorok odajöttek hozzá, és a következőket mondták: „*Kegyed, Domine Capdebo örmény rítusú pap, mert szertartást hivatalosan nem változtatott*”. Ezekből a szavakból azt lehet érteni, hogy az apai elődei, valamint ő is örmény katolikusoknak voltak keresztelve. Volt tanárainak szavai egész életében folyamán követték, és egy bizonyos pillanatban a célkitűzéseit is határozottan befolyásolták.

Papi működését *Csanád* megyében kezdte. Majd 1945-ben *Scheffler püspök* a szatmári egyházmegyébe hozta át. 1945–1948 között *Kassán*, mint *Vécsey Aurél* főpap titkára működött, majd 4 éven keresztül *Lengyelország*-ba kapott kiküldetést. 1952-ben visszatért *Szatmárra*. De mivel már gyerekkora óta a német nyelvet tökéletesen beszélte, és mivel a szebeni egyházközség nagy, és abban az időben hiány volt a németül is tudó papokban, „kölcson” adták az *Erdélyi Egyházmegye*-nek, a *nagyszebeni egyházközség* keretében. Itt, mint „schémán kívüli”, „preot-suplinitör-ajutor” (kisegítő helyettes pap) működött. Feladatai közé tartozott

„több mint 19 község, különösen szász katolikusainak a lelki gondozása, akiknek pap nélküli templomaik voltak”, mint például: Nagydisznód (Heltau), Holmány (Holzmengen), Felek (Frech), Nagytalmács (Talmesch), valamint Mikeszásza, Kiskapus, Hosszúaszó, Szentágota, Verestorony, Vízakna, Orlát stb. A lakása Holmányon volt, amiért paptársai „*Civis Holcmanius*”-nak is nevezték.

Kötelességét erős akarattal, nagy öntudattal és erőfeszítéssel végezte, amiért mind a hívek, mind a felettesei elismerését és szeretetét megnyerte. A télen nyáron történő „ingázása” azonban teljesen kimerítette. Tekintettel arra, hogy a „kölcsonbe” adása már a 12. évet is elérte (1952–1964), mind „hangosabban” kérni kezdte a *Szatmárra* történő „hazaengedését”. Erre az is készítette, hogy megszabaduljon a szebeni „felhatalmazott leskelődésétől”. Alkatilag lobbanékony, könnyen és hamar felidegesíthető személy volt, aki alkalomadtán, ha illedelmesen is, de határozottan meg-megmondogatta a magát úgy az állami szervek képviselőinek, mint az egyházi feletteseinek. Ezért a „felhatalmazott” részére „om-problemá” („nehéz-ember”) volt, akit – mai kifejezéssel mondván – „monitorizálni” kellett, vagyis állandóan megfigyelni. Az egyházi felettesei részére pedig „*Civis immodestus*”-t („kényelmentlen egyént”) jelentett.

Ehhez hozzáadódott az is, hogy még 1942-ben *Zsófia* nevű nagynénje halála után, *Olaszország*ból egy komoly pénzösszeget örökölt. Ugyanis *Zsófia* egy *Benno Formentini* nevű olasz grófhhoz ment feleségül. De a hozományát csak azzal a feltétellel kapta meg, hogy amennyiben gyermektelenül hal

meg, akkor a hozományát az unokaöcsnek (húgnak) vissza kell adni. Egy ilyen unokaöcs Capdebo Lajos volt. De a háború miatt a per 1952-ig tolódt, és több évig tartó külföldi levelezést és külföldi rokonokkal történő összeköttetést követelt. Akkor pedig minden román állampolgár részére az idegenekkel fenntartott kapcsolat a legnagyobb „véteknék” számított. Capdebo Lajos az egész világon, különösen a „kapitalista” országokban szétszóródott rokonaival is levelezett. És mindezeknek a „koronájaként” Capdebo Lajos egy régebbi örmény fejedelmi család trónra lépési kísérleteinek a szimpatizálója is volt. Az utolsó leveleiből kitűnik az, hogy összeköttetésben volt az 1918-ban létesült, és 1991. március 7-én, 18.00 órakor, a budapesti *Asztoria Szálló Károly-különtermében* újraalapított „*Royal Armenian National Liberating-Front*” budapesti szervezetének a főnökével: *Gr. Lehkanjan Karapet Boloz* úrral, aki ugyanakkor *A. de Bagratuni* őfelsége titkára is volt. Mindezekért Capdebo Lajos az állami biztonsági szervek különös figyelmének „örvendett”.

Nem részletezzük a mind erősebbé vált „hazatérési” kérelmeit, melyek 1963 végén a *Márton Áron* erdélyi püspökhöz és *dr. Czumbel Lajos* szatmári kormányzóhoz intézett leveleivel kezdődtek. Az ügy nehezen ment, mert *Márton Áron* püspök nem akart volna megválni egy nagy munkaerejű és szeretett paptól, a „felhatalmazott” pedig nem akarta azt, hogy Capdebo Lajos a felügyelete alól „kisiklódjon”, és különös helyzetével a szatmári egyházmegye papjait is „megfertőzze”. De mivel *dr. Czumbel Lajos* kormányzó is közbelépett, és papjának a hazaengedését

szorgalmazta, 1964. június 9-én *Márton Áron* püspök megköszöni Capdebo Lajos lelkésznek a 12 évet tartott eredményes munkálkodását, és közli vele a következőket; „1964. augusztus 1-jével kezdődőleg a szebeni egyházközségben volt feladatai alól felmentem, és a szatmári egyházmegye rendelkezésére bocsátom”.

Capdebo Lajosnak nagy volt az öröme, és nem is gondolt arra, hogy a „kálváriája” éppen hogy most kezdődik. Mert nem a szebeni helyzete volt – szerinte – „szervezésileg lehetetlen”, valamint a munkálkodása szempontjából „pokoli állapot”, hanem az lesz a valóban „pokoli állapot”, ami ezután következik. Ugyanis a „felhatalmazott” semmiképpen sem akarta megadni a beleegyezését ahhoz, hogy *Szatmárra* költözzön. Ezért, ha eddig arra kérte a püspök urat, hogy hazaengedje, most arra kellett, hogy megkérje, hogy: „a felhatalmazott beleegyezésének a megérkezéséig engedje meg azt, hogy egy Szeben környéki, üresedésben lévő plébánián, mint vendégpap meghúzódhasson, és a legnagyobb csendben viselkedve papi kötelességeit végezhesse”. *Márton Áron* ezt megengedte.

De az idő telt, *dr. Czumbel Lajos* kormányzó pedig sürgette a hazajövetelét, mondván: „a tervezett visói állás már betöltetett, és az egyházmegye schémájában már csak a nagykárolyi II. plébánia 2. számú segédlelkészi állása üres. Jöjjön minél hamarabb, mert már úgy várják, mint a Szentlelket.” Féltve attól, hogy nehogy azt az állást is elveszítse, *Nagykároly*-ba sietett. De ott egy vasárnapi bérmálás alkalmával a szatmári „felhatalmazottal” találkozott, aki azzal a kérdéssel: „Ön mit keres itt?”

valamint ezekkel a szavakkal: „Kérem, menjen azonnal vissza Szebenbe”, finoman visszatessékeltte. Nagyhamar vissza is ment. Ismételten kérni kellett Márton Áron püspököt arra, hogy „folytathassa szebeni, legnagyobb csendben történő meghúzódását”. De a püspök egy jobb megoldást talált: kiadta az 1964. évre szóló szabadságát, így egy hónapon keresztül szabadon lélegezhetett.

Iyenképpen az úgy 1964. október 5-ig elhúzódott, amikor Lengyel Zoltán szamosújvári örmény katolikus plébános és 1940. június 30-ától kezdve a romániai katolikus örmények ordináriátusának az apostoli kormányzója meghalt. Mivel úgy eredetileg, mint papi jó hírre révé, Capdebo Lajost a legalkalmasabb papnak gondolták, valamint azért, mert tudták azt, hogy a Károlyba történő át-helyezése még nincsen perfektálva, a szamosújvári örmény katolikus plébánia egyháztanácsa azzal az ajánlattal, hogy „fogadja el az árván maradt egyházközség plébánosi székét” Szebenben, Capdebo Lajoshoz egy két személyből álló küldöttséget menesztett. Majd 1964. november 2-án levélben is felkérte az állás elfoglalására, esedezvén azért, hogy: „a tisztelendő úr szíveskedjék mindent elkövetni azon célból, hogy mielőbb megkaphassa az egyházi és a világi hatóságok engedélyét örmény katolikus plébániánk vezetésére. Mi pedig türelemmel várjuk és imádkozunk azért, hogy mielőbb itt üdvözölhessük.” A meghívást Sahin Bertalan, az újonnan megbízott apostoli kormányzó is, úgy Capdebo Lajos tisztelendő úrnak, mint dr. Czumbel Lajos kormányzónak írt levelében megismételte és megerősítette.

Ez a helyzetváltozás Capdebo Lajosnak a terveit hirtelen és teljesen megváltoztatta. Az örmény eredet öntudata, mint a fúvó szél által lánggra lobbantott lappangó parázs, kitört belőle. Úgy Márton Áron püspöktől, mint dr. Czumbel Lajos kormányzótól kihallgatásokat kért. És levelekben is, ősi örmény eredetét családfai vázlatokkal bizonyítva, mint szerinte is az erre legmegfelelőbb személyt, a szamosújvári örmény katolikus plébánosi állásba történő kinevezését kérte. Ugyanakkor azt sem felejtette el hangoztatni, hogy minden örmény eredete ellenére ő „milyen magyar, és még hozzá milyen magyar!”. Mindezek ellenére, a két egyházmegye elöljárója a kérések eleget tételétől vonakodott. Mert csak az hiányzott nekik, hogy a törvénytelenül működő erdélyi örmény katolikus vallás és ordináriátus problémáját az állami szervek előtt felkeverjék. És még hozzá kivel? Egy olyan pappal, aki az állami biztonsági szervek figyelmének a központjában van. De Capdebo Lajos úgy a szamosújvári egyháztanácsot, mint Sahin Bertalan kormányzót felkérte arra, hogy új argumentumok alapján, és még határozottabb hangnemből, a két egyházmegyei elöljárótól kérjék a szamosújvári kinevezését. Meg is tették, de a két egyházfő válasza továbbra is késett.

Ekkor Capdebo Lajos egy régi barátját, *Sipos Ferencet*, dr. Czumbel Lajos kormányzó titkárát kérte fel arra, hogy válaszoljon neki: mi lehet az oka a két egyházfő vonakodásának akkor, amikor egész Erdélyben erre az állásra ő a legalkalmasabb személy? Eltakarva a „vonakodás” igazi okát, Sipos Ferenc a következő választ adta: „léteznek más kombinációk is”. És hogy a dolgok még

jobban komplikálódjanak, 586/1964 október. 31-i dátummal a kultuszigazgatóság a következőket közli: „Capdebo Lajos papnak, a nagykárolyi II. római katolikus plébánia 2. számú állásába történő kinevezését, mint kisegítő papot, 520 lejes havi fizetéssel, helybenhagytuk”. Ennek a jóváhagyásnak az alapján Márton Áron püspök a következő sorokat küldte Capdebo Lajosnak: „... Örömmel vettem tudomásul azt, hogy az új állomáshelyét elfoglalhatja”. A tisztelendő úr a célzást megértette, és hamarosan el is ment Nagyváradba. Nagyváradban a hivatása gyakorlása közben tovább folytatta az erősködését a szamosújvári örmény katolikus szék elnyerése érdekében. Mivel kérése még az előbbiekhöz hasonló meghallgatásra sem talált, úgy Márton Áron püspököt, mint dr. Czumbel Lajos kormányzót finoman, de hevesen megtámadta és a következő szavakkal egyenesen megfenyegette: „... Az a vád a nyugati egyház ellen, hogy mindenhol latinositani akar, megcáfolandó lehetne azzal, ha egy örmény származású latin papnak kellett volna visszatérnie az örmény rítusra... (ez az eset) iskolapéldája annak, hogy a latin egyház mindent ellatinosít, ami vele egyesül... Az Erdélybe szakadt örmények ügyéből egyszer még egy nagy per lesz... Ami mostan következik, az lehet, hogy a Consilium Diacensanum elé kerül!”

De az élet menete Capdebo Lajos elé egy új eseményt hozott. Ugyanis az, amit Sipos Ferenc titkár, mint perspektívát, már régebben tudott, a tervezett idő előtt napirendre került. *Ft. Lőrincz János* püspöki tanácsos és a Nagyvárad melletti Kálmánd község plébánosa súlyos szívbeteg lévén, valamint az élet-

kora miatt nyugdíjas állapotban volt, de paphiány miatt nagy erőfeszítéssel és önfeláldozással folytatta lelkipásztori hivatását. Megtörtént az, amikor egy haldoklóhoz sietett, súlyos szívrohamot kapott. Még volt annyi ereje arra, hogy a haldoklónak feladja az utolsó kenetet, amikor is a haldokló ágya mellett szívinfarktusból meghalt. Ennél szebb hallat az Istentől egy pap sem kérhetett. Eredményes működése és öntudatossága által, valamint az eseményből kifolyólag, a kálmándi hívek még ma is „szentként” emlegetik. Az így, idő előtt megüresedett kálmándi plébánosi állást a szatmári egyházmegye elöljárósága pályázaton meghirdette. A pályázók közé, még eleinte, Capdebo Lajos is be volt számítva.

A tanulmányozott dokumentumokból nem tűnik ki az, hogy Capdebo Lajos valakinek sikerült a „szamosújvári terv” kilátástalanságáról felvilágosítani és meggyőzni, vagy ő jött erre rá. Mindenesetre, 1964. december 23-án, a szamosújvári örmény katolikus egyháztanácsnak a következő nyilatkozatot küldte: „...A legszomorúbb szívvel kijelentem, hogy a szamosújvári örmény szertartású római katolikus plébánia betöltésére vonatkozó pályázatától visszavonulok”. 1964. december 28-án pedig dr. Czumbel Lajos kormányzóhoz intézett levelében, miután „a szamosújvári terv által kiváltott heveségéért” bocsánatot kért, a következőket írja: „...Tisztelettel benyújtom a pályázatomat a Ft. Lőrincz János püspöki tanácsos úr elhunytával elárult kálmándi plébánia elnyerésére”. A hír kétféle visszhangot váltott ki. A két egyházmegye elöljárósága körében „szélcsendet”. Ellenben Szamosújváron „nagy vihart”: „senki sem tudta volna

jobban elrontani a karácsonyi szent ünnepeket és az új év közeledtét”, „kétfelé beszélt”, „elárulta őket, mint Júdás Krisztust!”, „az ősei megfordulnának a sírjukban, ha megtudnák azt, hogy feladta a harcot és megadta magát”. A honfitársai véleménye által lesújtva, valóban a „legszomorúbb szívvel”, de öntudatos kötelességérzettel és erős akarattal folytatta a károlyi papi hivatását. A „szamosújvári terv” mégiscsak kedvező megoldási lehetőségéről *Gergelyfy Nándortól*, az újonnan kinevezett szamosújvári örmény katolikus plébánostól kapott levele után végleg lemondott: „... főtisztelendőséged idevaló dispoziációját teljesen elejtették úgy, hogy ebben nyugodjék meg, mint ahogyan én is megnyugszom abban, hogy nyugdíjas létemre végkimerülésig helyt kell álljak”. Valóban, végkimerülésig helytállt, mert mint súlyos beteget, alig (1973-ban) helyettesítették *Sáska Jenővel*.

1965. január 15-én, dr. Czumbel Lajos kormányzó Capdebo Lajoshoz intézett levélben ez áll: „...örömmel értesítem arról, hogy a szatmári Egyházmegyei Szentszék titkos szavazással és egyhangúlag *kálmándi plébánosnak megválasztotta*. Új helyét azonnal foglalja el.”

Capdebo Lajos kanonok nyugdíjazásáig (1982. október 1.), és még három (tehát összesen 20) éven keresztül vezette a kálmándi plébánia ügyes-bajos dolgait. 1974-ben „tényleges kanonoki” rangra emelték. 1983-ban a hűgához, Magdolnához (özv. Moldován Istvánnéhoz) Szatmárra költözött. A hűga részéről rokonai Tárnokon élnek (Moldován Brigitta szülésznő, M. Antónia divattervező), valamint Nagybá-

nyán laknak (Moldován Ignác, Blanka, Balázs).

A „szamosújvári terv” sikertelensége miatt magára vont „szamosújvári neheztelést” *Az erdélyi örménység története* címen írt rövid, de tömör dolgozatával próbálta kiengesztelni, mely a *Keresztény Szó* 1991-ben megjelent számában látott napvilágot, mint pályafutásának az utolsó munkája. Nehezen fejezte be a dolgot, mert írógépelés közben a keze izmai mindinkább bénulni kezdtek. Saját magát, egy fennmaradt lapon, kézzel írásra a következőképpen biztatta: „Megkíséreljük a kézzel való írást... Már nem megyen...” Hátha mégis megyen... Lassan és keveset, keveset, de mindent meg kell szokni... Nincs mit csinálni... szokni!... Nem szabad feladni a reményt!” Ezek voltak az utolsó közötti kézzel írt, fennmaradt szavai is.

Capdebo Lajos kanonok Szatmárnémetiben 1992. május 8-án visszaadta a lelkét Teremtőjének. A szatmári hídon túli római katolikus temetőben van eltemetve. Életének az eseményei és munkálkodásának az eredményei az erdélyi magyar örménység és az erdélyi örmény katolikus vallás történetének az egyik aranyozott láncszemét képezik. A nála őrzött ősi családi dokumentumok, a saját irattárának, valamint a saját levelezési gyűjteményének tanulmányozása több, ma is létező erdélyi (és nemcsak erdélyi) magyar, örmény problémára vet fényt. Ezért az adattár egy külön és részletes, ezekről a problémákról szóló dolgozat kidolgozásának a szükségességét veti fel. *(Megjelent a Szatmári Friss Újság, 2002. május 9., 10. számában, a Szatmári Püspöki és Káptalani Levéltár gyűjteményéből.)*

Folytatjuk

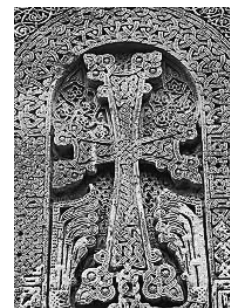
Örmény utakon Örményországba 2011. augusztus 4–12.

1. nap: örmény királyok és kolostorok napja

Érkezés a jereváni Zvartnots reptérre. A szállás elfoglalása után *Garniba* kirándulunk, ami az örmény királyok nyári rezidenciája volt. Megtekintjük a híres *Mitras-szentélyt*. A második nap az ősi örmény stílusú kolostorba, *Geghardba* utazunk, ami 2000 óta a világörökség része, és a hagyomány szerint Világosító Szt. Gergely alapította. Csodálatos *kőkeresztek* (*khachkar*) láthatók a sziklába vájt templom és kolostorépület mellett. Egy *vendéglőben* helyi ízekkel és a *Lavash*-sal, az örmény kenyérral ismerkedhetünk meg. A jereváni szálláson reggelit és vacsorát kapunk.

2. nap: az örmény őstörténet és kortárs kultúra napja

Jereváni városnézés keretében megtekintjük *Erebuni várát* a királyi termekkel. A főváros déli részén fekvő vár Örményország őslakosainak, az *uratrak* központi székhelye volt. A várlátogatás után *Világosító Szt. Gergely* katedrálisát tekintjük meg, ami 2001-ben épült örmény építészeti remekmű, majd

a *Matenadaran* könyvtárba látogatunk, ahol az ősi kéziratokat tekinthetjük meg. A templomlátogatás után a *Genocídium Múzeumához* látogatunk, majd a szörnyűségek „tompításá-

ra” a híres *Ararat Konyakgyárat* látogatjuk meg, *kóstolással* egybekötve. Vacsora a nemzeti „*Mi világunk*” vendéglőben, ahol helyi ínycsiklások és örmény népzene vár. Esti séta a *Köztársaság Térien*, csodálatos épületek és zenélő szökőkút mellett.

3. nap: az apostoli örmény egyház napja

A reggeli után az örmény apostoli egyház Rómájába, *Ecsmiadzinba* utazunk, ahol megtekintjük a katedrális, I. Vasgen romániai származású örmény katolikus székének sírját. Ezután *Szt. Hripsime* és *Szt. Gajane*, *Shoghakat* a Diocletianus idejében mártírhalált halt nők mauzóleumát és templomait látogatjuk meg, amelyek a legelső örmény templomok közé tartoznak. Felkeressük Bodurián János szépvízi plébános sírját. Ezután a *Zvartnots* körtemplomot látogatjuk meg, ahol a hagyomány szerint Világosító Szt. Gergely és a későbbi kereszténységet elfogadó III. Tiridát király találkozott. A szállásra való visszatérés után a „*Kilikia*” vendéglőben vacsorázunk népzene mellett.

4. nap: Világosító Szt. Gergely napja

Reggeli után *Khor Virap* erődített kolostorába utazunk, ahonnan csodálatos kilátás nyílik az *Ararát* két csúcsára, a Sisre és a Masisre. A kolostorban raboskodott földalatti tömlöcbe vetve Világosító Szt. Gergely, a tömlöc látogatható. Ezután a *Noravank* monostorba utazunk, ami a középkori örmény építészet és kultúra remekműve és egy csodálatos kanyonban fekszik. Majd az *Areni* borpincészetbe utazunk, ahol a legfinomabb örmény borokat kóstolhatjuk meg.

5. nap: az örmény tenger napja

Reggeli után a *Sevan* tóhoz utazunk, ami az ország legnagyobb tava és a világ legmagasabban fekvő tavainak egyike. Itt található az ország egyik legszebb kolostora, a *Sevanavank*. Ezután a sűrű tölgyfaerdőben rejtőző *Haghartsin monostorba* utazunk, ahol sok szép és érdekes kőkeresztet láthatunk.

6. nap: az örmény katolikusok napja

Reggeli után az ország második legnagyobb városába, *Gyumriba* utazunk, ami Shirak tartományban fekszik. Itt található az örmény katolikus püspökség is. Ezt követően a *Nemze-*

ti Múzeumba megyünk, ami egy hagyományos örmény házban található. Ezután a *Zitoghtians* család régi házát tekintjük meg, ami híres uszodájáról és sörfőzdéjéről. Jereván felé megnezzük *Harichavank* 7. századi kolostorát.

7. nap: reggel korán a reptérre utazunk.

Ár: 450 Euro / fő Egyszemélyes pót-díj: **190 EUR**

Indulás min. 30 fővel!
Jelentkezési határidő: 2011 április,
200 Euro befizetésével.

Szállás: 3* szállodában, Jerevánban.
Ellátás: félpanziós.

Az ár magába foglalja: szállás, szállítás, a megjelölt étkezések, helyi idegenvezetés, belépők, Garniban kórus-belépőt, egy jereváni koncertet.

Nem tartalmazza: repülőjegy, biztosítás, italok, vízum, itthonról a reptérre való szállítás árát, és egyéb személyes költségeket.

Idegenvezető: dr. Puskás Attila, Marosvásárhely és helyi idegenvezető

Repülőjegy: Budapesti indulással, a jegy ára kb. 460 Euro lesz. Helyet csak akkor lehet lefoglalni, amikor összegyűlt a 30 személy!

Jelentkezni lehet:

Budapesten dr. Issekutz Sarolta aszszonynál, telefon: +36-702744644

Gyergyószentmiklóson Gergely Imrénél az örmény katolikus plébánián

Marosvásárhelyen Dr. Puskás Attilánál, telefon: +40-742181537, akitől információ is lehet kapni a részletekről.

Részletek a következő lapszámokban!

Ifj. Gabányi János:

Balázs-Bécsi Attila „A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája” című könyvének névmutatója (8., befejező rész)

A név után levő szám a monográfiában megjelent oldalszámot jelöli, független attól, hogy szövegben vagy képaláírásként jelenik meg az illető családnév síremléke a kötetben.

391. Urmánczy Avedum 58	402. Voith Aurélia 76	412. Dr. Zabulik Lászlóné sz. Todorfy Julianna 68
392. Urmánczy Erzsébet 82	403. Voith Dániel 73	413. Id. Zachariás József 83
393. Veiszhaupt Józsefné sz. Todor Mária 73	404. Voith Márton 73	414. Id. Zachariás Józsefné sz. Molnár Mária 83
394. Veress Róza 83	405. Dr. Voith Mihályné sz. Kovrig Erzszi 76	415. Ifj. Zachariás József 83
395. Verzár 30,110	406. Voith Miklós 76	416. Ifj. Zachariás Józsefné sz. Bercsán Zseni 83
396. Verzár Anna 68	407. Voith Miklósné sz. Papp Mária 76	417. Zachariás Miklós 79
397. Özv. Dr. Verzár Jánosné sz. Korbuly Mária 32	408. Voith János 42	418. Zachariás Rózi 83
398. Id. Verzár Joachim 30	409. Waller Lajos 62	419. Zakariás Róza 72
399. Verzár Katalin 54	410. Waller Lajosné sz. Onucsán Rozália 62	
400. Virág Aurélia 30	411. Yvellmanné, sz. Kiának Veronika 41	
401. Virág Benedekné sz. Gecző Katalin 30		

Az együtt ünneplés öröme

(Írásunk a 2-4. oldalon)

A kép jobb szélén Szongoth Gábor

Örmény-magyar gyermekrovat (46. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de születek és nagyszületek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyeményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, születek és nagyszületeket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia

2010-ben is a legtöbb helyes választ Marosvásárhelyről kaptuk, a nyertes neve **MOLNÁR ZSÓFIA**, aki egy könyvutalványban részesült.

LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

Az örmény nép felkelései

Lassan-lassan az elnyomott örmény nép öntudatra ébredt, és egyre több helyen tört ki felkelés az elnyomó törökök ellen. Örményország népét, akik nagyrészt vidéken éltek, a szomszédos népek is elnyomták. A nagy Szultánnak nem sikerült igazságot szolgáltatni és egyenlőséget biztosítani a provinciák lakói között. Zeitun után újabb felkelési pontok alakultak ki Szásszunban, Szcsiabin – Karahisszárban, Urfában és Hagienben, és sok egyéb településen.

Szásszunban volt a legtöbb hős – olyan felkelők, akik a hegyekbe vonultak vissza, és sokáig küzdöttek az elnyomók ellen. Ilyenek voltak Antranig, Murád, Párámáz, Kevork-Cziavush, Keri, Hámázászp. Úgy segítették az örmény lakosságot, hogy a hegyeken keresztül átvezették őket a biztonságot adó Oroszországba, és így megmentették életüket.

Hogyan menekültek el az örmények a török elnyomók elől?

Receptajánlat

Gorgod

Hozzávalók: 20 dkg búza, húisleveslé, só, kevés liszt, olaj.

A szemelt búzát megdaráljuk, a húslében megfőzzük, lassú keverés közben kis rántást vegyítünk bele.

Megjegyzés: böjti napokon húslé nélkül, vízzel készítik.

(Részlet dr. Issekutz Sarolta: *Erdélyi örmény konyha, fűszerezve c. könyvből Erdélyi Örmény Múzeum sorozat 11., Kiadó: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Budapest 2008*)

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tizennégy éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Amik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitásörzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megeremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

**A kedvezményezett adószáma:
18085590-1-41**

**A kedvezményezett neve:
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület**

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011,

amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szerartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk.
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Szent Család Plébánia gyermek színjátszó köre (cikkünk a 2-4. oldalon)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(felfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com)

és a Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 168. szám
2011. február

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

Bevezető énekek

„Örülj szent Egyház, mert Krisztus, a mennyek királya
ma keresztje által eljegyzett téged, és felékesítette váradat
lenyűgöző dicsőséggel.”*

Ez a saragán a bevezetője az olvasmányos résznek az esküvői szertartásban. Farsang ideje van, a vidámságé meg a lakodalmaké. Az idézet első szava: Örülj... De a keresztény öröm nem lenne, ha nem előzi meg a kereszt. Ám az Krisztusnál nemcsak a megváltás jele, hanem a diadalé is. A kereszt jelével uralkodik felettünk. A saragán az egyházat várhoz hasonlítja, melynek dicsőséges ereje a keresztben rejlik.

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia 144. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Könyvajánlatok nemcsak téli estékre

A cudar idő ellenére sokan eljöttek 2011 első klubdélutánjára. *Gudenus János József* genealógus neve vonzotta a hallgatóságot a könyvbemutatóra. Már a műsor kezdete előtt hosszú sor állt, hogy dedikációt kérjen az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kiadásában megjelentetett *Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* című könyv szerzőjétől. Ugyanakkora sor állt a *dr. Issekutz Sarolta* szerkesztette *Délvidéki örmény nemesek – Elemér-Écska-Nagybecskerek* című könyv előtt is.

Elsőként a Fővárosi Örmény Klub háziasszonya, *dr. Issekutz Sarolta* mutatta be a decemberben elkészült könyvét, amelynek nemcsak szerkesztője, hanem kiadója is. (A könyvbemutató alatt a könyv képanyagát láthattuk kivetítve.) Bevezetőként elmondta, hogy az örmény gyökerűeknek úgy kell élni a mindennapjainkban, hogy állandóan figyeljék, mit hallanak a rádióban, mit látnak a televízióban, mit olvashatnak az újságokban, könyvekben, ami örmény vonatkozású. Ugyanis csak úgy lehet összeszedni az anyagot, a tudást az örménységről, az ősrökről. Amerikában élő rokona, *Kiss János* például az interneten keresztül találta meg, mint távoli unokatestvért, mint Kiss Ernő aradi vértanú rokonát. Az első klubdélutánról, 1996. március 21-étől fokozatosan bővült a kör, rengeteg rokon talált rá. Megtudtuk azt is, hogy *dr. Issekutz Sarolta* a délvidéki koszorúzások alkalmával találkozott a Dániel rokonság egyik legjelentősebb ágával, illetőleg *Kiss Ernő* egyik leányának, *szamosújvárnémeti Dániel Jánosné Kiss Augusztia* Újvidéken élő leszármazottaival. Az intenzív kapcsolatok mellett rengeteg adat kapcsolódott össze a családról, amelyet úgy gondolt, érdemes összefogni egy csokorba. Felelevenítette a könyv születésének történetét is. 2007-ben az aradi vértanú emléknepján Eleméren emlékbeszédet

Gudenus János József és dr. Issekutz Sarolta dedikálnak

mondott a templomban, majd a koszorúzás után megszólította egy idős szerb asszony, és egy szerb nyelvű könyvet adott ajándékba, Pavlov Boris orosz emigráns helytörténésznek az *Eleméri nemesség* című munkáját. A számos téves kortörténeti adatot is tartalmazó könyv részben a füzetekben folytatásokban megjelent, de a decemberben kiadott könyvben már *Katona Tamás* történész által javítottan jelenhetett meg a tanulmány. Érdemes elolvasni, érdemes megismerni a délvidéki örmény nemesi családok történetét. (A könyvbemutató szerkesztett változata a 4-5. oldalon található.)

A klubest következő részében *Gudenus János József* ismertette az *Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* című könyvét. A nemzetközileg elis-

dr. Issekutz Sarolta és Gudenus János József könyvbemutatót tart

mert genealógus szorgos kutatásának és *Issekutz Sarolta* gyűjtőmunkájának eredményeként megjelent könyv bemutatója a 6-7. oldalon található.

Különleges élményt jelentett a program harmadik része, az *Issekutz* családról készített film megtekintése. A film szerkesztője és riportere, *Borbás Mária* a Hír tv megbízásából 2006 telén kereste a találkozást az erdélyi örmény gyökerű családdal. A 2007 elejére elkészült és a Családmese sorozatban bemutatott film a családtagok visszaemlékezéseinek keresztül az Erzsébetváros egykori alapítóinak családját mutatja be, akik megőrizték, ismerik történelmüket, ápolják az örmény hagyományokat. Az erdélyi zárt közösségben élő család a II. világháború alatt menekült Magyarországra. Az egykori dúsgazdag marhakereskedő család leszármazottai között gyógyszerészek, orvosok, kiváló jogászok, nagyszerű művészek egyaránt találhatóak.

A vetítést követően *dr. Issekutz Sarolta* tól megtudtuk, hogy a filmfelvétel a fűtetlen örmény katolikus plébánián, 13 Celsius fokban készült, éppen édesapja halálának tizedik évfordulóján.

A klubest zárása előtt információk hangzottak el. A rossz gazdasági helyzet, az önkormányzati – különösen a fővárosi – megszorítások miatt a hagyományápolásra igen kevés támogatás jut, így a füzetek változatlan megjelenése is kérdésessé válik. Megszűntek a pályázati lehetőségek, ezért az elnökasszony az egyéni támogatások szükségességét hangsúlyozta.

Az elnökasszony kérte továbbá a klub közönségét, hogy ne felejtkezzenek meg az örmény katolikus plébánia fenntartásáról sem, egyházi adó jellegű adományok befizetésével (Örmény Katolikus Lelkészség 11707024-20005210 számlaszám). *Heim Pál* pedig azt kérte, hogy a vasárnap délutáni örmény katolikus szentmiséket a jelenleginél nagyobb létszámban látogassák.

Az év első klubdélutánja szerény vendéglátással ért véget, ám sokan távoztak nemcsak téli estékre ajánlott, dedikált, szép könyvekkel.

A januári klubdélután közönsége

dr. Issekutz Sarolta

Délvidéki örmény nemesek

I. rész

A tanulmánykötetből az Erzsébetvárosból származó *eleméri* és *ittebei* Kiss és *erzsébetvárosi* Issekutz, valamint az *écskai* Lázár családokat, továbbá a *szamosújvárnémeti* Dániel (Daniel) családot ismerheti meg az olvasó.

Az első tanulmány *Boris Pavlov: Eleméri nemesség* c. munkája az Erzsébetvárosról elszármazott *eleméri* és *ittebei* Kiss család történetén keresztül mutatja be a kort az 1700-as évek utolsó harmadától szinte napjainkig. Ennek kiegészítéseként a Kiss Ernő aradi vértanú hős emlékére *Hegedűs János* által írott könyvből (1906) részleteket közlünk, valamint *Németh Ferenc* újságíckiosorozata újraközlésével Kiss Ernő vértanú leszármazottai nyomába eredünk. Kiegészítésként a családhoz tartozó 48-as honvédtisztekről Bona Gábor hadtörténész könyvéből vettünk át részleteket.

A második tanulmány *Gazdag Ervin: Az écskai uradalom, a Lázár család története*, mely az ugyancsak erzsébetvárosi **Lázár** család délvidéki ága sorsát mutatja be, melyet kiegészítettük Bona Gábor hadtörténésznek a nagybecskereki születésű *szkárosi* Lázár Vilmos aradi vértanúról írott munkájával.

A harmadik részben *Marcsó Vilma, Podhorányi Zoltán* és *Németh Ferenc* újságíckéiből megismerhetjük a **Daniel (Dániel)** család történetét napjainkig, valamint *Bona Gábor* könyvéből a Dániel család 1848-as honvédtiszteit.

Az egyes részeket a családokra vonatkozó képtárral színesítettük úgy a szövegben, mint önálló függelékként.

Kiss Izsák erzsébetvárosi örmény kereskedő – főleg marhakereskedő – alapítja meg

az eleméri uradalmat, amikor 1781-ben árverésen megszerzi azt.

A Kiss család hozzáértéssel és tisztességgel óriási vagyont halmozott fel és európai hírű uradalmat hozott létre Eleméren és környékén. Főleg Izsák és fia Ágoston a bécsi udvar katonai ellátmányának fő szállítói voltak (főleg marha, gabona, és bőrök), megbecsült emberek, így rendszeresen látogatták a kastélyt magasrangú udvari emberek: államférfiak, hadvezérek, a császár trónörököse, József főherceg, építészek, zenészek, írók, költők, festők.

Lecsapolták a mocsaras területeket, csatornákat építettek, betelepítették a vidéket németekkel, svábokkal, románokkal, szerbekkel, magyarokkal. A betelepülőket ingyenesen házhellyel, esetenként házzal, jó minőségű földdel látták el, és a földműveléshez eszközökkel, fizették az utazás, áttelepülés minden költségét, tűzi fát biztosítottak télire, gondoskodtak a betelepülők népi hagyományai megőrzésének biztosításáról, népviseletük, ünnepeik megmaradásáról.

A falvakban iskolákat hoztak létre, ellátták tanerővel, azokat fizették, és felszerelésekkel látták el, rendszeresen segítélyezték a gyermekeket.

A falvakban templomokat építettek és anyagilag támogatták működésüket.

A falusiakat mesterségekre és mezőgazdaságra oktatták, a nőket szabás-varrásra és egészségügyi oktatásban részesítették, a férfiaknak a korszerű mezőgazdaságot, szőlőművelést és korszertést és feldolgozást, birkatenyésztést és gyapjúfeldolgozást oktatták, valamint a méhészetet, szőlészetet.

Szélmalmost létesítettek, osztályon felüli minőségű gabona magvakat szereztek be és

termeltek. Üvegházakban télen primőr zöldségeket termeltek, amelyeknek óriási kereslete volt egész Európában. Saját hajóflottájukkal szállították az árukat nyugatra.

A kastély a gazdasági és kulturális, társadalmi élet központja volt. Rendszeresen tartottak szakmai tanácskozásokat a vármegye földbirtokosai részére, melyeken rendszeresen tájékoztatták őket az állam bel- és külpolitikai helyzetéről, az elkövetkezendő bel- és külföldi eseményekről. Külföldi tanulmányutak során új mezőgazdasági gépeket, technológiákat hoztak be az országba, állandóan fejlesztve a gazdálkodás színvonalát.

Kastélyukban rendszeresek voltak a társasági összejövetelek, a jótékonyági bálók, egyéb hangversenyek, irodalmi estek, kórustalálkozók, számtalan sportverseny (biliárdtorna, lóversenyek, evezőversenyek, szánkóversenyek, korcsolya – gyors és jégtánc – versenyek, tenisz, vadászat, hőlégballon verseny, lövészet, tekeverseny, krikett verseny), de rendeznek kutyakiállításokat is.

Kiss Ernő édesanyja, Bogdanovits Anna létrehozta a dél-magyarországi magyar önkéntes nők szervezetét, amely segélyezésekkel, gyűjtésekkel, gyermekek megsegítésével foglalkozott, pl. megszervezte, hogy télen a gyermekeket a földbirtokosok segítségével lovas szánon szállították az iskolába.

Létrehozták a gyermek énekkarokat és felnőtt kórustalálkozókat.

A modernizálásban élen járnak, elsőként szerelnek villámhárítót az eleméri kastélyra Dél-Magyarországon, a kastélyba köszönből nyert gázzal világítanak már a XVIII. sz. végén, szódát gyártanak, tűzoltó szerterveznek be (Nagybecskerek tűzvélsze

alakalmával az elemériek segítenek megmenteni az értékeket, a levéltárat), postaállomást létesítenek.

Fontos életükben a családi összetartozás és a hitélet gyakorlása. 3 templomot is építenek.

1845 nyarán Kiss Ernő építi fel a jelenleg is álló katolikus templomot és kriptát, amelyet 1847 októberében szenteltek fel, majd az 1849-i kivégzését követő hosszú évek múltával kerül oda porhüvelyre Katalinfalváról, végső nyughelyére.

A nagy társadalmi életben szerepe volt a gyermekeknek is, akik magas színvonalon zenéltek (Gergely hegedűn játszott, Temesvár, Bp., Bécs és Pozsony hangversenytermeiben is.), Mária testvére hárfázott és énekelt, anyjuk énekelt, nagyanyjuk zongorán kísérte őket és orgonán játszott a becskereki plébániatemplomban. Kiss Ernő is muzikális volt, zongorán játszott, sokat olvasott és imádta már kiskorában a háborúkat, a csatákat, valamint a lovakat.

Fellebben a fátyol Kiss Ernő magánéletéről is. Élettársától származó ikerlányai és házastársával folytatott rövid együttélése, majd felesége és tőle származó gyermekei halála egész életére kihat. Gyermekeihez való ragaszkodása és katonai pályafutása különböző állomásai, sikerei, embertársaihoz, beosztottaihoz való segítőkész magtartása mind megismerhető e tanulmány által.

Folytatjuk (Elhangzott a Fővárosi Örmény Klubban.) (Délvidéki örmény nemesek. Elemér – Écska – Nagybecskerek. / szerkesztette: dr. Issekutz Sarolta – Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület Kiadó, Budapest 2010)

Szomorújelentés

Fájdalommal tudatjuk, hogy **dr. Fallenbüchl Zoltánné Czárán Marianna** 2011. január 17-én, 83 éves korában elhunyt. Közösségünk tagja földi maradványát február 2-án 14 órakor az Óbudai Temetőben helyezték örök nyugalomra.

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Gudenus János József

Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája javított, bővített kiadása

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, Kedves Barátaim!

Két hónappal ezelőtt az *Országos Széchényi Könyvtár* zsúfolásig megtelt Dísztermében már tartottunk egy könyvbemutatót, amelyen részt vettek többek között a *Magyar Történelmi Családok Egyesületének* és a *Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaságnak* a tagjai is, érintettek és szakemberek egyaránt.

A jelen bemutató már családiasabb, hiszen közvetlenül a magyar-örmény közösséghez szólhatok néhány szót, akiről ez a könyv szól.

A napokban érkezett számomra Bécsből egy elektronikus levél báró Frölichsthaltól, aki saját maga is családtörténettel foglalkozik. A következőket írja:

„Kedves János, hétfőn kaptam meg új könyvedet – ez egy igazi szenzáció! Hogy tudtál ennyi adatot összegyűjteni? Munkád ismét alapvető és megbízható! Csak csodálni tudom és gratulálok hozzá!”

Elgondolkodtam ezeken a sorokon, valóban hogyan tudtam ennyi adatot összegyűjteni közel ezer oldalon?

Mi a célja ezeknek a családtörténeti könyveknek?

Pontokba szedtem a legfontosabbakat:

1. Először is szükséges a téma iránti érdeklődés.
2. Elhívhatóság.
3. Hozzáértés, szakértelem.
4. Önbizalom.
5. Idő.
6. Lemondás.

7. Szorgalom.

8. Türelem.

9. Nem utolsósorban az érintettek együttműködése.

Családtörténeti munkásságom korai szakaszában, 1964 nyarán rokonok látogatásán jártam Koronghy Tiboréknál. Szobájuk falán négy családi címer díszelgett: a Koronghy, a Csávossy, a Szemző és a baraczházi Capdebo családoké. Vendéglátóm nagy lelkesedéssel és némi büszkeséggel mesélte, hogy közülük a Capdebo örmény eredetűek. Nagy sakkozó volt a családból egyik ősiük Capdebo István még a XIX. század derekán. Elmondta még azt is, hogy családjuk más örmény családdal is házassági kapcsolatba került: a szamosújvárnémeti Dániel, a rétháti Kövér és a vizmai Lukács családokkal.

Körülnéztem egyéb rokonságomban is, dédanyám nővére Csávossy Jozefine bobdai Gyertyánffy János felesége volt, nagyapám unokatestvére báró Csávossy Irma pedig szamosújvárnémeti Dániel Jánosé.

Tehát körül voltam véve erdélyi örmény családokkal, bár vér szerint egyiküknek sem voltam a leszármazottja.

A későbbiek során azonban a rokonság okán megkülönböztetett figyelemmel kísértem őket.

Fő kutatási területem elsősorban az egykori főnemesi családok voltak: itt is léptenyomon örmény eredetű családokba botlottam: a grófok közül a beodrai Karátsonyiakba és a kisterpesti és spizzai Markovitsokba, a bárók közül a szamosújvárnémeti Dánielekbe, az eleméri és ittebei Kissekbe, az erzsé-

betvárosi és perényi Lukácsokba valamint a Pap családba.

Tehát a téma iránti érdeklődés már megvolt, amikor 1997-ben itt ezen a szinten rendezett kiállításon bejelentettem, hogy a főnemesi sorozat befejezése után következnek az örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája című munka összeállítására.

A szakértelem, jobban mondva inkább a szakmai gyakorlat is adott volt, hiszen túl voltam a Szentirmay Lászlóval közösen írt szociológiai tanulmányon, az *Öszszetört címereken* valamint a *Magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája* öt kötetén.

Önbizalmamat nagyban erősítette a 2000-ben a *Genealógiai és Heraldikai Társaságok Nemzetközi Szövetségének* kongresszusán a franciaországi Besançonban az alapító báró *Bohus László* által átnyújtott életmű díj, amelyet ötkötetes munkámért kaptam.

Ehhez már csak egy kis szorgalomra volt szükség, időre a levelezésre, a könyvtárba járáshoz, valamint az érintettek együttműködésére.

Az első könyv elkészítésekor ebben nem is volt hiba, nagy volt a lelkesedés, a családok készséggel bocsájtották rendelkezésemre a birtokukban lévő családfákat, anyakönyveket és egyéb dokumentumokat. *dr. Issekutz Sarolta* elnöknő pedig a saját maga által és az egyesület tagjaitól begyűjtött anyagokat adta át feldolgozásra és rendszerezésre.

Az együttműködési készség nem hagyott alább a 2002-re tervezett pótkötet elkészítésekor sem, a családok szorgalmasan küldték a kiegészítő és helyesbítő adatokat. Már csak a névmutató elkészítése volt hátra, amikor kiderült, hogy anyagiak híján nem lesz kiadás.

Az EÖGYKE füzetekben még kétszer volt meghirdetve, most már a javított, bővített kiadás szándéka. A családok ezúttal adatközléseikkel már nemigen mozdultak. A harmadik meghirdetésekor 2009 őszén felcsillant remény a kiadásra, hiszen a kerületi kisebbségi önkormányzatok is felajánlották anyagi támogatásukat, magánszemély is adományozott és pályázati pénzt is nyertek erre a célra. Kértük, hogy az adatokat 2010. március végéig küldjék el levélben vagy e-mailen.

Sajnos a kért határidőig meglehetősen kevés információ futott be, azt követően számos hallgatásba burkolózó érintettet külön kellett megkeresnem és szóra bírni az adatközlésre, hiszen tartalommal kellett megtölteni a könyvet, egy javított, bővített kiadást előkészíteni és megszerkeszteni, amely a szakmai szempontoknak is megfelel.

Nagy nehézségek és viharok, nemegyszer konfliktusok által végül sikerült határidőre befejezni a munkát, amelyet ezúttal is szíves figyelmükbe ajánlok. És ezúton is köszönöm mindazok közreműködését, akik segítettek e munka létrejöttét, mert egy ilyen nagy volumenű művet csak közös erővel lehet létrehozni, megalkotni.

Erősödjék ezáltal nemcsak a saját, hanem utódaik identitástudata, az ősök iránti tisztelet, amely a családtörténeti munkának elsődleges célja. Nemcsak megőrizni a múltat, hanem abból okulva, tanulva építeni a jövőt.

Most pedig adjuk át a helyet *Borbás Marcsinak* az *Issekutz* családról készített *Családmeséjének*, azt követően dedikációval szívesen állok rendelkezésükre.

Köszönöm szíves türelmüket!

(Elhangzott a Fővárosi Örmény Klubban)

Kelemen Éva

Magyarörmény zongoramuzsika

Magyarörmény zongoramuzsika – ezzel a címmel jelent meg a Duo Fresco (*Bagi-Fiatal Lilla és Fancsali János*) első CD-je a Budaörsi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat támogatásával. A műsorválasztásban ugyanaz a törekvés tükröződik, amely az együttes 2006-os megalakulását is ösztönözte: az örmény diaszpórában élő zeneszerzők népszerűsítése, valamint a feledésbe merült magyar és magyarörmény komponisták műveinek bemutatása. A repertoár kialakítása Fancsali János zenetörténész több mint három évtizedes szerteágazó kutatásain alapul.

A most rögzített művek jelentősége elsősorban történeti vonatkozású, amelyek izgalmas kalandozásra csábítják a zenei csemegék iránt érdeklődőket. Bepillantást nyerhetünk a XIX. század magyarországi nemesi kúriáiba éppúgy, mint a fin de siècle¹ polgári szalonjaiba, vagy akár napjaink koncerttermeibe; ismeretséget köthetünk kedves hölgyekkel, de találkozhatunk múlt századi Kossuth-díjas zeneszerzővel és kortárs muzsikussal is. Az igényesen összeállított kísérfüzetből – Fancsali János részletes ismertetésének köszönhetően – érdekes művelődéstörténeti és bőséges magyarörmény családtörténeti vonatkozásokkal is bővíthetjük ismereteinket.

A felvétel különlegessége, hogy az eredetileg szólószongorára komponált dara-

¹ A század vége (századvég) jelentésű, a XIX. század befejezésére vonatkozó „fin de siècle” francia kifejezés lényegesen tágabb tartalmú, mint magyar megfelelője. A forrestó szövegekben erkölcsi hanyatlást, szétesést, zaklatottságot, ideges útkeresést, a korábbi szabályokkal való szembefordulást is jelez – a szerk.

bok egy része négykezes átiratban hangzik el. A műsor összeállítójának döntését nemcsak annak elkerülése indokolta, hogy az amúgy sem bőséges négykezes zongorairódalom tovább szűkítse az együttes szereplő művek mintegy fele műkedvelő alkotók zenéje. A maguk korában egy-egy zeneestélyen akár ilyen módon, négykezes változatban is megszólalhattak. A feldolgozást végző *Kecskés Balázs* biztos kézzel nyúlt a darabokhoz. Átirataiban a művek zenei szövete dúsabbá, teltebbé lett, ugyanakkor megőrződött a művek eredeti hangzásvilága, szellemisége. A Duo Fresco ki-egyenlített játéktechnikával, érzékeny egymásra-figyeléssel játszik. Kizárólag a technikai lehetőségek számlájára írható, hogy a felvételen néhol kevéssé érzékelhető a zongora felső regisztereinek csillogó, világos hangzása. Hogy ez valóban így van, bizonyítja Bagi-Fiatal Lilla szólójátéka, mely fényes, különlegesen szép, ihletett pillanatokkal ajándékoz meg bennünket.

A CD-n tíz, részben erdélyi származású magyarörmény zeneszerző: *Kacsóh Pongrác*, *Gyertyánffy-Schmettov Raoula*, *Gyertyánffy Matild*, *Vikol Simon*, *Gyertyánffy (Nákó) Berta*, *Viski János*, *Szenkovics Gyula*, *Dávid István*, *Kazacsay Tibor* egy-egy kompozíciója, valamint *Vertán Nina* két rövid műve hangzik fel. Napjaink zenéjét *Kecskés Balázs*, valamint *Haig Vartan*, Svájcban élő örmény zeneszerző képviseli. Mindketten az együttes felkérésére alkottak, s a számukra dedikálták művüket. *Kecskés Erdélyi örmény népdalok* című kompozíciója *Szongott Kristóf* által gyűjtött magyar-

örmény városi népdalok nyomán íródott, Vartan izgalmas négykezes *Phantasia*-ja pedig *Avedik Lukács*, erzsébetvárosi örmény katolikus pap dallamára készült.

A XIX. századi Pest egyik legrégebbi magyarörmény családját, a Gyertyánffyakat a felvételen három hölgy-zeneszerző is képviseli. Köztük a kor magyar művelődéstörténetének egyik legérdekesebb nőalakja, Nákó Kálmánné Gyertyánffy Berta, kinek szalonját a kor neves művészei látogatták, s kinek zenei tehetsége „feltűnést és lelkesedést okozott a fővárosban, amikor egy ünnepi előadaskor a Nemzeti Színházban magyar dalokat zongorázott a makói zenekar kíséretével”. Nákó Berta tehetséges festő is volt, kiállításon bemutatott képei a szakértők dicséretét is kiérdemelték. Alkotásait a Magyar Nemzeti Galéria őrzi, arcképét – mely a Szépművészeti Múzeumban látható – Friedrich von Amerling festette meg. A Gyertyánffyak kompozíciói – legyen az nemzeti karakterű darab (Országgyűlési csárdás, Ősapáink csárdás) vagy Johann Strauss-t idéző szalondarab (Nobless polka) – a zeneszerzés megbízható mesterségbeli ismeretéről vallanak. A többi beszédes című karakter-szalondarab (*La Nereide*, *Elégia*, *Valse Caprice* stb.) közül figyelemreméltó művészi érzékről tesz tanúbizonyságot Vertán Nina két kompozíciója, az elégikus hangulatú *Egy asszony fájdalma*, valamint a chopin-i gondolatokat sugalló *Lengyel testvér*. A két mű finom, érzékeny megszólaltatása Bagi-Fiatal Lilla előadói kvalitásait dicséri.

A felvételen elhangzó darabok legizgalmasabbika Viski János Kossuth- és Erkel-díjas zeneszerző utolsó, mai napig kiadatlan műve, az 1960-ban keletkezett *Sírfelirat*. Viski Kodály Zoltán egyik legkedvesebb tanítványa, művészetének feltélen követője volt. Életének utolsó éveiben

azonban egyre inkább a második bécsi iskola felé fordult, s módszeresen tanulmányozta a kor dodekafon és szeriális zeneszerzői technikáit. (Mindkettő az 1920-as évektől teret nyert irányzat. A dodekafónia a korábbi hangrendszerrel, a szeriális komponálás pedig az uralkodó hangnemekkel szakít. Előbbi a tizenkét fokú kromatikusskála törvényszerűségeihez való ragaszkodással, utóbbi a sorelv szigorú, szinte matematikai pontossággal meghatározott rendjével alakítja át a modern muzsikát – a szerk.). Viski János Anton Webern emlékére komponált darabja már ebben a szellemben íródott. A kompozíció négykezes formában történő előadását – mint azt a kísérfüzetben olvashatjuk – az indokolta, hogy „lekottázása bármilyen beavatkozás nélkül magában hordozta, mintegy kínálta a négykezes előadási lehetőségét”. A döntés helyesnek bizonyult. A duó két tagjának műről alkotott elképzelése ez esetben rendkívüli következetességet mutat, eredményeként a Sírfelirat homogén hangon, világos egységben szólal meg.

A csaknem százötven éves zenetörténeti kalandozást Kacsóh Pongrác és Kazacsay Tibor egy-egy műve foglalja keretbe. Kacsóh *Preludiuma* figyelemfelkeltő előjáték, Kazacsay *Lírai szvitje* pedig különleges gyöngyszem. Az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárában őrzött, kéziratban fennmaradt, eredetileg is négykezes mű három tétele megannyi sziporkázó ötlet. A *Pastorale* franciás atmoszférája – amely egyébként Dohnányi hasonló hangulatú teteleivel is stílusrokonságot mutat – az *Intermezzo* és a *Finele* életvidám, humoros, olykor groteszkbe hajló mozzanatai hatásosan zárják a Duo Fresco első lemezét.

(Megjelent: *Barátság* 2010. június 15.)

Bálintné Kovács Júlia

Az erdélyi örmény gyökerűek hűségeseik őseik hagyományaihoz

A Téka Alapítvány felhívására válaszul a Kolozsvári Rádió magyar szerkesztősége 2010 decemberében gyűjtést kezdeményezett.

A Kolozsvári Református Kollégium énekkarának adventi koncertjén és a Szomszédnéni Produkciós Iroda nyilvános szilveszteri kabaré felvételén összegyűlt „perselypénzt” kiegészítette sok olyan hallgató, aki – mert esetleg nem tudott részt venni a rendezvényeken –, nem a perselybe tette, hanem a szerkesztőségbe vitte adományát. Szép összeg gyűlt össze.

A szerkesztőség a Téka Alapítvány nyal egyetértésben úgy határozott, hogy az adományt kis ünnepség keretében adják át, a helyszínen vásárolják meg a téglajegyeket Szamosújváron, január 16-án.

Szándékukról a Kolozsvári Rádió magyar adásából értesültem, és a hírt megosztottam az EÖGYKE elnök asszonyával, arra gondolva, hogy az Egyesület gyűjtéséből illetve felajánlásából származó összeget is akkor lenne jó eljuttatni a Mezőségi Kemény Zsigmond Szórványoktatási Központ javára.

Budapestről a pénz sikeresen és idejében megérkezett Kolozsvárra, és így január 16-án részese lehettem közös örömlünknek.

Délután 5 órakor a Tékában elsőként *Rostás Péter István* a Kolozsvári Rádió főszerkesztő helyettese beszélt, aki a rádió hallgatói nevében több mint 4500 lej értékben vásárolt téglajegyeket.

A magyar szerkesztőség nevében megígérte, hogy nem vesztik szem elől a szór-

ványoktatási központ ügyét, és folytatni szeretnék a gyűjtést.

Azt is megemlítette, hogy kis családjában személyes érintettsége is van, tehát még fontosabb számára ez az iskola.

Balázs Bécsi Attila köszönő szavai után engem ért az a megtiszteltetés, hogy elmondjam: az örményeknek – akik meg alapították, és híressé tették Szamosújvárt –, első dolguk volt, hogy templomot és iskolát biztosítsanak a közösség számára.

Az Örmény-katolikus elemi fiúiskola a város alapításával egykorú, a mostani főtemplom cintermében épült fel. 1716-ban két kántortanítója volt.

Leányiskolája a fiúkéval egyszerre indult. Tanítói kezdetben az örmény apácák voltak, kik 1850-ig tanítottak.

Szamosújvár valamikor híres iskolaváros volt, és egy időben fájó szívvel tapasztaltuk, hogy kezdi elveszíteni azt a szerepet, amit évszázadokon át betöltött.

A magyarörmények tudomásom szerint itt Erdélyben mindig támogattak anyagiilag is minden olyan ügyet, amely a magyar kultúrát szolgálta. Utódaik, akik már nem itt élnek, de ragaszkodnak erdélyi örmény gyökereikhez most is ezt teszik.

Majd felolvastam *dr. Issekutz Sarolta* levelét:

Tisztelt TÉKA Művelődési Alapítvány!

A Mezőségi Kemény Zsigmond Szórványoktatási Központ felépítésének megsegítésére meghirdetett téglajegyek vásárlására szóló felhívást megkaptuk és meg-

jelentettük az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetekben is.

A 2010. évi költségvetés terhére a

1. Fővárosi Örmény Önkormányzat 100 000 Ft-ot már átutalt a T. Alapítványnak, amelyen arany téglajegyet kíván vásárolni.

2. A Bp. Főv. II. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat 100 000 Ft-ért ugyan-csak arany téglajegyet kíván vásárolni, amely összeget az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesülethez utalt, továbbítás céljára.

3. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 100 000 Ft-ot továbbít az Alapítványnak, arany téglajegy vásárlására.

4. Tauffer Ferenc egyesületi tagunk 100 RON-t küldött Bálintné Kovács Júlia közvetítésével, amelyen egy ezüst téglajegyet vásárol.

5. Az Abkarovits család az egyesületnek átutalt 30 000 Ft-ot 3 db ezüst téglajegy vásárlására.

Fentiek alapján eddig az általam vezetett 3 szervezet összesen 330 000 Ft-ot küld adományként az építési költségekhez, valamint 100 RON-t Tauffer Ferenc egyesületi tagunk adományát.

Szervezeteink a 2011. évi költségvetés függvényében további adományokat kívánunk juttatni a Szórványkollégium felépítésére, de folytatjuk a magánadományok gyűjtését is a füzetekeken keresztül.

Kérjük szíves értesítésüket a téglajegyek átvételének módjára vonatkozóan.

Kívánunk sikeres új évet mind a Téka vezetőségének, mind valamennyi tanárának, diákjának.

Budapest, 2011. január 5.

Szeretettel
dr. Issekutz Sarolta
elnök

Ezek után fellibbenttem a fátylat *Rostás-Péter István* „érintettségéről”, és elmondtam, hogy felesége, gyermekük édesanyja, Emese szamosújvári örmény család leszármazottja, tehát ő is úgy járt, mint *Balogh Jenő*: ők nem örmények, de örmény gyerekeik vannak...

Az „érintettség” jegyében végül azt is közöltem, hogy Kemény Zsigmond és Bálint Tibor egyaránt június 12-én született, és ennek öröme a Bálint Tibor Baráti Társaság nevében is vásároltam egy ezüst téglajegyet.

A hallgatóság és az Alapítvány vezetősége tapssal és szép szavakkal köszönte meg az erdélyi örmény gyökerűek nagylelkű adományát.

A Lalibela Étterem és Sergio Tabeira szeretettel hív és vár mindenkit egy finom

Magyar-örmény ebédre

**2011. február 19-én,
szombaton 13 órától**

Helyszín: **Lalibela Étterem**
Cím: 1066 Budapest, Jókai utca 40.

Büféasztalon

- örmény leves
- örmény muszaka
- arisa
- örmény pilaf
- örmény saláta
- örmény desszertek

Ára: 1 800 Ft/ fő

Asztalfoglalás:

e-mail-en: ildiko.lakatos@comedit.hu
Telefonon: 06-20-572-25-80,
vagy a 06-20-9-383-554

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története**Lázár János uralkodása a birtokon**Tragikus halála egy párbajban**(3. rész)*

A bécsi udvar tulajdonában lévő Temesi Bánság kamarai földterülete 1781-ben egy árverésen került értékesítésre. Az Écska földterületet egy örmény kereskedő, Lázár Lukács vette meg, és már a következő évben beköltöztek a birtokra. Érkezésével megkezdődik a földbirtok feudális korszaka, melynek következménye a lakosság nagy vándorlása volt. Megkezdődik a különböző nemzetiségek és felekezetek betelepítése, melynek egyenes következménye a mai soknemzetiségű Bánság kialakulása.

Lázár Lukács birtokalapító legidősebb fia – János – 1793-ban, szülei halálával a végrendeletük alapján megörökli a birtok legnagyobb részét.

Lázár János (1757. Újvidék–1809. 06. 17. Elemér) igen sokoldalú földesúr volt. Nagyon szerette a lovakat, tehetséges zenész volt, verseket írt, jó vívó hírében állt. Mint költő, író vendégeskedett Mária Teréziánál is 1776-ban, amely alkalommal a császárnő felajánlotta neki, hogy maradjon Bécsben, de ő ezt elutasította. Mint ügyes vívó minden évben tőr- és kardforgató versenyt rendezett az écskai kastély parkjában. A hölgyek ez idő alatt újlövő versenyen vettek részt. Megalapította és felépítette az első római katolikus plébániát (1793) és templomot Écskán (1794). Ő alapította meg az első fajtiszta lovakat tartó istállót (1792) Écskán, melyek közül néhány egyed egész Európában ismertté vált. Létrehozta az első sörfőzdet a faluban, melynek megnyitására 1803 decemberében került sor. Nemesi címet kapott a törökökkel folytatott sikeres háborúskodása jutalmául. Nem nősült meg, és nem voltak gyerekei. A becskereki helyőrség

* Szerbből fordította Letenyei Bea

egyik külföldi hadnagyával folytatott párbajban halt meg Eleméren.

Lázár János birtokvezetésének első éveit nagyon kedvezőtlen természeti feltételek jellemezték. Néhány éven keresztül a Temesi Bánságban szárazság uralkodott. Egy csepp eső sem esett 1793 novemberétől kezdve, a tél pedig havazás nélkül telt el. A januári szárazfagy, a száraz tavasz és a forró nyár 1794-ben tönkretette úgy a kastélykörül, mint a távoli földek termését. Eltűnt a vízkészlet, a kutak kiszáradtak. Gyengén termett a búza, a kukorica meg annyira gyenge volt, hogy még a kukoricacsövek sem hajtottak ki. Széna és marha eledel alig volt. A legelőn a marhák étlen-szomjan haldokoltak. Mindenhol hiány és drágaság uralkodott. A következő, vagyis az 1795. év semmivel sem volt jobb, mint az előző. A szárazság folytatódott, a vetőmagok elpusztultak, éhség fenyegetett, így a bécsi kormány búzát küldött segítségképpen, melyet szétosztottak az emberek között. Nagy volt a nyomorúság.

A sok balszerencse mellett a birtok mégis fejlődött. A legnagyobb érdem emiatt az écskai kikötőnek járt. Mint a Bega folyó legforgalmasabb helye, a környező falvak-

ból sok munkást vonzott az áru rakodásához és elszállításához. A kikötő éves forgalma ezekben az években 200 000 és 300 000 köbméter gabona volt, melyet végeláthatatlan sorokban hordtak a kocsik a környező falvakból: Udvarból, Csentából (Centa), Perlaszból, Tamáslakából (Tomaševac), Botošból (Botoš), Orlódból, Becskerekből és Aradácból. A falu az aratás ideje alatt és az őszi termés begyűjtésének időszakában úgy zsongott, mint egy méhkas. Az átutazók, az ácsorgó munkások, az evezők és az igásállatok lármája, nyüzsgése és zúgása csak késő este csendesedett el. A kikötő mindenkinek hasznot hozott. A tulajdonosoknak és a munkásoknak egyaránt. Écskából az árut az egész császárság területére elszállították. A folyami szállításhoz a földesúr speciális teherhajókat készíttetett, úgynevezett fa szállítókat, melyeket kezdetben vontató munkások húztak, úgynevezett „burlacok”, majd később erre a célra lovakat használtak. Az écskai nagybirtok Dél-Magyarország legmodernebb birtokává nőtte ki magát. Rendszeresen minden évben versenyeket és bálakat rendeztek, melyeken Torontál vármegye és a császárság magas beosztású meghívottai is részt vettek. A birtok idáig terjeszkedett. Időközben két új falut is alapítottak: Lukácsfálvát (Lukino Selo) és Lázárföldet (Lazarfeld, Lazarevo). Sajnos a birtok tulajdonosának sorsa tragikus volt. Még egy érdekes történetet írt a Lázár család történelmébe.

1809 tavaszán esőre vált az idő és a nyár kezdetével sem változott a helyzet. A falu legjelentősebb eseménye ebben az évben nem Écskán, hanem Eleméren zajlott. Pavlov Borisz, „Az écskai uradalom története” című mű szerzőjének leírása alapján az esemény a következőképpen játszódott le: „A Lázár és Kiss család baráti köre Lázár Lukács és Kiss Izsák halála után sem oszlott

szét. A sűrű látogatások és tapasztalatcsere mellett a családok tagjai részt vettek az ünnepélyes bálakon, Eleméren és Écskán egyaránt... Lázár János tragikus sorsa éppen az egyik ilyen ünnepélyhez fűződik, az „Erdei bálhoz” 1809. június 17-én, Eleméren. A tragédiát egy kétnapos lovaglós verseny előzte meg a becskereki katonai helyőrség tagjai között. A versenyen egy fiatal hadnagy nyert, akinek a neve ismeretlen maradt. Harmadnap a báli ünnepségen a győztesnek járt az a hagyományos megtiszteltetés, hogy az első tánchoz a jelenlévő lányok közül válasszon magának partnert. A huszáregyenruhás fiatal hadnagy elindult az egyik vendég felé, aki az izgalomtól teljesen elpirult. A Torontál megye hivatalnokának, egyébként a Lázár család jó barátjának egyetlen leánya volt az. A temesvári vőlegényével érkezett a bálba. A következő esemény sokkolta a résztvevőket. A fiatal hadnagy váratlanul meghátrált, visszahúzta kinyújtott kezét, megfordult és egy másik lány felé indult. Következett a hölgyválasz és egy szempillantás alatt az első pár már a terem közepén keringett. Taps helyett síri csend uralkodott a teremben. Minden szem a vőlegényre szegeződött, aki zavartan és tanácstalanul állt. Az okozott sérelem már abban az időben is nyilvánvaló volt. A bizonytalansággal és találgatásokkal teli feszült hangulatban hirtelen a terem közepén megjelent Lázár János alakja. Látván, hogy a megsértett lány vőlegénye nem reagált a kialakult helyzetre, Lázár odament a hadnagyhoz és ledobta elé a kesztyűjét párbajra való kihívása jeléül. Az elfogadta a kihívást, és 1809. június 17-én korán reggel egy ismeretlen helyen, Eleméren megtartották a párbajt. A párbajról nem maradt részletes leírás, csak elmesélésből tudjuk, hogy Lázár már a hordágyon meghalt. Létezik egy olyan legenda, mely szerint a halálos sebet akkor kapta, amikor a helyszínen

megjelent a lány, aki miatt a párbajra sor került. Éles sikoltására, mely mindkettőjüket a harc befejezésére utasította, János állítólag odafordította a fejét, és abban a pillanatban esett össze a mellkasát ért halálos szúrástól. Így váratlanul, 52 éves korában, utód nélkül halt meg az écskai földesúr...”

János halálával az écskai birtok elvesztette tulajdonosát, de a fejlődés jövőképét nem. Erről az új földbirtokos, az alapító Lázár Lukács második fia, Ágoston gondoskodott.

Folytatjuk

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (14. rész.)

56. Görög Joachim megérdemli, hogy ezúttal csak órula írjak, tallózva a fellelhető források között.

Örmény szertartású. Született Szamosújváron, 1862. február 23. A gimnáziumot Szamosújvárott, Kolozsvárott és Gyulafehérvárott, teológiai tanulmányait Gyulafehérvárott végezte. Pappá szentelve 1885. okt. 11. Szolgálati helye: 1900 (1886?): Gyergyószentmiklóson plébános és tanár. 1916. dec. 30-án részt vesz IV. Károly megkoronázási szertartásán. 1918: tiszteletbeli kanonok. 1922: az örmény szertartás püspöki biztosa. A gyergyói Magyar Párt vezetője. 1926: szenátor, éveken át tagja volt a román képviselőháznak. Meghalt 1928. febr. 8. Munkája: *A Csík-Gyergyó és a székely nevek eredete*. Gyergyószentmiklós 1914.

A *Magyar Katolikus Lexikonban* ezt olvashatjuk: „*Görög Joachim* (Szamosújvár, Belső-Szolnok vármegye, 1862. febr. 23. – Gyergyószentmiklós, 1928. febr. 6.): esperes. – A gimnáziumot Szamosújvárt, Kolozsvárt és Gyulafehérvárott, a teológiát ugyanott, a magyar-latin szakot Kolozsvárt végezte. 1885. X. 11.: Bécsben pappá szentelik. 1886: plébános Gyergyószentmiklóson,

1892: egyben tanár a r. k. leány polgári iskolában. 1893: esperes. 1898–1903: a polgári fiúiskola tanára. 1904: helyreállította az örmény templomot, 1908: a r. k. leánynevelő intézet igazgatója, 1917: címzetes kanonok. 1918: szentszéki tanácsos. Az elcsatolás után a gyergyói Magyar Párt vezetője volt, 1922: az erdélyi örmény szertartás papi biztosa, 1926: szenátor, éveken át tagja volt a rom. képviselőháznak. – *Főműve: A Csík-Gyergyó és a székely nevek eredete*. Gyergyószentmiklós, 1914. K. D.”

Görög Joachimot „Erdély Prohászakájának” nevezték, szívhez szóló beszédei miatt. Tanárként hívta magára a közvélemény figyelmét. Gyergyószentmiklóson tanított a Fogarassy-leánynevelő és fiú polgári intézetben, 1900-tól a főgimnáziumban, 1908-ban zárdai igazgató, 1910-től a latin plébániát is adminisztrálta. Munkájának elismerésül Majláth püspök 1918-ban kanonoki kitiüntetésben részesítette. A 20-as évek után politikai vonalon is tevékenykedett. A Magyar Párt képviselőjeként 1923-ban szenátor lett a román parlamentben. A Domus História szerint: „nemcsak a hitközségnek volt féltve őrzött büszkesége, az örmények

kimagasló alakja, hanem erőssége és oszlop volt az egész magyar társadalomnak is.”

1898-ban hozta létre Görög Joachim örmény katolikus lelkész-tanár az Úri Kört, amelynek célja az irodalom népszerűsítése volt, 1904-től pedig az Iparos Kör folytatta a megkezdett nemes munkát.

Nemcsak az irodalmat, hanem a turizmust is népszerűsítette, annak is híve, szervezője volt.

„Az Erdélyi Kárpát Egyesület Gyergyói Osztálya 1897. augusztus 19-én alakult meg, amit az Erdély honismereti és turisztikai lap is közölt. A helyszín Borszék akkori kaszinójának nagyterme volt, ahol a szervező Kuncz Kornél bejelentette, hogy Gyergyóban és környékén sikerült 70 tagot toboroznia, így megalakulhat az EKE-szervezet Gyergyó környéki osztálya.

Az alakuló ülésen Lázár Menyhértet választották elnökül, ügyvezető alelnök Görög Joachim, míg titkár Kuncz Kornél lett.

Az elődök célkitűzései között a festői szépségű Gyilkos-tó és Borszék népszerűsítése, valamint a téli és a nyári turistamozgalom fellendítése szerepelt.

Ebben az időben jelent meg – Görög Joachim kezdeményezésére – egy kiadvány, mely a Gyilkos-tót és környékét mutatja be.”

2010-ben az Erdélyi Kárpát Egyesület vándortáborát a gyergyóiak szervezték, egyik ajánlatuk: 6. túra: *Görög Joachim-túra* (Czofronka-túra) 2010. Vándortábor programja:

„*Görög Joachim*, Gyergyószentmiklóson élt, kiváló szónok és az örménység buzgó szervezője volt.”

Az örménység szervezője maradt mind a mai napig, és ennek igazolására Madaras Szilárd szövegét idézem:

„Miért fontos ma 2007-ben az örmény kultúráról és az erdélyi örménységről be-

szélni? Egyrészt azért, mert egy egyedülálló kulturális örökséget hagytak ránk, másrészt mert egy érték-teremtő, hagyományaihoz és vallásához hűen ragaszkodó népcsoport a mai napig. És ma, amikor Gyergyószentmiklós 100 éves évfordulóját ünnepli, fontos beszélnünk erről a teremtő értékről, és fontos beszélnünk a közösségről. Az erdélyi örménység fennmaradását, a vándorlás, és a betelepülés időszakától két alappillér tette lehetővé: a hitéhez való feltétlen ragaszkodása, és a nyelvéhez, kultúrájához való ragaszkodása. Nem véletlen, hogy nagy költőnk, Reményik Sándor néhány száz évvel az örménység Erdélybe való betelepülése után, ezen két alappillérben látja a kisebbségi megmaradás zálogát: „ne hagyjátok a templomot, a templomot, s az iskolát”. Az örménység nyelvét másfélszáz évvel ezelőtt elveszítve, csak egyházi szertartásaiban őrzi azt, így teljes mértékben a magyar kultúra, és a Kárpát-medencei magyarság része lett, egy értékes színtöltve, ennek a sok színű és befogadó magyarságnak, amelynek örökségét saját örökségével gazdagítja. Az Első Gyergyói Örmény Napok kulturális rendezvényt, örmény származású, illetve az örmény kultúra fennmaradásáért tenni akaró fiatalok szervezték: Buslig Barna, Fehér Csongor, Madaras Szilárd, Selyem András. A hagyomány teremtő szándékot jelzi az „Első” szám, mert elhatároztunk, hogy minden évben megszervezzük az örmény kulturális napokat. Nevünket az egyik legnagyobb gyergyószentmiklósi örmény-magyar egyházi személy után Görög Joachim Társaságnak választottuk. Arról a Görög Joachimról, akiről utóda, Vákár József plébános így ír:

„Ritka szép emberi tulajdonokkal és lelki kiválóságokkal megáldott nagy alakja volt az örménységnek, épp úgy, mint az összmagyarságnak.

Éles értelem, széles körű tudás, találó leleményesség, bölcs tapintat, okos körültekintés, mindenkin segíteni kész jó szív, imponáló energia, határtalan munkabírás, előkelő fellépés, nemes modor, gyöngéd lelkiismeret, buzgó papi lelkiület és állandóan csillogó kedély jellemezte őt.”

Csak köszönni tudjuk, a Pro Art Galériának, hogy helyet adott a rendezvénynek és bizott bennünk. Az adatgyűjtés során nagy segítséget nyújtottak: ft. Baróti László Sándor plébános úr, az örmény egyháztanács, Lázár Mária, illetve Lázár Alfréd és Lázár János urak, valamint Csergő Tibor múzeumigazgató úr.

Végül még két idézet: a Gyergyó-szentmiklóst bemutató honlapról „Az örmény-katolikus plébánia épülete (Örménytemplom u. 4). A 19. században épült. Hargita megye műemlékeinek hivatalos jegyzékében (1992) műemlék épületként szerepel. Görög Joachim pap idejében (1908) az alábbi jelszó volt a portára vésvé: „Sautis causa nemini clausa” (A lelki üdv e háza senki előtt sincs zárva)

Városunk kiemelkedő személyiségei: Görög Joachim Örmény katolikus püspöki biztos, tanár, parlamenti képviselő, majd szenátor. Tevékenysége idején (1886–

1928) a gyergyószentmiklósi örmény hitközség virágkorát élte. 1896-tól szentszéki tanácsos, 1908-tól a Zárda igazgatója, melyet leányinternátussal bővít. 1918-tól kanonok, 1922-ben a Magyar Párt képviselővé, majd egy évre rá szenátorra választotta. Szintén 1922-től az örménység püspöki biztosa, de erőssége az egész magyar társadalomnak. 1899-ben feljavította és orgonával látta el a templomot.”

A Fogarassy Mihály alapította gyergyó-szentmiklósi Lánynevelő iskola történetét leíró tanulmányból „A fejlődésiünk következő állomása a nagynevű örmény-katolikus plébános, püspöki helynök, de egyben iskolánk igazgatója és tanára, Görög Joachim nevéhez kötődik. A szigorú román közigazgatási ellenőrzés mellett is sikerült budapesti támogatást bevonnia az iskola kibővítéséhez, így 1928-ban elkezdődtek a munkálatok, amelyeket Petres Kálmán igazgató fejezett be egy évvel később. Ekkor az iskola egy új szárnyal bővítt, kiépültek az emeleti osztályok, a tetőtér egy részének beépítésével diákszobák, fürdők és más helyiségek lettek kialakítva. A munkálatok második évében (1929) Róma fedezte a munkálatok költségét.”

Folytatjuk

Helyreigazítás

A januári füzetek 23. oldalán tévesen írtuk: A magyar ugartól az óceánig... cikk szerzőjét. Elnézést kérünk. – *A szerkesztőség*

„...Bár figyelemmel kísértem az eseményt, de Ady Endre költőóriás emlékére rendezett ünnepi istentiszteleten, megemlékezésen 2010. november 20-án sajnos nem tudtam részt venni, és így sajnálatos módon a cikket nem én írtam. Büszkék lehetünk valamennyien Ady Endrére, költészetére, gyönyörű verseire, és igazán példaértékű, hazafias cselekedet Ady Endre emlékének az ápolása. Nemes, megtisztelő cselekedet Ft. Tőkés László püspök úr EP alelnök részéről, valamint a Királyhágómelléki Egyházkerület és a Partiumi Magyar Művelődés Céh részéről Ady Endre emlékének ápolása.

Amit tehettem, barátaimat, ismerőseimet is tájékoztattam erről a jelentős eseményről. *Prekrit Judit (Székesfehérvár)”*

Örmény kérdés

Alig pár nappal azután, hogy Tőkés László európai képviselő hivatalos formában is átvette az EP-alelnökséget **Jerzy Buzek** elnökkel való találkozásán, az európai bővítéssel kapcsolatos külpolitikai feladatkörének megfelelően, kedden, július 13-án az Európai Parlament nevében magas rangú örmény küldöttséget fogadott és velük folytatott tárgyalást Brüsszelben. A **Hovik Abrahamyan** házelnök vezette delegációban – többek között – **Armen Rustamyan**, az örmény parlament külügyi bizottságá-

nak elnöke, **Vahan Ed. Hovhannesian**, az ellenzéki Örmény Forradalmi Szövetség parlamenti frakciójának vezetője és **Arman Kirakosyan** külügyminiszter-helyettes is helyet foglaltak.

Köszöntő szavaiban **Tőkés László EP alelnök** Jerzy Buzek elnöki üdvözlését adta át és utalt arra, hogy Romániában is erős erdélyi és romániai örmény közösség él és ők legalább annyira jó magyarok és románok, mint amilyen jó örmények. *(Világhálóról: 2010. július 13. kedd, 14:11)*

Felszólalás az örmény népirtás 95. évfordulóján

Véleményem szerint az Európai Parlament nem hagyhatja szó nélkül a törökországi **örmény genocídium** 95. évfordulóját. 1987. június 18-i határozata iránti következetességgel meg kell emlékeznie az 1,5–2,5 milliónyi ártatlan polgár életét követelő egykori mézárásokról, és – azonos mércével mérve – a **holokauszthoz** és a **kommunista népirtásokhoz** hasonlóan, fenntartás nélkül el kell ítélnie az 1915-ben, az Oszmán Birodalom által elkövetett, az örmény kisebbség, illetve keresztény közösség kiirtását célzó emberiségellenes – tömeges – bünteteket.

Mind ez ideig összesen 22 független állam ismerte el az örményellenes

holokauszt történelmi tényét. Fájdalmas, hogy **Morten Messerschmidt** EP-képviselő erre irányuló, ide írásbeli nyilatkozata (16/2010. sz.) végül is nem nyerte el a szükséges képviselői támogatást.

Ezúton indítványozom, hogy **Jerzy Buzek** elnök úr kezdeményezze az örmény népirtás EU-tagországok általi egyöntetű elismerését (1), valamint a cselekmény tagadásának büntethetőségét (2), továbbá az ügynek a **Törökországgal** folytatott csatlakozási tárgyalások napirendjére való kötelező felvételét (3).

Strasbourg, 2010. november 22.

Tőkés László, EP-képviselő
(Sajtóiroda)

Bálintné Kovács Júlia

Örmény népirtás: Amerika döntött, Ankara visszahívta követét Apróságok, töredékek a világhálóról

2010.03.05. 16:20 MNO – Udvardy Zoltán **Törökország visszahívta washingtoni nagykövetét azután, hogy az Egyesült Államok képviselőházának külügyi bizottsága határozatot hozott az örmények ellen a török állam által elkövetett, 1915-ös népirtásról, elfogadva, hogy genocídium történt. A nem kötelező jelleű határozat arra kötelezné az Obama-adminisztrációt, hogy népirtásként határozzon a történetekre.**

Az Egyesült Államok számára Törökország kulcsfontosságú állam: katonákat küldött Afganisztánba, megnyitotta repülőtereit az iraki hadműveletekben részt vevő amerikai gépek előtt, és ami még ennél is fontosabb: a Biztonsági Tanácsban jelenleg Törökország elnököl, emiatt pedig meghúsolhat az Irán elleni újabb szankciók bevezetésére. (Hír TV)

Öt évtizede követem az örmény genocídium történetét: a törökök túltettek minden hitleri fantázián, Sztálin vehette tőlük át a módszert. A Musza Dagh negyven napja sorsdöntő volt az életemben és a törököknek soha nem bocsátom meg a faji-vallási népirtást. Nem egyszer kíséreltem meg, törökkel beszélni erről: Grauer Wolf-fá változott valamennyi: részben tagadta a vád okának valódiságát, részben, ellentmondásba keveredve az örménységben kereste valamennyi! Ugyanígy tesznek a török politikai körök, s azt immáron majd száz éve: hivatalos politikájuk a tagadás. Amikor örmény gerillák által török nagykövetek ellen merénylet történik, teleordítják a világot, túlordítva a tényeket.

A német nagykövet volt az első, aki nyomban beszámolt a rettenetről Európának, megtorlás persze még diplomáciai úton sem történt. Hogy ma Amerika – félretéve érdekeit – lépett a helyes úton, csak dicsérni tudom, az meg jellemző, hogy Hillary aggályoskodva óvakodott. Hiszen „csak” az első keresztény nép veszett oda, HETEN érkeztek a Földközi-tenger partjái az iszonyú marsban. Másfél millióból!

Nagyon köszönöm Neked ezt a megemlékezést, mert a sors különös kegy-szeriája folytán fantasztikus olvasnivalóra akadtam. Ha nem látom Nálad az örményekről szóló megemlékezést – talán nem jut eszembe elindulni a keresgélésben.

Megosztom veletek – biztosan többeket is érdekel:

http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_kisebbsgek/Ormenymagyarok_akik/index.htm
<http://data.hu/url/jakabffy.jpg>

Az **Issekutz-család** László nevű zoológus-preparátora, 56-os disszidens. Édesapám igen jó, igaz barátja volt, Isten nyugosztalja. **Korbuly Péter**, rádióbemondó pedig nekem volt jó barátom a Könyves Kálmán gimnáziumban: egy nagyszerű ember. Utóbbiról nem, de előbbiről tudtam, hogy örmény származású, egyik közeli rokona, Dr. Issekutz Sarolta az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökhasszonya. A Családmesékben mutatta be a teljes családot a Hír TV. 48-ban nem-

csak a vérüket áldozták a magyar szabadságért, de ők adták a pénzügyi háttérrel hozzá, a magyarörmény pénzházakon és nemzetközi kapcsolatokon keresztül jutottunk fegyverekhez és hadászati felszerelésekhez, mert teljes pénzügyi és politikai blokádnak voltunk.

Aki a Musza Dagh-ot olvasta, rendkívüli embereket ismerhet meg az örményekben, ládd-e, Péter, milyen áldozatosak irántunk. Nagy véleménynyel vagyok róluk.

A magyarörményekről én is, a szovjetizált örményekkel másként állok, de ez semmivel sem kisebbíti, amit a törökök tettek velük. Amit nagyon érdekesnek találok, a nemzetközi baloldal, többek között Soros is, áll e mögött a képviselőházi döntés mögött... Erre varjatok gombot, hát nem örület?

Nagyon sok ismerős név van benne: Hollósy festő is volt ilyen (Simon), és Kornélia színésznő. Jakabffy és Issekutz nagyon nagy és jó nevű család még ma is. Talán még a Déli-sarkon is van néhány közülük: Kabdebo (Lóránt) akadémikus, Kövér (László? Fidesz?). Itt úgy írják Pátrubán, felmenője Patrubby Miklósnak, aztán Rátz (Sándor), Szentpétery: „...hiába inté őt Szentpétery Kari vigyázz, kedved követendi gyász...” – mármint a Pető-

fi által megénekelte tintásüveges Megyerit inté... Már hogy a Markovitsot ne is említsem, akinek az ég egy világon semmi köze sem volt ahhoz a bizonyos Rodionhoz. Szóval nekem nagyon érdekes volt, hogy a dicső magyar elődökben a bátorsághoz örmény vér kell.

Pongrátzék is idetartoznak...

Egyébként tényleg, Pongrátzék is idetartoznak.

Az amerikai bürokrácia tán a törvényességet és a demokráciát védi, de hogy még a miénken is túltegyen! Igazad van, Ólevendula, hogy a törökök korán reagáltak, de dölyfösségük nem ismer határt, s az örményirtás az Achilles-ük, ebben nem ismernek tréfát. Az meg csak érdekeljen, ahogyan Soros György manipulálja az eurót a dollárhoz képest, meg a görögországi eseményeket: mi lehetünk a következő tagország, ha nem is az euró-zónában. Szédületes információkhoz juttattatok örmény-ügyben: micsoda nevek, családok, hőstettek...! Mondom, Franz Werfelnek örök hálával tartozom, hogy bepillantást engedett történelmük legnagyobb mártírúrájába, minek által életfogytiglan szívembe fogadtam őket. A regény főhőseinek nevét ma is tudom, álmomból fölébresztve.

Köszönjük...

Előző számunkban „Örmény betlehem a Hegyvidéken” címmel tájékoztatást közöltünk a Hegyvidéki Önkormányzat „Advent a Hegyvidéken” rendezvénysorozat keretében építhető és a kerület különböző helyszínein elhelyezhető betlehemekről.

Örömmel értesítjük minden kedves Olvasónkat, hogy az összesen kiállított 34 betlehem között a *Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió Egyesülete* és a *XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat* összefogásából alakult csapat „*Örmény betlehem*” című alkotása élénk érdeklődést váltott ki és nagy tetszést aratott. A szavazatok összeszámlálása alapján a második legtöbb szavazatot mi kaptuk. Köszönet érte mindenkinek, aki vette magának a fáradságot és ránk szavazott!

A kerület polgármesterétől, *Pokorni Zoltántól* emléklapot is kaptunk.

Borosnyay Klára

Elda Grin

Sikoly

Az október délutáni napfény sáfránysárgára festette az eget, az Ararát felől érkezett felhők ibolyaszínbe öltöztek, a tornácokra, kerítésekre felkapaszkodott szulákok¹, melyek nemrég még zöldek voltak, most pedig tűzvörösek, oly lángolón ragyogtak, hogy lehetetlen volt nem csodálattal ámuldozni felettük.

A hrazdani szurdok krómvöröse, baracksárgája és smaragdzöldje bekeveredett a sáfrányos-lilába, és az asszony, a beépített erkélyről kinézve, könnyedén meghajlítva fáradt hátát, belemerült a meleg, sokszínű levegőbe, arra törekedett, hogy semmire se gondoljon, se a főni feltett burgonyára, se a megkelt tésztára, se a beázott ágyneműre, se a befejezetlen előadásra.

Szeretett volna hosszasan álldogálni az ablakban, nyugodtan belélegezni a levegőt, mintha semmi sietnivaló nem lenne ebben a világban. A pihenésnek ez a három-négy perce elfeledtette vele örökös gondjait, megnyugtatta... Fülét azonban telefoncsörgés ütötte meg. Kelletlenül szakadt el az ablakpárkánytól, haladt keresztül a konyhán, gépiesen zárta el a gázt – mikor a telefonhoz ért, egyik unokája már nyújtotta felé a kagylót, melyet a többi unoka megpróbált elorozni tőle.

– Ütődött-e, vagy mi, mind azt kiabálja: „Szátik? Ha nem ő, akkor hívják Szátikot!” – zsémbelt az unoka.

Az asszony megértette: ő a telefonáló. Rögtön megértette, abban a pillanatban. Valami kigyúlt benne, perzselte a szívét.

Hevesen ragadta el a kagylót. Az ismerős férfihang, hangosan kiabálva, furcsa, monoton ismétlődésekkel, akár egy robot, ezt hajtogatta:

– Szátik? Szátikot hívják! Szátik, hallasz?

– Én vagyok Szátik, hallak – kiáltotta az asszony. Még hangosabban kiabált, mint a férfi.

De az csak hajtogatta a magáét, mintha csak úgy találomra hajjgálna a levegőbe a szavakat.

– Szátikot hívják ide, Szátikot!

– Hallak, hallgatlak!

Talán valami átjuthatott, a férfi most azt kiabálta:

– Szátik, tudd, hogy én mindig téged szerettelek.

– Én is... én is szerettelek.

Az unokák, akik eddig érdeklődve vették körül az asszonyt, most nevetésben törtek ki.

– Én is szerettelek, mindig... – ismételte meg az asszony, olyanképpen, mintha nem is a régmúlt lett volna az este, amikor sűrűn havazott, ő meg ott álldogált az utcai lámpa fénycsokrában, a szállingózó hópelyhek meglepedtek kiengedett haján, hulltak, egyre hulltak a földre, és férfi pedig nem jött el, nem volt ott; és az élet mintha kialudt volna benne akkortól, s úgy is maradt, holott később az Isten, megkegyelmezve lelkének, férjet is adott neki, otthont, gyerekeket, unokákat...

– Szátik, hallasz engem?

¹ szulák: kuszónövény, folyondár

HŰ PÁSZTOROK

Tökés Lászlónak

Ezen a forgó földgolyón
élni többet nem tudunk,
nagyobb szerencsénk nem lehet,
minthogy egy éjjel megnyílik
ott fönt a csillagmennyezet,
s látjuk-halljuk, hű pásztorok,
az angyali seregeket.
Szavukra nyomban indulunk
fölkeresni a nincstelen,
be nem fogadott gyermeket,
s igaz szívvel hitet teszünk,
hogy Megváltónk megszületett.

Mezey Katalin

– ...hallak... – az asszony, fülével vállához szorítva a kagylót, két kezével próbálta nyugalomra inteni az unokákat, ő meg tovább kiabált: – Te hallasz?

– Én csak azt szeretném, hogy tudd...

– Tudom, tudom! – sikította az asszony annak a serdülő lánynak a hangjával, aki egykor a férfit várta, de az mégsem jött el, és a hó csak hullt és hullt, szikrázott az egyre fehéredő járdán, aztán minden egyre színtelenedett, már csak pisláskolt, miként az élet őbenne, ő pedig lemondott a boldogságról, mely túl szép volt ahhoz, hogy beteljesedhessen.

– Mi ugyanazon a napon fogunk meghalni, együtt! – ordította a férfi. – Én száz évig fogok élni, te százegyig, ahogy elhatároztuk. Emlékszel?

– Emlékszem, emlékszem. Te csak ábrándozva tudsz élni...

– Tessék? Mit mondtál? Szátik, tudtad, hogy én csak téged szeretlek.

A leélt élet gubancos gombolyaga szétfeszlett, s mint az erdei dió, ott maradt az alatt a hótakaró alatt, ahol ő állt egykor, a villanyoszlop alatt, és az élet kihunyni készült benne, habár később férje lett, gyerekei, unokái... és ő csak néha gondolt arra: „Gyere, nézd meg, milyen szép családom van.”

– Szátik, én végre megnyugodtam! – ordította a férfi.

– Hallod? Én még most is téged szeretlek! – szakadt fel az asszonyból a sikoly. És vele sikoltottak, nevettek, ugrándoztak az unokák.

Senki sem volt tanúja annak, hogy a szél miként csapkodja az ablakokat, hogy az ibolyaszínű felhőkből hogyan zúdult hirtelen őszi záporosó, végigtáncolva a tetőn, a kertben, a fák lombjait csókolgatva, meg a testes szulákokat, a fehér ablakpárkányt, de még a fedett erkély padlóját is. Senki sem hallotta a szél robaját, az eső csilingelő csókjait; az asszony kétségbeesetten sikoltozott a telefonkagylóba, hogy az a süket öregember végre hallja meg őt, az unokák meg izgatottan ugrándoztak, s közben dülöngéltek a nevetéstől.

– A nagy szerelmes? Kit szeret? Hallottátok? Azt mondta, szeretlek, hahaha!

Fordította Dájbukát Borbély László

TÖKÉS LÁSZLÓ
az Európai Parlament alelnöke

Dr. Jozsef Szabolcs
elvárnámonat - Budapestre,
"gyökerecs" szolgálatba irányuló szociális
elisméréssel - áldott népszerűségi
jókedvvel és szorgalommal, szeretettel:
Tökés László
2010 karácsonyán

Balogh Jenő

Végre az országos testület is az erdélyi örmények irányítása alatt!

Mint sokan tudják, ősszel az önkormányzati választásokkal együtt tartották a helyi kisebbségi önkormányzati választásokat is. Ekkor alakultak meg a helyi kisebbségi önkormányzatok a városokban, falvakban és a fővárosi kerületekben.

A korábbi gyakorlatnak megfelelően később, azaz ez év január 9-én zajlottak le a területi és az országos választások, amelyen már csak a mandátumot szerzett képviselők szavaztak. A választás kimenete lényegében már eldőlt, hiszen a jelölőszervezetek képviselőinek száma adott volt, így csodák nem történhettek, csodát tehát nem is vártunk.

Mint korábbi beszámolóinkban összefoglaltuk, az örményeknél 6 jelölőszervezet indított jelölteket. Alább szerepel a befutott képviselők száma jelölőszervezetenként, a szerzett mandátumok feltüntetésével.

Országos összesítés

EÖGYKE	44
MÖSE	32
KILIKIA	32
ARMENIA	24
ÖKBEE	20
MÖKE	4
DMÖKE	0

Összesen 156 képviselővel 39 önkormányzat alakult, ebből Budapesten 20 kerületében 80 képviselővel.

Arról már beszéltünk, hogy a települési kisebbségi önkormányzatok „tiszták”

lettek, azaz jelölőszervezet szerint homogének. Ennek oka részben az, hogy egy-egy településen (kerületben) egy-egy jelölőszervezetnek hagyományai és szavazóbázisa van, de szerepet kapott az a jelenség, hogy a szavazópolgárokat a jelölőszervezetek „kézbentartották”.

Az országos és területi (örményeknél csak budapesti) választásoknál a kislítés választás szabályai szerint áll össze a választott testület. Azon jelölőszervezetek, amelyek kellő számú mandátumhoz jutottak a helyi választásokon, listát állíthattak és a képviselők e listákra szavaztak. Az egyes listákból – a listára kapott szavazatok alapján – egy elég bonyolult algoritmus szerint áll össze a befutott képviselők listája.

Ezen algoritmusnak köszönhetjük, hogy bár az EÖGYKE a képviselői mandátumoknak csak 28 %-át birtokolja, a 21 fős országos testületből 7 képviselővel (33%) rendelkezik. Az országos testület összetétele a következőképpen alakult:

EÖGYKE	7
MÖSE	5
KILIKIA	4
ARMENIA	3
ÖKBEE	2
MÖKE	0
DMÖKE	0

A Fővárosi választásnál a helyzet még érdekesebb lett.

Az EÖGYKE 44 mandátummal (55%) 5 fővárosi képviselői helyhez jutott, ami a 7 fős testület 71%-a.

A Fővárosi Örmény Önkormányzat testületi összetétele így alakult:

EÖGYKE	5
MÖSE	1
ÖKBEE	1
ARMENIA	0

Lapzártakor érkezett:

2011. január 21-én megalakult a Fővárosi Örmény Önkormányzat:

Elnök: dr. Issekutz Sarolta, EÖGYKE
Elnökhelyettes: Heim Pál, EÖGYKE
Pénzügyi Bizottság elnöke:

dr. Kelemenné Csikszentgyörgyi-Ficzus Margit, EÖGYKE
Kátainé Szilvay Ingrid tag, EÖGYKE
Szücs Enikő tag, EÖGYKE

2011. január 26-án megalakult az Országos Örmény Önkormányzat:
Elnök: Füleki Balázs, EÖGYKE
Alelnök: dr. Serkisian Szeván Simon, KILIKIA

Pénzügyi Bizottság elnöke:
Zakariás Antal Dirán, EÖGYKE
Pénzügyi Bizottság tagjai:
Avanesian Alexan Artin, ARMENIA
Gogescu László László Mihály, ÖKBEE

Minden megválasztott képviselőnek jó munkát kívánunk az elkövetkező 4 évre!

Országos választáson bejutott képviselők

Képviselő	Listát állító szervezet(ek)
Akopjan Nikogosz	MÖSE
Avanesian Alexan Artin	ARMÉNIA
Balabian Hartioun Mihran	MÖSE
Bezjian Antranik Lutfi	MÖSE
Bodrogi-Ivány Krisztián	ÖKBEE
Dr. Dzsotján Gagik	MÖSE
Füleki Balázs József	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Gogescu László Mihály	ÖKBEE
Horváthné Menyhárt Jolán	KILIKIA
Malhazjan Vahan	ARMÉNIA
Mészárosné Sánta Timea	KILIKIA
Paczér Balázs	KILIKIA
Dr. Peltekian Aram Ibrahim	ARMÉNIA
Dr. Serkisian Szeván Simon	KILIKIA
Szárkiszján Ádám Papikovics	MÖSE
Szenttamássy Katalin	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Szongoth Gábor Gyula	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Várady Mária	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Wertán Zsoltné	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Zakariás Antal Dirán	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Zárugné Tancsin Katalin	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.

Budapesti területi választásokon bejutott képviselők

Képviselő	Listát állító szervezet(ek)
Gogescu László Mihály	ÖKBEE
Heim Pál László	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Dr. Issekutz Sarolta	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Dr. Kelemenné Csikszentgyörgyi-Ficzus Margit	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Kátainé Szilvay Ingrid	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.
Szárkiszján Ádámné	MÖSE
Szücs Enikő Mária	ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK K.E.

Bálintné Kovács Júlia gyűjtése

105 éve született Tutsek Piroska

Ha van művésze a magyar operajátszás történetének, akivel méltatlanul bánt az utókor, úgy **Tutsek Piroska** minden bizonnyal ilyen. Tehetség előtt egyaránt kalapot emelt a kritika és a legnagyobb operaházak közönsége – azonban pályája csúcán egyetlen egy lemezoldalnyi stúdiófelvételt sem rögzítettek vele, mely méltóképpen megörökítette volna művészetét. Karrierjének méltatlan vége, a színpadról történt 1948-as száműzetése pedig máig magyarázat nélküli (igaz, nem egyedülálló) szégyenfoltja az Operaház történetének.

Mindkettőjük énekesnő lett, s kezdetben rendszeresen fel is léptek közösen – budapesti bemutatkozásuk is közös koncert keretében zajlott 1927-ben a Zeneakadémián, majd nem sokkal később a Fészek Művészklubban. (Közös fellépéseik nem egyszer okoztak zavart, majd meglepetést a közönség számára, mint erről később olvashatunk). Karrierjük koncerténekesnőként folytatódott egészen Piroska

1933-as operaházi debütálásáig.

Ám nemcsak a Magyar Királyi Operaházba, de a Fészek Művészklubba is hosszú út vezetett. Tutsek Piroska szülővárosában, Brassóban kezdte meg zenei tanulmányait, majd a budapesti Zeneakadémia hallgatója lett. 1926-ban kitüntetéssel diplomázik, ám a tanulás nem ér véget. Bécsben tanul tovább, oktatója itt **Helene Wildbrunn**. Ezután Berlin a következő állomás, ahol a meghatározó mesternek tekintett **Anna Bahr-Mildenburg (Strauss**

A Tutsek-ikrek

Életrájának első Klütaimnéstrája, akit **Gustav Klimt** is megfestett) tanítványa lesz. Tőle elsősorban a drámai mozgásművészetet sajátítja el, s hogy sikerrel, azt bizonyítja, hogy egy alkalommal, 1937-ben műfajt is váltott, s sikerrel mutatkozott be **Lajtha László Lysistrata** című énekes pantomimjében. Mint **Tóth Aladár** írta az előadásról: „A címszerepben általános meglepetést keltett Tutsek Piroska, akiről most derült ki, hogy nemcsak operaénekesnőnek kiváló, hanem pompásan megállja a helyét a pantomimszínpadon is.”

A Magyar Királyi Operaháznak 1933 óta tagja. Az *Aida* Amneriseként debütál: hálátlan szerep, hiszen egyetlen szólószáma sincsen, a nyíltszíni tapsokat rendszerint a szoprán-tenor páros aratja le. Tutsek Piroska azonban elsőre meggyőző teljesítményt nyújt, azonnal szerződtetik. Tizenöt éves, folyamatosan felfelé ívelő, ragyogó pálya veszi ezzel kezdetét. Drámai mezzoszopránként, de olykor az alt-régiókba is lemerészkedve elsősorban **Verdi** és **Wag-**

ner operáiban kamatoztathatta tudását: ötvennégy szerepet énekelt, ezeknek javát e két szerző hősnői adják. De nem hiányozhatott repertoárjáról minden mezzók szerepálma, *Carmen* sem, és fellépett magyar operákban is: az obligát Gertrúd királyné mellett énekelt *A vajda tornya* Emelkáját, *a Farsangi lakodalom* grófnőjét, **Jacobi Sybill** című operettjének nagyhercegnőjét a darab operaházi bemutatóján, valamint **Hubay Jenő** *A milói Venus* című operájában Klythiát. „Mélton csatlakozott... a tüzös ifjú párhoz az élet nyarában pompázó Skopas és Klythia nemes kettőse: **Pal-ló Imre** és **Tutsek Piroska**. Klasszikus szobrot lehetett volna faragni róluk is, amiként ők is szoborszerű tökéletességgel mintázták a *Hubay-melódiákat*” – írta az előadásról **Tóth Aladár**.

Az Operaház szerződtetett tagjaként olykor kisebb szerepeket is vállalnia kellett – mi sem jellemzőbb, mint hogy ezeket is maximális művészi alázattal teljesítette. Így lehetett részese olyan zenei történet jelentőségű előadásnak, mit **Monteverdi Orfeójának** magyarországi bemutatója, melyben a *Prológust* és a *Reménységet* énekelt. Főszerepet énekelt viszont az Operaház történetének egyik legnagyobb nemzetközi sikerét hozó bemutatójában: **Respighi A láng** című darabját több sikeres külföldi turnén is bemutatta a budapesti társulat – többek között a milánói Scalában is. Tutsek Piroska tehát Eudossiat éneklő első Scala-beli fellépésén, melyet további, immár önálló vendégszereplések követnek majd Kundry és Venus szerepében a negyvenes évek elején. Azonban Tutsek Piroska ekkor már nemzetközileg elismert énekes: nemzetközi karrierjét **Bruno Walter**nek köszönheti, aki 1936-ban hallja először, és 1937-től kezdődően rendszeresen foglalkoztatja a

Bécsi Állami Operában és a Salzburgi Ünnepi Játékokon. A bécsi operával való kapcsolata Walter kényszerű távozása után is, egészen 1944-ig megmarad.

A háborút követően gyorsan újjáéledő budapesti operaélet még számol Tutsek Piroskával, 1948-ban azonban váratlanul és megmagyarázhatatlanul nem újítják meg szerződését. Disszidálásra már nincs mód, a művészről tehát alig tizenöt év után visszavonul a színpadtól. (Egyik pályatársa, a *Gioconda*-felvételen partnereként szereplő **Hámory Imre** szerencsésebben járt: őt csak vidékre száműzték, ahonnan bő évtized múltán visszatérhetett...) Nyugdíjazására hivatalosan csak 1955-ben kerül sor: méltánytalanul alacsony összeget állapítanak meg neki, amit többek, köztük **Lukács Miklós** későbbi igazgató támogatása ellenére sem sikerült megemeltetni.

1957-ben aztán váratlan fordulat: a május 16-i *Lohengrin*-előadás plakátja Tutsek Piroka fellépését hirdeti Ortrudként. Egy hónappal később, június 15-én újabb fellépés, ezúttal Verdi-szerepben: a *Don Carlos* Eboliáját énekli a művész. Végül június 23-án és 28-án *A Nürnbergi mesterdalnokok* Magdalénájaként lép újra színpadra – ezúttal már tényleg utoljára. Ahogy az egykori elbocsátás, úgy a váratlan visszahívás, majd az újabb mellőzés is érthetetlen mai szemmel. Az 1957-es estékről semmiféle kritika, beszámoló nem maradt. Ma már nehezen találunk szemtanúkat, akik elmesélhetnék, hogyan is fogadta a közönség majd tíz éve nem látott kedvencét.

A végleges visszavonulást követően élete hátralévő bő két évtizedét a tanításnak szentelte. Egyik tanítványa, **Perencz Béla** így emlékszik vissza hajdani mesterére:

„*Vérbeli művészember volt, aki a kisugárzásával, a lényével, tudásával valami olyan atmoszférát teremtett maga körül,*

Tannhäuser: Vénusz-jelenet, 3. felvonás (km.: Set Svanholm, Alfred Poell)

ami különleges élményt jelentett nekem. El tudom képzelni, hogy egy ilyen művészegyéniséggel együtt énekelni a színpadon milyen csodálatos élmény lehetett. Mesélte, hogy amikor Ortrudot énekelte, abban a jelenetben, ahol Ortrud megátkozta Elzát, előfordult, hogy a partnernője tényleg majdnem összeomlott.

Zeneakadémiai tanulmányaim mellett tőle is vettem órákat. Ő volt az, aki Wagner irányába terelt, és akinek Wagner iránti rajongásomat köszönhetem.

Nagyon következetes tanár volt, egyfajta különleges hangzásvilágot követelt mindig, amit fiatal énekesként eleinte nehezen lehetett megérteni, de minél több évet töltöttem el a pályán, annál inkább érthetővé vált számomra, igazából mi is az, amit ő akart. A wagneri stílus és nyelvezet szak-

avatott képviselőjeként olyan apróságokat, finomságokat adott át Wagner-éneklésből, amitől – a háború előtti nagy korszak egyik utolsó képviselőjeként – óriási a különbség a régi és a mai Wagner-interpretáció között. Ez talán hangzásban megfoghatatlan, de a vájt füllűeknek mégis mond valamit. Ezeket a nuanszokat mulik, hogy valaki a szakmán belül iparos, mester vagy művész lesz.

A Rákosi-korszak egyik áldozata volt, de személyi tragédiájáról, mellőzöttségének okairól alig beszélt. Nyilván volt benne keserűség, de rendkívüli bölcsességével ezen felül tudott kerekedni. Mindig mosoly volt a szemében, és fantasztikus kisugárzásával olyan légkört teremtett az órákon is, hogy élmény volt a társaságában lenni. Hálát adok az égnek, hogy ennek a rendkívüli művészegyéniségnek a tanítványa lehettem.

Wagner: Parsifal - Kundry és Parsifal kettőse (km. Fiorenzo Tasso)

Egy apró érdekesség, hogy ikertestvére, Tutsek Ilona drámai szoprán, Németországba került, s ott is maradt, s tovább is élt, mint Piroka. Egyszer felkerestem őt Svájcban, s akkor mesélt közös koncertjeikről. Egyszer volt egy koncert, amelyen a közönség nem tudta hova tenni, hogy egyik szám szorosan követte a másikat, s közöttük hogy lehet ilyen hamar átöltözni. Aztán mikor a végén ketten jöttek ki a pódiumra, óriási ováció fogadta őket.”

Az előadók közös sorsa, hogy művésztük a pillanatnak szól, s különösen fájdalmasan mutatkozik meg ez olyankor, ha – mint Tutsek Piroka esetében – egy művész alakításainak megörökítését nem a technikai feltételek hiánya, hanem egyéb körülmények akadályozták. Így lehetséges az is, hogy felvételek híján Tutsek művészete mind inkább feledésbe merült. Csak a századik születésnap kapcsán kiadott előadástörödékek (a művész első és egyetlen lemeze!), valamint a fia, **Bogdánfy Géza** kitaró munkája nyomán létrejött honlap élénkítették meg az érdeklődést iránta. A lemez nagy sikert aratott, s remélhetőleg Tutsek Piroka helyét ma már senki sem kérdőjelezheti meg az operai Pantheonban. Akik nem látták–hallották színpadon, kevés fogódzót találnak művészetnek megismeréséhez, a hangfelvétel-törödékekből annyira mégis kitérnek, hogy – **Fodor Géza** lemezcenzúráját idézve – „*korának kivételesen nőies és erotikus operaszínpadi jelensége lehetett*”. De talán ennél is többet mond Tóth Aladár kétszavas jellemzése a híres tata-tóvárosi *Tannhäuser*-előadás kritikájában: „*a nemes Tutsek*”.

Bóka Gábor – Jánosi Ildikó

(Köszönet Bogdánfy Géának a cikk létrehozásához nyújtott segítségéért.)
<http://www.tutsekiroska.hu/>

Bálintné Kovács Júlia rovata

Tallózásaim

Ha Técsőn járunk, keressük fel a Hollósy-házat is, melyet a régi temető közelében találunk meg. Itt töltötte életének utolsó éveit Hollósy Simon neves magyar festőművész.

Hollósy Simon 1857. február 2-án Máramarosszigeten született, a XIX. századi naturalizmus és realizmus egyik legkiválóbb képviselője volt. Előbb Budapesten, majd Münchenben tanult, s itt festette 1885-ben Tengerihántás c. képét, amely külföldön és Magyarországon is nagy sikert aratott.

Hollósy és tanítványai 1886 körül

Művészek 1900 körül

1886-ban magániskolát nyitott, maga köré gyűjtötte az életszerűbb ábrázolásra törekvő fiatalokat. 1896-ban Nagybányára vitte iskoláját, amelyet a magyar festés-

szetben a nagybányai irányzat bölcsőjének tartanak.

1904-ben vált ki a nagybányai közösségből és Técsőre vitte tanítványait. A teleket azonban Münchenben töltötte. Técsőn festette olyan híres képeit, mint Técsői tájkép, Boglyás táj, Alkonyat boglyákkal. Őnarcképe (1918) egyike legmegrázóbb alkotásainak.

Hollósy Simon Técsőn 1918. május 8-án hunyt el. A város kegyelettel őrzi emlékét.

Beregszászi György
(Forrás: Kárpátinfo hetilap)

Egyházi hírek

Tájékoztatjuk a híveket, hogy február 27-én úgy az örmény katolikus szentmise, mint az ezt követő zeneagapé elmarad, amelyért szíves elnézést kérünk. A Plébánia fenntartására a hívek egyházi adó jellegű adományait a 11707024-20005210 számú, Örmény Katolikus Lelkészség elnevezésű számlára lehet átutalni.

Egyházi gondnokság

Cselényi Walleshausen Zsigmond

A festőkapitány

Hollósy Simon halálának tizenötödik évfordulójára*

Samu, a kurtára sikerült székeley legényke összeszedte festőszerszámainkat s elindult velük a Tisza medrében a falu felé.

Hollósy Simon, meg én cigarettázva, szótlánul ültünk a parton. Csend volt. Késő délután faluszéli csendje. Sehol a közelben teremtett lélek. Csak az öreg hegy, a Nereszen bámult át a túlsó partról. Olyan volt, mint egy gömbölyű tetejű, óriási ruthén süveg.

Aztán két cigarettavég repült a vízbe. A sebes ár egyetlen szempillantás alatt elsodorta. – Menjünk!

Elindultunk. Lépéseink nyomán lassan a szavunk is megeredt.

– Jó volna, ha minden délutánom így szaladna el felettem! – röpönt ki belőlem egy boldog sóhaj.

– Tudom – mondta Hollósy. – Azért hívtam, hogy jöjjön velem dolgozni, mert tudom, hogy magának nem való az iskola együttese. Megértem... Nekem se való... Csodálkozik?... Hígyje meg, a magam szántából sohase csináltam volna iskolát. A barátaim vittek bele. Meg a körülmények. Sohse pályáztam én vezérségre, csak rákényszerültem. Nagybányával is úgy volt annakidején. Nem én akartam, hanem a többiek. De azért lehet, hogy nélkülem mégse csinálódott volna meg.

Ahogy beszélt, szinte megelevenedett előttem a nagybányai festőmozgalom, amelyet én csak hallomásból ismertem, a nagybányai mozgalom, az a hatalmas gejzir,

* (Megőriztük az eredeti helyesírást)

Őnarckép

amely fölszínre lökte a latenszen lappangó magyar festőtalentumokat, amely kezdete volt az újszavú magyar festészet történetének. Hollósy Simon elhallgatott. Két mélytűzű, óriás szem a messzibe meredt. Talán a tovatűnt nagybányai életre gondolt, amelynek ő állott a centrumában. Talán fájt neki egy pillanatra mindaz, ami elmúlt. De az-

tán hirtelen mosoly rándult ajka szegletén. – Tudja, úrfi (így szólította bizalmasan magyar tanítványait a técsői parasztfiúk nyomán), én mindig azt szerettem volna, hogy két-három fiatal jóbarát legyen csak körülöttem, akikkel megértjük egymást... Az öregek nem érdekelnék; öregnek itt vagyok magam... Barátnak lenni jó, vezérnek lenni háládatlan dolog. De úgy látszik, ez ellen nem tehet az ember semmit. Nagybányán még a cigányok is engem tartottak a vezérnek. Egyszer beállított hozzám egy cigányvajda egy százforintos bankóval a markában. „Maguk mindent le tudnak pingálni – mondta –, hát én azt gondolom, hogy legjobb volna, ha ezt a bankót festenek meg sok-sok példányban.” Amikor megkérdeztem, hogy miért éppen engem szemelt ki ebben a dologban, azt felelte: „Hát maga a festőkapitány. Komoly dologban az ember a főhöz fordul.” ... Festőkapitány! Mit szól hozzá, úrfi? Azt hiszem, én vagyok az első, aki ezt a sarzsit kaptam.

Mindketten neveltünk. De Hollósy csakhamar megint elkomolyodott.

– Régen volt! – mondta csendesesen. – Nagyot kanyarodott azóta az élet útja...

Igen. Az élet útjai tekervényesek... és sorsdöntőek az emberi indulatok.

A festőkapitány életébe belépett az asszony.

Fiatal volt, karcsú és kívánatos. Mint egy gyermeket, úgy kapta félkarra és vitte át a sáron az utca túlfelére.

Ámde az asszony és a jóbarátok nem fértek össze. A mindennapos, apró félreértések lángallobbantották Hollósyban az indulat parazsát. Méla, messzibenéző két szemére a komorság árnya borult és rettenetes testi ereje jóbarátokat sújtott földhöz. Duhaj magyar vére nekibokrosodott és nem ismert többé korlátokat. Nem történhetett másként: egyedül maradt és mint sebzett vad, belső dobogással vonult vissza müncheni fészkebe.

Suhantak az esztendők és amikor a nagybányaiak első eredményeiket ünnepelelték idehaza, Hollósy

alakja már csak legendák kódéba mosódva élt hajdani barátai emlékezetében. Mint egy szeszélyes üstökös. Mire a fényt megfoghatták, őmaga már más horizontok felé ívelt, a maga külön útján. Nem látták többé és úgy vették, mint aki nincs is már.

*

Pedig az igazi Hollósy csak akkor kezdődött.

Vezér maradt továbbra is. Utána jövő generációk vezére. A fiataloké. Akik Zürich-től Szentpétervárig ismerték a nevét.

Csak itthon nem számoltak vele hivatalosan. Azaz hogy furcsán számoltak vele. Adtak ugyan neki egy deszkafélszert Técsőn, a Tiszaparton, nyári iskolája számára, de amikor szubvencióért folyamodott, olyan választ kapott, ami soha be nem hegedő sebet ejtett rajta. Azt izenték neki

a szubvenció feltételeként, hogy soha Magyarországra be ne tegye a lábát.

Mik lehettek vajjon a legendás festőkapitány régi duhaj vétkei, hogy ilyen gúnyos visszautasításra talált közeledése? Hiszen itt már az öreg Hollósyról volt szó, nem tudom hány festőnemzedék nevelőjéről, odakint elismert tekintélyről, őszbeborult, nagymúltú magyarról, akinek a müncheni akadémiai tanárság után csak a kezét kellett volna kinyújtania. Vagy talán új vétke: iskolájának progresszív szelleme váltott ki ekkora ellenkezést?

Tény, hogy Hollósy nem állott meg Nagybányánál. Amikor a magyar naturalizmus első sikereit kezdte aratni itthon, akkor ő már Cezannera és Van Goghra figyelmeztette tanítványait, sőt a kubizmus elvi problémáiról tárgyalt velük. Az is tény, hogy a háborút megelőző években mindez nem igen felelt meg itthon a hivatalból pártfogolandó szellemnek. Az elutasításnak azonban volt egy konkrét indítéka is. Maga Hollósy mesélte el nekem.

– Ugyanezen a padon ültem, ahol most ülünk, ugyanilyen komisz Hercegovina-cigaretát szívtam, mint most, amikor egy vasárnap dél felé loholva fut hozzám egy küldönc a községházáról, hogy készüljek a miniszter fogadására. Csak nehezen hámoztam ki a lihegő suhanc szavaiból, hogy a miniszter valami politikai kiránduláson volt Máramarosszigeten, eszébe jutott a técsői festőkolónia s elhatározta, hogy visszautaztában kiszáll Técsőn... Tudja, úrfi, hogy Münchenben egyszer Luitpold régens akarta meglátogatni a műtermemet, de ő rendesen megizente előre, hogy jönni akar s így módomban volt megmondani adjután-

sának, aki nálam járt a látogatás időpontját megbeszélni, hogy én nem vagyok berendezve nagyurak látogatására. Így aztán nem is jött el az uralkodó... csakhogy itt az volt a baj, hogy későn jött a sürgöny a miniszter érkezéséről. Mire megértettem, hogy miről van szó, a miniszter kocsija már be is fordult az utca elején. Éppen csak annyi időm maradt, hogy tisztességgel felálljak a lócáról, máris előttem állott Magyarország kultuszminisztere és szép, gordonka hangján megkérdezte: „Hollósy mesterhez van szerencsém?” aztán kivallatott afelől, hány magyar és hány külföldi tanítványom van, hogy dolgoznak-e sokat. Minden rendben ment addig, míg a miniszter azt nem mondta, hogy mutassam meg az iskola munkáit... Nagyon megijedtem. Néhány igen talentumos növendékem volt azon a nyáron, de (nem kell magának magyaráznom), bíz azok nem miniszteri szájíz szerint festettek. Azt gondoltam, hogy amit én jónak tartok, azon a széphanjú miniszter megbotránkozik. Féltemben hazugsághoz folyamodtam. Azt mondtam, hogy elveszett az iskola kamrájának kulcsa és ma vasárnap lévén, nem tudok lakatost keríteni, aki kinyissa. Legfeljebb az iskolát tudnám megmutatni, de azon persze nincs sok látnivaló: egy félszer rézsütös tetővel, három, deszkából tákolt oldallal, a negyedik oldalán pedig teljesen nyitott... Azt gondoltam, hogy a miniszter nem hitte el az elvesztett kulcsról való hazugságomat, mert háta mögé dugta két kezét, ridegen biccentett a fejével: „Köszönöm. Jónapot!” – mondta s kocsiba ülve elhajtott... Egy esztendővel később történt, hogy néhány pesti jóakaróm biztatására beadtam a szubvencióért való kérelmet. Az eredményt ismeri...

*

Csak nagy ember lehet ilyen gyermeki-en gyámoltalan.

Hollósy nagy ember volt. Nekünk, kései tanítványainak atyai vezértünk, művészi etikának megdönthetetlen Sion hegye, de egyben az élet apró fondorlatainak kiszolgáltatott réveteg tekintetű gyermek, akinek anyaként kellett az életrealitás okosságával megáldott asszony, hogy vigyázzon reá. Mellőzött nagyság, családott, szomorú szívű magyar, lelke mélyén tele nosztalgiaival a magyar rög után, sóvárgó árvagyerek, de egyúttal minden emberi gyarlóságot és asszonyi állhatatlanságot megérteni és menteni tudó, szent ember, aki zsebében hordta már a bölcsek követ: az élet értelmének igaz aranyát.

Ilyen volt. Személyes jelenlétében is legendás titok.

*

A nagy háború szétszórta tanítványait, akik nem egyszer ellenfélként állottak egymással szemben különböző harctereken. Ő pedig végre hazajött. Szubvenció nélkül, iskola nélkül. Egyedül. Dolgozni a técsői csendben és frissbélű dióra huszonegyezni esténként apró parasztleánykéekkel, egyetlen barátával, akiket meghagyott még számára az élet forrataga.

Titkon talán reménykedett, hogy végre mégis odadobják neki az elismerés koncát. Nem úgy történt. Egyetlen műkereskedő nyúlt csak utána, aki lekötötte munkásságát s (tisztességgel legyen mondva!) akkora évi fixumot ajánlott fel neki, amiből szerényen csakugyan meg lehetett élni.

Nem sokáig élvezte a fixfizetés nyugalmát.

Mintha a sors csak azért hozta volna számára ezt a szerződést, hogy beteljék rajta a végzet, amelynek magját egész va-

júdó életében magában hordta. Sok tépelődés, önelégedetlenség közepette dolgozott mindig, egy-egy képét tízszer is levakarta és újra festette. Élete derekán a meghasonlás egyszer tíz évre ütötte ki kezéből az ecsetet. Mégis, amikor 1916-ban hazaköltözött Münchenből, azt írta nekem, hogy legtöbb vajudást okozott műve, a „Rákóczi induló” készen áll. (A legnagyobb méretű változatra gondolt, amelyet Budapesten, 1910-ben ki is állított, de amelyen aztán még tovább dolgozott). Tizenkét esztendőn át forrongott, lázongott, alakult benne ez a kép, amelyet annyian és olyan sokszor félreértettek.

Azt mondták rá, hogy nem magyar. Pedig egy halálosan magyar lélek kiszakított darabja volt. Nem volt sem illusztráció, sem apotheozis. Maga volt a Rákóczi induló. A tar zászlónyél, mely kiszalad a kép felső szélén, az öreg hajdú, a fiatal suhanc mind-mind egy-egy akkordja az indulónak. És a többi alak is, a viselős asszony is a kép alsó sarkában.

A viselős asszony. Ezen keresztül szimbolizálódott Hollósy végzete.

A jószors meghozta a szerződést és a jó műkereskedő megbotránkozott a viselős asszonyon. A kép értékesíthetése azt kívánta, hogy a képnek ezt a részét át kell komponálni.

Ez a kívánság már a halálos ágyban találta Hollósyt.

Tizenkét évi önmagával való viaskodás után befejezett szerelmes munkáját bolygassa meg most újra? Nem! Nem! Egész lényé tiltakozott ez ellen.

De a kínzó kór, az egyre illanó testi erő követelte a maga biztonságát. Mi lesz, ha

soká tart a betegség és a kereskedő nem fizet, mert a kép „nem átvehető.”

Egy napon kikelt ágyából és kiitta az élet utolsó keserű poharát. Fehér festékbe mártott ecsettel nekiment a viselős asszony alakjának és lázas képzelettel más alakok konturjaival szaggatta szét, mosta el örökre... Ám a nyavalya visszakergette az ágyba. Nem volt állítányi ereje.

Majd holnap...

De holnapra előállott a halál szekere és csontujjak kopogtattak a técsői parasztház ablakán: Kapitány uram, utazunk, idelent már minden elvégeztetett...

Így maradt mégis befejezetlenül a kép. Bizonytalanságba vesző alakok kontúrjai, mint fehér kísértetek gomolyognak a kép

alsó sarkában, a Rákóczi induló egy száműzött akkordjának helyén.

(Forrás: Nyugat 1933. 12. szám)

Az alábbi szöveget másvalaki írta, majd Őt is kivallatjuk Hollósyról...

Soha be nem fejezett műve a „Rákóczi induló” nem jutott túl a vázlatokon, még Münchenből hozta magával, rengetegszer átdolgozta. A mindent sejtelmessé tevő porból elő-előtűnő alakok a magyarság sokszínűségét jelentik, s a cím (illetve az induló dallama) az, ami őket egy nemzet fiaivá teszi. Ezt csak magyar ember értheti. Azt hiszem, hogy a befejezetlenséget az okozta, hogy cím nélkül nem tükrözi az igazi mondanivalót, hiába jó a kép, csak a festézet eszközeivel nem lehet ábrázolni azt az etnikai biznyságtételt, amit Hollósy szeretett volna. (Pedig örmény származású, édesapját még Korbulynek hívják, a szabadságharc hatására veszi fel a Hollósy nevet)

Tizenkét esztendőn át forrongott, lázongott, alakult benne ez a kép, amelyet annyian és olyan sokszor félreértettek.

Rozsos Tamás László

erzsébetvárosi Lukács Béla síremléke

Folytatva a múltidéző kalandozásunkat, ugorjunk ismét vissza több mint 100 évet a múltba. 1904. július 4-én minden nagyobb ceremónia nélkül leplezték le a Kerepesi úti temetőben a magyar-örmény Lukács Bélának – a párizsi világiállítás tragikus véget ért kormánybiztosának – a síremlékét. Még 1901-ben, az akkori kereskedelemügyi miniszter, Hegedűs Sándor Ligeti Miklós szobrászművészt bízta meg a síremlék tervezésével. Három évvel később, a leleplezésnél pedig már Hieronymi Károly kereskedelmi miniszter fejezte ki elismerését a művészeknek (Ligeti Miklósnak, valamint Bálint és Jámbor műépítészeknek). Az emlékmű elő részén izmos férfialak koszorúzza meg a „munka emberének” sírhalmát (ezt bronzból öntötték ki). A munkásalak mögött faformájú oszlopok emelkednek. A kőből készült részeket zalatnai ter-

Ligeti Miklós szobrászművész alkotása (a kép 1904. november elején készült)

mészkőből faragták ki Lukács Béla által alapított zalatnai kőfaragó szakiskola növendékei. A síremlék „érdékessége” volt, hogy a halálzási dátumot hibásan vésték fel rá (1901 helyett 1900!). Sajnos a síremlék sem vésszelte át a II. Világháború viharait, elpusztult, csak úgy, mint

Macskásy-Orgován Ildikó üknagyapja „jelenlegi” síremléke előtt

a zalatnai egészalakos Lukács Béla szobor (lásd. EÖGY 2009. decemberi száma). 1902-ben Lukács Béla mellé temették – külön sírba – feleségét, Gajzágó Fatimét. Az ő sírja fölött egy egyszerű, fekete gránit keresztet emeltek. A II. Világháború alatt ez a kereszt is elpusztult, és a leszármazók ezután tetettek a megmaradt sírra – pótolandó a hiányt – egy fekete obeliszket, s így ez látható napjainkban is a Nemzeti Sírkertben Lukács-Gajzágó síremlékként.

Sóvidéki örmény történetek

Szálasy Ferenc kis könyve visszaemlékezés, mégpedig az anekdotázó, jókedvű fajtából: habár kitetszik belőle, nem hivatásos író írta, a nagy lendületű adomázó kedv magával sodorja olvasóját, olykor igen kellemes perceket szerezvén neki. Ugyanis a *Hadi árvából kulákióka* című könyvecske írójának életútját követi végig, a '30-as évek közepétől napjainkig, az erdélyi Sóvidék székely (és magyar, és román) társadalmában. Ezért a történetek elsősorban szülőfalujáról, Korondról valók, de a szerző életének egyéb geográfiai és társadalmi stációi is háttérül szolgálnak a cselekménynek. A szerző nemcsak saját szűkebb közössége életének nehézségeit számlálja elő a háborús időkben, valamint a kommunizmus alatt, de az örmények túlélési ösztönét alátámasztó történetekkel színesíti, a székelyek felforgatóságát illusztráló kis társadalmi kronikkal oldja fel az olykor komor történeteket: számol az adott történelmi korszak, valamint a megváltozott rendszer valamennyi bújával-bajával, ugyanakkor vidámságával is.

Amint a sajnálatosan rövidre sikerült írás alcíme is jelzi – *Visszaemlékezés és etnográfia* –, alkotója tulajdonképpen memoárnak szánta. Kívánatos lenne, hogy folytassa, hogy további emlékezéssel bővítsen ki ezt az írást, hiszen olyan derűs tudással, olyan megfigyelő képességgel rendelkezik a falusi társadalom életéről, s ehhez kapcsolódóan többek közt az egykori magyarörmény kereskedők „boldogulásáról”, amit üdvös lenne rögzíteni az utókor számára. Főlegesen a talán túl tudományosnak is hangzó témakijelölés, de ezzel talán írójára nincs tisztában, hiszen a mű egésze *etnográfia* is, már visszaemlékezés

mivoltában: *mikrotörténelem*, amely egy történelmi kor eseményeinek az emlékező, tehát a szerző életében való lecsapódását sorolja elő. A könyvecske töredékesen beszámol a második világháború előtti Erdély, a Sóvidék, de főleg Korond hétköznapjairól, a túlélés gyakorlatáról háborús időkben és azután, a kommunista rendszerben, az általánossá vált megaláztatásokról; de közelebbről az itteni kereskedők, örmények, zsidók, székelyek társadalmáról is – végigfuttatva a történetet a gyerekfejjel ugyan még kevésbé megértett hadiállapotoktól kezdve, a később bekövetkezett hadiárvaságon át a család kulákká bélyegzéséig, és ennek a „címnek” szomorú következményéig, a család perifériára szorulásáig; a kemény kommunista időközön keresztül, a „lapáthuszárságig”, a munkaszolgálatos időkig – el egészen a rendszerváltás idejéig, sőt napjainkig. És igen, mint az sejtethető, van a történetek közt egy, mely a még gyerek szerzőnek a „nagy druzsával” való találkozását meséli el, s mely találkozás igencsak meghatározza Szálasy Ferenc életútját – hogy mi módon, az derüljön ki a könyvből.

A kis kötet négy részében tehát nem csak tréfás csalafintaságok elevenednek meg az olvasó szeme előtt, de az emlékező saját életének küzdelmeire is viszapillant, a nehézségekre, amelyeken csak nagy kitartással és vidámsággal lehet felülkerekedni, s amelyekből ugyanakkor okulni lehet és kell. Az utolsó részt kimondottan az örményekről való ismereteinek szánja, pontosabban az általa ismert örmény családok emlékezetének – ez a rész kiterjed például néhány, a Sóvidékhez kötődő örmény család genealógiai is-

mertetésére, bár ennél több nem derül ki, mondjuk az, hogy milyen rendszerbe helyezze íródik le mindez – a leírás Szálasi, Szálasy, Gorove, Szenkovits/ Szenkovics, Kazatsay és Mánya családok családfájának alakulását követi.

Noha ez utolsó, örményekről szóló rész rendkívül értékes lehet a magyarörmény olvasók számára, mégsem a tudományosságot kell benne keresni, hanem sokkal inkább a személyes élményt: a kötet egészének erőssége leginkább a szubjektív hang, a személyes szemszög, az emberközelség. Az írás végig az emlékezés dinamikáját követi, és olykor valóban csapongó, akár az emlékezet, mégis van egy hozzávetőleges kronologikus rendezőelv, amely az emlékek papírra vetésekor érvényesül. Bárki, aki ezt a kis könyvet olvassa, méltán azt kívánja, bárcsak folytatná az öregúr az emlékezést, bárcsak mesélne még. Mert amikor belelendül, akkor olyan megfigyeléseket tesz, olyan részletességgel emlékezik az elmúlt időkre, amelyet az olvasónak nagy élvezet követni. Akinek része volt hasonló élményekben, hát azért, a fiatalabbjának pedig azért, hogy megismerhesse, milyen volt egy nem is olyan régen letűnt világban élni. A visszaemlékezés legfőbb értéke tehát a közvetlenség, a személyes perspektíván való átszüremkedése egy kor eseményeinek, rendeleteinek, egyszóval tényeinek – és ezt Szálasy Ferenc nagy tehetséggel abszolválja, még ha a mű egésze egy biztosabb, keményebb szerkesztői kezét kíván is.

Ízlőtől és az olvasásra való kedvcsinálásképpen álljon itt egy rövidke anekdota a korondi székely bácsiról, aki elment világot látni:

„V. Jóska bácsi úgy 1943-ban eladott egy tehenet, hogy menjen Pestre világot látni. Fáin csizmája volt, készítettett melléje ujjast és fekete sujtásos székely harisnyát. Megérkezvén Pestre elment taxival az állatkertbe, a vidámparkba, majd gyalog barangolt mindenfele. Egyszer látja kiírva egy nagy épületre, OPERA, ahova az urak meg a nagyságák kiöltözve mennek befele egy nagykapun. Ő is utánuk eredt, s mire észrevette volna magát, egy úriember már leültette. Megkezdődött az előadás, csodaszép kisasszonyok hiányos öltözetben muzsikára táncoltak. Jött a második felvonás, itt már alig volt rajtuk ruha. Csodálkozott is Jóska bácsi, hogy miket lát, mindegyre csettintett a nyelvvel, majd egyszer csak egy nagyot köpött. – Három pengő, uram! – fogták galléron, s avval kipenderítették az operából.

Hazaérve mondja a felesége:

Hát legalább meséld el, merre jártál, mit láttál?

Mikor az operához jutott – Az meg mi a fene? – kérdi a felesége.

Tudod-e, asszony! – folytatta ő tovább –, életemben annyi szép csóré küssasszonyt nem láttam.

Erre a felesége:

Bezzeg, vén disznó, reám nem gondoltál!

Én biz igen – ismerte be Jóska bácsi –, s ahajt három pengőbe került!”

KK

Szálasy Ferenc: Hadi árvából kulákióka. Visszaemlékezés és etnográfia; szerk. Ambrus Lajos; kiadja a Firtos Művelődési Egylet, Korond, 2009.

Örmény utakon Örményországba

2011. augusztus 4–11.

1. nap: örmény királyok és kolostorok

Érkezés a jereváni Zvartnots reptérre. A szállás elfoglalása után *Garniba* kirándulunk, ami az örmény királyok nyári rezidenciája volt. Megtekintjük a híres *Mitras-szentélyt*. A második nap az ősi örmény stílusú kolostorba, *Geghardba* utazunk, ami 2000 óta a világörökség része, és a hagyomány szerint Világosító Szt. Gergely alapította. Csodálatos *kőkeresztek* (*khachkar*) láthatók a sziklába vájt templom és kolostorépület mellett. Egy *vendéglőben* helyi ízekkel és a *Lavash*-sal, az örmény kenyérral ismerkedhetünk meg. A jereváni szálláson reggelit és vacsorát kapunk.

2. nap: őstörténet és kortárs kultúra

Jereváni városnézés keretében megtekintjük *Erebuni várát* a királyi termekkel. A főváros déli részén fekvő vár Örményország őslakosainak, az *urartuk* központi székhelye volt. A várlátogatás után *Világosító Szt. Gergely* katedrálisat tekintjük meg, ami 2001-ben épült örmény építészeti remekmű, majd a *Matenadaran* könyvtárba látogatunk, ahol az ősi kéziratokat tekinthetjük meg. A templomlátogatás után a *Genocídium Múzeumához* látogatunk, majd a szörnyűségek „tompítására” a híres *Ararat Konyakgyárat* látogatjuk meg, *kóstolással* egybekötvé. Vacsora a nemzeti „*Mi világunk*” vendéglőben, ahol helyi ínycségek és örmény népzene vár. Esti séta a *Köztársaság Téren*, csodálatos épületek és zenélő szökőkút mellett.

3. nap: az apostoli örmény egyház

A reggeli után az örmény apostoli egyház Rómájába, *Ecsmiadzinba* utazunk, ahol megtekintjük a katedrális, I. Vasgen romániai származású örmény katolikusos sírját. Ezután *Szt. Hripsime* és *Szt. Gajane*, *Shoghakat* a Diocletianus idejében már

tírhaltalt halt nők mauzóleumát és templomait látogatjuk meg, amelyek a legelső örmény templomok közé tartoznak. Felkeresünk Bodurián János szepvízi plébános sírját. Ezután a *Zvartnots* körtemplomot látogatjuk meg, ahol a hagyomány szerint Világosító Szt. Gergely és a későbbi kereszténységet elfogadó III. Tiridát király találkozott. A szállásra való visszatérés után a „*Kilikia*” vendéglőben vacsorázunk népzene mellett.

4. nap: Világosító Szt. Gergely

Reggeli után *Khor Virap* erődített kolostorba utazunk, ahonnan csodálatos kilátás nyílik az *Ararat* két csúcsára, a Sisre és a Masisre. A kolostorban raboskodott földalatti tömlöcbe vetve Világosító Szt. Gergely, a tömlöc látogatható. Ezután a *Noravank* monostorba utazunk, ami a középkori örmény építészeti és kultúra remekműve és egy csodálatos kanyonban fekszik. Majd az *Areni* borpincészetbe utazunk, ahol a legfinomabb örmény borokat kóstolhatjuk meg.

5. nap: az örmény tenger

Reggeli után a *Sevan* tóhoz utazunk, ami az ország legnagyobb tava és a világ legmagasabban fekvő tavainak egyike. Itt található az ország egyik legszebb kolostora, a *Sevanavank*. Ezután a sűrű tölgyfaerdőben rejtőző *Haghartsin monostorba* utazunk, ahol sok szép és érdekes *kőkeresztet* láthatunk.

6. nap: az örmény katolikusok

Reggeli után az ország második legnagyobb városába, *Gyumriba* utazunk, ami Shirak tartományban fekszik. Itt található az örmény katolikus püspökség is. Ezt követően a *Nemzeti Múzeumba* megyünk, ami egy hagyományos örmény házban található. Ezután a *Zitoghians* család régi házát tekintjük meg, ami híres uszodájáról

és sörfőzdéjéről. Jereván felé megnézzük *Harichavank* 7. századi kolostorát.

7. nap: reggel korán a reptérre utazunk.

Ár: 450 Euro / fő Egyszemélyes pótdíj: **190 EUR** – Indulás min. 30 fővel!

Jelentkezési határidő: 2011 április, 200 Euro befizetésével.

Szállás: 3* szállodában, Jerevánban. **Ellátás:** félpanziós.

Az ár magába foglalja: szállás, szállítás, a megjelölt étkezések, helyi idegenvezetés, belépők, Garniban kórus-belépőt, egy jereváni koncertet.

Nem tartalmazza: repülőjegy, biztosítás, italok, vízum, itthonról a reptérre való szál-

lítás árát, és egyéb személyes költségeket.

Idegenvezető: dr. Puskás Attila, Marosvásárhely és helyi idegenvezető

Repülőjegy: Budapesti indulással, a *jegy ára kb. 460 Euro* lesz. Helyet csak akkor lehet lefoglalni, ha összegyűlt a 30 személy!

Jelentkezni lehet:

Budapesten dr. Issekutz Sarolta asszonynál, telefon: +36-702744644

Gyergyószentmiklóson Gergely Imréné! az örmény katolikus plébánián

Marosvásárhelyen Dr. Puskás Attilánál, telefon: +40-742181537, akitől információt is lehet kapni a részletekről.

Részletek a következő lapszámokban!

Felhívás téglajegyek vásárlására

2010. szeptember 1-én Szamosújváron elkezdődött a *Mezőségi Kemény Zsigmond Szórványoktatási Központ* felépítése és október 9-én megtörtént a hivatalos alapkövetel.

A szamosújvári és a mezőségi magyar közösség anyanyelvi és nemzeti önazonosságának megőrzéséhez jelentősen hozzájárulhat egy igényes, reprezentatív oktatási intézmény.

Azzal a kéréssel fordulunk Önökhöz, hogy téglajegyek vásárlásával támogassák ennek az épületnek a felépítését.

Mit biztosítunk a téglajegyvet vásárló támogatóinknak?

- Az iskola honlapján és levelezőlistáján feltüntetjük támogatóink nevét és a felajánlott segítséget
- Az építkezésről folyamatosan írásos és fényképes dokumentációt készítünk, amelyet könyv formájában is megjelentetünk az iskola elkészülésekor és az iskola alapító okiratához csatoljuk a támogatók névsorát
- Az épületben emléktáblán örökítjük meg azok nevét, akik nélkül a beruházás nem jöhetett volna létre.

A téglajegyek címletei:

- Egyszerű téglajegy

10 RON, 1000 HUN., 5 EUR;

- Bronz téglajegy
50 RON, 5000 HUF, 15 EUR;
- Ezüst téglajegy
100 RON, 10 000 HUF, 25 EUR;
- Arany téglajegy
1000 RON, 100 000 HUF, 250 EUR;
- Gyémánt téglajegy
10 000 RON, 1 MILLIÓ HUF, 2500 EUR.

Számlavezető pénztintézet: Fundatia Culturala Téka BRD – GHERLA; 405300 Gherla, str. Clujului 7/A, Jud. Cluj Swift kód: BRDEROBU

Számlaszám:
RO90BRDE130SV07012171300– RON
RO13BRDE130SV06399801300– EUR
RO45BRDE130SV39908781300– HUF
Információ: teka@teka.ro, www.teka.ro
tel. 0264243198; 0723575099,
0723575124

Mezőségi Keresztszülő Program

Téka Szórványkollégium –

Szamosújvár

Téka honlapcsalád:

www.tovidek.ro; www.mezoseg.com.ro

www.szorvanykollegiumok.ro

Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában Délvidéken és Erdélyben

(Bogdánffy Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)

EÖGYKE programja 2011

Útvonal: Budapest–Kiskunhalas–Tompá–Szabadka–Újvidék–Pétervárad–Székelykeve–Pancsova–Nándorfehérvár–Zimony–Galambóc–Donji Milanovac–Kazán-szoros–Vaskapu–Szendrő–Versec–Nagybecskerek–Elemér–Tóthfalu–Zenta–Csóka–Feketető–Kikinda–Zsombolya–Temesvár–Arad–Pankota–Belényes–Kőröstárkány–Nagyszalonta–Nagyvárad–Ártánd–Budapest

Időtartam: 7 nap (2011. aug. 23–29.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2000 km

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd) és piknik

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, sportcipő, elemlámpa, fürdőruha

Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi és Fara-gó Zoltán kalauzolja a társasutazás kezde-tétől annak végéig

ZARÁNDOKLAT A VÉRTANÚK ÉLET-ÚTJÁN:

- Boldog Bogdánffy Szilárd (Feketető, Csóka, Temesvár, Nagyvárad)
- Kiss Ernő tábornagy (Elemér, Temesvár, Arad)
- Lázár Vilmos ezredes (Nagybecskerek, Arad)

A HONISMERETI KÖRUTAZÁS FŐBB ESEMÉNYEI:

- Panorámutazás az al-dunai áttörés jobb oldalán Galambóc és Vaskapu között
- Vaskapu, rálátás az erőműre és ismer-tető az Al-Duna szabályozásának ese-ményeiről
- Nándorfehérvár látványa dunai séta-hajóról

- Várlátogatás Nándorfehérváron, Szend-rőn, Galambócon és Péterváradon
- A középkori Európát megmentő 1456-os nándorfehérvári diadal tör-ténete
- Hunyadi torony Zimonyban
- Az 1697-es törökök feletti történelmi győzelem emlékműve Zentán
- Karlócai békekötés emlékhelye
- Városnézés Szabadka szecesszi-ós városközpontjában, Újvidéken, Versecen, Nagybecskereken, Temes-váron és Kikindán
- A Vértanúk emlékműve és a Szabad-ság szobor Aradon
- Püspöki palota és székesegyház Nagybecskereken
- A legdélebbi Szent Istvánnak ajánlott templom Székelykeven
- Kosztolányi Dezső és Herczeg Fe-renc emlékhelyek Szabadkán és Versecen
- Pankota-Csíki Gergely szülővárosa
- Bőjte Csaba szeretetothonai Nagy-szalontán és Zsombolyán
- Bukovinai székelyek küzdelme és sorstörténete
- Kulturális hagyományteremtés Tóth-faluban

- Orgonaaudíció Nagyváradon
- Műsoros búcsúest Tóthfaluban
- Székelykeven és Kőröstárkányban bukovinai, illetve felsővölgyi székely családoknál személyes élményeken keresztül megismerhetjük az őszinte szeretetet és barátságot

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap:

Indulás: reggel 6 órakor a Batthyány térről

Határátkelő: Tompa

Látnivalók: Szabadka (városnézés), Palics, Újvidék (városnézés), Pétervárad (várlátogatás)

Szállás és ellátás: az 1., 2. és 3 napon Székelykeven Bukovinából odatelepített székely családoknál (kétágyas szobák, fürdőszoba használatl)

2. nap:

Látnivalók: Nándorfehérvár (várláto-gatás, sétahajózás a Dunán és a Száván), Zimony (Hunyadi torony), Székelykeve (Szent István templom), előadás a lopako-dó vadászbombázó becserkészéséről

3. nap:

Látnivalók: Szendrő (Brankovics György vára), Galambóc (várlátoga-tás, Rozgonyiné balladája), panoráma-út az al-dunai áttörés déli oldalán, Donji Milanovac, Kis- és Nagy Kazán-szoros, Vaskapu

4. nap:

Látnivalók: Deliblát (néhai homok-sivatag), Versec (városnézés), Nagy-becskerek (városnézés, székesegyház, ahol Lázár Vilmos aradi vértanút keresz-telték), Elemér (Kiss Ernő aradi vértanú kriptája)

Szállás és ellátás: a 4., 5. és 6. napon Tóthfaluban (2 ágyas fürdőfülkés kollégi-umi szobák)

5. nap:

Látnivalók: Zenta (városnézés, Zentai csata emlékműve), Csóka, Feketető (Bol-dog Bogdánffy Szilárd püspök szülőfaluja), Kikinda (városnézés), műsoros búcsú-est Tóthfaluban

6. nap:

Látnivalók: Zsombolya (határátkelő), Temesvár (városnézés), Arad (koszorúzás a Vértanúk emlékművénel, találkozó az aradi magyarörményekkel), Pankota (Csí-ki Gergely szülővárosa)

Szállás és ellátás: a 6. napon Kőrös-tárkányban falusi vendéglátóknál (két-ágyas szobák, fürdőszoba használatl)

7. nap:

Látnivalók: Nagyszalonta (Bőjte Csaba szeretetothona), Nagyvárad (székesegy-ház, orgonaaudíció)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: 21 óra körül Budapestre

Részvételi díj: 64 000 Ft/fő – ifjúsági kedvezmény 18 év alatt: 8 000 Ft/fő

A részvételi díj tartalmazza a vezetés, szállás, félpanziós ellátás, piknik, be-lépők, sétahajózás, művészi produkci-ók árát, *kivéve* a biztosítást, valamint a busz-költséget. Az utat a busz-költség **(kb. 20 000 Ft)** befizetésével lehet lefoglalni az EÖGYKE-nél.

A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Szomorújelentés

Fájdalommal tudatjuk, hogy 2011. január 15-én, életének 104-dik évében elhunyt

Khell Lászlóné Hankó Julianna.

Földi maradványait Berecken (Háromszék megye),
a Római Katolikus Egyház temetőjében helyezték el.

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Barátság – két emberöltőn át

Emlékezem a száznegyedik esztendejében elhunyt, szeretett barátnőmre, Khell Lászlóné Hankó Juliannára. Két emberöltőt átívelő levelezésünk örzi közös életünk eseményeit.

Az 1940-es észak-erdélyi visszacsatolás utáni Bereck, ez az Ojtozi-szoros kapujában fekvő városka – amely híres ágyúöntőnk, Gábor Áron szülőhelye volt –, pezsgő életet élt: vonzotta az anyaországi befektetőket, vállalkozókat. Többek között férjemet, aki társával, Szántó Jánossal téglá- és cserépgyárat létesített Berecken.

Magam 1944 tavaszán követtem férjemet Bereckbe.

Örmények között

Elkezdődtek a bemutatkozó látogatások, elsősorban a jeles örmény kereskedőcsaládnál, Khell Lászlónál és feleségénél.

A vagyont az apa, Khell Bogdán alapozta meg: kis- és nagykereskedést, temetkezési vállalkozást, építőanyag-kereskedést létesített, ezt vitte tovább fia, László.

Milyen benyomások értek az első látogatásunk alkalmával?

Khell Laci mélyfekete szeme, haja, örmény orra apáméhoz hasonlított. Le sem tudták volna tagadni örmény mivoltukat! Akárcsak a

Péter Józsefné Kornélia (elől) és Khell Lászlóné Hankó Julianna

Khell családnév eredete, az én apai őseim neve – a Danczkai Pattantyúsoké – is a mélységes múltnak a kútja. A mi családi legendáriumunk szerint őseim valahol Biharban aranybányát, hatalmas földeket birtokoltak. A Khell név királyi-fejedelmi eredetre utal. A lényeg: két messziről jött örmény család a Háromszéki-medencében találkozik, és köt örök barátságot...

Visszatérve első látogatásunk emlékéhez, ennek főszereplője a feleség, Khell Lászlóné (Hankó Julianna), a szépséges Juci volt, aki két fiúcskával és az újszülött kislányával fogadott bennünket. Ott volt a dinasztia alapítója, Khell Bogdán a szigorú nézésű, szintén örmény feleségével is. Jucinak finom arca, remek alakja volt, és olyan kisugárzása, mint akkoriban kedvenc könyvünk, az Elfújta a szél Menalnie-jának. Az igazi úrinő, a finom, diszkrét báj megtestesítője. Igen, ő volt Melanie, akit férje több évtizedes házasságuk alatt ugyanúgy imádozott, mint a könyvbéli Ashley... Eszembe jut Juci zongorajátéka, a finom társaságbeli jártassága. Mindezek mellett kitűnő anya volt, összetartotta és szelíden irányította a családot.

Juci gardírozásával bemutatkozó látogatást tettünk a gyógyszerész Illyés Lajos csa-

ládjánál is, akinek unokája a későbbi versmondó-irodalomátmentő Illyés Kinga. A Khell család teniszpályáján érdekes sportesemények zajlottak, barátságok szövődtek, az ottani érdemes családok összetartottak.

Soha olyan tavasz, mint 1944 májusa-júniusa...! Bőtermőnek ígérkezett a termés, langy esők öntözték a földeket. Üzemünk fejlődött, már 15–20 embernek tudtunk munkát adni a Jézus-pataka és a Bereck-pataka között fekvő téglagyárban. Lehet, hogy csak nekünk, Észak-Erdély lakóinak volt reményteljes az életünk, pedig a háború boszorkánykonyhájában már szörnyű dolgok forrongtak. Akkor még nem hittük, hogy mindössze néhány hónapnyi reménység adatott meg nekünk.

A férfiak háborúba mennek

Eljött augusztus 23-dika, a román fegyverletétel napja. A férfiak sürgős „SAS”-behívót kaptak. Özönlöttek a visszavonuló német, magyar és mindenféle nemzetiségű csapatok Bereck főútján, riadalom a polgári lakosság körében. Akkor még nem fogtuk fel, hogy olyan fordulóponthoz értünk, amely megváltoztatta hosszú évtizedekre az életünket, sorsunkat. A más-más fegyvernemhez behívott barátok Bereckben búcsút vettek egymástól – miután férjem és Khell Laci egy, az utcán elszenvedett aknatűzet szerencsésen túlélte. Khell Lacit Bicskére helyezték, oda követte őt felesége, három gyermekével. Az akkor 13 éves Ödön fiának azt mondta az apja: Fiam, rád bízom a családot, vigyázz rájuk. Ezt a parancsot Khell Ödön mindhaláláig teljesítette... (Ő az, aki később létrehozta Berecken a Gábor Áron Alapítványt, szobrot állíttat a hősnek, emlékházat létesít).

Világégés után

Juci barátnőm a gyerekekkel és testvérével Bécsbe majd Prágába került – ennek történetét olvashatták a füzetekben közölt, a vele

készült interjú-sorozatban. A két család elszakadt egymástól, majd csak jó másfél évvel később kerültünk vissza Bereckbe. Az ő vagyonuk – akárcsak a miénk – a háborús fosztogatások martaléka lett. A nulláról kellett ismét elindulni, felépíteni az új egzisztenciát. Juci zongoraórákat adott (miután egy jólelkű szomszéd kukoricaszár alá rejtette a zongorát a zabrálók elől), és tündérezéssel az innen-onnan összeszedett textíliákból ruhákat varrt a családnak. Ez az időszak olyan volt, mintha mindenki száz kézzel lett volna megáldva: az emberek romokat takarítottak el, üzemek, boltok újraindításán fáradoztak, az előljárók az orvosokkal karöltve a közegészségügyet szervezték. Khell Lászlót bízták meg a ragály terjedésének megakadályozásával, ami akkoriban a DDT-vel való beporzást jelentette tetvek, rühök ellen. Ugyancsak az ő feladata volt a segélyek elosztása, a mozi újraindítása – és még ezernyi feladat hárult rá. Juci szervezte meg Bereckben a Romániai Magyar Nők Demokratikus Szövetségének helyi szervezetét (bár lehet, hogy nem ez volt a hivatalos neve). A Khell család egyetlen fűtött helyiségében, a konyhában gyűlt össze a baráti kör és itta a hegyoldalakon szedett finom áfonyateát... És micsoda becsben voltak az erdei gombák! Mennyire örültünk a puliszkának, a pityókának!

Hála-adással végződtek a napok, mindnyájan azt hittük, túl vagyunk a nehezén. Tapasztalat híján senki sem gondolta, hogy az eljövendő időkben olyan események következnek, amelyekre – Illyés Gyulával szólva – ma sincs ige. Ahogyan Khellék, úgy egyetlen, a háborút túlélte berecki család sem tudta, hogy az eddig elszenvedett események a későbbi kommunizmus borzalmainak csupán szerény előjátéka volt...

*Péter Józsefné Kornélia
(Folytatjuk)*

Örmény-magyar gyermekrovat (47. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de születek és nagyszületek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyereményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, születek és nagyszületeket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia

LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

A váni mészárlás

Az örmény nép kiirtására kiadott parancs megérkezett Vánba is. A török vezetők felszólították a hadseregből elmenekült örmény katonákat, hogy adják meg magukat. Mivel ez nem történet meg, kivégezték a helység vezető örmény egyéniségeit. Az örmények megsejtenék, hogy mi fog velük történni. Összegyűltek a helység Aikesdán nevű részébe, és elkezdtek a felkészülést a fegyveres ellenállásra. Minden örmény párt egy emberként állt a háború mellé.

1915. április 20-án a török katonák elfogtak egy csapat leányt, akik otthonuktól Aikesdán felé tartottak. Ezzel kezdetét vette a harc. Az örményeknek volt fegyve-

rük, tartalékokat gyűjtöttek, megszervezték a sebesültek orvosi ellátását, és hősiiesen ellenálltak. Minden nap hazafias daloktól csengett a környék. Az asszonyok, gyermekek és öregek május 20-ig maradtak a lövészárkokban, amikor a felszabadító Antranig tábornok ágyúinak dörgését meghallották.

A török kormány azonban ellenségesen viselkedett az örményekkel. Az örmény lakosság félve a törökök bosszúállásától, Áram Mánukián szervezőképességének köszönhetően tömegesen telepedtek át Kelet-Örményországba.

Kérdés:

Mi történt Vánban, 1915 áprilisában?

Köszönjük a céladományokat!

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület köszönetet mond valamennyi adományozónak – függetlenül a támogatás összegétől –, akiknek támogatásával lehetőség nyílt kulturális tevékenységünk minél színvonalasabb megvalósítására.

Az alábbiakban felsoroljuk azon támogatóinkat, akik 10 000 Ft-tal, vagy ennél magasabb összeggel támogatták 2010. évi működésünket. Hálásak vagyunk önzetlen segítségükért. *Dr. Bogdán Antalné* 10 eFt, *Ábrahám István* 2 x 10 eFt, *Dr. Zabulik István* 10 eFt, *Dobribán Péter* 20 eFt: 15 eFt Orlay u-i templomnak, 5 eFt Gyergyónak, *Dr. Tüzes László*

2 x 10 eFt, *Olaszné Zakariás Anna* 130 eFt a Gudenus könyv kiadására, *Seydlmayer Ella* 15 eFt, *Abkarovits család* 30 eFt téglajegy vásárlásra (Szamosújvár), *Dettai Miklósné* és *Kékesiné Dettai Cecília* 10 eFt, *Bocsánczy Mária* 10 eFt, *Dr. Menyhátrné dr. Opra Erzsébet* 10 eFt az erzsébetvárosi örmény kat. templom javára, *Dr. Dobribán Mária* 18 eFt, *Kiss János* és családja (Philadelphia) 23 eFt.

A céladományokat eljuttattuk az adományozó meghatározása szerint.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
dr. Issekutz Sarolta elnök

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (két-szer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tizennégy éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás-örzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma:

18085590-1-41

A kedvezményezett neve:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Együttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011,

amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Fővárosi Örmény Klub

2011. február 17. (csütörtök) 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Hazai gazdák, termelők piacai

Vendégünk *Szilágyi Zsolt* székely-örmény piacszervező,
családkutató, elektromérnök
Aki kérdez: *dr. Issekutz Sarolta*

Vetítettképes nyári programajánló

dr. Szarka György:

*Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak
nyomában Délvidéken és Erdélyben*

(Dr. Bogdánffy Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)

Rendező: Budapest Főváros II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: A Fővárosi Örmény Önkormányzat

és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: *dr. Issekutz Sarolta*

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com)

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 169. szám
2011. március

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívottan és hívatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

Bevezető énekek

„Aki a kövek sokaságát, mint virágokat gyűjtvéen koszorúba fonta a tövisek és a bot he-
lyett, és mártírvérét elvegyítette Krisztus megváltó vérével, amely az oldalából folyt.”*

Részlet Szent István vértanú ünnepének – karácsony másnapja – bevezető énekéből. Azért idézzük itt, a böjt időszakában, mert párhuzamot von a vértanúság és Krisztus áldozata között. A tövisek a töviskoronára, a bot a Krisztus kezébe adott nádpálcára utalnak. Ezek Krisztus királyi jelvényei! A kétfajta vér vegyítése pedig arra, hogy a vértanú részesedik Krisztus áldozatában, ahhoz csatlakozik. E gondolatok böjti időben elmélyíthetik bennünk a húsvét ünnepére való felkészülést.

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia 101. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Közösséget összefogó célok

Sokan voltunk és jól éreztük magunkat a Fővárosi Örmény Klub februári műsorán. A rendező Budapest Főváros II. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnökszónya, *dr. Issekutz Sarolta* érezte, hogy az érdekes téma a hideg idő ellenére is elhozza az erdélyi gyökerekkel rendelkező magyarörmény közösséget a Magyarok Házába.

A műsor első részében *Hazai gazdák, termelők piacai* címmel Szilágyi Zsolt piac-szervező, családkutató, elektromérnök tartott vetítettképes előadást. Bemutatkozásakor kiderült, hogy családfája székely- és újszülői szinten erdélyi örmény ősökkel is büszkélkedhet a Mártonffy és a Dobál család révén. Előadónk hangsúlyozta a vidék és a város összetartozását. Idézte a www.helyipiac.eu honlapon található sorokat: „Egyik a másik nélkül nem létezhet. Egy közösségben, egy nemzetben a munkásnak, legyen az ipari, szolgáltatásban tevékenykedő, mezőgazdaságban dolgozó, vagy szellemi munkás, szolidaritásnak kell lennie a másikhoz. Jelen tevékenységünkkel teszünk azért, hogy ez az összetartozási érzés erősödjön és a későbbiek során egy valódi és erőteljes szövetkezeti mozgalom má fejlődjön.”

Viszsaemlékezett édesapja, Szilágyi László gondolataira is: „Mert tudjuk, hogy amennyiben *..a szövetkezeti mozgalom és a szövetkezeti tevékenység lényegét vizsgáljuk, úgy elsősorban azt kell megjegyeznünk, hogy a szövetkezet a kisemberek társulása, tömörülése, az önszegély alap-*

A klubest februári közönsége

ján és az érdekek kölcsönös védelme céljából ...” Szilágyi Zsolt, apja nyomdokaiban jár, közösséget teremtő, összefogó ember. Kapcsolatot teremtett Csongrád megye szegvári gazdáival, akikkel kölcsönösen látogatják egymást. Szilágyi Zsolt 2006-ban elkezdte a helyi piac megszervezését, létrehozta a környék gazdáival a helyi piacot a közeli és a távolabbi kerületek, vidékek polgárai számára. Azóta a magyar termékek, magyar gazdák, termelők piacának természetes környezetben, Budapest II. kerületében, a Hímes utca 3-ban, a Máriaremetei Kegyetemmel melletti cserkészház kertje ad helyszínt. Az őstermelőktől kedvező árakon lehet venni jó minőségű, hazai zöldségeket, gyümölcsöket, hús- és tejtermékeket, hazai mézet, gyógynövényeket, stb. Legközelebb március

12-én. (Bővebb információ a www.helyipiac.eu honlapon.) Szilágyi Zsolt a „helyi piac” létrehozásával visszahozta a városi embernek a jó ízeket. Pilisszentivánban is kiépítette a hazai gazdákkal a kapcsolatokat, és így egyre több helyen magyar termékekből készül (nemcsak) a vasárnapi ebéd. Neki köszönhető, hogy felelevenedett a karácsonyi kántálás is, és az adyligeti lokálpatrióta közösség felvállalta a környezet és a művészet ápolását, támogatását is. Hívására többek között keresztet állítottak a Nagykovácsi- és a Széjjuhászné út kereszteződésében, visszaállították az egykor a főváros határát jelző ledöntött határkövet, méltó környezetbe helyezték Erdélyi Tibor fafaragó népművész kopjafáját, és messziről látható nemzetiszínű zászlót lenget a szél Adyliget felett.

Az előadó szándéka sikerült, a klubesten ötleteket adott a vidék-város kapcsolat ápolására, megmutatta, hogy a vidéki kiegészíténciák, őstermelők minőségi termékei is piacra juthatnak. A piac vonzáskörében élők, legyenek város, vagy falu lakói, pedig jó minőségű, hazai agrártermékeket vehetnek kedvező árakon, amelyre felhívta a közösségünk tagjainak figyelmét is.

Bocska ruhában tisztelte meg a klub közösségét februári másik előadónk, *Dr. Szarka György*. Gyuri bácsi vetítettképes nyári programajánlója nemcsak az erdélyi örmény gyökerekkel rendelkező közösséget szólította meg. „A nyári barangolásnak ket-

Szilágyi Zsolt

Dr. Szarka György

tős a jelentősége, – vezet be előadását Gyuri bácsi –, egyrészt az utazásunk egyben honismereti műhely, másrészt zarándoklat is. Tartozunk példaképeinknek, akiknek köszönhetjük, hogy megmaradtunk magyarnak, megmaradtunk örménynek, megmaradtunk erdélyinek. A hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában járunk majd Délvidéken és Erdélyben, ahol a hit vértanúja Dr. Bogdánffy Boldog Szilárd püspök, valamint a hazafiság magyarörmény példaképeinek, az aradi vértanú Kiss Ernő altábornagy és Lázár Vilmos ezredes életútjának főbb állomásait is követjük.” Dr. Szarka György a kedvcsinálót vetített képekkel színesítette, és a humor sem nélkülözte előadása. (Az EÖGYKE részletes úti-programja a 36-37. oldalon található).

Dr. Issekutz Sarolta megköszönte az előadók nagyszerű előadásait, kiemelte, hogy azok erősítették magyarságunkat és közösségünket. Az információk átadása előtt felhívta a jelenlévők figyelmét a tervezett örményországi utazásra is, amelyet a marosvásárhelyi *Dr. Puskás Attila* szervez. A klub háziasszonya ezúttal is kérte a közösséget, hogy egyházi adó jellegű befizetésekkel támogassák az Orlay utcai Örmény Katolikus Lelkészséget a következő számlaszámon: 11707024-20005210. A klubest végén mézes gyógytea és finom pogácsa mellett beszélgethettünk.

Pénzügyi beszámoló 2010

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület Kettős könyvvitelt vezető egyéb szervezet egyszerűsített beszámolójának eredmény kimutatása

Adatok e Ft-ban

Sorsz.	Tétel megnevezése	Előző év alaptev.	E. év v. tev.	Előző év összesen	Tárgyév alaptev.	T. év v. tev.	Tárgyév összesen
I.	Értékesítés nettó árbev.			0			0
II.	Aktív.saját teljesítm. értéke			0			0
III.	Egyéb bevételek	6 891	0	6 891	6 270	0	6 270
	ebből: -támogatások	1 297		1 297	1 204		1 204
	ebből: -alapítói			0			0
	ebből: -központi költségvet.	500		500	500		500
	ebből: -helyi önkormányzati	4 736		4 736	4 253		4 253
	ebből: -egyéb, ebből 1%	358		358	313		313
IV.	Pénzügyi műveletek bev.	43		43	2		2
V.	Rendkívüli műveletek bev.	0	0	0	0	0	0
	ebből: -támogatások			0			0
	ebből: -alapítói			0			0
	ebből: -központi költségvet.			0			0
	ebből: -helyi önkormányzati			0			0
	ebből: -egyéb, ebből 1%			0			0
VI.	Tagdíjak	171		171	272		272
A.	ÖSSZES BEVÉTEL	7 105	0	7 105	6 544	0	6 544
VII.	Anyagjellegű ráfordítások	7 316		7 316	5 750		5 750
VIII.	Személyi jell. ráfordítások*	613		613	316		316
IX.	Értékcsökkenési leírás	165		165	47		47
X.	Egyéb ráfordítások	63		63	245		245
XI.	Pénzügyi műveletek ráf.-i	0		0	0		0
XII.	Rendkívüli ráfordítások	0		0	0		0
B.	ÖSSZES RÁFORDÍTÁS	8 157		8 157	6 358		6 358
C.	ADÓZÁS ELŐTTI ER.	-1 613		-1 613	186		186
I.	Adófizetési kötelezettség	0		0	0		0
D.	Jóváhagyott osztalék	0		0	0		0
E.	TÁRGYÉVI EREDMÉNY-1 052			-1 052			0

*A személyi jellegű ráfordítások kizárólag a kulturális tevékenység során az előadóművészeknek kifizetett költségekből állnak. Az egyesületben a saját működésre – az egyesület megalakítása óta – semmilyen személyi kifizetés nem történt.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület Kettős könyvvitelt vezető egyéb szervezet egyszerűsített beszámolójának mérlege

Adatok e Ft-ban

Sorsz.	Tétel megnevezése	Előző év	Előző évek módosításai	Tárgyév
1.	A. Befektetett eszközök (2.+ 4.+ 6. sor)	360		566
2.	I. IMMATERIÁLIS JAVAK	120		120
3.	2. sorból:Immateriális javak érték helyesbítése			
4.	II. TÁRGYI ESZKÖZÖK	240		446
5.	4. sorból: Tárgyi eszközök érték helyesbítése			
6.	III. BEFEKT. PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK			
7.	6. sorból: Befektetett pénzü. eszk. érték helyesbítése			
8.	B. Forgóeszközök (9–12. sorok)	1 919		1 938
9.	I. KÉSZLETEK			
10.	II. KÖVETELÉSEK	18		44
11.	III. ÉRTÉKPAPIROK			
12.	IV. PÉNZESZKÖZÖK	1 901		1 894
13.	C. Aktív időbeli elhatárolások	9		
14.	ESZK. (AKTIVÁK) ÖSSZ. (1.+ 8.+ 13.sor)	2 288		2 504
15.	D. Saját tőke (16.+18.+19.+20.+21.+22.+23. sor)	2 088		2 274
16.	I. JEGYZETT TŐKE/ INDULÓ TŐKE	2 388		2 388
17.	II. TŐKEVÁLTOZÁS/EREDMÉNY	752		-300
18.	III. LEKÖTÖTT TARTALÉK			
19.	IV. ÉRTÉKELÉSI TARTALÉK			
20.	V. TÁRGYÉVI EREDMÉNY ALAPTEV-BŐL	-1 052		186
21.	VI. T. ÉVI ERED. VÁLLALKOZÁSI TEV-BŐL			
22.	E. Céltartalékok	0		0
23.	F. Kötelezettségek (26.+27.+28. sor)	200		200
24.	I. HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK			
25.	II. RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	200		200
26.	G. Passzív időbeli elhatárolások	0		30
27.	FORRÁSOK (PASSZ.) Ö. (15.+24.+25.+26.)	2 288		2 504

Budapest, 2011. 01. 25.

P.H.

dr. Issekutz Sarolta
elnök

Az 1848–49-es forradalomra emlékezünk

Jókai Mór

Kiss Ernő elhívatik a hadseregtől – Royalista¹

Kiss Ernő megérkezett Debrecenbe.

Megjelenése nem csekély meglepetést okozott az itteni körökben. Miért kellett odahagynia az al-dunai seregeket, melyek úgyis a felbomláshoz közel állanak? A többi vezérek a bánáti sereget önkényt odahagyták, miért hívatott el ez is?

Kineveztetett főhadiparancsnoknak.

Ez annyit tesz: hogy „promovirt und amovirt”.

Mert, hogy miakaregy főhadiparancsnok lenni ott: hol hadügyminiszter és főhadvezér van? – azt nehéz megérteni.

Üres cím talán?

De egy ember, ki legelső volt a magyar ügyéhez állani, ki félmillió forintnyi jövedelmet adó birtokait áldozta fel a forradalomnak, ki elleneitől tizenkét csatában százátzít ágyút foglalt el, ki mindig ott volt a csatában: hol legnagyobb volt a vesztély, ki alól csak a temesvári ütközetben három lovat lőttek ki, ki a győzelmet legelőször ismertette meg a magyar fegyverekkel Perlasz alatt, kinek midőn három hétig semmi muníciója nem volt: hogy az ellenség e helyzetében meg ne lepje, mindennap csatázott vele, kiről el van ismerve: hogy a legelső katonák egyike s a hadvezérek közt sem a legutolsó – ne érdemelne egyebet üres tétlen címnél, midőn legnagyobb szükség van a tetterőre?

Néhány nap múlva mindenki megismerte a túl a rendén őszinte embert.

Decidált royalista volt, és nem tudott hallgatni.

¹ Eredeti írásmód szerint

Ez volt minden baja.

Többé senki sem iparkodott keresni: hogy miért kapta a „promovirt und amovirt”-ot.

Kiss Ernőről az a hit élt a katonák között: hogy a golyó nem árt neki. Tán úgy is volt. Október hatodikán háromszor lőtte ki rá fegyvereit a kiállított vadászosztály, s még a harmadik lövés sem bírta megölni.

*

A magyar hadseregben több nő szolgált férfiruhában.

Majd mindenik hadtest katonái emlékeznek egyre, s tudnak róla csodás anekdotákat.

Losonc mellett egy tehetős arisztokratának volt két szép leánya, egy éjjel mindkettő elment hazulról. Az apa sokáig nem tudott rólok semmit, hónapok múlva halotta meg ismerősöktől: hogy mindkét leánya vitézül küzd a magyar hadseregben. Sohasem tértek vissza az apai házhoz.

Szegeden lehete látni a Bocskai-huszárok között egy szép, fiatal barna lányt, hajdú lány volt, már akkor őrmester rangot viselt, a szőregi csatában elesett, egy golyó szívéen ment keresztül, ott maradt a sáncon fekvé. Maga az osztrák tábornok is megállt holttesténél, amikor arra ment.

A vadászrezdében volt egy fiatal lány, hadi érdemeiért főhadnaggyá lón kinevezve. Jegyben járt a kapitányával. A kápolnai csatában golyózápor közül hordta ki a sebesülteket.

A Nemzeti Színháznál is láthatni egy volt huszárhadnagyot. Most vaudeville-énekesnő.

Hát a markotányosné? Ezen eredeti kiegészítő része egy hadseregnek, kiknek pálinkáshordója gyakran egyenlő szolgálatokat tesz a csatában a muníciósszekerekkel.

Bár nem vesznek részt a csatában, nekik is ott kell lenniök, ahol legnagyobb a vesztély, mert hisz az ágyútűz meleg, s a katoná megsomjazik benne, s ha ilyenkor egy ital frissítőhöz juthat, új életre, új erőre kap tőle.

A schwechati csata idején egy markotányosné ott forgolódva a huszárok körül: hol legsűrűbben hullottak a golyók, figyelmezteték a jó hadfiak: hogy menjen az útból, mert még valami éri.

S íme, alig monda ki: hogy „nem megy”, jön egy hatfontos golyó, s éppen a háta mögött esik le a földre.

A föld ekkor éppen rendkívül sáros volt. A puha földrétegből nem ugrott fel

oly erővel a golyó, mintha kemény földre esett volna, de annyi demonstrációt mégis tett: hogy a markotányosné hátikosarát meglökve, azt kosarastul vagy háromlépésnyire eltaszította.

– Ejnye! – kiált fel az, szidva a tovauguló gömböt – inkább magamat ütött volna agyon, mint hogy valamennyi pálinkásüvegemet összetörte.

Kívánsága nemsokára betölt. Ugyanazon huszárok, akik akkor figyelmeztették, mikor egy óra múlva visszavonultak, az árokban látták fetrengeni a markotányosné. Egy golyó mindkét lábát elszakította. Könyörgött nekik: hogy öl-jék meg, s harminc pengőforint van a keblében, azt vigyék el, nehogy üldözőiknek maradjon.

(Megjelent: *Tények és tanúk – Jókai Mór Emléksorok. Napló 1848-49-ből, Magvető Kiadó, Budapest, 1980*)

Kiss Ernő szobra (Részletek a cikkből)

Nagybecskerek, máj. 27.¹
(*Kiküldött munkatársunktól.*)

Ma reggel óta Torontál vármegye székvárosának főterén büszkén áll Kiss Ernőnek, az első magyar honvédtábornoknak szobra, hirdelve nemcsak a hős dicsőségét, hanem a nemzetnek kegyeletes érzését is nagyjai iránt. Díszében gazdag, jelentőségében nagy volt az az ünnep, a melylyel ezt a szobrot vasárnap délelőtt leleplezték: esemény nemcsak a vármegye politikai életében, hanem figyelemreméltó epizódja a nemzeti küzdelemnek is. Megjelent a leleplezésen a képviselőház küldöttsége, elnökének vezetése alatt

¹ Eredeti írásmód szerint

s a kormány képviselőjében *Günther Antal* igazságügyi államtitkár. *Justh Gyula*, a képviselőház elnöke és a kormány képviselője is megszólalt ez alkalommal. Mindketten oly kijelentéseket tettek, melyek nagyon harmonikusan olvadtak bele abba a hazafias lelkesedésbe, a mely egy szabadsághős emlékezetének hozott áldozat alkalmából viharos erővel kitört...

Az ünnepre rendkívül sok küldöttség érkezett a vármegyéből, a környékről és a székesfővárosból, sok ezer főnyi népszerűség gyűlt össze s mint egy ember lelkesedett mindenki a szobor előtt s ugyanilyen lelkes volt a kedv a pompás lakomán, a melylyel a leleplező ünnepséget befejezték...

Reggeli kilencedfél óra tájban már valóban megkapóan szép képe volt a főtérek, a melynek közepén nemzetiszínű lepellel leborítva állott a szobor. A szobor előtt állott a szónoki emelvény, mellette jobbról több sor szék a negyvennyolcas honvédek számára és külön tribün Kiss Ernő rokonsága, a Bobor-, Szentivány-, Dánielék- és Farkas-családok számára...

A leleplezési ünnep előtt a Főtéren levő római katolikus templomban istentisztelet volt, a melyen részt vettek a Ház elnöke, a kormány küldöttje s az összes képviselők is...

Meghatóan szép jelentettel kezdődött az ünnep. Az egyesült daloskörök a zenekar kísérete mellett rázendítettek a Himnuszra. A tribünök népe fölállt, mindenki levette kalapját, de alig hangzott el az ének néhány akkordja, bececsendült az iskolásgyerekek százainak hangja, mint a mély orgonabúgásba az ezüstcsengetyű csilingelése. A mint elcsöndesült az ének, *Jankó Ágoston* alispán lépett az emelvényre, hogy elmondja megnyitó beszédét.

Szólt a nemzet küzdelmeiről, a melyet hogy sikeresen megvívta, a nemzet ősi erényeinek köszönhető, a melyek közé tartozik: a kegyeletes emlékezés, a nagyok dicső példáinak tisztelete, megbecsülése és követése. A hazafias kegyelet a végvidéki vármegye középpontjában

szobrot állít Kiss Ernőnek, a szabadságharc vitéz tábornokának. Borus idők voltak, mikor *Hegedüs János* anyakönyvi felügyelő az eszmét megpendítette, és a mikor a vármegye lelkes hölgyei *Dellimanics Lajosnéval* élükön fölkarolták és *Radnai Béla*, a szobrász, megalakította. Már-már attól kellett tartani, hogy a szabadsághős szobra szolgátságban találja a nemzetet. De a felhők elvonultak és most szabad ország szabad népei állják körül a szobrot...

A sok virág és szallag egészen beborította az alacsony, fehér kőből faragott talapzatot, a melyen katonaköpenyben, leoldott kardjára támaszkodva áll Kiss Ernő érc-alakja, arccal a perlaszi csatater felé, a hol szép győzelmet aratott. A talapzat ornamentikája felül kőből kifaragott, törött ágyukerek, kettészakadt sánckosár. Az egész szobor kis pázsitos halmon áll,

be van kerítve díszes vasráccsal, a melyet egy nagybecskereki születésű, de most már Bécsben élő műlakatos, *Podvinecz Lajos* készített ajándékba.

A koszorúzás után a daloskörök a Himnusz énekelték.

Az ünnep után a kaszinóban háromszázötven terítékű lakoma volt...

(Megjelent: *Budapesti Hírlap* 1906. május 28.)

Radnai Béla szobrászművész (1873–1923)

„Gazdagon termő, szépen kifejlett magyar művészettség munkásságának vetett véget váratlanul a halál”, írta 1923. november 23-án a *Budapesti Hírlap*, amikor Radnai Béla szobrászművész 50 éves korában meghalt. Hasonló hangú cikkekben méltatta újszólván az egész magyar sajtó az élete delén, váratlanul elhunyt művész életét és munkásságát. Neve évek elteltével mégis feladásba merült, és ma már alig emlékeznek néhányan a pozsonyi Petőfi szobor tragikus sorsú alkotójára.

Radnai Béla alkotó munkásságának 30 éve olyan mély politikai, társadalmi és művészeti átalakulás korszakára esett, amelyet előtte kevés művész élt át. Bár gyermekkorát és fiatalságát az úgynevezett boldog békeidőben élte, a szegénysorból induló, önmaga erejére, tehetségére támaszkodó kezdő művész nehéz anyagi körülmények között jutott előre pályáján. Amikor pedig nevét már megismerték, az I. Világháború és az azt követő súlyos társadalmi és gazdasági válság alapján rendítette meg egzisztenciáját. Ez alatt a 30 esztendő alatt viharos gyorsasággal változott meg a művészeti stílus hazánkban: a hagyományos irányzatot a rövid életű szecesszió, ezt pedig a feltörő modern nyugati művészeti áramlatok váltották fel.

Radnai Béla 1873. május 25-én született Pozsonyban. Családi neve eredetileg Rausch volt, nagyatyja Ausztriából, Stájerországból vándorolt Magyarországra. Édesanyja a kisfiúval hamarosan Pestre költözött, ahol varrással kereste kenyerét. A kis Rausch Béla itt járt elemi, majd

polgári iskolába, de amikor megbukott, édesanyja 15 évesen az Iparművészeti Iskolába íratta be. Itt a kisplasztikai osztályban tanára Lórántfi Antal hamar felismerte tehetségét és tanulásra buzdította. Több iskolai jutalomdíjat nyert, lapokba karikatúrákat, szép női fejeket rajzolt, közben magántanulóként a polgári iskolát is elvégezte.

20 évesen, 1893-ban került az Országos Mintarajz és Rajztanárképzőbe, a későbbi

Képzőművészeti Főiskolára, Stróbl Alajos tanár mesteriskolájába, ahol a rajzot Lotz Károly tanította. 1894-ben az akkor már országos híró Stróblal és művésznövendék társaival tanulmányutat tett Olaszországban.

Első művei kisplasztikák: nagyméretű virágváza az Eperkert részére, két kútszobor Eszterházy gróf tatai vadaskertje számára, az ezredéves kiállítás Vajdahunyad várának kupolájára nyolc játszó gyermekcsoport és két homlokzati angyalszobor, az épülő Országházba három kisebb szobor.

Stróbl műtermében ismerkedett meg Fadrusz Jánossal, aki naphegyi műtermében már dolgozott a közös szülővárosuk, Pozsony városa által megrendelt Mária-Terézia szobron. 1895-ben csatlakozott Fadruszhoz, aki földijeként segített kiépíteni kapcsolatait Pozsonnyal. 1903-ig, Fadrusz haláláig mellette dolgozott, mint segéd és munkatárs, később megörökölte várbazári műtermét és anyagilag támogatta az özvegyét is.

Az 1896. évi millenáris kiállításra a Nemzeti Múzeum számára a kormány megvásárolta **Bébé** című gyermektanulmányát és elismerő oklevéllel jutalmazta a 23 éves mű-

vészt. Ezzel a művével szerepelt először a Pozsonyi Mútarlaton is. Az épülő királyi palota főlépcsőházának két játszó gyermekcsoportját ő mintázta, a **Himnusz** című gyermek kompozícióját pedig a király vásárolta meg. 1900-ban a Bébével bronzdíjat nyert a Párizsi Világkiállításon, 1901-ben a **Faluszépe** és a **Kaszáló legény** című zsánerszobrai pedig megvásárolták sokszorosításra és külföldi terjesztésre. 1902-ben felállították **Bókay János** orvostanár ma is álló szobrát az Üllői úti klinika előtt. 1903-ban a Szépművészeti Múzeum megvásárolta a **Jár a baba** című szobrát.

Valószínűleg Fadrusz közbenjárására elnyerte a király tíz monumentális ajándékszobra közül **Pázmány Péter** bíboros érsek alakjának megmintázását. (Ehhez a megbízáshoz köthető névmagyarosítása.) Fadrusz hatására fordult érdeklődése az emlékműszobrászat felé, ebben közvetve szerepet játszott mesterének és barátjának 1903-ban bekövetkezett halála, hiszen a csatádi Lénau és a pozsonyi Petőfi szobor elkészítésével később az ő terveit váltotta valóra.

Radnai Béla első nagyméretű munkája a pályázat útján megnyert **Isaszegi honvédszobor** volt, amelyet az 1848-49-es szabadságharc győztes csatájának helyén, 1900-ban állítottak fel. A három méter magas monolitikó alak ma is áll, harcba rohanó honvédtáborok szobra. **Kiss Ernő** tábornok bronzszobrát Nagybecskerek főterén 1906-ban állították fel. Az országos adakozásból felállított szobor a perlaszi győzöt, Nagybecskerek védőjét ábrázolta, mögötte tört ágyúval és sánckosarakkal. A szobor 1920-ig állt a főterén, ma már csak a feje árválkodik a nagybecskereki múzeum lépcsőfordulójában.

A hosszú és bonyolult történetű a **Pázmány Péter** szobor, amelynek a felállításáig a királyi megbízástól 16 év telt el. A modell elfogadása után bonyodalom támadt a szobor elhelyezése, anyaga, kifaragása és felállításuk körül. Így csak 1914. augusztus 20-án, az I. világháború kitörésének napjaiban, minden ünneplés mellőzésével helyezték el a (volt Kígyó, ma) Március 15-e téren, az egyik Klotild palota előtt. Innen 1962-ben sokkal szerencsésebb helyre, a józsefvárosi

plébániatemplom elé, a Horváth Mihály térre vitték, ahol ma is áll az ellenreformáció harcok főpapjának, magyar nyelvű egyházi szónokának carrarai márvány szobra.

1905-ben készült el **Lénaunak**, a magyar földön született német költőnek Csatádon felállított szobra. A lírai hangulatú ülő alak mögött álló géniusz a költő szülőházára mutat. A szobor Romániában ma is áll, a Lénau-ünnepségek színtere.

Az 1906-os Munkácsy Mihály szoborpályázaton díjazott műve csak sajtósikert hozott, sohasem került kivitelezésre.

A pozsonyi **Petőfi Sándor** szobor gondolata 1899-ben vetődött fel Pozsonyban. Fadrusz János ígéretet tett a szobor megmintázására. Ebben megakadályozta korai halála. Radnai Béla 1904-ben, negyven pályázó elől nyerte el a megbízást a szobor elkészítésére és művét 1911-ben, fényes ünnepség keretében leplezték le a pozsonyi Városi Színház előtti téren. Fő gondolata, hogy a költő lantját elhagyva, kardot ragad a szabadság védelmére, lantjára a költészet géniusza helyez pálmát. A carrarai márványszobrot 1921-ben elbontották és csak 1957-ben állították fel újra a Pozsony környéki Ligettűfalun. A szobor ma újra Pozsony belvárosában áll.

Radnai Béla utolsó három monumentális műve három 1848-49-es vértanú honvédtábornok szobra. **Kiss Ernő** tábornok bronzszobrát Nagybecskerek főterén 1906-ban állították fel. Az országos adakozásból felállított szobor a perlaszi győzöt, Nagybecskerek védőjét ábrázolta, mögötte tört ágyúval és sánckosarakkal. A szobor 1920-ig állt a főterén, ma már csak a feje árválkodik a nagybecskereki múzeum lépcsőfordulójában.

Leiningen-Westerburg Károly tábornok bronzszobrát idős leánya és unokája jelenlétében avatták fel 1911-ben Törökbe-

csén, a Tisza partján 1911-ben. A sok csatában győztes tábornok szobrát az I. Világháború végén eltávolították. A szobor kisméretű bronz eredetije a szobrász családjának birtokában van.

Damjanich János tábornok márvány lovas szobra Szolnokon áll. A hős generális diadalkapu alatt vonul be vörös sikkái élén a híres szolnoki csata színterére, a Tisza és a Zagyva mentére. Az impozáns szobrot 1912-ben leplezték le, ma is áll.

Monumentális alkotásaival egy időben mintázta Radnai a balatonföldvári **Széchenyi Imre** szobrot, **Thaly Emil** és **Damjanich Jánosné** síremlékét a Kerepesi temetőben és tervével részt vett a kassai Rákóczi síremlék pályázaton. Műveivel rendszeresen szerepelt a Múcsarnok tárlatain, 1906-ban a milánói világkiállítás aranyérmét és a koronázási jubileum szobrászati díját nyerte el.

Alkotómunkája mellett 1904-től kezdve húsz éven át, haláláig szobrászatot tanított az Országos Képzőművészeti Főiskolán kezdetben díjtalanul, majd óradíjas, végül rendes tanárként. A háború alatt a rajztanárokat is oktatta mintázásra. Kiváló szobrászok egész sorát nevelte, a legnevesebbek Kisfaludy Stróbl Zsigmond, Pátzay Pál és Csorba Géza megbecsüléssel emlékeztek tanárukra, mint pedagógusra, és mint emberre.

Az 1903-tól 1914-ig terjedő évtized volt Radnai életének legtermékenyebb és legsikeresebb időszaka, pedig édesanyjának 1906-ban, fiatal feleségének 1909-ben bekövetkezett halála súlyos lelki válságba sodorta. A világháború előtt többször utazott Olaszországba és évenként ellátogatott Pozsonyba barátaihoz és rokonaihoz. 1911-ben másodszor nősült és házasságából három gyermeke született. Ebben az időben anyagi helyzete már szilárd volt, életkörülményei kedvezően alakultak.

A világháború kitörése után Radnai Béla élete és művészi tevékenysége mind gondterheesebbé vált. A szobormegrendések elmaradtak, megtakarított pénze elértéktelenedett, kizárólag csekély tanári fizetéséből tartotta el családját. Néhány síremlék és képmás-szobor megrendelés mellett egyetlen nagyobb munkát az épülő Piarista rendház és kápolna adta számára. A kápolnába a monumentális **Maria Immaculata** szobrot, a főoltárra **két térdelő angyalt**, a Váci utcai átjáró fölé a rend alapítójának, **Kalazanti Szt. Józsefnek** a szobrát készítette el. Szép Erzsébet királyné szobra nem valósult meg. A világháború utáni súlyos gazdasági helyzetben újból kisplasztikákkal és emléktáblákkal igyekezett nehéz anyagi helyzetét javítani.

Művei fennmaradásáért és családjá anyagi helyzetéért érzett aggályai között érte a halál 1923. november 21-én, 50 éves korában.

Radnai Béla alkotásaival és munkásságával kiemelt helyet érdemel a századforduló szobrászai között. Zala György, Stróbl Alajos és Fadrusz János mellett ő is a hagyományos szobrászati stílus híve volt. A nemesen egyszerűt, a klasszikusan szépet kereste. Művein kiváló plasztikai érzéke és szobrászati tudása mellett mélyen érzékeny lelkülete tükröződik. Művészeti felfogását nem torzították el a szecesszió túlzó szélsőségei, a korszellem inkább a kompozíció festőiségében jelentkezik néhány művén.

Harminc éves művészi működése alatt mintegy nyolcvan művet alkotott, de alkotásainak csak kis része maradt az utókorra. Ma már csak öt monumentális szobra, néhány síremlék és a Nemzeti Galériában őrzött kisebb munkái őrzik emlékét.

Körtvélyessy Istvánné Radnai Kinga (unoka)

Rozsos Tamás László

A „LUKÁCS BÉLA”

oldalkerekes folyami gőzhajó története (1891–1967)

Ismét a magyar-örmény származású, *erzsébetvárosi* LUKÁCS Béla miniszter életéhez kapcsolódó kutatásaimat kívánom megosztani az olvasókkal. Elfeledett, régmúlt időket s történeteket fellelevenítők, múltidéz

A MÁV Lukács Béláról elnevezett hajója az 1890-es évek végén, a Dunán, a Gellérthegy előtt (képeplaprészlet)

ző írásaim egyik célja az, hogy érzékeltessem a t. Olvasókkal, hogy a magyar-örmény politikusok az 1900-as években (is) milyen jelentős szerepet játszottak a közéletben, s mennyit tettek az ország fejlődéséért.

Baross Gábor, LUKÁCS Béla, DÁNIEL Ernő (az első nem, de ez utóbbi is örmény!) közlekedési államtitkársága, majd minisztersége alatt (1883–1899) hidak, vasútvonalak, úthálózat épült szédületes

ütemben, s ezzel párhuzamosan fejlődött a vízi közlekedés is.

A nemzet hálája és tisztelete jeléül Baross Gáborról hajót nevezett el, majd 1891 nyarán ünnepélyes keretek között, Baross Gábor közlekedési miniszter jelenlétében Újpesten vízre bocsátották a MÁV új gőzhajóját, s azt Lukács Béla akkori közlekedési államtitkár, volt MÁV elnök nevét kapta.

A hajótest hossza közel 60 méter volt.

Az I. világháború alatt építették át személyszállító hajóvá. A tanácsköztársaság alatt egy rövid ideig „Csóka” névre keresztelték át, majd visszakapta az eredeti nevét. 1933 augusztusában a Tiszán, Tokaj és Szeged között a Széchenyi emléktúra keretében utazott rajta Horthy Miklós kormány-

Átépítés után, nagyobb felépítménnyel 1933-ban a Tiszán (filmhíradó részlet)

zó és Kállay Miklós földművelésügyi miniszter (a későbbi miniszterelnök). A hajó 1944. június 4-én hajnali 3 órakor menetrend szerint elindult Csongrádról, s a Tiszán haladt lefelé. A csanytelki állomás után, az úgynevezett Kanász kompnál 04 óra 05 perckor a folyóban úszó angolszász víziaknával ütközött össze. A hajón ekkor körülbelül 50-en tartózkodtak, de szerencsére csak néhányan szenvedtek könnyebb sérülést. A személyzetnek sikerült a pánikon úrrá lenni, s mentőcsónakokkal, valamint a közelben lévő halászcsonakok segítségével partra vittek mindenkit. Robbanás következtében sérülések keletkeztek a hajó hátsó részén, megrongálódott az egyik hajókerék, a gépi berende-

zések és összetört a belső berendezés egy része. Rövid időn belül megkezdtek szakértő ácsok, mérnökök bevonásával a sérült hajó mentését, a betódult víz eltávolítását, amiben a csongrádi levették példamutatóan segítettek. A sérült hajót partra vontatták, ezáltal a Vörös Hadsereg nem tudta hadizsákmányként a Szovjetunióba szállítani. 1946 elején a hajót kijavították és közel 10 éven át „Rákosi Mátyás” néven ismét részt vett a hajóforgalomban. Az 56-os forradalom után ismét átkeresztelték, ekkor a semleges csengésű „Csongrád” nevet kapta. A hajót sajnos a MAHART 1965-ben leselejtezte és néhány év rozsdásodás után ócskavasként szétbontották.

Vigh Dániel

Hatezer éves borospincére bukkantak

A világ legrégebbi borospincéjére bukkantak a régészek egy több ezer éves ásatási lelőhelyen Örményországban – jelentette be a National Geographic Társaság kedden. A kaliforniai egyetem archeológusai biokémiai eljárással azonosították a hatezer éves vörösborradványokat. A régészek egy szőlőprést, egy erjesztőkádat, több borfoltos edényt, szőlőszármazékot és egy ivótálat is találtak a helyszínen. Bár a borfogyasztásról már korábbi időkben is vannak bizonyítékok, a most feltárt lelőhely az ital készítéséről és tárolásáról az eddigi legidősebb fennmaradt régészeti lelet. Az ősi borospincét egy hegyvidéki barlangrendszerben találták a tudósok, egy temető közelében. A barlangban található, körülbelül egyméteres medencét úgy alakították ki, hogy annak tartalmát egy

mély csávéba lehessen átvezetni. Feltehetőleg ez a sekély mélyedés volt a prés, itt taposták a szőlőt. „Mivel egy temető van a barlang mellett, az a meggyőződésünk, hogy a bort rituális szertartások miatt készítették” – mondta Gregory Areshian, az ásatás egyik vezetője a Reutersnak. Areshian szerint a barlangban talált bortároló csupán a földalatti rituálékhoz tartozott, a napi alkoholmennyiség előállításához sokkal nagyobb szőlőpréseket használtak a régióban élők.

Patrick McGovern, a Pennsylvanai Biomolekuláris Laboratórium igazgatója szerint a felfedezés bizonyította: az eurázsiai szőlőt már hatezer éve nemesítették, és alkoholt készítettek belőle.

(Megjelent: Magyar Nemzet, 2011. jan. 13.)

Dr. Issekutz Sarolta

Délvidéki örmény nemesek

II. rész

Gazdag Ervin: Az écskai uradalom, a Lázár család története c. tanulmány az erzsébetvárosi Lázár család egyik kirajzott ágát mutatja be, akik az „écskai” előnevet viselik.

Lázár Lukács erzsébetvárosi marhakereskedő veszi meg Écskát és környékét 1781-ben, ugyancsak árverésen. Az örmény katolikus Mechitarista rend szerzesével érkezik új otthonába és megkezdí az uradalom fejlesztését, a központi kastély felépítését.

Lázár Lukács a császári osztrák-magyar sereg ellátmányozásának tiszteletbeli alvezredese lett, aki hadiszállítóként óriási-ra növeli vagyonát. Ennek következtében az uradalomban modern mezőgazdaságot alakítanak ki, a kiváló minőségű gabonák és zöldségfélék, primőr árúk természetével nemzetközi sikereket érnek el. A termények kivitelét gyors és minőségi szállítással, speciális szállítóhajó park kiépítésével érik el a Begán. Kereskedelmük az egész császárság területére kiterjedt.

Óriási erdőstést valósítanak meg, mely a mocsaras területek megfogását teszi lehetővé és a környezetet is egészségesebbé teszi. Fajtszta lóistállót tartanak fenn, nemzetközi hírnevet szerezve maguknak ezzel. Sörfőzdet hoznak létre.

Lázár János, aki tehetséges költő, író, zenész és igen jó vívó is volt, személyes kapcsolatot ápol Mária Teréziával, aki még megpróbálta Bécsbe is elcsábítani, közvetlen környezetébe. Több generáción keresztül a család kapcsolata az udvarral nagyon jó, I. Ferenc Ferdinánd császár többször járt Écskán a kastélyban, főleg vadászatok alkalmával.

Nagy társadalmi élet folyt a kastélyban: bálók, hangversenyek, színházi előadások, vadászatok, tör- és kardversenyek, íj-lövészet.

A 200 évvel ezelőtt született **Liszt Ferencet** 9 éves korában, 1820 augusztusában gr. Esterházy egy alkalommal elhozza magával Écskára, aki néhány napos ott tartózkodása alatt nagyszerű hangversenyt ad magas rangú vendégek előtt, elragadtatva a közönséget.

A Lázár család 3 falut is alapított az uradalom területén, amelyeket különféle nemzetiségekkel telepítették be. Ezen falvak a mai napig megtartották sok nemzetiségű jellegüket.

Hatalmas új templomot építettek Écskán, mégpedig egy érdekes megoldással: a régi kis templom köré építik fel az új templomot akként, hogy az új templom befejezéséig a benne lévő kis templom végig ellátta funkcióját.

A szomszédos Kiss családdal családi és gazdasági kapcsolatot tartanak fenn, hiszen mindkét család ősei is baráti viszonyban voltak még Erzsébetvárosban, ahonnan talán éppen ezért egy időben rajzottak ki a Délvidékre.

A délvidéki Daniel család

Az alcímben szereplő Nagybecskerekén él a Daniel (Dániel) család, akiket Marcsók Vilma rendhagyó családrportja, Podhorányi Zsolt és Németh Ferenc cikkei jelenítenek meg.

A 12 nemzedéken át Pál nevet viselő Danielekről a XI. és XII. Pál mesél, s tényszerűségüket számtalan fotóval és okirattal támasztják alá. Feltáru az ara-

di vértanúkkal való rokoni összefonódás, a magyar történelem, benne a magyarörmény múlt, a Kiss, Lázár és Dániel magyarörmény családok összefonódásával.

A családtörténeteket Bona Gábor hadtörténész 48-as délvidéki, honvédtiszti életrajzaival egészítettem ki, hogy az olvasó minél többet megtudjon az erdélyi örmények délvidéki történetéről.

Marcsók Vilma

„Az aradi vértanúk rokonai

Kiss Ernő, a perlaszi hős, a mártír tábornok, egy tucat bánási falu tulajdonosa az eleméri kastélyt tekintette igazi otthonának. Itt éltek ikerlányai is, akik közül Augusztina ment nőül Dániel Jánoshoz. (Ebből a házasságból született 1842-ben D. Ernő, aki 1896-ban bárói címet kapott a millen-

Vakulya Eszter

Liszt, egy szívében magyar világi (részlet)

Kétszáz éve, 1811. október 22-én Doborjánban született Liszt Ferenc, a romantika egyik legnagyobb mestere, a XIX. század egyik legkimagaslóbb zenei géniusza, a világi és az egyházi zene jelentős komponistája, korának elismert zongoravirtuóza...

Liszt apja Liszt Ádám magyar, díg osztrák volt. Liszt Ferenc ta magát, s bár élete nagyobb gon töltötte, soha nem vett fel végig büszke volt a magyar- és döntése nyomán apjuk után polgárságot kaptak...

anyja, Lager Maria Anna peviszont magyarnak vallot részét nem Magyarorszá- más állampolgárságot, mindra. Magyar útlevelet használt, gyermekei is magyar állam-

gyar kultúráért és a magyar is. Komoly anyagi támogatás- bábáskodott a Nemzeti Zene- vatórium születésénél, ame- vét viselő nemzetközi híru Zeneakadémia létrehozása tetőzött be. A Zeneakadémiáé, ahol Bartók és Kodály is tanul, s amely elsőként Liszt Ferenc Hal téri lakásán nyitotta meg kapuit. Később a Vörösmarty utca – Andrássy út sarkán talált otthont az intézmény; Liszt itteni egykori lakása ma életművének fontos kutatóközpontja és szakmailag magas szinten berende- zett múzeum...

Liszt hatása a magyar zenetörténetre nemcsak műveiben érhető tetten, de zongorapedagógusként is. Amikor 1875-ben oktadni kezdett, mesterosztályt vezetett. Egyik jelentős tanítványa az a Thomán István volt, aki később többek között Bartók Bélát és Dohnányi Ernőt tanította, illetve számos kiváló zongoraművész-tanárt jegyzett növendékeként...

(Megjelent: *Magyar Nemzet*, 2011. január 5.)

niumi megemlékezések megszervezéséért.) A becskerekeli Danielék oldalági le származottai a Kiss vő nagyapjának. Míg VII. Daniel Pál Kiss Ernőnek sokkal több lesz távoli rokonnál. Ő többszörösen lekötözte a feledékeny utókort.

XI. id. Daniel Pál nagymamája nem volt más, mint Dessewffy Arisztid tábornok aradi vértanú unokahúga. Konkrétan: Arisztid unokaöccsének, Aurélnak az unokája.

A rendhagyó érdekességek közé tartozik az is, hogy Aurél öccsének anyósa, valamint Kiss Ernő felesége édestestvérek...

A nagybecskerekeli születésű aradi vértanú, Lázár Vilmos dédapjának a húgát IV. Daniel Pál vette feleségül. Ha valaki mindezek után azt hiszi, hogy ezek a többszörös rokoni kapcsolatok a véletlen eredményei, az téved.

Lexikonokat böngészve bárki ellenőrizheti állításomat. A Lázár, Kiss meg a Daniel család ugyanis örmény származású. I. Apafi Mihály alatt vándoroltak be. Gócpontjuk Erdélyben Szamosújvár és Erzsébetváros voltak. A századok folyamán kiváló kereskedők révén sokat utaztak, meggazdagodtak, s Magyarország különböző részeiben vásárolt birtokaikon telepedtek le.

A magyar-örmény nemes családok címerlevelei c. 1896-ban kiadott könyvben ezt is olvashatjuk: „A Daniel család magyar-örmény nemes család, mely hazánk (...) Arad, Csanád és Torontál vármegyében éppúgy, mint a magyar törvényhozó testületben kiváló mozgatóinak elévülhetetlen érdemei révén már régtől fogva vezérszerepet játszik, címerszerzői a még török részekben született, de a XVII. sz. harmadik negyedének a végén a hazai örménységgel (...) beköltözött három Daniel fivér, u. m. Daniel Tódor kereskedő Szamosújvárnak több éven át fő-

bírája, továbbá Daniel Jeremiás és Pál erzsébetvárosi örmény kereskedők voltak, kiket III. Károly Bécsben 1725-ben címerlevelével (...) nemességet is adományozott (...)”

Az eredeti címerlevél másolata, amely ugyancsak latin nyelven íródott, 1783-ban készült, és 216 év után is a Daniel család birtokában van.

Láttam a díszes kiállítású családfájukat is, amely elképesztő hányattatások után csodával határos módon került vissza hozzájuk. A hatvanas évek elején egy úriember jelent meg, Dessewffy Aliz néni budapesti lakásán (a szomszédságban volt X. Daniel Pál lakása is) „– A szemétdombon találtam – mondta, és egy másfél méteres fémtokot adott át. Megnéztem, mi van benne, és megismertem a címerüket.”

Az impozáns méretű tokban, az előttem lévő, szép kiállítású családfa volt, amely hat Daniel nemzedéket örökít meg. E családfa több tanulsággal is szolgál. Mint pl., a magyar-örmények évszázadokon keresztül egymással fenntartották a kapcsolatot, és ezt gyermekeik összeházasításával még szorosabbra fűzték.

Ez az ereklye messze túlmutat a családi kapcsolatokon. Sőt, egyenesen közérdekű, hisz 1848/49-beli történelmi tényeket is tartalmaz. XI. Daniel Pál úkapja nemcsak részese volt a magyar szabadságharcnak, hanem elítélte is. A Torontál megye c. monográfiában, az előző állításunkkal kapcsolatban a következőket is olvashatjuk: „Daniel Pál, tulajdonképpen a Torontál megyei ág megalapítója, 1822-ben született Aradon, 1842-ben Torontál vm. aljegyzője, 1848-ban a zichyfalvi járás fősolgabírája, ebben az évben választják országgyűlési képviselőnek is. Mert a kormányt Debrecenbe is követte, börtönbe jutott, de 1850-ben kegyelmet

nyert. 1861-ben és 1865-ben újból képviselővé választották, azóta állandóan a zichyfalvi kerületet képviselte.

Igen. VII. Daniel Pál mindössze 26 éves, amikor a magyar szabadságharc oldalára áll, és kitart a végsőig, még a börtönben is hű marad elveihez, pedig szörnyű végfelmentet. Már csak ez a tény elegendő lenne ahhoz, hogy a családon kívül a közélet szereplői is megemlékezzenek róla, megkoszorúzzák sírját. Ám VII. Daniel Pál még ennél is többel kötelezte le az utókort, s itt a végső ideje, hogy a 150 éves évfordulón végre méltányoljuk érdemeit. Lényegében neki köszönhetjük, hogy Kiss Ernő földi maradványai hat évig háborítatlanul nyugodhattak a veszthely tömegsírjából kikerülve az aradi temető hamis feliratú sírjában. Neki köszönhetjük azt is, hogy

a hamvak ezután Katalinfalvára kerülnek. Igen, VII. Daniel Pál a hiányzó láncszem, az az ember, akinek utasítására (miután Kiss mostohatestvérének, Loewen Juliának 30 aranya már megtette a magáét) Kiss huszárja, Kovács Mihály kiásta gazdája holttestét, és a köztemetőben hantolta el. Miután VII. Daniel kiszabadult a börtönből, Aradon ügyvédeskedett, így szemmel tarthatta a hamis feliratú sírt is, majd megszervezte Kiss földi maradványainak Katalinfalvára juttatását...”

(Elhangzott a januári Fővárosi Örmény Klubban.)

(Délvidéki örmény nemesek. Elemér – Écska – Nagybecskerek. Szerkesztette: dr. Issekutz Sarolta – Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület Kiadó, Budapest 2010)

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története*

Új tulajdonos, újabb hosszú távú ötletek
Erdőültetés a birtokon – Lázár Mihály halála
(4. rész)

A Lázár-birtok, Écska a család több tagjának igen tragikus sorsa ellenére sikeresen fejlődik, és Dél-Magyarország egyik legmodernebb birtoka lesz. Az örmény kereskedő, Lázár Lukács által az 1781-es bécsi árverésen vásárolt földterület 1809-ben már a harmadik tulajdonosát kapja, Ágostont, aki idősebb bátyja, János eleméri párbajban bekövetkezett halála után örökli a birtokot.

Lázár Lukács végrendelete alapján, abban az esetben, ha Jánosnak nincsenek utódai, őt testvére, Lázár Ágoston követi, a birtokot ő kapja meg. A fiatalabb testvér, Mihály a birtok egy részét kapja Lázárföld körül, ahol időnként tartózkodik, míg Jó-

* Szerbből fordította Letenyei Bea

zsef, a legfiatalabb testvér, a budapesti jogi egyetem elvégzése után elveszi Edelsbacher Juliannát és véglegesen letelepedik Temesváron.

Ágostont, aki a császári hadsereg ezredese, a híres professzor és filozófus Schefcsik Aloysius (1776. március 22.

Dubrovnik, Terencen–1862. március 6., Écska munkatársa, egész Magyarországon az egyik legsikeresebb és legműveltebb mezőgazdasági szakemberként ismertek el. Bátyja temetésére Pozsonyból érkezett, ahol élt. A birtok átvétele után feleségével, Edelspacher Erzsébettel, és Zsigmond fiával (Sigmund) véglegesen letelepedtek Écskán. Itt születik még két gyermekük: Lázár Emília Ludovika Vilhelmina (1810. augusztus 30., Écska – 1871, Écska) és II. Lázár Ágoston (Augustin, 1812, Écska – 1837 Écska).

Ágoston, miután megismerte a birtok helyzetét, háromemeletes gabonarakárt építtetett a falu kikötője mellé. Az új gazda elhatározta azt is, hogy egy új falut alapít, valamint újabb jobbágycsoportokat is betelepít. Felsőszentmárton pusztáján, Lázárfalva és Écska között, 1809-ben megalakult az új község, mely fiáról kapja nevét: Zsigmondfalva (Sigmundfeld – a mai Lukićevo). A földesúr érkezése óta ez a harmadik újonnan megalakított település Écskán. Ugyanebben az évben a faluba betelepülnek a római katolikus vallású németek, legnagyobb részben Écskából, Katalinvalvából (Katrajnfeld, Ravní Topolovac) és Istvánföldéről (Stefansfeld, Krajišnik). Felújítja a római katolikus templomot 1811-ben, hozzáépíttet egy harangtornyot két haranggal, valamint cseréppel fedi le a tetjét. Écskába 1812 folyamán közel 46 000 facsemete és bokor érkezik fogatokon, melyeket Bretsnájdér, a birtok gondozója Szepes megyében Lichtenstein hercegétől vett meg. A facsemetek értéke (kanadai nyárfa, fenyő, juhar, nyírfa) 14 000 forint körül volt. Elkezdődött Écska és környékének megtervezett erdőültetése. Az ültetést azonnal megkezdték.

Még Lapade, a birtok jószágigazgatója, elismert mezőgazdasági szakember sem ült ölbe tett kézzel. Kandiai kukoricát szerzett be 1813-ban a barátjától, Kitaibel professzortól Budapestről, és elkezdte termesztetni Écska földjein. A hozsantartó tavaszi esőzések, melyek „tengerre” változtatták az egész birtokot, lelassították a vetést, ám a kukorica vetését feltételhez is kötötte, csak a birtok határain belül volt engedélyezve. Azonban a makacs igazgató nem tett le róla és már néhány évvel később sikerül jókora hozsant hoznia a kiváló minőségű magokkal, mely felülmúlta a kandiai kukorica minőségét is. Mint ilyen, nagyon keresett volt egész Magyarországon, de az egész császárságban is, és piaci ára, a birtokról származó gabonával együtt, 5-6 forinttal haladta meg a rendszeres kínálat árát. A jól felismerhető minősége miatt ezt a kukoricát „écskai kukorica” néven ismerték az egész birodalomban.

Ismét a sors szigorú keze avatkozott bele a történésekbe, és egy újabb tragikus fejezetet írt a Lázár család történetébe. Mindez 1815-ben történt.

Erre az évre korai tavaszt jósoltak. A nem mindennapi meleg, a kora tavaszi napok lehetővé tették, hogy a tavaszi vetést előbb elkezdhessék. Az újfajta kukoricát a birtok egy nagy földterületén vetették el. Termékeny évet reméltek, de az egész vetés elpusztult a későtavaszi erős, száraz fagyokban. A falu történetében azonban ez az év egy decemberi, szerencsétlen esemény miatt lett emlékezetes, amely felháborította egész Magyarországot, és a falu neve ismét ismertté vált az egész császárságban.

Écska, Lázár Ágoston birtoka az elmúlt öt-hat évben társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális fejlődést és bővítést élt

meg. A földbirtokos szakmai, előrelátó és éles elméjű vezetése eredményezte tekintélyének és birtokának növekedését. Ez durvasághoz, irigységhez és véleménykülönbséghez vezetett a testvérek között.

Lázár Mihály, a földbirtokos harmadik fia, elégedetlen volt apja végrendeletével. Úgy vélte, társadalmilag lealacsonyodott azzal, hogy a birtoknak csak a Lázárföld körüli része került az ő tulajdonába, és felül akarta vizsgáltatni a végrendeletet. Ezt a törekvését nem hagyta jóvá Ágoston, ám a végleges szétszakadás a marhák szétosztása körüli vita után következett be. Nem született megegyezés még Erzsébet, Ágoston felesége és József, a fiatalabb testvér békítési kísérlete ellenére sem.

Pavlov Borisz Az écskai uradalom története című írásában a következőképpen mutatja be a történeteket: „...A vita a kapcsolat végleges megszakadásával végződött. Közvetlenül ezután Ágoston elutasított Becskerekre, Lapadét, a birtok jószágigazgatóját pedig Szegedre küldte. Az écskai kastély vezetőik nélkül maradt.

Mihály kihasználva a testvére és az uradalom vezetőinek távollétét, elhatározta, hogy elhagyja Uspječet és Écskára jön. Nem tért be Lázárföldre sem, egyenesen Écskára érkezik és kiadja a parancsot az embereknek, hogy az egész tehéncsordát hajtsák át Lázárföldre. A parancsot végrehajtották. Időközben az écskai futárok értesítették Ágostont a szarvasmarhák elrablásáról. Ágoston elhagyja Becskereket és sürgősen a birtokra jön. Most ő is gyors és eredményes intézkedésbe kezd, felfegyverzett hajtókat küld az elterelt csorda után, amely éppen Lázárföld bejáratánál éri utol Mihályt. Összevesztek a testvérek, amelynek során sűrűn sértegették egymást. Ágos-

ton egyik felfegyverzett embere visszahajtotta a csordát Écskára, a többi kísérő a kocsija sarkában követte Mihályt. Éppen megérkeztek Mihály házához, amikor a bejárat előtt az egyik kísérő lelőtte Mihályt, aki súlyos sérüléssel esett össze. Lázárföld lakói a súlyosan megsérült Mihályt a plébánia épületébe vitték, ahol rövid ápolás után, 1815. december 11-én, negyvenhárom éves korában meghalt. A történetek nagy vihart kavart az egész megyében. A közvélemény méltatlankodva fogadta az ismert földesúr, Mihály meggyilkolásának hírért, Écska és Lázárföld községek között pedig valódi helyi háború tört ki, miután az ellenségeskedés átragadt az alattvalókra is. A megboldogult Mihály holttestét Lázárföld templomában ravatalozták fel, majd éjszaka átvitték Écskára, és a családi sírban temették el. Mindezt a legnagyobb titokban végezték el, a családtagok és az ismerősök részvétele nélkül...”

A kellemtelen esemény körüli vihar sokáig nem csillapodott. A gyilkos életfogytig tartó büntetése zárta le a történetet, Ágoston pedig a saját birtokának parkjában emlékművet állított, melyre a következő latin szöveg került: „Écskai Lázár Mihálynak, aki 1815-ben hunyt el, miután büntársaival megpróbálta erőszakkal visszahódítani a birtokot.

Az emlékművet az elhunyt gyászoló testvére, écskai Lázár Ágoston emeltette, hogy e szomorú és szerencsétlen esemény összefogásra figyelmeztesse a Lázár család utódait.”

Ágoston uralkodását nemcsak egy emlékmű juttatja eszünkbe, mely még ma is az écskai kastély parkját díszíti. Az ő időszaka a falu fejlődéstörténetének egyik legsikeresebb korszaka volt.

Folytatjuk

Szász Ávéd Rózsa

Falifák

Csiki Margit – Gitka – gyergyószentmiklósi kézi-festő kiállítása

A MÖMKE megalakulása után rendezvényeink sorát februárban kiállítás megnyitóval indítjuk: Kóország 2009, Ecsmiadzin kinesei 2010 úgy tűnik, hogy már hagyományt teremtettek városunkban. 2011-ben a *Falifák: örmény-magyar népi motívumok* c. kiállítás megnyitóján a Bernádyházban megjelent nagyszámú érdeklődőt köszöntötte – Kányádi Sándor Örmény sírkövek c. versének tolmácsolásában *Sándor Orsolya*, valamint magyar, ill. örmény népdalok megszólaltatásával a Bolyai Farkas Elméleti Líceum katolikus osztályainak kamarakórusa, *Székely Szilárd* tanár vezetése alatt.

Csiki Margit Gitka, ismert díszítőművész, aki önmagát terrakotta kézi festőként határozza meg, az előző vásárhe-

lyi egyéni kiállításain elnyerte a látogatók elismerését, és már nem idegen városunkban. Innen azonnal adódik a kérdés, hogy akkor ez a kiállítási anyag vajon mitől más?

A Gitka által mindezig használt tömör kerámiaanyagot felváltotta a selymesen fénylő fa, a homorú-domború felületet a síkfelület. Az örmény díszítőelemek, az erő-

teljes keleti színvilág megjelenése a magyar motívumvilágból ismert madár-ábrázolások díszítik a Falifákat. Domináns örmény elem a növényi indák között bújócskázó tágira nyílt madárszem, az erőteljes csőr, a karomba végződő láb, hosszúra nyúlt tekerőző nyak, a magabiztosságot sugárzó testalkat, az élet és élni akarás mindenek feletti hirdetése. Az Ázsiában élő indiai, perzsa, örmény, kun népek díszítőművészetében azonosságjelként fellelhető pávamotívum jelentése változó. Lehet hatalmi jelkép, kifejezhet gazdagságot, magyar vonatkozásban pedig mint a szabadság és szabadulás jelentése kerül előtérbe (lásd Ady Endre: Fölszállott a páva, vagy a népdalainkat). A népművészetben az örök szere-

lem jelképe. Megjelenik textíliákon, népi szőttesek, faragások, kerámiatárgyak, kedvelt díszítőelemként, és jelen van az iparművészetben, ötvösmunkák, festett üvegablakok, kovácsoltvas kapukon és erkélydíszeken. A Falifákon terrakotta tálon dívat-ékszerek láthatók, Gitka által életre keltett motívumvilág, ami mindenkinek tetszése szerint elemezhető és értelmezhető. A kedvelt Falifákat.

művésznő egyedi ábrázolásmódja közelebb viszi a nézőt az örmény szín és formavilág megértéséhez.

Talán a tavasz is átsuhant közöttünk, a tündöklő színek ölelésében a nézelődőt átjárta az életöröm. A kiállítás eredményességét a fokozott érdeklődés mellett az is igazolja, hogy többen örömmel vetették örök birtokukba a meg-

Felhívás téglajegyek vásárlására

2010. szeptember 1-én Szamosújváron elkezdődött a *Mezőségi Kemény Zsigmond Szórványoktatási Központ* felépítése és október 9-én megtörtént a hivatalos alapkövetétel.

A szamosújvári és a mezőségi magyar közösség anyanyelvi és nemzeti önazonosságának megőrzéséhez jelentősen hozzájárulhat egy igényes, reprezentatív oktatási intézmény.

Azzal a kéréssel fordulunk Önökhöz, hogy téglajegyek vásárlásával támogassák ennek az épületnek a felépítését.

Mit biztosítunk a téglajegyvet vásárló támogatóinknak?

- Az iskola honlapján és levelezőlistáján feltüntetjük támogatóink nevét és a felajánlott segítséget
- Az építkezésről folyamatosan írásos és fényképes dokumentációt készítünk, amelyet könyv formájában is megjelentetünk az iskola elkészülésekor és az iskola alapító okiratához csatoljuk a támogatók névsorát
- Az épületben emléktáblán örökítjük meg azok nevét, akik nélkül a beruházás nem jöhetett volna létre.

A téglajegyek címletei:

- Egyszerű téglajegy

- 10 RON, 1000 HUN., 5 EUR;
- Bronz téglajegy
50 RON, 5000 HUF, 15 EUR;
- Ezüst téglajegy
100 RON, 10 000 HUF, 25 EUR;
- Arany téglajegy
1000 RON, 100 000 HUF, 250 EUR;
- Gyémánt téglajegy
10 000 RON, 1 MILLIÓ HUF, 2500 EUR.

Számlavezető pénzüintézet: Fundatia Culturala Téka BRD – GHERLA; 405300 Gherla, str. Clujului 7/A, Jud. Cluj Swift kód: BRDEROBU

Számlaszám:
RO90BRDE130SV07012171300– RON
RO13BRDE130SV06399801300– EUR
RO45BRDE130SV39908781300– HUF
Információ: teka@teka.ro, www.teka.ro
tel. 0264243198; 0723575099,
0723575124

Mezőségi Keresztstülő Program
Téka Szórványkollégium –
Szamosújvár
Téka honlapcsalád:

www.tovidek.ro; www.mezoseg.com.ro
www.szorvanykollegiumok.ro

Elda Grin

Égvirág

Olykor azokat az öreg utcákat járom, amelyeket még mindig nem bontottak le. Épületeik repedéseiben ott rejtőzködnek gyermekkorom illatai. Ha ezek az utcák nem lennének már, talán vissza sem emlékeznék ezekre az illatokra, sem a szívemben fészkelő furcsa kívánalmakra, sóvárgásokra. Még nem tűnt el egészen azoknak a régmúlt napoknak a ma ugyan már alig megragadható illata – de ezeket a házakat is lebontják majd, s ez által megszűnik egykoron élt életem. Ami sokkal több idő annál, mint ami még hátravan. És nem tudhatni, vajon van-e egyáltalán hátralevő idő. Talán holnap, ma, most jön el a vég. Nem arról van szó, hogy a halál rettenetes. Egyszerűen szomorú dolog beletörődni, hogy mindezek a fák, az eső, a tavasz lesznek, te meg nem leszel, nem láthatod többé őket.

Azt mondják, jó a hirtelen, könnyű halál. Mesélik azt is, egy énekesnő apja dallal az ajkain halt meg, és az emberek áldások közepette búcsúzkodtak tőle. Mi, örmények, ezt könnyű halálnak nevezzük. Az afrikai hatalmas legyek csípésétől az ember kacagva hal meg. Én nem fogok sem énekelni, sem kacagni, mikor meghalok. Rettenetesen nehéz lesz itt hagyni mindent, amit szeretek, az esővízben fürdőző faleveleket, a rozsdaszínű mohát az ezeréves köveken, és a friss kenyér az illatát is, s az embereket. És még sok-sok mást. Azt a finomszálú, szinte áttetsző, halványsárga virágú kis növényt is, melynek igazi nevét mai napig nem tudom. Én égvirágnak nevezem, mert ott nőtt a házunk tetején, a szomszédaink háztetőin, a templom kupoláján, az ég felé nyújtózkodva. Az első virág volt, amit megismertem. Talán valami gyom lehetett az a virág, nem tudom. Én kislánként csokrokat készítettem belőle, girlandokat fűztem.

A mi városrésznünkben nem voltak kertek, még fát is ritkán láttam a hátsó udvarokon. Az utcák inkább labirintusra emlékeztető, kacsaringós sikátorok voltak, és oly szűkek, hogy ha kinyújtóztál és széttártad a karjaidat, megérinthetted a tetőket. Csak a messzi távolban magasló templom uralkodott magasztosan lakótelepünk fakó birodalma fölött. Nekem mindig úgy tűnt, hogy a házak, miként az emberek is, térdre borulnak előtte. Én pedig fel-felmásztam a templom mögötti hatalmas diófára, és valahányszor elképzelttem, hogy egy kupola tetején vagyok. Innen, az én „kupolámról” nézegettem körbe-körbe, figyeltem az égboltot. Azokban a percekben úgy éreztem, éppen olyan magas vagyok, mint a templom: hogy összeforrtnak egymással, közös élet, közös szív lüktet bennünk. Égvirágot sosem szakítottam le a templomról. Egyik nyáron ott, a magaslesem alatt, a fal repedésében egy szélben reszkető, tűzpiros pipacsra lettem figyelmes. Nem tudtam levenni róla a tekintetemet. Olyan elbűvölően szép volt az a pipacs a tető sápadt virágaihoz képest, háttérben a rozsdabarna fallal.

Sok év múltán ismét az én városomban jártam. Kerestem a mi városrésznünket, a házat, ahol születtem, de minden eltűnt, mintha sosem lett volna. Sokemeletes házak mosolyogtak a napra megcsillanó ablaküvegeikkel, csintalanul locsogó szökőkutak

hűsítették a parkokat pajkos vízsugaraikkal, a gondozott gyepen egymástól egyforma távolságra, egyenletesen nőttek az izzó színű virágok.

Egyik égbenyúló épület háta mögött meghúzódva találtam rá a templomra: valamiképpen görnyedt volt, összekucorodott. Nem, nem térdelt le az óriás épületek előtt, hanem, miként egy öregasszony, megroggyant, feketébe öltözött. Kövein imitt-amott még mindig gyerekkorom virágai burjánzottak. De immár megfakult csokrok voltak: megöszült hajfürtöknek tűntek. A tizenhetedik emelet erkélyéről egy aprócska kislány megrágott almát hajított le. A templom kupoláján döndülve éppen a lábam elé hullt. Az a kislány ott fenn, a tizenhetedik emeleten éli le a gyerekkorát. Az épület fölött, mintha csak a tetőnek kínálkozva, felhők úsztak, madarak lebegtek. Ott, az égbolt végtelenített, áttetsző kékségében tobzódott az idő megfoghatatlan szabadsága. A kislány a korlátnak támaszkodva nézett lefelé. A templom talán csupán sötét, alakatlan foltnak tűnhet számára. Mit érezhet a kislány? Mire fog később emlékezni? Mitől nem fog tudni soha elszakadni?

Nem megyek többé oda, ahol valamikor a mi városrésznünk volt. De a városban barangolva befordulok egy-egy régi utcába, és megállapítom, még nem bontották le őket. A házak repedéseiben gyerekkorom napjainak illata húzódik meg. A falak réseiből fakó égvirágok nyújtóznak a nap felé.

Hamarosan azokat a házakat is lebontják majd.

Fordította *Dájbukát Borbély László*

Zeneagapé az örmény katolikus templomban

(Budapest XI., Orlay u. 6.)

Március 5-én, vasárnap, a 16 óra 30 perckor kezdődő Szentmise után

Vörösváry Márton hegedűművész lép fel.

Mindenkit szeretettel várunk!

Szongoth

Vörösváry Márton ifjú hegedűművész sikere

Nagy örömmel közöljük az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek valamennyi olvasójával, hogy **Vörösváry Márton** a Zágrábban 2011. február 16–20. között megrendezett 17. Nemzetközi Hegedűversenyen első helyezést ért el. Különdíjat kapott a Paganini capriccio (op. 1. no. 22.) előadásáért és megkapta a verseny fődíját is, amelyet Zágráb város önkormány-

zata ajánlott fel. Tanára a Liszt Ferenc Zene-művészeti Egyetemen **Somogyi Péter**, a versenyen zongorán kísérte **Csipkay Éva** zongoraművész.

Meghívást kapott a verseny gálájára is, ahol a Paganini capriccioját és Wieniawski virtuóz darabját, a D-dur Polonezt játszotta el.

Vörösváry Gábor

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (15. rész)

Ferenczi Sándor könyvében nem szerepelnek, de Szongott Kristóf közli, hogy 1721-ben Szamosújváron szolgált

Hárib Emánuel, (Lengyel) így: Der-Manuel (Emánuel pap).

Hebeskul Miklós L. Karácsonyi Miklós 1767-ben.

István pap (Der-Szephannosz) 1722-ben.

57. Isák Kristóf, Kolozsváron (1734) a SJGA-n tanult. Szolgált: 1773: Szamosújváron káplán. Szongott kicsit más néven említi őt, vagy egy másik hasonló nevű papot, tudniillik az évszámok jelentősen eltérnek. Szongott szerint Jészáján (Izaiás, Izai Kristóf Der-Chacshig Jészáján) 1742-ben volt Szamosújváron.

58. Issekutz Lázár, örmény szertartású, Erzsébetvároson született, ott is szolgált 1810–1828 között, mint hittanár és káplán.

Édesanyja révén úgy tudjuk, hogy az Erdélyi Egyházmegye másik kiemelkedő püspöke is örménymagyar, tehát az ő életútját is meg kell ismernünk ebben a sorozatban. **Kovács János** írása, **Soós Ádám** fotói segítenek ebben.

Jakab Antal 1909. március 13-án született Gyergyókilyénfalván, a székelgyörföldi Hargita megyében. A családfő, Jakab Antal és felesége György Rozália és gyermekei, Erzsébet, Márta

Jakab Antal

és Anna mellett tölti ezt a napot. Különösen fontos ez a nap a család életében. A gyermekszerező családot később újabb három gyerekkel áldotta meg a Jóisten, szülei nagy örömeire megszületett Menyhért, Ernő és Berta. Elemi iskoláit Jakab Antal szülőfaluja római katolikus felekezeti iskolájában végezte 1916 és 1922 között. Oszálytársai, mint szorgalmas, illemtudó, okos, jó akarátú tanulóra emlékeztek rá. A gyergyószentmiklósi líceumban 1922 és 1929 között tanult. Kezdetben gyalog tették meg oszálytársaikkal az iskoláig vezető utat. Antal taníttatása a család számára nem volt könnyű. A családnak megélhetési forrásként a mezőgazdaság szolgált. Antal a szüenidőkben szorgalmasan dolgozott, az erdőn és a mezőn is kivette részét a földműves munkából. Húszéves, amikor édesanyját elveszíti. Az akkori román kormány kisebbségellenes oktatáspolitikája mellett édesanyja állapota volt a másik ok, ami miatt első érettségi vizsga-próbálkozása Gyergyószentmiklóson nem sikerült. Egy évvel később, 1930 őszén, Déván a Decebal román tannyelvű gimnáziumban eredményesen vizsgázott. Jakab Antal 1929 őszén felvételt kért a gyulafehérvári Papnevelő Intézetbe.

A teológián szorgalmasan tanult. Jó természetének köszönhetően a kispapi életet derűsen élte, mivel hajlamos volt a lelki életre, egyre tartal-

masabbá, gazdagabbá alakította, képezte magát. Jakab Antalt kilenc egyházmegyes pap, négy ferences és két piarista szerzetes társával együtt 1934. június 29-én szentelte áldozópappá Székelyhelyi Gróf Majláth Gusztáv Károly püspök a gyulafehérvári székes-egyházban. Felszentelése után, 1934. július 1-től Ditróba nevezték ki káplánnak, Ambrus Szaniszló osztálytársával együtt. Első állomáshelyén jelentős szerepe volt a római katolikus valláshoz kapcsolódó székely legény- és leányegylet, a Kolping legényegylet, a Missziósegylet és a Mária Kongregáció megszervezésében. 1936. február 14-ével kinevezték Gyulafehérvárra káplánnak és zárdalelkésznek az irgalmas nővérek Fogarassy Mihály püspök alapította zárdájába. 1936. július 15-én Kolozsvárra, a belvárosi Szent Mihály-plébániára helyezték. Itt találkozott és kapcsolódott szétválaszthatatlanul össze a két későbbi egyházmegyes főpásztor élete és sorsa. A kolozsvári Szent Mihály templom főesperes plébánosa Márton Áron volt, akinek megrendítő beszédeire már akkor órákkal a szentmise kezdete előtt érkeztek Kolozsvárra hívei, hogy helyet kapjanak, mert éhesek voltak az igaz szóra. Márton Áron szavait a fiatal káplánok is nagy érdeklődéssel hallgatták, mert érezték, hogy kemény igazságaival szélesíti világlátásukat. Márton plébános hamar felfigyelt Jakab Antal papi szolgálatában megmutató lelkiismeretességére és munkájában tanúsított szorgalmára. A boldogemlékű püspök abban az időben így nyilatkozott Jakab Antáról. „Ezt az embert, amíg élek, magam mellől el nem engedem.” Márton Áron püspökké szentelésekor – 1939. február 12-

én – Jakab Antal valóban még mindig kolozsvári káplán volt. Püspökké szentelése után a tehetséges, fiatal papot, akiben nagy jövőt látott, Márton püspök azonnal Rómába küldte továbbtanulni. „Három évet kap. Amit ez alatt elér, azzal tér vissza!” – e szavakkal bocsátotta őt útjára a püspök. Harmincévesen, 1939 őszén kezdte meg tanulmányait a Pápai Lateráni Egyetem jogi

karán. Tanulmányai első két évében, 1939-1940-ben román állampolgárként a Santa Maria dell' Anima osztrák papi kollégiumban lakott, majd 1940-1942 között, mint magyar állampolgár, a Luttor Ferenc rektor által irányított, Via Giulianiál található Pápai Magyar Intézet bentlakója volt. Római tanulmányait 1942 júniusában fejezte be. Három év alatt vasszorgalommal letette a licenciátust és le is doktorált egyházből a Pápai Lateráni Egyetemen. A háborús idők miatt nem tudta kinyomtatni doktori értekezését. (Jakab Antal születése kilencvenedik évfordulója alakalmából a gyulafehérvári főegyházmegye kiadta latin nyelvű értekezését. A könyvhöz dr. Jakubinyi György, a főegyházmegye érseke írt előszót.) Az 1940. augusztus 30-i második bécsi döntés értelmében Erdélyt kettéosztották a nagyhatalmak. Észak-Erdélyt visszacsatolták Magyarországhoz, a déli rész megmaradt Romániának. Ennek folytán a gyulafehérvári egyházmegye is két részre szakadt. Márton Áron püspök gyulafehérvári székhelyén maradt az egyházmegye román részén, az egyházmegye északi részére pedig Püspöki Helyhatóságot szervezett Kolozsvár központtal. Jakab Antal a római Lateráni egyetemről hazatérve, 1942. augusztus 31-től levéltáros és jegyző, szep-

tember 3-tól titkár volt Sándor Imre püspöki helytartó mellett, 1944. november 29-ig. Ez idő alatt Egres híveinek lelkipásztori gondozását is ellátta. 1944. november 30-tól 1945. augusztus 31-ig plébános-helyettes Gyergyószentmiklóson és a megbízott főesperes teendőket is ellátja. Jakab Antal 1945. szeptember 1-től 1946. augusztus 21-ig hittanár és lelkész Kolozsváron. Márton Áron úgy ítélte meg, hogy a jövőben Jakab Antal tudását, tehetségét és fiatalos tenni akarását leginkább a kispapok körében kamatoztathatja. 1946. augusztus 22-től kinevezte Gyulafehérvárra, a teológiára tanárnak és vicerektornak. „Jakab Antal tipikus székely, kemény és dolgozó, aki szívén viseli az intézet ügyét” – írták róla papjai. Márton püspök letartóztatása után nemsokára Gajdásy rektort is letartóztatták. Azután Jakab Antal vette át a teológia vezetését. A kommunista egyházüldözések 1948-ban, konkrét formában kezdték támadni a gyulafehérvári egyházmegyét, iskolarendszerét és intézményeit. Az állam megfosztotta az egyházmegyét iskoláitól, óvodáitól, főiskoláitól és elkobozták a fenntartásukat szolgáló vagyonát is. Márton Áront 1949. június 21-én tartóztatták le. A Szentszék rendelkezése nyomán a folytonosság biztosítására Márton Áron kijelölte két helyettes ordináriusát, Boga Alajost, az egyházmege általános helynökét és Sándor Imrét, a helynök helyettesét. Röviddel azután Boga Alajost letartóztatták. Boga Alajos Gajdásy Béla teológiai rektort, Sándor Imre pedig Jakab Antal kanonok, teológiai tanárt és vicerektort jelölte meg utódjának. Jakab Antalt 1951. augusztus 24-én tartóztatták le. Elhurcolása után a vizsgálati fogóságba Pitéstire került, a belügyminisztérium zsilávai börtönébe szállították. Közvetlen letartóztatása után annyira összeverték, hogy agyhártyája bevérzett. Raboskodott

Szamosújváron, Enyeden, Máramaros-szigeten, nádvágóként a Duna-deltában. A börtöntársai csodálták benne az erős lelkű, erős akaratú, nagy tudású papot és emberi magatartását. Szabadulására 1964. április 16-án került sor. Jakab Antal, tizenkét év, hét hónap és huszonhárom nap után újra szülőfaluja földjére lépett. Gyalog indult a kilyénfalvi szülőház felé. Akivel találkozott, mindenkinek köszönt, de őt nem ismerték meg az emberek. Egy darabig munka nélkül élt falujában, majd Görgényszentimrén 1965. december 25-től a plébánost helyettesíti majd plébániát alapít Buzásbesenyőn. 1968-tól állami jóváhagyással kinevezést kapott a Hittudományi Főiskolára. Gyulafehérváron az egyházjog mellett az erkölcs- teológia katedrát is átvette, továbbá művészettörténetet is tanított. Ebben az időben az állami hatóságok nem támogatták, hogy Márton Áron utódlási joggal bíró segédpüspököt kapjon. Tárgyalások után a Szent- atya Jakab Antalt kinevezte utódlási joggal a gyulafehérvári egyházmege segédpüspökének, melyet a Szentszék 1971. december 23-án írt alá. Jakab Antalt VI. Pál pápa szentelte püspökké Rómában, 1972. február 13-án. Az új püspök tisztában volt azzal, hogy az állami hatóságok mindent elkövetnek azért, hogy szolgálatában megkeserítsék, ellehetetlenítsék. Jakab Antal kiadott körlevelei az egyházmege életének minden területét, és problémáját felölelték. Gondja volt a lelkiségre, papjai fegyelmi életére, az egyházközségek anyagi alapjaira, szent liturgiáira, az egyházi zenére, különös hangsúlyt fektetve az egyházi és házassági problémákra. Nem mulasztotta el az évfordulós, vagy ünnepi megemlékezéseket. 1980. május 15-én veszi át Márton Árontól a gyulafehérvári ősi egyházmege vezetését. Erdély nagy püspöke, Márton Áron több mint négy évtized után búcsúzott el hí-

A gyulafehérvári székesegyház kriptájába, nagy elődje, Márton Áron mellé temették a nagy utódot

veitől. „Szeretett Híveim, mint főpásztorok elsősorban a hitet akartam megerősíteni lelketekben és a hithez való ragaszkodást hagyom rátok örökségül... Azzal a megnyugtató érzéssel vonulhatok vissza, hogy az egyházmege vezetése jó kezekben.” – írta többek között levelében. Alig néhány hónappal az után, hogy Jakab Antal átvette Erdély nagy püspökétől az egyházmege vezetését, 1980. szeptember 29-én elhunyt Márton Áron. Ezután teljesen ráhárult a főegyházmege kormányzása. Felszentelt papjait Jakab Antal mindig munkatársai-ként kezelte. Nagy gondot fordított arra, hogy a különböző egyházközségekbe a legmegfelelőbb lelkipásztorok kerüljenek. Püspöksége alatt jelentős felújítások történtek a székesegyházban és a püspöki palotában, már segédpüspökként is szívén viselte a székesegyház sorsát. Jakab Antal gyulafehérvári püspök előrehaladott korára és egészségi állapotára hivatkozott lemondását a Vatikán 1990. március 14-i hatállyal elfogadta. Nem voltak gondtalanok apostoli kormányzói napjai sem. Alig, hogy megbízatását kézhez vette, újra viharos, vérzivataros fejezet következett az erdélyi magyarság történelmében. Dr. Jakab Antal

az erdélyi egyházmege nyolcvanadik püspöke, 1993. május 5-én hunyt el. A püspöktől az érte bemutatott és felajánlott szentmise keretében búcsúztak az egyházmege papjai és hívei.

59. Jakabfi Jakab, örmény szertartású. Erzsébetvárosban született. Szolgált: 1804: Gyergyószentmiklóson káplán és 1826: plébános. Meghalt 1828. március 10-én, 48 éves korában.

Garda Dezső lejegyezi még ennek a papnak másik nevét is: Jákobi Keresztes. Közli, hogy noha 1804 óta káplánkodott Gyergyószentmiklóson, plébánosként csupán egy évig tevékenykedett.

60. Jakabfi János Mádéfalván született, Csíksomlyón (1743) és Kolozsváron (1747, 1748) a SJGA-n tanult. 1766-ban Szamosújváron volt káplán.

Szongott Kristóf is beszámol egy ilyen nevű papról, de más helyesírással írja a nevét, és az időpont is más. Adatolva közli, hogy Jakabffy János Der –Ohánnesz Ágopsáján (Jakabfyján) 1752-ben és 1759. november 13-án keresztelt Szamosújváron. Latinul így: Johannes Jákobfy, tehát Ágopsá=Jakabfy. 1744. január 15-től kezdve örmény betűkkel mindig Jakabfyt ír.

Ferenczi Sándor könyvében szerepel is egy pap ezzel a névváltozattal, akit íme így jelölök:

60/a. Jákobfi János, örmény szertartású. Szolgált: 1773: Szamosújváron káplán, 1779 (1781): plébános és főesperes, 1780: tiszteletbeli kanonok. Meghalt 1791. szeptember 5.

Szongott Kristóf írásában több helyen is idéz Jakabffy (sic!) főesperes leveleiből, például az 1784. április 2-án a tanácshoz intézett levélből, de a II. kö-

tet XXV. Cikkelye, amely **Küldöttségeink** („deputátus”-aink) jelentései címet viseli, külön fejezetet szentel Jakabffi János deputátusi leveleinek.

Jakabfi József, szintén Mádéfalván született, feltehetően János testvére volt. Csíksomlyón (1749), Kolozsváron (1755–1757) a SJGA-n és Gyulafehérváron (1758–1761) tanult. Pappá szentelve Gyulafehérváron, 1760. március 24-én. Szolgálati helyei: 1761: Székelykálón(?), 1766: Csíkszentléleken (Tusnádon?) plébános, 1799: kerületi jegyző. Meghalt 1815. augusztus 2.

61. Jakobfi v. Jakobi István, örmény szertartású. Kolozsváron (1775–1778) az egyetemen tanult. Szolgálati helye: 1779: Gyergyószentmiklóson káplán, majd 1810: plébános, 1809: kerületi jegyző, 1817: alesperes. Meghalt 1826. április 23.

Bálintné Kovács Júlia rovata

Tallózásaim

A Füzetek februári számában a Hollósy Simonról szóló írások végén jeleztem, hogy idézni fogok még egy szerzőt, aki így most megosztja velünk mondanóját. Új szerzőnket örömmel mutatom be, akár csak a honlapot – a **Kárpátaljai Szemle** – nevűt, ahol rábukkantam tanulmányára. **Cserniga Gyula** 1976-ban született Kárpátalján, Kígyóson. Középiskolai tanulmányait Nagyberegen végezte. A középiskola befejezése után 1995-ben műbútorasztalos képesítést szerzett Munkácson. 1995 óta vesz részt a Bereg Alkotóegyesület kiállításain. 1997-ben önálló kiállítása volt Beregszászban, azóta több hazai és külföl-

*Garda Dezsőnél így szerepel: **Jakobi Szekula István** (1800–1825). Tanulmányait Kolozsváron végezte és 1778-ban Lembergben pappá szentelték fel. Plébánossá való kinevezése előtt 22 évig káplánkodott Gyergyószentmiklóson, majd 25 éven át, mint buzgó plébános, majd esperes gondozta a gyergyószentmiklósi örmény közösséget.*

62. Jakobi Sándor. Róla eddig nem tudunk, de éppen márciusban, forradalmunkra és szabadságharcunkra emlékezve hajtsunk fejet előtte is. Örmény szertartású pap. Először Székelyudvarhelyen volt tanár, majd 1844-től Gyergyószentmiklóson káplán. Az 1848-as forradalom alatt tanúsított magatartása miatt előbb halálra, majd várfogságra ítélik. 1849-ben fogoly, és 1850-ben, mint elítéltet viszik Komáromba.

Folytatjuk

di kiállításon vett részt. 2004-ben elvégezte az Ivano-frankovszki Sztefanik Főiskola képzőművészet szakát, 2005-ben kertész-mérnöki szakon diplomázott a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán.

Horváth Anna szobrászművész már gyermekkorától felügyelt rajzkészségére, bevezette a festészet és szobrászat rejtelmeibe. Munkáin valamilyen formában megjeleníti az EMBERT. A tájban, a természetben, a felhőben is az emberi arcot, alakot véli felfedezni.

Maga köré gyűjtötte a tehetséges beregi fiatalokat, akik 2004-ben mutatkoztak be *Beregszász* közönsége előtt.

2006-ban került sor a második kiállítására, szintén Beregszászban. A harmadik kiállításának a beregszászi Európa – Magyar Ház adott otthont 2008-ban. Munkája mellett tehetségkutatással is foglalkozik, valamint a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet – a KMMI -külső munkatársa, és a Nagyberegi Református Líceum tanára.

Tanulmányát szerkesztett formában közöljük.

Tengerihántás

Hollósy Simon neve talán sokak számára nem hangzik olyan ismerősen, mint sok kortársáé. Kevés befejezett műve maradt hátra, ezekről a kritika különbözőképpen nyilatkozik. Az bizonyos, hogy a Müncheni Akadémia egyik jeles tanítványaként tartották számon. Az örmény származású duhajkodó ifjút apja tereli a festői pályára, kiragadja iskolakerülő fiát a korcsmázó legények köréből és útnak indítja Münchenbe. Itt kitűnik nem mindennapi tehetsége, kitűnő rajztudása, a németalföldieket idéző anyagábrázolása, naturalizmusa. Csakhamar kinövi az akadémia korlátait, Párizs szabadabb művésze felé kacsintgat, de soha nem jutott el Párisba.

Valami fontosabb feladatot talál, kezdetben Münchenben, a franciaországi hírek hatására megalapítja a Hollósy-iskolát, mely szakít az akadémiai hagyományokkal, és a naturalizmust, vagyis a természet minél tökéletesebb másolását tűzi ki céljául. Bár ebből a legfontosabb az akadémikus festészet művészetlen hamisságának a felismerése, és nem a vegyített naturalizmus. Az iskola másik

Kocsmai jelenet

nagy eredménye a színek felfedezése, nem igazi impresszionizmus, de lényegesen gazdagabb palettával dolgozott, mint kortársaik. Münchenben készültek leghíresebb alkotásai a „**Kocsmai jelenet**”, „**Az ország baja**” és több zsánerkép, a kor divatjának megfelelően. A „**Tengerihántás**” (1885) hozta meg számára az elismerést Magyarországon és külföldön egyaránt. Már ez a kép is magába rejti a későbbi törekvéseket – a nemzeti fes-

tészetet. Hiába készültek festmények tucatjai a közelgő millennium tiszteletére, melyek kitűnő alkotások, páratlan értékek, egyikben sem sikerült megragadni a magyarság jellemvonásait (talán nem is lehet). Ezek a képek német hatás alatt készült magyar témákat ábrázoló munkák. Nagyszerű ábrázolások, de több évtizedes lemaradásáról tanúskodnak. Fontosak, még elevenen élnek a szabadságharc emlékei, a fojtott haragot és nemzeti büszkeséget még épphogy csak ellensúlyozza a kiegyezés. Ekkor már szabad megvallani magyarságukat a festőknek, és ezt meg is teszik.

Folytatjuk

Bálintné Kovács Júlia

Gratulálunk, és büszkék vagyunk a Khell családra!

Khell Ödönre emlékeztek Bereckben

Szombat délután a Khell család, néhai vitéz Khell Ödön (1931–2009) tisztelői, barátai és a Gábor Áron Alapítvány kuratóriumi tagjainak jelenlétében a Szent Miklós római katolikus templomban a Máthé Ferenc plébános, címzetes esperes által szolgáltatott gyászmisét követően a tömeg a kilencablakos szülői ház elé vonult, ahol a hódmezővásárhelyi Ezer Nemzettség Alapítvány által adományozott Khell Ödön-emléktáblát dr. Grezsa István hódmezővásárhelyi önkormányzati képviselő és dr. Fazekas Özséb, a kerámia emléktáblát adományozó alapítvány elnöke leplezte le.

A Gábor Áron Alapítvány néhai elnökének a közösség érdekében kifejtett áldozatos munkásságát a jó barát, dr. Grezsa István méltatta. Az emléktáblát Máthé Ferenc plébános áldotta meg. A kettős ünnepségen Bereck másik testvértelepülését, Tótkomlóst Takács Ferenc alpolgármester képviselte. A koszorúzás után az ünneplők a Gábor Áron-emlékház és ifjúsági turisztikai foga-

Iochoom István (Háromszék)

A Kölcsey-díjas Khell házaspárról

Az aradi magyarság számára január 22. kettős ünnep. Elsősorban azért, mert mint minden magyarnak, ez a Magyar Kultúra Napja. Másodsorban azért, mert 1982. január 22-én éppen ezen a napon jegyezték be hivatalosan az egy hónappal korábban megalakult köznevelődési Kölcsey Egyesületet.

Az egyesület 2004 óta minden évben ezen a napon adja át a Kölcsey-díjat mindazok-

dó udvarára vonultak, ahol a tavaly nyáron a Földi István, Sombori Sándor és Gyárfás Jenő kopjafája mellé állított, a helybeli Bodó Csaba által készített monumentális kopjafát leplezték le. A kopjafánál Dimény Zoltán polgármester, Balogh András, a művelődési központ igazgatója, Tibád Sándor ny. történelemtanár, vitéz Rózsa József és Handra Kelemen, a Gábor Áron Alapítvány alelnöke méltatta a múlt év december 21-én elhunyt vitéz Khell Ödön életét és közel húszesztendő munkásságát, valamennyien három nagy megvalósítását, az egész alakos Gábor Áron-szobor felállítását, a Gábor Áron-emlékház és az ifjúsági turisztikai fogadó átadását emelve ki. A negyedik kopjafát vitéz Khell Ödön három gyermeke, Ödön, Levente és Melinda leplezte le, majd Tusa Anna Boróka Reményik Sándor Kövek zsolttára című költeményét adta elő. A kettős megemlékezés koszorúzással, egyházi áldással és a székely himnusz eléneklésével ért véget. (2010. szeptember 06.)

nak, akik az aradi magyar kultúrában marandót alkottak. Idén a díjakat Böszörményi Zoltánnak, illetve a Khell házaspárnak ítélték oda.

Böszörményi Zoltán író, költő, mecénás laudációját Jankó András egyesületi elnök tartotta, kiemelve írói tevékenységét, valamint érdemeit a régió egyetlen magyar nyelvű napilapjának megtartásában. A távol lévő

kitüntetett helyett a díszes emléklapot és a Dinyés László budapesti képzőművész készítette bronzplakettet Bege Magdolna, a Nyugati Jelen napilap főszerkesztője vette át.

Khell Jolán és Levente tanítók laudációját Matekovits Mihály készítette. Kiváló pe-

dagógiai tevékenységük mellett kiemelve meghatározó szerepüket a pécskai Búzavirág néptánc együttes megalakításában és tevékenységének szervezésében, az aradi kulturális események rendezésében. Méltán kaptak vastapsot a kollégáktól, barátoktól.

Matekovits Mihály

Khell Levente és Khell Jolán laudációja

Hölgyeim és Uraim,

Tanítókat laudálva, mindjárt iskolás módon kérdésekkel kezdem. Találkoztak már olyan harangozóval, aki virágkertész, olyan aratóval, aki egyben gyémántcsiszoló, vagy olyan ékszerésszel, aki lélekgyógyász? A választ is én adom meg – igen, találkoztak a Khell házaspárral, együtt és külön-külön is. Mert ők harangozói az anyanyelv jelenlétének, bimm-bamm, vagy csingi-lingi, mikor éppen melyiket kell húzni vagy csak rázni, elültetik a kis palántákat és tisztelettel néznek a tudós orvosra vagy fizikusra, akik az első betűket kanyarogva írták a kispadban. Kemény táncoktatás után a siker pillanatai jelentik az aratást, mert lám, beért a vetés, de Németh László szerint minden tanító egyben gyémántcsiszoló is, ahol a kemény ékszernek való – a gyermek lelke. S ezeket, a lelkeket alakítani, ápolni és edzeni kell.

KHELL LEVENTE LÁSZLÓ Bereckben született, ott, ahol a Székelyföld peremén Gábor Áron emlékezete ma is virágzik. Ágyúöntő lett ő is, de nem a forradalmi hadsereg számára, hanem az itt- és megmaradás golyóinak kilövésére, táncsal, mesékkel, matematikával és közösségi rendezvényekkel. Neves falubelije, akinek az elmúlt század vége felé édesapja, Ődi bácsi ál-

Khell Levente László

lított csapatával méltó emléket, az elnyomó császári ház orra alá dörentett golyóbisokát. Levente csendes, de kitartó és szívós munkája is erősen dörszölte sokak orrát, de elődjéhez hasonlóan, ő is mindig maga mögött érezhette a Csapatot.

KHELLNÉ, SZÉP JOLÁN ROZÁLIA pécskai születésű alföldi, az ötezer magyar iskolát építő Klebelsberg Kunó falustársa. Élő helyi hagyományok tucatjaival oktat, nevel, szervez és kovácsol. Forrasztja a csapatokat, szelídíti a vadódkodókat és buzdítja a lankadókat.

Szerencsénk volt nekünk, szerencsénk volt iskolai és tánctermin tanítványaiknak, az aradi és pécskai magyarságnak, hogy az ősi magyar schola, a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium tanítóképzője összehozta őket. Légvonalban csaknem ugyanolyan mesz-

szire Bereckről, miként Pécska, osztálytársak, majd házastársak lettek. A pécskai lány az alföldre hozta a társává lett székely fiút tanítónak, tanítónak, tanítónak.

Apostolok lettek a kor szellemének megfelelően. Trabanttal járó fáklyavivők, akik 25 évig gurultak hetente 2-3 alkalommal Pécskára, de lett és ma is van Búzavirág tánccsoport. Majd a gáji fiatalokat fogták össze az Erzsébet és Katalin bálokkal, a székely

találkozókkal és még manapság is a magyar megabállal, amelyre már az egész megyéből eljárnak. Szerteágazó, a magyar identitást megtartó közösségi munkájukért a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetségének Arad Megyei Szervezete 1995-ben, illetve 1998-ban *Márki Sándor díjjal* tüntette ki Leventét, majd Lolát. Khell Levente 2008-ban az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, az EMKE oklevelét vehette át. Ma pedig csillogó szemmel, s ez is egy nagyon nagy jutalom, két gyermekükre és három unokájukra gondolnak.

Mennyi hétköznap, mennyi küzdelem, csalódások és kiábrándulások sorozata. De minden esetben hat ilyen nap után jött a hetedik, a vasárnap, a sikerélmény, vagy a *nem volt hiába* hangulat. Levente megígérte: ha önállóvá válik a Csíki Gergely Líceum, arra az alkalomra levágja szakállát. És levágta. De visszant, mert ennek így van a rendje. Az aradi vár ezredese nem hitte, hogy az a fővidnadrágos, szakállas fiatalember, aki a Szabadság-szobor alakjait az autómotőre rögzítette – tanító. Szerinte bronzszobor költőtető szakember, valahonnan a határon túlről. Amikor kell, reggel Khellék bál után is sepernek, mert mi (magyarok) nem adhatjuk át a bérelt termet eldobott papírdarabok-

Barátság – két emberöltőn át (II.)

Folytatom emlékezésem az idén januárban eltávozott berecki barátnőről, Khell Lászlóné Hankó Juliannáról, aki nagy úrt hagyott maga után.

A háború utáni jegyrendszer, az élelmiszerhiány bizony próbára tette az asszonyokat. Juci barátnómék néhány tyúkot nevelgetek –, amit egy éjszaka elloptak csakúgy, mint a nekünk az anyaországból küldött élelmiszer-csomagokat. Ennek ellenére szerény, de tartalmas társasági életet éltünk. Juci csodála-

kal. Tombolat szereznek, viccelnek, táncolnak – mert mindez buzdítja a közösséget, a rájuk felnéző aradiakat. A gáji plébánosnak segítői, a magyar óvoda megteremtői, az RMPSZ és az EMKE aktív tagjai.

Valaki megkérdezte – miért Khellék a Kölcsey díj kitüntetettjei, hiszen egyikük sem igazgató, elnök vagy menedzser. Ha van névjegykártyájuk, akkor azon a név alatt mindig szerepel, hiszen azt kell írja – TANÍTÓ. S ez a tisztség vezetést, irányítást, döntést, színesíti, lelkesíti és politikai munkát jelent Erdélyben közel három évszázada. Az éneklő kollegák Petőfit parafrazaáltak, teszem én is:

*De amit a katedrán
A népnek hirdetiünk,
Ne hazudtolja meg
A cselekedetiünk.*

Levente, Lola, ma nagyon büszke rátok Noémi és Csaba, de majd évek múlva folytatják ezt a harangozást, kertészkedést, csi-szolást Koppány, Boglárka és Keve, talán reméljük együtt, hogy még többen is. Amit tettetek családotokért, az iskoláért, a tánc-csoportért, vagy bármely kis- és nagy közösségért – a magyarságért tettétek. Anyanyelvünkért, a sajátosan erdélyi lelkületért, mindannyiunkért. Köszönjük.

Arad, 2011. január 22.

tosan mutatott székely ünnepi ruhájában! Mi sem volt természetesebb, mint hogy a Khell házaspárt kérjük fel Katinka lányunk keresztzüleinek. Az elementáris humorú Khell Laci, amikor felkapta kisbabámat, felkiáltott: „Az anyád víganóját, csúf vagy mint anyád!”

A kommunisták hatalomátvétele Erdélyben is ugyanolyan borzalmas, sorsokat keréketörő terrortal járt, mint az anyaországban.

Lacit, aki egy fakitermelő cégnél dolgozott, szabotázzsal vádolták meg, kulák-lis-

tára került. Hét évre ítélték el, és a legszörnyűbb munkatáborba, a Duna-deltába került, ahol magyar és szász nagypolgárok valamint köztörvényes bűnözőkkel együtt végeztek embertelen munkákat. Nem sokan tértek haza az internáltak közül...

Élni kell!

Az addig jómódban élő Khell család – akik otthonosan mozogtak Rómában, Bécsben vagy akár Párizsban – eltartása, a kicsi gyerekek nevelése, az idős szülők gondozása egyedül Juci barátnőre hárult. Minden fillérré szükség volt! Pénztárosi állást kapott a patikában, munka után pedig zongoraórákat adott (a fizetséget kockacukorban kapta), ruhákat varrt a családnak... A Bereck főutcáján lévő házuk egyik szobáját is kénytelen volt kiadni két bukaresti mérnöknek, akikkel Juci franciául társalgott. Az egyik, arisztokrata őseire büszke lakó fizetés nélkül távozott...

A férj, Laci – bár vékony testalkatú volt – erős hitének, tartásának, és az otthonról küldött élelmiszer-csomagoknak köszönhetően túlélte a hétéves deportálást, ám az egészsége erősen megromlott, ez vezetett korai halálához.

Levelek jöttek-mentek

Családunk 1960-ban repatriált, és ezzel elkezdődött egy 50 évig tartó levelezés, amelyet olykor-olykor személyes találkozások tettek fényessé, emlékezetessé. Juci csodálatosan kalligrafált, művelt írásai önmagukban remekművek voltak, és mindenről szóltak: hogyan cseperednek a gyerekek, milyen a kulturális élet, mi van a régi barátokkal, mit (nem) lehet kapni az üzletekben... Levelei pontosan leképezték az elmúlt évtizedek Romániáját – ugyanakkor költői szépséggel íródtak.

Visszalátogatni Bereckbe olyan volt nekem és családomnak, mint mohamedánnak

Mekka. Ott élő barátaink rokonabbak a rokonoknál! Ilyenkor Jucival bejártuk a régi kedves helyeket, és mindig elzongorázta nekem kedvenc zenémet, a Pique dáma operanyitány-részletét. Amikor ő jött Budapestre, ott folytattuk a beszélgetést, ahol Bereckben abahagytuk... Emlékszem, egyik ittléte alkalommal elvittem Jucit a Rózsavölgyi Zeneműboltba, és kértem, válasszon magának szíve szerinti kottákat. Látni azt az ámulatot: mint amikor kisgyerekek Csodaországba érkeznek!

Mivel szerezhettem még örömet Jucinak? A fizikai valóság nem tette lehetővé, hogy messzi országokba utazzék, így szárnyaló szelleme tette meg ezeket az utakat – az én beszámolóim alapján. Gyerekeim közül ketten távoli földrészen telepedtek le, így eljutottam Új-Zélandra, a Hawaii-szigetekre, Dél-Ázsiába. Ezekről írtam neki hosszú beszámolókat, fényképekkel illusztrálva, hogy gondolatban bejárja velem azokat a csodás tájakat.

Utolsó levél

Ahogy an múltak az évek, Juci ereje fogyóban volt – de szelleme nem! Áldott jó Jutka lánya magához vette, és kellemes marosvásárhelyi lakásában szeretettel, odaadóan ápolta, gondoskodott nem csak mindennapi szükségleteiről, de – rendszeresen vitte színházba, hangversenyekre is. Bereckbe már csak nyaranta látogatott haza, később már erre sem volt ereje.

Utolsó levelemet már csak Jutka lánya vehette kézbe, drága barátnőm nem olvashatta, mert lelke már az elíziumi mezőkön bolyongott.

„Nyugodj csendesén Laci és a Tieid mellett, szeretett barátnőm! Odafenn találkozzunk...”

Örökké barátnőd: Nelly”

Péter Józsefné Kornélia

Örmény utakon Örményországba

2011. augusztus 4–12.

1. nap: örmény királyok és kolostorok napja

Érkezés a jereváni Zvartnots reptérre. A szállás elfoglalása után **Garníba** kirándulunk, ami az örmény királyok nyári rezidenciája volt. Megtekintjük a híres **Mitraszentélyt**. A második nap az ősi örmény stílusú kolostorba, **Geghardba** utazunk, ami 2000 óta a világörökség része, és a hagyomány szerint Világosító Szt. Gergely alapította. Csodálatos **kőkeresztek** (*khachkar*) láthatók a sziklába vájt templom és kolostorépület mellett. Egy **vendéglőben** helyi ízekkel és a **Lavash**-sal, az örmény kenyérral ismerkedhetünk meg. A jereváni szálláson reggelit és vacsorát kapunk.

2. nap: az örmény őstörténet és kortárs kultúra napja

Jereváni városnézés keretében megtekintjük **Erebuni várát** a királyi termekkel. A főváros déli részén fekvő vár Örményország őslakosainak, az **uratrúk** központi székhelye volt. A várlátogatás után **Világosító Szt. Gergely** katedrálisát tekintjük meg, ami 2001-ben épült örmény építészeti remekmű, majd a **Matenadaran** könyvtárba látogatunk, ahol az ősi kéziratokat tekinthetjük meg. A templomlátogatás után a **Genocídium Múzeumához** látogatunk, majd a szörnyűségek

„tompítására” a híres **Ararat Konyakgyárat** látogatjuk meg, **kóstolással** egybeköelve. Vacsora a nemzeti „**Mi világunk**” vendéglőben, ahol helyi ínycsikszégek és örmény népzene vár. Esti séta a **Köztársaság Téren**, csodálatos épületek és zenélő szökőkút mellett.

3. nap: az apostoli örmény egyház napja

A reggeli után az örmény apostoli egyház Rómájába, **Ecsmiadzinba** utazunk, ahol megtekintjük a katedrális, I. Vasgen romániai származású örmény katolikus sírját. Ezután **Szt. Hripsime** és **Szt. Gajane**, **Shoghakat** a Diocletianus idejében mártírhalált halt nők mauzóleumát és templomait látogatjuk meg, amelyek a legelső örmény templomok közé tartoznak. Felkeressük Bodurián János szepvízi plébános sírját. Ezután a **Zvartnots** körtemplomot látogatjuk meg, ahol a hagyomány szerint Világosító Szt. Gergely és a későbbi kereszténységet elfogadó III. Tiridát király találkozott. A szállásra való visszatérés után a „**Kilikia**” vendéglőben vacsorázunk népzene mellett.

4. nap: Világosító Szt. Gergely napja

Reggeli után **Khor Virap** erődített kolostorába utazunk, ahonnan csodálatos kilátás nyílik az **Ararát** két csúcsára, a Sisre és a Masisre. A kolostorban raboskodott földalatti tömlöcbe vetve Világosító Szt. Gergely, a tömlöc látogatható. Ezután a **Noravank** monostorba utazunk, ami a középkori örmény építészeti és kultúra remekműve és egy csodálatos kanyonban fekszik. Majd az **Areni** borpincészetbe utazunk, ahol a legfinomabb örmény borokat kóstolhatjuk meg.

5. nap: az örmény tenger napja

Reggeli után a **Sevan** tóhoz utazunk, ami az ország legnagyobb tava és a világ legmagasabban fekvő tavainak egyike. Itt található az ország egyik legszebb kolostora, a **Sevanavank**. Ezután a sűrű tölgyfaerdőben rejtőző **Haghartsin monostorba** utazunk, ahol sok szép és érdekes kőkeresztet láthatunk.

6. nap: az örmény katolikusok napja

Reggeli után az ország második legnagyobb városába, **Gyumriba** utazunk, ami Shirak tartományban fekszik. Itt található az örmény katolikus püspökség is.

Ezt követően a **Nemzeti Múzeumba** megyünk, ami egy hagyományos örmény házban található. Ezután a **Zitoghtians** család régi házát tekintjük meg, ami híres uszodájáról és sörfőzdéjéről. Jereván felé megnézzük **Harichavank** 7. századi kolostorát.

7. nap: reggel korán a reptérre utazunk.

Ár: 450 Euro / fő Egyszemélyes pótdíj: **190 EUR**

Indulás min. 30 fővel!

Jelentkezési határidő: 2011 április, 200 Euro befizetésével.

Szállás: 3* szállodában, Jerevánban. **Ellátás:** félpanziós.

Az ár magába foglalja: szállás, szállítás, a megjelölt étkezések, helyi idegenvezetés, belépők, Garniban kórus-belépőt, egy jereváni koncertet.

Nem tartalmazza: repülőjegy, biztosítás, italok, vízum, itthonról a reptérre való szállítás árát, és egyéb személyes költségeket.

Idegenvezető: dr. Puskás Attila, Marosvásárhely és helyi idegenvezető

Repülőjegy: Budapesti indulással, a jegy ára kb. 460 Euro lesz. Helyet csak akkor lehet lefoglalni, amikor összegyűlt a 30 személy!

Jelentkezni lehet:

Budapest dr. Issekutz Sarolta asszonynál, telefon: +36-702744644 Gyergyószentmiklóson Gergely Imrénél az örmény katolikus plébánián

Marosvásárhelyen Dr. Puskás Attilánál, telefon: +40-742181537, akitől információt is lehet kapni a részletekről.

Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában Délvidéken és Erdélyben

(Dr. Bogdánffy Boldog Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)

EÖGYKE programja 2011

Útvonal: Budapest–Kiskunhalas–Tomba–Szabadka–Újvidék–Pétervárad–Székelykeve–Pancsova–Nándorfehérvár–Zimony–Galambóc–Donji Milanovac–Kazán-szoros–Vaskapu–Szendrő–Versec–Nagybecskerek–Elemér–Tóthfalu–Zenta–Csóka–Feketető–Kikinda–Zsombolya–Temesvár–Arad–Pankota–Belényes–Köröstárkány–Nagyszalonta–Nagyvárad–Ártánd–Budapest

Időtartam: 7 nap (2011. aug. 23–29.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2000 km

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd) és piknik

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, sportcipő, elemlámpa, fűdőruha

Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi és Fargó Zoltán kalauzolja a társasutazás kezdetétől annak végéig

ZARÁNDOKLAT A VÉRTANÚK ÉLET-ÚTJÁN:

- Boldog Bogdánffy Szilárd (Feketető, Csóka, Temesvár, Nagyvárad)
- Kiss Ernő tábornagy (Elemér, Temesvár, Arad)
- Lázár Vilmos ezredes (Nagybecskerek, Arad)

A HONISMERETI KÖRUTAZÁS FŐBB ESEMÉNYEI:

- Panorámutazás az al-dunai áttörés jobb oldalán Galambóc és Vaskapu között
- Vaskapu, rálátás az erőműre és ismeretető az Al-Duna szabályozásának eseményeiről
- Nándorfehérvár látványa dunai sétahajóról
- Várlátogatás Nándorfehérváron, Szendrőn, Galambócon és Péterváradon

- A középkori Európát megmentő 1456-os nándorfehérvári diadal története
- Hunyadi torony Zimonyban
- Az 1697-es törökök feletti történelmi győzelem emlékműve Zentán
- Karlócai békekötés emlékhelye
- Városnézés Szabadka szecessziós városközpontjában, Újvidéken, Versecen, Nagybecskereken, Temesváron és Kikindán
- A Vértanúk emlékműve és a Szabadság szobor Aradon
- Püspöki palota és székesegyház Nagybecskereken
- A legdélebbi Szent Istvánnak ajánlott templom Székelykeven
- Kosztolányi Dezső és Herczeg Ferenc emlékhelyek Szabadkán és Versecen
- Pankota-Csíki Gergely szülővárosa
- Bőjte Csaba szeretetotthonai Nagyszalontán és Zsombolyán
- Bukovinai székelyek küzdelme és sors története
- Kulturális hagyományteremtés Tóthfaluban
- Orgonaaudíció Nagyváradon
- Műsoros búcsúest Tóthfaluban

- Székelykeven és Köröstárkányban bukovinai, illetve felsővölgyi székely családoknál személyes élményeken keresztül megismerhetjük az őszinte szeretetet és barátságot

A szabadkai városháza

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap:

Indulás: reggel 6 órakor a Batthyány térről

Határátkelő: Tompa

Láttnivalók: Szabadka (városnézés), Palics, Újvidék (városnézés), Pétervárad (várlátogatás)

Szállás és ellátás: az 1., 2. és 3. napon Székelykeven Bukovinából odatelepített székely családoknál (kétágyas szobák, fürdőszoba használat)

2. nap:

Láttnivalók: Nándorfehérvár (várlátogatás, sétahajózás a Dunán és a Szávan), Zimony (Hunyadi torony), Székelykeve (Szent István templom), előadás a lopakodó vadászbombázó becserkészéséről

3. nap:

Láttnivalók: Szendrő (Brankovics György vára), Galambóc (várlátogatás, Rozgonyiné balladája), panorámut az al-dunai áttörés déli oldalán, Donji Milanovac, Kis- és Nagy Kazán-szoros, Vaskapu

4. nap:

Láttnivalók: Deliblát (néhai homok-sivatag), Versec (városnézés), Nagybecskerek (városnézés, székesegyház, ahol Lázár Vilmos aradi vértanút keresztelték), Elemér (Kiss Ernő aradi vértanú kriptája)

Szállás és ellátás: a 4., 5. és 6. napon Tóthfaluban (2 ágyas fürdőfülkés kollégiumi szobák)

5. nap:

Láttnivalók: Zenta (városnézés, Zentai csata emlékműve), Csóka, Feketető (Boldog Bogdánffy Szilárd püspök szülőfaluja), Kikinda (városnézés), műsoros búcsúest Tóthfaluban

6. nap:

Láttnivalók: Zsombolya (határátkelő), Temesvár (városnézés), Arad (koszorúzás a Vértanúk emlékművének, találkozók az aradi magyarörményekkel), Pankota (Csíki Gergely szülővárosa)

Szállás és ellátás: a 6. napon Köröstárkányban falusi vendéglátóknál (kétágyas szobák, fürdőszoba használat)

7. nap:

Láttnivalók: Nagyszalonta (Bőjte Csaba szeretetotthona), Nagyvárad (székesegyház, orgonaaudíció)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: 21 óra körül Budapestre

Részvételi díj: 64 000 Ft/fő – ifjúsági kedvezmény 18 év alatt: 8 000 Ft/fő

A részvételi díj tartalmazza a vezetést, szállást, félpanziós ellátást, pikniket, belépőket, sétahajózást, művészi produkciók árát, kivéve a biztosítást, valamint a busz költséget. Az utat a busz költség (kb. 20 000 Ft) befizetésével lehet lefoglalni az EÖGYKE-nél.

A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Örmény-magyar gyermekrovat (48. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de szüleitek és nagyszüleitek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyereményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, szüleitek és nagyszüleiteket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia

LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

Az örmény népirtás – 1915. április 24.

A törökországi örmények helyzete a 20. század elején napról napra kilátástalanabb lett. Az Izmir és Gars helységek között és Konstantinápolyban élő több mint két és félmillió örmény közösségnek nagyon jó iskolái voltak, és nagyon sok tanult ember volt közöttük. Ez bosszantotta a törököket. Az első világháború idején, azaz 1914–1918 között az Ifjú Törökök Pártja az örmények ellen irányult, és azt szerezte volna, hogy ne legyen több örmény az ország területén. Talát Pasa, aki török vezető volt, elrendelte, hogy végezzék ki az örményeket, és vigyék őket gyűjtőhelyekre. Sok örményt behívtak katonának,

és miután engedelmessé tették a parancsnak, a törökök a hegyekbe és völgyekbe vitték őket, majd kivégezték az örményeket. A törökök elvették az örmények házait, földjeit, állatait, teljes vagyonukat. Sokakat megöltek. Sok százezer örményt gyalog hurcoltak a Der Zoir mellett lévő száraz sivatagba, ahol kivégezték őket. Ez volt az új idők első népiirtása.

Minden év április 24-én az örmények a világ minden táján összegyűlnek, és megemlékeznek a haza hőseiről, azokról, akik a hitük miatt haltak meg.

Miért nem szerették a törökök az örményeket?

Gombafőzelék (hiribsislik)

Hozzávalók: 50 dkg hirib (vargánya) gomba, 5 dkg zsír, 5 dkg liszt, 10 dkg hagyma, 4 dl rizs, petrezselyem, majoránna, 2 dl tejföl, pirospaprika, almaecet

A szép szárított hirib gombát langyos vízben kis ideig áztatva tisztára megmossuk. Fővő vízben 2-3 órai fővéssel puhára főzzük. Zsírban, finomlisztből zsíros piros rán-

tást készítünk, apró kockára vágott hagymát benne megpároljuk, beleadjuk a megmosott rizst, jól összekeverjük, beleteszünk a puhára főtt s finom vékony metéltre vágott gombát, rászűrünk 8-10 dl gombalevest, ízlés szerint megsózzuk, s lefedve csendes főzéssel puhára, sűrűre főzzük. Időközönként meg-megkavarjuk, nehogy odasüljön. Ha a rizs nem elég puha, még

gombalevet szűrünk hozzá. Ecettel – ízlés szerint – megsavanyítva tálaljuk.

Megjegyzés: Az erdélyi örmények a vargányagombát (hiribgomba) használták. Lehet más gombából is készíteni.

(Részlet dr. Issekutz Sarolta: Erdélyi örmény konyha, fűszerezve c. könyvből, Kiadó: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Budapest 2008)

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadó (két-szer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adó 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tizennégy éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetnek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás-örzészünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókorunk. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

**A kedvezményezett adószáma:
18085590-1-41**

A kedvezményezett neve:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Együttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011,

amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szerartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk.
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Fővárosi Örmény Klub

2011. március 17. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Vikol Kálmán népzeneész, tanár:

Határon innen és határon túl

Emlékezés az 1848-as szabadságharcra

Az előadó bemutatja a székelyföldi, csángóföldi és magyarországi néprajzi gyűjteménye néhány darabját, majd vitített képek által megismerhetjük szülőföldjét, családját.

Közreműködnek: Tigrán Együttes (Dr. Szuper Géza, Baráth Emőke, Vikol Kálmán), a XVI. ker. Lemhényi Dezső általános iskola gyerek- és tanári kórusa, valamint két tanítvány népdalszólóval: *Csiha Gyopár* és *Csiha Koppány*, továbbá zenész barátok: *Szabó Levente* – gitár, cselló, *Pálmai Zoltán* – zongora, *Bellus Kata* – altfurulya (növendék), *Bán Imre* – költő (tanár).

Rendező: Bp. Főv. XVI. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: Fővárosi Örmény Önkormányzat

és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(féléfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com)

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 170. szám
2011. április

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

Bevezető énekek

„Örvendj Jeruzsálem, és díszítsd fel nászszobádat
Sión: mert, íme, a te királyod, Krisztus szamárcsi-
kón ülve, szelídséget árasztva érkezik és belép nász-
szobádba. Mi is ujjongjuk: hozsanna, áldott, aki az
Úr nevében jó, akinek nagy az irgalmassága.”*

A húsvéti öröm előízét érezhetjük már virágvasárnap.
Ez az öröm ahhoz az érzéshez hasonlít, mely lakoda-
lom alkalmával tölthet el bennünket. Pál apostol szerint
Krisztus a vőlegény, akinek titokzatos jegyese az egy-
ház. Az egyház jelképei: Jeruzsálem és Sión (a temp-
lomhegy). A pásztorok használta egyszerű háts jósza-
gon, a szamáron érkezik Krisztus, akiből a szelídség
árad. Eszünkbe jut a boldogságokból, hogy a szelídek
– az egyszerűek, a kicsinyek – a föld igazi urai.

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia 110. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Vastaps egy zenés örmény önkormányzatnak és barátaiknak

Március 15-ére, magyarságunkra, erdélyi örménymagyarságunkra, székelységünkre emlékeztünk a Fővárosi Örmény Klub legutóbbi műsorán, amelyet a XVI. ker.-i Örmény Kisebbségi Önkormányzat rendezett. A testület többsége, *Dr. Szuper Géza* elnök (gitár), *Vikol Kálmán* elnökhelyettes (fúvós), és *Baráth Emőke* képviselő (ének) művészek. A képviselők, a kórus és a fellépő művészek – együtt húszan – egy nagyon kellemes estét szereztek, és sok-sok szép zenei élménnyel ajándékoztak meg bennünket. *Dr. Issekutz Sarolta*, a klub háziasszonya köszöntötte a művészeket és a közönséget, majd *Dr. Szuper Géza* ismertette a programot.

Először a klub háziasszonya beszélgetett *Vikol Kálmán*-nal, aki szervezte a klubestet, elhozta lelkes barátait, zenés kollégáit, tanítványait, és elhozta egy általa összegyűjtött kiállítás néhány tárgyát is Székelyföld és Csángóföld népművészeti gyűjteményéből. (A kiállítás teljes terjedelmében a Lemhényi Dezső Általános Iskolában kapott helyet.) A beszélgetés alatt kivetített képeket láthatunk *Vikol Kálmán* családjáról, szülőföldjéről, Kézdivásárhelyről. Az 1848/49-es szabadságharc alatt Háromszék Párizsaként emlegetett városban *Gábor Áron* székely ezermester öntötte 64 ágyúját Túróczi Mózes zsindeyes házának pincéjében. *Dr. Issekutz Sarolta* ezt azzal egészítette ki, hogy *Gábor Áron*t az ágyúöntésre Bo-

dr. Szuper Géza

dor Ferenc székely-örmény tanította meg, aki Selmecebányán tanulta az ágyúöntést, és lettek az erdélyi székely-magyar hősokból nagyszerű magyar hazafiak, akik a szabadságharcért áldozták életüket, vérüket.

Vikol Kálmán elmondta, hogy abban a generációban nőtt fel, akik még nagyon tisztelik az elődöket és a kort

Tigrán zenekar

is. Székely-örmény vér csörgedezik benne, édesanyja székely, kolozsvári nagypapa révén pedig örmény ősökkel is büszkélkedhet. Az egyik képen bemutatta 91 éves nagymamáját is, aki jó egészségnek örvend. Nagypapa a híres Nagy Mózes Gimnázium zenetanára volt, tanítványai bronz reliefet emeltek tiszteletére, róla nevezték el a zenetermet, ahol tanított.

Vikol Kálmán nagypapa nyomdokait követve szintén zenetanár lett, Budapest XVI. kerületének több iskolájában is tanít. Székely viccei, – amelyből ízelítőt kaptunk mi is –, megnevettetnek gyereket, felnőttest egyaránt. A fúvós hangszereken játszó tanár úr szabadidejében a Tigrán együttesben, egy népi zenekarban, egy régi zenét játszó együttesben, valamint egyházi zenét játszó barátaival és a kórusokkal is fellép. Felkészíti a gyerekeket a versenyekre, már két CD megjelenésén is túl vannak. A tanár úr elsősorban klarinéton és a tárogatón játszik, de büszke tanítványaira az iskolai citera zenekarokban is.

A beszélgetés közben felüdülést jelentett egy-egy együtt éneklés. A klub közönsége is dalra fakadt, a *Gábor Áron*

dr. Issekutz Sarolta és Vikol Kálmán

rézagyúja című népdal vezérszólamát adta *Pálmai Zoltán* és *Szabó Levente*, – akik együtt muzsikálnak és a XVI. ker-i Szentmihályi katolikus ifjakat is nevelik –, valamint a Lemhényi Dezső Általános Iskola tanári- és gyermekkórusa.

Ezt követően *Vikol Kálmán* növendéke, *Csiha Koppány* kivételes tehetséggel adott elő egy népdalcsoportot, *Bán Imre* nyugdíjas testnevelő tanár úr pedig versmondóként aratott tapsot. A *Régi magyar táncok* című feldolgozást *Pálmai Zoltán* zongorán, *Szabó Levente* gondokán, *Bellus Kata*, a Kölcsei Általános Iskola növendéke, valamint *Vikol Kálmán* furulyán szólaltatta meg.

Március 15-re emlékeztünk ismét, amikor is a kórus elénekelt az Egressy Béni által megzenésített Talpra magyart, majd egy pár ismert Kosuth-nótát a klubest közönségével együtt. A kórus, a zenés barátok és a Tigrán együttes közösen megszólaltatta a *Toborzódalt* is, a Hány Jánosból.

A Lemhényi Dezső Általános Iskola tanári- és gyermekkórusa

Pálmai Zoltán (zongora), Szabó Levente (gordonka)

Természetesen örmény dalok is elhangzottak a Tigrán zenekar előadásában, akik egyben a XVI. kerületi örmény önkormányzat tagjai.

A műsor végén Kodály Zoltán remekműve, a *Székelyfő* dobogtatta meg a szívünket.

„Ilyen rendezvényünk még nem volt.” – Összegezte

A márciusi klub közönsége

Állampolgárság a diaszpórának

Örményország 2006-ban vezette be a kettős állampolgárságot – mondta lapunknak Gadzsik Jeganyja, a kormányzat bevándorlási hivatalának főnöke, hozzátéve, hogy az érdeklődés évről-évre fokozódik. A három-négy hónapos eljáráshoz – amelyet internetes oldal is segít – mindössze a jelentkezési lap kitöltésére és az örmény nemzetiség általában egyházi forrásból származó igazolására van szükség.

Az illetékes közölte: a kettős állampolgárságot Örményország területén értelmezik, az érintettek csak otthon szavazhatnak, amennyiben van legalább ideiglenes címük az ország területén. Az állampolgárságot természetesen az úgynevezett „régdi diaszpóra” tagjai igénylik, a Szovjetunió felbomlása után kivándorolt „új diaszpóra” megtartotta azt – tette hozzá.

(*Magyar Nemzet*, 2011. márc. 14.)

a mintegy kétórás műsort dr. Issekutz Sarolta. – „Boldog lehet, aki meg tud hívni hús fellépő embert, és meg tud énekelteni másokat. Köszönjük, hogy szívből játszottak, köszönjük, hogy megiutalmaztak minket a szép énekekkel. A tartalmas műsorhoz gratulálunk!”

Szuper Géza elnök megköszönte a tapsokat az önkormányzati előadók, a tanárok és a művészpallásták nevében és meghívta a vendégeket az előcsarnokban megterített asztalokhoz, ahol falatozás közben kedvükre társaloghattunk.

1848-ra emlékeztek Nagybecskereken

A nagybecskereki Tosa Jovanovic Népszínházban tartotta meg közös műsorát a Madách Amatőr Színház és a nagybecskereki Petőfi MME az 1848/49-es forradalom és szabadságharc emlékére. Az emlékműsor a himnusszal kezdődött, majd ünnepi beszédet mondott mgr. Tóth-Glemba Klára, a nagybecskereki Petőfi MME elnöke, aki hangsúlyozta, hogy 1848 márciusa

soha nem látott módon forrasztott össze egy nemzetet, hogy a haza és a haladás eszméjétől vezérelve, egységes akarattal lehessen része egy nagyobb, európai közösségnek.

– Ezekben a napokban azokra a történelmi eseményekre emlékezzünk, amelyekben visszavonhatatlanul megfogalmazódott egy nemzet igénye a szabadságra és a függetlenségre.

A történelem folyamán 1848 mindenek előtt a haladó, európai magyarok ünnepévé vált, azoké, akik nem voltak hajlandók magyarságuk és európaiságuk, haza és haladás között választani. A történelmi idők próbáját kiállni képes cselekedet-höz azonban nemcsak a márciusi ifjak személyes elszántságára, hanem a magyar nép együttműködő akaratára, áldozatvállaló készségére is szükség volt. Számunkra ma is ez a legfontosabb tanulság, és kihívás is egyben – mondta beszédében mgs. Tóth-Glemba Klára.

Az est keretében két könyvet is bemutatnak, *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemzeti családok genealógiája* című

Dr. Issekutz Sarolta bemutatja az erdélyi örménységet és a genealógia-könyvet

kötetét, és a Délvidéki örmény nemesek – Elemér – Écska – Nagybecskerek című könyvet, melyet dr. Issekutz Sarolta, a budapesti Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökhelyettese szerkesztett. A rendhagyó irodalmi esten a könyvekről szövegét még Németh Ferenc, a Fórum Könyvkiadó igazgatója, valamint fellépett Jenovay Lajos, a Madách Amatőr Színház színésze is. A rendezvény keretében egy délvidéki koncertsorozat részeként bemutatkozott a budapesti Ciszterci Szent Imre templom kórusa Csányi Tamás karnagy vezényletével, valamint alkalmi dalokkal lépett a közönség elé a nagybecskereki Emmanuel kamarakórus Konrád Emma karnagy vezényletével.

Könyva-Kovács Otília (Vajdaság Ma, 2011. március 12.)

A budapesti Ciszterci Szent Imre templom kórusa és a nagybecskereki Emmanuel kamarakórus

Március 15-re emlékeztünk

Tisztelt hölgyeim és uraim! Kedves ünneplő közönség!

A dolgok kellemes egybeesésének köszönhetően kapcsolódik a délvidéki örmény nemesekről szóló kötet bemutatója március 15-e megünneplésével, hiszen a kettő szorosan összefügg, s a könyvben feltárt anyag az újdonság erejével hat; mondhatnám, új fejezetet nyit a bánási helytörténeti vizsgálatokban. Még-hozzá azért, mert az Erdélyből, a 18. században vidékünkre kirajzott kereskedő és iparoscsaládokra, utóbb nemes nagybirtokokra irányítja figyelmünket, akik rátermettségüknek, leleményességüknek végtére tehetségüknek köszönhetően a déli végek közéletének megbecsült tagjai lettek.

Dr. Issekutz Sarolta, aki az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökeként már évek óta, önzetlenül a magyarörmény hagyományok és kultúra felkutatásán, megőrzésén és a tárgyi hagyaték megmentésén fáradozik, ezúttal egy több szerzős tanulmánykötetet szerkesztett, amely Elemér, Écska és Nagybecskerek jelesebb örmény családjait térképezi fel, ragadja el a feledéstől.

Mint kötetének szerkesztői bevezetőjében írja, a délvidéki örmény családok behatárabb megismerésének szükségességét egy 2007 októberében Eleméren tett látogatása nyomtatékosította, amikor is egy idős szerb asszonytól ajándékba kapta Bo-

Dr. Németh Ferenc történész

ris Pavlov Eleméri nemes-ség című, szerb nyelvű munkáját. Ez a szerencsés véletlen, meg a Kiss és Dániel család még élő tagjaival való érdekes találkozás irányította azután figyelmét az itt meglepedett örmény családok, a Kissek, az Issekutzok, a Lázárok, a Dánielek, a Bogdanovitsok, a Bogdánffyok, a Karátsonyiak, a Papok, a Verzárok meg a Gyertyánffyok múltjának feltárására. Dr. Issekutz Sa-

roltát egyébként családi szálak kötik térségünkhöz, hiszen Kiss Ernő az eleméri nagybirtokos, utóbb aradi vértanú volt a felmenője, szerteágazó családfája révén pedig a Kiss, az Issekutz és a Dániel családok tagjaival áll rokonságban. Tehát a délvidéki örmény nemeseink kutatása számára ismeretlen családtörténeti adatok feltárásával is kecsgetett, s nyilván ez is ösztönzőleg hatott munkájára, amelynek célja, saját bevallása szerint az volt, hogy megismertesse az Erdélyből kirajzott örmények múltját, hogy példaképet állítson az ifjúság elé, s hogy bizonyítsa: „Tisztes-séges és magas színvonalú munkával lehet boldogulni, hogy a vagyonhoz párosulnia kell a haza- és a közösség iránti felelősségnek, az embertársak megbecsülésének és segítésének, a kultúra-, sport-, és környezet ápolásának, megmentésének.”

Tájtörténetünk e fontos és érdekes kötete mindenekelőtt azt dokumentálja, hogy „az erdélyi örmény közösségek kereskedő és iparos családjaiból már a 18. század utolsó évtizedeiben többen

kirajzottak a Délvidékre és hatalmas birtokok megszerzésével mintaszerűen működő gazdaságokat és nagy vagyonekat hoztak létre, ezzel együtt társadalmi és politikai elismertséget és megbecsülést szerezve családjaiknak, az erdélyi örménységnek.” Ezek voltak az écskai Lázárok, a beodrai Karátsonyiak, az eleméri, ittebei és begaszentgyörgyi Kissek, a gyéri és nagybecskereki Gyertyánffyok stb. Valamennyi gazdag, regénybe illő családtörténet, sőt, ha úgy tetszik sikertörténet is. Hiszen, mint Issekutz Sarolta hangsúlyozza, „az évszázadok alatt kifejlesztették magukban a túlélés technikáját, az alkalmazkodás – nem megalkuvás – képességét.” Lehet, hogy éppen ezért nem szakadt meg, e családok esetében a mintegy 250 éves folytonosság, leszármazottaik itt élnek közöttünk, jóllehet nem is igen tudunk róluk.

A kötet, amelyben írásaikkal tanulmányírók, történészek, fordítók, levéltárosok, genealógusok közreműködtek, név szerint Boris Pavlov, Hegedűs János, Bona Gábor, Gazdag Ervin, Marcsók Vilma, Podhorányi Zsolt és jómagam is, részletesen ismerteti az eleméri és ittebei Kiss, az erzsébetvárosi Issekutz, az écskai Lázár és a nagybecskereki szamosújvárnémeti Dániel család történetét, de ennél többet is ad: pótolja térségünk múltjának hiányzó művelődéstörténeti, közösségtörténeti fejezeit is. A rácsodálkozás örömeivel vehetjük kézbe ezt a munkát, talán kissé megdöbbenben is, hogy ezidáig a mai örményeinkről mily keveset tudtunk. Pedig ők itt vannak ma is, mint ahogyan itt voltak 1848 márciusában is. Hisz ne feledjük, hogy amikor 1848. március 15-ének híre néhány nappal később, március 18-án Nagybecskerekre érkezett, a reggeli órák-

ban, a városháza zsúfolásig megtelt nagytermében az örmény megyei főorvos, dr. Verzár Manó volt az, aki székre állva, síri csendben, szentori hangon mondott beszédet Nagybecskerek polgárainak, kezében lobogtatva a szabad sajtó Pest-Budáról érkezett első nyomtatványait. Korabeli szemtanúk visszaemlékezése szerint „lelkessedéssel, hévvel szólott, szava gyűjtött, örömteljes arcáról leolvasható volt a boldogság érzete. Dicsőítette március 15-ik napját, mint azon nagy napot, melyen a nemzet felébredt, mely meghozta a megóhajtott szabadságot, testvériséget, egyenlőséget.”

Azt sem feledhetjük el, hogy térségünkből több örmény honvéd és két örmény vértanú származott: Kiss Ernő és Lázár Vilmos. Az elsőbbinek 1906 és 1918 között szobra is állt itt, a színház előtti téren, a másik pedig néhány évvel ezelőtt kapott emléktáblát a római katolikus templom belterében.

S végezetül ne feledjük azt sem, hogy e mai megemlékezésünk is egykori örmény telken zajlik, mi több egy örménymagyar nemesi család, a Gyertyánffyok 1839-től létező (azóta többször átalakított) magánszínházában, amely csak a szabadságharc kitörése előtt került át a város tulajdonába.

Mindaz, amit e könyvben Issekutz Sarolta szorgalmasan egybegyűjtött, egyrészt dokumentál, újabb kutatásokra ösztönöz, másrészt, figyelemfelkeltően kellemes olvasmányt is nyújt az itteni magyarörményekről, akikről eddig, úgy tűnik méltatlanul megfeledkeztünk.

Fogadják és olvassák szeretettel!

Dr. Németh Ferenc

(Elhangzott Nagybecskereken a Madách Színházban, 2011. március 12-én)

Magukénak érezték a magyarok ügyét

Örmény testvéreink a szabadságharcban

Március 15-én a hála és a szeretet lelkületével, méltósággal ünnepli a hazáját szerető magyarság szerte Európában és a nagyvilágban szabadságharcunk nyitányát, idézi fel a forradalom napjait; a nemzet függetlenségéért vívott küzdelmeket és a tengernyi áldozatot. Az emlékezés során gondolnunk kell a magyar katolikus egyházra, annak főpapjaira, szerzetesekre, papjaira és híveire is, akik ugyancsak bőven kivették részüket a forradalom harcaiban, és sokat szenvedtek a legszembetűnőbb eszméink bukása után a zsarnokság elnyomása alatt.

A hazánk területén élő, maroknyi örmény katolikuság története során mindig szívvel-lélekkel kötődött az új hazához, a nemzetiségeket egyesítő Szent Koronához, és komoly áldozatokat vállalva támogatta a magyar ügyeket, így történt ez 1848-49-ben is. Közel hetven örmény-magyar tiszt vett részt a szabadságharcban, és legalább ezerre tehető azoknak a katolikus örményeknek a száma, akik a magukénak érezték a forradalmat, és harcoltak a magyar nemzeti függetlenségért.

A szabadságharc hős tábornoka volt az örmény származású Czetz János, aki a véres megtorlás elől külföldre távozott. Hosszú és küzdelmes vándorlás után Argentínában telepedett le, ahol a szakmai tudásának és tisztességes emberi helytállásának jutalmaként az argentinok befogadták. Körükben otthonra talált, tisztelet és szeretet vette körül, de magyarságát sohasem feledte. Nemzetünkhöz haláláig hű maradt. Magyarságának is dicsőséget szerzett azáltal, hogy ő szervezte meg a katonai akadémiát. Új hazájában halt meg, ott is temették el, katonai tiszteletadással.

A tizenhárom aradi vértanú tábornok közül kettő is örmény származású volt.

Eleméri Kiss Ernő gazdag nemesi családban született, 1799. július 13-án, Te-

mesváron. Ősei 1760-ban kaptak nemesiséget Mária Teréziától. Tehetségük, szorgalmuk, valamint jól sikerült házasságok révén komoly tekintélyre és vagyonra tettek szert, az ország jómódú nemesei között tartották számon őket.

Kiss Ernő gyermekkorától a katonai pályára készült. 1848-ban a Hannover huszárezred ezredesként joggal várta az újabb előléptetést. Életében gyökeres fordulatot jelentett azonban a magyar szabadságharc. 1848 nyarán az uralkodó ezredétől elbúcsúzott, és följajánlotta szolgálatát a magyar kormánynak.

1848. október 12-én bátor magatartásáért és a csatatereken elért sikereiért tábornokká léptették elő, és kinevezték a bányászati sereg főparancsnokának. December 22-én a magyar hadsereg altábornagya és országos főparancsnok lett. Ebben a minőségében harcolt a szabadságharc levezetéséig.

Letartóztatásukat követően a tizenhárom tábornok könnyűszerrel megszökhettek volna az orosz csapatok fogságából, de ők bátran vállalták tettükért az igazságos büntetést. A halálos ítéletet viszont döbbenettel fogadták. A gondviselő Isten irgalmát kérve, hithű katolikus embereként készültek föl a halálra. Az ítélet végrehajtása előtt elvégezték a szentgyónást

és megáldoztak, halhatatlan lelküket Istennek ajánlották. Bátor keresztényként, a vértanúk hősiességével fogadták a halál angyalát.

Kiss Ernő vértanú altábornagy halála előtt őszinte, szívhez szóló levelet írt gyermekeinek, melyet az élettől búcsúzó édesapa végrendeleteként is olvashattak: „Isten áldjon meg benneteket, imádkozzatok ártatlan lelkemért, ez az utolsó kívánsága szerencsétlen apátoknak.”

Az altábornagyot golyó általi halálra ítélték, de a kivégzést követően csak később állt be a halál. Szemtanúk leírása szerint „a lövés után Kiss Ernő hátrabukva feküdt a sánc árkában a nap lementéig. A lövések közléről érték, bőrébe fúródott a lőpor, s a füst befeketítette arcát.”

Az arca fekete lett, de tiszta lelke örök-re ragyog Isten országában.

A hazai örménység hősi fia volt szkárosi Lázár Vilmos ezredes, dandártábornok.

1815-ben született Nagybecskereken. Hivatásául a katonai pályát választotta. 1848-ban főhadnagyi rangot viselt az osztrák hadseregben, amikor a magyar haza katonája lett. Reviczky Mária bárónőt, özvegy Halasy Józsefnét vette feleségül, akivel mindvégig hűséggel szerették egymást, és a legnagyobb szeretettel nevelte annak első házasságából született három leányát. A boldog, kiegyensúlyozott családi háttér segítette katonai hivatásában. 1848-ban századossá, 1849 tavaszán ezredessé nevezték ki, és dandártábornokként szolgált a magyar hazát, harcolt a szabadságharc győzelméért.

Kivégzése előtt Vinkler Brúnó minorita szerzetes készítette föl a keresztény emberhez méltó halálra. A siralomházban levelet írt szeretett feleségének és a leányoknak. „Az Isten, aki még sohasem hagyott el, most sem fog elhagyni. Isten Ve-

led. Tied örökké, még a síron túl is a Te hű Vilmosod. Utóirat: a papnak adtam egy aranyat misére! Isten Veled.”

Lázár Vilmos is az örök életbe vetett hittel, jó keresztényhez méltó módon várta az Istennel való találkozást, és élete jutalmául a mennyei boldogságot. Vallásos emberként erősen hitt Jézus Krisztus áldozatában, a szentmise üdvözítő kegyelmében.

A magyar szabadságharc bátor tisztjei és egyszerű katonái, a magyar hazával sorsközösséget vállaló, nálunk otthonra találó, magyarokká és katolikusává váló örmények mint vértanúk, hősi halottak és elítéltek a magyar nemzet hősei lettek.

Az 1848-as szabadságharc áldott emléke kell, hogy ráirányítsa figyelmünket a világban szétszórta élő, sokat szenvedő, de tehetséges és jó keresztény testvéreinkre, az örményekre, akik között számos kiválóságot tisztelhetünk. Csak néhány a sok közül: Hollósy Simon festő, Bányai Elemér, Mály Gerő, Agárdi Gábor színeszek, Moldován Stefánia operaénekes, vagy az egyházi hivatásától megváltó, de a magyar irodalmat szolgáló Csiky Gergely.

Hálával kell gondolnunk a hazai örménység kiváló papjára, a budapesti örmény lelkészség alapítójára, Kádár Dániel Antal apátra, akinek munkáját, szellemi, lelki és kulturális örökségét fémjelzi a szép kápolna, a felbecsülhetetlen értékű múzeum és a korszerű paplakás.

Szeretettel emlékezzünk a hazánkban élő örmény testvéreinkre. Közös sorsunk, hitünk, katolikus mivoltunk segítsen bennünket, hogy egymás értékeit megismerjük és becsüljük, hogy ezáltal képesek legyünk Isten országát építeni magyar földön.

*Marics József
(Keresztény Élet, 2011. március 13.)*

A hazai örménység

Világosító Szent Gergely térítette keresztény hitre az örményeket, akik a 451-es Khalkédoni Zsinat után szakadtak el Bizánciótól és az egyetemes Egyháztól. Évszázadok alatt igen sokat kellett harcolniuk és szenvedniük, hogy megőrizhessék hitüket, nemzeti önazonosságukat. Az iszlám erőszakos térhódítása után, a VII. századtól kezdve az ellenséges hadak sokszor ritkították soraikat, kirabolták, elnyomták őket. Sokan közülük hazájukat elhagyva, a vándor népek sorsát követve kerestek befogadó nemzeteket és országokat.

Géza fejedelem uralkodása alatt érkeztek hazánkba először örmények. Szorgalmas, becsületos és vallásos nép volt. Hűségüket és tehetségüket Árpád-házi királyaink nagyra értékelték. Már a tatárjárás előtt létezett egy örmény negyed Esztergomban, az ország központjában.

A XV. században az örmények otthonra találtak, és buzgón gyakorolták hitüket, vallásukat Brassóban, Nagyszebenben, Kiszomborban, Karcsán, Gerényben, Feldebrőn és Tarnaszentmárián. Talmácson pedig szép és nevezetes kolostoruk is volt, melynek előjárója, Márton püspök innen látogatta, kormányozta és próbálta egységbe vonni, megtartani a magyarországi örményeket.

1649 körül újabb menekültek telepedtek le Erdélyben: Így jöttek létre a csíkszépvízi, gyergyószentmiklósi, szenterzsébetvárosi, szamosújvári és máramarosszigeti örmény közösségek. A magyarországi örmények lelki vezetője, Verzár Oxendius atya megnyerte az unió gondolatának Zilifdárián Minász örmény püspököt, aki hozzájárult, hogy Verzárt 1690-ben Lembergben örmény katolikus

püspökké szenteljék, és ezáltal az erdélyi örmények apostoli kormányzója lehessen.

Tekintettel arra, hogy az apostoli örményeknek már volt saját püspökségük Moldvában, így mindent elkövettek, hogy Magyarországon is legyen. Verzár püspök Besztercén lakott, de a Torda megyei Görgényszentimrén akarta kiépíteni az egyházmegye központját. A tatárok 1696-os betörésekor a főpapot magukkal hurcolták Isztambulba. Halála előtt kijelölte utódjául Stefanovics Istvánt, akit azonban a király nem fogadott el. Helyette az uralkodó Theodorovics Mihályt nevezte ki örmény püspöknek; őt viszont XIII. Ince pápa utasította el. A magyarországi örmények így saját főpásztor nélkül maradtak. Ince pápa ekkor az erdélyi püspökség joghatósága alá rendelte őket, ezzel az örmények magyarországi püspöksége végleg megghiúsult.

Mindezek ellenére a hazai örmény testvéreink buzgó magyarok és katolikusok lettek. Bátran harcoltak a tatárok és a törökök ellen egyaránt. 1686-ban Buda felszabadításában részt vettek az újabb menekültek is, akik (mintegy háromezer család – Minasz püspökkel és Tanel világi vezetővel az élen) 1672-ben a tatárok Moldvába történő betörése előtt költöztek Besztercére és környékére.

A szorgalmas, sok mindenhez értő, békes természetű, a befogadó magyarokat szerető örmények pénzükkkel és hűségükkel szerezték jogaikat. Történelmünk során ötven örmény család kapott magyar nemesi rangot és méltóságot.

M. J.

(Keresztény Élet, 2011. március 13.)

Kokárdás plakátok a nemzeti ünnepen

Vasárnap délelőtt Szamosújváron az örmény katolikus temetőben az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc évfordulóján szervezett emlékünnepek nyitóprogramjaként, a szamosújvári RMDSZ szervezésében, megkoszorúzták az örmény városban elhalt hősokeket, akik részt vettek az eseményekben. Az RMDSZ-nek a Téka Alapítvány, a Szamosújvári 51. számú Czetz János cserkészcsapat és az egyházak voltak partnerei a rendezvény lebonyolításában.

A cserkészek valamennyi hős sírjánál koszorút helyeztek el, verseket szavaltak, és korabeli énekeket énekeltek. Jelen volt a helyi RMDSZ vezetősége, Török Bálint alpolgármester és RMDSZ elnök, Balázs-Bécsi Attila megyei tanácsos és Kolozs megyei RMDSZ-alelnök.

A megemlékezés Rózsa Sándor sírjánál kezdődött, ahonnan az egybegyűltek átvonultak Ornstein Alis Pappelheim József őrnagy, Giovanni Battista Montessori kapitány, Adler Severin honvéd százados és Hermann János sírjaihoz. A megemlékezés után a cserkészcsapat által felállított emlékhelynél megkoszorúzták a csapat névadójának emléklapoktját.

Török Bálint alpolgármester elmondta: a jelenlévő fiatalok korban nem állnak távol a márciusi ifjaktól, akik képesek voltak ne-

met mondani a zsarnokságnak. Végezetül kifejezte örömét, hogy olyan időköt élünk, amikor kokárdás plakátokkal hirdethetjük a nemzeti ünnepet.

A koszorúzást a magyarországi Karancs Kincse közhasznú egyesület (Karancslapujtó, Nógrád megye, Salgótarján kistérség) elnöke, Deák Béla és két unokája zárták, akik klarinéton eljátszották a magyar Himnusz, majd a Szózatot és Kossuth-dalokat.

A március idusát felidézö megemlékezés kedden folytatódott, 16.45-kor játszóházat szerveztek a helyi művelődési házban, 17 órától ünnepi istentiszteletet tartottak a szamosújvári református templomban, 18 órától pedig ünnepi gálaműsorral zárult a rendezvény.

Riti József Attila

(Szabadság, 2011. március 14.)

Koszorúzás

A Budapest Főváros II. ker.-i Örmény Kisebbségi Önkormányzat képviselő testülete, dr. Issekutz Sarolta, Bacsó Zoltán, Flórián Antal és Zakariás Antal Dirán tiszteletadása az 1848–49-es forradalom és szabadságharc Gábor Áron emlékműve előtt

Az aradi vértanúk ereklyéiből nyílik kiállítás Arad és Pécs együttműködésében

Az aradi vértanúk ereklyéit bemutató kiállítás nyílik Pécsen, a városi oktatási és kulturális bizottságok Aradon tartanak együttes ülést a két testvérváros idei együttműködésének keretében.

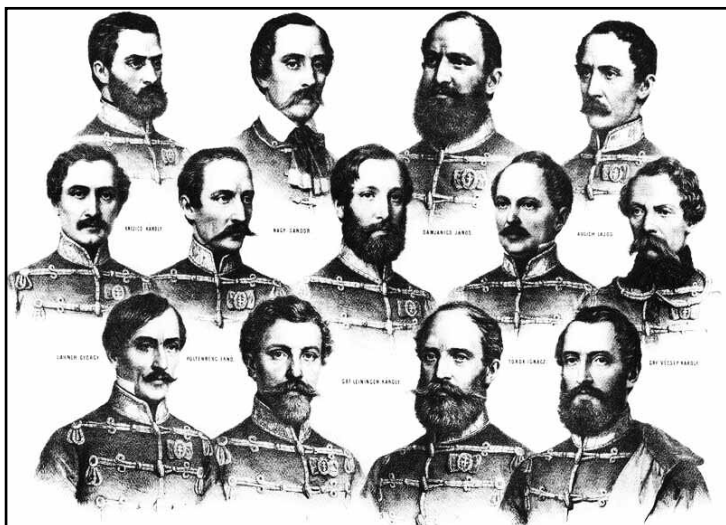
A **Gheorghe Falca** aradi és **Páva Zsolt** pécsi polgármester által pénteken a baranyai megyeszékhelyen aláírt dokumentum szerint a két város oktatási és kulturális bizottságai májusban üléseznek, a vértanúk Aradon őrzött ereklyéit október 6-tól ismerheti meg a pécsi közönség.

Az együttműködésnek köszönhetően több mint húsz közös programra, illetve vendégszereplésre, önkormányzati és oktatási tapasztalatcserére kerül sor. Ezeket Pécs részről a Pécsi Kulturális Központ, a Szivárvány Gyermekeház, a Pécsi Nemzeti Színház, a Horvát Színház, a Bóbita Bábszínház, a Pécsi Galé-

ria, iskolák és diákszínjátszókörök vesznek részt.

A tervek szerint Arad és Pécs képviselteti magát egymás kiemelt rendezvényein, kulturális intézményeik művészeti fesztiválokat, táborokat, rajzpályázatot szerveznek gyerekeknek, vasútmodell-parádét rendeznek, színházi, bábszínházi, diákszínjátszó előadásokat tartanak.

Lesznek kölcsönös képzőművészeti kiállítások, zenekari fellépések, iskolai együttműködések, továbbá tapasztalatcserék az intézményfinanszírozás, menedzselés, közös pályázati források felkutatása témakörökben. A felek fontosnak tartják, hogy szakembereik megbeszélést folytassanak az örökségvédelemről, az örökségvédelemre nevelésről is. (MTI, 2011. január 29.)

Kácser Anikó

Gyergyószárhegytől Velencéig Székelyek Itáliában, olaszok Székelyföldön

Olaszországot és Székelyföldet összekapcsolja a véletlen. Latinul a székely és a szicíliai embert ugyanúgy nevezik: *siculus*. Erről a nyelvi egybeesésről egy Málta és Nápoly között közlekedő kompon tizen-nyolc évvel ezelőtt hallott **Zágoni Zsolt**, aki idén védi meg az ELTE olasz szakán szakdolgozatát, amely a *Székelyek Itáliában, olaszok Székelyföldön* címet viseli. Az 1973-ban Sepsiszentgyörgyön született Zágoni Zsolt munkájából kiderül, sokkal több köti össze Olaszországot és Székelyföldet, mint a véletlen.

Az olasz nemzeti egységért küzdő **Garibaldi** hadseregében kétezernél több magyar, köztük székely katona harcolt többek mellett **Gál Sándor** vezetés alatt, akit a „székelyek Kossuthjának” neveznek. Az 1848–49-es szabadságharc leverése után különös szívóssággal üldözték a székelyföldi események vezetőit és résztvevőit, mert Bécs őket okolta, hogy 1848-ban a császári erők nem tudtak Erdély felől támadni. Akikre a legnagyobb veszély leselkedett, nagyrészt sikerült kimenekülniük az országból. Sokan csatlakoztak Garibaldihoz, olasz földön harcolva tovább a megálmodott szabadságért. **Barátosi Mircse János** (1834–1883) tizenöt évesen vett részt a magyar szabadságharcban. Világos után egy színésztársulattal hagyta el az országot, és néhány év múlva már Palermo bevételének és a voltornói

Az „újonnan” emelt **Petőfi-szobor** Segesvárnál (Forrás: Bosin család)

csata egyik hőse. A béke éveiben Velence, Milánó és Siena levéltáraiban fellelhető magyar anyag feltárásán munkálkodott. Ő dolgozta fel **Kapisztrán Szent János** levelezését, amelyet az abruzzói kolostor előljáróival, illetve Mátyás királlyal folytatott. Kutatásait *Történelmi adatok Capistranoi Szent János életéhez* (Esztergom, 1869) címmel adták ki.

Az olasz kolónia vezetője, a Bosin családfő (Forrás: Bosin család)

Csaknem ugyanebben az időben, a XIX. század végén egy észak-olaszországi falu, Predazzo lakosságának nagy része elindult Székelyföldre. Több hullámban érkeztek az Osztrák-Magyar Monarchia e távoli részébe, hogy állami megbízás alapján vasutat építsenek. Nehéz körülmények között, hajón, vasút-

tal és gyalog tették meg az utat falujukból Székelyföldre huszonnégy nap alatt. És bár hivatalos munkavállalásról volt szó, nem látták őket szívesen új otthonukban. A betelepülők vezetője a Bosin család volt, több vállalkozás mellett egy kőbánya tulajdonosa. A vasútépítésre szóló megbízás két évre szólt, de más felkéréseket is kaptak. Például kilencven százalékban ők szállították a Margit híd építéséhez a bazaltot, és ők emelték Segesvárnál *Petőfi Sándor* szobrát. Sok Predazzóból érkező család telepedett le végleg a Kárpáton túl, székely vagy román területen. Leszármazottaik, többek között a Gabrielli, a Kraighero, a Dzsákommellő vagy a Bosin család ma is ott él, és bár a nyelvet nem beszélik, olasznak vallják magukat. 1990

A ferences kolostor, amely egykor a rovásírás- emléket őrizte (Fotó: Kácsér)

után többen felvették a kapcsolatot az olaszországi távoli rokonokkal, évente nagy családi találkozót is szerveznek, és tanulják a nyelvet.

Székelyföld nem csak a vasútvonalat és néhány emlékművet köszönhet az olaszoknak. Egy itáliai hadmérnök, *Luigi Ferdinando Marsigli* (1658–1730) másolta és mentette meg az utókornak a harmadik legrégebbi rovásírás- emléket. A tudós grófort a kaland és a törökök elleni háború vonzotta Magyarországra. A Rába vonalát védte magyar katonák parancsnokaként, de török fogságba esett. Budavári raboskodása alatt feljegyzéseket készített a vár védelmi rendszeréről. A hagyomány úgy tartja, ennek segítségével sikerült Budát visszavenni a törököktől. Mindenesetre az tény, hogy miután magas váltságdíj ellenében kiszabadult, a császári csapatok tisztjeként vett részt Buda visszavételében, majd Erdélybe vezényelték. Marsigli bármerre került, nagy érdeklődéssel tanulmányozta a helyi természeti kincseket és a kultúrát. Székelyföldön feljegyzéseket készített az ottani emberek életéről, és akvarelleken meg is örökítette őket. Gyergyószárhegyen a Lázár-kastély mellett ferences kolostorban akadt a

A gyergyószentmiklósi örmény katolikusok temploma (Fotó: Kácsér)

kezébe egy körülbelül másfél méteres juharfa bot, amelyen egy rovásírással készült naptár volt a szentek neveivel és az egyházi ünnepekkel. Az eredeti írás 1450 körül keletkezhetett, ami azóta elveszett, csak Marsigli feljegyzése maradt fenn róla, amit most Bolognában őriznek.

Itáliai minorita szerzetesek hatására indult el Székelyföldön az ellenreformáció korában a drámajáték, azaz a színjátszás a Kézdivásárhelyi-Kantai Minorita Gimnáziumban. Az iskolát Nagy Mózses (1630 előtt–1709) alapította

Seminarium Clericorum Regularum címen 1681-ben Esztelneken azzal a céllal, hogy a jövő papjai és a nép tanítói felkészülhessenek hivatásukra, hiszen a területen előtte nem volt katolikus iskola. Mikor látta, hogy egymaga nem győzi a tanítást, két minorita szerzetest hívott segítségül, akik akkor Moldvában a De Propaganda Fide (Pápai Hittérjesztő Egyesület) megbízásából, Rómából jöttek, hogy a török által elfoglalt területen hirdessék az evangéliumot. P. *Guarini Bonaventura* és P. *Luccioli Miklós* mellett világi tanítók is működtek az iskolában, mint a csíksomortányi *Csomortányi Imre*, az altorjai *Nemes Szabó Mihály*, *Litteráti Tamás* és a berecki *Kovács Miklós*.

Guarini Bonaventura közbenjárása folytán XI. Ince pápa saját pénztárából évi

Székely katona az itáliai hadmérnök szemével (Forrás: MTA)

szolgáltak. A végleges kőépület már az alapító halála után, 1751-ben, a templom pedig 1727 és 1795 között készült el. Az iskola ma romokban van, a gimnáziumnak egy másik többszintes épület ad otthont, de a város szeretné egyházi segítséggel megmenteni, újjáépíteni az eredeti épületet.

Csíki székely asszony, ahogy Marsigli látta (Forrás: MTA)

negyven scudo (egy scudo több mint öt korona) támogatást adott az iskolának a minorita tanárok fizetésére. Az iskola jó híre hamar elterjedt, és felfigyelt rá az erdélyi egyházi és világi személyekből álló Katolikus Státus is. Ajánlották az alapítónak, hogy a félreeső Esztelnekről vigye át iskoláját a Kézdivásárhely melletti Kanta faluba (ma a város része), mivel az központi fekvésénél fogva alkalmasabb a nevelőintézet számára. Az új épület, amelybe 1696-ban költözött át az iskola, és a hozzá tartozó templom fából készült, a bentlakásra szintén kis faházak szolgáltak. A végleges kőépület már az alapító halála után, 1751-ben, a templom pedig 1727 és 1795 között készült el. Az iskola ma romokban van, a gimnáziumnak egy másik többszintes épület ad otthont, de a város szeretné egyházi segítséggel megmenteni, újjáépíteni az eredeti épületet.

Az iskola a XVII-XVIII. századi drámajátékok egyik erdélyi központja volt. A minorita szerzetes tanárok vezetésével a diákok liturgikus játékokat, bibliai drámajátékokat, moralizáló és hittvitató drámákat adtak elő. A nagypénteki szertartás részeként mutatták be például a *Centrum animae Crux Christi* című lírai hangvételű elmélkedő jelenetet. A misztériumjáték kiszorult a szertartásból, mert közönségét nem

tudta befogadni a szűkre szabott templom, és a sok szereplőt felvonultató cselekmény számára a szentély kicsinynek bizonyult. Az előadásra így többnyire a templomon kívül került sor. A minorita szerzetes, *Fancsali István* írta azt a tékozló fiú történetét feldolgozó drámát 1738-ban, amely a szerzetből szülei kívánságára kilépő ifjúról szól, aki a világ csábításának engedve nem tér meg apja házába, mint a tékozló fiú, hanem annyira gonosszá válik, hogy még apját is megöli a nyílt színen. A szintén Kantán bemutatott magyar nyelvű *Leoninus és Geonina* című moralitás pedig a legvéresebb szerelmi tragédiák egyike.

De Székelyföld és Itália szellemi kapcsolata nemcsak a múltban élt. *Fogolyán Miklós* (1927–1999) mechtarista szesztes pap, a gyergyószentmiklósi örmény templom volt plébánosa tizenkét éves korától kezdve nagyrészt Velencében, illetve Olaszországban tanult és élt. A Velencéhez tartozó San Lazzaro szigetet, ami korábban lepratelep volt, az 1700-as évek elején a pápa adományozta a mechtaristáknak, a bencés regula szerint élő örmény szerzetesrendnek.

A szigeten épült kolostorban már kezdetektől éltek Gyergyószentmiklósról érkező örmények, a kolostor harmadik apátja, *Ákoncz Kövér István* is erdélyi volt. A rend egyik célja az örmény kultúra és nyelv ápolása, és ezt a célt tűzte ki Fogolyán Miklós is. Örményt tanított a velencei örmény gimnáziumban és általános iskolában. Már 1974-ben haza akart menni, mikor elhunyt a gyergyószentmiklósi plébános, hogy átvegye a környék örménységének gondozását, ám csak 1991-ben térhetett haza. Számítógépes nyilvántartásba vette a helyi örmény népességet, kétnyelvű imádságos és zsoltáros füzetet szerkesztett. Ma már csupán három-négy ember beszéli a nyelvet Gyergyószentmiklóson, és azok is egyre kevesebben vannak, akik örménynek vallják magukat, holott a város a székely örménység egyik központja. Fogolyán Miklós bátyja, *Fogolyán András Vilmos* (1916–1976) fordította örményre többek között a *Pál utcai fiúkat*, *Az ember tragédiáját* és az *Egri csillagokat*, amelyeket a negyvenes évektől kezdve Velencében adott ki.

Fogolyán Miklós 1997-ben visszatért Olaszországba, Velencében halt meg. Gyergyószentmiklós örmény temploma plébános nélkül maradt évekig. 2003-ban küldtek oda ismét papot, *Puskás Attilát*, aki megpróbálja a székely örménységet fenntartani. (Megjelent: *Új Ember* katolikus hetilap, 2005. jan. 16.)

San Lazzaro szigete, amelyet a helyiek örmény szigetnek is neveznek

Pályázati felhívás

A Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió és a Budapest XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

„Örmény kódexek, örmény motívumok – gyermek alkotásokban”

címmel tábor és játszóház keretében, illetve egyénileg készített munkákat kíván bemutatni a **2011. október 25-i kiállításán**, amelyet a XII. kerületi Művelődési Központban (Budapest XII., Csörsz utca 15.) rendez.

Felkészülési lehetőséget nyújtanak a Szentpéteri Stúdió táborai és játszóház műhelyei. Ezeket képző- és iparművészek, restaurátorok vezetik, akik a kiállításon saját alkotásaikat is bemutatják. A játszóház több műhellyel dolgozik: kódex-, ikonkészítő-, iniciálé-, papír-, ékszerész-tűzzománc- és textilműhely. A pályamunkák önálló alkotások, nem a kódexek, illetve a motívumok másolatai. A beadott alkotások elbírálását a Szentpéteri Stúdió művészei végzik. Kategóriánként 3 díjazott lesz, de minden résztvevő emléklapot kap.

A pályamunkák beadási határideje: 2011. június 15.

Korhatár: 7–18 év

A pályamunkák mérete: max. A3 + paszpartu

A pályamunkákat a Budapest XII. kerület Hegyvidéki Önkormányzat Ügyfélszolgálatán (Budapest XII., Böszörményi út 23–25.) lehet személyesen leadni, vagy erre a címre postán elküldeni (irányítószám: 1126).

A borítékra kérjük ráírni: Örmény kódexkiállítás pályázat

Bővebb felvilágosítás kapható: borosnyay.klara@szentpeteri-studio.hu

Fontos: A határon túlról (Erdélyből, Kárpátaljáról stb.) is várunk pályázókat, illetve felkészítő rajtтанárokat.

Borosnyay Klára
Szentpéteri Stúdió vezetője

Csikszentgyörgyi-Ficzus Margit
XII. ker. Örmény Önkorm. elnöke

Március 26-án nagyon sikeres volt a Szentpéteri Stúdió kihelyezett gyermekfoglalkoztatása a Szilágyi Zsolt által szervezett Budapest II. kerületi, Máriaremetei Kegyetemplom melletti, Hímes utca 3. szám alatti piacon

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története**A csodálatos birtok bemutatása – Vedres és Schefcsik látogatása Écskán – Az új kastély építése – Liszt Ferenc 1820-ban**Écskán tart hangverseny**(5. rész)*

Écska, Dél-Magyarország egyik legszebb birtoka, számtalan figyelemre méltó vendéget vonzott, akik feltétlenül szükségét érezték, hogy meglátogassák. Ez szinte presztízzsé válik a nemesség körében, de nem csak Torontál megyében.

A Lázárok és Écska falu neve hosszú években keresztül beleszövődött a császárság elit körei történetébe. Szerencsére többször pozitívan, mint negatívan. A birtok e korszakáról és Écska faluról egy magyar útirajzíró és újságíró, Vedres István gyönyörű leírást készített, aki a szegedi piarista kollégium rektora, Schefcsik Aloysius kíséretében 1817. július 16-án látogatta meg az écskai birtok tulajdonosát. A leírás egy brossurában maradt fenn, melyet az újságíró Vedres 1817-ben jelentetett meg Szegeden és kivonatossan a következőképpen hangzik:

„A régen várt Écskával való találkozás több mint kellemes volt. A remélnél sokkal többet éltem át és a személyes benyomások messzemenően lenyűgözőbbek voltak a barátok és útítársam, Schefcsik elbeszélésénél. Ha az éjszakát átváltoztathatnánk nappallá, még akkor is kevés idő lenne, hogy láttassuk és élvezzük e táj szépségét.

Maga a földbirtokos Lázár Ágoston a kastélyhoz való megérkezésüinktől szinte egész végig velünk volt. De kellemesen éreztük magunkat Lapade József, a birtok teljhatalmú intézője társaságában is. Beszélgetéseink fő témája az ország gazda-

* Szerbből fordította Letenyei Bea

sági helyzetéről szólt, és az écskai birtok további fejlődésével volt kapcsolatban, valamint a régió további erdőültetésének szükségességéről is beszélgettünk. Elégedettséggel szemléltük az ötéves törzseket, melyek ez alatt az idő alatt elérték csaknem a négy öles magasságot és hét hüvelyknyi vastagságot. A fák többségének már gyümölcse is volt. Az intenzív és megtervezett erdősítéssel maga Lapade ismeretett meg minket, valamint Bretsnájder és Hebein is kimerítő adatokkal szolgáltak. Órákon keresztül sétáltunk a gyönyörűen kövezett ösvényen, amely az erdőn keresztül a napórák oszlophoz vezetett...”

„...Mindenek előtt észrevettük, hogy a hatalmas terjedelmű legelőket (több ezer hold) feltörték és búzával beültetett szántóföldekké alakították. Ezek a legelők egykor Écskától Begafőig (Klek), valamint Jankahidig terültek el, és több ezer marha legelt rajtuk...”

„...Nagy meglepéssel és jókora meglepetéssel állapítottuk meg, hogy Lázár Ágoston birtokán a földművelés a legmodernebb gépekkel történik, ami ebben az időben ezen a vidéken ritkaságnak számított. Ebben az időben a földesúr gép parkjában a következő gépek voltak meg-

találhatóak: hárombarázdás eke, egy vetőgép, eke a krumpli és a kukorica befedéséhez és eke a gyomok tisztítására (az egyik öt a másik hét késsel)...”

„...Pontosan a földesúri kastély és uradalom túloldalán egy komp található a Begán keresztül, míg a másik oldalon, a tágas erdő végében sörgyár. Közvetlenül a sörgyár mellett egy szárazmalom helyezkedik el. A földbirtokos kastélyának parkjában ritka fákat lehet látni, az ösvények fehér kővel vannak leszőrva, és minden fa táblával van megjelölve. Minden felirat latinul íródott. Mindenhol rend és tisztaság uralkodik... Ágoston csemetekertjéből számos helyre kerültek facsemeték, fásorként telepítve a környező falvakban...”

A Lázárok és Écska neve 1820-ban ismét szárnyra kelt az egész birodalomban. Ebben az évben a falu legfontosabb eseménye augusztus hónapban zajlott. A főúri kastély építésének munkálatai befejeződtek. Az ünnepélyes megnyitót augusztus 29-re szervezték, de a faluban még pár héttel előtte zürzavar és összevisszaság uralkodott. A falu vezetése hozzálátott az egész birodalom területéről érkező magas rangú vendégek fogadására. Kijavították, lemeszelték a házakat, az utcákat és kerteket megtisztították, a bokrokat megnyesték és a fasorokat megformázták. Diadálíveket helyeztek el a falu teljes hosszában.

Az ünnepség este kezdődött el díszes fáklyás felvonulással, ahol a falu majd mindegyik felnőtt tagja részt vett. Másnap folytatódott az ünnepség a meghívott magas rangú vendégek jelenlétében a kastély ünnepélyes felszentelésével, ebédell, vadászattal, valamint gondolákkal való csónakázással a Begán és a Nagy tavon.

Écska nagyra becsült vendége aznap a híres gróf Esterházy volt, aki erre az eseményre magával hozta a kor „csodagyere-

két”, a későbbi híres zongoraművészt és zeneszerzőt, Liszt Ferencet. A tehetséges, mindösszesen kilenc éves zongorista az ünnepi vacsorát követő játékaival elkápráztatta a meghívott vendégeket, akik lelkesen ünnepelték játékát. Az ünnepelés két napig tartott. Még két év múlva is e két-napos rendezvényről meséltek a faluban, amely még a legszegényebb helyiek számára is a szépségéről és jótéteményéről maradt emlékezetes, amit ők is átélhettek.

Az 1821. évvel a XIX. század legjobb évtizede kezdődik el a falu életében. Ez mindenképpen összefüggött az egész Lázár birtok erős gazdasági erejével, az ebből eredő jóléttel, amit addig elért. A falu és a birtok fejlődése csúcshoz érkezett, és Magyarország legjövendelőbb birtokává vált. A falu tehetséges lakói – románok, németek, bolgárok, magyarok és néhány szerb – sikeres földművelők, állattenyésztők, szőlőtermelők, konyha kertészek, kertészek, akik a császárság piacára különleges árakat vsznek, a legjobb minőségű vetőbúzákat, kukoricát, gyümölcsöt és zöltséget, csemetefákat, szarvasmarhát, juhokat és disznókat, szőlőt, – és ami ekkoriban nem mindennapi jelenségnek számított, hogy tél idején nyári gyümölcsöt kínáltak, melyeket melegházakban neveltek.

Lázár Ágoston okos és rátermett, leleményes vezetésével az écskai uradalom kinötte környezetének kereteit. Az uradalom fennállásának első negyven évében a Lázár család nagy tekintélyt szerzett az egész császári birodalomban. Az újonnan felépített kastély és a körülötte lévő park az akkori legelismertebb személyek találkozó helye lett. A család tagjainak különféle élettörténete, – amely néha viharos, néha tragikus, ám szép és nem mindennapi volt –, vonzotta magához a társadalom figyelmét.

Folytatjuk

Zay Éva

Kolozsvári eskütétel: félszázan lettek magyar állampolgárok

„Értelmet nyertek a szavak:
minden magyar felelős minden magyarért”

Semjén Zsolt magyar miniszterelnök-helyettes jelenlétében zajlottak tegnap a kolozsvári magyar főkonzulátuson az első állampolgársági eskütelek az egyszerűsített honosítási eljárás január 3-i rajtját követően. Adatvédelmi megfontolásból az esemény zárt ajtók mögött történt, de több személy is vállalta a sajtónyilvánosságot, így például Tőkés László, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT) elnöke, továbbá Sándor Krisztina, a Magyar Ifjúsági Tanács (MIT) elnöke, aki a Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor (közismerten: Tusványos) szervezőcsapatával együtt tette le az állampolgársági fogadalmat. Az ünnepélyes mozzanatot követően Semjén Zsolt a magyar küldöttség kíséretében megkoszorúzta Márton Áron püspök szobrát. Az eseményeket lezáró állófogadáson a miniszterelnök-helyettes kiosztotta a magyar állami elismerésben részesült erdélyi személyiségek kitüntéseit.

Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes az eskütételt követően kiemelte: immár értelmet nyertek a kolozsvári születésű Szabó Dezső szavai, miszerint „minden magyar felelős minden magyarért”, majd az átelt esemény történelmi jelentőségét hangsúlyozta. Mint elmondta, mindmáig mintegy ötvenezren nyújtották be a magyar állampolgárság könnyített megszerzésére irányuló kérelmet. A felsorakozott új magyar nemzet- és polgártársak mellett Semjén köszöntötte mindazokat a magyar állampolgárokat is, akik a maguk során Gyulán román állampolgársági igénylést nyújtottak be, hangsúlyozva: a magyar állampolgársági törvény a román mintát követi. A magyar nyelvet, kultúrát és magyar identitást felvállaló, határokon kívül élő magyarság immár nemcsak kulturális, hanem jogi értelemben is a magyar nemzet tagjává válhat, amely Szent István kora óta létezik – emelte ki a politikus.

– Életem egyik legemlékezetesebb ünnepe a mai – jelentette ki Tőkés László EMNT-elnök, az EP alelnöke az eskütételt követően. A magyar állampolgársági törvényt az 1848–49-es szabadságharc tizenkettedik pontjának szellemében hozták meg: immár érvényesülhet a magyarok Európával való uniója, és a magyar közösségek Európán belüli egyesülése is, az államok szuverenitása és országhatáraik tiszteletben tartása mellett – hangsúlyozta Tőkés László, köszönetet mondva a magyar kormánynak a trianoni békediktátum ütötte sebek, illetve a rosszemlékű, 2004. december 5-i népszavazás okozta csalódás orvoslásáért, a szétszakadt nemzetrészek ily módon történő egységesítéséért.

– Felemelő érzés volt megélni ezt a felhőtlenül boldog napot, hiszen történelmi igazságtétel, hogy immár jogilag is magyarnak tekinthetjük magunkat – mondta el lapunknak Sándor Krisztina MIT elnök,

kiemelve: az állampolgársági esküt letévő Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor több mint húsz fős csapata az első fiatalokból álló szervezet Erdélyben, amely megtette ezt a lépést. Hozzátette: szeretné, ha minél többen követnék példájukat.

Szilágyi Mátyás főkonzul lapunknak elmondta: Kolozsváron körülbelül ötvenen tették le az állampolgársági fogadalmat. Az eskütétel zártkörű volt, ugyanis az állampolgársági ügyintézés adatkezelést jelent, illetve az állampolgárság megszerzése, birtoklása is személyi adatnak tekinthető, így erre vonatkozó információk csak az adott személy beleegyezésével hozhatók nyilvánosságra – részletezte. Az első – ünnepélyes, ugyanakkor bensőséges hangulatban zajlott – fogadalmátételen a honosítási kérel-

met január első hetében benyújtó polgárok, köztük ismert személyiségek vettek részt, akik a honosítási oklevél mellett egy úgynevezett személyi kártyát is kaptak, amely azonos az anyaországi polgártársakéval, természetesen a magyarországi lakcímet leszámítva – magyarázta a diplomata.

A honosított magyar állampolgárok az eskütétel során egy díszes, Szent István ábrázoló dossziéban kapják meg a honosítási okiratot, amelyen a kérelmező választása szerint születési helyként mindössze a helység történelmi magyar neve szerepel, vagy pedig a magyar elnevezés, és zárójelben a jelenlegi, idegen nyelvű településnév. Minden más okiraton születési helyként a történelmi magyar elnevezést és zárójelben a mostanit tüntetik fel.

Érdemrendek erdélyi személyiségeknek

– Az egyszerűsített honosítást szentesítő fogadalmátétel sok évtizedes sérelmet, jogfosztást orvosol, a magyar nemzeti összetartozás első látványos bizonyítéka. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharcról való megemlékezés előestéjén a magyar állam kitüntetésekkel méltatja a társadalmi, kulturális, művészeti életben kiemelkedő teljesítményt nyújtó személyiségeket – fogalmazott Szilágyi Mátyás az eskütételt követő ünnepélyes díjkiosztást felvezető beszédében. A magyar küldöttség tagjaként az eseményen jelen volt Wetzl Ta-

más miniszteri biztos és Répás Zsuzsanna helyettes államtitkár, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Nemzetpolitikai Államtitkárságának vezetője is.

Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes az alábbi kitüntéseket adta

Középen Murádin László

át: Magyar Köztársasági Érdemrendet Tisztikereszttel: dr. Kovács András művészettörténésznek, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem (BBTE) tanárának, az MTA külső tagjának; **dr. Maros Dezső** gépészmérnöknek, a Műszaki Egyetem tanárának, a Román Akadémia főkutatójának (akinek nevében felesége vette át az érdemrendet); Tőkés István nyugalmazott teológiai professzornak, az Erdélyi Református Egyházkerület egykori püspök-helyettesének. Magyar Köztársasági Érdemrendet kapott Lovagkereszttel: Nagy Pál irodalomtörténésznek, kritikusnak, szerkesztőnek; Mihály Ferencnek, a BBTE oktatójának, farestaurátor-

nak; **Murádin Lászlónak**, a Román Akadémia főmunkatársának, a Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények nyugalmazott főszerkesztőjének; Sipos László festő-, és grafikusművésznek, a Romániai Képzőművészek Szövetsége tagjának. Magyar Köztársasági Érdemrendet kapott Ezüst Érdemkereszttel Emődi Tamás, a Királyhágó-melléki Református Egyházkerület tanácsosa.

(*Szabadság, 2011. március 15.*)

(*Szerkesztői megjegyzés: A kiemeltek örménymagyarok. Gratulálunk a díjazotaknak!*)

Senkálzky Endre Érdemes Művész-díjat kapott

A március 15-i nemzeti ünnep alkalmából Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter hétfőn átadta a Kiváló Művész és az Érdemes Művész-díjakat Budapesten, a Petőfi Irodalmi Múzeumban.

A díjazottak között erdélyi, illetve erdélyi származású művészek neve is szerepel.

A kultúráért is felelős tárca tájékoztatója szerint a Magyar Köztársaság Kiváló Művésze címet Bács Ferenc Jászai Mari-díjas színművész, érdemes művész; Páll Lajos festő- és grafikusművész, költő, érdemes művész kapta meg.

A Magyar Köztársaság Érdemes Művésze elismeréssel Both András díszlet- és jelmeztervezőt és Senkálzky Endre színművészt, a Kolozsvári Állami Magyar színház örökös tagját jutalmazták.

Megkapta a címet a Magyarokiszai Nagy József (Josef Nadj) táncművész, koreográfus is.

(*Szabadság, 2011. március 15.*)

Szerkesztői megjegyzés: Senkálzky Endre örménymagyar színésztől már többször hírt adtunk a füzetek hasábjain.

Március 15-i további díjazottjaink:
Kobzos Kis Tamás – Liszt-díj
Viczián Ottó – Jászai Mari-díj

Áll a bál az örményeknél Örmény Nemzetiségi Nap

Mikor kell gazdag programot kínálni? Mikor minden téren takarékosági intézkedések húzzák meg a határt – kulturális és társadalmi létünknek egyaránt. Ilyenkor nagyobb az összetartás is.

Még a nap is szebben ragyogott ránk február 26-án délelőtt, mikor a fiatal szülők és „nagyik” hozták a gyerekeket a Budavári Örmény Önkormányzat által meghirdetett üvegfestésre, gyöngyfüzésre, rajzversenyre. **Sasvári–Merza Krisztina** várta az érkezőket. Csendes foglalkozásnak indult; szépen, gondosan festegettek, rajzoltak, ismerkedtek. **Zsuzsmó bohóc és barátja Viki** elcsábította az egyre bátrabb gyereksereget, és öröm volt nézni, hallani, amint Vuk, Pál Kata Péter és sok más gyermekdal összehozta, megtáncoltatta és mesefigurává változtatta közösségünk legifjabb tagjait.

A rajzok és színezésük érzékenységről, fantáziáról tanúskodnak. A gyöngyfüzések ékeskednek, sasok és vonatok száguldva repülnek, erdők és üvegre festett örmény zászlók vidáman pompázhatnak: itt mindenki jól érezte magát. **Viszontlátásra! Cteszutjun!** – így búcsúztunk, és az elfelejtett örmény

A gyereksereg és Zsuzsmó bohóc

nyelv **Mertaian Ermone** segítségével visszarepült a gyermekek ajkára.

Mikor a farsangi műsort szerkesztve rábukkantam az erdélyi Erzsébetváros tekintetes tanácsának 1750. esztendő december 28-án hozott takarékosági rendeleteire, eszembe jutott Nagyanyám intó szava: „*Ez most neked szól!*”. Az aktualitás mellett már csak hab a tortán, hogy a Tabán Helytörténeti Kiállítás és Dokumentációs Központban Tabán csodás régi életét bemutató relikviái között keltek életre őseink hatóságai rendeletei.

Aki az előző években részt vett Vidám örmény estjeinken, tudja, hogy azt a Tabáni Terasz hangulatos Borpincéjében tartottuk és langyos őszi estén az udvaron vacsoráztunk. A februári hideg átrendezte a helyszínünket, így **Jankóné Pajor Ildikó** a Tabán Társaság elnöke vendégül látott minket a múzeumban. Mint megnyitó beszédében mondta: „Itt az látható, ami nincs”. A régi Tabán emlékét őrzi a szoba-

Várady Mária és Máté Krisztina színművész

belső, konyhai eszközök, sok-sok értékes kép, akvarell, fotó. Jó példa számunkra, hogy minden tárgy mi elődeinkről ránk marad, értékes!

Nagyszámú közönség gyűlt össze. Az előadás új hangokkal gazdagodott – prózában, zenében egyaránt. **Máté Krisztián** színművész veretesen – humorosan idézte az Ötvös János és Issekutz Vártán fiai, Auxend és Chengánosz által hozott határozatokat. Kiváló páros a Gáti-Németh Duó. **Németh Anna** kicsit sze-xi – nagyon érzékeny hangján jól szól-tak a slágerek. Élmény volt hallgatni **Gáti**

A Tabán Helytörténeti Kiállítás és Dokumentációs Köz-pont közönsége az Örmény Nemzetiségi Napon

Pált, aki a számunkra oly kedves *Charles Aznavour(ian)* dalait adta elő. Aki nem jött el, sajnálhatja.

Különleges fűszerekkel készült a dolma és az armlöv, finom az örmény csöröge is.

Sok értékes tombola talált gazdára **Böjtösné Opra Györgyi** segítségével: könyvek, CD-ék, DVD-ék, színházjegyek, konyak-kóstolók, és egy palackposta – ötcsil-lagos üzenet a jereváni konyakgyárból, melyet **Tasi Bence**, a budapesti Ararát konyak-üzletek vezetője adott át a szerencsés nyertesnek. Köszönjük a Budavári Önkormány-zat, Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Litea Könyvszalon, Brandy Szalon, egyszóval mindenki támogatását!!!

Ezúton értesítjük kedves közösségünket, a Budavári Örmény Kisebbségi Önkormány-zat Képviselő testülete úgy döntött, hogy a tombolajegyekből származó teljes bevételt az Orlay utcai Világosító Szent Gergely Örmény Katolikus Lelkészségnek ajánlja fel.

Ha Isten ad erőt és időt, jövőre is Örmény Nemzetiségi Napon találkozunk, a Tabán-ban. Ha jövőre is a **Szőke István** rendező ta-nácsait követjük, ilyen sikeres esténk lehet.

Dolváth Jev Árohsutyun!

Szerencsét és egészséget!

Várady Mária
a Budavári Örmény Önkormányzat elnöke

Habán Ildikó ajándékozta az Örmény Kato-likus Plébánia Könyvtárményének a fenti fekete ceruzarajzot. A kép a szépanyját ábrázolja, aki Szentpétery lány volt és Er-zsébetvároson élt. A 22,5 x 28 cm keretezett rajz szövege: „Levétetett 1845 év 28 Június hóban 19. Évében”

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben

(16. rész)

63. Joseffi Ferenc, örmény szertartású. 1815 után Kabdebó János plébános, főesperes mellett egy ideig Erzsébetvároson káplán. Nagyváradon halt meg 1823. nov. 5.

64. Joseffi Imre, szül. Erzsébetvároson, 1844. júl. 19. A gimnáziumot Erzsébetvároson és Gyulafehérváron, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve 1867 aug. 15. Szolgált Baróton, 1868: Segesváron káplán, 1871: Brassóban tanár és káplán haláláig. 1891. márc. 10-én halt meg, egy robbanás következtében összeégett.

65. Kabdebó János, örmény szertartású. Szül. Erzsébetváros. Bécsben és Velencében tanult. Szolg.: 1803: Erzsébetvároson kp., 1805: kerületi jegyző, 1815–1832: plébános és esperes, 1819: tb. Kanonok. Meghalt 1832. márc. 27. A Magyar Katolikus lexikonból címszavát Kádár Dáni-el készítette el, tőle ennél többet is megtunduk: „**Kabdebó János** (1780 – Erzsébetváros, 1832. márc. 27.): örmény plébános. – 1809: Erzsébetvárosban az örm. kat. plébános helyettese és alesperes. 1815: örm. kat. plébános és kerületi főesperes. 1819: tb. kanonok., 1823: Szepessy pápa utasítására örm. directoriumot készített az erdélyi örm. kat. plébániák részére, Szt. Meszrob és Szt. Szahák rendelkezései alapján. 1824: cenzúrázták és kinyomtatták Velencében Donácujc néven. Bevezette a lorettói litániát, megújította a főtemplom szenté-

lyét, szegényalapot és szegényházat létesített. Szentbeszédeinek két kéziratot köte-tét a szépvízi örm. kat. plébánia őrzi”. A címszó végén bibliográfiai adatok is jelzik, hol olvashatunk többet Kabdebó Jánosról. *Armenia 1891:12. sz. (Ávedik Lukács: Er-zsébetváros örm. kath. lelkészei); 1903: 1. sz. (Bányai Elemér: A „Donácujc”) – Ávedik 1901:109.*

Megérdemli, hogy Ávedik Lukács könyvéből, Erzsébetváros monográfiájából fel-idézzem alakját. „Az egyházi hivatalt ki-tűnő avatottsággal 1832-ig viselte. Neki köszönhetjük a szentély megújítását, a sz. Erzsébet tiszteletére segesvári Thalman Mihály által két ízben öntött 27 mázsás nagy harangot, melynek öntése font sze-rint 30 koronába került, a Kiss család ál-tal ajándékozott két ezüst lámpát és 6 nagy ezüst gyertyatartót, melyeket elhasznált ezüst darabok beváltásával szerzett meg, a nagy ezüst kereszt és szentségtartót, a stal-lum felállítását, a keresztelő kutat, az egy-házi szegény alap és ház létesítését. (...) Kabdebó idejében létesült a város költsé-gén a temetőr számára épült sövényház, mely közelebről lebontatván, helyére kő-házat emeltek. (...) Irodalmi működését hét kötetben írva hagyott örmény s néhány magyar prédikációja hirdeti.

Jellemző, hogy a korát felülmúló Kabdebó plébánost, midőn főesperesi méltóságába Jvuly kanonok beiktatta, a város közönsége aranyos övvel tisztelte meg és a lakomára 300 Rforintot adományozott. Úgy látszik, hogy ritkán, vagy későn

erti meg a kor nagy embereit. Így történt ez a sokat üldözött Kabdebó János főesperes plébánossal is, kiről legméltóbb tanúságot tesz Erdély püspöke, midőn Erzsébetváros közönségének a következőket írta: **Benne elvesztettem egyházmegyém fényét, káptalanom díszét, s ti a legnemesebb atyát, azért kérjétek a sz. Lelket, hogy bár árnyékát feltalálhassátok.**”

66. Kabdebó János, Örmény szertartású. Szül. 1806. szept. 19. Pappá szentelve: 1831. nov. 1. Előbb mechitarista szerzetes. Szolgált 1844: Erzsébetvároson káplán, 1869: pápai kamarás.

67. Kapatán Márton, Szül. Szamosújváron, 1813. nov. 11. A gimnáziumot Szamosújváron és Kolozsváron, filozófiát és jogot Nagyváradon, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá 1839. aug. 22-én szentelték. Szolgálati helyei: 1839: Kézdiszentkeresztben káplán, 1841: Marosvásárhelyen, 1842: Szilágysomlyón gimnázium tanár, 1843: Zalatnán tanár és káplán, 1846–1854: Topánfalván lelkipásztor, ahonnan később el látja Abrudbányát és Aranyosbányát is.

Itt megszakítom a Ferenczi Sándor könyvéből vett adatokat, és kiegészítem a világhálóból megismert tényekkel, annál is inkább, mert alig egy hónapja emlékeztünk az 1848-49-es forradalomra és szabadságharcra.

Tamási Zsolt Ínség és borzalom. 48-as események Alsófehér-vármegyében című írásából idézek, amely a **Keresztény szóban** jelent meg. (részletek)

„Az 1848-1849-es eseményeknek nagy az irodalma, és gyakran a forradalmi eszmék és eredmények ünneplése áll ezek középpontjában. Am a forradalom sokszor és sok helyen, ahogy az Alsófehér várme-

gye bányavidéki esperesi kerülete esetében is inkább fájdalommal, szenvedéssel, szegénységgel, gyászal járt. Alább a forradalmi eseménytörténetet e vidék egykor volt lakóinak szemszögéből szeretnénk bemutatni, kivált a római katolikus egyháznak a forradalomban játszott szerepére, és a szabadságharcnak az egyházra való hatásaira reflektálva. E problémáról világi és klerikus szerzők egyaránt valóságos képet festettek már, s így csak arra szorítkozunk, hogy a gyulafehérvári érseki levéltár anyaga alapján a már megrajzolt képet újabb bizonyítékokkal támasszuk alá, s ahol szükséges, kiegészítsük, pontosítsuk. Erre e levéltári anyag annál is inkább alkalmas, mert a papság állt a legközelebb az emberekhez, hívekhez s így jelentéseikből valóban hiteles képet nyerhetünk az eseményekről. A bányavidéki forradalom: tragédiák, vérengzések sorozata, s ma (már) ez a kérdést sem lehet kikerülni.

A lakosság Alsófehér vármegye területén nemzetiségi szempontból igen megosztott volt. A másságot ellenségeskedéssé torzította a birodalmi politika. A vármegye területén csak 13% volt a magyarság részaránya.

A forradalmat Erdély minden nemzete üdvözölte. A polgári őrsapatok szervezésénél ezekbe sok román is beiratkozott, s csak az izgatások hatására léptek ki. A vérengzések alkalmával az ez ellen küzdő románok magatartása is tanúsítja, hogy a románság egészének alapállása nem a nemzeti gyűlölködés volt. A békés viszony azonban lassanként bomladozni kezdett. Fellátásukra a hangadók kiszélték, hogy a császár már régen felszabadította a jobbágyokat, de ezt a magyarok eddig eltitkolták. Így kovácsoltak az úrbériség megszűnéséből magyarelles fegyvert. Nehezen hihető, hogy jobb politikával megnyerhető let-

tek volna a nemzetiségek, mert a birodalmi kancellária ördögi tehetséggel változtatta újabb és újabb feszültségforrásokká a megbékélési kezdeményezéseket. A korrupt osztrák kormányzat megtevesztette a hegyi románokat, s a katonai vezetők azzal is tisztában voltak, mi fog történni, ha felhájtják a tömeget.

Abrudbánya

E plébánia híveinek száma 1010 és a hozzátartozó filiákkal együtt 1156 lélek volt Kovács József plébánosi működése idején, aki egyben a kerületi esperes is volt. A hívek magyar-, német- és románajkúak.

A lelki életre az üldöztetés pozitív hatással volt. Soha nagyobb vallásos buzgóságot kifejlődni, mint most híveimben, sőt egész városnépemben nem tapasztaltam, írja az esperes, aki e nehéz időkben vigasztalja az általa pásztorolt híveket, járja az esperesi kerület plébániáit, s állandóan írja jelentéseit a püspöknek, tájékoztatva őt a helyzetről, az egyre számosabb nehézségekről. Alapállása a kitartás, nagyon bízott abban, hogy a sötét felhők hamar tovatűnnek, de később igazolódott, hogy a helyzet alakulása visszafordíthatatlan. 1849. február 13-i jelentésében már azt is pozitívnak tartja, hogy a naponkint tornyosult veszélyek közt is ez óráig az Úr Isten különös kegyelméből életben vagyunk. A félelem már e bátor lelkipásztor lelkét is eltöltötte, első levele ez, amely végére e rövid megjegyzést írja oda: „igen-igen félve.”

Így következett el az 1849-es év gyászos májusa, amikor a románok felgyújtották az abrudbányai templomot és a plébániát is és meggyilkolták az esperest, Kovács Józsefet, aki élete utolsó tragikus pillanatáig helytállt, s aki sokat, de eredménytelenül fáradozott e vidék lakosainak megbékéléséért. Ekkor a lelkipásztoral együtt a

halálban lett sorstársa mintegy 120 polgári személy is. A kínzásoktól félt lakosság nagy része az öngyilkosságot választotta. Május 18-án Hatvani újra visszament Abrudbányára. Miután teljes vereséget szenvedett, a gyilkolás addig folyt, míg akadt élő magyar ember Abrudbányán. A megölt abrudbányai esperes és áldott emlékü plébános K. József a rablástól esetleg megmenekült anyagi javainak elrendezését a püspök **Kapatán Márton topánfalvi** és Thót István verespataki plébánosokra bízta, s ugyanakkor feladatukká tette, hogy az abrudbányai görög egyesült (unitus) lelkészt megkérjék, hogy templomában római katolikus szentmise megtartását engedélyezze. Thót Istvánnak augusztus 27-ei jelentéséből kiderül, hogy a görög katolikus lelkész a misézést saját oltárán megengedte, viszont megtagadta, hogy templomában római katolikus oltárt állítsanak fel. A megölt esperes vagyonát Thót részint a hatóság, részint privát kezek által elfoglalva találja. Visszaszerzésük érdekében segítségért Avram Iancuhoz folyamodott.

A püspök az abrudbányai plébánia adminisztrációját a topánfalvira bízta, s az esperesi feladatokkal ideiglenesen Bodnár Lajost, a Zalatnáról Nagyágra helyezett plébánost bízta meg. A híveknek azonban akik miatt igyekeztek a plébánia helyzetét rendezni **Kapatán Márton** szeptember 30-ai levelére a püspöktől október 8-án küldött válaszból kiderül, hogy még ekkor sem lehet misét tartani a félelem és rettegés miatt, mely a híveket még mindig bujkáló és zárkózott állapotban tartá. A félelemtől már nehéz nekik megszabadulni. A világosi fegyverletétel után folytatódottak a fosztogatások; Ludwig von Wohlgemuth rendeletére 1849. augusztus 11-én Avram Iancu feloszlatta seregét. A polgárháborúban kapott sebeket azonban Abrudbánya már nem tud-

ta kiheverni. 1851-ben már 636-ra csökkent a magyarság száma. 1852-ben (tehát Kapatán Márton szolgálatának idejében B.K.J.) felépült az új paplak és egy fatemplom is, amelyet 1876-ban harangokkal is elláttak. Az anyakönyvek csak 1852-től maradtak meg, s a hívek száma 1882-re is csak 788-ra emelkedett. 1854: Sepsiszentgyörgy első helyben lakó plébánosát Haynald Lajos püspök nevezte ki 1854-ben Kapatán Márton személyében 1861: főesperes, 1870: Verespatakon plébános és főesperes, két év múlva ugyanebben a minőségben Zalatnán találjuk. 1875–1883: Gyulafehérváron a teológia rektora és kanonok. Szamosújváron halt meg 1891. március 8-án.

A Magyar Katolikus Lexikonban ez áll: **Kapatán Márton** (Szamosújvár, Belső-Szolnok vm., 1813. nov. 11. – Szamosújvár, 1891. márc. 8.): kanonok. – Az algimn-ot Szamosújvárt, a gimn-ot Kolozsvárt végezte. Nagyváradon bölcset és jogot, Gyulafehérvárt teol-t hallg. 1839: pappá szent. Kézdivolyánon kp., 1841: Marosvásárhelyt gimn. tanár. 1844: Zalatnán kp., 1848: Topánfalva, 1854: Sepsiszentgyörgy plnosa, ahol megépíttette a pléb-t, a kántorlakot és az isk-t, 1860: esp. és ker. jegyző. 1870: Verespatak, 1872: Zalatna plnosa és főesp. 1875: Gyulafehérvárt knk. és szem. ig-ja. K.D.

Folytatjuk

Bálintné Kovács Júlia rovata

Tallózásaim

(Folytatjuk Cserniga Gyula tanulmányát Hollósy Simonról)

A magyar történelem eseményeit felsorakoztató tablót népi zsánerképek követték. Ilyen zsánerkép a „Tengerihántás” is. Még napjainkban is élő hagyomány, játékos népbabona, hogy az a lány, aki piros szemű kukoricacsövet talál, még az évben férjhez megy (vagy legkorábban

Hollósy Simon

ő megy férjhez). Témáját tekintve valóban zsánerkép, még csak nem is a legeredetibb, de nem is ez adja meg a kép értékét, hanem az a szemgyönyörködtető frissesség, amellyel Hollósy ezt bemutatja. A festés szerete árad a képből, az alázat a természet szépsége felé. Nincs benne semmiféle anyagi-

as érdek, megdicsőíteni vágyás – csak(?) egy szép kép, maga a tiszta francia példa, l'art pour l'art művészet. Hiába volt a magyar virtus kutatása és bemutatása a célja, nem ez legnagyobb értéke, hanem a keresés, próbálkozás. Magyar festő magyar képet csak otthon tud festeni, ezért Hollósy, barátai és tanítványai biztatására, és velük karöltve, nyaranta Nagybányára viszi ki a szabadiskoláját.

Noha Münchenben ekkor a legsikeresebb, tanítványai csodálják, még az akadémia is elismerően fogadja a Hollósy – növendékeket. De a Müncheneri gondtalan bohémélet nem elégítette ki ezeket a fiatal magyar festőket (Hollósyn kívül meg kell említenem Iványi Grünwald Bélát, Ferenczy

Károlyt, Réti Istvánt, Thorma Jánost). Az első szárnypróbálgatások még részben kötődnek a múlt-hoz, de a történelmi- és zsánerképek helyét szociális érzékenységről árulkodó realista (sokszor kritikai élű) képek váltják fel. Ez fontos momentum Hollósy művészetében, nem azért, mert páratlanul nagyot alkotott ebben, de segít megérteni művészetének fejlődését. Miután felismerte az uralkodó festészeti irányzat álszentségét, és ragaszkodott az általa mindenél csodálatosabbnak tartott természethez, nem tehetett mást, mint a látott világot ábrázolja, hisz a paraszti élet akkor sem volt könnyű, mégis játékosan könnyűnek illett ábrázolni. Nagy hatással van rá Courbet és Leibl munkássága, de nem kötelezi el magát teljesen a realizmus mellett, naturalista marad, a táj szépségét éppen olyan fontosnak tartja, mint az emberábrázolást. De az etikai kérdésfeltevések, a társadalom ellentmondásai, a világról alkotott bírálata legalább ennyire meghatározta művészi törekvését, iskolájának szellemét.

A „Zrínyi kirohanása” (1896) egy újabb próbálkozás a magyar virtus megfogalmazására (ez mindenkinél jobban Izsó Miklósnak sikerült a „Táncoló paraszt”-ban). A könnyedség, ahogyan a magyar vitézek megülik a lovat, és a vakmerő bátorság, mellyel a létszámban nagyobb ellenre törnek, talán párhuzamos a Hollósy-kör kirohanásával, elszántságával. E mellett nyilvánvaló történelmi utalás is, romantikus vonás, melybe impreszionista jegyek keverednek. A felvert, gomolygó poron átszűrődő fény ábrázolása az, ami leginkább lekötötte Hollósy figyelmét, s ami visszajáró téma (megoldásra váró probléma) volt nála.

Zrínyi kirohanása

Soha be nem fejezett műve a „Rákóczi induló” nem jutott túl a vázlatokon, még Münchenből hozta magával, rengetegszer átdolgozta. A mindent sejtelmessé tevő porból elő-előtűnő alakok a magyarság sokszínűségét jelentik, s a cím (illetve az induló dallama) az, ami őket egy nemzet fiaivá teszi. Ezt csak magyar ember értheti. Azt hiszem, hogy a befejezetlenséget az okozta, hogy cím nélkül nem tükrözi az igazi mondanivalót, hiába jó a kép, csak a festészet eszközeivel nem lehet ábrázolni azt az etnikai bizonyágtételt, amit Hollósy szeretett volna. (Pedig örmény származású, édesapját még Korbulynak hívják, a szabadságharc hatására veszi fel a Hollósy nevet). Kevés képet fest, ideje jelentős részét a tanítás tölti ki, s közben társai túlnőnek rajta. A nagybányai művésztelep szellemi vezére egyre inkább a festőibb Ferenczy lesz. Az ő munkássága képviselte inkább a haladást, szemben Hollósy állandóság keresésével. (...)

Az a néhány nagybányai művész megcsinálta a magyar festészet forradalmát, behozta a lemaradást Európával szemben. Hiába maradt meg a hivatalos festészet, a szellem már kiszabadult, a nyugaton járatos

Alkonyat boglyákkal

művészettörténetek lelkendeznek Nagy-bányáról, a tárlatok sikeresek annak ellenére, hogy sok vezető szerepű festő leszólja őket, épp a magyar jellemvonások eltűnésétől félve.

Ebben a forradalomban van művészet-történeti szerepe Hollósy Simonnak. Elővülhetetlen érdemei vannak a mozgalom kibontakozásában, elindításában, a harcok jelentős részét ő vívta meg. Az, hogy személyes ellentét, féltékenység végül mégiscsak elszakítja a Nagybányaiaktól, kétségkívül „rontja a róla alkotott összképet”, bár nem hiszem, hogy csak az ő hibája lenne. Jó a rosszban hogy ezt követően (1902-től) nyaranta tanítványaival Técsőre költözik, de továbbra is működött a Müncheni iskoláját. Técsőn festett kései tájképei: *Técsői tájkép, Boglyás táj, Alkonyat boglyákkal, Parasztudvar szekérrel* (1912).

A festészet egyetlen ágában sem alkotott olyan nagyot, hogy ne tudnánk mondani jobb zsánerképet, jobb portrét, jobb tájképet, jobb realista törekvésű festményt, mint az övéi, de tény, **hogy kereste a fejlődés útját, semmilyen anyagi érdeknek nem**

engedett, a festészet és művészet „papja” maradt élete végéig. Hatása társaira, tanítványaira kikerülhetetlen, noha ez nem festészeti útmutatás volt, hanem magatartásbeli forma. Valami csodálatos módon tudott lelkesíteni, és gyengébb képességű festőkből is meghökkentően jó képeket bányászott ki. Sokszor előfordult, hogy miután tanítványait felvették az akadémiaira, pár éven belül visszatek, rosszabbul festettek, mint előtte. **Eltűnt belőlük az a nemes kovász, amit Hollósy Simonnak hívtak.**

Önarcképe (1916) egyike a legmegröbb alkotásainak. Ezen a képen (és még néhány késein) túllép az impresszionizmus pillanatnyi látszatvilág-ábrázolásának korlátján, valami mélysegebbet, homályosabbat, a dolgok „igazibb” lényegét rajzolja körül. Técsőn halt meg 1918-ban.

Felhasznált irodalom:

Szabó Attila: *Művészettörténet vázlatokban*, Győr, 2000,

Németh Lajos: *Modern magyar művészet*, Corvina Kiadó, Budapest, 1972

Németh Lajos: *A XIX. század művészete*, Budapest 1974

Németh Lajos: *Hollósy Simon és kora művészete*, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest, 1956

Nagy Ildikó: *Hollósy, Ferenczy, Thorma*, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Bp., 1964

Lyka Károly: *Magyar mesterek*, Petőfi társaság, Budapest

Lyka Károly: *A Hollósy-iskola itthon, Művésztelep Nagybányán*, Pesti Napló, 1896. április

Réti István: *Hollósy Simon (1857–1918)*, Nyugat 1918. 11. szám

Ady Endre: *Hollósy Simon sorsa*, Nyugat 1918. május 16.

Meghívó

Május 8-án, vasárnap 10-18 óráig az *Erdélyi Gyülekezet* 11. alkalommal rendezi

meg a *Magyarországon élő erdélyiek találkozóját*. A húsvét után 2. vasárnapi rendezvény minden évben kiemelt programot kínál az erdélyiek számára. Ebben az évben az erdélyi örmények bemutatására kerül sor: „*Erdélyi magyarörmények világa*” címmel.

A rendezvényen közreműködnek:

Pál Judit (Kolozsvár), *Szálasy Ferenc* (Székelyudvarhely), *Borbély Bartis Júlia* (Bp.), *dr. Issekutz Sarolta* és még sokan mások.

A programban szerepel továbbá katolikus szentmise és református istentisztelet, valamint óránként harangszó, fohász és énekvers (az Erdélyi Gyülekezet imái), örmény témájú előadások, könyvbemutatók, kötetlen beszélgetések, erdélyi örmény filmek vetítése, könyvvásár, örmény ételkóstoló, stb.

A rendezvény helyszíne: **1106 Budapest, Gyógyszergyári út 3. Reménység Szigete** (volt BHSE laktanya, az Örs vezér tértől a Fehér úton az Éles sarok felé a 3. lámpánál balra kanyarodó úton).

Megközelíthető továbbá a 9 órától estig közlekedő „Erdélyi Gyülekezet” feliratú különbusz járattal az Örs vezér tere (a 2-es metró kijáratától jobbra kb. 50 m-re) és a Reménység Szigete között.

További információk: www.erdelyigyulekezet-budapest.hu

e-mail: erdelyigyulekezet@gmail.com

tel: 341-6602, vagy 260-9455

Mindenkit szeretettel vár az

Erdélyi Gyülekezet és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Emlékezzünk ...

110 éve, 1901. március 13-án, 41 éves korában Zomborban elhunyt Hollósy Simon és Lotz Károly tanítványa: a szamosújvári örmény eredetű **Mály József festőművész**, akit 1896. március 14-én rendes tagként felvettek a Nemzeti Szalonba, ahol halála után megrendezték gyűjteményes kiállítását.

Mály ígéretes tehetség volt, de pusztító tüdőbaja és korai halála megakadályozta művészetének teljes kibontakozását. *Mály József: Önarckép*

Tanuló és alkotóiévei mindössze 7 évet tesznek ki, de ez idő alatt rengeteget dolgozott. Ennek ellenére csak kevés műve található meg. Egy tájképet a Magyar Nemzeti Galéria, két másik tájképet a Zombori Városi Múzeum őrzi. Néhány olajképe, rajza a leszármazottak birtokában van, a többi ismeretlen helyen lappang.

Önarcképe nagyapánk hagyatékában maradt a kései utódokra.

Gálné Pataki Ilona

Rozsos Tamás László

A MÁV „Lukács Béla” nevű tehervonati gőzmozdonya

A magyar vasutaknál csak ritkán nevezték el a mozdonyokat neves emberekről. Akadnak persze azért kivételek is (Kandó Kálmán, Széchenyi István, Baross Gábor). A magyar-ör-

Duna-gőzhajózási társaság igazgatója, Lipthay Sándor, Rejtő Sándor, Rados Gusztáv, Asbóth Emil műegyetemi tanárok, Hegedűs Károly ipariskolai igazgató. Kilenec órakerék érkezett meg

Reiszig Ede közlekedési államtitkár, s kicsit később az erdélyi magyar-örmény származású Lukács Béla miniszter, Kilényi, Vörös, Cseöke min. tanácsosok kíséretében. A minisztert a munkások zajos éljenzéssel fogadták. Lukács Béla egyenesen az *ünnepelt*, a főműhely bejárata előtt álló, a 2535-ik számú, „LUKÁCS BÉLA” nevű, fenyőgallyakkal feldíszített lokomotívhoz ment, ahol Förster igazgató kislánya pompás virágbokorét nyújtott át neki. Ezután Förster Nándor gépgyári igazgató üdvözölte Lukács Bélát, beszédében vázolta az utóbbi időkben elért, s amiben igen nagy érdeme volt a miniszternek is. Az ezt követő éljenzés lecsillapulta után Horváth István szerelő-munkás társai nevében üdvözölte a minisztert, lendületes beszédében ígérve, hogy a munkások a gyár jáváért fognak dolgozni. Lukács Béla minisztert meghatották az egyszerű munkás szavai. Válaszában elmondta, hogy örömmel jött a munka diadalának ünnepére, mert át van hatva attól a jelentőségtől, amit ez a jubileum képvisel, mert azok a milliók, amelyeket eddig a gépekért a külföldnek adott az ország, az most itt maradnak hazánkban. Örvend annak is, hogy a gépgyár annyi ezer munkásnak biztosít tisztességes megél-

lést, akik a gyár tisztviselőivel együtt szívükön viselik a vállalat sorsát.

szelgett, hogy „LUKÁCS BÉLA”. Sem az 1896-ban elkészült 1000-ik mozdony, amelyet a millenniumi kiállításon is bemutat- tak, sem a 1900-ban elkészült 1500-ik mozdony (amely elnyerte a párizsi világkiállítás Grand Prix-jét) nem kapott „saját” nevet. A lokomotív 1911-től a 326-285-ös pályaszámot kapta, azonban az I. világháború utáni évekből már nem sikerült adatot találni rá. Valószínűleg a több mint 300 db, a Kisantant államokhoz került példányok között volt, mert a csonka Magyarországon kb. 170 db ilyen típusú mozdony maradt.

A 2535 számú mozdony jobb oldalán egy közel 1,5 méter hosszú öntött táblán dí-

szelgett, hogy „LUKÁCS BÉLA”. Sem az 1896-ban elkészült 1000-ik mozdony, amelyet a millenniumi kiállításon is bemutat- tak, sem a 1900-ban elkészült 1500-ik mozdony (amely elnyerte a párizsi világkiállítás Grand Prix-jét) nem kapott „saját” nevet. A lokomotív 1911-től a 326-285-ös pályaszámot kapta, azonban az I. világháború utáni évekből már nem sikerült adatot találni rá. Valószínűleg a több mint 300 db, a Kisantant államokhoz került példányok között volt, mert a csonka Magyarországon kb. 170 db ilyen típusú mozdony maradt.

Meghívó

A Budapesti Örmény Katolikus Lelkésztség tisztelettel meghívja a **Budapest XI. Orlay u. 6 szám alatti Örmény Katolikus templomba 2011. április 24-én 16 órai szentmisére és rendezvényre.**

A szentmisén a HÚSVÉTI FELTÁMADÁST ünnepeljük és a feltámadásban való erős hit jegyében megemlékezünk az 1915. évi ÖRMÉNY GENOCIDIUM 96. évfordulójáról.

Az ünnepi és megemlékező szentmisét

FÜLÖP ÁKOS atya

a Lelkészség adminisztrátora mutatja be.

Közreműködik az ADORATE Vegyes-kórus

A szentmise előtt 15 órától a látogatók részére megnyitjuk az örmény muzeális gyűjteményt.

A szentmise után az összejövetelt agapéval zárjuk.

Mindenkit szeretettel várunk!

Vörösváry az Orlay utcában

Március első vasárnapján, Budapesten, a XI. kerületi Orlay utcai Örmény Katolikus Templomban, a szentmise után megrendezett zeneagapén Vörösváry Márton ifjú hegedűművész, – aki februárban, a 17. Nemzetközi Hegedűversenyen első helyezést ért el és megkapta a verseny fődíját is –, a zágrábi verseny gáláján is elhangzott műveket, Paganini capriccioját (op. 1. no. 22.) és Wieniawski virtuóz darabját, a D-dur Polonezt játszotta el nagy sikerrel.

Az örmény húsvét

A húsvét szó örményül ZATIK, első írásos emlékét a ránk maradt legkorábbi – Kr. u. VI. századi – evangélium őrzi. A szó etimológiájára többféle magyarázatot is találunk, a legvalószínűbb az, hogy – mivel szokásaiban, rítusaiban kereszténység előtti hagyományok is vannak – a régi, tavaszi évkezdet ünnepéhez kötődik, s tövében a ZATEL /kettéoszt, szétvág/ ige rejtőzik.

A húsvét Örményföldön 1700 év óta, tehát majd kétezer éve keresztény ünnep. A hozzá kötődő szokások azonban a kereszténység előtti korszakra utalnak.

A húsvétot Örményföldön is negyven napos böjt előzi meg. A húshagyókedd után az örmény ház szabadnyílású kéményébe, a jerdikbe hétszínű tarka fonálon felfüggeszítik az AKLATIZT. Öregasszonyt ábrázoló rongyabál alatt hagymát látunk, tollak vannak beletűzdelve. Örményföldön több neve is volt a bábnak /frig, momrasz/ az erdélyiek orodsbeknek hívták.

– Miért vannak a hagymába tollak tűzdelve?
– A hét toll a böjt hét hetét jelképezi.
– Miért fehér három, a többi pedig fekete?
– A téli heteket a fehér, a tavasziakat a fekete tollak jelzik.

– Miért lógnak a babáról kövek?
– Ha valaki megszegné a böjtöt, húst vagy vaját enne, akkor ráesik a kő, a hagyma alatt lógó csípőspaprika pedig megégeti a száját.

Hogy könnyebben észrevegyék az idő múlását, minden hétvégén kihúztak egy-egy tollat. Az utolsó nagyszombat estére maradt.

Az idő múlását nemcsak a fogyó tollakon, de a zöldülő természetben is észreve-

hetjük. A tavasz szépségéről, olvadó hóról és napsugáról énekel nekünk.

A tavasz a nagy munkák kezdetét is jelzi, s a legtöbbit a nagyhéten dolgoznak az örmények. Virágvasárnap a fiúkra kellemes feladat vár, hiszen össze kell szedniük ismerős házaktól a tojást. Ezzel be is zárul a kellemes feladatok

lehetősége, húsvét előtt még a gyerekek is keményen dolgoznak, kivesszik részüket a házi és

ház körüli munkákból, hogy húsvétra minden ragyogjon, s bőségesen megteríthessék az asztalt.

Nagyhét keddjén az asszonyok megköpülik a vaját, cserépkorsókba rakják, s nagycsütörtökön a templomba viszik megáldatni. Köpülés közben vidám köpülődal énekelnek.

A szerda a tisztogatás, takarítás ünnepe volt. Nemcsak a ház belsejét és környékét sikálták súrolták, seperték, tisztogatták az örmény asszonyok. A tisztogatáshoz rituális szokás is tartozott, amellyel – hitük szerint – kitakarítottak minden ártalmas dolgot. Mindent, ami a földnek, vagy az embereknek ártalmára lehetett. Egy asszony felment a ház lapos tetejére, s a füstnyílást, a jerdiket megkerülte, mint őrlekor szokás körbe forogni, s fentről megkérdezte:

– Őrlök, őrlök, mit őrlök?

– Őrld meg az egeret!

– Őrlök, őrlök, mit őrlök?

– Őrld meg a kígyót!

– Őrlök, őrlök, mit őrlök?

– Őrld meg a skorpiót!

– Őrlök, őrlök, mit őrlök?

– Őrld meg a betegséget!

– Őrlök, őrlök, mit őrlök?

– Őrld meg a gonoszszágot!

– Lejöhetsz, tiszta minden!

*Krisztus feltámadott!
Áldott húsvéti ünnepeket!*

A férfiaknak is akadt dolguk. A terméketlen fákat „megjlesztették”, azaz, hogy jobb belátásra, gyümölcsözésre bírják őket, a fejsze fokával háromszor a törzsükre vágta. Fontos volt, hogy húsvétra már termőképes, tökéletes állapotban legyenek.

A nagypéntek gyásznapi volt, nem volt mise, hanem a templomban átéltek eljártak Jézus halálát. Még keresztet sem vettek nagypénteken, hiszen a Megváltó még a kereszten függött. A nagypéntekhez tartozott a tizenhárom gyertya meggyújtása, amely Jézust és tanítványait jelképezte.

Nagyszombat már a húsvét örömeit előlegezi. Kiveszik az utolsó tollat is az aklatizból, s megterítik a húsvéti ünnepi asztalt. A böjtöt tojással törik meg. Hét tojást főztek nagycsütörtökön, s megáldatták a templomban. Ez még nem a hímes, vagy festett tojás, amit nagyszombaton főznek és díszítenek. Azt tartják, aki ebből eszik, egész évben nem fog fájni a foga.

Az örmények emberemlékezet óta ismerik a piros tojást. Az Ararát-völgyében tenyésző bíborféreggel festették a gazdagok, a szegényebbek hagymahéjjal. Díszítési technikáik is változatosak voltak. A hagymahéjra szép leveleket kötöztek s annak fehér lenyomata adta a mintát. Másik fajtája ragasztásos technikával készült. A díszítő leveleket felragasztották a már megfestett tojásra, s utána savanyú lébe tették. A sav lemarta a festéket, s ezek után a levelet leszedve a lenyomat a tojáson piroslott. Szokás volt hétszínű gyapjúfonállal, vagy képecskékkel, betűvel is díszíteni a tojásokat. A művészen díszített darabokból a közeli rokonok kaptak, jegyesek, s a szerelmeseik, akik titokban küldték el a festett tojást egymásnak.

Erről szól a *Zádig, zádig, bárov ekár...* című örmény dal is, amely *Szongott Krisztof: Szamosújvár monográfiájában* olvasható örményül és magyarul.

A húsvét igazi örömnappal. Az asztal gazdagon terítve, melegen süt a nap, az emberek boldogan köszöntik egymást, a gyerekek tojásfarcot vívnak. Az örmények is úgy érezték, hogy a húsvét a legszebb nap az évben.

Közben a terített asztal finomságaira is fordítsunk némi figyelmet. A tojás a főszereplő. Mellette ott van a hajatott búza és árpa kis edényben. A hal elmaradhatatlan húsvéti étel – inkább nagyszombaton eszik – s a mazsolás rizsflav. Vajon párolt, pirított hagymás zöldnövényt tálalnak hozzá – spenótot, csalánt, avelukot, szibehet. A húsvéti bárányt – ha áldozati – mindig főzik, s szétosztják az ismerősöknek, szomszédoknak.

Elmaradhatatlan a friss zöldfűszer: menta, korianderlevél, tárkony, bazsalikom, petrezselyem, s a húsvéti gatha, s a másik élesztős-hajtott sütemény, a nazuk.

A gyermekek és fiúk számára a tojásfarccal folytatódik a nap, locsolkodás nincs, de tojással tojást lehet nyerni!

Szeretettel köszöntjük a 80 éves Novák Ferencet

Orbán Viktor miniszterelnök köszönti Novák Ferenc Kossuth-díjas koreográfust a művész nyolcvanadik születésnapján

Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában Délvidéken és Erdélyben

(Dr. Bogdánffy Boldog Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)

EÖGYKE programja 2011

Útvonal: Budapest–Kiskunhalas–Tomba–Szabadka–Újvidék–Pétervárad–Székelykeve–Pancsova–Nándorfehérvár–Zimony–Galambóc–Donji Milanovác–Kazán-szoros–Vaskapu–Szendrő–Versec–Nagybecskerek–Elemér–Tóthfalu–Zenta–Csóka–Feketető–Kikinda–Zsombolya–Temesvár–Arad–Pankota–Belényes–Kőröstárkány–Nagyszalonta–Nagyvárad–Ártánd–Budapest

Időtartam: 7 nap (2011. aug. 23–29.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2000 km

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd) és piknik

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, sportcipő, elemlámpa, fűdőruha

Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi és Fargó Zoltán kalauzolja a társasutazás kezdetétől annak végéig

ZARÁNDOKLAT A VÉRTANÚK ÉLET-ÚTJÁN:

- Boldog Bogdánffy Szilárd (Feketető, Csóka, Temesvár, Nagyvárad)
- Kiss Ernő tábornagy (Elemér, Temesvár, Arad)
- Lázár Vilmos ezredes (Nagybecskerek, Arad)

A HONISMERETI KÖRUTAZÁS FŐBB ESEMÉNYEI:

- Panorámutazás az al-dunai áttörés jobb oldalán Galambóc és Vaskapu között
- Vaskapu, rálátás az erőműre és ismertető az Al-Duna szabályozásának eseményeiről
- Nándorfehérvár látványa dunai sétahajóról
- Várlátogatás Nándorfehérváron, Szendrőn, Galambócon és Péterváradon

- A középkori Európát megmentő 1456-os nándorfehérvári diadal története
- Hunyadi torony Zimonyban
- Az 1697-es törökök feletti történelmi győzelem emlékműve Zentán
- Karlócai békekötés emlékhelye
- Városnézés Szabadka szecessziós városközpontjában, Újvidéken, Versecen, Nagybecskereken, Temesváron és Kikindán
- A Vértanúk emlékműve és a Szabadság szobor Aradon
- Püspöki palota és székesegyház Nagybecskereken
- A legdélebbi Szent Istvánnak ajánlott templom Székelykeven
- Kosztolányi Dezső és Herczeg Ferenc emlékhelyek Szabadkán és Versecen
- Pankota-Csíky Gergely szülővárosa
- Bőjte Csaba szeretetotthonai Nagyszalontán és Zsombolyán
- Bukovinai székelyek küzdelme és sors története
- Kulturális hagyományteremtés Tóthfaluban
- Orgonaaudíció Nagyváradon
- Műsoros búcsúest Tóthfaluban

- Székelykeven és Kőröstárkányban bukovinai, illetve felsővölgyi székely családoknál személyes élményeken keresztül megismerhetjük az őszinte szeretetet és barátságot

A szabadkai városháza

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap:

Indulás: reggel 6 órakor a Batthyány térről

Határátkelő: Tomba

Láttnivalók: Szabadka (városnézés), Palics, Újvidék (városnézés), Pétervárad (várlátogatás)

Szállás és ellátás: az 1., 2. és 3. napon Székelykeven Bukovinából odatelepített székely családoknál (kétágyas szobák, fürdőszoba használat)

2. nap:

Láttnivalók: Nándorfehérvár (várlátogatás, sétahajózás a Dunán és a Száván), Zimony (Hunyadi torony), Székelykeve (Szent István templom), előadás a lopakodó vadászbombázó becserkészéséről

3. nap:

Láttnivalók: Szendrő (Brankovics György vára), Galambóc (várlátogatás, Rozgonyiné balladája), panorámut az al-dunai áttörés déli oldalán, Donji Milanovác, Kis- és Nagy Kazán-szoros, Vaskapu

4. nap:

Láttnivalók: Deliblát (néhai homok-sivatag), Versec (városnézés), Nagybecskerek (városnézés, székesegyház, ahol Lázár Vilmos aradi vértanút keresztelték), Elemér (Kiss Ernő aradi vértanú kriptája)

Szállás és ellátás: a 4., 5. és 6. napon Tóthfaluban (2 ágyas fürdőfülkés kollégiumi szobák)

5. nap:

Láttnivalók: Zenta (városnézés, Zentai csata emlékműve), Csóka, Feketető (Boldog Bogdánffy Szilárd püspök szülőfaluja), Kikinda (városnézés), műsoros búcsúest Tóthfaluban

6. nap:

Láttnivalók: Zsombolya (határátkelő), Temesvár (városnézés), Arad (koszorúzás a Vértanúk emlékművének, találkozók az aradi magyarörményekkel), Pankota (Csíky Gergely szülővárosa)

Szállás és ellátás: a 6. napon Kőröstárkányban falusi vendéglátóknál (kétágyas szobák, fürdőszoba használat)

7. nap:

Láttnivalók: Nagyszalonta (Bőjte Csaba szeretetotthona), Nagyvárad (székesegyház, orgonaaudíció)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: 21 óra körül Budapestre

Részvételi díj: 64 000 Ft/fő – ifjúsági kedvezmény 18 év alatt: 8 000 Ft/fő

A részvételi díj tartalmazza a vezetést, szállást, félpanziós ellátást, pikniket, belépőket, sétahajózást, művészi produkciók árát, kivéve a biztosítást, valamint a busz költséget. Az utat a busz költség (kb. 20 000 Ft) befizetésével lehet lefoglalni az EÖGYKE-nél.

A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Örmény-magyar gyermekrovat (48. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de szüleitek és nagyszüleitek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyereményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, szüleitek és nagyszüleiteket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia

LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

Musza Dagh – a Mózes Hegy

Kilikiai Örményország déli részén, a Földközi-tenger keleti partjain, magas hegyvidékén örmény falvak húzódtak meg, mint fészkek a fák tetején. A török hatóságok azt a megbízatást kapták, hogy még ezeket az eldugott falvakat is fosszák ki, és a népességet megszárolják le. Az itt élő mintegy ötezer ember hallott az örmények ellen irányuló tervekről. A falvak lakói összegyűltek a Musza Daghra, és a török támadásnak ellenálltak. Az örmények vezetője Jesszáji Jakubián volt, egy rettenhetetlen és bátor ember. A papok segítségével bátorságot öntött a népbe. A táborban a végén már főtt gyökereket és leveleket ettek, de így is negyven napon keresztül ellenálltak.

Szerencsére egy napon megláttak egy francia hadihajót. Azonnal egy vörös keresztet varrtak egy lepedőre, kiakasztották a hegytetőre, és rábízták sorsukat a szélre és az égre. Végül egy vakmerő öregember, aki kiváló evezős volt, áthatolt a török

ostromgyűrűn és eljutott a hajóig. A francia ágyúknak sikerült szétkergetni a török hordát. Ezek után a megmenekült örményeket a szidoni kikötőbe szállították.

A bécsi Franz Werfel író hallhatatlanná tette a történetet a *Musza Dagh negyven napja* című regényében, amit sok nyelvre lefordítottak.

Ki és milyen műben örökölte meg a Mózes Hegyen történeteket? Miről szól ez a történet?

Gyermekválasz

Január: Szásszunban a törökök elől az örmények a hegyeken keresztül idegenvezetők segítségével a biztonságos Oroszországba menekültek.

Február: A törökök 1915-ben kivégezték a szökött katonákat bujtató örmény vezetőket, majd lánycsapatokat fogdostak össze. A lázadó örmények ellenálltak, míg megérkeztek a felszabadító csapatok.

Molnár Zsófia, Marosvásárhely

Ha rosszul cselekedtél, nem azt kell eldöntened, megbánod-e vagy lerázod magadról tetted nyomasztó emléket, hanem hogy mentségeket keresel-e, vagy az igazságot.

Körmendy Zsuzsanna: Mondatok érintése

(Magyar Nemzet, 2011. február 25.)

Szomorújelentés

Szomorúan tudatjuk, hogy

Záruq Béla

a Zuglói Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke 2011. március 27-én, 60 éves korában váratlanul elhalálozott. Temetéséről később történik intézkedés.

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (két-szer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tizennyolc éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás-örzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell más tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tenni szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma:

18085590-1-41

A kedvezményezett neve:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Együttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011,

amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Fővárosi Örmény Klub

2011. április 21. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Az Örmény Genocídium – megemlékezés

Közreműködik:

dr. Issekutz Sarolta

Bálintné Kovács Júlia

(Kolozsvár):

Erdélyi örménymagyarok a színházi életben, régen és ma

Rendező: Ferencvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: Fővárosi Örmény Önkormányzat

és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com),

és a XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat.

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

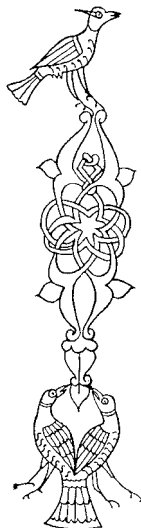
„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 171. szám
2011. május

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

Bevezető énekek

„Istennek vallunk Téged, Szentlélek, és imádunk, aki a létrejötték életének oka vagy és a világ békeszerzője, aki a tanítványok hiányos tudását sok tudással töltötted ki, és a tüzes nyelveket szétosztva megmutattad nekik a kimondhatatlant: Hozzád kiáltunk, Urunk, gondoskodjál rólunk és üdvözíts minket.”*

A létrejötték életének az oka: a Biblia szavai szerint a teremtéskor az Isten Lelke lebegett a vizek felett. De a Szentlélektől, akit Jézus küldött nekünk Vigasztalóként, a békét is várhatjuk. Miként az apostolokat is megvilágosította, minket is meg tud világosítani a rólunk való gondoskodásban.

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia 121. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Megemlékezés és magyarörmény példaképek

A füzetek számtalan olyan eseményt, beszédet, ismeretátadást örökít meg a magyarörmény közösségek életéből, amelyről máshol nem olvashatunk. Ilyen például a havonta megrendezett Fővárosi Örmény Klub programja. Mégis azt hiszem, nem ez a legnagyobb különlegesség, hanem az, hogy minden sorából kitűnik az örményországi, valamint az erdélyi magyarörmény hagyományok, és kultúra felkutatása, megőrzése, és megmentése.

A Ferencvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat által rendezett áprilisi klubdélután mindkettőt gazdagon tárta elénk. Az örmény ősökhöz való ragaszkodás gondolatát, és az erdélyi magyarörmény példaképeket. Az ifjúság elé állított üzenet bőségében sokféleképpen elmélkedhettünk, hiszen a Nagycsütörtökön elhangoztak sok-sok év múltán is mindannyiunk életére vonatkozóan.

A program első részében gyertyát gyújtott a klub háziasszonya, dr. Issekutz Sarolta,

dr. Issekutz Sarolta

mielőtt elkezdte volna megemlékezését az Örmény Genocídiumról. (Az emlékbeszéd szerkesztett változata a 4-5. oldalon.) A klubdélutánon a gyertyaláng fényénél egyperces néma felállással emlékeztünk, annak ellenére, hogy bennünket, őseinket nem érintette az örmény népirtás, de szolidárisak vagyunk örmény testvéreinkkel. (Április 24-én az Orlay utcában örmény szentmisén emlékeztünk meg az elhunytakról.)

Nagy taps köszöntötte a klubdélután műsorának második részében az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület évtizedes klubtagját, a füzetek kolozsvári munkatársát, Bálintné Kovács Juliát, aki Erdélyi örménymagyarok a színházi életben, régen és ma címmel tartott előadást. Színházszeretetről, kutatásainak eredményeiről szólt, példaképként állította elénk többek között Agárdy Gábort, László Károlyt. (Az előadás szerkesztett változatát a füzetek következő számában adjuk közre.) Számos hozzászólás között egy derűs történettel Tauffer Ferenc is emlékezett gyerekkori barátjára, a színész László Károlyra.

Kovács Júlia az előadás végén a Bálint Tibor Baráti Társaság nevében köszönetet mondott dr. Issekutz Saroltának a BTBT megalakulásakor nyújtott támogatásért, majd Kolozsvár körképét megörökítő művészi alkotással ajándékozta meg az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökasszonyát.

A műsor végén a klub háziasszonya információkat adott át, és számos programra hívta meg a jelenlévőket, így például május 8-ára, a Reménység Szigetére, a Magyarországon élő erdélyiek találkozója. (Meghívó és részletes program a 32. oldalon.) Felhívta a figyelmet a II. ker.-i Örmény Önkormányzat június 18-i rendezvényére is, a Millenáris parkban az Ízek utcájában az örmény gasztronómiai bemutatóra. Végül áldott, békés húsvéti ünnepeket kívánt dr. Issekutz Sarolta.

Bálintné Kovács Júlia

Tauffer Ferenc

Fővárosi Örmény Klub

2011. május 19. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1-3., I. emeleti Bartók terem

Műsor

**El Camino = Az ÚT:
900 km, gyalog, egyedül
Zárug Zita Anna
vetített képes előadása**

Rendező: Zuglói Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: Fővárosi Örmény Önkormányzat

és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Az áprilisi klubdélután közönsége

dr. Issekutz Sarolta

Emlékezés az Örmény Genocídiumra

Tisztelt emlékező közösség!

Az égő gyertyaszál mellett emlékezünk meg az örménység történelmének legtragikusabb eseményéről, az Örmény Genocídiumról, amelyet az örmények így neveznek: Mec Jeghern, azaz Nagy Mészárlás. A Török Birodalom vezetése 1915-ben úgy döntött, hogy a területén élő örmény kisebbséget a legkegyetlenebb módon, az etnikum kiirtásával meg kell szüntetni.

Idézzük fel röviden, hogy mi is történt. Az örmények 3500 éve élnek a Kis-Kaukázustól Szíriáig terjedő hatalmas területen. 2500 éve annyira benépesítették ezt a területet, hogy örmény államok jöttek létre. Örményország a történelem során nem volt mindig önálló, a szomszédos nagy birodalmak, nyugatról Róma, Bizánc, keletről pedig Perzsia, vetélkedtek érte. A XI. századtól azonban Ázsiából érkező török törzsek vetettek véget létének. Ezután kisebb örmény államok még fennmaradtak ugyan, de a XVI. századtól a területén az Oszmán (Török) Birodalom és a Perzsa Birodalom osztozkodott. A XIX. században már szinte az egész területet a törökök birtokolták. Északon egy kis részt elfoglalt a cári Oroszország, ez a rész felel meg a mai Örményország területének, amely a történelmi Örményországnak kevesebb, mint egy tized része.

Az örmények ügyes kereskedők, tehetséges értelmiségiek. Már a Bizánci Birodalom idején részt vettek az állam vezetésében, bizánci császári dinasztiát is alapítottak, a politikai elit tevékeny részét képezte a konstantinápolyi, a későbbi sztambuli közéletnek. Vallásukat a mohamedán Oszmán Birodalomban is megtartották.

A XIX. század a nagy nemzeti öntudatra ébredések kora volt. Ekkor születtek a nemzeti himnuszok, valamint a nemzetállam gondolata. A törökök etnikailag és vallásilag egységes államot akartak, sőt az egész ázsiai törökséget egyesíteni akarták. Ez volt a pántörök mozgalom. Ennek viszont útjában álltak a keresztény vallású örmények, görögök és szírek. E három nemzetiséget egyszerre, az I. világháború idején pusztították el.

Az örmény genocídiumnak három nagy fázisát különböztetjük meg. Az első korszakban, a XIX. század derekától szervezetlenül folytak az irtogatások. A létükben fenyegetett örmények ekkor költöztek tömegesen Grúziába. A második, jóval véresebb szakasz a XIX. század végén kezdődött, ekkor voltak évek, amikor csaknem 100.000 örményt pusztítottak el, összesen pedig 1 milliót. Az ifjútörökök kormánya azonban a kedvező pillanatra, a világháború kitörésére várt, hogy feltűnés nélkül és gyorsan végezzenek a még ekkor is nagyszámú örménységgel.

1915. április 24-én elkezdődött a Nagy Mészárlás. Isztambulban több száz vezető értelmiségit – orvosokat, ügyvédeket, politikusokat, művészeket, gazdasági szakembereket – fogtak el és végeztek ki, levágott fejüket közszemlére téve a város főtérén azzal, hogy így fog jární minden örmény. A mai napig ezen a napon emlékezünk meg az Örmény Genocídiumról. Ezen a napon ugyanis a török kormány tagjai, élükön a hadügyminiszterrel, Enver pasával, elrendelték az örmény nemzetiség teljes megsemmisítését. A Talaat és Dzsemal, valamint Enver pasa által ki-

dolgozott módszerek között szerepeltek a helyszínen történő kínzások és kivégzések, a kiéheztetés, a nők megerősszakolása. Másokat gázkamrákba tereltek és ott végeztek velük. Voltak, akiket nagy bányagödörökbe tereltek és olajjal leöntve meggyújtották őket. A nagy részüknek azonban azt parancsolták, hogy két órán belül szedjék össze legfontosabb holmijukat, és ezután menetelésre kényszerítették őket az ekkor még Törökországhoz tartozó, közelkeleti sivatagos részek felé. Sokan már útközben elpusztultak, másokkal a törökök végeztek. Ugye ismerős módszerek. *Hitler* a törököktől vette át a zsidók kiirtására ezeket a módszereket.

Amikor ennek veszélyeire hívták fel a figyelmét, azt válaszolta: *25 év múltán ugyan ki emlékszik már az örményekre.*

Azok, akiknek sikerült élve megmenekülniük, Szíriába, Libanonba, onnan pedig Európába és Amerikába távoztak. A Nagy Mészárlás idején kiirtott örmények száma eléri a másfél milliót, ha a közvetlen előzményeket is hozzávesszük, mintegy 2,5 milliót. További milliókat tesznek ki a Közel-Keletre, Európába és Amerikába menekülők.

A törököknek azonban nem sikerült a tervet észrevétlenül végrehajtaniuk. Az eseményekről a jelenlévő angol, francia, német konzulok és más szemtanúk értesítették a nyugati országokat. A magyar parlament erdélyi örmény képviselői felszóltak, és kezdeményezték, hogy hazánk tiltakozzék. Az Osztrák-Magyar Monarchia

azonban a háborúban Törökország szövetségese volt, ezt nem tehetette meg.

A neves osztrák író, Franz Werfel lebilincselő regényt írt az ellenálló örmények egy csoportjának hősiességéről. *A Musza Dagh negyven napja* címmel. A genocídiumról tudósító dokumentumok nyilvánosságra kerültek, és mára már 22 ország ismerte el hivatalosan az Örmény Genocídiumot. De Törökország még mindig tagadja.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2007-ben megjelentette *Nikolaj Hovhanniszján* jereváni örmény akadémikus tanulmányát *Az Örmény Genocídium* címmel. A könyvben szemelvények olvashatók a korabeli szamosújvári Armenia magyar örmény havi szemle beszámoló cikkeiből is, valamint bepillantást nyerhetünk a jereváni Örmény Genocídium Múzeum archív fotóin keresztül a 96 évvel ezelőtt történetekbe.

Hajtsunk fejet az örmény áldozatok, a megnyomorítottak emlékére.

(Elhangzott a Fővárosi Örmény Klubban, 2011. április 21-én)

Dr. Magyar István Lénárd, dr. Issekutz Sarolta, Keve Mária és Heim Pál koszorúz április 24-én a genocídiumi emlékműnél

Székely János

Májusi ballada

Örvénylő orgonák alatt
Zöld tűzben izzó kerítés.
Rákapcsolt fenn a sárga nap,
lenn barna ágyban új vetés.
Friss szívvel hajráz a tavasz,
törvényeit jól ismeri...

Mi dolgunk lenne más,
mint tenni és teremteni?!

Micsoda tébolyító tél volt,
jég volt százezer éven át:
fagyott csillagú égbolt,
– rég volt – sötétkék jégvirág.
Pusztulva élt az ember,
mint aki helyét nem leli...

Mi dolgunk lenne más,
mint tenni és teremteni?!

De nyár lesz, mégis nyár lesz,
dús, érett, sárga nyár.
Törvénylő szép szabály lesz:
szükség szerint kijár
mindenkinek a földön
minden, mi emberi.

Mi dolgunk lenne más,
Mint tenni és teremteni?!

A húsvéti és a genocídiumra emlékező szentmise résztvevői

ENP Képviseletcsoport
Európai Parlament
Tőkés László, az Európai Parlament alelnöke

Sarolta Asszonynak,

Az Erdélyi Örmény Gyökerek példás magyar – örmény – erdélyi identitásvállalása iránti őszinte elismeréssel – ünnepi jókívánságokkal

II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának 300. évfordulóján a kereszt és a feltámadás jegyében idézem meg Nagyságos Fejedelmünk imádságában formát öltött és áldozatos életében gyümölcsözőt nemes hitét.

Megváltó Istenünkbe vetett élő hittel kérem az Ő gazdag áldását életünkre, nemzetünkre és húsvéti ünnepünkre – testvéri szeretettel:

2011. Húsvét havában

Tőkés László sk.

Fülöp Ákos atya

A kórus

Az agapén

Riti József Attila

Húszéves az Arménia Örménymagyar Baráti Társaság

Kettős megemlékezést szerveztek hétfőn délután a kolozsvári EMKE Györkös Mátyás Emlékházban az Arménia Örménymagyar Baráti Társaság tagjai: emlékeztek az örmény népirtás 96. évfordulójára, és egyben megünnepelték a Baráti Társaság bejegyzésének huszadik évfordulóját.

Az örmény népirtás egy olyan ominózus történelmi esemény volt 1915 és 1922 között, amikor a törökök 600–800 ezer örményt végeztek ki, de a veszteség a halálmenetben elpusztultakkal együtt másfél millióra tehető.

Az eseményt Bálint Tibor író özvegye, *Bálint Tiborné Kovács Júlia* (egyben az Arménia Örménymagyar Baráti Társaság elnöke) nyitotta meg, aki emlékeztetett a baráti társaság 1991-es megalakulására, majd felolvasta Sáska Jenő néhai szamosújvári örmény katolikus plébánosnak 1997-ben az EMKE-hez címzett levelét, amelyben az Arménia Örménymagyar Baráti Társaság felvételét kérte az EMKE-be – ez 1998-ban valósult meg, akkor az Arménia társszervezete lett az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületnek. Bálintné Kovács Júlia után *Dáné Tibor Kálmán*, az EMKE elnöke szólalt fel.

Beszédében többek között kitért arra, hogy a magyar kultúra sokszínűsége az örmény, zsidó, cigány, sváb, szász kisebbségeknek is köszönhető, továbbá felajánlotta, hogy az Arménia Baráti Társaság előzetes egyeztetés alapján az EMKE székházában is megtarthatja ezután is rendezvényeit, filmvetítéseit, hiszen „haza jön, ha ide jön”.

Ezt követően a jelenlévő, kolozsvári, szamosújvári, dési és váradi örmények és nem örmények megtekinthették azt a filmet, amely 2008-ban készült Budapesten, az örmény kultúra hetén (április 17–25). A rendkívül gazdag összeállításban megemlékeztek az örmény népirtásról, de ízelítőt kaptunk a kilenc nap minden eseményéről: a kiállítás-

sokról, filmekről, zenéről, könyvbemutatókról, konferenciákról, koszorúzásról, a Fészek klubban megrendezett ünnepi vacsoráról. Riportokat hallhattunk az erdélyi örmény civil szervezetek képviselőivel, de például Sebestyén Mártával is, aki barátunk és hívünk. Különösen jó volt látni Lászlóffy Aladárt, akivel már csak a képernyőn találkozhatunk. Érdemes a filmet máskor is bemutatni.

A riportfilm megtekintése után Bálintné Kovács Júlia mintegy válaszul dr. Issekutz Sarolta elkeseredett szavaira, hogy Magyarország sem ismerte még el az örmény népirtás tényét, felolvasta a Füzetek ez év februári számából Tőkés László EP képviselő felszólalását, amelyben kéri, hogy az EU-tagországok egyöntetűen ismerjék el az örmény népirtást, a cselekmény tagadásának büntethetőségét, valamint az ügynek a Törökországgal folytatott csatlakozási tárgyalások napirendjére való kötelező felvételét.

Ezután Bálintné Kovács Júlia felelevenítette a társaság életének fontosabb eseményeit, az első Konferenciát Budapesten, ami lehetővé tette, hogy egymásra találjunk, a többi ünnepi rendezvényt, konferenciát, találkozót, barangolásokat, amelyeket mind csak az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesülettel együtt tudtunk megvalósítani.

A rendezvény végén az egybegyűlteket gyertyát gyújtottak és az elhunytak nyugalmaért imádkoztak.

(Kiegészítette B.K.J.)

(Szabadság, 2011. április 19.)

Az *Armenia magyar-örmény havi szemle* (főszerkesztő Szongott Kristóf, Szamosújvár, 1887–1907) kincsesbányából

Dr. Danczkai Pattantus Ábrahám Adeodát

Harminczöt éve immár, hogy dr. Ábrahám nagy szelleme lerázta porhüvelyét, de azért még sokan ráismernek erre a képre s hálás szívvel fogják mondogatni igen sokan: Te adtál vissza az életnek, családomnak, testvéreimnek...

Felújul a hálás emlékek egész sorozata e kép látásakor mindazoknál, a kik e nagynevű, mély tudományú és szerencsés kezű orvost valaha igénybe vették.

Élettörténete rövid, munkásságának, orvosi sikereinek eredménye legio.

Itt született Szamosújvárt. A mi fiunk volt! Vér a mi vérünkéből, eltelve a fajszeretetet kиаapadhatatlan melegével.

Ábrahám Adeodát fia volt néhai Ábrahám Mártonnak, Szamosújvár sz. kir. város rendőrkapitányának. A 12 gyermek között a második; tehetségben, tudásban az első ezerek között.

Gymnasiumi tanulmányát Kolozsvárt elvégezvén, Bécsbe ment orvostanhallgatónak, a hol a nagynevű Balassával együtt tanult s a kivel mindvégig intim barátságban állott. Utóbb, mint diplomás orvos Brünbe ment, s megszerezvén az akkoron még igen ritka operatóri diplomát is, 1848-ban haza került s Kolozsvárt az ekkor virágzó chirurgia fakultáson nyert alkalmazást.

Brünből egész családdal került haza. Ez volt az ő fátuma. Ott ismerkedett meg Urbán osztrák tábornok nővérel, a ki három serdült leánynyal özvegyen maradt. Ezt a nőt vette el feleségül és meglepetésül hozta el családjához.

És mégis ennek az első asszonynak köszönhette életbenmaradását.

Ennek nagy története van. Ábrahám dr. életéből ezt az egyet emeljük ki most, a mi aztán sok mindent megmagyaráz...

Jöttek a nagy idők. A 48-iki események Ábrahámot is az igaz ügy szolgálatába hívták. Bem apó táborába került s mint törzsorvos mindenütt ott volt, a hol Bem tábornok kereste és osztotta a halált.

Hány „csonka hős” tudott még mesélni arról az önfeláldozásról, a mit Ábrahám az erdélyi honvédek küzdelmeiben tanusított!

A segesvári csatában Bemmnek egyik uja egy gyutacs által veszedelmesen megsérült. Vérmérgezés állott be. És Ábrahám dr. levágta az ujját – mint a sírjánál szóló érsemlyéni pap 25 évvel később mondta – melylyel Bem apó mutatni szokta „előre magyar, ha haza kell!” - Így mentette meg a hős életét.

Aztán jöttek a gyötrelem napjai: Világos, Arad, az Újépület, Kolozsvár...

Ennek az utolsónak is megvolt a maga Haynauja: Urbán tábornokban...

A szabadságharc kezdetén Ábrahámnak neje leányaival vissza ment Brünbe.

Megszakadt az összeköttetés férj és feleség között.

A harc végén Kolozsvárt is megnyitották a börtönök, hogy helyet adjanak az elfogottak százainak. Ide kerül dr. Ábrahám is. Urbán pedig naponta ülte orgiáit, mint az élet és halál ura...

Egy reggelén egy örmagy jelenik meg a doktor börtönében s nagy tisztelettel kéri, hogy kövesse őt a parancsnok tábornokhoz. Napi renden volt a társak hívása, csak e tisztességtelenség volt szokatlan.

Ábrahám halálra szántan ment útjára. Urbán magánlakásába vezetik, a hol nagy ámulatára a generális tárt karokkal fogadja... Ekkor tudja meg a doktor, hogy az ő felesége ennek az Urbánnak nővére, s a ki időközben írt bátyjának és szerető gondosságába ajánlotta a volt honvéd törzsvost... Nem reprodukáljuk azt, a mit erre a meglepő hírre gondolt a doktor, még azt is rábízzuk az olvasóra, hogy találják ki, mit mondott ez a férfiú akkor a sógornak, a kiből még feleségét is úgy meggyűlölte, hogy nemsokára aztán elvált tőle. A sógorság azonban használt: életben maradt, sőt visszakapta tanszékét is. Aztán gyógyított, többet tett 24 éven át: csodákat művelt...

A Karátsonyiak

A főúri körökben még mindig nem beszélnek egyébről, mint a tündérfényű Karátsonyi bátról. Igazi clou-ja volt ez az idej farsangnak és történelmi momentummá vált azáltal, hogy a király is megtisztelte jelenlétével egyik hűséges alattvalójának a multságát.

Érdekes lesz ebből az alkalomból fölemlíteni, hogy a Karátsonyi család nem Szerbiából származott át hozzánk, de Erdélyből, ide pedig az első ősök Moldva-Oláhországból jöttek.

Moldva-Oláhországban Botosányban lakott Karátsonyi Gratianus Gáspár, aki 1620 körül virágzott, de családfája már 1452-ben is tekintélyes famíliának mondja a Karátsonyiakat.

Fia, Kristóf, már zászlósnak mondatik s unokája, ugyancsak Kristóf, karácsonyfalvi előnévvel, 1695-ben, hiteles kancelláriai okmányok tanúsága szerint Erdélyből, még pedig Szamosújvárról jött a Bánátba. Itt donatioba kapta Beodrát, ahonnan a mai grófi család is írja előnevét.

Később ismét megnősült. Ebből a házasságából egy derék fia maradt: Béla, a ki most cs. és kir. ezredorvos Máramaros-Szigeten s a ki örökölte atyjának minden jó és nemes tulajdonait.

Az 1864. év augusztus 14-e gyászba borította a családot s ezrek szeméből égető könnyeket sajtolt ki. Dr. Ábrahámot fatuma pihenőre kényszerítette.

Ott nyugszik az érsemlyéni temetőben s sírja felett áldó szívvel őrködik a hálás kegyelet.

Mártonfy Márton

*(Szerk. megjegyzés: Eredeti írásmódban)
(Megjelent az 1900. évkönyvben)*

Kristóf fia, Deodát, már növelte a családi vagyont, ennek a fia, Lázár, pedig Beodrához még a temesmegyei Zsámot is kapta donatioba.

Lázár valósággal nábobi vagyona volt. Zsámi kastélyában egy imazsamoly alatt titkos ajtó vezetett a pinczébe, amely tele volt arannyal, gyémánttal, drágakincsekkel. Nejét annyira féltette a nábob, hogy Beodrán lakat alatt tartotta s néhány meghitt cselédet kivéve emberi halandót nem bocsátott közelebe.

Karátsonyi Lázárnak csak egy álma volt, családja nagysága és egy szerelme, amely a földé, a nemes magyar humusé volt.

Egyedül azt óhajtott, hogy a verseczi hegyektől birtokáig terjedő rengeteg ős pusztát uradalmához csatolja, ebből a célból, társzekerekre rakatva egyszer minden kincsét, be is ment Nagy-Becserekre megállapítani és kifizetni a vételárt, de ott hirtelen meghalt s a szájhagyomány szerint a rengeteg kincs is vele pusztult.

Karátsonyi Lázár óriás vagyonából közczzélokra is sokat áldozott, száz katonát állított a nemesi fölkelés alkalmából, a hadsereg rendelkezésére bocsátotta méneseit, gulyáit, magtárait és a Ferencz császár által kezdeményezett, a császárról elnevezett Ludovika-akadémiára nagy összeget adományozott.

Már Lázárt ekkor megkínálták a grófi méltósággal, de a nábob szerényen kitért a fejedelmi elismerés elől, sőt végrendeletileg meghagyta, hogy családjának az a tagja, aki a nemesinél nagyobb címet fogad el, zárassék ki az örökségből.

Ez az óhajta azonban nem teljesedett; mert unokája, Guido, később mégis grófságra emeltetett és e miatt, Karátsonyi Lázár végrendeletének értelmében sok baja is volt az oldalági rokonsággal. Guido apja, Lajos, 1848-ban Torontál megyében főispán-ságot viselt, anyja pedig az ősrégi, grófi és hercegi ágra szakadt, Starhemberg családból származott.

Guido a negyvenes évek derekán egyike volt a jeunesse d'orée legkiválóbb tagjainak. Nagyon szép, daliás férfi, szívesen látott vendége az akkori Pest főúri szalonjainak. Tagja volt a híres „Csinoska-ifjak” társaságának, akik akkor a főváros társaséletének hangadói voltak.

Számtalan hódoló közül ő nyerte meg szívét és kezét a dúsgazdag örökösnek, Marczibányi Máriának, Marczibányi Antal és neje Kállay Mária leányának. Marczibányi Antal egyetlen fia, ifjúkorra legszebb virágában elhalt s benne kivesszett a férfiág, majd Karátsonyi Guidóné és Migazzi Vilmosnéban egészen kihalt a nemzeti kultúránk körül oly hervadhatatlan érdemeket szerzett puchói és csókai Marczibányi család. Karátsonyi Guido mintegy 200.000 forintot adott közczzélokra, ő alapította az Akadémia Karátsonyi-díját is

– s érdemeiért 1859-ben kapta az osztrák birodalmi grófságot, melyet később Magyarországra is kiterjesztettek.

Gróf Karátsonyi Jenő másodszülött fia Guidónak és a tulajdonképeni majoresco az elsőszülött Aladár lett volna.

Érdekes ennek is a története. A fiatal gróf Karátsonyi Nagyváradon jogászokodott és ott megismerkedett a szép és rendkívül szellemes Elek Margittal.

Aladár gróf annyira beleszeretett a bájos lánykába, hogy kijelentette, vagy ez, vagy senkisé is lesz a felesége.

Minden embernek van valami marotteja, így a különben rendkívül jószívű, engedékeny Karátsonyi Guidónak az volt a bögara, hogy elsőszülött fia zászlós ur leányát vezesse oltárhoz. Noha a pazonyi Elek híres régi családja minden őspróbát fényesen kiáll és a mezőpeterdi Gázsy família is, amelyből Elek Margit anyai ágon származott, egyike volt az ország ma már kihalt legelső gentry-családjainak, Karátsonyi Guido csak úgy egyezett bele fia házasságába, ha ez Jenő öcsse javára lemond az elsőszülöttségi jogáról.

Aladár ezt meg is tette, többre becsülve szép menyasszonya két ragyogó szemét minden gyémántnál, a családi boldogság igaz melegét minden hívságos, elmúló fénynél és csillogásnál.

Így lett Jenő gróf a Karátsonyi majorátus ura és zászlós ur leányának, Andrassy Karolina grófnőnek a férje.

A grófi pár, mint most is megmutatta, mindent elkövet, hogy a nagy vagyon és nagy névvel járó kötelezettségeknek eleget tegyen.

Azonkívül kitűnő gazda is Karátsonyi Jenő. Buzgalommal, igazi passzióval vezeti óriási uradalmain a munkát és nyáron a kelő hajnal akárhányszor egyik vagy másik tányán, majorban találja.

Karátsonyi Jenő nyaranta többnyire bánlakai birtokán tartózkodik, ahol a kastélyt még Karátsonyi Lázár építtette. Régi, ódon formájú épület ez, olyan vastag falakkal, akár egy feudális várkastély. Elmúlt viharos időkben nagy szükség is volt erre, mert még az építető idejében, mikor a szerbek egyszerű fölláadtak, a leghevesebb ostromnak teljes egy hétig álltak ellent ezek a falak. A kastélyt pompás park övezi, nagy lawtennis groundal, lövőházzal s egy kis múzeum-épülettel, amelyben a gróf Karátsonyi Guidora vonatkozó emléktárgyakat is őrzik.

Érdekesek a kastélyban a régi, földalatti börtönök, emlékeztetve elmúlt sötét időkre; a modern ízlést pedig ékesen hirdetik a remek ebédlő, pompás szalonok és termék hosszú sorozata.

A gróf neje, született Andrassy Karolina grófnő, örökölte apja talpraesett, igazi magyaros észjárását, kissé heves temperamentummal egybekötött áldottszívűségét és a vagyonszerzési hajlamát is.

Mióta asszony, a saját pénzén megvette a Bánlakkal szomszédos biószegi puszta s azt remekül instruáltatta. Házassága első évében majdnem életét vesztette a fiatal, boldog pár, még pedig Olaszországban. 1887 tavaszán Mentenében voltak éppen Karátsonyi Jenőék, mikor a nagy földrengés volt. A borzasztó katasztrófa éjjel jött s a vendéglő, alig hogy kimenekültek a lakók, óriási robajjal omlott össze. Lehetőleg pongyolában, temérdek drága ékszert, közte több becses családi darabot is hátrahagyva, Karátsonyiék az egész éjjelt egy bérkocsiban töltötték, s reggel a gróf néhány száz frankot adott a kocsisnak, aki őket a várostól kissé távol, biztos helyre vitte.

Karátsonyi grófné ezután hosszabb ideig betegeskedett, de ekkor is megmutatta, milyen kitűnő honleány, mert külföldi gyógy-

helyek mellőzésével, Vihnyén töltötte a nyarat, ahol teljesen magához is tért.

Ő is, mint gróf Andrassy Manó minden leánya, kitűnő házas nevelést kapott. Bánlakon maga vezeti a háztartást, utána néz a cselédségnek s a legkisebb hanyagságot sem hagyja szó nélkül.

Egy alkalommal vendéget várt Karolin grófnő. Még pedig Gömörből, ahol gyermekkorát, leányságát töltötte, amelyre mindig szívésen emlékezik.

Az Andrassy család régi kedves orvosa, dr. Maurer Arthur volt ez, aki intimusa, meghitt embere volt a néhai Manó grófnak s a lányok a papánál való apró-cseprő kívánságai támogatása végett gyakran fordultak hozzá.

Karátsonyi grófné, mielőtt a doktor megérkezett volna, sorra nézegette a szobákat. Egyszerre csak észreveszi, hogy egyik console ugyancsak poros ám.

Odahívta az inast, aztán ujjával néhány betűt írva a porba, így szólt:

— Ej, ej, ez ugyan csinos munka, ugyan szépet gondolna a doktor úr az én háztartásomról, ha ezt így találta volna.

Ugyancsak ez a nagytudományú, különösen történelmi jártasságú orvos, minden Andrassy leánynak adott férjhezmenetele alkalmával egy-egy ládát. Igazi tulipántos, eredeti magyar motívumokkal telerajzolt és faragott ládákat Egy ízben Murányon járva, egy ottani parasztnál talált egy ládát, mely mellékelt hiteles okmányok szerint még a Széchy Máriáé volt valamikor.

A doktor megszerezte ezt a ládát, renováltatta és mikor Andrassy Karolin férjhez ment, ennek a kedvencz kis grófnőjének ajándékozta a történelmi nevezetességű darabot, amely most ott van a többi családi ritkaságok gyűjteményében.

Az „Országos Hírlap” után
(Megjelent az 1898. évkönyvben. Eredeti írásmódban.)

Az Armenia magyar-örmény havi szemle (főszerkesztő Szongott Kristóf, Szamosújvár, 1887–1907) kincsesbányából

Kiss Ernő kiadatlan levele¹

Kedves Rózsikám!

A mennyire örültem kedves levelednek, épp oly kellemetlen volt hallanom, hogy Guszti² ezüstje és menyasszonyi ruhája még nem érkezett meg, holott tanácsoltam, sőt meghagytam neked, hogy azonnal küld – és mégsem történt meg és ezáltal elromlott az én kedves Gusztim öröme. – A legnagyobb sajnálattal értesültem kedves nővérem rosszulletéről, ennek az anyagi jó asszonynak csak ne essék valami baja. – Nagyon örülök Dánielnek önagsága első levelének és számlálom a napokat, mikor érkezhetnek ez meg? Adja Isten, hogy igen szerencsés és megelégedett legyen, csókold meg helyettem 10.000,000000-szer. Most már csak az van hátra, hogy az én kicsikémet is jól látva tudjam; akkor legforróbb kívánságaim is meg lesznek koronázva. Hubert, a ki itt nagyon jól mulat, mind-mindenkit csókoltat és üdvözöltet.

A Guszti esküvője napján itt nagy templomi szertartást tartattam, misére mentem, 10 fl.C.P.-t adtam a templomi pénztárba, azután az összes tiszték nálam ebédelték és sok pohár pezsgőt ürítettünk a két menyasszony³ egészségére. Este bálba kocszintunk a szomszéd Szikló fürdőbe, sokat táncoltam és a bál után puncsot adtam a tisztéknek, a mikor megint a két menyasszony egészségére ittunk. – Isten veled; szívélyesen csókollak és vagyok örökké szívből szerető atyád Ernest.

E. 4/8.⁴

Közli: Dr. Gopcsa László

Jegyzetek:

¹ A halhatatlan nevű aradi vértanú ezt a levelet leányához, ki később Bobor Györgyhöz ment férjhez, Kiss Rózához írta. Ezt az érdekes levelet dr. Farkas Géza, miniszt. s. fogalmazó, ki Kiss Ernőnek anyai ágon dédunokája, adta át közlés végett. G.L.

² Guszti = Kiss Augustza, Kiss Ernő leánya. G.L.

³ Az egyik menyasszony Kiss Augustza, a ki Dániel János alispánhoz ment férjhez; a másik menyasszony Fedrigoni Lujza (Alojzia), a ki ugyanazon a napon Rónay Móricz Torontál megyei főispánhoz ment férjhez. G.L.

⁴ A levél kelt 1842-ben Jaworowban. Az E= Eiusdem Anni. G.L.

(Megjelent: *Armenia magyar-örmény havi szemle, Szamosújvár, 1904. évkönyvben.*)

Szerkesztői megjegyzés: A levélben említett Hubert= pojeni Bogdánovits Hubert, aki Kiss Ernő édesanyja, Bogdánovits Anna közeli rokona volt. „1849. február közepén az országos főhadparancsnokká előléptetett egykori ezredparancsnoka, és rokona, Kiss Ernő őrnagy-karsegédévé nevezték ki.” (Bona Gábor: Az 1848/49-es szabadságharc örmény hősei)

Fedrigoni Alojzia pedig Kiss Ernő féltestvére, báró Leeuwen Julianna Caroline egyik leánygyermeké volt, Kiss Ernő ikerleányai unokatestvére.

Moravcsek Mária

Ittebei Kiss József, a levegő lovagja

Siklórepülés

Az olasz Dél-Tirol vad szépsége sok turistát vonz. Minket, magyarokat is, de nem csak ezért megyünk: első világháborús repülőink hősi küzdelmeinek színtere ez a táj. Megérdemlik a levegő hősei, megérdemli ittebei és eleméri Kiss József, „a levegő lovagja”, hogy most, a hősök napján, mely minden évben május utolsó vasárnapja, megemlékezzünk róluk.

Dél-Tirol, 1918. május 24., hajnali 6 óra. A perginei osztrák-magyar repülőter fűvén három Phönix D II. A vadászgép sorakozik bevetésre készen. A rajparancsnok Kiss József tiszthelyettes, tábori pilóta, a világháború legeredményesebb magyar hadirepülője. Mindenki tudja róla itt és a túloldalon, hogy nehéz légi csatákban kilenc alkalommal mentette meg ellenfelei életét azzal, hogy technikai fölényük ellenére földre kényszerítette a felderítő-, bombázó- és vadászgépeket – megsemmisítésük helyett.

Most ismét indulásra várnak; ezen a tavaszon már tízszeres az olasz-francia-angol-amerikai túlerő. A motorok feldübbögnek, és a három Phönix keletnek fordul a hegycsúcsok felett. Elmosódik lent a repülőter zöldje, hangárok sora virágzó cseresznyefák fehér foltjaival és az árkádos, sokfeljárós repülőszálláshely, a szépséges Villa Giulia.

Kiss József és a 422.10 jelű vezérgép nem tér vissza soha többé. A háborús égboltról eltűnik a levegő lovagjának embersége, és helyébe lép „a feneketlen gyűlölködés, az idegileg elfáradt ember türelmetlensége”.

Ittebei és eleméri Kiss József az aradi vértanú, Kiss Ernő altábornagy családjából való, habár nem egyenes ágon. Szülővárosa, „a bájos Pozsony”, annak iskolái és a család nevelte egyforma erővel ugyanarra: „A hazáért mindenkor mindenre kész vagyok.” Amikor kitör a háború, középiskolás, tizennyolc éves; önként jelentkezik a pozsonyi 72. sz. közös k. u. k. gyalogezredbe. Orosz front, gránátnyomás, idegsokk, kórház. A halál megállt mellette, de nem rémítette meg: a legfiatalabb fegyvernemhez, a repülőkhöz vágyik. Bécsűjhely, pilótaiskola, majd 1916 májusában Dél-Tirolba vezénylik a perginei 24. felderítőszázadhoz. A magas, sőt óriás hegyek világa ez, ahol 2000 méteren sokszor -20 Celsius-fok a hőmérséklet, néha csontkeményre fagy a töltényszalag és a závarzat, dermesztő szél tépi a gyakran vászonborítású szárnyakat, fémhuzalokat, és nincsen védőtető a bőrruhás, szemüveges repülők felett.

Kiss József harctéri naplót ír, leveleket küld haza. Örömteli és szívfájdító beszámoló valamennyi. Az ez évi támadó hadművelet idején hősiünk Brandenburg fel-

derítőgépet vezet, segítségre szorul egy bajtárs: „rövid, de roppant heves harc után megszabadítottam, s aztán magam is meglógtam. Egy Farman, egy Caudron és egy Caproni volt az ellenfelem.” Nehézkes felderítőgéppel mozgékony vadászként szemben a túlerővel – ez a helyzet sokszor megismétlődik még.

Már ekkor tapasztalja, hogy az ellenség, főként az angolok kíméletlenül levadászák a megsérült, így ártalmatlan gépeket is. Erkölcsei erő, elméleti és gyakorlati szaktudás érleli meg 1916 nyarán új repülőtechnikáját, amellyel életeket ment. „Fejre állítottam a Brandit, felülről zuhanva adtam le vagy ötven lövést”, majd foszforlövedékekkel kijelöli a leszállás útját. Hajszálpontosan. Máskor „ráül” az ellenségre: „gépem futószervezete sokszor egyarasznyira lehetett a pilóta fejétől”, ismét máskor szétlövi a motort, légcsavart a siklórepüléses landolás érdekében. Mindig örül az eredménynek: „Ezt a győzelmet nem árnyékolta be emberhalál, hála istennek nem volt temetés.” Ha nem sikerül, szomorú: „Sajnáltam az angolt, isten látja lelketem, nem én voltam a hibás.”

Az 55. vadászszázadhoz 1917 őszén vezénylik át. Ez az ő igazi műfaja. Kiss repülőéletének legragyogóbb korszaka következik ezután; hamarosan megszerzi tizenkilencedik légi győzelmét is. Három arany-, négy nagyezüst, öt kisezüst, négy vitézségi bronzérem és a Károly-csaptkereszt díszíti zubbonyát. Harmadszor 1918 januárjában sebesül meg. Másjusbán, visszatértekor már kivédhetetlen az ellenség fölénye: „borzasztó harcaink voltak az angolokkal, akikkel partner nélkül nehezen bírok”. Nincs mellette már a legendás osztrák Arrighi, „az Isonzó legjobb pilótája”, sem Maier szá-

zados, az 55-ösök kiváló parancsnoka. Elvezényelték őket.

Utolsó bevetésekor ötös angol Sopwith vadászraj támadja meg Primolanótól északra, Lamon község felett. Társai mássokkal viaskodnak. Megszerzi huszadik légi győzelmét, majd gépfegyvere elakad. Siklórepülésbe állított védtelen gépére tízfelől zúdulnak a foszforlövedékek, mígnem a magányos Phönix fáklyává lobban, és lezuhan a mélybe.

A király ezen a napon példátlan kitüntetésben részesíti a volt altisztet: hadnaggyá lépteti elő. Két nap múlva temetik Perginében. Az angol vadászok pilótaszokás szerint koszorút és részvétnyilatkozatot dobnak a levicói repterre; ítéljük meg magunk a „fair play”-nek ezt az érdekes megnyilvánulását. A budapesti Az Aéro című szaklap, amelynek ő is munkatársa volt, így búcsúztatja el a levegő lovagját: „A fiatalág páratlan tettereje, a kiválasztottak rátermettsége és az öregek higgadt bölcsessége jellemezte őt.”

Huszonkét éves volt.

A perginei temető több mint kétszáz hősi halottja békében nyugodott az 1970-es évek elejéig. Hamvaikat akkor átszállították Roveretóba, a „Castel Dante” osszáriumba. Olasz katonák hősi emlékműve ez, a sziklás domboldalon messzire látszik a kör alakú, hófehér épület. Íves folyosóinak falán 20 279 elesett neve sorakozik. Az osztrák-magyar katonákat külön felirat jelzi, de Kiss Józsefet nem találjuk a számítógépes kimutatásban sem. Úgy tűnik, a múlt itt is kérdőre von bennünket; megszólalnak az elárvult, eltűnt, néma sírok, a rég porladó katonák: „Gondoltok-e ránk? Értetek, a hazáért haltunk meg.”

Mit tudunk felelni nekik?
(Magyar Nemzet, 2010. május 29.)

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története*

Lázár Ágoston halála – Nagy tűzvész 1836-ban Écskán

– Lázár Ágoston és Erzsébet gyermekeinek sorsa

(6. rész)

Lázár Ágoston gyermekeinek sorsa a maga teljességében nem volt szép. A mese és a tragédia keretein belül mozgott, akinek ahogy. Hogy a családot a múlt rossz végezte kísérte, vagy cérnákon játszott velük a sors, azt soha nem tudjuk meg. A szép és borús napok váltakoztak. De a Lázárok és Écska gyakran a császári figyelem középpontjába került. Tehát...

Lázár Ágoston, a birtok földesura hosszantartó betegség után 1833. augusztus 7-én Pesten elhunyt. Helyére legidősebb fia, Zsigmond lépett. Ágostonnak és feleségének, Edelspacher Erzsébetnek három gyermeke volt. Két fiú és egy leány. Zsigmond 1801-ben Pozsonyban született, Lázár Emília Ludovika Vilhelmina (1810. 08. 30. Écska–1871 Écska) és II. Lázár Ágoston (Augustin, 1812 Écska–1837 Écska) pedig Écskán láttak napvilágot.

Az új földbirtokos a császári sereg hadiszállítója, tábornok volt. Bécs egyik legreményteljesebb tisztje, nagyon ügyes, sokoldalú szervező, elemző és tervező. Tehetséges zenész, vívó, lovas, és a művészetek mecénása. Az új földbirtokos a legmagasabb birodalmi kitüntetések viselője volt: Leopold-kitüntetés, a mexikói „Guadeloupe” kitüntetés, az ottomán birodalom „Metschidi Vitéz” kitüntetése, valamint „Szent György” kitüntetése – IX. Piusz pápa ajándéka. Zsigmond a földbirtok átvétele kezdetén túlterhelte ma-

gát a katonai meghívások és a nagybirtokosi kötelezettségek következtében. Csak az évtized végén, 1838-ban hagy fel a katonai szolgálattal, és végleg Écskára költözik. A birtok vezetésében nagy segítséget jelentett számára a két hű ember: a birtok gazdatisztje, Lapade József és Schefcsik Aloyzusz titkár. Lázár Zsigmond harminchét éven keresztül volt az uradalom tulajdonosa, amely időszak alatt voltak szép és borús események is a birtok életében.

Így 1936-ban nagy tűzvész pusztított Écskán. Abban az évben Nagyszombat erős szél fújt. A szerencsétlenség, amely mindig valamilyen gondatlanság következménye, akkor történt, amikor egy asszony a Szerb utcában (a mai Belgrádi utca) kidobta a parazsat a falusi útra, melyet a mohó szél egy pillanat alatt tűzzé növesztett, és elterjedt a nád- és szalmával fedett házak tetőire. Az oltásban a helyiek mellett az uradalom személyzete is részt vett, a földbirtokos pedig a falu rendelkezésére bocsátotta összes fogatát és gépparkját. A tűz nagyon rövid idő alatt 168 házra terjedt ki, amely közül hatvan porig égett. A helyi-

ek közül körülbelül százan könnyebben, vagy súlyosabban megsérültek, égési sérüléseket szenvedtek. Kummer Jovan Henrik pap, a templomi szolga és néhány helyi lakos kemény munkájával sikerült a szentképeket, templomi könyveket és értékes tárgyakat kimenteni a tűzből.

A tűzvész okozta pusztítás helyreállítása érdekében a földesúr engedélyezte, hogy a szerencsétlenül jártak ingyen vághassanak fát és megszakítsák a kötelező egyhavi munkát a birtokon. A legtöbb kárt szenvedett családoknak anyagi segítséget nyújtott, és közös étkeztetést szervezett a szerencsétlenül jártaknak.

A falu ismét zsongott a leégett házakat újjáépítő szorgalmas munkától. Egy teljes hónapig építési területté változott, amíg el nem készült az utolsó ház is. Ezután az élet visszatért a mindennapi, megszokott kerékvágásba.

Mindez a következő alkalomig, jobban mondvá balszerencsésig tartott, amikor a kolerával kellett szembenézni, amely ismét a falu küszöbén kopogtatott. Szerencsére a betegség nagyobb következmények nélkül söpört végig a helyieken.

A rossz szelek folytatták a Lázár család megtépázását. Éppen a tűzvész következményeiből való kilábalás miatt, Zsigmondnak nem volt lehetősége, hogy nyugodtan a bécsi katonai hivatásának szentelje magát. Nem sokkal azután, hogy visszatért kötelezettségeihez, elérte fiatalabb testvére, II. Ágoston betegségének híre. Ágoston már gyermekkorától kezdve gyenge egészségi állapotú volt, és gyakran betegeskedett. Ezért ragaszkodott annyira anyjához, Erzsébethez, aki gondoskodott róla. Ágoston már 1837 kezdetén betegágy-

nak esett, ami miatt abba kellett hagnia udvari tervezői munkáját a magyar királyi udvarban. Pest-Budáról visszaérkezett Écskára, ahol teljes ápolását nővére, Emília vette át. Zsigmond, miután tudomást szerzett testvére betegségről, visszatér a faluba a legismertebb bécsi gyógyszerész kíséretében. Bátyja és nővére minden igyekezte és törekvése sem tudta megakadályozni azonban a fiatal Ágoston haldoklását. Huszonöt éves korában, nővére karjai között halt meg végkimerülésben.

Nővére, Emília sorsa sem volt szép. Igaz, túlélte mindkét testvérét, de egész életében a birtok társadalmi eseményeinek szélére kényszerült. Kétszer ment férjhez, de egyik férjétől sem született gyermeke. Rossz végzetét nagybátyja, Mihály megölése jelentette. A serdülőkori lázadó gyakran apját hibáztatta az eset miatt, hogy ő tervelte ki saját testvére megölését. A véleménykülönbség következményeként érezte apja haragját, aki azután a végrendeletében csak egy szerény házat és egy kis földterületet hagyott lányára. Mindezek ellenére mégis nagy megbecsülést ért el a Torontál megyei nemesek és a települések lakói részéről. Egy évvel férje, Jobbaházi Dory Péter halála után, 1844. február 17-én férjhez ment Benzon Hartvighoz az écskai templomban. A lakodalmi szertartáson szinte a teljes Torontál megyei nemesség részt vett. Az ünnepség másik felét Koppenhágában tartották meg, Benzon szülőhelyén. Testvérel csak hivatalos kapcsolatot tartott fent. Szülőfalujában halt meg, ahol egy római katolikus sírban nyugszik.

Folytatjuk

* Szerbből fordította Letenyei Bea

Egy ember, s benne sok-sok hűség

„Legsötétebb kísértés határainál
Isten szolgálainak útján
lesz tapasztalattá a húsvéti ének:
Ő visz át a halálon,
bűnökön és poklon,
világon, nyomoron,
Jézus hű Pásztorom.”

(Wilhelm Busch)

Legígéretebb szent intézménnyel, reményekre jogosító iskolával mentette meg *Dr. Berszán Lajos* érdemes római katolikus lelkész kanonok a magyarságot a nemzeti szívhaláltól az idejében beépített életmentő pacemakerrel (ejtsd pészmeák – szívritmusszabályzó), akinek intézeti és rektori életműve azt a szakmai elvárásnak is megfelelő ars poeticát példázza, hogy az egyetemes magyar nyelvközösség életre keltése a változó, gyakran viharos időben társadalmi összefogás eredménye lehet. Iskolarendszere túlmutat önmagán, mert tulajdonságait megvilágosító vonása a hitből fakad. Iskolája szívesen fogadta a moldovai magyarság falvából érkező diákokat, az anyanyelvükön tanulni vágyakozókat. Az erős lelki törekvés, a festői környezetben levő otthonban a tizenkettedik nemzedék csángómagyar diák segítésére volt elegendő. A gimnáziumból, liceumból érettségi diplomával távozók erdélyi egyetemekre, főiskolákra, szakképzési intézetekbe kerülnek. De viszik szívükben azt a drága kincset, amely megtartja, erősen összetartja, bárhová is kerüljenek. Magukkal viszik a hűséget! Talán Marosvásárhelyre, a színiakadémiára vagy az orvosi fakultásra. De vihetik Csíkszeredába informatika és angol szakra és Kolozsvárra a Babes-Bolyai Tuda-

mányegyetemre. Gyulafehérváron a teológiára, Kézdivásárhelyen, Hunyadon és Székelyudvarhelyen tanítóképző főiskolába, vagy egészségügyi továbbképzőbe, Gyergyószentmiklóson és Sepsiszentgyörgyön pedig akár turisztikai szakképzésre...

Ugyan magas társadalmi körök, tanácskozó testületek elé rendszerességgel még elő nem terjesztett, de önmagában is a közösségi elvárások értékei alapvetően meghatározzák egy nemzet önmagához, környezetéhez való viszonyát olyan tényezők, mint az igazság és szépség, erényesség és szentség, hasznosság és hatékonyság, – hogy csak néhányat említsek. Végzetes lenne egy nemzet életében a hatalom térhódítása, hogy e drága kincsek az ismeretlen, vagy a megsemmisülés mélységébe hulljanak.

Csak vigyáznunk kell, hogy a gyimesi és moldvai csángómagyarok és akár a székelyföldi fiatalok számára a jövőben is megmaradjon az a magyar nyelvű és egyházi gondolkodás alatt álló iskola, kérjük a lehetőség szerinti támogatást – írta a magyar Szikora. Mi tudjuk, hogy a csángó kultúra iránti figyelem nem kizárólagos értelmű erdélyi érték, – mint ahogyan természetes is. Többek, mint a Debreceni Keresztény Értelmiségiek Szövetsége, egyesületek, civil szervezetek áldozatos támogatásával is erősödik a már hagyományos intézet. Jele ennek, hogy időközben a nyilvánosság elé hoztuk a lényeges iskolaiüggyel. Örömben osztozó szemtanúja lehettem a Szent Erzsébet-szoboradomány átvételének meghatározó ünnepi rendezvényén, amikor a Társaság Kárpát-medence Magyarságáért Egyesü-

let elnöke Éhn József az intézetet a Szent kegyeibe ajánlotta, és az ünneplő kórus a Te Benned bízunk ... kezdetű, 90. zsoltárt, a református himnuszot elénekelté – figyelmessége jeléül.

Itt tartozunk elmondani azt is, hogy nem állhat soha ellentétben ősi, isteni és emberi jogainkkal anyanyelvünkhöz, nemzeti kultúránkhoz, őseinktől örökölt vallásunk szabadságához való ragaszkodásunk.

Mi valljuk, hogy kisebbségi kérdésünk nem csupán, – s elsősorban nem politikai kérdés! – hanem kulturális. Mi tud-

juk, hogy a kisebbségi nemzet elsősorban kulturális szövetség: mi egy örökölt, sajátos, értékes kultúrát akarunk megőrizni. Ezt tudta idejében – mint korunk legnagyobb szerencsétlenségét! – felfedezni Berszán atya, hogy üzenetében nemcsak kisebbségi fájdalom és erkölcsi ismeret a mérvadó, hanem a Kárpát-medence szellemileg gyötrődő, moldvai csángó-, székely gyermek élhessen a történelem adta szabadsággal.

Hogy mindenkor legyen egy ember!

Pásztori Tibor Endre

Pályázati felhívás

A Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió és a Budapest XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

„Örmény kódexek, örmény motívumok – gyermek alkotásokban”

címmel tábor és játszóház keretében, illetve egyénileg készített munkákat kíván bemutatni a **2011. október 25-i kiállításán**, amelyet a XII. kerületi Művelődési Központban (Budapest XII., Csörsz utca 15.) rendez.

Felkészülési lehetőséget nyújtanak a Szentpéteri Stúdió táborai és játszóház műhelyei. Ezeket képző- és iparművészek, restaurátorok vezetik, akik a kiállításon saját alkotásaikat is bemutatják. A játszóház több műhellyel dolgozik: kódex-, ikonkészítő-, iniciálé-, papír-, ékszerész-tűzzománc- és textilműhely. A pályamunkák önálló alkotások, nem a kódexek, illetve a motívumok másolatai. A beadott alkotások elbírálását a Szentpéteri Stúdió művészei végzik. Kategóriánként 3 díjazott lesz, de minden résztvevő emléklapot kap.

A pályamunkák beadási határideje: 2011. június 15.

Korhatár: 7–18 év

A pályamunkák mérete: max. A3 + paszpartu

A pályamunkákat a Budapest XII. kerület Hegyvidéki Önkormányzat Ügyfélszolgálatán (Budapest XII., Böszörményi út 23–25.) lehet személyesen leadni, vagy erre a címre postán elküldeni (irányítószám: 1126).

A borítékra kérjük ráírni: Örmény kódexkiállítás pályázat

Bővebb felvilágosítás kapható: borosnyay.klara@szeptpeteri-studio.hu

Fontos: A határon túlról (Erdélyből, Kárpátaljáról stb.) is várunk pályázókat, illetve felkészítő rajztanárokat.

Borosnyay Klára
Szentpéteri Stúdió vezetője

Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit
XII. ker. Örmény Önkorm. elnöke

Ferencz Zsolt

Helyi és magyarországi hivatalosságok a Szabók-bástyájában tartott tárlatmegnyitón (részletek)

Maradandó élményekkel kívánta gazdagítani a Kolozsváron élőket és a jeles alkalomra hazalátogatókat az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, ennek jegyében szervezett egésznapos programot, számítva valamennyi korosztály érdeklődésére

A rendezvényt sorozat egyik fontos helyszíne a Szabók-bástyája volt, ahol délelőtt 11 órától *Kolozsi Tibor* szobrászművész vetített képes előadás keretében mutatta be a Mátyás-szoborborcsoport restaurálásának folyamatát.

Ezt követően az Országos Széchényi Könyvtár, az Erdélyi Történelmi Múzeum és a kolozsvári Egyetemi Könyvtár közös, *A Mátyás-szobor és alkotója, Fadrusz János* című kiállítását nyitották meg. A szoborállítás

folyamatának időrendi bemutatása mellett Fadrusz János életpályáját, jelentős alkotásait is vázolja a tárlat, szobormodellekkel és a Derék család gyűjteményéből való darabokkal egészül ki, magyarázta a történelmi múzeum képviselőjében Mihály Melinda.

Örömet fejezte ki *Ioan Piso*, az Erdélyi Történelmi Múzeum igazgatója, amiért az általa vezetett intézmény is részt vállalhatott a Fadrusz János munkássága, valamint Mátyás király személyisége előtti tisztelgésből – Hunyadi Jánoson és Mátyás királyon kívül nincsenek olyan történelmi személyiségek, akik ennyire össze-

A Mátyás-szobor és alkotója, Fadrusz János – Kolozsi Tibor szobrászművész (balról) is nagy érdeklődéssel nézegette a kiállított munkákat – Fotó: Rohonyi D. Iván

kapcsolnának magyarokat és románokat – értékelte *Piso*, részletesen kitérve mindazokra a megvalósításokra, amelyeket románok és magyarok egyaránt köszönhetnek az igazságos Mátyásnak.

– A Mátyás-szobor újbóli felavatása jól példázza, hogy közösségként csak együtt, egységes szándék által vezérelve érhetünk el eredményeket. Ez igaz minden szellemi teljesítmény esetén, és helytálló a nemzeti kulturális értékek megőrzése és megújítása kapcsán is – hangsúlyozta beszédében *Répás Zsuzsanna*, a Magyar Köztársaság nemzetpolitikáért felelős he-

lyettes államtitkára. Kifejtette: nem véletlen, hogy a szobor az erőt és nagyszerűséget sugalló Mátyást örökíti meg, aki képes volt „zárójelbe tenni a korabeli Magyarország történetére jellemző széthúzást, töredezettséget és önbizalomhiányt”, hogy hadsereget és birodalmat építsen, felismerte a Nyugattal szembeni nyitottság fontosságát, ugyanakkor „képesnek látta ezt a népet céljai elérésére, és nem ismert akadályt vágyainak beteljesítésére”. – Fadrusz János alkotása a hitet fejezi ki saját képességeinkben, a magunk erejében való meggyőződést. Azt sugallja az utókornak, hogy az egység, az együttműködés és az ebből megszülető kezdeményező-készség sikeressé teheti a közösséget. A szobor újbóli felavatásával ugyanezt a gondolatot kívánjuk örökölni a következő generációk számára – mondta *Répás Zsuzsanna*.

Véleménye szerint csak nagyjaink tisztelete, tetteiknek megbecsülése, történelmi múltunk helyes megítélése és alkalmazása révén nézhetünk szembe a jelen és a jövő kihívásaival. A tanulással és szocializációval elsajátított nemzeti karakterjegyek és a friss gondolatok mellett irányítóként, kapaszkodóként szolgál a múlt öröksége, hogy ez a nemzet fennmaradjon és sikeresé váljon, tette hozzá a helyettes államtitkár.

Hogy bátran nézhessünk az emberek szemébe...

Szőcs Géza, a Magyar Köztársaság kultúráért felelős államtitkára utalt arra, hogy a kolozsvári szabók, akik megtermelt érték-többletük a város javára fordítva felépítették és védelmezték a Szabók-bástyáját, minden bizonnyal nem ilyenek képzeltek el a világot, amilyen. Ennek ellenére büszkének lennének a város nagy szülöttjére, Mátyás királyra, Fadrusz János alkotásá-

ra, valamint arra is, hogy ilyen rangos kiállításra került sor az általuk megálmodott helyszínen. – Úgy élünk, dolgozunk és működjünk együtt, építjük a várost, hogy bátran, emelt fővel nézhessünk mindenkinek a szemébe – összegezte *Szőcs*.

A tárlatmegnyitón *Derék Géza* magyarországi műfordító, *Fadrusz János* feleségének, *Derék Annának* az unokaöccse is részt vett, akinek a jóvoltából a család tulajdonában lévő további alkotásokat is megismerheti ezúttal a nagyközönség. Kiderült: amikor *Fadrusz János* 1903 októberében tragikus hirtelenséggel elhunyt, özvegye kénytelen volt eladni a *Pákey Lajos* neves kolozsvári építész által tervezett impozáns naphegyi műtermet és az ugyanott épült pazar villát. *Derék Anna* ekkor költözött fivéreivel a Zemplén megyei Mádra, és ott élt egészen 1951-ben bekövetkezett haláláig. – Apám házában, nálunk töltötte utolsó éveit. Számos *Fadrusz*-emléktárgy, kisplasztikák, szobortorzók, rajzok, vázlatok maradtak fenn, ezek a tárgyak és apró emlékek vetek körül bennünket, mintegy oltalmazva, védve az idők során – fejtette ki *Derék*.

(A kolozsvári Szabók bástyája egyike a kevés műemléknek, amely napjainkig megmaradt a régi kolozsvári vár huszonnégy bástyája és kaputornya közül. Nevét a szabók céhéről kapta, amelynek feladata volt a bástya karbantartása és védelme. A bástyát 2007 és 2009 között az örménymagyar Bulbuk Márton István irányítása mellett a csíkszeredai Co-Mod Kft. felújította, és városi művelődési központot létesítettek benne, ahol egy hetven férőhelyes helyiség mellett kiállítóterem, könyvtár és kávéház is található. A szerk. megjegyzése.)

(Szabadság, 2011. április 4.)

Bálintné Kovács Júlia

Néhány mondat Kolozsi Tiborról

Több mint 10 éve ismerem személyesen, de híre megelőzte. 2000-ben eljött hozzánk, hogy megvásárolja *Gudenus János József* könyvét az *Örmény eredetű* magyar nemesi családok genealógiáját.

Megláttni Őt, és feltételezni benne az örmény gyökereket „egy pillanat műve volt.” Hát még mikor megtudtam, hogy Gyergyóditróban született, 13 kilométerre Gyergyószentmiklóstól. 1927-ben *Tarisznyás Márton* néprajzkutató, armeanológus is ott látta meg a napvilágot, és onnan származott *Puskás Tivadar* is, akinek az Édesapja még használta a ditrói előnevet. (Apropó, olvasom a Nagyváradai Premontrei Öregdiákok Egyesületének Hírlevelében, hogy 1881. május elsején, tehát 130 éve, hogy 25 előfizetővel működni kezdett Puskás Tivadar telefonközpontja.)

Tibornak még nem derítettem ki örmény gyökereit, amelyekről egyelőre a „híres-neves nevezetes” szobrász sem tud, de „dolgozom rajta”.

Máris felfedeztem valamit:

Köztéri művei

Szilágyi Domokos mellszobra (1993, Szatmárnémeti)

Kiss Ernő honvéd altábornagy (kő, 1995, Pécs)

Szent László-élmű (kő, 1996, Cegőtelke).

Pécs, Aradi vértanúk útja

(Az Aradi vértanúk útja északi oldalán található) Alkotás jellege: szobor, mellszobor, emlékmű • Vallási téma: nem köthető valláshoz • Történelmi téma: 1848-as • Stílus: modern • Forma: személyek • Anyag: márvány, mészkő • Műemléki besorolás: városképi jelentőségű

A Kolozsváron élő szobrász alkotásai nagyrészt bronzba öntött, lényegre törő, erősen leegyszerűsített formanyelvű vizuális struktúrák. Kedveli az archaizáló témákat, a sumer kultúrkör, a biblia, vagy a magyar őstörténet kínálta motívumokat.

1995-ben részt vett a gyulafehérvári római katolikus püspöki templom szobrainak restaurálásában.

Helyére kerül a Szabadság-szobor

A *Kolozsi Tibor* által vezetett csoport nekilátott az ólomöntésnek, amelyet a mai nap folyamán fejeznek be. A Szabadság-szobor központi alakjának talapzatra helyezését mintegy félszáz érdeklődő kísérte figyelemmel, és végül tapsolta meg. Zala György újraállított aradi Szabadság-szoborának avatására 2004. április 25-én, vasárnap 12 órakor kerül sor a Tűzoltó téren.

Kiss Ernő honvéd altábornagy pécsi szobra

Németh Júlia

Kolozsi Tibor szobrászművész Munkácsy-díjas (részletek)

Szoboravatás és újraavatás, Fadrusz János és Kolozsi Tibor – a két esemény és a két szobrász neve immár egymás mellé kerül a művészettörténetben. A Mátyás-szobor 1902-es felavatása sem volt a legördülékenyebb, aminthogy a 2010-ben befejeződött felújítási munkálatokat követő hivatalos újraavatás is majd felévet várhatott magára. A lényegen azonban mindez mit sem változtat: Kolozsi Tibor szakértelmének köszönhetően a műemlék, matuzsálemi kora ellenére, ismét fiatalos pompájában ragyog: Mátyás ugyanolyan délcegen üli meg lovát és vigyázza a kincses város népét, ahogyan azt száz egynéhány évvel ezelőtti szoborvalójában, felavatásakor tette.

A fiatal szobrászművész azonban nem csupán fadruszul tud beszélni, hanem teljes elődjének méltó társa is. Művészi pályája eddigi két évtizedében – 1991-ben végzett a Ion Andreescu Képzőművészeti Akadémia szobrászati szakán – ugyancsak változatos fejlődési-kiteljesedési szakaszokat járt végig. S hogy Fortuna is mellé szegődött azt tehetsége mellett kiartásának is köszönhetette. Nem tudom mennyi szellemi-fizikai erőt, hány kínkeserves-gyönyörűséges munkanapot vettek igénybe művészi kísérletei, jómagam már csak a végeredménnyel találkoztam: a mitológiai ihletésű, bronzból készült, szerény méretei ellenére is térbe kívánczó kisszobraival, nagyméretű, hegesztett vas, rozsdásan magakellető, játékosan groteszk plasztikáival, simára csiszolt fekete folyami kőből ránk meredő, prehisztorikus korokat idéző portréival, vagy az emberi történelem évezredeinek homályából előtörő, de időszzerű művészi üzenetet közvetítő, bronzba fogalmazott arcképcsarnokával és nem utolsó sor-

ban a szobrászati nyelvet megújító, korszerű térszobraival.

Különleges művészi adottságaira idejekorán felfigyelt a szakma s már 1992-ben Bukarest nívódíjjal tüntetik ki, amit aztán többek között a Budapest Art expo-díj és a Barabás Miklós Céh nívódíja követ, hogy aztán ez év márciusában, mindössze 45 évesen megkapja a legnagyobb szakmai elismerést jelentő Munkácsy-díjat. (*Szabadság*, 2011. április 5.)

Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter átnyújtja a Munkácsy-díjat Kolozsi Tibor szobrászművésznek március 11-én, Budapesten, a Néprajzi Múzeumban – Fotó: Szkárossy Zsuzsa

Vakulya Eszter

Novák Tata nyolcvanéves

Tegnap ünnepelte nyolcvanadik születésnapját Novák Ferenc koreográfus, rendező, akit hivatalosan helyeken is sokszor csak Novák Tataként emleget az ország. Az iskolateremtő, számos elismeréssel, többek között Kossuth-díjjal kitüntetett művészt akárhová sodorta az élet, táncolt és táncsoportot szervezett. A nevéhez kötődik többek között a Bihari Táncegyüttes megalapítása, részt vett a táncművelés népszerűsítésében, ő tette ismertté a Honvéd Művész-

együttessel, és koreografálta a királydombi István, a király előadást, amelynek táncbetéteit később többször is újraalkotta. Novák Tata készítette a Csíksomlyói passió, a Keleti táncvihar, a Magyar Elektra, a Szarvasvárosi változott fiak, a Kőműves Kelemen, a Ludas Matyi, a József és testvérei, a Hány János és A csodaszarvas koreográfiáit. Ezekkel a művekkel a táncos-zenés színház megkerülhetetlen alakja lett.

(Magyar Nemzet, 2011. március 28.)

Bálintné Kovács Júlia

Levélféle Gazdovits Miklósnak

Sokak nevében köszöntöm munkatársunkat, és ki merem mondani Barátomat, a Bukarestben – és időnként leányánál Svédországban – élő 80 (nyolcvan!) éves Gazdovits Miklóst. Úgy érezte – és nem alaptalanul – hogy nem fogadtuk be egészen, nem szeretjük eléggé, pedig ő is többször jelezte, akárcsak Ady Endre, hogy „szeretném, ha szeretnének”.

Nagyjelentőségű munkájából, a 443 oldalas „Az erdélyi örmények története” címűből hatvan számozott példány is készült a könyvbarátoknak, és engem a hetes számúval ajándékozott meg, rendkívül

szép, apró gyöngybetűvel írott dedikációval:

„Kérem szépen fogadja ezt a könyvet, mely a magyar történelem irodalmában, összefoglalóan, elsőként tárgyalja az erdélyi örmény eredetű magyarok történelmét.

„Tudom, hogy minden mag, amit itt elvetek, ki fog kelni. De ahhoz, hogy kikeljen, el kell hitem, hogy más kertész ültette, ...mert engem nem szeretnek!”

(Széchenyi István)

Tisztelettel, a könyv szerzője részéről:
Gazdovits Miklós
Bukarest, 2006. nov. 24.”

Gazdovits Miklós 1931. május 7-én született Szatmárnémetiben. 1949-ben érettségizett szülővárosa Fémipari Műszaki Középiskolájában. 1951 őszén bevonul katonának. Elvégzi a tüzériskolát, majd 1957-ben a Katonai Akadémia Híradástechnikai Karát. 1957–1979 között vezérkari híradástechnikai mérnök.

Két katonai érem és három katonai érdemrend birtokosa.

1979-ben politikailag megbízhatatlannak minősítették, megfosztják katonai rangjától és kizárják a hadseregből.

1994-ben a hadsereg rehabilitálja. Visszakapja vezérkari ezredesi rangját és kitüntetik a Pro Patriae érdemrenddel.

A Bukarestben élő Gazdovits Miklóst 1990-ben kérték fel a bukaresti Ararat című lap szerkesztője, hogy az örmény vallási és kulturális központ könyvtárában lévő magyar nyelvű könyvek alapján írjon tanulmányokat az Erdélyben élő magyarörményekről. 1993 és 2005 között 59 különböző témájú és terjedelmű dolgozattal, 17 belföldi és külföldi előadással, 3 tévéműsorról, 1 filmmel és 3 könyvvel lépett a nyilvánosság elé.

Igaza volt és talán van is Gazdovits Miklósnak, ha azt mondja, hogy nem méltattuk kellő képen több évtizedes kitaró munkáját, hogy fenntartásaink voltak Vele szemben, hisz „oly korban éltünk”, amikor nem bízunk, nem mertünk bízni egymásban, főleg, ha a körülmények is óvatosságra intettek...

És valljuk be, ilyen körülmények voltak. A 443 oldalas könyv előszavát jegyző néhai Demény Lajos történész szövegéből talán ki is tűnik, ki is olvasható, hogy miért lett „kívülálló” Gazdovits Miklós Bukarestben is, a mi köreinkben is.

A Fővárosi Örmény Klubban
2007. január 18-án

A Füzetek olvasói nem mind birtokolják főművét, amelynek Zárszavát jó lenne, ha mindannyian elolvasnók.

Most itt ebből idézek részleteket:

„Egyszer volt, hol nem volt, de egyszer biztosan volt egy Mindenki, egy Valaki és egy Senki. Közeledett a magyar honfoglalás 1100. évfordulója, amiért szóltak Mindenkinnek, hogy ennek az ese-

ménynek a tiszteletére írjon egy szép könyvet. De telt az idő, és Senki nem írta meg azt, amit Mindenki megírhatott volna. Végül megjelent Valaki a könyvvel, és ami a legérdekesebb, Mindenki megszólta Valakit, mert megírta azt, amit Senki sem írt meg, de amit – természetesen – Mindenki szebben és jobban megírhatott volna. (...)

Nemsokára itt van Örményország legendás alapításának 4500. évfordulója, és az erre az alkalomra tervezett kulturális ünnepségsorozat. Még nem is szóltak Mindenkinnek, Valaki már meg is írta az esemény tiszteletére a könyvet. És halálbiztos, hogy ismét Valakit fogják kritizálni azért, mert megírta azt a könyvet, amit Mindenki sokkal jobban megírhatott volna, de Valaki tolatkodása miatt Senki sem tette meg. A vele szembeni magatartás bántotta Valakit. A barátai észrevették ezt és így vigasztalták: „Ne búsulj, komám, mert ha nem leszel Valaki, Senki sem kritizálna. Amúgy is úgy viselkednek, mint ahogyan Szép Fehér Annácska mondja a csángó balladában: „Lengedez a nádszál, zereg a levele, az én irigyimnek bé nem áll a nyelve”. Mert nem elég az, hogy valaki csupán hajdani örmény őseivel kérkedve kiáltsa világgá magyarörmény hazafiságát. Különben az ármánykodásnak is vé-

get vet egyszer az Isten, és ahogyan egy régi örmény közmondás tartja: „A felhők felett mindig kék az ég”! Igaz, hogy ahhoz, hogy a nap életető melegét érezhesse az ember: vagy a rosszakarók által kotyvasztott felhőknek kell eloszlanuk, vagy képessé kell tennie magát e hamis felhők fölé emelkedni.

Azért szent a béke! És mindenkinek, aki bizalommal viseltetett irántam, hitt ben-

nem és ezért segített – köszönetet mondok, valamint minden olvasóm részére maradok tisztelettel: Gazdovits Miklós.”

Én pedig az olvasók, és legfőképpen az Erdélyi Örmény Gyökerek füzeteinek Szerkesztősége, valamint az „Armenia” Örménymagyar Baráti Társaság nevében kívánok erőt, egészséget, derűs munkás éveket továbbra is, kedves Miklós.

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben

(17. rész)

68. Kapatán Márton, örmény szertartású. Szül.: 1871. január 20. (május?). Pappá szentelve 1894. aug. 12. Szolgált Szamosújváron.

1893-ban belépett az Erdélyrészi Méhész Egyletbe, és a tevékeny szamosújvári csoport tagja volt több örménnyel együtt.

1901-ben, amikor Szongott Kristóf kiadja Szamosújvár Szab. Kir. Város monográfiáját, akkor Kapatán Mártonról – Der Márdirosz Kápátiánról – úgy ír, mint segédlelkészről és hittanítóról. Ugyanakkor a fiúintézet, a fiúárva ház felügyelői tisztségét is ellátta.

1907-től ott találjuk az Erdélyi Múzeum Egylet tagjai sorában is:

Kapatán Márton lelkész, Szamosújvár 1907 = bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi szakosztály.

1909-től már pontosan jelölik, hogy: Kapatán Márton, örm. kath. plébános, Szamosújvár.

A fiúárva ház naplójából idézek: 1919. augusztus 12-én a fiúárva ház diáksága Dr. Kapatán Márton, intézetünk buzgó szeretet tagja ma ünnepelte meg papságá-

nak 25 éves jubileumát. Ezen napon mutatta be ünnepi jubiláló szent miséjét is. Szent miséje után köszöntöttük a tisztelendő urat és négy hangra tanult énekünkkel mondtuk szeretetünk kifejezését.

Végül a Romániai Magyar Irodalmi Lexikonból: Szongott Kristóf kezdeményezésére megszületett Szamosújvárott az Örmény Múzeum. Kapatán Márton örmény katolikus plébános és egy időben az Örmény Múzeum igazgatója örmény történelmi és etnográfiai cikkeivel szerepelt az Armenia hasábjain, s *Aki templom ad, Istennek ad* (Szv. 1930) c. munkájában közölte az erdélyi örmény-katolikusok névsorát.

Folytatjuk

Kabdebó Lóránt

Magyarország világörökségei

Reprezentatív albummal kedveskedik a Scolar Kiadó az ünnepre váró olvasóknak. A Kiadó, amelyik kitér minden időben kiadványai különleges minőségi megformáltságával. Könyveinek papírmínósége mindig kiemelkedően finom, képei pedig világszínvonalon juttatják hozzánk a reprodukciókat. Most éppen ezzel a minőségi eljárással tudatosítják bennünk a világ által visszaigazolt magyar nevezetességeket. Magyarország világörökségeit. Bővített kiadásban, Illés Andrea szövegével, és neves fotóművészek felvételeivel.

Mintha ifjúkori énemmel szállna vitába ez a kötet, és annak a valahai pesszimista ifjúembernek bizonyítaná, hogy mennyire tévedett.

Mi is a belső vitám tárgya? Magyarország ékességei. Van-e ebben a megcsönkített hazában felmutatni való a külföldi utazónak, aki mondjuk a Loire kastélyai, az Alpok vagy a Kárpátok zordon bércei, az Adria vagy a Mediterráneum kéksége, a Vatikán vagy a Louvre képtára avagy Magyarország valamely nevezetessége között válogathat utazási céllal.

Valaha, fiatal tanárként ifjú feleségemmel egy társas utazáson vettünk részt – ahol akkor lehetett – az NDK-ban. Azaz Kelet-németországban. A budai Vár romjai mellől utazhattunk Drezda romjait emlékeztetőül megtekinteni. De hát mellette ott gyönyörködhattunk a Zwinger Képtár akkor nemrég visszakertült remekeiben, Rembrandt festményében, amint a sas elragadja a gyermek Ganymedest, Murillo gyermekfejében – és hát a Sixtusi Madonnában, amely képen csak az eredetiben látható a háttérben az angyalarcok sokasága, reprodukció azt soha

vissza nem tudja adni. Számomra valódi emlékezetességet a Szász-Svájc oly igen rendben tartott csodái, az Elba-kanyar fenséges látványa, váltakozva a meissenai vár kiglan-colt kecsességével, Moritzburg komor méltóságával, Königstein a gyakran villámsújtotta fájával és a félig szétbombázott Weimar Goethe, Schiller, Herder árnyalakjaival jelentette. Akkor már túl voltam a cseh- és morvaországi várak és kastélyok csodálatán, amikor is az egyik csehországi múzeumban megkérdeztem: és a háború nem rongált meg itt semmit? Értékét tudták a németek is, az oroszok is. Mindkettő hozott magával művészettörténetet is, aki megóvott mindent. Jó-jó, de a kettő között, amikor semmilyen fegyveres erő nem vigyázott a kincsekre? (és eszembe jutott az általam nagybecsült Veres Péter biztatása a falvak népéhez: fogjatok fegyvert az úri kastélyok ellen!) A válasz igen bölcs és magabiztos volt: a cseh nép tudta, hogy ezek nemzeti értéket jelentettek, és ezért óvta meg a jövő számára őket. Majd gondolkozva hozzátette: Egyszer mondtak valami olyat, hogy majd feljönnek a várba a falusiak, de aztán otthon maradtak.

Mi pedig vonattal hazautazva, átlépve a határt azon gondolkoztunk: vajon tudnánk-e mi olyan csodákat felmutatni, ami az általunk ebben a szűkös külföldben látható volt. Az elhanyagoltság ijesztő, még a legszebbnek vélt Duna-kanyar is másodlagosan fogadott az Elba-parti emlékek után. És akkor még nem is a csillogóan újjavarázolt Drezdát láttuk, a mai műemlékvárost, amelyben a magyar költő, Szabó Lőrinc 1933-as látogatását megőrző emléktábla helyét keresem öreg fejjel (ugyanis szerelmével, Korzátí Erzsébettel abban az évben csehszlovákiai uta-

zásukat kiegészítve látogatták meg az akkor is műemlékvárost, Drezdát, és ennek a szerelemnek az emlékezete A huszhatodik év szonettjeiben rögzült, ezek a szonettek a maguk teljességében olvashatók német nyelven is, az akkori NDK-val volt szűkös kultúrpolitika csodájaként. Magam is segíttem volt a fordítás létrejöttében: egy korabeli 'szocialista költő', saját költői szintjét felülmúlva élvezetes fordítást készített a szonett-sorozatból: *Das Sechszwanzigste Jahr*. Lyrisches Requiem in hundertzwanzig Sonetten. Nachdichtung und Nachwort Günther Deicke.)

Azóta mi is mertünk hál' Istennek nagyok lenni. Kultúránkat, történelmünket megbecsüljük. Tárgyi emlékeit igyekezünk méltatólag a világ elé tárni. Én is megtanultam, hogyan kell Budapestre külföldi vendégeinket rácsodáltatni: tekintsenek csak szét a Gellérthegy oldalából a kivilágított városra; és felfedeztem a legszebb autós látványt: Szentendre felől hazatérve a Duna-parton, a Margit szigettel párhuzamosan haladva tárul eléink a Várnegyed és a Parlament által befogható látvány, benne a kivilágított hidak karácsonyfádszre emlékeztető fényei.

Az Illés Andrea által bemutatott tájegységek a világ szemében kivívott eredményeket mutatják be:

Minden országnak, minden népnek vannak olyan természeti szépségei, varázslatos tájai, ódon műemlékei, amelyekre büszke. Így vagyunk ezzel mi, magyarok is. S külön öröm, hogy megóvásra érdemes természeti és kulturális értékeinket az UNESCO Világörökség Bizottsága is annak ítélte. Így került fel 1987-ben elsőként a világörökségi listára Budapest Duna-parti panorámája és a Várnegyed, valamint Hollókő, legutóbb pedig 2002 nyarán a budapesti Andrássy út és Tokaj-Hegyalja történelmi

borvidéke. A közbeeső tizenöt évben még öt magyarországi helyszínt tüntettek ki a Világörökség része címmel: az Aggteleki-karszt cseppkőbarlangjait, a Pannonhalmi bencés főapátságot, a Hortobágyot, a pécsi ókeresztény festett sírkamrákat és a Fertő-vidéket.

De ami több mint seregszemle: a leendő tájegységeket is bemutatja. Íme a várományosai a kitüntető címnek: Dunakanyar kultúrtáj, A Tihanyi-félsziget, a Tapolcai medence tanúhegyei és a Hévíz-tó, A budai termálkarsztrendszer barlangjai, A komárom-komarnói erődrendszer, Tájézhálózat Magyarországon, Mezőhegyesi Állami Ménesbirtok, Az északkeleti Kárpát-medence fatemplomai, A római limes magyarországi szakasza, Tarnóc őselőhely, Lechner Ödön független, premodern építészete.

Ugye, vannak magyar csodák? Lehet az új Európában a háború utáni lehangoltságot követően nálunk is a feltámadás csodájára várni?

Lehet, csakhát ahhoz olyan honpolgári öntudat és tulajdonosi szemlélet kell, ami például a németekből vagy a csehekől soha ki sem vezett. A gondoskodás saját tárgyainkról, tájainkról. Városainkról. Értékeink gondozása. Amikor ifjan átléptük a cseh-szlovák határt, és első éjszaka megszálltunk Pírnában, ebben a szászországi kis városban: elcsodálkoztunk, micsoda rend és tisztaság van itt. Nevetve mondogattuk egymás között mi magyarok: ezeknek a németeknek van minden családnak egy-egy kis utcaköve, és azt, mint fogmosáskor szájukat, ezt a követ a család valószínűleg fogkefével megfényesíti. Minden reggel és minden este. És ha van ideje, nappal is odaugrik egy rövid tisztításra. Karikíroztuk és csodáltuk őket. Idegenvezetőnk odavalósi volt. Heccelődve meg is kérdeztük tőle: így van-e.

Most utólag irigylem őket. Pírna önmagában ugyanis nem tartozik a világcsodák közé. De ahogy ápolni tudta minden német a maga kis világát, az példamutató lehet mindenki számára.

Persze ismerek pazarló és lezser múlttal tördést is. Ott van Olaszország. Egyik volt diákom egyszer megkérdezte: barátnőjével másnap indulnak autóval „olaszba”, mit érdemes megnézni. Mondtam: vegyetek egy útikönyvet, és bármelyik kisvárosban, de akár faluban is megálltok, ott is egy-egy világcsodájára találhattok. Lehet nincs felújítva, nincs „kiglancolva”, de születetten része a világörökségnek. Itália földje ilyen, a taljánok nem németek, nem fogkefével csinosítják értékeiket. De büszkék rá. Tudják, hogy az ő földjük a történelem egyik szülőháza.

Nekünk a tulajdonosi-gondozási szorgalom mellé ez az öntudat is kellene. Hiszen a Kárpát-medence szülőháza is volt, meg sajnos átjáróhelye is volt a népeknek. Sokszor hordáknak.

Mire legyünk akkor büszkék? Hogy itt, ebben az átjáróhelyben megmaradtunk. Egyesek szerint több évezrede. Az egy millennium mindenképp dokumentált. Olyan zenénk van, amely Bartók révén a legmodernebb és legmagasabb szintű világművészet állandó koncertjelenlétét is biztosítja. Népművészetünk a történelem előtti múltba

helyezi vissza a magyarság létezését. Annak a magyarságnak, amelyik ugyanakkor fogékony volt mindig a legértékesebb, legújabb művészi és építészeti eredmények befogadására. Gaudí a premodern művészet csodájaként ünnepezzük. A barcelonai Sagrada Família katedrális XVI. Benedek pápa őszentése most ősszel szentelte fel: Gaudí tervezte, kezdte építeni, faragta első szobrai, majd egy villamos elütötte a századelőn. A katedrális azóta is épül, mint ahogy a katedrálisok századokon keresztül szoktak épülni tovább. Végre a vele kortárs magyar csodát, a Gaudí-nagyságrendű magyar építész Lechner Ödönt is bejuttattuk a „várólistára”.

De a könyv számomra legérdekesebb fényképe és leírása arról beszél: III. Béla királyunk, aki majdnem bizánci császár is lett, de az egyik legnagyobb magyar királyként bizonyon számon tarthatjuk, egymást követő francia királyi származású feleségei révén pedig a nyugati világ részeseként is számba vehető. Esztergomban az ő uralkodása idején épült királyi kápolna olyan gótikus stílus szülőháza, Franciaország területén kívül elsőként jelentette meg a katedrálisok akkor legújabb formációját. Azt szoktam mondani: a nyugati kereszténység határa egybeesik a gótika határaival. Mi ott vagyunk ennek a kezdeteinél is.

(*Magyar-Hon-Lap*, 2010. december 20.)

Erdélyi könyvbemutatók májusban

Május 28-án, szombaton 18 órai kezdettel a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület meghívására dr. Issekutz Sarolta könyvbemutatót tart Marosvásárhelyen a Kultúrpalota kistermében. A bemutatott könyvek:

Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája Délvidéki örmény nemesek, Elemér – Écska – Nagybecskerek (szerkesztette dr. Issekutz Sarolta)

Gyergyószentmiklóson május 29-én, vasárnap a szentmise után, 11 óra 10 perc körüli kezdettel a templommal szembeni Örmény Kulturális Házban lesz a fenti könyvek bemutatója, a Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Egyesület szervezésében.

Mindenkit szeretettel várunk!

Szervezők

Ferencz Zsolt

Kiállítás és film Darkó László emlékére

A tavaly szeptember 2-án, halálának 40. évfordulója alkalmából tartott ünnepség és a művészeti Múzeumban szervezett tárlatmegnyitó és könyvbemutató után fél évvel, csütörtökön délután ismét Darkó László festőművészre emlékezhetek a kolozsváriak. Ezúttal a Reményik Sándor galériában állították ki az utókor által méltatlanul elfelejtett művész grafikai munkáit.

Közel hetven festményt tekinthet meg a közönség tavaly ősszel a Bánffy-palotában, annak a gazdag gyűjteménynek az egyik részét, amelyet Szócs Margit, a hagyaték gondozója bocsátott a kutatók rendelkezésére. 2009-ben fogalmazódott meg az ötlet, hogy a festő, művészettörténész és restaurátor emlékét viszszahozzák a köztudatba.

– Kitartó makacssággal szorgalmazta a kiállítás megszervezését és a művészről szóló monográfia megszületését Szócs Margit, a lehetetlent is megpróbálta, hogy ezt a hagyatékot a nagyközönség elé tárja – magyarázta Murádin Jenő művészettörténész. Utalt Darkó László sokoldalú tevékenységére: a festés mellett írt, művészettörténettel foglalkozott, restaurált Kolozsváron és Nagyváradon egyaránt. – Rajzai elsősorban vázlatok, portrékhoz és tájképekhez készített előtanulmányok – tette hozzá. S hogy milyen volt Darkó a hétköznapi életben? Murádin kiemelte: a művész nem járt társaságba, inkább hozzá mentek az emberek: a Szentegyház és Bolyai utca sarkán lévő műtermében bármiről el lehetett vele beszélgetni, tájékozott volt az irodalmi kérdésekben, valamint a művészettörténetben, a festészet és grafika gyakorlati vonatkozásait illetően.

– Húsz éve küzdünk azért, hogy a kolozsvári és az erdélyi művészek hagyatékait összegyűjtsük. Alkotásaik mellett

azokat a dokumentumanyagokat is szeretnénk bemutatni, a nagyközönség elé tárni, amelyek a festők halála után elhagyott műtermekben megmaradtak. Darkó Lászlónak is helye van ebben a gyűjteményben – mondta Murádin.

Kovács Árpád művészettörténész, a Darkó Lászlóról szóló monográfia szerzője, örömet fejezte ki, hogy alig fél évvel a festészeti tárlat megnyitóját követően eseményre is sor kerülhetett, mint mondta, a hagyaték feldolgozásában és közreadásában sokan segítettek, sikertörténetként értelmezhető ez a munka. Ince Ferencről, Cs. Erdős Tiborról, Benczédi Sándorról stb. készített alkotásai mellett aktokat, önarcképeket, akvarelleket és pasztelleket tekinthet meg ezúttal a nagyközönség, közülük többet először.

A rendezvény folytatásában levetítették a Benczédi József operatőr által készített portréfilm rövidített változatát, amely Darkó László pályáját mutatja be egykori pályatársai visszaemlékezései révén, valamint művészettörténészek megszólaltatásával. Az est folyamán hegedűn közreműködött Gyenge Zoltán Balázs és Szócs Márton.

A kiállítás április 16-ig tekinthető meg az evangélikus-lutheránus püspökség Reményik Sándor Galériájában (Kossuth Lajos/21 Decembrie utca).

(*Szabadság*, 2011. március 26.)

Bécs város új tisztifőorvosa

A Bécsben letelepült erdélyi örmény családok egyik ismertebbike a Szongott-család, melynek egyik tagját, dr. Szongott Tódor, bécsi kerületi orvost, ki e tisztet húsz év óta közmegelegedésre betöltötte: most nevezték ki Bécs főorvosává (Stadtphysikus). Szülei Szamosújvárról Beszterczére költöztek, hol a Szongott Gergely kereskedő cég nagy népszerűségnek örvendett. Orvosi pályáját Bécsben fejezte be, s ott is nősülvén, osztrák állami szolgálatba lépett. Három fia van. Egyik fivére csak nemrég halt el fiatalon, mint a magyar királyi testőrség tagja, egy másik öccse pedig Budapesten önszorgalmából fényes üzletet nyitott. Dr. Szongott Tódor még élte delén lévő tevékeny férfiú, hisz alig ötven éves, tehát sokáig szolgálhatja egy világáros közegészségügyi érdekeit.

(*Eredeti írásmód szerint. Armenia magyar-örmény havi szemle, 1903. évkönyv 381 o.*)

Felhívás téglajegyek vásárlására

2010. szeptember 1-én Szamosújváron elkezdődött a *Mezőségi Kemény Zsigmond Szórványoktatási Központ* felépítése és október 9-én megtörtént a hivatalos alapkövetés.

A szamosújvári és a mezőszéki magyar közösség anyanyelvi és nemzeti önanonosságának megőrzéséhez jelentősen hozzájárulhat egy igényes, reprezentatív oktatási intézmény.

Azzal a kéréssel fordulunk Önökhöz, hogy téglajegyek vásárlásával támogassák ennek az épületnek a felépítését.

Mit biztosítunk a téglajegyvet vásárló támogatóinknak?

- Az iskola honlapján és levelezőlistáján feltüntetjük támogatóink nevét és a felajánlott segítséget
- Az építkezésről folyamatosan írásos és fényképes dokumentációt készítünk, amelyet könyv formájában is megjelentetünk az iskola elkészülésekor és az iskola alapító okiratához csatoljuk a támogatók névsorát
- Az épületben emléktáblán örökítjük meg azok nevét, akik nélkül a beruházás nem jöhetett volna létre.

A téglajegyek címletei:

- Egyszerű téglajegy

10 RON, 1000 HUN., 5 EUR;

- Bronz téglajegy
50 RON, 5000 HUF, 15 EUR;

- Ezüst téglajegy
100 RON, 10 000 HUF, 25 EUR;

- Arany téglajegy
1000 RON, 100 000 HUF, 250 EUR;

- Gyémánt téglajegy
10 000 RON, 1 MILLIÓ HUF, 2500 EUR.

Számlavezető pénztintézet: Fundatia Culturala Téka BRD – GHERLA; 405300 Gherla, str. Clujului 7/A, Jud. Cluj Swift kód: BRDEROBU

Számlaszám:
RO90BRDE130SV07012171300– RON
RO13BRDE130SV06399801300– EUR
RO45BRDE130SV39908781300– HUF
Információ: teka@teka.ro, www.teka.ro
tel. 0264243198; 0723575099,
0723575124

Mezőségi Keresztiszülő Program
Téka Szórványkollégium –

Szamosújvár

Téka honlapcsalád:

www.tovidek.ro; www.mezoseg.com.ro

www.szorvanykollegiumok.ro

Meghívó

Május 8-án, vasárnap 10-18 óráig az Erdélyi Gyülekezet 11. alkalommal rendezi meg a *Magyarországon élő erdélyiek találkozóját*. A húsvét után 2. vasárnapi rendezvény minden évben kiemelt programot kínál az erdélyiek számára. Ebben az évben az erdélyi örmények bemutatására kerül sor: „Az erdélyi magyarörmények világa” címmel.

10.00–11.30	Úrvacsorás Református Istentisztelet (Igét hirdet: <i>Csűry István</i> püspök)
11.30–13.30	Az erdélyi magyarörmények világa I <i>Pál Judit</i> (Kolozsvár): Az erdélyi örménység történetének váza <i>Zsigmond Benedek</i> : Az örmények egyháza, istentisztelete, zenéje Könyvbemutatók: – <i>Gudenus János József</i> : Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája – Délvidéki örmény nemesek, Elemér–Écska–Nagybecskerek – szerkesztette <i>dr. Issekutz Sarolta</i> – <i>Borbély Bartis Julianna</i> és <i>Borbély Endre</i> : Budapest utcaneveiben mesélő történelem
13.30–14.30	Ebédpszünet
14.30–16.30	Az erdélyi magyarörmények világa II <i>Szálasy Ferenc</i> : Régi örmény élet Erdélyben (visszaemlékezés) <i>dr. Issekutz Sarolta</i> : Örmény személyiségek a magyar történelemben <i>Fülöp Tamás Gusztáv</i> : Az Örmény Genocídium
16.30–17.45	Örmény katolikus szentmise (<i>Fülöp Ákos</i> atya)
Folyamatosan	Külön teremben erdélyi örmény témájú kisfilmek vetítése Erdélyi magyar népzene a színpadon Megtekinthető az Erdélyi Gyülekezet Kárpát-medencében egyedi fa sírjel- (kopjafa)gyűjteménye, gyülekezettörténeti kiállítása Sörsátor, büfé, kürtös kalács, ebédidőben: örmény muszaka, erdélyi örmény almástáska

A rendezvény helyszíne: 1106 Budapest, Gyógyszergyári út 3., Reménység Szigete (volt BHSE laktanya, az Őrs vezér tértől a Fehér úton az Éles sarok felé a 3. lámpánál, a víztoronynál balra kanyarodó úton).

Megközelíthető továbbá a 9 órától estig közlekedő „Erdélyi Gyülekezet” feliratú különbusz járáttal az Őrs vezér tere (a 2-es metró végállomása kijáratától jobbra kb. 50 m-re a gépkocsiparkolóból) és a Reménység Szigete között.

További információk: www.erdelyigyulekezet-budapest.hu
e-mail: erdelyigyulekezet@gmail.com
tel: 341-6602, vagy 260-9455

Mindenkit szeretettel vár az
Erdélyi Gyülekezet
és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Meghívó

A Bp. Főváros II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat idén is részt vesz a Kerület Napja alkalmából megrendezésre kerülő *Ízek utcája* nemzetiségi ételkóstolón, **2011. június 18-án 12 órától a Millenárison**. A nemzetiségi ételeket az érdeklődők minimális összegű bon megvásárlása ellenében kóstolhatják meg, így biztosítja a kerületi Polgármesteri Hivatal azt, hogy minél több ember számára elérhető legyenek a finom falatok.

Szeretettel várunk mindenkit az örmény sátorhoz!

dr. Issekutz Sarolta, elnök

Olvasói levél

Kedves budapesti olvasónk az alábbi levelet küldte Szerkesztőségünknek:

Keresem erdélyi magyar-örmény felmenőimet

Anyai nagyapám Nagyenyeden, 1858. november 29-én született és november 30-án, az ottani római katolikus templomban keresztelték.

Neve: Amberboj József András

Édesapja: Amberboj Antal, kereskedő

Édesanyja: Karácsonyi Mária

Keresztszülők: Izay Antal, Lukács Katalin

Nagyapám Kolozsváron volt gimnazista diák, majd számviteli főiskolát végzett és Székelyudvarhelyen Udvarhely vármegye Pénzügy-igazgatóságán volt adóügyi tisztviselő.

1916 februárjában, 58 éves korában, tüdőgyulladásban halt meg. Sírját Székelyudvarhelyen a katolikus templom körüli temetőben én tartom fenn, udvarhelyi rokonaim segítenek ebben, főleg halottak napján. A család tagjai már nem élnek. Egy fia volt, aki Udvarhelyen érettségizett és az első világháborúban tartalékos tisztként Galíciában harcolt, majd Przemysl váránál elesett szibériai hadifogságba került. Onnan 1921-ben Budapestre tért vissza, itt temették el. A család árván maradt nőtagjai, az özvegy nagyanyám négy kiskorú lányával 1916. szeptember 16-án Székelyudvarhelyről az utolsó vonattal Budapestre menekült a Moldva felől közeledő oláh királyi hadsereg elől és soha többé nem tértek vissza, itt az Anyaországban maradtak.

Édesanyám elbeszélése szerint, ősei állítólag Erzerumból származnak, s az az ős, aki Erdélybe menekült, Isztambulban volt örmény-katolikus parókus, de a szultán selyemzsinórt küldött neki s inkább elmenekült Isztambulból, semhogy a szultán követelésére felakassza magát. Ez a kivégzés volt a törököknél szokásos. Az idemenekült ősöm az 1800-as évek elején lehetett, hogy Nagyenyeden telepedett le.

Mivel édesanyám se él már, így tudnék csak megfelelő információkat szerezni. Fiam az internetre rátette az Amberboj nevet és sok ilyen nevű névrokont talált, főleg az USA-ban. Információkat köszönettel várom. Telefon és e-mail cím a Szerkesztőségben.

Hábel György, 89 éves ny. MÁV főmérnök, Budapest

Zord Gábor László

Kolostortúra az örmény hegyek között

Egy felfedezetlen kaukázusi köztársaság kincsei

Lélegzetelállító műemlékek ritkán lakott vidékeken

Örményország enyhén szólva sem tartozik az európai turizmus elsődleges célpontjai közé. Messze van – négy óra repülővel –, nyugati szemmel nézve nem demokratikus berendezkedésű, manapság a politikai helyzet sem stabil, s ott lebeg a háború lehetősége is Azerbajdzsánnal. Azoknak azonban, akik nem keresik, sőt elkerülik a kijárt „ösvényeket”, ideális hely.

Világutazó

A szó történelmi-kulturális értelmében Európában akar maradni, de mégis olyan helyre vágyik, ahol a globalizáció még – úgymond objektív körülmények miatt – nem fejtette ki áldásos hatását? Örményországban meg lehet találni ezt a kombinációt: a földkerekség első keresztény államáról (301) van szó, ahol az emberek nagyon is európaiak, nyelveket beszélnek és iskoláztak (a felnőtt lakosság hetven százaléka felsőfokú végzettséggel rendelkezik), ugyanakkor a fővároson, Jerevánon kívül az uniformizáló hatások nem mentek a helyi karakter rovására. Időutazásnak sem rossz ellátogatni ide, hiszen a szovjet hatás épületekben, infrastruktúrában, járművekben (Ladák, Zilek és Krazok minden mennyiségben) és a szegénység általános jegyeiben testet öltve kitörölhetetlen nyomot hagyott itt.

Jereván belső részeitől eltekintve – ahol nyugati szemmel nézve nagyon is igényes üzletek, éttermek sorakoznak – lényegében az egész ország a befejezetlenség, a szükségmegoldások posztszovjet képét nyújtja. De kétségtelenül működik, és élni akar. A főváros hangulatából bőséges ízelítőt kapunk, ha a központból (Köztársaság tér) indulva a 19. száza-

di örmény nyelvújítás vezéralakjáról elnevezett Abovján utcán, majd arról balra fordulva az Északi sugárúton (építés alatt álló sétálóutcán) elsétálunk az operáig. A masszív épület mögött óriási, mesterséges vízeséssel kombinált lépcsőrendszer (benne kortárs művészeti gyűjtemény) vezet a hegyoldalra, ahonnan lenyűgöző kilátás tárul a turisták szeme elé. Lent a város, és a háttérben – közel 60 kilométerre, már Törökországban – az Ararát kettős csúcsa. A magaslaton elterülő Hagtanak parkban két jellegzetes szovjet emlékmű is található, az egyik a második világháborúban elesett örményeknek emléket állító Örményország Anya szobra (körülötte haditechnikai parkkal), a másik pedig a szovjet köztársasági lét fél évszázados évfordulójára épült anno.

Jereván érdekes ugyan, de az ország talán legnagyobb idegenforgalmi potenciálja a ritkán lakott vidéken rejlik. Az önálló örmény apostoli egyház kolostorai a legkedveltebb turisztikai célpontok itt. Bár a fővárostól nyugatra fekvő Ecsmiadzinban található az egyház központja, ha szép környezetben akarjuk megcsodálni ezeket az ősi eredetű építményeket, érdemes jobban eltávolodni Jerevántól. A lezárt török határt jelző senkiföldje mentén, az Araksz

folyó völgyében, egy sziklamagaslaton található Khor-Virap kolostora, ahol az egyházat alapító Megvilágosító Szent Gergely (257–331) a legendárium szerint 12 évig raboskodott egy hat méter mély veremben. Innen kiszabadulva keresztelte meg Nagy (III.) Tridat királyt, aki aztán államvallássá tette a kereszténységet Örményországban.

A fővárostól keletre található Geghard kolostora építészetileg talán a legkülönlegesebb, hiszen a szokásos kőépületek mellett a sziklába is vájtak itt több templomot – egyikük (Avazan) belsejében iható forrás is fakad. A szent lándzsából őriznek itt egy darabot, s az örmény egyház egymást követő vezetőinek, a katolikoszoknak ez a nyári rezidenciája. Az udvaron és a sziklafalakon számtalan khacsarral, azaz vésett keresztrel és díszes ornamentikával ellátott emlékkövel találkozhatunk, mely az örmény művészet egyik legjellegzetesebb produktuma.

Úton Geghardba a kereszténység előtti időkből is kaphatunk ízelítőt: Garniban az I. századból való hellenisztikus templom áll, többször újjáépítve a különböző háborúk és földrengések dacára. Itt is, mint a turisták által látogatott összes látnivalónál, árusok várakoznak a bejárat közelében; befőttektől kezdve a házi sütésű édeskés lepényen keresztül az autentikus ajándéktárgyakig minden kapható.

Geghardhoz hasonlóan a világörökség része Noravank XIII. századi kolostora is, amelyhez a rendkívül rossz utakon másfél-két óra alatt lehet eljutni Jerevából. Ha az eddigi látnivalók nem nyűgözték le

Szent Szarkisz templom (Fotó: Szabó László)

az embert, ez hatni fog. A havas hegyek előterében álló, enyhén rózsaszínes beütésű, okkersárga kövekből emelt épületek lélegzetelállítóak. *Burtel Orbelján* herceg sírtemplomának második szintjét pedig igazi bátorságpróba meglátogatni: két oldalról rendkívül keskeny, korlát nélküli, meredek lépcsők vezetnek az öt méteres magasságban lévő bejárához...

S ha az ősi keresztény kultúra felfedezése után könnyedebb levezetésre vágyik az utazó, Örményország bővelkedik – nemzetközileg egyelőre javarészt felfedezetlen – kikapcsolódási és sportolási lehetőségekben. A noravanki kiterő után az M-2-es úton keletre haladva, majd a H-42-esen északkelet felé autózva juthatunk el az ásványvizeről és sakkturnairól ismert Dzsermuk üdülővárosba. A szovjet időkben kiépített településen a fürdőkúrákon (a víz összetételét a Karlovy Vary-ihoz hasonlítják) kívül immár síelni is lehet, hála a nemrégiben megépített svájci felvonónak, és a két, közel másfél kilométeres piros és zöld pályának.

(Magyar Nemzet, 2011. március 28.)

Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában Délvidéken és Erdélyben

(Dr. Bogdánffy Boldog Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)

EÖGYKE programja 2011

Útvonal: Budapest–Kiskunhalas–Tomba–Szabadka–Újvidék–Pétervárad–Székelykeve–Pancsova–Nándorfehérvár–Zimony–Galambóc–Donji Milanovác–Kazán-szoros–Vaskapu–Szendrő–Versec–Nagybecskerek–Elemér–Tóthfalu–Zenta–Csóka–Feketető–Kikinda–Zsombolya–Temesvár–Arad–Pankota–Belényes–Köröstárkány–Nagyszalonta–Nagyvárad–Ártánd–Budapest

Időtartam: 7 nap (2011. aug. 23–29.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2000 km

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd) és piknik

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, sportcipő, elemlámpa, fűdőruha

Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi és Fargó Zoltán kalauzolja a társasutazás kezdetétől annak végéig

ZARÁNDOKLAT A VÉRTANÚK ÉLET-ÚTJÁN:

- Boldog Bogdánffy Szilárd (Feketető, Csóka, Temesvár, Nagyvárad)
- Kiss Ernő tábornagy (Elemér, Temesvár, Arad)
- Lázár Vilmos ezredes (Nagybecskerek, Arad)

A HONISMERETI KÖRUTAZÁS FŐBB ESEMÉNYEI:

- Panorámutazás az al-dunai áttörés jobb oldalán Galambóc és Vaskapu között
- Vaskapu, rálátás az erőműre és ismertető az Al-Duna szabályozásának eseményeiről
- Nándorfehérvár látványa dunai sétahajóról
- Várlátogatás Nándorfehérváron, Szendrőn, Galambócon és Péterváradon

- A középkori Európát megmentő 1456-os nándorfehérvári diadal története
- Hunyadi torony Zimonyban
- Az 1697-es törökök feletti történelmi győzelem emlékműve Zentán
- Karlócai békekötés emlékhelye
- Városnézés Szabadka szecessziós városközpontjában, Újvidéken, Versecen, Nagybecskereken, Temesváron és Kikindán
- A Vértanúk emlékműve és a Szabadság szobor Aradon
- Püspöki palota és székesegyház Nagybecskereken
- A legdélebbi Szent Istvánnak ajánlott templom Székelykeven
- Kosztolányi Dezső és Herczeg Ferenc emlékhelyek Szabadkán és Versecen
- Pankota – Csíky Gergely szülővárosa
- Bőjte Csaba szeretetotthonai Nagyszalontán és Zsombolyán
- Bukovinai székelyek küzdelme és sors története
- Kulturális hagyományteremtés Tóthfaluban
- Orgonaaudíció Nagyváradon
- Műsoros búcsúest Tóthfaluban

- Székelykeven és Köröstárkányban bukovinai, illetve felsővölgyi székely családoknál személyes élményeken keresztül megismerhetjük az őszinte szeretetet és barátságot

A szabadkai városháza

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap:

Indulás: reggel 6 órakor a Batthyány térről

Határátkelő: Tomba

Láttnivalók: Szabadka (városnézés), Palics, Újvidék (városnézés), Pétervárad (várlátogatás)

Szállás és ellátás: az 1., 2. és 3. napon Székelykeven Bukovinából odatelepített székely családoknál (kétágyas szobák, fürdőszoba használat)

2. nap:

Láttnivalók: Nándorfehérvár (várlátogatás, sétahajózás a Dunán és a Száván), Zimony (Hunyadi torony), Székelykeve (Szent István templom), előadás a lopakodó vadászbombázó becserkészéséről

3. nap:

Láttnivalók: Szendrő (Brankovics György vára), Galambóc (várlátogatás, Rozgonyiné balladája), panorámut az al-dunai áttörés déli oldalán, Donji Milanovác, Kis- és Nagy Kazán-szoros, Vaskapu

4. nap:

Láttnivalók: Deliblát (néhai homok-sivatag), Versec (városnézés), Nagybecskerek (városnézés, székesegyház, ahol Lázár Vilmos aradi vértanút keresztelték), Elemér (Kiss Ernő aradi vértanú kriptája)

Szállás és ellátás: a 4., 5. és 6. napon Tóthfaluban (2 ágyas fürdőfülkés kollégiumi szobák)

5. nap:

Láttnivalók: Zenta (városnézés, Zentai csata emlékműve), Csóka, Feketető (Boldog Bogdánffy Szilárd püspök szülőfaluja), Kikinda (városnézés), műsoros búcsúest Tóthfaluban

6. nap:

Láttnivalók: Zsombolya (határátkelő), Temesvár (városnézés), Arad (koszorúzás a Vértanúk emlékművénel, találkozás az aradi magyarörményekkel), Pankota (Csíky Gergely szülővárosa)

Szállás és ellátás: a 6. napon Köröstárkányban falusi vendéglátóknál (kétágyas szobák, fürdőszoba használat)

7. nap:

Láttnivalók: Nagyszalonta (Bőjte Csaba szeretetotthona), Nagyvárad (székesegyház, orgonaaudíció)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: 21 óra körül Budapestre

Részvételi díj: 64 000 Ft/fő – ifjúsági kedvezmény 18 év alatt: 8 000 Ft/fő

A részvételi díj tartalmazza a vezetést, szállást, félpanziós ellátást, piknikeket, belépőket, sétahajózást, művészi produkciók árát, kivéve a biztosítást, valamint a busz költséget. Az utat a busz költséggel (kb. 20 000 Ft) befizetésével lehet lefoglalni az EÖGYKE-nél.

A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Isten akaratában megnyugodva, fájdalmas szívvel tudatjuk, hogy

Zárug Béla József

váratlanul, rövid, súlyos betegség után, életének 61. évében visszaadta lelkét teremtőjének.

Drága halottunk földi hamvait **2011. április 29-én, pénteken 12 órakor** helyeztük örök nyugalomra a **rákoskeresztúri Új Köztemetőben**. Igen nagyszámú rokon, barát, képviselőtárs, ismerős búcsúztatta el Bélát. A halotti szertartást örmény katolikus liturgia szerint *Dr. Leszkovszky Pál*, volt örmény katolikus adminisztrátor végezte.

A temetés után szíveslátás volt a Zuglói Kisebbségek Házában.

Az engesztelő **szentmise** áldozatot **2011. április 29-én 17 órakor** a Bosnyák téri Páduai Szent Antal plébániatemplomban mutatták be a Mindenhatónak.

A gyászoló család, rokonok, barátok, ismerősök
Áldott emléked örökké élni fog közöttünk!

Örmény-magyar gyermekrovat (50. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de szüleitek és nagyszüleitek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyereményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, szüleitek és nagyszüleiteket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia
LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

Az ararai hősök

A Musza Dagh hegyéről megmenekült fiatalok beálltak az angol-francia hadseregbe, és Palesztínába mentek. Az első világháború vége felé a szövetséges csapatok már hat hónapja állomásoztak az Arara hegy lábánál, aminek csúcsát a német és török csapatok megszállták. „El tudjátok foglalni ezt a csúcsot?” – kérdezte Allenby angol generális az örmény katonákat. „Igen” – válaszolták.

Az örmények között voltak olyanok, akik úgy vadásztak, hogy a kést a fogaik közé szorítva kúsztak a vad után. Ezen az éjszakán is így tettek. Felmásztak a fák-

ra és kimásztak ágainak végéig. Innen leugorva megölték az őroket és elfoglalták a német ágyúkat. A franciák és az angolok megnyerték a csatát, a német-török csapatok pedig Aleppóig futottak. Az örmények közül csak néhány ember esett el. Temetésükön a francia generális megígérte, hogy támogatja az örmények függetlenségét: „Megharcoltátok véretekkel a függetlenséget” – mondta, de ez csak ígéret maradt.

Kérdés:

Hogyan győzték le a franciák és az angolok a német-török csapatot az első világháború idején?

Szomorújelentés

Mély fájdalommal tudatjuk mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy drága édesapánk, nagyapánk, dédapánk, apósom és rokonunk

Dr. Opra Vilmos

vezető jogtanácsos, 99 éves korában 2011. április 25-én visszaadta lelkét a teremtőjének.

Temetése 2011. május 2-án 15 órakor volt a győri Szentlélek templom altemplomában gyászmisével egybekötve.

Gyászoló család

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (két-szer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tizennégy éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás-örzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma:

18085590-1-41

A kedvezményezett neve:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Együttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011, amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szerartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Meghívó

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szeretettel vár mindenkit az Örmény Katolikus Templomba (1011 Budapest, Orlay u. 6.)

2011. június 5. (vasárnap) du. a szentmise után kb. **17,30 órakor** kezdődő

Faberné Papp Erika

„Égi Édesanyánk könnyei – Tizenkét könnyező Máriakép a Kárpát-medencében”
(Romanika Kiadó 2008)

c. könyv bemutatójára, *Horváth Zoltán György* diaelőadásával egybekötve.

A könyvbemutatóra hazalátogató, 62 éve Amerikában élő Faberné Papp Erika szerző az erzsébetvárosi Papp család leszármazottja, az Örmény Katolikus Templomunk adományozója.

Felkérjük mindazokat, akik rokonságban vannak a néhai Dr. Papp Antal pénzügyi államtitkár (Budapest) nagypapa családjával, tisztelje meg részvételével a rendezvényt. Szeretettel várunk mindenkit!

dr. Issekutz Sarolta
elnök

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

az Országos Örmény Önkormányzat,

és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(felfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com).

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Koloszvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”

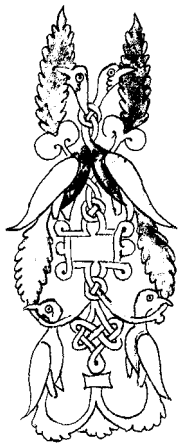
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 172. szám
2011. június

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívottan és hívatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

Bevezető énekek

„Gergely, szent főpap, aki a hitet tanítottad és a démonok se-
regét elüldözted, az embereket megtanítottad a Szenthárom-
ságot hirdetni: megkoszorúztattál a mennyben. Most légy
közbenjárónk az Úrnál.”*

Minden nemzetnek megvannak a nemzeti szintjei. Azok kö-
zött az első sorban az, aki a keresztény hitet elhozta a néphez: Vi-
lágosító Szent Gergely. Jóllehet, vannak az apostolok között is,
akik az Igét az örmények földjén, mégis Gergely volt igazán az
örmény egyház megeremtője. Tiszteletét még azok is megtartot-
ták, akik messze kerültek Örményországtól. Így van ez Erdély-
ben és így van ez a mai Magyarországon. Bár hisszük a szentek
egyességét, hogy ők mindannyian imádkoznak értünk, de min-
denki számára vannak igen kedves szentek, akikhez fordulunk.
Ilyen Világosító Szent Gergely az örmény gyökereük számára.

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia 114. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Valóra váltott álmok, célok: az ÚTon megtapasztalt öröm üzenete

A Fővárosi Örmény Klub háziasszonya, dr. Issekutz Sarolta köszöntötte a májusi klubdelutánon megjelent közönséget, majd a rendező Zuglói Örmény Önkormányzat elnöke, Zárugné Tancsin Katalin lánya, Zárug Anna Zita tartott vetített-képes előadást El Camino, Az ÚT címmel. A Fővárosi Örmény Klubban először szerepelt a zuglói örmény önkormányzat, és elsőként egy tartalmas, utolérhetetlen estet rendezett. Mindenki feltölthetett belőle.

A klub törzsközönsége mellett eljöttek Zárug Zita Anna barátai is. A fiatal tanárnő 2010-ben zarándokutat tett Spanyolországban, Szent Jakab útján. Az előadás előtt Kiss Péter Petrusz, a 2007-ben alapított Budapesti El Camino del Santiago Klub vezetője elmondta, kötelességének érzi, hogy mindenkit segítsen, aki erre a csodálatos zarándokútra szeretne menni. Zitát is felkészítette klubtársaival együtt erre a nagy útra, minden technikai és fizikai segítséget megadtak neki. A lelkit Zita szerezte meg útközben.

Egy nem mindennapi zarándokúton kísértük végig Zárug Zitát, így mi magunk is átérez-tük, mi mindent kapott lelkiekben ezen az úton.

Előadását bibli-ai idézettel kezdte a Zsoltárok könyvéből: „*Boldog az az ember, akit Te segítesz, akinek szíve zarándokútra készül.*” (Zsolt. 84.6.) Majd így folytatta: „A za-

rándokút, de bármilyen út akkor kezdődik, amikor bezárjuk magunk mögött az ajtót, és megtesszük az első lépést. Nagyon sok kezdőpontja van.”

Ezután térben és időben visszatekintett a zarándokút történelmére. Megtudtuk, hogy a IX. századtól létezik ez a vallásos hagyomány, miután megtalálták, felfedezték Szent Jakab sírját. 899-ben III. Alfonz egy kibővített kápolnát épített fölé, amit leromboltak, majd újra felépítettek. 1075 és 1128 között építették a ma is álló katedrális. A XII. századtól a keresztény világban Santi-

A májusi klubdelután közönsége, az első sorban középen Zárug Anna Zita

ago del Compostella jelentős zarándokúttá vált Jeruzsálem és Róma mellett.

Ma már egész Európából vezetnek zarándokutak Szent Jakab sírjához. A legismertebb indulási pont egy franciaországi kis falu a Pireneusok lábánál, ahonnan Zárug Zita is elindult. Addig Belgiumon, Franciaországon keresztül autóstoppal jutott. Az út oda is vissza is kalandos volt, hát még maga a 800 km-res El Camino Spanyolország északi részén. Kierkegaard dán filozófus gondolatát az út közepe táján egy szálláson olvasta angolul: „*Mindenekelőtt ne vesztse el a vágyad a gyaloglásra. Én mindennap belegyalogolom magam a jólét állapotába, és elzarándokolom magam minden betegségtől. Belesétálok magam a legjobb gondolataimba, ugyanakkor tudom, hogy egy gondolat sem égetőbb, mint amelyből nem lehet kizárndokolni. Ha valaki kitartóan folytatja a gyaloglást, előbb-utóbb minden rendbe jön.*”

Anna Zita is feltette a kérdést: hogy zarándoklat 800-900 kilométeren keresztül

nem inkább teljesítménytúra? Ekkora utat végiggyalogolni, vagy akár kerékpárral megtenni! A válasz egyszerű: nem! – adta meg a választ a kérdésre is Zárug Anna Zita. „Ugyanis amikor az ember felveszi magára a hátizsákot, bakancsot húz és elindul, és a lelkét odaajánlja, mert ő szeretne valahová elzarándokolni, ez többet ad. Nem pusztán gyaloglás lesz, nem pusztán fizikai teljesítménytúra, hanem több. Önmagam számára meghalok ezen az úton, hátrahagyom a régi önmagamot és valami egészen új születik. Amire csak sokkal később jön rá az ember. Nem a megérkezés pillanatában.”

Mit kell tudni Szent Jakabról?

Szent Jakab bibliai alak. Zebedeus és Salome fia, Szent János evangélista bátyja, halász, akárcsak János, András és Péter. Az elsők között szegődött Jézushoz testvéreivel együtt. Jézus a „mennydörögés fiait” nevet adta nekik. Jakab a tanítványok legelsőbb köréhez tartozott, Jézus életének fontos pillanatainál jelen volt. Szent Pál azt mondja, hogy Kéfás

Fővárosi Örmény Klub

2011. június 16. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Örményország hegy- és vízrajza egy egyetemista geográfus szemével

Dr. Kubassek János geográfus,
Érd Földrajzi Múzeum igazgatója,
Érd és Budapest díszpolgára

Rendező: Terézvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat
Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

(Péter) és János mellett Jakab is az egyház oszlopa. Jakab lett a jeruzsálemi egyház feje, és Heródes Antipa király Kr. u. 42-ben őt ölette meg elsőként, így ő az első keresztény vértanú. Egy másik hagyomány szerint Hispániában is tértett, ezért amikor őt lefejezték, holttestét elmenekítették Hispániába, ott rejtették el, és az a sírja, amit felfedeztek. A magyar Szent Koronára is feltették Jakab apostol képét. (Ez is bizonyítja, hogy fontos személyiségnek kellett lennie.) A spanyolok szentként tisztelik, aki segít a harcban, mint legendáinkban Szent László. **Jakab zarándokruházata: fején sapka, hátán hátizsák, köpeny, zarándokbot, egy kis csomag, és ruháján egy kagyló. A Szent Jakab kagyló az ÚT egyik jele, a másik a sárga nyíl, egyben turistajelzés. A tengerpartról gyűjtött kagyló (a Shell benzinkutak emblémája) egyfajta bizonyíték annak, aki megtette az utat.**

Miközben a tényeket láttuk a vetített képeken, miközben felelevenedtek az emlékek, mindenkit magával ragadott Zita lebilincselő élménybeszámolója az El Caminoról, a 914 kilométeres, végig gyalog megtett ÚTról, a találkozásokról, az apró lelki momentumokról, ami különlegessé tette számára.

De az előadásában nem csupán ennyiről volt szó, sokkal mélyebb érzelmeket váltottak ki az El Caminoról hallottak. Nevezetesen azt, hogy minden életnek van zarándokútja. A zarándokút nem turistaút, nem vándorút, nem teljesítményútra. Mert a zarándokútnak célja van, amire tekintünk. Aki ma zarándok, az élete zarándokútján a végtelen célra tekint. Miért? Mert nehezebben téved el! A bűn eredeti szógyöke a céltévesztés. Sok a derékba tört élet, a „nem ezt akartam”. Senki nem akar eltévedni, mégis sokan nem érkeznek meg oda, amit célul

kitűznek. Akkor tévednek el az emberek, ha nincs tájékozódási pont, nem tudnak egyenesen a cél felé menni! Ugyanoda lyukadnak ki, ahonnan elindultak. A zarándokúton társakat is kapunk. Velünk van Isten. Nem bizonytalanodunk el, velünk együtt vándorol, és ez a megtapasztalt öröm az úton.

Végül számos kérdésre kaptunk Zárug Anna Zitától praktikus tanácsot, a jó hátizsákba történő csomagolástól, a ruházattól, a stabil cipőtől kezdve a szállásdíjakig, az ajánlott napi kilométertávótól a fájó víz hólyag megszüntetéséig. Az utóbbit közzé is teszem: lábmosás után meg kell varmi a víz hólyagot, így a felpúposodott bőr alatt felgyülemlt folyadékot az átfűzött cérna segíti kivezetni, mert a tűszúrás után nem záródik vissza a bőr. A víz hólyagban benne hagyott cérna magától kiesik, vagy másnap ki lehet húzni, mert a víz hólyag begyógyul és nem fog utána fájni.

„Az igazi Camino akkor kezdődik, amikor megérkeztél Santiagoba, azzal a tapasztalattal, amit útközben szerezted, haza mégy, és azzal vagy új ember.” – zárta előadását Zárug Anna Zita.

Zárug Anna Zita a klubestet követően új útra indult, két nap múlva megházasodott. Egy hétre Balira mentek nászútra kerékpárral, és kerékpárral is jönnek vissza, de nem abból az irányból, amerre mentek, hanem megkerülik a földet. A sárga és zöld színű fekvőkerékpárral három évre tervezett útkerékpárral a 360fokbringa.hu honlapon menet közben számolnak be.

Az előadást dr. Issekutz Sarolta köszönte meg, és hozzátette, hogy mindenkinek lehet zarándokútra menni. Vezetnek zarándokutakat Csíksomlyóra, és Szarka György is vezet zarándokutakat immár 15 éve, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület utazásait. Bár még nem volt zarándokúton, de reméli, egyszer ő is eljut az El Caminora.

Zárug Anna Zita

El Camino de Santiago Zarándokút Compostelláig, és tovább...

Nehéz összefoglalni, mi mindent jelent egy zarándoknak az a megtett út, amely nem csak a testet, de a lelket is formálja. 900 km egyedül (?), gyalogosan észak-Spanyolországban sok kihívásnak teszi ki az embert, sok kérdésre ad választ és megnyit az emberben egyfajta ösvényt, amely magasabbrendű dolgok felé vezet...

Ez a zarándoklatok célja: önmagam számára meghalni és kinyitni magam egy Felsőbb dolognak, amelyet sokan Istennek hívnak. Ez az Erő és ez a Lélek formálja az embert minden lépésénél, és – ahogy az ismert történet is mondja – akkor fedezzük fel Isten leginkább, amikor a legmagányosabbnak érezzük magunkat. A történet szerint az ember a mennybe fölérve visszatekint az életére, ahol mindig négy lábnyomot lát: az övét és Istenét. Azonban a legnehezebb, legfájdalmasabb életszakaszánál csak egy pár lábnyom nyomait látja, és kérdőre vonja Istenét, miért hagyta magára? A válasz így hangzik: „*Nem hagytalak magadra. A karjaimban vittelek.*”

Már csak 576 kilométer...

Gyönyörű táj

Ez a hordozás-hordozottság a zarándokút közben megtapasztalt és megélt barátságokban érhető nyomon. Azok a mélységes és fantasztikus találkozások, amelyek az ember és zarándoktársai között születnek, mérhetetlenül csodálatosak. Ezért írtam fentebb egy kérdőjelet az „egyedül” szó után – hisz valóban egyedül indultam, de korántsem egyedül mentem végig az úton – velem voltak zarándok barátaim és egy olyan valaki, aki mindenkinél magasabb, mindenkinél szentebb, aki a karjaiban vitt, ha úgy hozta a szükség.

Nagyon mély és szép tapasztalat, ahogy egy ilyen úton az emberben megszületnek kérdések és megszületnek a válaszok. A zarándoklat „monoton” életvitele visz ehhez közelebb, valamint az, hogy az ember legyűri önmagát, meghal régi énjének, és minden fájdalom ellenére megteszi a következő lépést is – nemde az Élet is ilyen? Akkor is menni kell tovább, ha fáj, és mennyire szép menni, ha boldogság övezi utunkat.

Az El Camino de Santiago útvonalai behálózják egész Európát, sok kezdőpont

Istennel

ja lehet a zárándoklatnak, én a sokak által legismertebb Saint-Jean-de-Port francia falucskából indultam. Innen tettem meg 5 hét alatt azt a 800 km-t, amely Santiago de Compostelláig, Szent Jakab apostol sírjáig vezet. Szent Jakab Szent János evangélista bátyja, halászkok, akiket Jézus a háló melől hívott el, és aki Jézus halála után a Jeruzsálemi egyház feje volt, majd amikor Heródesz Agrippa király 41-42-ben az egyházra támadt, őt ölette meg elsőnek, így ő az első vértanú. Az ő sírjáig vezet az út, és tovább, *Fisterra* (Finisterre) városáig (jelentése: Föld-vége – Amerika előtt ezt a helyet tartották az ismert világ végének), majd tovább, Muxiáig.

Erről, az általam megtett útról bővebb élménybeszámoló és képek a www.esmegis.wordpress.hu oldalon olvashatóak-láthatóak.

Ez az út volt a felkészülés, a bemelegítés számomra egy új önmagamhoz és egy új élethez – zárándoklatom után leállamvizsgáztam, munkába álltam és... tegnap megházasodtam.

A csütörtöki EÖGYKE örmény klubban tartott előadásom után jelentettem be, hogy szombaton, életem párjával kimondjuk a boldogító „igent”, egy vidám-kerékpáros esküvő keretében. Ezután egy „még nagyobb caminora” indulunk, egy világ körüli kerék-

páros nászútra, amely 2-3 évig fog tartani és célunk, hogy megkerüljük a Földet. Egy internetes blogon lehet majd minket követni, szurkolni és az élményeinket elolvasni:

www.360fokbringa.hu

József Attila:

Az Isten itt állt a hátam mögött (részlet)

„Az Isten itt állt a hátam mögött
s én megkerültem érte a világot
(...)”

*Négykézláb másztam. Álló Istenem
lenézett rám és nem emelt föl engem.
Ez a szabadság adta értenem,
hogy lesz még erő, lábra állni, bennem.*

*Úgy segített, hogy nem segíthetett.
Lehetett láng, de nem lehetett hamva.
Ahány igazság, annyi szeretet.
Úgy van velem, hogy itt hagyott magamra.”*

Kerékpáron a nagybetűs életbe

Reménység Szigete

Reménytelenül esős, hideg napra virradtunk május 8-án, pedig a rendezők sok munkát fektettek a *Magyarországon élő erdélyiek II. találkozója*, ezen belül *Az erdélyi magyarörmények világa* című, egésznapos rendezvény sikere érdekében, sok érdeklődőt várva. A zord időjárás ellenére kb. 150 érdeklődő merészkedett ki a rendezvényre és kísérté végig a délelőtt és délután is tartó előadásokat, könyvbemutatókat, erdélyi örmény városokat bemutató kisfilmeket, szentmiséket.

Tíz órakor úrvacsorás istentisztelettel kezdődött a nap, amelyen *Csúry István* püspök (Nagyvárad) hirdette az igét, liturgus *Zalatnay István* volt. Ezt követően kezdődött el az erdélyi magyarörményekről szóló előadás-sorozat: *Pál Judit* (Kolozsvár) egyetemi tanár az erdélyi örménység történetének vázlatát ismertette a hallgatósággal, majd

Zalatnay István

Zsigmond Benedek armenológus. Az örmények egyháza, istentisztelete, zenéje c. előadásával mutatta be az 1710 éve

Zsigmond Benedek

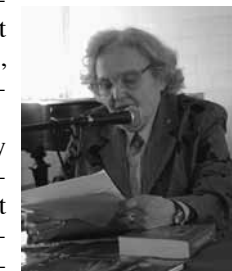
Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája és az általa szerkesztett *Délvidéki örmény nemesek, Elemér – Écska – Nagybecskerek* c. könyveket mutatta be, majd *Borbély Bartis Jú-*

Pál Judit és dr. Issekutz Sarolta

lia a férjével közösen alkotott *Budapest utcaneveiben mesélő történelem* c. könyvüket ismertette és annak szükségességét, hogy megismerjék a hazai olvasók a hazai közterületek elnevezésében megjelenő, de Trianon következtében határainkon kívül rekedt, a történelmünkben szerepet játszó helységeket, földrajzi alakzatokat, folyókat, stb.

Az örmény Muszaka és almástáska, valamint a micsek és kürtöskalácsok elfogyasztása után délután *Filep Tamás Gusztáv* előadó az örmény genocídiumról tartott rendkívül összefogott előadást. A borongós hangulatot *Szálasy Ferenc* (Székelyudvarhely) oldotta jóízű Régi ör-

Borbély Bartis Júlia

mény élet Erdélyben c. előadásával, anekdotáival. Issekutz Sarolta zárta a délutáni előadásorozatot *Örmény személyiségek a magyar történelemben c.* előadásával.

A hallgatóság az előadások után boldogan ismerte fel a hallottak alapján, hogy milyen sok örmény gyökerű ismerőse van, illetve hogy a mai művészek között

Szálasy Ferenc

Régi örmény élet Erdélyben

Mi Erdélyben és Magyarországon élő örmény származású magyarok, magyarörmények, alkotó aktív részei vagyunk a magyarságnak, a magyar nemzetnek. Aktív részvevői és formálói a magyar történelemnek, a magyar kultúrának, kiemelkedő örmény testvéreink révén, akik egyéniségüknél fogva felemelkedtek az hierarchia legmagasabb fokaira. Véleményem szerint az örmény nemzet tragédiája hitében rejtőzik és abban, hogy kulturálisan Európához kötődik. Örményország volt az első keresztény állam a világon. Kr. u. 301-ben vette fel a kereszténységet Világosító Szent Gergely pápa, és harmadik Tridát királysága alatt. Földrajzi helyzeténél fogva körül volt zárva perzsa, szír, török és kurd muzulmánokkal, iszlámokkal, mindenik ki akarta irtani a kereszténységet ALLAH nevében.

Az örményeket legszebben és leghűebben *Gróf Teleki Sándor* (1821–1892) szabadságharcos honvéd ezredes, a Petőfi kör tagja jellemezte a következő szavakkal:

„Szeretem az örmény nemzetet, mert szívvel, lélekkel magyar; rajong e földért és szereti e hazát; minden nemzetisé-

is szép számban megtalálhatók az örmény származásúak.

Mire a nap zárásaként a *Fülöp Ákos* atya által celebrált örmény katolikus szentmise is véget ért, elállt az eső és kibújt a nap. A jó Isten mosolygott ránk, kifejezve megelégedését fáradozásunkért.

M

Szálasy Ferenc

gek közt az egyedüli, mely él velünk s halna érettünk; szorgalmas, takarékos, vállalkozó, vendégszerető nép, pártfogója irodalmunknak, művésztünknek, bátor katona; szabadságharcunk történetében ott állnak *Kiss Ernő, Lázár Vilmos, Czetz János, Gorove Antal, Hankovits György* és még hányan? Az 1848-1849-es erdélyi hadijáratban minden nemzeti-ségből került ki ellenünk kém, örmény egy se! Bírunk közülük államférfiakat, magas hivatalnokokat, jeles írókat, nyelvünk az ők nyelve, szokásaik a mi szokásaink, s e földön kívül, nincsen számukra hely.”

Az örmény nép tragédiája tulajdonképpen 13. században kezdődött, ekkor fővárosának, ANI-nak (most Törökország-hoz tartozik) egy millió lakosa és ezeregy temploma volt. Az örmények utolsó nemzeti királyát, V-ik Lipótot, a török és tártár hordák elűzték trónjáról, Párizsba menekült és ott halt meg 1319-ben. Megkezdődik az örmények tömeges vándorlása a Krím Félszigetre, Besarábiába és Moldvába. Már a XIV. században erős örmény kolóniák léteztek, Suceáván, Botosan, Jasi,

Drohoi, Vaslui, Galac és más városokban. Románia legrégebbi fatornyú templomát, a tizennegyedik század elején, nem a románok építették, amint azt állítják, hanem az örmények. A moldvai románság akkortájt még a cipőt sem ismerte, honnan épített volna templomot?

Szongott Kristóf 1887-ben főszerkesztőként megindította az „ARMENIA” *Magyar Örmény havi szemlét*, amely élete végéig, azaz 1907-ig meg is jelent. Ez az irodalmi értékű mű volt az összekötő kapocs az erdélyi örmények közt, de éppen olyan fontossággal és érdeklődéssel bírt egész Magyarországon, sőt a Monarchia határain túl is élő örmények, és örmény gyökereiket tisztelő magyarörmények körében is.

Szongott Kristóf (1843–1907) tanár, történész, író, szerkesztő munkái nélkül az erdélyi örmény irodalom olyan lenne, mint a magyar költészet Petőfi nélkül. Nyugodtan mondhatjuk, hogy ő is a Székelyföld szülőtte, a székelyek legnagyobb örménye, mert a székelyföldi Marosbogáton látta meg a napvilágot.

Én a *Szálasy Márton* nagyapámtól, az 1902–1906 évekből rám maradt hét darab „Armenia” füzetet, családi ereklyeként őriztem és őrzöm, melyeknek olvasásakor még iskolás gyerekkoromban alakult ki bennem az örmény nemzet iránti mítosz, amely életem végéig fog kísérni. Mint tanúbizonyítéka a személyes nosztalgiának és az örmény gyökerek iránti ragaszkodásomnak, példának említem, hogy nyugdíjba vonulásom után, 1994-ben alapítottam egy kereskedelmi Kft-t, és az „Arménia” nevet adtam neki.

Szongott Kristóf 1907-ben bekövetkezett halálával elaludt – de nem kialudt – egy fényes láng, mely megmutatta a helyes utat az erdélyi örményeknek, identitásuk, vallásuk, szokásaik megőrzéséért, a ma-

gyar nemzet iránti lojalitásuk, de nem utolsó sorban szeretetük ápolása és megőrzése révén. Ez a láng 85 évet aludt, míg 1992. szeptember elsején, elődének hű követője *Keresztes Zoltán*, Gyulafehérvár szülötte főszerkesztői minőségben, és az örmény történelem kitűnő ismerője, a Bécsben élő *Dr. Száva Tibor Sándor* újra indította az Armenia füzetet, és újraélesztette az örmény összetartást és az örmény hagyományok ápolását Erdélyben.

A *Szongott* családdal kapcsolatosan jut eszembe egy történet az 1920-as évekből. Két marosvásárhelyi örmény kereskedő, pontosabban *Kazatsay Miklós* és *Csiki Lázár* jó barátok voltak, hétvégeken együtt jártak halászni Marosbogátra, a *Szongott* családhoz. Egy alkalommal, valami hiba csúszott az üzletbe, és összevesztek. Csíki egy levelezőlapon felszólította *Kazatsay-t*, amennyiben záros határidőn belül nem fizeti meg az általa kért pénzt, bepereli. *Kazatsay* válasza – szintén levelezőlapon – így szólt:

*Szörtől szörös szörnyű örmény,
Tudom én, hogy mi a törvény,
Beperelni, az nem virtus,
Verjen meg a Jézus Krisztus.
Ha nem tetszik, fogj egy csukát,
S, csókd meg a s... lyukát.*

Szintén *Kazatsay Vilmos* nagybátyám mesélte, hogy 1962 nyarán, egy ajándék üdülésen voltak a Balatonon a 84 éves ikertestvéremmel – aki az én nagyanyám volt –, és az ő 92 éves anyósával, Anna néni-vel. Elhatározták, hogy egyet csónakáznak, végeredményben még nincsenek száz évesek. Az elhatározást tett követte. Amikor a Balaton közepe fele jártak, hirtelen a padok alól előbújt egy patkány. Az anyósa úgy megijedt, hogy egy pillanat alatt, a vízben landolt. Szerencséjükre a csónakos, egy ügyes fiatalember, hamar kihalásztta. A

nagybátyám bevallása szerint életében ez volt a legszórakoztatóbb délután, melyet az anyósa társaságában töltött.

Sajnálatos módon *Keresztes Zoltán* főszerkesztői tevékenysége nem volt hosszú, mivel váratlan betegség következtében, négyévi kimagasló tevékenysége után, 1996. november 7-én elhunyt, családtagjai mellett számtalan ismerőse, barátja kísérte utolsó útjára, a kolozsvári Házsongárdi temetőbe.

Az Armenia füzet főszerkesztését 1997-től a szamosújvári *Tarisznya Csilla* tanárnő vette át. A lap új kiadója a „Pro Armenia Alapítvány”, a lap Szamosújváron van bejegyezve Armenia Magyarörmény időszaki szemle címmel. A lapnak sajnos anyagi gondjai vannak, mivel nem kap állami támogatást. A bukaresti Romániai Örmények Egyesületével is felvették a kapcsolatot, azonban azok szerint az apró probléma, hogy a magyar örmények nem beszélik az örmény nyelvet, az RMDSZ táborába tartoznak, és nem ortodox vallásúak. Innen adódik, hogy a román-örmény szövetség nem képviseli az örmény magyarok gondjait, bajait, mondhatni el sem ismerik létezésüket.

Mindannyiunk örömeire 1997. március 18-án megjelent az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havi kiadványának első száma, Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek címmel. A kiadvány mottója: idézet Vörösmarty Mihálytól: „Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék”. Milyen csodálatos gondolat, és mindannyiunknak szól, mindannyiunkat kötelez a múlt emlékeinek ápolására, mert múltunk ismerete nélkül nem tudjuk megfelelően építeni jövőnket. A főszerkesztők, időközben változtak, de a felelős kiadó *dr. Issekutz Sarolta*, az Egyesület elnöke személyében változatlan maradt.

Bátran kimerem jelteni, hogy ez a folyóirat jelenti nekünk – Erdélyben élő örmény származású magyaroknak, székelteknek – a legfontosabb lelki táplálékot, örmény identitásunk, kultúránk, szokásaink megőrzésében és ezek átadásában utódaink javára s általuk továbbadásában. Ez a füzet a mi újságunk, a mi hirdető oszlopunk, összekötő kapocs a mi vidéki szervezeteinkkel, utat mutat, és tevékenységre buzdít. Ezeket a havonta nagyon várt füzeteken keresztül tudunk egymásról, ismerjük egymás tevékenységét, és mindezek a kölcsönös tisztelethez, megbecsüléshez és szeretethez vezetnek.

A füzetek hozzánk – a székelőföldre – való eljuttatásáért, köszönettel tartozunk *dr. Issekutz Sarolta* elnök asszonynak, a szerkesztőségnek, és nem utolsó sorban a Kolozsváron élő *Bálintné Kovács Júlia* szerkesztőségi tagnak.

Az örmények Moldvából Erdélybe való áttelepülésének okait vizsgálva megállapíthatjuk, hogy ennek fő oka a több száz éves ottlétük után, a Gheorghe Duca moldovai vajda ellenséges magatartása az örményekkel szemben, mivel őket mindenképpen a görög ortodox vallásra akarta kényszeríteni, de nem utolsó sorban a gazdag örményekre a fejedelem által kivetett súlyos adó. Több dokumentumban is megerősített adatok alapján, az 1672-es évtől kezdve mintegy 3000 örmény család (= 12 000–15 000 fő) két részletben, több csoportban a szoroson keresztül érkezett Erdélybe.

I. Apafi Mihály fejedelem örömmel fogadta a jó eszű, a vagyon, a kereskedelmi szellemet, és ipart behozó örményeket, és kijelölte letelepedési helyeiket.

Közigazgatási szempontból eleinte az összes örmény egy „örmény kompániát” alkotott Beszterce központtal. (A kompánia: szakmai és adminisztratív jog). Itt

volt Minász örmény püspök székhelye is. Idővel a kompánia kettévált, és Beszterce mellett még Gyergyószentmiklós is központ lett, hozzá tartoztak Csíkszépvíz és Kanta. (Ez utóbbi most Kézdivásárhelyhez tartozik.)

1696. február. 7-től Ebesfalvát a „harmadik örmény kompániává” nyilvánították... 1700-ban felavatták az első örmény várost Armenopolis, Szamosújvár néven, mely átvette a besztercei „örmény kompánia” jogkörét, amely 1712-ben a szászokkal való ellentéték miatt teljesen megszűnt.

Tehát két kompánia maradt: Az egyik Szamosújvár, – a másik Gyergyószentmiklós – Csíkszépvízzel és Kantával. Később, 1733-ban Ebesfalvát örmény várossá nyilvánították Erzsébetváros néven. Ezek után, csupán Gyergyószentmiklós és a hozzácsatolt települések maradtak meg örmény kompánia szervezetében. 1768-ban az osztrák-török háború dél-moldvai hadműveleteinek következtében még kb. 400 örmény család költözött Csíkszépvízre. Az újabb gyarapodás nyomán Csíkszépvíz – Kantával együtt kivált a gyergyószentmiklósi kompániából, és külön kompániává vált. 1768-tól tehát az erdélyi örményeknek adminisztratív szempontból két autonóm kompániájuk volt, Gyergyószentmiklós és Csíkszépvíz, és két örmény városuk: Szamosújvár és Erzsébetváros.

Így lett Szamosújvár és Erzsébetváros az örmények bátyja. Petőfi Sándor egy 1848-ban keltezett levelében megjegyzi: „Szamosújvár a dúsgazdag örmények Jeruzsálemé”.

A fentiekkel kapcsolatosan föltétlen ki kell emelnünk a következőket:

Besztercéről az örményeknek gyakorlatilag el kellett menekülniük a szászokkal vívott, évekig tartó etnikai konfliktusok,

komoly utcai verekedések és harcok következtében. Ugyanis a szászok nem bírták elviselni az örmények folyamatos meggazdagodását, és ez által befolyásukat a város vezetésében.

Azt a tényt, hogy az erdélyi fejedelmek milyen fontosságot tanúsítottak a betelepített örményeknek, és tőlük remélték Erdély gazdasági felemelkedését, hűen tükrözik a sorozatosan kibocsátott kiváltság levelek.

* Az első kiváltság levelet I. Apafi Mihály 1684. október 26-án bocsátotta ki, melyből kitűnik, hogy „a Torda vármegye Petele nevű faluban élő örmény kereskedők, a birodalomban mindenütt, minden városban, falukban, és akármilyen helyeken és minden sokadalmakban és városokban szabad kereskedők lehessenek”.

* A második kiváltság levelet 1696. augusztus 20-án adta ki I. Lipót osztrák császár (1657–1705), ebben engedélyezi a Szamosújváron és Görgényzentimrén letelepedett örményeknek, hogy földet bérelhessenek, és kiterjeszti ipargyakorlási és kereskedési jogaikat az egész birodalom területére.

* A harmadik kiváltság levelet II. Apafi Mihály (1681–1713) adta ki 1699-ben. Talán ez volt a legfontosabb, mivel az örmények a szabad kereskedelmi jogn kívül politikai jogokat is kaptak, mint pl. saját lakhelyeiken maguk közül bírót választhattak. Ezeket a kiváltságokat a kompánia keretében a szörvényben élő örmények, az örmény városok létesítéséig élvezhették. Az 1848-as forradalom következtében, 1849 után a kiváltságok kora lezárult, mivel kikiáltották az összes lakosok törvény előtti egyenlőségét.

Számtalan dokumentum igazolja, hogy a szamosújvári gazdag örmények Mária Teréziának a kiváltság levelekért fizetett óri-

ási összegek mellett még jelentős kölcsönöket is adtak, úgymond a monarchia óriási kiadásainak fedezésére. Így 1758-ban, a privilégiumokért fizetett 25 000 forint mellé 1761-ben újabb 16 100 forintot adtak „kölcson”, 1762-ben pedig még 8240 forintot fizettek szintén kölcsön, melyeket természetesen soha sem kaptak vissza.

Megszakítom mondanivalóimat, két örményekkel kapcsolatos történettel.

A sóvidéki Korondon az 1930-as években öt örmény és két zsidó kereskedő volt, némelyük korcsmát is tartott. Annak idején dugaszolt bort falvakon nem árultak. A szükséges bormennyiséget általában a Küküllő mentéről vásárolták a kereskedők, 100-200 literes cserefa hordókban, és szekerekkel szállították. A községben egymástól nem messze volt az örmény Szálasy meg a zsidó Salamon üzlete. Szálasyt, az én nagybátyámat bosszantotta, hogy az emberek inkább a zsidóhoz mennek bort inni. A falubeliek válasza az volt, igaz, nem olyan jó, mint a magáé, de olcsóbb. Azt is elmondták, hogy eleinte szép sárga a színe, de ahogy fogy, mind halványabb. Bátyám mindjárt vette a lapot, és arra kérte az embereket, hogy legközelebb legyenek az ő vendégei, egy nagy kancsó bort kapnak ajándékba. Úgy is történt. Borozás közben mondta a bátyám, na figyeljtek rám! Itt van hat lej, ezzel elmentek Salamonhoz és kértek egy kancsó bort. Mikor Salamon elmegy az asztalotoktól, ennek a kis üvegnek a tartalmát beletöltitek az egyik pohárba. Nézik az emberek, 0,5 cl. sóborszeszes üveg, benne egy kis halál. Az emberek szemei felcsillantak. Salamonhoz érve megrendelik a kancsó bort, és ahogy meg volt beszélve, a kis üveg tartalmát beleöntötték az egyik pohárba. Jött a reklamáció: Salamon úr, Salamon úr, mit keres a hal a pohárban. Erre Salamon ké-

kült-vörösödött, – kereste a vacsoracsillagot –, s csak annyit tudott mondani: a feleségem a hibás, hányszor megmondtam neki, hogy patakvizet szűrő nélkül ne töltsön a hordóba!

Talán még ide belefér a következő megállapítás is:

A francia „Union Republicaine” 1891-ben megjelent egyik cikke szerint:

Az örmények keleten igen ügyes emberek hírében állnak. Konstantinápoly piacán azt szokták mondani: „A törököt rászedi a zsidó, a zsidót a görög, a görögöt az örmény, de az örményt csak a sátán tudja rászedni”.

A monarchia idején egész Erdély területén az örmények által lakott városok nagy fejlődésen mentek át, templomokat, iskolákat, üzleteket, gyógyszerházakat, bőrfeldolgozó üzemeket, közintézményeket építettek. Az örmények legfőbb jövedelmi forrása a marhakereskedelelem volt. Csordájával egyszerre 100-150 darab ökröt és meddő tehenet hajtottak Bécsig és még tovább is. A csordákat lóháton meg szekerekkel kísérték, egy – egy út kb. harminc napot tartott, de olyan ügyesen meg volt szervezve az állatok pihentetése, etetése, itatása, hogy jelentősebb súlyvesztés nélkül bonyolították le a szállításokat. Feljegyzések igazolják, hogy pld. Gyergyószentmiklóson 1904 év folyamán az állatvásárokon 40 554 szarvasmarhát és 7029 lovat adtak el. Elképzelhetjük, hogy akkoriban Erdélynek és benne a Székelyföldnek milyen gazdag állatállománya lehetett.

Az erdélyi örmények legerősebb városa, bástyája Szamosújvár volt.

Az építészek azt állítják, hogy Szamosújvár az első olyan európai település, amely előre kigondolt terv alapján készült. Ugyanis Oxendius Verzerescul püspök, a hagyomány szerint, még az építési

engedélyre való várakozás ideje alatt hozatott Rómából egy Alexian nevű örmény építész, aki elkészítette a város tervét.

A várost 160 család kezdte építeni, akik főleg Besztercéről Gyergyószentmiklósról, Csíkszépvizről, Görgényből, Peteléről jöttek. A magánépületekkel párhuzamosan a középületek falai is emelkedni kezdtek. A várost kezdetben bekerítették és a strázsák által őrzött három kapun lehetett bejutni. Az építkezés olyan gyorsan haladt, hogy már a második esztendejében, azaz 1700. augusztus. 1-én, a püspök felavathatta az első bőripari céhet, Városi Tímárok Egyesülete néven. Ebből kifolyólag minden történést a város megalakulást 1700-ra teszi. Mivel a város a Szamos-Új-Vár néven ismert vár közvetlen közelében épült, az örmény vezetők úgy döntöttek, hogy a császári rendelet megérkezéséig Szamos-Új-Vár-Város legyen a hivatalos neve.

A szamosújváriaktól hallottam a következő történetet: Két örmény kereskedő találkozik a város központjában, az egyik kezében három szál rózsa, a másik kérdezi, hová mész azzal a virággal? A válasz: az örmény temetőbe megyek, az anyósom sírjára viszem a virágot. A másik felbőszülve, nem szégyelled magad, van az arcodon egy csepp bőr, oda állítani három szál virággal az anyósod sírjához? – ha én vihetném – szétárja a kezét –, ilyen öllel hordanám minden héten!

Erzsébetváros (eredeti nevén Ebesfalva) volt a második, örmények által alapított város Erdélyben. Nevét az örmény katolikus plébánia védőszentjéről, Árpád-házi Szent Erzsébetről kapta 1733-ban. A korábbi Ebesfalva nevet a tizennegyedik században kapta, ugyanis a Bethlen család itt tartotta vadászkiutját.

Ebesfalva várossá nyilvánítása 1733-ban történt, a betelepített örmény lakosság nö-

vekedése következtében. A növekedési ritmus 1684-ben hirtelen felgyorsult, az örmények Besztercéről való menekülése következtében, sőt még jobban meg növekedett 1686-ban, egy Gyergyószentmiklósról Potoczky Márton papjukkal áttelepedett mintegy 20 gazdag családdal. Jövetelükkel fellendült a faluban a kereskedelem és főleg a bőripar. Sajnos a falu virágzásnak indulásakor, 1692-ben egy tűzvész következtében a település legnagyobb része leégett. Az óriási károk ellenére a fejedelem segítségével a falu aránylag hamar felépült.

Várossá nyilvánítása után Erzsébetváros az erdélyi örmények adminisztratív központjává válik. A város új státusa, és a kapott jogok sok örményt idevonzottak Erdély más helységeiből is. Mária Terézia császári kiváltság levéllel lehetővé tette a város megerősödését, pallosjogot adott, amihez városi törvényszék kellett, és pecsétet engedélyezett. Az új diploma engedményei a lakosság számának gyors növekedést eredményezték. Elsősorban a jogi viszonyok változtak meg, hiszen a szamosújváriakon kívül minden örménynek Erzsébetvárosra kellett utaznia igazságszolgáltatásért, vagy hivatalos iratokért. Ez fellendítette a szállodákat, a nagy és kis-kereskedés pedig amúgy is központtá alakította a várost, ahová a jó minőségű áruk miatt Erdély egész területéről jöttek a kereskedők.

Amikor Gyergyószentmiklósról beszélünk, minden alkalommal, önkéntelenül is eszembe jut az örmény temető kapuján lévő felirat. Ha valamelyik barátom panaszkodik és tudom, hogy az ok nem meggyőző, mindég megkérdezem tőle: Tudod-e mi van felírva a gyergyószentmiklósi örmény temető kapujára? Az hogy „NE SÍRJ”. Persze ezt humorosan is fel lehet fogni, a mondanivalója azonban ennél sokkal mélyebb,

segít a fájdalmas pillanatok, órák, napok feledésében, ha bízunk Istenben.

Feljegyzések szerint Gyergyószentmiklóson már 1654-ben letelepedett az első két örmény család, Ázbej és Vártig néven. Ezeket követték a tömeges bevándorlók 1672-ben, akik, amint már előbb is említettem, a középső csoporttal a Békási szoroson át jöttek Erdélybe. Nyugodtan elmondhatjuk, hogy a Székelyföldön Gyergyószentmiklós volt az örmények bástyája. Itt létezett egy összetartó gazdag örmény réteg, akik képesek voltak városukban örmény iskolát, örmény templomot és egy erős örmény egyházat létesíteni.

A sok évtizeden keresztül tartó viszonytagság után most is elmondhatjuk, hogy jelenleg is itt találjuk a legtöbb örményt, magyarörményt és az ezekkel szimpatizáló örmény érzelmű székely testvéreinket. Nyugodtan elmondhatjuk, hogy a gyergyószentmiklósi örménység ma is meghatározó tényezője a közösségnek, habár több mint száz éve megszűnt az örmény anyanyelvűség.

Gyergyó történelmében ennek megfelelően a mottó most is: a székely örmény együttélés, ami végül is egy egységes identitásnak a kialakulását hozta létre. Minden gyergyóiiban van egy kis örmény vér, ami-re méltán büszkék is, megőrizvén és ápolván kulturális értékeiket.

A csikszépvízi és csikszeredai örményeket együtt kell tárgyaljuk, hiszen együtvé tartoznak, összeköti őket közösségük, alapítványuk, a „Szentháromság Segélyegylet”. Az egyesület alapjait 1730-ban Roszka István lemburgi örmény katolikus apostoli vikárius rakta le, különös hangsúllyal az örmény ifjúság szerepének növelésére, a kultúra, a hagyományok és vallási szokások ápolása terén. Az alapítvány szellemében minden évben többször is össze-

gyűlnek a csikszeredai és csikszépvízi örmények és örmény származású magyarok a szépvízi örmény szertartású római katolikus templomban és a volt szépvízi örmény kaszinó épületében, vallásos ünnepekre, és különféle szórakozó megemlékezésekre és kikapcsolódásra.

A tizennyolcadik és tizenkilencedik századokban Csikszépvízen is erős örmény közösség létezett, iskolát, egyházat, templomot és tekintélyes közintézményeket létesítettek, sokban segítettek székely testvéreiket. Jelenleg itt is az örmény közösség egyre kisebbé válik.

A csikiaktól hallottam, hogy egy Zakariás nevű kereskedő reggel, miután kinyitotta az üzletet, vette észre, hogy a fogso-rát otthon felejtette. Mindjárt zárt, és haza szaladt. Amikor belép a szobába, látja, hogy az ajtón akkor indult ki az ő lakásából szomszédja, köszöntek egymásnak, szervusz - szervusz. Ahogy belép a szobába, látja, hogy a felesége az ágyban fekszik. Kérdi mit akart a Jóska? Jóska? Mondja a feleség csodálkozva, nem tudom, bejött, kitakart, mellém bújt, s aztán betakart, de hogy mit akart?

Marosvásárhelyen, habár a Székelyföld legnagyobb városa, soha nem volt erős örmény közösség. Sok gazdag örmény kereskedő és bőriparos élt a városban, nagyban hozzájárultak fejlődéséhez, de úgy látszik, nem volt köztük megfelelő összetartás és közösségi érzés, ami még erősebbé tehetné volna közösségüket.

Miután *Dr. Puskás Attila* Gyergyószentmiklósról Marosvásárhelyre költözött, neki sikerült újraéleszteni a városban az örmény gyökerek utáni érdeklődést és nosztalgiát. Az igazi kitérés tulajdonképpen 2006 júniusában történt, a helyi unitárius templomban, ahol *dr. Issekutz Sarolta* előadását, Várady Mária és Killyén

Ilka színművészek szavatai tették emlékezetessé, és rázták fel az örmény identitás iránti érdeklődést.

Puskás Attila szavaival élve: egy kortynyi örmény vér mégis maradt, és ennyi újra indulni elegendő volt. 2007. március 15-én, a magyar ifjak lelkesedése mintha átszállt volna a marosvásárhelyi örmény származásúakra és a „szimpatizánsokra”, a tavasz örmény tavasszá vált. Azóta a Bolyai tér unitárius tanácstermében, kéthavi rendszerességgel gyülekeznek az örmények és a szépszámú szimpatizánsok, a szombati örmény estékre.

Önkéntelenül is eszembe jut *Szálasy Jóska* bácsi, nagybátyám. A bécsi döntés után felhagyta Korondon a kereskedést, és Marosvásárhelyen nyitott vegyes üzletet a Lázár Vilmos utca sarkán. Nehezen indult az üzlet, mivel nem volt elegendő kuncsaftja a városban. Törte a fejét, mihez tudjon kezdeni, hogy az üzlete fenndüljön. Elképzeléseit tett követte. Fogadott két utazót, akik egy hónapon át járták a környező városokat, mint Szászrégen, Dicsőszentmárton, Szováta, Udvarhely, és mindenütt Szálasy József féle sütőport és vanília cukor port kerestek, persze eredménytelenül. Természetesen cukorka ellenében a gyermekek érdeklődése – a porok iránt – az üzletekben szapora volt.

A hónap elteltével, mialatt komolyan dolgozott, nagy elegánsan, taxival, megjelent minden városban, és Szálasy József féle sütő és vaníliacukor port ajánlott a kereskedőknek. Ahogy az inasok, segédek meghallották, kiáltották, főnök úr, ebből tessék vásárolni, de sokat, mert hetek óta mindenki csak ezeket keresi. Az üzlet bejött, a porok nagy része kiment, a szavatolási időből.

Székelyudvarhelyen sem volt az örményeknek közös vagyonuk, közösségi szer-

vezetük, igaz a számuk is alacsony volt a többi hasonló városhoz képest. Jelenleg sem dicsekedhetünk létszámunkkal, de mindent elkövetünk egy eredményesebb tevékenység érdekében. Létezik egy örmény klub 30 taggal, kik közül a többséget a szimpatizánsok alkotják, és akiknek köszönet, hogy mellénk álltak, és oroszlan-részt vállalnak az időközönként megrendezett, az örmény hagyományokat tisztelő és ápoló kulturális és szórakoztató rendezvényeinken. Az idén február 11-én megtartottuk a hagyományos farsangi örmény bált. A kulturális műsorban, és gazdag étel-ital felhozatalban sikerült bizonyítanunk, hogy méltó örökösei vagyunk elődeinknek.

Székelyudvarhely központjában, a negyvenes években működött *Dragomán János* örmény kereskedő porcelánedény és háztartási cikkeket forgalmazó üzlete. János bácsi alacsony, szokatlanul nagyfejű, sejjítő, türelmetlen ember volt.

Itt történt, hogy seprűt vásárolni jött egy idősebb tekintélyes hölgy, a volt városvezető özvegye. Minden üzletben ismerték rigolyás természetét.

Fél órán át válogatta a seprűket. Az egyik nyele bogos volt, a másiknak csak három varrása volt, a harmadiknál nem tetszett a cérna színe, negyediknél a cirok hibás volt, stb. stb. Közben János bácsinak idegességében a szürke haja az égnek állt. Mikor a hölgy nagykesőre kiválasztott egy seprűt, csak annyit mondott: kezét csókolom, végre nagyon jól választott, tessék mondani: becsomagoljuk, vagy feltetszik rá ülni, és úgy megy haza?

Udvarhely vármegyében, a Sóvidéken volt több gazdagabb örmény kereskedő család, akik összetartottak és ragaszkodtak hagyományaikhoz. A két világháború viszontagságai azonban itt is meggyérítette számukat és gazdasági erejü-

ket, majd a kommunizmus megkapaszkodásakor mindenikükből kulákot csináltak, és teljesen tönkre tették őket. Például az 1949-1954 évben katonaköteles ifjakat (Sóvidéken heten voltunk örmény származásúak) egytől-egyig hároméves munkaszolgálatra vitték a Duna-Fekete-tenger csatornához; bányákba és építőtelepekre, ahol sok esetben egy helyen dolgoztunk a köztörvényes bűnözőkkel.

A Sóvidék központjában, Parajdon élt a legtöbb gazdag örmény család az elmúlt századokban. Még most is élénken él a parajdiak emlékeztében *Szálasy Péter* gazdag örmény kereskedő sajnálatos bravúrja az 1930-as években. Ugyanis az történt, hogy Szálasy Péter látogatáson volt Kibédén *Papp Márton*, szintén örmény kereskedő, nagybátyámnál. Gyönyörű lovai és kocsija volt. Fogadott a bátyámmal, hogy lovaival a vonat előtt haza érkezik Parajdra, ha nem, akkor mind a két lovát agyon lövi! Mikor a vonat indulásra sípolt a kibédi állomáson, Péter bátyám az ostorral bevágott a lovak közé, és megkezdődött a verseny, Sóváraddon és Szovátán még egymás mellett haladtak. Mielőtt beérkezett volna Parajdra, a község határában lévő sorompót leengedték, a vonat pedig szép lassan előtte beszaladt az állomásra. Szálasy Péter, gentlemann lévén, a két gyönyörű lovát azonnal agyonlőtte. Mikor a családban szóba került az eset, *Papp Márton* nagybátyám még évtizedek múlva is könnyes szemmel mondta: én viccnek vettem, nem gondoltam, hogy ez a Péter olyan bolond.

Korondi történeteim is vannak, még a Trianon előtti, jó és nyugodt években történt. Akkoriban a hirdetések falun úgy történtek, hogy a dobos megállt minden utca sarkán és kiabálta mondani valóját. Egy alkalommal idős Szálasy József kereskedő kihirdette a faluban, hogy tiszta tyúktrá-

gyát vásárol bármilyen mennyiségben, kilójáért három és fél tojás árát fizeti. Hozták is az asszonyok fonott kosarakban – az Eu normáknak megfelelően – tisztán, sorba rakva, mintha csiga lett volna. Eleinte többtől is átvette és fizetett. Két-három nap múlva megkérdezte az asszonyoktól, van-e kakasuk. Természetesen a legtöbbjüknek volt. Az baj, mondta a boltos, mert tőlem a konzervgyár a kakasokét nem veszi át, akkor pedig nekem sem kell. Az asszonyok nagyon háborogtak, de nem volt mit tenniük. Szálasy Jóska pedig itt se fizetett rá, az átvett mennyiségért a falu tímárja különként négy tojás árát fizetett.

Ugyancsak Korondon történt. A Fogyasztási Szövetkezet sikeres elnöke a hetvenes években az örmény kereskedő származású *Szenkovits János* barátom volt. Akkor építették a volt korondi Árcsó fürdő helyén a környék első „moteljét”. Persze az építkezés sok bajjal, gonddal járt. Gyakoriak voltak az eszem-izmosos ellenőrzések, és legtöbbször reggelig tartottak. János barátomnak is tetszett, az örmény vér pedig mindig kompatibilis volt a mulatságokkal. A sok esetből egy alkalommal szintén a hajnalcsillaggal, és egy jó hangulatú kisebb társaság élén érkezett haza. Kopogtat az ajtón a feleségének: Júlia, engedj be. Válasz: nem engedlek! Ismétli, Júlia légy szíves engedj be, Határozottabb válsz: nem engedlek! Fennhangon, Júlia engedj be, ezt a házat az én apám építette. A feleség válasza: „az istállót is a te apád építette!”

Háromszék vármegyében (jelenleg Kovászna megye) is nagyon gyenge lett az örmény jelenlét. Mondhatom, hogy a háromszéki örményeket gyakorlatilag egy család, és pedig az Illyefalván lakó és tevékenykedő *Kalamár család* képviseli, akik mindennapi tevékenységében, étkezésben, öltözködésben kiemelkedik az örmény

identitás. Rájuk bármikor számíthatunk, ha az örménységgel kapcsolatos bármilyen természetű megnyilvánulást rendezünk.

Mielőtt befejezném, még elmondanék egy rövid történetet. Az 1940-es években Székelyudvarhely központjában sétál egy cigányasszony, karjában egy kis gyermekkel. Egy arra haladó nőnek feltűnt a gyerek: megszólítja az anyját, milyen gyönyörű kislánya van, miért nem mosdassa meg? A válasz: hogyné, hogy örménynek higgyék!

Befejezésül néhány elmés mondat, és örmény közmondás a 19. századból:

Nemesség – értéknélküli régi portéka.

Meggyőződés – az állással való árucikk.

Pénz – állandó barátság.

Barátság – láthatatlan valami.

Színész – egy percig király, gróf, gazdag, szegény.

* A kutyák egymás közt marakodnak, de a farkas ellen megegyeznek.

* A haragos hamar megöregszik.

* Jobb az okos ellenség, mint a balga barát.

* Jobb az okossal követ hordani, mint az oktalannal philávot enni.

* Az már nem tréfa, ha valaminek feleséje igaz.

* A holló saját fiát tartja a legkedvesebb szárnyasnak.

* Akinek adóssága van, nincs esze, aki nek esze van, nincs adóssága.

* Ha megdöglik a róka, egy tyúk sem sírassa.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

(Elhangzott 2011. május 8-án, a Reménység Szigetén az Erdélyi magyarörmények világa c. rendezvényen)

Stephan Zorjan

Gondolatok egy dal körül

Románosz* meséli egy nap.

A pétervári konzervatórium utolsó éves hallgatója voltam, mikor a nyári szünidőben Finnországba utaztam, megnézni az ezeregy tavak országát, közelebbről megismerni az ő művelt népét. Helsinki egyik szállodájában béreltem szobát és gyakorolni kezdtem, új felvételeket próbáltam készíteni, énekkel és zongorával kísérvé őket.

És így gyakoroltattam néhány napon keresztül, nem törődve avval, hogy próbáim kellemesek-e vagy sem szomszédjaim számára. Semmi sem számított nekem abban az időben, csak az, hogy az általam óhajtott felvételeket elkészíthessem.

De egy napon, lám, kopognak az ajtómon.

Arra gondolva mentem ajtót nyitni, hogy talán a szálloda vezetősége akar megjegyzéseket tenni.

Kinyitóm. Elöttem egy ötven körüli, elegánsan öltözött európai áll.

– Szabad? – kérdezi.

– Kérem, – tessékelem be, – miben lehetek a szolgálatára?

Ahelyett, hogy kérdésemre válaszolt volna, azt kérdi:

* Románosz Mélikján, örmény zeneszerző, szül. 1883 október 1-én Kizliarban (Dagesztáni Köztársaság, Orosz Föderáció), megh. 1935 március 30-án Jerevánban

– Mondja, kérem, ön énekel itt?
 – Igen.
 – Hadd kérdezhessem meg, ön milyen nemzetiségű?
 – Örmény vagyok.
 – Örmény – csodálkozok a látogatóm, és fürkésző tekintettel mér tetőtől talpig, majd tovább kérdez: – Ön zenész?
 – Nem, zeneszerző.
 – Zeneszerző – mélyen gondolataiba. – De azért megkérhetem önt, hogy énekeljen nekem egy dalt? Én az ön szóbaszomszédja vagyok, mindennap hallgatom az ön énekét, és nagyon kedvemem lelem benne.

Annak ellenére, hogy nem vagyok zenész, és nincsen képzett hangom, nem akartam váratlan látogatómat visszautasítani, és, miután hívásomra helyet foglalt, elkezdtem énekelni: „Darumadár, honnan jössz...?”

Látogatóm kezdetben engem nézve hallgatta, majd hamarosan lehajtotta fejét és homlokát tenyerébe temette.

Elmélyülten, mozdulatlanul hallgatta. Legalábbis nekem úgy tűnt. És abban a helyzetben is maradt, amíg énekemet befejeztem.

– Köszönöm – szólalt meg remegő, én azt mondanám, szomorú hangon, majd folytatja: – Ne haragudjon, én meg szeretnék hallgatni még egy dalt, hacsak lehetséges.

Most sem utasítottam vissza. Idegen ember, szeretne megismerkedni a mi dalainkkal... Hogy utasíthatnád vissza? És belekezdtem az „Áráz jött” címűbe.

De még egy hangot sem énekeltem el, látogatóm felállt, az ablak felé indult és hátat fordítva nekem, nézett kifelé.

„Micsoda illetlenség”, gondoltam magamban, és noha viselkedése bántott engem, felé pillantgatva folytattam énekemet.

Eljátszottam még egy nótát, és hirtelen mit veszek észre, vendégem zsebkendőjével törölgeti szemeit...

Azonnal félbeszakítottam dalomat.

– Ne haragudjon, – kérdezem – de mi történt önnel?

– Az ön éneke... – válaszol látogatóm zavarodottan, – az ön éneke... Tudja, három napja már, hogy az ön dalai felkavarnak engem, és én nem értettem az okát. Ma tudtam csak meg, hogy ön örmény...

– Az én dalaim?! – csodálkoztam – Az én dalaim ennyire idegenek lennének ön számára?

– Idegenek...? Nem, nagyon is ismerősek számomra, közeliek és ismerősek...

– Hogyan? Ön járt Örményországban?

– Nem, kedvesem. Az én őseim Áni városának a lakói voltak, és a XIII. században vándoroltak Lengyelországba. Az ön hangjának és énekeinek a dallamát, nem, inkább annak a dallamnak a visszhangját én mindig is hallottam az otthonunkban és a lelkemben... Úgy tűnik, mintha ezeket az énekeket már hallottam volna nagyon, nagyon rég...

Ezt mondva megismételte megint kérését, hogy énekeljek el még egy dalt.

És én énekeltem...

Fordította: *Dájbukát Borbély László*

Harmónia

Legtalanosabb egyensúlyra utaló összhanghatározó: a zenében egyidejű hangzás, a dolgok, tényezők és színek esetében egymást kiegészítő viszony és a társadalomban az embereket összekötő szeretet és összefogás patrónája, a görög mitológia halhatatlan istennője, a szépség, vidámság, és művészet, – eszményi rend védőszentje – maga a harmónia.

Ugyanis a saját előző állításával össze nem egyeztethető ellentétpárként a híd szerepét felvállaló abszolút biztosíték a közösség eredményes működését célzó szabály, – az egymást kölcsönösen föltevő és kizáró fogalom között – a fegyelem. Ez a szabályokkal biztosított rend eredményezheti mind a cselekvés-, mind a magatartásbeli tudatos rendszerességet és mértéktartást. A fegyelem hiánya a harmónia szomorú sorsa. Pozitív és negatív töltetű feszültség (az egymást kölcsönösen föltevő és kizáró jelenség) viszonya, amelyben az egyik fogalom, vagy ítélet tagadja azt, amit a másik állít – nem a harmónia, mint kötelezettség teljesítésének biztosítására letétbe helyezett erkölcsi óvadék. A magyar összefogás, magyar igazság és egy nemzetben gondolkodás előfeltétele az összhang, a tudatos harmónia. Marionettre emlékeztető bábfigurák polgárháború rémét sejtető bizonytalanságba sodorhatják az egyensúlyát veszített társadalmat. A félelem és bizonytalanság hírverésével a lélekben élő tűz megnyitását késleltetik.

Csupán társadalomkritikával foglalkozni nem tisztem, de több ízben tettem utalást, hogy a feszültséget megelőzni és nem fokozni kell. Az egyre szaporodó kisebb tömörüléseknek, pártocskáknak új elvárásokkal kell szembenézniük, és ezek feszültségével is kell számolnunk. Mindennel számolnunk kell, mert nem lehetünk a világ, Európa hajótöröttei. Egyensúlyra, gazdasági, társadalmi és lelki egyensúlyra van szükségünk. A politikai életben is harmóniát kell teremteni. Ide olyan okos és bölcs emberekre van szükség, akik tudják, hogy „A romok között takarítani kell és építeni. A új polgár, ha van ereje és erkölce az élethez, életformát adhat egész Európának. Tehát nem a „csinovnyik-polgár”, akinek egyetlen becsvágya, hogy minden maradjon úgy, ahogy van..., aki a megnyomorított lelkű kishivatalnok, – az orosz realizmus irodalmának jellegzetes figurája. (Összecsugorodik a rang előtt, hogy megszűnik embernek lenni – mondja Csehov.) És nem a kistőkés, aki szentül hiszi, hogy a papírok elébb-utóbb emelkednek majd... És nem az élvező kispolgár, akinek vágyálma mindenfajta kielégülés... És nem a kapzsi és tudatlan birtokos polgár, aki hajlandó minden emberit feláldozni a „biztonságáért”... „Hiszek abban a másfajta polgáriságban, mely felépítette Európát, mely a legnemesebb életformát adta az emberi világnak, s melynek egyik pudvás és ernyedt kései nemzedéke eladta és elárulta mindazt, amit az ősök építettek.” – írja Márai. Hiszek, mert hinnem kell a magyar néplelek harmóniájában...

Így az előkelő hölgy is, aki belecsömörlött az életbe, elhatározta, hogy öngyilkos lesz. Hogy senki meg ne akadályozhassa, kifelé igyekezett a városból. A város végén egy cipészműhelyből vidám ének hallatszott ki, melyből szokatlan béke és öröm sugárzott felé. Kíváncsi volt, hogy ki énekelhet így. Belépett. Egy púpos cipész ült munkája mellett és énekelte. A hölgy felindultan szólt rá. „Hogy énekelhet ilyen vidáman, aki ennyire nyomorult?” – „Téved asszonyom, volt a szelid válasz, én királyi gyermek, az élő Isten gyermeke vagyok.”

A szöveg megállapítását végezte: *Pásztori Tibor Endre*

Nagy-Hintós Diana

Liszt Via Crucis című műve Kolozsváron (részletek)

Kiváló zenészek szólaltatták meg szombaton este az evangélikus-lutheránus templomban Liszt Ferenc Via Crucis című, vallásos művét, amelyet a romantikus zene génusza 1879-ben Budapesten fejezett be. Közreműködött: Kele Brigitta (szoprán), Veress Orsolya (mezzoszoprán), Molnár Mária (alt), Balogh Őrs (tenor) és György Róbert (basszus), a Schola Gregoriana Monostorinensis (karnagy: **Jakabffy Tamás**) és nem utolsósorban Horváth Zoltán művész-tanár (orgona). (A kiemelteken kívül a kórus tagjai között örménymagyarok még **Jakabffy Kristóf** és **Kostyák Alpár**. Figyelemfelhívó B.K.J.)

A koncert előtt Kalit Eszter evangélikus lelkesjelölt köszöntötte a templombelsőt betöltő közönséget, majd Fekete Miklós, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem (BBTE) Református Tanárképző karának oktatója, doktorandus vázolta a jelenlévőknek a mű keletkezéstörténetét. A produkció április 26-án, húsvét harmadnapján a Román Televízió magyar adásában is látható volt. Úgy tűnik, a Liszt-émlékév kapcsán az előadók és a koncertszervezők különös figyelmet fordítanak Liszt Via Crucis című késői alkotására mind Erdélyben, mind Magyarországon.

Míg idén a Magyar Kultúra Napján Sepszentgyörgyön adták elő a művet ottani művészek, Budapesten is több templomban hangzott el (az egyik koncertre szintén ápri-

lis 16-án került sor), és a 2011-es Miskolci Nemzetközi Operafesztivál műsorán is szerepel. Mindez azt bizonyítja, hogy a kolozsvári produkciót több rangos magyarországi komolyzenei eseménnyel hangolták össze.

Ahogy Fekete Miklós doktorandus, egyetemi oktató bevezetőjében említette, ez a mű újabb, avantgárdabb irányvonalat képvisel nem csak Liszt, hanem a korszak többi zeneszerzőjének alkotásai között is. Ugyanakkor a mű Liszt egyházzenei reformtörekvéseit is tükrözi.

Liszt korábbi oratóriumaival ellentétben a *Via Crucis*-nál nem tapasztalhatjuk a passió ünnepélyességét és monumentalitását megjelenítő énekes és hangszeres előadói apparátust. A szólóénekeseket és a kórust

csupán az orgona kíséri. Az egyes stációk üzeneteit sem a szólisták vagy a kórus tolmácsolja, hanem az orgona.

A mű legfontosabb jellemzője a letisztultság és a nemes egyszerűség.

Ami az előadókat illeti, fiatal, de ugyanakkor megfelelő tapasztalattal rendelkező énekeseket hallhattunk, akiknek hangi adottságaik és kidolgozott technikájuk foly-

tán nem okozhatott különösebb erőpróbat a Liszt-mű megszólaltatása. A szólisták magabiztos és színvonalas produkciója mellett kihívást jelenthetett a Schola Gregoriana Monostorinensis tagjai számára az – egyébként sikeres – felzárkózás. Habár a kórus már nevet szerzett magának Erdély-szerte a gregorián zeneművek tolmácsolásával, repertoárdarabjaihoz képest a Liszt-mű tolmácsolása sokkal nagyobb feladat lehetett. Valószínű, hogy Jakabffy Tamás karnagy az egységesebb, tömörebb hangzás követelményei miatt egészítette ki összeszokott együttesét külső tagokkal.

Fiatal, de megfelelő tapasztalattal rendelkező énekesek adták elő a művet – Fotó: Rohonyi D. Iván

Az érthető szövegmondás mellett a zenei frázisok formálása is figyelemre méltó volt. Habár nem lehet tudni, hogy hány profi karénekes vett részt a szombati koncerten, a végeredmény nagyon jónak mondható. Jakabffy egyszerű és precíz gesztikáját jól leereagálták az előadók. A karnagy mellett a produkció kulcsembere Horváth

Zoltán művész-tanár volt, aki a mű orgonaszólamát tolmácsolta. Horváth (is) tapasztalt előadóművész, illetve kísérő. Bravúros technikája átszolgált a mű buktatóin, és biztos támpontként szolgált mind a szólistáknak, mind az énekkarnak.

Maga Liszt is úgy vélte: ezt a művet a katolikus ember benső, szívbeli szükségletéből fakadóan komponálta. Eme szívbeli szükséglet hiteles tolmácsolása folytán elégedetten állapíthatjuk meg, hogy a koncert hozzásegíthette a jelenlévőket a feltámadás örömeinek megéléséhez egyébként nélkülözhetetlen lelki megtisztuláshoz.

(Megjelent: *Szabadság*, 2011. április 18., szerkesztett változat)

Meghívó

A Bp. Főváros II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat idén is részt vesz a Kerület Napja alkalmából megrendezésre kerülő *Ízek utcája* nemzetiségi ételkóstolón, **2011. június 18-án 12 órától a Millenárison**. A nemzetiségi ételeket az érdeklődők minimális összegű bon megvásárlása ellenében kóstolhatják meg, így biztosítja a kerületi Polgármesteri Hivatal azt, hogy minél több ember számára elérhető legyenek a finom falatok.

Szeretettel várunk mindenkit az örmény sátorhoz!

dr. Issekutz Sarolta, elnök

Felhívás!

Segítségre szorul a gyimesbükki magyar közösség!

November 29-én leégett a gyimesbükki *Dani Gergely Általános Iskola*. Ez a történelmi Magyarország egyik legkeletibb pontján fekvő, teljesen magyar nyelvű iskola óvodai csoportoknak is helyet biztosít. A helyi magyar közösség megmaradásáért folytatott küzdelem egyik legfontosabb bástyája ez az intézmény. A *Budakeszi Kultúra Alapítvány* gyűjtést szervez, hogy az ottani magyar közösség mielőbb segítséget kapjon az oktatás folytatásához. A következő számlaszámon lehet adományokat befizetni:

11742348-20016210, „gyimesbükki magyar iskola” megjegyzéssel.

Bálintné Kovács Júlia

Erdélyi örmény gyökerűek a magyar színházi életben régen és ma

Miközben életüket az egyház szolgálatába állító erdélyi örmény gyökerű nemzettársainkról írok már hónapok óta, készletet éreztem és érzek arra, hogy bizonyos értelemben a papi pályával rokon, de merőben más területen munkálkodó, alkotó örmény gyökerűeket vegyem számba: éspe-dig a színházi életben szerepet vállalókat, bármilyen munkaterületen „dolgoztak” is.

A választék óriási. Ha csak a prózai színe-szeket –rendezőket említem, **Agárdy Gábortól Zakariás Zalánig** számosan van-nak. Természetes nem vállalkozhatom arra, hogy mindenkit felkutatok, de igyekezni fo-gok minél többre felhívni a figyelmet.

Akikről már eddig szó esett, azokra in-kább csak utalni fogok, esetleg kiemelem az örmény eredetükre vonatkozó adato-kat, ismereteket. Rögtön Agárdy Gáborral kezdem, hiszen édesapja mielőtt Szegeden telepedett volna le Székelyudvarhelyen volt szabó.

Agárdy Gábor (eredetileg *Arkalián Gábor* vagy *Gabriel Arkalijan*) (Szeged, 1922. augusztus 2.–Budapest, 2006. január 19.)

Örmény családból származott, amire mindig büszke is volt. Nagyapja az ör-

A gyertyák csonkig égnek című filmben

mény holokauszt egy-k szenvedő áldozata volt, apját pedig menekülés közben valaki beemelte egy szekérbe és így megmenekült a mészárlás elől.

Örményorszá-gból egy má-sik családdal együtt indultak, de Arkaliánék Erdélybe igye-keztek – nyil-ván tudtak az it-teni diaszpóráról – a másik család Fran-cia országot választotta. Annak a csalá-dnak a leszármazottja Charles Aznavour a francia sanzon örmény királya, eredeti neve: Shahnour Varenagh Azna-vurjian. Szüle-tett: 1924. má-jus 22-én Párizs-ban. Jelenleg 87 éves.

Szeretném, ha a Füzetek olva-sói határon in-nen és túl an-nak ellenére megismernék az Agárdyt búcsú-zató szavakat, hogy nem hallhatták azt a Farkasréti temetőben.

Agárdy Gábor sírja Budapesten, a Farkasréti temetőben. R. Törley Mária alkotása

A 87 éves Charles Aznavour

Csurka László búcsúja Agárdy Gábortól

Gabikám!
Utánozósdi!

Ezt játszottátok Sinkovits-sal az öltözőben. A te repertoárodon volt: Rátkai, Gózon, Latabár, Feleky, Kabos, Jávör, Csortos, Imréében: *Kiss Feri, Bánhidi, Maklári Jani, Major, Marton és Simi bácsi*. Felejthetetlen volt. Ketten voltatok tizenötön! Csak azért mondom el ezt Gabikám, mert úgy gondolom, veled elment korunk egyik legnagyobb parodistája.

Ahogy Rajz Jancsival a társalgóban végigtáncoltátok a fél operett irodalmat, csak be-mondtátok a címet, és igazi tükörképként járt a lábatok gyönyörűségünkre. Ezt meg azért mondom Gabikám, mert úgy gondolom, Latyi után elment veled korunk egyik legragyogóbb táncoskomikusa.

Hogy mi történt anno Erdélyi Miska színházában, vagy hogy tették le a modern színjátszás alapjait dali társulataink Lajosmizsétől Kápolnásnyéig, mind tőled hallottuk, ahogy tőled hallottuk a Csortos-legendákat is. Ezt meg azért mondom Gabikám, mert úgy gondolom, veled elment a legnagyobb mesélő, kidőlt honi színházi életünk legnagyobb legendafája.

Hej, azok a csodálatos *Csortos sztorik*, te mesélted, így hát elmondok egyet, ide kí-vánkozik: Hevesi Sándor meghal, felravatolozzák a Nemzeti Színház aulájában. A ravatal két oldalán széksorok, Csortos korábban érkezik. Leül, és botjára támaszkodva vár. Ketten vannak, Somogyi úr, az ügyelő rendezkedik, tesz-vesz. Csortos nézi egy darabig, majd meg-szóla: *Somogyikám, ne zsongjon itt, nem maga a halott!*

Most én zsongok itt Gabikám körülöttem, s ha megengeded, elmondom néhány történe-ted, féltve őrzött meszerű gyöngyszemedet. Emlékszel, Szegeden, a Tisza parton sétál-tunk, elmentünk az uszoda mellett, te pedig kis kaján mosoly kíséretében megjegyezted: *Csuresz, lehet, hogy én voltam az első, aki egy perc alatt úsztam a száz métert. Na jó, meg Weismüller. Igen ám, de mégsem én, hanem ő játszotta Tarzant.*

Vagy amikor 56-ban orosz őrnagynak öltözve kiszabadítottad *Csákányi Lacit* a Rátkai Klubból, és a vén csibész, még csak meg sem köszönte.

Vagy amikor egy kis vadászgéppel átrepültél a Margit-híd alatt, és csak azt figyelted, hogy a légcsavar szele milyen gyönyörű csipkéket rajzol a vízre.

Vagy amikor a velencei fesztiválon észrevettétek, hogy teljesen egyformán öltöztetek *Maistroiannival*, ugyanaz a szmoking, lila csokornyakkendő, lila öv, és nagyot kacagtatok, s ez a véletlen lett barátságotok alapja.

Ó Istenem, mindig az álom és a mesevilág mezsgyéjén egyensúlyoztál. Varázslatos pél-da voltál arra, hogy igenis hinni kell az álmainkban, sőt, hinni kell a csodákban. Tényleg, mire valók ezek a mesék? Mona Lisa mosolyát ismerjük, megfestették. Chaplin sétapálcá-ját is ismerjük, láttuk a filmvásznon. De hogy te milyen voltál Katz tiszteletesként, azt nem tudom elmondani, hisz az élő színház elmesélhetetlen. Azt viszont, hogy mi történt veled a Tisza parton, azt el tudom mesélni, hisz ha az egyszerű történetek legendává nemesednek, örökké fennmaradnak.

Gabikám! Mindig derű lengett körül. Szomorúnak négyszer, ha láttalak. Először, amikor kimúlt imádott skótzuhászod, *Meki*, másodsor, amikor letették az Erzsébet téri gödörben

a Nemzeti Színház alapkövét, s a Nemzeti Színház társulata kiszorult a kordonon kívülré. Harmadszor, amikor elvitték fejünk fölül a nevünket, pedig de szépen világított: Nemzeti Színház. És negyedszer, amikor a tezsvér – mert így hívtátok egymást –, a tezsvér, Imre elment közülünk.

Egyszer talán még voltál szomorú, nem is szomorú, megkeseredett, amikor elmesélted, elmentél az Andrej Rubljov Ikonfestő Iskolába. A bolgár tengerparton állt a kolostor, ott is laktál, saját cellád volt, szerzetesruhába is öltöztél, kurzust is tartottál, délutánonként pedig a tengerparton sétálva arra gondoltál, talán jobb lenne itt maradni csuhásnak. Nem lettél szerzetes, jól döntöttél, ezért hálás neked az utókor. Hisz láthatunk játszani, és ezt mind nagy be-tűvel írtam ide, JÁTSZANI. Életműved tökéletes egész.

Gabikám. Még zsongunk itt egy kicsit, próbálunk hinni a teremő csodákban, ti meg oda-fönn a *Hargitáról* kiültök a *Mennyország* szélére, lógtatjátok a lábatokat a *Sinkovits Imrével*, *Bubik Pistával*. Pista előhúzza a cédulát, feladat: Utánozósdí. Utánozzátok magatokat. Még Szent Péter is meghökken, és őszebb lesz a szakála - hisz ez lehetetlen.

TI UTÁNOZHATATLANOK VAGYTOK. ÉS HALHATATLANOK.

A Pesti Magyar Színház nevében búcsúztam tőled Gabi bá, Isten veled!

Büszkeségünk, Bogdán Bandika!

Ez a „felkiáltás” magyarázatra szorul, pedig talán már az is jelez valamit, hogy őt az Angyal hozta, ugyanis 1964. december 23-án született Csíkszeredében, vagyis ahogy nálunk mondjuk, a „szentföldön”.

Ismerjük meg őt egy vele készült inter-júából, amelyben Dobos László kérdezett, és az első, a „felvezető” kérdésre, hogy **mi-ért olyan népsze-rű Bogdán Zsolt?** – mindjárt a kérde-ző válaszolt:

Mert egyszerűen nagyon jó. Főszerepekben egyformán jó. Jó, ha szere-ti a szerepét, de ak-kor is jó, ha nem tud megbarátkozni vele. **Mert mindent elsőprő szenvedéllyel ját-szik.** Az ujjai köré csavarja közönségét.

Bogdán Zsolt
fotó: Biró István

Mert ha a színpadon van, valami miatt őt kell nézni, a legkisebb rezdülésére is figyelni kell.

Néhány a színész válaszából:

„Hadd említsem meg az elején, hogy én a Zsolt mellett András is vagyok. Édesanyám adta nekem az András nevet, amikor még a pocakjában voltam, mert látott egy filmet, ahol az egyik fiúcska, Andriska haranghúzással értesítette a kurucokat, amikor jöttek a labancok. Családban, gyerekkori pajtásoknak mindig is Andris maradtok, a színháznak meg Zsolt. Nyolcadik osztályos koromban, a zeneiskolában készültünk egy Kocsis István-darabbal, Az Ankétal, ha jól emlékszem. Ez volt első színházi fellépésem, de a verssel már korábban találkoztam. Osztályfőnököm, Kósa Kis Sándor szervezett többek között egy Arany-baldaestet, majd egy Ady-estet, és egy angol költők estét. Mi már 5–8. osztályban komolyan foglalkoztunk a versekkel. Visszatérve a Kocsis-darabra, akkor mondta szeretett románánárom, Pusztai László, hogy

„Zsolt, te ha így tanulnál, mint ahogy játszottál az este, még lehetne belőled valami”. Aztán sokkal később, katonaság után a Csíki Népszínházhoz kerültem, olyan emberek mellé mint Lestyán Dénes, Boldizsár Ágoston, Sárpáti Ágnes, Sárpáti József és még sorolhatnám. Szárnyaik alá vettek, és hagyták beteljesülni kamaszkori vágyam, hogy színpadon játsszam. Az előadásokat többnyire László Károly, a sepsiszentgyörgyi társulat elismert színésze rendezte. Nem kevés lemondást megáldozatot igényelt mindannyiunk részéről a népszínház, de örömmel, boldogan tettük, mert a játék kárpótolt. A plakátokat mi magunk ragasztottuk, sokszor a díszletfestésbe is besegítettünk. Puki bácsi* hetente kétszer-háromszor is feljárt Sepsiszentgyörgyől Csíkba. Ez a '80-as években történt, szép idők voltak, jártuk a környék falvait, a színházszeretet igazából akkor gyökerezett meg bennem.

Mikor került be a főiskolára, ugyanis 1989 előtt évente alig két-három hely volt színész szakon?

1989 előtt nem is felvételiztem a színire. (...) A '89-es fordulat Szatmárnémetiben ért, ahol már segédszínészként dolgoztam. Innen mentem 1990-ben a marosvásárhelyi színművészeti főiskolára. 1994-ben végeztem, és rögtön a kolozsvári színházhoz hívtak. Kolozsváron élek.

Tanárai közül kikre emlékszik vissza?

A főiskolán Kovács Levente osztályában voltam. (...) Ugyanakkor hálás vagyok minden szigorú tanáromnak, aki komolyan vette munkáját, mert becsületet, kitartást, munkára való nevelést kaptam tőlük. Még azok az őszi pityókaszedések is – amelyekről annyit lógtunk – hasznosak voltak. Köszönet a magyar nyelv és irodalom, illetve a románánárainak. Bár később sokat csi-

* Puki bácsi = László Károly színész

szolódott a nyelvtudásom, azt, hogy román nyelven is tudok játszani, azt nagymértékben az alapoknak köszönhetem.

Elismert színész, jó szerepeket kapott, és a díjak sem kerülték el. Mennyi a tehetség és mennyi a munka ezekben a sikerekben?

A tehetség munka nélkül semmit sem ér. Mi magunk állunk a saját tehetségünk útjába, gőrcseinkkel, félelmeinkkel, előítéleteinkkel és műveletlenségünkkel. Ahhoz, hogy a tehetség kibontakozzon, nagyon sok munka szükséges. **„A tehetség valamely gáznak azon tulajdonsága, hogy szikra hatására lángra lobban” – fogalmazta egyszer nagyon találóan Parászka Miklós. (...) Rendeteg munka kell! Kitartás, lemondás és nem utolsósorban: szerencse.**

Hatalmas szellemi, illetve erőnléti felkészülést igényel egy-egy alakítás. Bogdán Zsolt hogyan készül, hogyan hozza formába magát?

Gyakran járok szaladni, kocogni a Babes-parkba, eléggé odafigyelek a táplálkozásra, arra, hogy ne legyen túlsúlyos. Volt időszak, amikor cigarettáztam, de ez gátolt a munkámban, sem a hangomnak, sem a mozgásomnak nem voltam ura, sem pedig légzésemem nem tudtam kellőképpen szabályozni. És ott vannak a gyerekek, belőlük nagyon sokat lehet építkezni. Fontos a nyugodt, kiegyensúlyozott családi háttér. Fontos, hogy az ember időnként tudjon feltöltődni.

(Harminkelenc önkéntesének szervezett találkozót az idén az Agnus Rádió (az első Kolozsvári közösségi Rádió munkaközössége, ahol színészünk több rovatban is szerepet vállal, például a Zsoltárok Könyve sorozatot ő olvassa be).

Az alábbi felvétel ott készült.

Egy színésznek a legnagyobb elismerés a nézők tapsa. Ezek mellett azonban jelentős szakmai elismerésben részesült mind a ma-

Bogdán Zsolt és felesége Csutak Réka. Szégyenlősek, de mi szeretjük őket!

gyar, mind pedig a román színházi életben. Hogyan tekint ezekre?

Mindig jó dolog, ha az ember munkájára odafigyel a szakma, mert ha ez nem lenne, akkor kicsit fájna, és sértetté válna vagy iriggyé, nehezen tudná magában elrendezni a dolgokat. Isten különös kegyelmeként élelem meg. Úgy gondolom, hogy bár nagyon sokat dolgoztam és dolgozom, vannak, voltak művészkollégák, akik egy életet ledolgoztak, végigdolgoztak az erdélyi színpadokon – nem is akárhogyan –, és akik ugyanúgy méltók volnának a magyarországi szakma figyelmére, ha nem jobban. Azt hiszen egy-két generáció kiesett az anyaországi figyelem köréből. Ez szomorúsággal tölt el.

Vallásos ember?

Vallásos ember: hisz Istenben, Krisztus-kereső ember. Nagyon sok buktatóval, váltig reménykedve teszem a dolgom, hogy amit csinállok, az Krisztusnak tetsző legyen.”

Díjak, kitüntetések

A Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje (2008)

Bubik István-díj (2007)

Alakítási különdíj – Határon Túli Színház

zak Fesztiválja, Kisvárd (Jákobi Itámár / Jákobi és Lájdentál) (2007)

A legjobb férfi főszereplőnek járó díj – Pécsi Országos Színházi Találkozó (2006)

A legjobb férfi alakítás díja a Dallas Pashamende című film főszerepéért, Aubagne-i Nemzetközi Filmfesztivál (2005)

Alakítási különdíj – Határon Túli Színházak Fesztiválja, Kisvárd (Woyzeck / Woyzeck) (2005)

Alakítási különdíj – Határon Túli Színházak Fesztiválja, Kisvárd (Fiatl Faustus/ Doktor Faustus tragikus históriája) (2004)

A Román Kulturális és Vallásügyi Minisztérium Kulturális Érdemrendje (2004)

A legjobb férfialakításért járó UNITER-díj (Fiatl Faustus/ Doktor Faustus tragikus históriája) (2004)

Jászai Mari-díj (2002)

Alakítási különdíj – Határon Túli Magyar Színházak Fesztiválja, Kisvárd (Alceste / A mizantróp) (2001)

Színkritikusok Nemzetközi Szövetsége Romániai Fiókjának Különdíja (2000)

EMKE díj (1999)

Alakítási különdíj – Határon Túli Magyar Színházak Fesztiválja, Kisvárd (1999)

És a legújabb hír: 2011. április 18-án **összesen négy díjat kapott az idei UNITER-gálán a Kolozsvári Állami Magyar Színház: hármat tudhat magáénak a Suttogások és sikolyok című, Andrei Șerban által rendezett produkció, amely a Román Színházi Szövetség (UNITER) hétfő esti díjkiosztó gáláján megkapta a Legjobb előadás, Legjobb rendezés és Legjobb férfi főszereplő (Bogdán Zsolt) díját.**

Folytatjuk

(A Fővárosi Örmény Klubban elhangzott áprilisi előadás szerkesztett változata)

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben

(18. rész)

69. Karácsoni, Karácsony, Karácsonyi, Karácsonyi K. János, Karácsonyi Ker. János dr. szerintem egy és ugyanazon személy, aki-

Karácsony János kanonok-plebános

nek a nevével több alakban is találkozunk a különböző forrásokban. Ávedik Lukács az Erzsébetváros monográfiájának 108. lapján Karácsonyi Ker. Jánost ír, de a mellette lévő kép aláírása ez: Karácsony János t. kanonok-plebános. Ávedik könyvének 96-97. és 109. lapján Karácsoni Jánost, illetve Karácsoni Ker. Jánost említ, és máshol is váltakozva írja a lelképásztor nevét. Születési adatait a Magyar Katolikus lexikonban találtam meg, abban a szócikkben, amit Kádár Dániel szerkesztett. Szövege, feloldva a rövidítéseket a következő:

Karácsony János (Erzsébetváros, Kiüküllő vármegye, 1726.–Erzsébetváros, 1791. aug. 17.): örmény főesperes. – A római Propaganda Fide növendéke volt, filozófiai és teológiai dr. 1766: örmény katolikus plebános és kerületi főesperes Erzsébetvároson, 1767: tb. kanonok, apostoli főjegyző. 1768: a Moldvából Szépvízre telepedett 320 ortodox örményt katolikus

hitre térítette. 1768–91: építtette az erzsébetvárosi örmény székesegyházat. K.D.

Most pedig következnek az alaplunkban, a Ferenczi Sándor könyvében megjelent szócikk. **Karácsonyi Ker. János dr.** örmény szertartású. Szül. Erzsébetvároson. A római Propaganda koll. növendéke volt. Kettős doktorátussal tért haza. Szolgálati helyei: 1759–1761: Ebesfalván örmény szertartású káplánként a latin szertartású egyházközséget vezeti. 1766–1791: Erzsébetvároson plébános, esperes, 1767: tiszteletbeli kanonok, apostoli protonotárius. Meghalt 1791. augusztus 17-én. Ő építi a főtemplomot, amelynek előcsarnokában nyugszik.

Tekintettel arra, hogy az **idén kettős megemlékezésre kerülhet sor Erzsébetvárosban**, részletesebben írok erről a papról és munkásságáról.

Ávedik Lukácstól tudjuk, hogy az ebesfalvi magyar „plebánia története hallgatásba vész el, mert eljött az az idő, melyről elmondotta e város minden népe, bárcsak ne született volna. (...) 1849-ben szászok és oláhok kifosztván a várost, nagy kárt okoztak, okmányainkat az utcákra szorták, meggyújtották.”

1727-től sorolja fel Ávedik Lukács az ebesfalvi latin szertartású római katolikus plebánia lelkészeit, közöttük Karácsony János örmény szertartású segédlelkészt, aki 1759–1761 március végéig vezette ezen egyház ügyeit.

A főtemplom építéséről így számol be:

„a piactér legszebb pontjára az új főtemplom helyét kiszemelték. Közös akarattal az akkori társulatok pénzével megvásárolták Issekutz Vártán és Manó testvérektől a törpe házikót telkével együtt. (...) az üdvszerzés 1766. évben július 22. napján (...) miután a helyet és alapkövet **Karácsoni János** lelkész megáldotta, egy szegletbe a délkeleti oldalon a követ bevakolták. (...) 1783. évi július 19. napján az aranyozott kereszt a nép öröm újongása között a gömb csucsába bekebelezetett.

Az erzsébetvárosi örmény főtemplom

Ezen emlékiratot utódaink számára sajátkezűleg irtuk és az egyház pecsétjével megerősítettük. Erzsébetváros, 1783. év július hó 19. napján.

Karácsonyi K. János Pápai Márton
Főesperes, segédpap
erzsébetvárosi és jegyző s.k.
plebános s.k.

„Miután a nagy templom elkészült az elaggott plebánosnak nem volt más óhajta, mint az, hogy egyházilag megáldatván, ő ki ez emlékmű alapját megvetette, bemutathassa abban az első vér nélküli sz. miséáldozatot. Ez okból Karácsoni plebános Pestre utazott gr. Battyáni Ignác erdélyi püspökhöz, – ki akkor az országgyűlés tárgyalásain vett részt – és engedélyt kért, hogy a templomot megáldhassa, a mire felhatalmaztatván, 1790. november 21-én az ó-templomból körmenettel, harangozás és mozsár ágyuk dörgése közt vonult a díszmenet a főtemplom ajtaja elé, hol (...) sz. Erzsébet tiszteletére megáldatott.(...)”

De megjött a várva várt nap is, hogy főpásztora megszentelje a hívő nép leg-

drágább kincsét. Erdély jeles püspöke: gr. Battyáni Ignác értesülvén arról, hogy az ol-tárok is elkészültek, (...) tudatta, hogy a főtemplom felszentelését 1791. június 29-én személyesen fogja vezetni.

A buzgó főpásztor nagy segédlettel ünnepélyes sz. misét mondott, melynek végén pápai áldást adván, ugyanazon kísérettel délután fél 5 óraker a főesperesi lakba vonult, hol a főpásztor elismerését fejezte ki a fényes templom alkotójának és a közreműködőknek.

Öröm- és hálakönnnyek csillogtak az öreg plebános szeméből, hisz ezek valának a lelki jutalom édes cseppjei.

A nap tiszteletére Issekutz Miklós Antal főbíró nagy lakomát rendezett, mely alkalmommal köszönetét fejezte ki (...) kitünő vendégének, a szeretett főpásztornak járadtsága- és áldásáért.

Az elagott plebánosnak ez volt utolsó öröme: „megérte, hogy hordszéken, főpásztorával együtt bemutatthatta a sz. áldozatot, s ily megnyugvás közt példás buzgósággal drága lelkét 1791. aug. 17-én visszaadta Teremtőjének, 25 évi lelkészkedése után, életének 65. évében. Porladó hamvaitkívánata szerint e templom előcsarnokának két oszlopa őri.”

Akik idén ott lesznek **Erzsébetváros-on a Főtemplomban a búcsún**, emlékezzenek arra, hogy ezt a gyönyörű műemléket 220 éve szentelte fel gr. Battyáni Ignác Erdély akkori főpásztora, és 220 éve nyugszik szerett templomában annak építtetője János pap, akinek oly sokféleképpen írták a nevét.

Folytatjuk

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története*

Lázár Ágoston halála – Nagy tűzvész 1836-ban Écskán
– Lázár Ágoston és Erzsébet gyermekeinek sorsa

(7. rész)

A XIX. század negyvenes éveiben a császári udvarnak egyre gyengébb befolyása volt Magyarországra, amelynek évszázados önállóságra törekvése egyre intenzívebbé vált a francia forradalom hatására. Ebben a Bécs és Pest közötti viharos politikai súrlódásban a bécsi császári udvar egyre több engedményt ad a magyaroknak. A lázadó vazallus Magyarország a gazda gyengeségét érezve elkezdte a Bánság magyarosítását. Így teltek az évek, és így festett az élet a faluban a nagy 1848-as magyar forradalom kitöréséig. Ezt követően semmi sem maradt a régi. Magyarországon megszüntették a feudalizmust, új korszak kezdődött a parasztság és Écska életében az új társadalmi-politikai feltételek szerint.

A magyar forradalom vezére, Kossuth Lajos nem fogadta el az 1848 májusi szerb országgyűlés határozatát, és az az alapján őket megillető egyházi és területi autonómia jogát, hanem azt mondta: „A kard mindent megold”, ezzel fellázította a szerbeket az egész Bánságban és Becskereken is. Húsvétkor, 1848. április 25-én rengeteg ember vonult be a pravoszláv templomba és elszakított, letaposott és felgyújtott minden magyarul vezetett anyakönyvet. Be akartak törni a község házára is,

hogy széttépjék azt a zászlót, amely az épületen lobogott. Ettől a szándékuktól Hadzsics Lázár (Hadzić) tántorította el őket. A városban uralkodó nagy nyugtalanság miatt a becskerei főispán, Karátsyoni László katonai segítséget kért, amit meg is kapott Temesvárról. Ez alkalommal ezt írja: „Aracs (Vranjevo) falu határában éjszaka felgyújtották az istállókat, a lázadás elterjedt a szerb területeken, mint ahogy Becskereken is. A nagykikindai nép segítségére felfegyverzett emberek érkeztek Aracsból, Kumánból (Kumane), Melencéből (Melenaci) és Basahidből (Bašaid), valamennyi fiatal, eszelős, bigott vallásos, hosszú kaszákkal és szénavillákkal felfegyverezve... Úgy gondolom, hogy az egész ország szenvedni fog ettől, mert itt a valós elszakadásról van szó és a nem szerb lakosság teljes kiirtására készülnek.” A magyar kormány Becskerekre küldte Kiss Ernő ezredet kétezer ötszáz katonával, hogy megvédjék a várost. Kiss három zászlóalj gyalogsággal, tíz csapat lovassal és nyolc ágyúval érkezik Becskerekre 1848. május 24-én. Écskára és Aradácsba kihelyeznek egy csapatot becskerei előőrsként. Egyébként Kiss Ernő, a forradalom tizenhárom magyar tábornokának egyike, az eleméri birtok földesurának és alapítójának, Kiss Izsáknak az unoká-

* Szerbből fordította Letenyey Bea

ja volt, akit a szabadságharc leverése után 1849-ben foglyul ejtettek, és október 6-án Aradon agyonlőtték. Titokban temették el Katalinfalván, ahonnan a földi maradványait csak húsz évvel később szállították át Elemérre. A római katolikus templomban temették el, amelyet még életében – mint alapító – építtetett.

Écska 1848 kezdetén kevés szerb lakosságával még nyugodt volt, de a felkelés lángja és nyugtalansága gyorsan szétterjedt az egész térségben. A lakosság nagyobb részét románok, valamint németek, kevesebb részét pedig magyarok és szerbek képezték; a háború ideje alatt a falu lakossága összesen 4559 fő volt. A szerbek az újabb felkelés hevében kirabolták Perlaszt (Perlez), amely teljesen lángokban állt. Majd Orlódot is kirabolták, és tűzvész égett Botosban is, ahol 50 ház porig égett, ugyanígy történt Temesvárott is, ahol a felkelők 365 hektár öreg tölgyerdőt gyújtottak fel. A júliusi égbolt Écskától keletre több éjszakán keresztül nappali fényben úszott, a hatalmas tüzek lángnyelvei bíbor színűre festették az eget. Az egész birtok területén feszült volt a helyzet, de mégis nyugodt. Így volt ez Écskán is azzal együtt, hogy a helyzet a frontvonal közeledtével napról napra rosszabbodott.

A harcban álló felek összetétele a következő volt: a szerbek Perlaszban, a magyarok Nagybecskereken; elkerülhetetlen volt, hogy Écska a csata színterévé váljon. Écska elhelyezkedésének jelentősége a harcban álló felek ütközetének gyújtópontjába helyezte a falut, ugyanis Nagybecskerek felől a Dél-Bánságba vezető utak mentén húzódott.

Már május 26-án elterjedt a hír,

hogy a szerbek a táborukból elindultak Perlasz mellől, hogy megtámadják Becskereket. Azonnal a városba küldtek egy állomásozó hadsereget a felkelők elé. Ütközetre nem került sor. Éder tábornok és Kiss ezredes találkoztak Drakulicssal, a perlaszi tábor parancsnokával. A találkozó után mindkét sereg visszahúzódott a támaszpontjára. Az egész június a csata kiválásával telt. Július első napjaiban csak szórványos csatározások folytak a felkelők és a honvédek előhadai között, azonban az igazi harcnak is jönnie kellett. Amely aztán háromszor is megtörtént.

Az első csata 1848. július 2-án/15-én (az új és a régi naptár szerint) történt és ez egyben a magyarok és szerbek első komoly összeütközése is volt a szabadságharc során. A felkelők Perlaszból Sztratimirovics vezetésével megtámadták a Kiss ezredes parancsnoksága alatt álló magyarok védőállásait Écskán. Előző éjszaka megbeszélésre került sor a faluban Kiss ezredes és Lázár Zsigmond nyugalmazott tábornok között. Kiss tudta, hogy az écskai földbirtokos katonai hivatása és a császári hadseregben betöltött szolgálata miatt a bécsi udvar felé hajlik. Felmenőik jó családi kapcsolatának szellemében a két katonát az éjszakát a csatátéren uralkodó helyzet megtekintésével töltötte, hogy aztán hajnalban Zsigmond elindulhasson Bécsbe, Kiss pedig a csatába a saját eszményképeért.

A falu akkori napjait, és magát a csatát, melyben közel kétezer határőr tizenkét ágyúval és ezeröttszáz magyar huszár és szabadságharcos hat ágyúval vett részt, gyönyörűen írta le Kaper Ziegfrid könyvében: „A szerb mozgalom Dél-Magyarországon 1848–1849”

címűben, ahol szó szerint a következőket említi:

„...reggeltől két ütközetben vett részt (Sztratimirovics) Écskánál. Kiss már a csatára felkészülve várta. Az erdőben és a vízben rejtőzött el a jobb szárny, az ágyúkat a falu elé középre állította fel, a lovasságot pedig, ami a balszárny volt, a falu melletti síkságra helyezte el. De elfelejtett egy csúcsot elfoglalni a helyszín előtt. Sztratimirovics azonban ide helyezi el a szerb ágyúkat és elrendeli Kiss megtámadását, de amíg az ő ágyúi mindkét ellenséges szárny ellen megállás nélkül tüzet szórtak, addig őket viszont akadályozta a felfejlődésben. Az igaz, hogy az első szerb támadás könnyedén haladt előre, mert a magyar ágyúk elnémultak. De hamarosan az egyik szakasznak eszébe jutott, hogy a falu előtti téglalegető mögé bújjon, menekülésre kényszerítve ezzel az ellenséget. Azonban Kiss ezredes lovassága megkísérelte elhárítani a szerb támadók jobb szárnyát és egy hosszú és kétségbeesett harc után visszaszorította őket. Ezzel a szerb tüzéség időt kapott első csapatával, hogy előre behatoljanak a centrumba és a vakmerő Jancsa (Janča) százados hadzsárjaival eldöntsék a csatát. Kiss ezredes elhagyta Écskát és visszahúzódtak Becskerekre.

A szerbek nem gondolhattak arra, hogy folytassák a támadást Becskereken is, mert erre nem lett volna elég erejük, óvatosságnak kellett volna lenniük és nem foglalták volna el Écskát, mégis ez a csata kifényesítette a fegyvereiket és megerősítette őket. A Bánságban a felkelők ellenfeleinek vége volt.”

Makszim Jevgenijevics, ezen események résztvevője, „Életrajzában” fel-

jegyezte: „Elvesztettünk 26 legényt és a bécsi tüzéségi kapitányt, Jankovicsot.”

Ugyan így, második alkalommal, Vilovszkij Jován Sztrefanovics (Jovan Stefanović Vilovski 1821, Crepaja–1902, Bécs) saját írásában – „Egy császári kamarás őrnagy életéből” – leírja a csatát, mely a falu délkeleti oldalán zajlott, a Perlasz felé vezető úton. Vilovszkij, mint az osztrák-magyar hadsereg hadnagya, részt vett a szerb nemzeti mozgalomban és az écskai csata közvetlen résztvevője is volt. A harc valahol a kőkereszt magasságában kezdődött, ami még mai napig ugyanazon a helyen áll:

„Július 28-án már hajnali három órákor úton voltunk Écskába. Jancsa százados vezette a szerbeket, mint az elődeiket. Az egyik zászlóaljnak én voltam a parancsnoka. Drakulics támogatásként jött utánam, Sztratimirovics pedig a tartalékosokat vezette. Bal szárnyunk a Bega folyón rejtőzött el.

Félóránival Écska előtt a perlaszi és farkasdi országutak egybefutottak. Itt állt egy kőkereszt és néhány lépcsővel előrébb kőhíd vezetett keresztül egy patakocskán, amely az áradás idején kiöntött, de ebben az időben ki volt száradva, a patak a falu körül félkörívben délre kanyarodott. Balra innen 2000 lépésnyire a patakocskára eltűnt, és szőlőskertek kezdődtek, melyek mentén országút vezetett Udvarból (Idvor) Écskába. Jobbra a kerestől 30–40 lépésnyire a patak beleömlött a Bega, mely négy láb mély és 5–6 öl széles volt. A híd felénk eső oldalán előttünk terült el az alacsonyabban fekvő nagy síkság és a falu. Balra, az országúton egyenesen a falu irányába, látszott a Bega, és a partján végig a sűrű fűzfák,

melyek eltakarták a kilátást. A mi magasabban fekvő oldalunkon, ott a fűzfák csúcsán túl az egyik háromfontos ágyú had lerohanta az egyik huszár egységet. Jancsa százados úgy rontott rájuk, mintha szárnyakat kapott volna – ütközetre és csatározásra vágyódva. Kiss pont akkor tűnt fel a fronton, amikor a mi előőrünk a kereszthez ért.

Kicsit tőlünk jobbra a falu előtti országúton észrevettünk egy gyalogos hadosztályt, az egyik védelmi vonal mögött három háromfontost, aztán megmutatkozott a front három hadosztállal, egy huszár regimenttel, és egészen az ellenség bal szárnyának végén ott állt Schwarzenberger lándzsával felfegyverzett lovas csapata.

Szteva Petrovics ágyúját egy dombon helyezte el, és mindkét oldalról egyszer csak tüzet nyitottak az ágyúkkal. Én azonnal előretörttem és egy zárt csoportban megálltam a sorban az ellenség tüzéségének lövésétől védve, amíg az ágyúdurránások el nem hallgattak, azonban az előttem lévő szerbek pont a csatározás helyszínéhez érkeztek meg. Az ágyúk dörgése 4 órán keresztül tartott. A huszárok egy hadosztálya rohamnak indult, de megint megtorpant. Az ellenség két új ágyút helyezett el közvetlenül a falu bejárata elé. Segédemet, Putnik Pavlét elküldtem Drakulicshoz, hogy utasításokat hozzon nekem, nos mivel Drakulics maga mellett tartotta őt, Jancsa hadnagy pedig a huszár tűzvonaltól egyes egyedül, mint egy pisztolygolyó lovagolt fel és alá – megparancsoltam a zászlóaljnak, hogy törjön előre a huszár tűzvonaltól közepén túl látható szélmalom irányába. Jobbra a szerbek csordában lovagoltak, balra pedig ugyanehez a vo-

nalhoz örmesterük vezetésével csatlakozott a varadiniak egy alakulata egyenesen az écskai útról.

Azonban a mi hadseregiünk nem volt eléggé kiképzett, mert a katonáink csak nemrég hagyták ott a lengyel hadgyakorlatot. Az előretörésben még a zárt hadoszlop is megzavart, mely átalakult egy háromszög alakú szorossá. Semmim sem maradt, hogyan lépjek tovább. A huszár front közelében tüzet nyitottam. A huszárok 500–600 lépésnyire visszahúzódtak és ismét felsorakoztak. Mi már annyira előretörtünk, hogy az elbújt ellenséges ágyúk oldalt érték minket. Az első golyó a lovam mellett süvített el és megsebezett néhány tégláégetőből álló egységet, akik nagyon féltek. Összekeveredtek az egységek.

Elöl voltak a legbátrabb és legjobb fiúk az összes csapatból, hátul pedig a gyengébb és félnébb gyalogosok maradtak. Az első sebesültek jajveszékeltetésétől megtorpantunk, de mégis folytattuk az ellenség lerohanását. Az ellenséges front előtt 200 lépésnyire rohamba kezdtem, és „hajrát” kiáltva hirtelen megtámadtuk az ellenséget. A huszárok ismét a tüzelők mögé húzódtak. Fáradtan és zaklatottan megálltunk. Körülnéztem, hogy lássam, jön-e a segítség. Balra elvesztettem a kapcsolatot a varadini egységgel. Az országúton jöttek, de a biztos távolban hátul lemaradtak.

Jobbra Jancsa egyenes vonalban mellettem volt, de amikor előre néztem... micsoda látvány! Az előttem elterülő síkságot emberek holttestei borították. Sehol nem volt kötelék vagy nagyobb zárt csapat. Abban a pusztaságban kiterjedt rajú szétszórt katonák lát-

szottak. Szomjan halva lerohantak egy ottani kutat. Az udvari úton egy egész szekér karaván húzódtott. Az udvariak és a torontálszigetiek (Sakule) elhamarkodták, hogy a mozsárágyúikkal megijessék az ellenséget. Nem lehetett még gondolni sem arra, hogy előre lépjenek. Összegyűjtöttem a zászlóaljat, illetve pontosabban mondva egy részét annak, és összetömörültünk egy rakásba, majd visszahúzódtunk és határozottan meg voltam győződve, hogy egyetlen emberem sem lesz a huszárkardoktól megkímélve. Ám a huszárok hiányzó elszántságának vagy nagylelkűségének köszönhetően szerencsésen visszatértünk a kőkereszthez.

A katonáim a kúthoz tódultak. Itt találtam Drakulicsot, aki megígérte, hogy a halottakat és sebesülteket elszállítják a harctérről. A mi bal oldalunkon a fűzesből megállás nélkül lőttek a heves ellenséges csatározók. A csatátér üresnek, ... könyörületesen látszott! Ritkább csoportokban néhányan visszatértek a szállásukra. Délután 4 óra volt.

Nekünk 17 halottunk és 30 sebesültünk volt. Jankovicsot ugyanaz a golyó zúzta össze, amely összetörte mindkét előfogó hajtó lovát és kocsisát. Az országúton nagyon merészen haladt két háromfontosával és itt találták el. Protics nemzetőr tiszt lábai megremegtek.

Az látszott, hogy ez a csata számunkra szerencsétlen kimenetelű, de hogy a huszárok miért nem kezdeményeztek ütközetet, amikor alkalmuk lehetett volna rá, azt soha nem fogom megérteni.

Schwarzenberger lándzsával felfegyverzett lovas regimentje szándékosan nem akart harcba bonyolódni, mert úgy tartották, hogy a határőrök „császári katonák”.

Kis idő múlva a derék tiszt elhatározta magát. – Ugyanazzal a regimenttel és saját báró ezredesével, Blomberggel a mi igazságos oldalunkhoz csatlakozott, így alkalmunk nyílt csodálni eme regiment szigorú fegyelmét, aki ma a magyarokkal a szerbek ellen harcolt, éjjel után pedig a parancsnok elrendelésére a magyarok ellen.

Ahogy később tájékozódunk, Kiss aznap annyira elcsüggedt, hogy kiadta a parancsot a visszavonulásra, Temesvárra. De mivel mi visszahúzódtunk, visszavonta ezt a parancsot, és itt maradt. Jó érzés számomra, hogy akkor nem foglaltuk el Écskát és Becskereket, mert a harcban újoncok voltunk, és nekünk, tiszteknek nem volt elég erőnk, hogy az irreguláris hadsereget fegyvelben megtartsuk.

Egy régi szokáshoz híven a szerbek azt tartották, hogy a háborúskodás, hódítás és fosztogatás ugyanazt jelenti. Tehát nem állt volna módunkban megfékezni a győztes hadsereget, és így Becskerek valóban áldozat lett volna.”

A csata befejeződött. A különböző történelmi dokumentumokban a csata kimenetelét különbözőképpen értékelik attól függően, hogy melyiknek ki a szerzője. Az egyik szerint a szerbek, mások szerint a magyarok nyertek, azonban győztes valójában nem volt. Csak vesztesek voltak, akik a csatamezőn maradtak mindkét fél részéről. Mindkét oldal visszahúzódtott a kiinduló helyzetéhez. Kiss Becskerekre ment, Sztratimirovics pedig Perlaszba való visszatérése előtt körbejárta a falut és a földesúr házáat. Ott a birtok vezetője, Lapade várta és ez alkalommal két fajtisza lovat ajándékozott neki. A falu megmenekült a nagyobb pusztítás-

tól. Ezen időszak egyetlen écskai áldozatát Botosban az MKU-ban (*Hallottak könyve*) jegyezték fel, Miskovics János fia, Georgije volt az. A pancsovai kerületi bizottságnak küldött tájékoztatóban Drakulics ezredes, táborparancsnok azt írja: „*a csata hat teljes óráig tartott és a legtöbbet az ágyúk harcoltak... Én az ellenséget megvertem, Écskára visszavertem, de mivel nem volt elég lövedékem, nekem is abba kellett hagynom*”.

Hogy félre ne értsék ezeket a viharos éveket, nemcsak a szerbek álltak ellent a magyar forradalmi hullámnak. A tizenhárom hónapos háború folyamán a magyarok 204 alkalommal csaptak össze az osztrákokkal, 96-szor a szerbekkel, 61 alkalommal az oroszokkal, 47-szer a románokkal és 20-szor a horvátokkal. A románok is, mint a szerbek, önálló politikai és egyházi kormányzást kértek a bécsi udvartól. Három egyházmege kérte kiválását a szerb egyházból: a verseci, a temesvári és az aradi. Kérésüket az elszerbesítés félelmével indokolták, amely abból látszódott, hogy szerb részről saját embereikre erőszakolták a püspököket, plébánosokat és tanító posztokat. Nem érték el céljukat, mert még a külön román Vajdaságot és a román központját sem kapták meg. Az egyetlen dolog, amit sikerült elérniük, hogy a szerb Vajdaságot nem csak szerbnek hívják, hanem: Szerb Vajdaság és Temesi Bánság. Nemzeti létük megmaradását féltették a bánsági németek is, akik a szerbek és románok mintájára autonómiát kértek maguknak, melynek élén a német gróf állna. Ahogyan a románok, úgy a németek sem kaptak semmilyen engedélyt a bécsi udvartól.

A háború vihara elvonult a falutól. Az események új irányt vettek a csatamezőkön és az egész császárságban. A magyar forradalom alábbhagyott. A bécsi trónon 1848. december elején a beteg, epilepsziás és dezorientált császár, V. Ferdinánd helyére a fiatal I. Ferenc József lépett. Az 1849. év elején Bécs határozott döntést hozott a forradalom felszámolására. A szerb felkelők is átvették a kezdeményezés szerepét a Bánságban. Több falut felszabadítva a mi megyénkben, 1849. január 16-án elfoglalták Becskereket is. Ez az állapot a harctéren egészen április 29-ig tartott, amikor a magyar honvédség nagy támadást indított ezeken a területeken. Az elnyomott szerb felkelők elhagyták Nagybecskerek városi hivatalát és visszahúzódtak Dél felé, Perlasz és Titel irányába. A mi falunkon való áthaladásuk során a földbirtokos nevében két kiváló, fiatal, fajtiszta lovat ajándékoztak Knityanin Sztévának, annak jeléül, hogy megvédte a falut a csőcseléktől, a fosztogatóktól.

A magyarok 1849. augusztus 13-án elvesztették forradalmuk utolsó csatáját is. A tizenhárom hónapon keresztül tartott hadiállapot, a sok vér és sebesülés az egész Bánságra kolerát és tífuszt hozott, amelyek nem kerültek el a mi falunkat sem.

Egyik háború, forradalom, ellenőrzés, tüzvész, kolera és pestis sem kerülte el Écskát, a Lázár birtokot. Az emberek többsége szenvedett, de a falu és a föld viszont túlélte. Zsigmond elkövetendő húsz éve szép történeteket is hozott. Mivel az eső után mindig kisüt a nap, és fordítva is, ilyen lesz a Lázár család sorsának folytatása is.

Folytatjuk

Erdélyi magyarörmény bemutatkozás Szegeden

Május 6-án a Móra Ferenc Múzeum dísztermében, Munkácsy Mihály Honfoglalás c. csodálatos festménye, valamint a meghívó Gyimesi László tanácsnok társaságában örömmel bemutatni a hazai erdélyi magyarörményeket elsőként a *Kultúrák és nemzetek* sorozatban. A két órás rendezvényt a Szegeden játszó *Flórián Antal* színművészünk két verssel hangolta be, majd a házigazdák szervezte fiatal művészek zenei előadását élvezhettük.

Dr. Issekutz Sarolta tematikus előadása most is igyekezett minél több ismeretet átadni a hallgatóságnak, elindulva az örmények nyelve, írásbelisége és vallá-

sa alaptémáktól a Kárpát-medencei megjelenésén át, az erdélyi és magyarországi örmény diaszpóráig. Kérdésre kifejtette a hazai örménység identitásörzésének lényegét, megismertette hallgatóságával a magyarörmény hírességeket, ismertette az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szerepét a határon belül és kívül élő közösség összefogásában, a 15. évfolyamos füzetek, az eddig kiadott 17 könyv identitás erősítő hatásának jelentőségét. Jól sikerült a délután, bár többen is lehettek volna. Úgy tűnik, hogy a szervezés nem állt a helyzet magaslatán a reklámmotilletően.

M

Gyimesi László tanácsnok (jobbra), dr. Issekutz Sarolta – háttérben Munkácsy Mihály: *Honfoglalás* című festménye

Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában Délvidéken és Erdélyben

(Dr. Bogdánffy Boldog Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)

EÖGYKE programja 2011

Útvonal: Budapest–Kiskunhalas–Tomba–Szabadka–Újvidék–Pétervárad–Székelykeve–Pancsova–Nándorfehérvár–Zimony–Galambóc–Donji Milanovác–Kazán-szoros–Vaskapu–Szendrő–Versec–Nagybecskerek–Elemér–Tóthfalu–Zenta–Csóka–Feketető–Kikinda–Zsombolya–Temesvár–Arad–Pankota–Belényes–Köröstárkány–Nagyszalonta–Nagyvárad–Ártánd–Budapest

Időtartam: 7 nap (2011. aug. 23–29.)

Autóbuszos útvonalhossz: kb. 2000 km

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd) és piknik

Szükséges felszerelés: nyári túraruházat, sportcipő, elemlámpa, fűdőruha

Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi és Fara-gó Zoltán kalauzolja a társasutazás kezde-től annak végéig

ZARÁNDOKLAT A VÉRTANÚK ÉLET-ÚJTJÁN:

- Boldog Bogdánffy Szilárd (Feketető, Csóka, Temesvár, Nagyvárad)
- Kiss Ernő tábornagy (Elemér, Temesvár, Arad)
- Lázár Vilmos ezredes (Nagybecskerek, Arad)

A HONISMERETI KÖRUTAZÁS FŐBB ESEMÉNYEI:

- Panorámutazás az al-dunai áttörés jobb oldalán Galambóc és Vaskapu között
- Vaskapu, rálátás az erőműre és ismer-tető az Al-Duna szabályozásának ese-ményeiről
- Nándorfehérvár látványa dunai séta-hajóról
- Várlátogatás Nándorfehérváron, Szend-rőn, Galambócon és Péterváradon

- A középkori Európát megmentő 1456-os nándorfehérvári diadal tör-ténete
- Hunyadi torony Zimonyban
- Az 1697-es törökök feletti történelmi győzelem emlékműve Zentán
- Karlócai békekötés emlékhelye
- Városnézés Szabadka szecesszi-ós városközpontjában, Újvidéken, Versecen, Nagybecskereken, Temes-váron és Kikindán
- A Vértanúk emlékműve és a Szabad-ság szobor Aradon
- Püspöki palota és székesegyház Nagybecskereken
- A legdélebbi Szent Istvánnak ajánlott templom Székelykeven
- Kosztolányi Dezső és Herczeg Fe-renc emlékhelyek Szabadkán és Versecen
- Pankota – Csíky Gergely szülővárosa
- Bőjte Csaba szeretetotthonai Nagy-szalontán és Zsombolyán
- Bukovinai székelyek küzdelme és sors-története
- Kulturális hagyományteremtés Tóth-faluban
- Orgonaaudíció Nagyváradon
- Műsoros búcsúest Tóthfaluban

- Székelykeven és Köröstárkányban bukovinai, illetve felsővölgyi székely családoknál személyes élményeken keresztül megismerhetjük az őszinte szeretetet és barátságot

A szabadkai városháza

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap:

Indulás: reggel 6 órakor a Batthyány térről

Határátkelő: Tomba

Láttnivalók: Szabadka (városnézés), Palics, Újvidék (városnézés), Pétervárad (várlátogatás)

Szállás és ellátás: az 1., 2. és 3 napon Székelykeven Bukovinából odatelepített székely családoknál (kétágyas szobák, fürdőszoba használatlaltal)

2. nap:

Láttnivalók: Nándorfehérvár (várláto-gatás, sétahajózás a Dunán és a Száván), Zimony (Hunyadi torony), Székelykeve (Szent István templom), előadás a lopako-dó vadászbombázó becserkészéséről

3. nap:

Láttnivalók: Szendrő (Brankovics György vára), Galambóc (várlátoga-tás, Rozgonyiné balladája), panoráma-út az al-dunai áttörés déli oldalán, Donji Milanovác, Kis- és Nagy Kazán-szoros, Vaskapu

4. nap:

Láttnivalók: Deliblát (néhai homok-sivatag), Versec (városnézés), Nagy-becskerek (városnézés, székesegyház, ahol Lázár Vilmos aradi vértanút kereszt-tették), Elemér (Kiss Ernő aradi vértanú kriptája)

Szállás és ellátás: a 4., 5. és 6. napon Tóthfaluban (2 ágyas fürdőfülkés kollégi-umi szobák)

5. nap:

Láttnivalók: Zenta (városnézés, Zentai csata emlékműve), Csóka, Feketető (Bol-dog Bogdánffy Szilárd püspök szülőfaluja), Kikinda (városnézés), műsoros búcsú-est Tóthfaluban

6. nap:

Láttnivalók: Zsombolya (határátkelő), Temesvár (városnézés), Arad (koszorú-zás a Vértanúk emlékművénel, találkozó az aradi magyarörményekkel), Pankota (Csíky Gergely szülővárosa)

Szállás és ellátás: a 6. napon Körös-tárkányban falusi vendéglátóknál (két-ágyas szobák, fürdőszoba használatlaltal)

7. nap:

Láttnivalók: Nagyszalonta (Bőjte Csaba szeretetotthona), Nagyvárad (székesegyház, orgonaaudíció)

Határátkelő: Ártánd

Érkezés: 21 óra körül Budapestre

Részvételi díj: 64 000 Ft/fő – ifjúsági kedvezmény 18 év alatt: 8 000 Ft/fő

A részvételi díj tartalmazza a vezetés, szállás, félpanziós ellátás, piknik, be-lépők, sétahajózás, művészi produkci-ók árát, kivéve a biztosítást, valamint a busz-költséget. Az utat a buszköltség (kb. 20 000 Ft) befizetésével lehet lefoglalni az EÖGYKE-nél.

A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Szomorújelentés

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy a szeretett édesanya, nagymama, anyós, dédmama, rokon, ismerős
özv. Keresztes Zoltánné Lakó Margit
 életének 81. évében, május 11-én csendesen elhunyt Kolozsvárott.

A gyászoló család

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Örmény-magyar gyermekrovat (51. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de születek és nagyszületek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyereményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, születek és nagyszületeket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia
 LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

Nazarbeghián generális és a sardarabadi ütközet

1914-ben kitört az első világháború, ami 1918-ig tartott. 1917-ig az orosz csapatok elfoglalták a törökországi keleti frontot. Amikor Oroszországban a hatalom a bolsevikok kezébe került, az orosz katonák elhagyták a török frontot és visszatértek központi állomásaikba. Az örmény katonák és önkéntesek teljesen magukra maradtak. Ekkor Nazarbeghián generális átvette a kis örmény csapat fölötti vezetést, és Antranig segítségével sikerült megállítani a török haderőt.

A grúzok, az azerek és az örmények a Kaukázuson egy közös kormányt hoztak létre. Ám a grúzok és az azerek kiléptek a szövetségből, így az örmények magukra maradtak. 1918. május 21-én a török

csapatok elérkeztek a Sardarabad fennsíkra, ahonnan Jereván felé haladtak tovább. Ekkor minden örményt mozgósítottak. A harangok Jerevánban és a környező falvakban egyfolytában zúgtak, mert óriási volt a veszély. A fiatalok fegyvert ragadtak, a parasztok kaszával-kapával indultak a csatába, az idősek vizet és élelmet vittek a frontra. A papok igyekeztek bátorságot önteni az emberekbe. 48 órán át tartott a csata, és végül a török ellenségnek vissza kellett vonulni. Az örményeknek így sikerült megakadályozni, hogy a törökök elfoglalják Jerevánt. A hősöknek ötven évvel később egy szép emlékművet emeltek.

Mit jelentett volna Jereván elfoglalása az örmény nép számára?

A Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió Képző- és Iparművészeti Szaktábor (2011. aug. 16–23.)

Mit nyújt a tábor?

- Lehetőséget a különböző kézműves technikák megismerésére és kipróbálására
- színvonalas időtöltést szép környezetben jó levegőn
- igazi feltöltődést úgy, hogy a pihenés mellett alkotások is születnek
- változatos műhelyfoglalkozásokat megfizethető áron

Műhelyeink a táborban:

- ékszerkészítő műhely
 - tűzzománc, domborítás és huzaltechnikával
 - papírműhely
 - origami készítéssel és papírmerítéssel
 - textilműhely
 - természetes anyagok műhelye
 - bőrözés
 - kódex készítés
- és még sok meglepetés...

A táborban készült alkotások számára **kiállítási lehetőséget** biztosítunk!

Egyéb programok:

állatsimogató, lovas sétakocsikázás, lovaglási lehetőség

Gyerekeket és felnőtteket is szeretettel várunk!

Helyszín:

Jakabszálláson a falu központjától 3 km-re lévő erdei iskolában, nem messze Bugactól

Ára: 36 000 Ft/8 nap/fő

Az ár tartalmazza az utazás, a szállás, a napi 3x-i étkezés és a programok árát, illetve az anyagköltséget.

Érdeklődni és jelentkezni lehet:

Borosnyay Klára ötvösművésznél
 telefon: 06 20 534 1563

e-mail: borosnyay.klara@szepteteri-studio.hu

Meghívó

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szeretettel vár mindenkit az Örmény Katolikus Templomba (1011 Budapest, Orlay u. 6.)

2011. június 5. (vasárnap) du. a szentmise után kb. **17,30 órakor** kezdődő

Faberné Papp Erika

„Égi Édesanyánk könnyei – Tizenkét könnyező Máriakép a Kárpát-medencében”

(Romanika Kiadó 2008)

c. könyv bemutatójára, *Horváth Zoltán György* diaelőadásával egybekötve.

A könyvbemutatóra hazalátogató, 62 éve Amerikában élő Faberné Papp Erika szerző az erzsébetvárosi Papp család leszármazottja, az Örmény Katolikus Templomunk adományozója.

Felkérjük mindazokat, akik rokonságban vannak a néhai Dr. Papp Antal pénzügyi államtitkár (Budapest) nagypapa családjával, tisztelje meg részvételével a rendezvényt. Szeretettel várunk mindenkit!

dr. Issekutz Sarolta
elnök

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

az Országos Örmény Önkormányzat,

és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com).

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 173–174. szám
2011. július–augusztus

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

Bevezető énekek

„Elcsodálóztak a mennyei sokaságok, látván Téged
a tüzes szekéren ülni, rettegve mondták: Ki az, aki
felszökve jön Edomból, és megérkezve belép dicső-
séggel a dicsőségbe? Uram, dicsőség Néked!”*

Jézus feltámadása után a negyvenedik napon felment a
mennyebe. Az ószövetségben ide Illés próféta ragadtatott
tüzes szekéren. A saragán a két eseményt egybeveszi
azon alapon, hogy Illés szekerét tekinthetjük a menny-
bemenetel előképének. Azonban Illésnél az Úr több: Ő
Isten! A dicsőség megilleti: megdicsőült testtel megy az
egekbe: Ezt látva mi leborulva kiálthatjuk a dicsőítést.

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia 120. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Ízelítő a diákkori örmény önzetlen vendégszeretetből

A rendező Terézvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnökszónya, *Wertán Zsoltné Kinga* mutatta be az előadót a Fővárosi Örmény Klub júniusi klubdélutánján szép számmal megjelent közönségnek. *Dr. Kubassek János* geográfus, – Érd Földrajzi Múzeum igazgatója, 27 könyv szerzője, aki 99 országban járt már –, sok feladata és kötelezettsége között szakított időt arra, hogy megtartsa vetített képes előadását *Örményország hegy- és vízrajza egy egyetemista geográfus szemével* címmel.

Dr. Kubassek János régi jegyzetei, cikkei segítségével osztotta meg élményeit, benyomásait arról az útról, amit 1978 őszén tett Örményországban. Előadásában először visszatért arra, hogyan került kapcsolatba az örményekkel. Megtudtuk, hogy a Szent Lőrinc Gimnázium 15 éves diákjaként hallgatta Gábori Miklós régészt, aki feleségével, Csánk Verával együtt régészeti

expedícióban vett részt szovjet Közép-Ázsiában. Az európai és magyar régészet kiválóságainak sikerült eljutniuk Örményországba, a világ egyik legrejtetesebb régészeti lelőhelyére, „Zubi Szatanára” (magyarul a „Sátán Foga”) is.

A vetített képes előadáson bemutatott képek egy 1960-as években gyártott Gorkij típusú fényképezőgéppel készültek harminchárom évvel ezelőtt. Az ifjú Kubassek János számára egy életre szóló

élményt jelentett a repülő út is, amikor a felkelő napnak az első sugarai a négytözezer méteres kaukázusi csúcspokra vetültek. Az építőipari tábor nem a fővárosban, hanem Kirovakánban volt. Megtudta, hogy Szovjetunióban van egy varázsszó, propuszk vagy más néven „razresenyije”, az úti engedély. Meg lehet szerezni, de ha nincs rajta pecsét, akkor nem érvényes. Ott derült ki, hogy mindenhez engedély kell, de ez szerencsére hamar tisztá-

Wertán Zsoltné Kinga és Dr. Kubassek János

tázódott, és Kubassek János úgy döntött, a hétvége útjait önállóan fogja szervezni, senkit nem fog fárasztani azzal, hogy ilyen rendőrségi engedélyt beszeressen. Ott szembesült azzal is, ami Magyarországon elképzelhetetlennek tűnt, hogy a városból kivezető minden úton sorompók vannak, a kimenőktől-bemenőktől négytözezer rendőr kéri az okmányokat. Aki nem oda való, kérdéseket tesznek fel neki. Ezt a rendszert borzasztónak tartotta, de kiderült, hogy az első élménye megcáfolta a rossz érzéseit. Északra indult autóstoppal, megállították, kérdezték kicsoda, hová megy. Megmondta. Kiderült, hogy az egyik rendőr sportoló volt, és katonaként Magyarországon szolgált. Leállított egy kocsit és a leintett orvossal elvitette az ifjú Kubassek Jánost az ősi kolostorhoz. A rendőrrel tíz perce ismerték egymást. Visszafelé, késő este az orvos lerakta a vasútállomáson, de nem volt vonat. Neki vissza kellett érnie vasárnap éjszaka a táborba, hétfőn reggel dolgoznia kellett.

Busz nem ment, kocsit, vonatot nincs, de van tehervonat. Valakinek a testvérének a szomszédjának a barátja tehervonat masinisztá. Ezt az örmények egy negyed óra alatt kiderítették. De nem áll meg a tehervonat sem ott, sem a táborhelynél! Meg fog állni! Megállt a tehervonat az állomáson, odavitték a tehervonat masinisztájához, és mondták, hogy hol kell megállnia, és ott le kell tennie a magyar diákok. Ezt olyan emberek csinálták, akik aznap látták először, egy nappal azelőtt azt sem tudták, hogy léteznek.

Amikor mindezt elmondta a táborban, a helyiek megértéssel hallgatták, de a magyar diáktársai azt mondták, ez legenda, ilyen nincs. Ez volt az első kolostori élménye, és akkor elhatározta, hogy abból az időből, amit Örményországban eltöltött, igyekszik minél több helyre eljutni.

Hétvégeken elvitték őket több helyre, eljutottak Jerevánba is. Az ifjú Kubassek János eljutott még számos fantasztikus helyre, mert örmény diák barátainak roko-

A klub júniusi közönsége

nai kézzől-kézre adták. Mindenütt ugyanazzal a szeretettel és messzemenő segítségével fogadták.

Az Örményországban töltött idejének az egy hónapjából a hétvégeket és az utolsó hetet utazással, tanulással töltötte. Ezekről az utazásairól mesélt, és mutatott képeket. Kiemelte az örmény mesteremberek, mérnökök tudását, akik földrendés-veszélyes helyeken, ahol számos ház összeomlott, ezer évvel ezelőtt olyan statikus templomokat építettek, hogy a 6-os erősségű földrengéseket is túléltek.

Különleges élményekben volt része a kolostorok látogatása során is. Egy 300 fős örmény esküvő keretében pedig bepilanthatott az örmény családok életébe is. Gyűjtött „sárkányfogát” obszidián követet, amelyek Magyarországon a Tokaj-hegy környékén fordulnak elő.

Nem az utazási irodák, nem a turisták által látogatott helyeket kereste fel. Örmény vendéglátói csak azt nem tudták, hogy ő honnan tud azokról a helyekről, ahová őt elvitték. Kézről-kézre adták, őszinte érdeklődéssel fogadták, érdek nélküli, számítás nélküli viszonzást nem váró vendégszeretettel megszervezték utazását, hogy visszajusson a táborba, illetve Je-

revánba, hol tehervonattal, hol a Pradvát az ország legtávolabbi zugába is elvivő posta repülőjáratokkal. Olyan örmény embereknek köszönhette mindazt, akik a bizalmukba fogadták, szeretettel és türelemmel segítettek útja során mindenütt. Büszkén beszéltek kincseikről, építészeti, kultúrájukról, történelmi emlékhelyeikről. Nemzeti érzésük nagyon erős volt, ezt adták tovább. Megmaradásukat köszönhették ennek a mentalitásnak is, amik a túlélést segítették.

Dr. Kubassek János számára diákként nagyon sokat jelentett Örményország, az örmény emberek, és azóta érdeklődik minden, ami ott történik. Előadása nagy tapsot kapott, amelynek végén válaszolt a földrajz, a történelem és az örmény kultúrával összefüggő kérdésekre is.

Az előadás szerkesztett változatát a füzetek következő számában adjuk közre.

Az előadást követően dr. Issekutz Sarolta tájékoztatást adott a soron következő hetek nyári programjairól, amelyeket a füzetekben is olvashatnak. Szomorúan jelentette be, hogy tizenöt év után először kell lemondani az erdélyi örmény barangolást, dr. Szarka György egészségi állapota miatt nem tudja vállalni az utat.

Fővárosi Örmény Klub

2011. július 21. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Örményország

– filmvetítés (60')

Petrasitzné Óvári Mária filmje

Rendező: Bp. Főv. XIII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Fővárosi Örmény Klub

2011. augusztus 18. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Életem és az örménység Dr. Magyar István Lénárd előadása

dr. Issekutz Sarolta bemutatja
Szongott Kristóf:

Armenia magyar-örmény havi szemle 1887–1907 között megjelent 21 évfolyam digitalizált változatát DVD-n

(Kiadó: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, 2011)

Rendező: Bp. Főv. II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Ferencz Zsolt

Emlékezés Bálint Tiborra, a „napsugaras fiúra”

Születésnapja előtt egy héttel, a Kolozsvári Rádió koncerttermében emlékezhetek a kolozsváriak csütörtökön és pénteken délután Bálint Tibor íróra, Kálmánkára, az igazán jó humorral megáldott „napsugaras fiúra”: a Bálint Tibor Baráti Társaság (BTBT) által szervezett kétnapos program első mozzanataként barátai, ismerői és tisztelői elevenítették fel a jeles irodalmárhoz fűződő emlékeiket, egy-két anekdotikus történetet megosztva a különböző korosztályok képviselőivel. A hangulatos visszaemlékezéseket a rádió archívumában őrzött hangzó anyagok, valamint felolvasások és előadások színesítették, majd a folytatásban tematikus kiállítást nyitottak meg, a zenei élményeket pedig a Kalapos Band biztosította. A Zokogó majom derűje méltó megkoronázásaként tegnap szellemi lakoma zajlott.

A házigazda Rostás Péter István szavai után Szilágyi Mátyas kolozsvári magyar főkonzul, az esemény fővédnöke köszöntötte az egybegyűlteket csütörtökön dél-

után. A szervezőknek való köszönetmondás mellett hangsúlyozta: fontos, hogy rendszeresen fejet hajtsunk Bálint Tibor munkássága előtt, népszerűsítsük az em-

lékét, hogy életművét minél szélesebb körökben megismerjék.

Ezt a célt szolgálta a mostani alkalom is, s különösen az *Egyed Emese* költő, irodalomtörténész által moderált kerekasztal-beszélgetés, amelynek résztvevői – *Bálintné Kovács Júlia*, az író özvegye kérésére – anekdoták révén idézték Bálint Tibor alakját. – Humánus, bölcs humora volt, és amit a legjobban szerettünk benne, hogy öniróniával is rendelkezett. Csodálatos tehetségét, varázslatos mondatait rettenetesen csodáltam, és irigyeltem, hogy ilyen nagy tehetséget adott neki a Jóisten – értékelte *Buchwald Péter* vegyész, egykori kolozsvári alispán. Több más mellett a hajtási igazolvány megszerzésével kapcsolatos közös emlékeket is felidézte: miután Bálint Tibor már negyedszer is elbukott a vizsgán, az ő segítségét kérte. – Elkezdtem tanítani, órákat adtam neki, sokat beszélgettünk, s végül nagy nehezen letette a sofőrvizsgát. Aztán, akár a Guinness Rekordok Könyvébe is bekerülhetett volna, hiszen egy óra alatt kétszer is elvették a jogosítványát: egyszer azért, mert rossz helyen parkolt,

Egyed Emese, Zsigmond Emese, Kötő József, Kántor Lajos, Mózes Attila, Balázs Imre József és Buchwald Péter a kerekasztal-beszélgetésen (Fotó: Rohonyi D. Iván)

majd újból, amikor elment a rendőrségre reklamálni – magyarázta.

Kántor Lajos irodalomtörténész, a Kolozsvár Társaság elnöke Bálint Tibor Kálmánka-becenévvel kapcsolatban árult el részleteket. Mint kiderült, egyetemista korában, tánc közben mondta az egyik lánynak Bálint Tibor: „most bedől, mint Kálmánka a kanyarban”. – Szerintem ő tudta készíteni a legjobb savanyúságot Kolozsváron, és erre maga is nagyon büszke volt – vélekedett Kántor.

Egyetemista éveiből származó emléket osztotta meg a résztvevőkkel *Balázs Imre József*, a *Korunk* főszerkesztője: a '90-esévek végén, *Cs. Gyimesi Éva* ötlete nyomán szerveztek nyilvános beszélgetést a '60-as, '70-es évek erdélyi magyar irodalmának alakítói – Bálint Tibor, Jancsik Pál, Kántor Lajos, Lászlóffy Aladár, Lászlóffy Csaba, Szilágyi István – és a Láthatatlan Kollégium fiataljainak részvételével, amelyet nem sokkal később kötetben is megjelentettek (*Vissza a Forrásokhoz. Nemzedékvallató*, Polis Könyvkiadó, 2001.). – Nagy erővel készülünk ezekre a beszélgetésekre, mindent végigolvastunk az illető szerzőktől, szerzőkről, a célunk pedig az volt, hogy bizonyítsuk: az első Forrás-nemzedék tudatosan megváltoztatta a romániai magyar irodalom értékrendjét. Előre elkészített kérdéseink sorra pattantak vissza Bálint Tiborról, és a legjellemzőbb monda-

ta talán ez volt: „az én nemzedékem Kós Károlytól Mózes Attiláig terjed” – fejtette ki Balázs Imre József.

Zsigmond Emese, a *Napsugár* főszerkesztője 1989 szeptemberében ismerete meg Bálint Tibort, akinek, mint megjegyezte, többekhez hasonlóan, az akkori események hatására már „fogytán volt a humora”. – Nem véletlen, hogy '90-től, a napsugaras hónapjaiban nem az addig megszokott szellemes meséit írta, hanem a hithez fordult: boldog örömmel és mélységgel vallott Istenhitéről. Sorozatában gyermekközeli, meleghangú bibliai történeteket írt – emlékezett vissza. Bálint Tibor munkássága előtt tisztelegve tavaly jelentették meg a *Napsugár*-könyvek sorozat második köteteként a *Kálmánka, te vagy a császár*című kiadványt, amelyben az írónak a folyóiratban közölt legszebb meséit és történeteit gyűjtötték egybe.

Kötő József színháztörténész a *Zokogó majom* című regényből 1972-ben készült *Sánta angyalok utcája* elnevezésű színpadi műről ejtett szót. – Csak a legnagyobb siker jegyében szólhattunk a *Zokogó majom* megjelenését övező hangulatról. A színházban is felvetődött, hogy ezt a világot, amely végre rólunk és értünk szól, színpadon is meg kellene eleveníteni. Hosszas gondolkodás után sikerült rávenni Tibort, hogy vállalja a regény színpadra alkalmazását. Nehéz folyamat volt, de végül is sikerült megfogni a regény lelkét, egy olyan szöveget teremteni, amelyben a színész, az alkotó és a néző egyaránt megélhette önmaga boldogság utáni vágyát – hangsúlyozta Kötő József. A *Sánta angyalok utcáját* Szabó József rendezésében 1972-ben mutatták be Kolozsváron.

Mózes Attila író egy másik anekdotát mesélt el, ez azonban már Németh László

Iszony című művének megfilmesített változatához kapcsolódott: „Bálint Tibor és Bálint Tiborné jönnek ki a moziból, történetesen éppen a Kárász Nelli szerencsétlenségét nézték végig. Julika könynyekig hatódva közli Tiborral: ezt átélni csak egy nő tudja. Erre Bálint Tibor: tudod mit, akkor írjunk egy hálálkodó levelet Laci néninek”.

A folytatásban a Bálint Tibor tiszteletére összeállított tematikus tárlatot nyitotta meg *Sipos László* festő- és grafikusművész, aki személy szerint egy portréval és az újrakiadott *Zarándoklás a panaszfalhoz*című kötet borítójával tiszteleg az író emléke előtt. Az életmű népszerűsítését és az olvasókkal való megismertetését céljával kitűző Bálint Tibor Baráti Társaság elismeréseit *Bálintné Kovács Júlia* osztotta ki: *Tasnádi József* grafikus, médiaművésznek a régi Kolozsvárt ábrázoló képével ajándékozta meg *Bányai Éva* romániai és *Bertha Zoltán* magyarországi irodalomtörténészt, *Bőszörményi Zoltán* író, *Galamb Katalin* tanárnőt, a salgótarjáni *Bányász-Kohász Dalkört*, *Janka Venczelt*, *Ferenczi Tibor Leventét*, továbbá *Király Zoltán* író, *Sebesi Karen Attila* színművészt és *Szilágyi Mátyás* főkonzult. Az ünnepség zárásként a *Kalapos Band* koncertezett. Az est folyamán közreműködött *Sebesi Karen Attila*, *Móricz Kinga*, *Laczkó Vass Róbert*, *Ferenczi Amália* és *Rostás Péter* István.

Másnap, pénteken délután *Szellemi lakoma* zajlott a *THE Trupp* Egyetemi Irodalmi Színpad tagjai, valamint *Adorján Réka*, *Ferencz Amália*, *Kelemen Csongor*, *Márkos Albert*, *Sebesi Karen Attila* és *Szőcs Márton* részvételével.

(*Szabadság*, 2011. június 4.)

Köszönetnyilvánítás

A BTBT – azaz a Bálint Tibor Baráti Társaság célja az író életművének népszerűsítése, szakmai számbavétele, kutatása, kritikai feldolgozása, megismertetése a mai lehetséges olvasókkal, emlékének ápolása.

Köszönetet mondunk mindenkinek, aki segített, hogy e célok megvalósulhassanak. Nagy öröm, hogy sokan vannak ilyenek.

Ezúttal csak néhányukat tudjuk megajándékozni, de **szándékunk szerint szeretnénk szerét** ejteni más alkalommal is az ajándékozással egybekötött köszönetnyilvánításnak.

Valamennyien **Tasnádi József** különleges technikával készült grafikáját, a valamikori Kincses Kolozsvárt ábrázoló körképet kapják.

Ezt a munkát (és néhány változatát) a **médiaművész, grafikus, a Budapesti Moholy-Nagy Iparművészeti Egyetem tanára** a Bálint Tibor Baráti Társaságnak adományozta, hogy a reklám termékcsalád forgalmazásával a Társaság pénzalapot teremtsen céljai megvalósításához.

Ezúttal a következő személyek kapják a berámázott körképet, egyelőre távollétükben:

- 1. Bányai Éva** irodalomtörténész, a **Bukaresti Egyetem Hungarológiai Tanaszékének** tanára, aki elkészítette Bálint Tibor írói vendégoldalát a Transzindex adatbankja számára. (A képet átvette Egyed Emese.)
- 2. Bertha Zoltán** irodalomtörténész, a **Károli Gáspár Református Egyetem tanára**, kritikus (Budapest), aki évtizedek óta figyelemmel kíséri, ismerteti Bálint Tibor munkásságát, monográfiát is írt róla, részt vett a 2007-ben megrendezett, „A Zokogó majom könnyei” című nemzetközi konferencián.

- 3. Böszörményi Zoltán** költő, író, szerkesztő, üzletember (Monaco), aki jelentősen támogatja a BTBT rendezvényeit, és akinek köszönhető, a www.balinttibor.com honlap. Ennek köszönhető, hogy a világon bárhol találkozhat az érdeklődő világháló használó az íróval, meghallgathatja, illetve olvashatja szövegeit, tájékozódhat a vele kapcsolatos eseményekről, a BTBT híreiről, munkájáról és emberileg is közel kerülhet Bálint Tiborhoz.
- 4. Galamb Katalin** tanárnő (Udvarhely – Bécs – Mosonmagyaróvár – Budapest), Bálint Tibor régi olvasója, vendéglátója, aki támogatja volt az írónak már életében, és hathatósan segíti emlékének ápolását is.
- 5. A salgótarjáni Bányász-Kohász Dalkörnek** azért mondunk köszönetet, mert felbecsülhetetlen segítséget nyújtottak az I. Kolozsvári Magyar Napok alkalmával felavatott Bálint Tibor Emlékharang megvalósításához. Az ötletet még 2006-ban Óradnáról jövet a mikrobuszban rögtön felkarolta egyik tagjuk, **Solymár András kohómérnök**, aki ajándékba megtervezte a harangot. 2010-ben a Dalkör márvány emléktáblát helyezett el a harang mellé.

A Dalkör

És most következzenek a jelenlévők. Bekeretezett Kolozsvár körképet kapnak, és köszönetet mondunk:

- 6. Janka Venczelnek és családjának**, legfőképpen vejének.
- 7. Ferenczi Tibor Leventének.** Segítő-készségüket az író még életében megtapasztalta. Emlékének ápolásában is nagymértékben és állandó jelleggel kivesszik részüket. Bálint Tibor elégedetten, örömmel nézte, hogyan alakítgatta barátja, **Venczel** „emlékhellyé” az ő kertjét, megépítve ott a mini „panaszfalat”, Bruegel után szabadon a „Bábel tornyát”, majd e kettőhöz vivő ösvényen elhelyezett járólapokon az Új Erdély Trilógia címeit – **Zokogó majom, Zarándoklás a Panaszfalhoz, Babel toronyháza – és szerzőjük nevé.** Szeretném hinni, hogy azt is örömmel nyugtázta, amikor az I. Kolozsvári Magyar Napok „harangzúgásos nyitányaként” megszólalt fellegrári otthonában az az emlékharang, amelynek elhelyezését **Janka Venczel** tervezte, és felszerelését több hónapos kemény munkával **Ferenczi Tibor Leventével** együtt végezte.
- 8. Király Zoltánnak**, aki költő, műfordító, az Erdélyi Magyar Írók Ligájának

(EMIL) ügyvezető elnöke, aki döntő ösztönzést és segítséget nyújtott a BTBT megalakításához, és azóta is segíti a Társaság munkáját.

- 9. Sebesi Karen Attila** színművész, rádiós, tévés jó barátunk, akire mindig lehet számítani, soha nem hagy cserben, és aki évek óta, közel egy évtizede minden Bálint Tiborral kapcsolatos rendezvényen, templomban, konferenciateremben, rádióban vagy Bálint Tibor néhai otthonában tevékenyen részt vállal.
- 10. És végül, de nem utolsó sorban Szilágyi Mátyásnak, a Kolozsvári Magyar Konzulátus főkonzuljának, „A Zokogó majom derűje”** kétnapos rendezvényünk védnökének, nemcsak a Baráti Társaságnak nyújtott segítségért, hanem azért is, hogy diplomata pályája során bárhova szólítsa is őt hivatása, mindig emlékezzék egyik szolgálati helyére: Kincses Kolozsvárra, ahol egyszer Bálint Tibor is harangozott.

A Bálint Tibor Baráti Társaság nevében:
Bálintné Kovács Júlia

(Elhangzott 2011. június 2-án, a Kolozsvári Rádió Stúdiótermében)

Bálint Tibor

Kíváncsi lettem magamra

Jól mondják, hogy vannak könyvcímek, amelyek szüntelen visszaütnek az íróra. Így szelődültem én is emberszabású majommá annyi suhintás után, de amikor elpanaszoltam *Domokos Gézának*, a Kriterion akkori igazgatójának, hogy reám ragadt családregényem, nagyot nevetett:

- Ne búsulj pajtás! Ma így is te vagy nálunk a legjobban megfizetett majom!
- Igen, igen, de mutogatnak is! – védekeztem tréfásan.

Ahogy aztán telt az idő, már egy csimpánz beletörődő pislogásával bölintgattam, ha például Benczédi Sándor így mutatott be műtermében a nála nyüzsgő belföldi és külföldi vendégeknek:

– Megjött a Majom! – lendítette felém a karját ilyenkor. – Itt a Majom! Ó a Majom!

Hát, ha a sikernek az az ára, hogy már életemben egy alacsonyabb rendű lénybe kell elkülönböznie a lelkemnek, legyen pávián vagy akár lajhár is! – morfondíroztam egy-egy pohár csiger mellett, s ilyenkor az a fajta érzés járt át, amelyet manapság sikerélménynek neveznek.

És valóban sikerem volt: ez a könyvem a kiadó jóvoltából és a sors kegyéből hamarosan két utánnyomást ért meg, ami manapság elképzelhetetlen; de a siker fája se nőnek oly magasra, hogy a tetejéből egy majom elérhesse az eget, s volt ismerősöm, aki minden találkozásunk alkalmával eldicsekedte előttem, hogy ő a kezébe se vette a regényemet, épp a zajos reklám miatt, amelyet a sajtó csapott a könyvem körül.

No, végre egy egészséges ízlésű ember! – gondoltam mosolyogva, s csak azon mulattam még jobban, amikor egy másik nyájtalan olvasót a cím tévútra vezetett, és krajcároskodó fölindultságában visszavitte a kötetet az eladóhoz; mégpedig azzal az indoklással, hogy becsapták, mert azt hitte, hogy a történet a híres múltú kisvendéglőről szól, ahol egykor ő is gyakran megfordult, és tessék, a szerző alig ír ötven-hatvan sort Androvics úr legendás kocsmájáról...

A legsértőbb eset mégis akkor esett meg velem, amikor a borpince asztalánál, amelynek lapja önállóan billegett a könyökünk súlyától, az egyik vendég a szerzőségemet is kétségbe vonta azok előtt, akik felhívták rám a figyelmét.

A jelenet persze a megszokott módon kezdődött, mert megint így mutattak be:

– Tudja, ki ez? Ó írta a Zokogó majmot!

A kétkező bizonyára megvetette az olcsó tréfálkozást, mert miután rövid csuklásba fulladt a kacagása, ki se nyújtotta felém a kezét; csak nézett egyre szigorúbban, elutasítón, majd cigarettára gyújtott, és kissé megenyhülten csóválta a fejét:

– Talán elhinném, hogy valóban maga Bálint Tibor, ha nem ismerném őt, ha nem találkoztam volna vele többször is!

Most már én is kíváncsi lettem saját személyemre, amelyet így sosem fogok megismerni.

– Le tudná írni, hogyan néz ki az igazi szerző? – tapogatóztam, és hiúságomban átvillant bennem, hogy esetleg létezik egy hasonmásom, egy alteregóm miként Hitlernek, Leninnek, Sztálinnak, sőt állítólag Ceaușescunak is volt, és engem is meg akar védeni valamelyik hűséges olvasóm mindenféle támadástól...

A makacs gyanakvó azonban válasz helyett a fejem fölé fújta a füstöt, és csak később válaszolt:

– Mindenestre magasabb önnél, és a haja sokkal dúsabb... Ha óhajtja, holnap idehozom magának!

Körülottnék több asztalnál is fölzengett a kacagás, de az én Tamásom félreérthette a magasra csapó vidámságot, mert ezúttal a szemembe nézve sajnálkozóan elmosolyodott:

– Én komoly embernek nézem magát, miért tűri, hogy ezek a részeges trógerek csúfot üzzenek magából?!

A Reménység Szigete

Márciusban egy váratlan meghívást kaptam Budapestről, azzal a kéréssel, hogy 2011. május 8-án tartsak egy előadást a Reménység Szigetén működő Erdélyi Gyülekezet székhelyén, megrendezendő ünnepségeken, a Magyarországon élő erdélyiek éves találkozóján. Az idén megrendezendő ünnepségek mottója, az erdélyi örmények világa. A részemre kijelölt előadás témája: „Régi örmény élet Erdélyben”.

A felkérés nagyon meglepett, de miután megtudtam, hogy egy magyarországi tekintélyes Református Egyházközség, a Magyarországon élő erdélyiek gyülekezete, éppen az örmény katolikus vallású erdélyi örmények sorsával és történelmével foglalkozik, a meghívást, mely számomra nagy megtiszteltetést jelentett, elfogadtam.

Sajnos nagyon sok ismerősöm, úgy itthonról, mint Budapestről, semmit, vagy nagyon keveset tudtak a „Reménység Szigetéről”. Az interneten található információ is nagyon szűkszavú, többet érdemelne. Tény, ami odaérkezésemkor, és az utána következő napokban, nagyon meggondolkoztatott, hiánypótló elképzeléseim születtek: Nem lehet, hogy egy ilyen tekintélyes intézmény léte és hírneve, melynek célja az erdélyi magyarok, vallásfelekezeti feltétel nélküli felkarolása, megsegítése, és tömörítése, vallásos, kulturális és nemzeti identitásuk megőrzése érdekében, ne legyen ismeretes minden Erdélyben élő magyar ember előtt.

A „Reménység Szigete”. Milyen szép név: Hirtelen eszembe jut a három legcsodálatosabb szó a világon: Hit, Remény, Szeretet. Higgy, de kinek, Remélj, de mit, Szeress, de jól meggondold, hogy kit.

Szilágyi Ferenc

Ezekkel a gondolatokkal ültem Segesváron vonatra feleségemmel május 6-án, a reggeli órában.

A vonat úszik a májusi zöld tengerben, gyönyörű tavasz. Átlépve a határt, az alföld óriási búzatábláiban, az őzek kisebb, nagyobb csoportjai falatoznak a finom új hajtásból. Szerencsére, megritkultak a kora tavaszi belvizek, a jó termés gátlói. A vasút két oldalán élő kőkenyebokrok virágzásuk végén vannak, de megjelentek a finom illatú bodza és akácfa virágok. Gyönyörű sárgák az óriási repce táblák, az új energia hordozói, a diesel motorok reménysége. A fólia sátrak százaiból kikandikálnak a gazdag termést ígérő uborka meg paradicsom „fák”. Néhány helyen már kaszálják a hosszú tél után, az állatok által annyira várt lucernát és más korai füveket, a tehozam emelésének garátlóit. A gólyák a ritka belvizeken és az elszórtan sziesztázó tavakon, szorgalmasan gyűjtik kicsinyeik felneveléséhez szükséges csúszó-mászó rovarokat. Közeledve a Tiszához megjelennek a lustálkodó belvizek, és a belőlük újrahajtott friss nádasok,

pimaszul kérkedvén, hogy úgy sem mennek el, amíg kényelmes sáncokat nem csinálnak nekik a mezőgazdaság emberei.

Óriási a Tisza árterülete, persze ez szűkeség, de nélkülözhető lenne. A folyó szabályozásával, medrének szélesítésével, százszor akkora jó minőségű területet lehetne termővé tenni, állatok és hámbárok biztos lesznek a közeljövőben, amelyek által értékesíteni lehetne az annyira szűkeség többlettermelést.

A sásokból, a vonat zajának megjelenésekor különböző vízimadarak, kócsagok, vadrécék, pelikánok, röppennek fel és menekülnek nyugodtabb helyekre.

A beláthatatlanul nagy-hosszú kukoricatáblák, katonás sorban, kezdenek benépesedni, bizakodva, hogy felnőtt korukban nem lesznek hálátlank gazdáikkal szemben. Tudják, hogy sok cukor, olaj, megüzemanyag lesz belőlük, jó magyar fajtának érezvén magukat, ezt bizonyítani is akarják brazil testvéreikkel szemben. A fecskék alacsonyan repülnek, érzik, hogy újra szép meleg napok következnek, kedvezők kicsinyeik kiköltéséhez és etetéséhez.

A falvak mentén elhaladva különös figyelmet érdemelnek a háztáji kertek, bennük gondosan ápolt és szépen fejlődő zöldség félék, felkarózott paszuly és paradicsom tövek, kigyomlált hagyma ágyások, melyek biztosítani fogják a falvak lakóinak ellátását.

A vasút két oldalán sok a nyír, akác meg a nyárfa, ezek dominálják az alföld erdeit, fenyőt csak ritkán lehet látni. Az alföld nem tűri meg az égbenyúló dacos túlelvélű fenyőket, maradjanak meg a Hargitának, a medvéikkel meg a farkasaikkal együtt. Mi az őzeket meg a szarvasokat kedveljük, békés csendes természetűek akár csak az alföldi emberek. A lemenő nap tüzes rózsaszín udvara megerősíti a fecskék előre

jelzéseit és igazolja, hogy holnapra jogszerűen számíthatunk szép időre.

Vonatunk este 19 órakor beszalad a Keleti pályaudvarra. Megbeszélésünknek megfelelően vár a kis busz, oldalára felírva: Erdélyi Gyülekezet. Húsz perc alatt végig megyünk az Őrsvezér téren, befordulunk a Gyógyszergyári útra, majd ennek végén a hármas szám előtt, kinyílik a kapu, megérkeztünk a Reménység Szigetére. A fogadtatás rendkívül barátságos, finom vacsora, kényelmes elszállásolás, a tizenkét órás út után jól jön a fürdés és lefekvés.

Gyönyörű szép reggelre ébredtünk. A nap is korán kelt, érezte, hogy adósságai vannak, beragyogta a környéket. A nagy csönd tiszteletet követel, melyet csak a sokszínű meg hangú madarak éneketes hangulatosabbá. Szívom magamba a friss illatos reggeli levegőt: Tehát, itt vagyok, a Reménység Szigetén. Egy négyhektáros terület Budapest szélén, rengeteg szebbnél szebb fával, gondozott zöld övezettel. Mint utólag megtudtam, itt 1989 előtt, kaszárnya volt, húsz darab barakk típusú fa épülettel, sok tankkal meg „védekező” fegyverekkel, melyek nyomai, itt – ott még fellelhetők.

Miután a gyülekezet a magyar államtól 1992-ben megkapta ezt a volt kaszárnyát, a Reménység Szigete néven létrehozta, karitatív, kulturális és oktatási központját. A központ célja, néhai Németh Géza névadó és alapító református lelkész megfogalmazásában: Egyszerre segíteni az embert három alapvető szükségében: a testi, a lelki és a szellemiben.

Célkitűzéseinek megfelelően, itt a reményeiket vesztett magyarok, székelyek ezrei kapták vissza, – Istenben bízva – reményüket a felgyógyuláshoz, az élethez,

és az újra beilleszkedésükhöz az aktív munkába, családtagjaik és szereteteik körében.

Szükségesnek tartom kihangsúlyozni, hogy megékeztvén a „szigetre” gondolataim megvalósultak. Részem volt a hitben, a reményben és a szeretetben, a Református Egyház tiszteletes – lelkész urának fogadtatása és tanúbizonysága révén. Az egész napos ünnepség megszervezése, a nagyszámú keresztény hívők fogadtatásában, a maximális figyelmesség és előzetes biztositásával és részesítésében kivétel nélkül, az ünnepség minden résztvevője részére.

Itt a Reménység Szigetén és ezen ünnepélyes alkalommal, otthonra találtunk úgy az Erdélyből elszármazottak, magyarok és örmények, felekezeti különbség nélkül. Itt megtaláltuk az igazi hitet Istenben, az igazi reményt lelkünkben és hazánkban, Magyarországon, és az igazi szeretetet egyházainkban és egymás irányában, mely összeköt, és együvé tartozónak nyilvánít.

Az örmények közt alig akad protestáns vallású. Itt jelenik meg a Református Egyház nagysága, hogy mégis kimagasló cselekedetekkel, vallásra való tekintet nélkül, ünnepélyt szervez az örmény származású és többségükben római és örmény katolikus, Erdélyből származó testvéreiknek. Itt nem a szórakozás a téma, hanem a cél és a cselekedet és ez példakép szolgálhat más egyházi felekezeteknek is.

Föltétlen szükségesnek tartom kihangsúlyozni, hogy az elmúlt tizenkilenc évben, a számok határozott ismeretében is óriási eredmény, hogy itt hatvanezer vendégéjszakát tölthettek főként erdélyi és más elszakított területekről jövő emberek. Itt pihenésre, nyugalomra lelhetek, gyógyulhattak. A kapuk mindig nyitva állnak min-

den erdélyi magyar számára, itt mindenkit szeretettel fogadnak, szállást és ellátást biztosítanak, nagyon előnyös fizetési kötelezettség mellett. Itt elsősorban pártfogásban részesülnek az elesettek, rákos és más súlyos betegségben szenvedők. A hitéhez szorosan kapcsolódik az emberek közti szeretet, megbecsülés és ápolása az elesettek felpártolása, talpra állítása, attól függetlenül, hogy melyik felekezetben lettek megkeresztelve. Minden föltétellel meg van rá, hogy itt az elkövetkezendő évtizedekben egy igazi modern vallás kulturális központ alakuljon ki, reményeim szerint az ökumené is tovább fog erősödni, szélesebb skálán fog működni, tekintve a megkülönböztető dogmákon, egy igazi kiemelkedő és másoknak is példát szolgáló, keresztény és magyar kulturális központ lesz, az épülő ökumenikus templommal az élen, természetesen Isten segédelmével, és a magyar kormány további támogatásával.

A működést szolgáló személyzet is Erdélyből származik, legtöbbszörnek itt van a lakása is, már több éve. Az ide érkezőkkel szemben, rendkívül kedvesek és előzékenyek, kiérződik belőlük a szeretet és gondoskodás tudata, feladatuk teljesítésében.

Írásom legfőbb célja, a Magyarországon, de főképp Budapesten és környékén élő, Erdélyből származó, erdélyi gyökerekkel rendelkező fiatalok figyelmét felhívni, erre a csodálatos intézményre, hisz a jövő az övék, az új templom nekik is épül, nagyszerű alkalom-találkozásokra, úgy Istennel, mint sorstársaitokkal.

Fiatalok! Ezt nem szabad kihagyni, bármilyen nehéz és lefoglalnak a mindennapi gondok, itt az igazi reménység szigetén, lélekben felfrissülésre, szívetekben megnyugvásra találtok, és mindezek által erő-

nyertek, erdélyi és anyaországi székelyek, magyarok, örmények egyaránt, népünk további felemelkedéséhez az európai népek közösségének élvonalába.

Az ünnepséggel kapcsolatosan csak annyit, hogy úrvacsoraosztó református istentisztelettel kezdődött és örmény katolikus istentisztelettel, végződött.

Tudatában vagyunk annak, hogy Isten előtt mindannyian egyformák vagyunk, és a Reménység Szigetén, őszintén reméljük, hogy majd eljön az idő, amikor bár-

melyik felekezet által épített Isten házában, egyforma szeretettel és áhítattal vehetjük magunkhoz szimbolikusan Isten testét és véré, imádságaink és fohászaink az ökumené szellemében fognak eljutni, Istenhez, mindannyiunk Teremtőjéhez és Atyához.

Szálasy Ferenc

E-mail. szalasyvajna@freemail.hu

(*Székelyudvarhely, 2011. május 14.*)

Végh Alpár Sándor

Köznapló

(*Május 25., szerda*)

Kobzos Kiss Tamás énekét hallva képzeletemben egy vár jelenik meg. Nem tudom, hol van, azt se, mekkora, csak egy biztos: bevehetetlen. A dal a keleti bánya felől szól, Balassit idézi, és aligha véletlenül. A költő 1594. május 30-án, Esztergom ostrománál esett el, és 356 évvel később ugyanezen a napon született a jelenkor dalosa.

A sors intézte így, legyen mihez igazodnia ifjú emberként? Hinnünk kell ebben. Ha nem, azokat igazolom, akik sosem olvasnak verset. Lelkükön ezért fúj át a szél, mint egy erdőn, melyet letaroltak a fatolvajok.

Kobzos Kiss esélyt adó családból indult neki a világnak. Édesapja debreceni költőember, a fiút zongorára tanítják: kezdő lépései versek, zenék ritmusa mozgatja.

Hogy egyetemi diplomát mégis vegyészként szerez? Hát aztán? Az erős szándékúak pályája kacsaringós. Az övé is sokat kanyarog. Játszik a Déliláb

együttesben, restaurátor a Déri Múzeumban – de miért ne? A kettő nincs olyan távol egymástól. Értékmentés ez is, az is, felelősség és felkészültség nélkül egyik sem művelhető.

De aztán kiér a síkra, mint a Tisza, s az ember nem győz ámolni, mennyi „hordalékot” rak le életének egy-egy kanyarulatában.

Jó tizenöt éve, hogy Szentesi Anikó, a Makovecz-csapat kitűnő építésze elküldte Kobzos Kiss kazettáját, *A vándorok énekeit*. Az én természetem is efféle, és csak ámultam, amikor elindítottam a magnót. Tiszta, fénylő hangok áradtak szét csongrádi szobámban, lebontották a falakat, s nem tudtam ellenállni: mentem velük. A dalok szívén találtak, vittek, sodortak – ezért fontos az a hasonlat a Tiszáról.

Kobzos Kiss Tamás éneke – bár 1983 óta dolgozik együtt kortárs zenei előadóként a Kossuth-díjas zeneszerző-zongoraművésszel, *Szabados Györggyel*;

tagja Európa rangos régizene-együttesének, a Clemencic Consortnak; tíz évig koncertezett Michel Montanaro provençai zenésszel; gyakran lép fel török muzsikus barátjával, Erdal Salikogluval – valahogy mégis Tinódi Lantost idézi.

Nagy képesség, ha egy dalos képes megéleveníteni énekét. És ő képes erre. Látom Csokonait, Rákóczi kurucait, amikor megszólal a fejedelem nótája, a „Jaj, régi szép magyar nép”, látom a székely ballada elcsábított Molnár Annáját.

De ha szól, arra is oda kell figyelni.

Évekkel ezelőtt egy interjúban emlegette a 85 éves Pál Pista bácsit, az utolsó dudást. Életét a hangszere mentette meg. Nem jól volt már, épp csak lézengett, az ő korában a többség számára ez természetes. Így volt ezzel a család is, s eladták a dudáját. Pesti zenészek érkeztek az erdélyi faluba, s kérdezték az öreg: hol van, hová lett? Valaki megvette. Azok nekiindultak, megkeresték az embert, és vissza-

vásárolták tőle. S a duda visszaadta Pista bácsi életét.

Hadd mondjam el még, hogyan lett belőle „kobzos”!

Az 1977-es kecskeméti dalos találkozón *Nagy László* is megjelent, s Tamást tetőtől talpig átjárta az izgalom. Hirtelen azt hallotta – *Buda Ferenc*, a költő hívta így a színpadra –: „Kobzos Kiss Tamás következik.” Ez volt a művészi keresztelője. Merthogy addig csak Kiss Tamás volt. Azóta viszont nem szólítja másként senki.

Hátravan még egy kérés. Hallgassátok és szeressétek Kobzos Kiss Tamást! Azt lopja a szívetekbe, ami hiányzik ebből az összefirkált, tönkrehazudott Magyarországból!

A hitről beszélek, az önbecsülésről meg arról a kurázsiról, melyet – bár sokan nem szeretnek minket –, kénytelenek elismerni és tisztelni tőlünk keletre és nyugatra is.

A márciusban kapott Liszt Ferenc-díjjal ő tüntette ki a kítettetőket.

(*Magyar Nemzet, 2011. május 28.*)

150 éve született Merza Gyula író, költő és armenista

1861-ben született Kolozsvárott, ugyanitt hunyt el 1943-ban. Kolozsvárott és Bécsben orvosegyetemre járt, de ezt félbehagyva gazdálkodással és turisztikával foglalkozott. Az Erdélyi Kárpát Egyesület egyik szervezője és főpénztárosa volt, a kolozsvári Néprajzi Múzeum igazgatója, az Erdély c. folyóirat szerkesztője. Fontosabb munkái *A hazai örménység jövője* (1896), *Örmény püspökség* (1896), *Az örmény kereszt* (1902), *Az örmény település története Magyarországon* (1913).

(*A Révai Lexikon és a Magyar Életrajzi Lexikon alapján*)

Fekete J. József

A Müncheni iskola tanulói

Kiállítás a zombori múzeumban

– Az intézmény saját gyűjteményéből nyújt válogatást

A müncheni festészeti iskola növendékeinek munkáit bemutató zombori kiállítás szerzője, Sipos Zora művészettörténész, a zombori Városi Múzeum helytörténeti képgyűjteményének custosa szerint Vajdaságban ennek az intézménynek van a leggazdagabb gyűjteménye a Münchenben tanult vajdasági festők alkotásaiból. Erről a pénteken délután megnyílt kiállításon a nagyközönség is meggyőződhetett.

A Városi Múzeumban Mály József, Glatz Oszkár, Nyilasy Sándor, Nagy Ernő és Péter Kálmán összesen harminc vásznát láthatják. Bár nem itt őrzik, hanem a megyeházán, meg kell említeni Eisenhut Ferenc *A zentai csata* című monumentális millenniumi alkotását, hiszen a szerző maga is Münchenben tanult.

A XVIII. és XIX. században vidékünk festői még Budapesten és Bécsben töltötték tanulóéveiket, csak a XIX–XX. század fordulóján fordultak a számos magániskolával, valamint akadémiai rendelkező bajor város felé. A palánkai Eisenhut Ferencet (1857–1903) voltaképpen csak a helyi előjáróság által megrendelt festmény köti Zomborhoz. Vele szemben a csupán 41 évet élt Mály József (1860–1901), a város szülőtte, vérbeli tájképfestő egyike a nagybányai művésztelep első alkotóinak. Glatz Oszkár (1872–1958) budapesti származású festő, Hollósy Simon tanítványa, az akadémiai

realizmus elkötelezett művésze. Nyilasy Sándor (1873–1934) szegedi, úgyszintén Hollósy-tanítvány, müncheni diák, és nagybányai alkotó. A zombori múzeumban sajnos csupán egyetlen alkotása látható. A budapesti Nagy Ernő (1881–?) jellegzetesen plein air alkotó Hollósy és Nagybánya köréből. A zsabylai Péter Kálmán (1877–1947) munkái közül 25 található a zombori múzeum gyűjteményében, hála az itteni Singer fotográfus családnak, amely tanulmányai során segítette a náluk inaskodó leendő festőt, aki később, látogatásai alkalmával köszönete jeléül saját festményeit ajándékozta a családnak.

A Müncheni iskola kiemelt hatással van Vajdaság mai képzőművészeti életére. A különféle művészeti irányzatok általában késve érkeztek erre a vidékre, de amikor a XIX–XX. század fordulóján München vált Közép-Kelet-Európa legjelentősebb képzőművészeti központjává, izlésformáló befolyása Hollósy tanítványai és a nagybányai művésztelep alkotói révén hamarosan vidékünkön is meghatározóvá vált.

A Müncheni iskola vajdasági jelenlétét kívánja szemléltetni a zombori Városi Múzeumban a német kultúra napja alkalmából megnyílt, június végéig látogatható tárlat.

(Magyar Szó (Vajdaság), 2011. május 21.)

Ferencz Zsolt

Évadzáró gálaest a Kolozsvári Operában

A tenger habjainak gyöngyöző, időnként partot érő látványa és Johann Strauss Egy éj Velencében című művének nyitánya kápráztatta el a Kolozsvári Magyar Opera közönségét csütörtökön este, az intézmény 2010/2011-es évadának ünnepi gálaestjén, néhány perccel azután, hogy mindenki kényelmesen elhelyezkedett és a villanyokat lekapcsolták. A Vissi d'arte (A művészetért élttem) című műsor keretében – Strauss mellett – G. Verdi-, A. Ponchielli-, U. Giordano-, F. Cilea- és G. Puccini-részletek hangzottak el, pályatársai és a fiatal generáció tagjai ezzel tisztelegtek Kirkósa Júlia művésznő munkássága előtt. A több mint kétórás ünnepség telt-ház előtt zajlott, és elbűvölte a különböző korosztályok képviselőit, a legfiatalabaktól a legidősebbekig.

„1959 nyara, Kolozsvár. Tizenkét éves kislány ül elbűvölten a Pacsirta rádió előtt. Anynyira lebilincseli a zene, amit hall (Maria Callas énekel), hogy nem bírja visszatartani a könnyeit. Telnek az évek, a kislányból szép fiatal hölgy lesz. Reál gimnáziumba jár, de máshoz húz a szíve: a zenéhez, az énekléshez. Felvételizik a kolozsvári Zeneakadémiára. Csak másodjára veszik fel, akkor is pedagógia szakra. De őt keményfából faragták, nem hagyja magát” – írja Fekete Adél az évadzáró gálaest műsorfüzetében. Kirkósa Júlia neve már 1973 őszén ott szerepel a Kolozsvári Magyar Opera szólistái között, s Liza grófnő (*A mosoly országa*) és Amélia (*Álarcosbál*) szerepe után 1981-ben, Senta balladájában egy hangversenyen érzi úgy, hogy „ez – hang szempontjából – már valójában önmaga”. Amikor döntés elé állítják, hogy a család és a karrier közül válasszon, azt gondolja, „imád énekelni, mégis tudja, hogy egy édesanyát senki és semmi nem pótolhat”.

A Verdi-hősnők egész sorát kelti életre 1990 után, Kürthy András rendező mellett: a *Simon Boccanegrában* (Amélia), a *trubadúrban* (Leonóra), a *Macbethben* (Lady Macbeth) és a *Nabuccóban* (Abigél). Sze-

repeiért, valamint nagyszerű munkásságáért fejezték ki iránta való tiszteletüket egykori pályatársai és a fiatal generáció tagjai ezúttal. Salat Lehel színművész, az est műsorvezetője utalt arra, hogy Kirkósa Júlia tehetségét nem csak itthon, de külföldön is széles körben elismerték: számos magyarországi vendégszereplése mellett többek között a Magyar Állami Operaház színpadán, Angliában, Olaszországban és Hollandiában is fellépett. Repertoárja negyven szerepet számlál, több mint ezer operaelőadásnak volt a szólistája, és 120 hangversenyen lépett fel. „De a mennyiségnél sokkal fontosabb a minőség, amelyet nyújtott, az a művészi és emberi tartás, amelyről egész pályája tanúskodik” – hangsúlyozta Salat, majd Kürthy András operarendező, az est rendezőjének a szavait idézte: „Kirkósa Júlia művészete nem csupán nagyszerű hang- és színészi adottságaiból, gazdag tehetségéből táplálkozott, hanem abból a mélyen erkölcsös világszemléletből is, amelyet magába szívott, s amelyből soha nem engedett. Ha a tiszta és igaz életnél is fontosabb lett volna számára a színpad, bizonyára világkarriert fut be. Ő azonban nem engedte letéríteni magát arról az útról, ame-

lyet hite szerint a Jóisten rendelt számára. Mint operista, sajnálom, hogy nem hódította meg a világot, mint ember, meghajlok Kirkósa Júlia előtt. Szeretném hinni, hogy akik részesültek művészetéből, gazdagodnak általa, s nem fogják feledni mindazt, amit tőle kaptak”.

Az est folyamán Johann Strauss: *Cigánybáró* (Kincs-kerítő, Zsupán belépője) és *A denevér* (Kacagó-dal, Finálé) című operettjéből, továbbá Giuseppe Verdi: *Nabucco* (Nyitány, Finálé), *A trubadúr* (Il balen del suo sorriso, Tacea la notte placida) és *Falstaff* (Tutto nel mondo é burla), Richard Strauss: *Ariadné Naxosban* (Najád-tercett), Amilcare Ponchielli: *La Gioconda* (Voce di Donna), Umberto Giordano: *Andrea Chénier* (Nemico della patria), Francesco Cilea: *Adriana Lecouvreur* (Sono l'umile ancella, La dolcissima effige) és Giacomo Puccini: *Tosca* (La povera mia cena fu interrotta, Vissi d'arte) című operájából hangzottak el részletek. Kirkósa Júlia mellett Ádám János, Balla Sándor, Bardon Tony, Marius Budoiu, Covacinschi Yolanda, Egyed Apollónia, Florin Estefan, Fülöp Márton, Carmen Gurban, Hary Judit, Hercz Péter, Kele Brigitta, Kerekes Mária, Mányoki László, Mányoki Mária, Molnár Mária, Pataki Adorján, Rigmányi István, Sándor Árpád, Szeibert István, Székely Zsejke, Szilágyi János, Veress Orsolya és Vigh Ibolya lépett színpadra, közreműködött az opera ének-, zene- és

balettkara, vezényelt Petre Sbârcea, Horváth József, Jankó Zsolt és Kulcsár Szabolcs. Felejthetetlen élményben volt részünk, amely mögött több ember sok munkája állt, de sikerült elérni a kívánt hatást, s garantáltan remek hangulatot teremtettek.

A Kirkósa Júlia munkássága előtt tisztelő művészek mellett a közönség is kifejezte elismerését: hosszan tartó tapssal jutalmazta az évtizedeken át ünnepelt személyiséget. Szép Gyula operaigazgató köszönetet mondott azért az emberi tartásért, művészi magatartásért és színvonalért, amely a művésznőt pályája során jellemezte, ugyanakkor úgy vélte: a jelenlegi társulat is nagyon sokat tanulhatott tőle az elmúlt évtizedekben. „Vissi d'arte, azaz: a művészetért éltem... Ebben a három varázslatos szóban benne van az életünk, a hitünk, az álmaink... Kirkósa Juliának megadatott a kiváltság, ami csak keveseknek, hogy a művészetet a szó igazi értelmében művelhette” – hangsúlyozta Szép Gyula.

Befejezőként pedig álljon itt *Angi István* esztéti gondolata: „Kirkósa Júlia itthon és külföldön közönsége számára dinamikus hangszemléjének révén élővé varázsolta az esztétikai mező alapértékeit, a lírikus széptől a magasfeszítésűen át egészen a drámai konfliktusokig, megrendítő erővel és átéléssel tolmácsolva a belőlük kibontakozó művészi üzenetek örömét, bánatát, fájdalmát és áldozatát”.

(*Szabadság*, 2011. június 25.)

Segítségre szorul a gyimesbükki magyar közösség!

November 29-én leégett a gyimesbükki *Dani Gergely Általános Iskola*. Ez a történelmi Magyarország egyik legkeletibb pontján fekvő, teljesen magyar nyelvű iskola óvodái csoportoknak is helyet biztosít. A helyi magyar közösség megmaradásáért folytatott küzdelem egyik legfontosabb bástyája ez az intézmény. A *Budakeszi Kultúra Alapítvány* gyűjtést szervez, hogy az ottani magyar közösség mielőbb segítséget kapjon az oktatás folytatásához. A következő számlaszámon lehet adományokat befizetni:

11742348-20016210, „gyimesbükki magyar iskola” megjegyzéssel.

Bálintné Kovács Júlia

Erdélyi örmény gyökerűek a magyar színházi életben régen és ma

(2. rész)

László Károly

(Brassó, 1936. jún. 18.–): színész. 1958-ban végzett a marosvásárhelyi Szentgyörgyi István Színművészeti Intézetben, és hamarosan a sepsiszentgyörgyi Állami Magyar Színház egyik vezető tagja lett. Széles skálájú színész. Főként karakterszerepekben tűnik ki. Alakításai sohasem egysíkúak. Előszeretettel ábrázol dilemmákkal küszködő figurákat. Utóbb humorérzékéről, alakok és helyzetek ironikus megközelítéséről tett tanúságot. Rendezéseket is vállal, főként mesejátékok, gyermekdarabok színpadra állítását. F. Sz. *Rank doktor* (Ibsen: Nóra); *Csavargó* (Eftimiu: Rokonunk, a csavargó); *Mercutio* (Sh.: Rómeó és Júlia); *Duzzog* (Vörösmarty M.: Csongor és Tünde); *Farel* (Sütő A.: Csillag a máglyán); *Teiresziasz* (Szophoklész: Antigoné)

Részlet a Füzetek előző számából, *Bogdán Zsolt* visszaemlékezéséből:

„Aztán sokkal később, katonaság után a Csíki Népszínházhoz kerültem, olyan emberek mellé (... akik) szárnyaik alá vettek, és hagyták beteljesülni kamaszkori vágyam, hogy színpadon játsszam. Az előadásokat többnyire László Károly, a sepsiszentgyörgyi társulat elismert színésze rendezte.

Nem kevés lemondást meg áldozatot igényelt mindannyiunk részéről a népszínház, de örömmel, boldogan tettük, mert a játék kárpótolt. A plakátokat mi magunk ragasztottuk, sokszor a díszletfestésbe is beegítettünk. Puki bácsi hetente kétszer-

háromszor is feljárt Sepsiszentgyörgyről Csíkba. Ez a '80-as években történt, szép idők voltak, jártuk a környék falvait, a színházszeretet igazából akkor gyökerezett meg bennem.”

És egy másik emlékezés:

Anikó néninek soha nem tudtam szavalni. Ezek után igen meglepődtem, amikor Sütő András „Fecskeszárnyú szemöldök” c. színdarabjának főszereplőjévé választott.

Mi pedig játszva, jókat hahotázva tanultuk a szöveget. Anikó néni nyugdíjból visszahívott tanár volt, csak egy évig tanított minket. Energiájából nem futotta a magyar órákon kívüli foglalkozásokra is. *Így aztán már a második próbán egy hórihorgas, barna fiatalemberrel, László Károly színművésszel jelent meg, őt nevezve ki maga helyett szakirányítónak. Ettől fogva László Károly „edzette” csapatunkat. Már ismertük a színházból, hiszen áldott emlékü osztályfőnökünk, Kónya Ádám tanár úr, minden új színmű bemutatójára sorba állította „az ő leányait” (azaz minket, a bentlakókat) és elvitt a színházba. Ugyanezt tette, ha szimfonikus zenekarok vendégszerepeltek. László Károly – a későbbi Puki bácsi (nem tudom ki adhatta neki ezt a nevet!) –, szinte velünk egyidős volt, úgy is kezelt minket, mint egy bátyó. Kiugró, II. Ramses – szerű sasorrát a levegőbe fúrv, lobogó Einstein – fazonú barna sörényével, és lebegő, mindig nyitott, sötét lódenkabátjával végig száguldott a „lábasháztól” az is-*

koláig, kettesével szedve a lépcsőket az osztályteremig, ahol a próbákat tartottuk. Pár percet mindig késett, ki tudja honnan rohant hozzánk; de mi az ablakon keresztül lestük, s amikor döndült a nagykapu – már csendesen a padokban ültünk. Aztán előjászotta nekünk a jelenetet, mozgás és beszédtechnikára oktatva. Nem tudom, honnan volt annyi türelme! A próbák alatt repült az idő. Az is megtörtént, hogy miközben játszottam a magam szerepét, csendben ült a sarokban és Rodin Gondolkodójának pózában szótlánul figyelt. Zavartan álltam meg, és megkérdez-

László Károly átveszi a díjat Bandi Andrástól

tem, miért nem javít ki? Azt felelte, magát nem kell kijavítani, folytathatja. A jelmezeket a színház ruhatárából kölcsönöztük az ő közbenjárására, na meg Csíki László, a későbbi költő – író osztálytársunk bennfentes mivoltának köszönhetően, ugyanis édesanyja a színház egyik kellékes volt.

Iskolai előadásaink sikere elsősorban László Károly sikere volt. Neki köszönhet-

ünk mindent, a későbbi falusi turnékat is.

Ezzel az egy színdarabbal jártuk két évig a környéket, és annyi pénzt összegyűjtöttünk, hogy a végén csak 20 lejt kellett fejenként a közösbe pótolnunk. Jutott bőven kicsengetési kártyákra, fényképekre, a tanárok megajándékozására, a bankettre és a zenekarra. Útjainkra László Károly nem kísért el, legalább is nem emlékszem rá.

Vándorszínészi karrierünk az érettségi-vel véget ért. Azóta nem találkoztam kedves mentorunkkal, László Károssal sem. A színész örmény gyökereiről semmit sem tudtunk, de intellektusa, közvetlensége, szerénysége megmaradt emlékezetünkben. Valószínű, egy másik színjátszó kör diákjai avatták „Puki bácsivá”, mintegy ezzel fejezve ki ragaszkodásukat, megbecsülésüket iránta. Mert a diákféle a kedves, beceneveket csak azokra ragassza rá, akiket szeret. A sértő, gúnyneveket az utálatos, kiállhatatlan tanárok kapják.

Puki bácsi ma Sepsiszentgyörgyön él. Szeretném, ha tudná, hogy ha ő nem is emlékszik ránk, mi megőrizzük emlékezetünkben, azzal a korról együtt, amelybe mi is beletartoztunk. Minden tekintetben sötét kor volt az, de legalább a kulturális sötétség eloszlatásába neki is szerepet osztott az élet, amiben hittel és becsülettel helytállt. Köszönet érte, kissé megkésvé, a magam és még élő diákszínjátszó társaim nevében is!

Zsigmond Enikő
geológus

(Csíkszereda, 2011. április 16.)

A Magyar Játékszíni Társaság Hűség-díja László Károly színművésznek (Puki bácsinak)

A Hűség-díjat Sepsiszentgyörgyön 2007. február 21-én adta át személyesen Horányi László, a Magyar Játékszíni Társaság elnöke

A Sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház művésze, László Károly színművész (közismerten: Puki bácsi) a Magyar Játékszíni Társaság Hűség-díjában részesült.

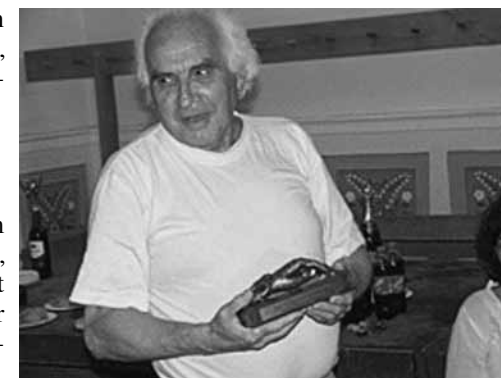
A Magyar Játékszíni Társaság az anyaország határain túli magyar színházak művészi, szakmai érdekképviseleti egyesülete, mely ezúton fejezi ki elismerését a művésznek, valamint a Tamási Áron Színház társulatának.

Május 30-án, a marosvásárhelyi Színházművészeti Egyetem tanévzáró ünnepségén Molnár Gizella és László Károly színművészeket ARANY DIPLOMÁVAL tüntetik ki 2008-ban.

László Károly – az idei Jó ember-díjas Díjátadás Sepsiszentgyörgyön

László Károlyt, a Sepsiszentgyörgyön élő 73 éves színészt Adorján Viktor, székesfehérvári rendező ajánlotta Káplár László Jó ember-díjra ez évben.

Amit ezután olvashatunk, az nem hangzott el az áprilisi klubdelutánon, de most az ideje, hogy közöljük, mert átfogó képet nyújt az erdélyi magyar színészet, a kolozsvári magyar színházi élet sorsáról.

László Károly a díjjal

Senkálzky Endre érdemes művész: „A sors mindig kegyes volt hozzám”

Interjút szerettünk volna készíteni Senkálzky Endrével. Felhívtuk telefonon. Megbeszéltük a témát és az időpontot. Viszont a beszélgetésünk előtti éjszakán a művész úr nem tudott aludni. Papírra vetette a mondanivalóját. Ezért a közbeiktatott kérdések tulajdonképpen kommentárok.

– **Ön 1945-ben játszotta a Bánk bánt. Milyen körülmények között került színre a darab?**

– A sors kegyes volt hozzám. Pályám kezdő lépéseit Tóth Elek, az erdélyi magyar színjátszás Szentgyörgyi Istvánhoz hasonlítható és mérhető személyisége gyámolította. A háborús pokolból kikerülve, már jelentős szerepek tapasztalatával a tarsolyomban, személyiségem kiteljesedésének szakaszában, a korváltással együtt járó nagy emberi és művészi kihívások idején, amikor könnyen eltévelyedhetünk, igazgatóvá való kinevezésével immár Janovics Jenő lett mesterem. És a történelem is feltárlta az első önismerését.

Tóth Elek a színézmesterség titkait a Bánk bán szövegével sajátította el velem. S a Janovics Jenővel való együttműködésünk fájdalmasan rövid szakasza is a Bánk bánnal zárult. De ameddig erre sor kerülhetett, a közönségünknek és személyesen Janovics Jenőnek már másodszor kellett átélnie egy világháborús összeomlást. Az első világháború végét a Hunyadi téri Nemzeti Színház igazgatójaként érte meg. egy olyan intézmény vezetőjeként, amely az egyetlen magyar művelődés kiemelt fontosságú szellemi műhelye volt.

Mivel a trianoni békeszerződés nem a méltányos rendezést lehetővé tevő közösségi önkormányzat elvére épült, a kisebbségi sorsba kényszerült erdélyi magyar közösség létében rendült meg. Janovics

Jenőnek, mint az erdélyi színház legtekintélyesebb, ily módon a felelősséget vállalni kényszerülő személyiségének is színjátszásunk fennmaradásának fenyegető kérdésével kellett szembesülnie. Annak ellenére, hogy a békeszerződés előírta a kisebbségek számára a méltányosság elvét, aminek számarányos részesedést kellett volna jelentenie a kulturális mozgalom támogatásában, az állami költségvetésből a Kelet-Európában létrejött nemzetállamok ezt sem tartották tiszteletben.

Románia a támogatás és a tiltás alternatívái között a túrés elvét választotta. Eltűrtte ugyan a magyar színjátszó együttesek tevékenységét, de az állami költségvetésből egyetlen lejt sem irányzott elő a magyar színjátszás támogatására, az öneltartás kényszerére ítélve a társulatokat, játszóhelyeket pedig háborús jóvátétel fejében kisajátította. Janovicsnak tehát hármassal kellett megfelelnie. Rendeznie kellett a magyar színjátszás jogviszonyait, státusát, működést biztosító anyagi alapokat kellett előteremtenie, a kultúra azonosságát megőrző játékköröket kellett kialakítania.

– **A történelem tájainkon húsz-harminc évenként megismétlődik. Ilyenkor mindig fölmerül a kulturális autonómia igénye is. Reménykedünk, aztán semmi. Valami ilyesmi történhetett 1945-ben is, ugye Senkálzky úr?**

– 1945-ös új kinevezésekor Janovicsnak ugyanezekkel a kérdésekkel kellett szem-

benéznie. S vele együtt nekünk is. A mi küzdelmünk elválaszthatatlan volt az erdélyi magyar közösség önvédelmi harcától. Szövetkeztünk az erdélyi magyarság érdekképviselői szervét megelevenítő Magyar Népi Szövetséggel. A Janovics Jenő beiktató június 20-i társulati ülésen részt vevő Méliusz József ki is jelentette, hogy az MNSZ a kultúra legfőbb öre és irányítója, aktívan részt vesz a színház ügyeiben. Akkor még nem volt fülünk az ilyen finomságok érzékelésére.

Az MNSZ háromtagú bizottságot jelölt ki a színház ügyének gyámolítására: Nagy Istvánt, Méliusz Józsefet és Szentimrei Jenőt. Lássuk: mit tehetett Janovics, mit tehetünk mi az erdélyi magyar színjátszás jogviszonyainak rendezéséért? Az MNSZ 21 pontban foglalta össze, hogy mit kíván a magyar nemzet. Ekkor még egyértelmű volt: az MNSZ az önazonosság feltételeit megteremtő kulturális autonómiát kérte. Ennek intézményi megelevenítéseként pedig (egy) Magyar Kultúránács felállítását javasolta. Színházunk státusának rendezése érdekében külön pont foglalkozott intézményünkkel, amely számára államilag szavatolt pénzügyi kereteket kértek.

Bizakodásra ekkor még okunk is volt, hisz dr. Petru Groza ez időben jelenti ki Kolozsvárt, hogy „elég volt a magyaroknak huszonkét éven át kisebbségnek lenni”. Június 30-ra összehívták az MNSZ Közművelődési Bizottságát, és ennek a munkálatain jelen voltak a színházunk mellé delegált háromtagú bizottság tagjai is, és kidolgozták egy önálló magyar színházi vezérfelügyelőség tervét is. Minden álom csak akkor válhat valóssá, ha törvények szavatolják.

Így érkezett el az újszülött demokrácia egyik vízvonalának tekinthető próbája. 1945. augusztus 20-ára az MNSZ harminc tagú küldöttsége meghívásra Buka-

Senkálzky Endre érdemes művész, a kolozsvári magyar színház színésze

restbe utazott, hogy megteremtsek az erdélyi magyarság jogállását törvénybe foglaló kereteket. A színházat Janovics Jenő és Gróf László képviselte. Az MNSZ 14 pontban előterjesztett kívánságait 80 százalékban fogadták el. Ez a 80 százalék rendkívül fontos előirányzásokat tartalmazott. Hatállyal visszamenőleg elismerték a Kolozsvári Színház állami jellegét, s a következő év április elsejétől a színház költségvetése az állami költségvetés része lett.

De a hússzázalékos elutasított csomagban ott volt az épület használatának kérdése is. Az akkori tárgyaló küldöttség az elért 80 százalék jelentőségét hangsúlyozta. Ez a félig üres és félig teli pohár metaforájával fejezik ki, nem az utólagos okosság szándéka vezérel, amikor azt mondom, hogy fel kellett volna figyelni az intő jelre: a visszafordíthatatlan szimbolikájában is jelképes erejű döntést a hatalom nem hozta meg. Úgy látszik, kisebbségben csak a pohár teli felét láthatjuk, hogy a túléléshez szükséges oxigénadagunkat megkapjuk. Csakhogy 96 év tapasztalatával a hátam mögött azt kell mondanom, hogy a pohár egyre kisebb, és az oxigén egyre kevesebb.

– **Tehát nem kaptunk semmit, de oda kellett adnunk mindent. Ilyen körülmények**

között is életben maradt a színház. Hogyan lehetséges ez? Talán úgy, hogy Janovics Jenő tudta, hogy mit kell csinálni?

– Mivel a június 20-i évadzáró társulati ülésen az államivá válás és a szubvenció még csak vágyalom volt, el kellett kezdeni a nyári évadot. De ami ennél is keserűbb volt, végre kellett hajtani a létszámcsökkentést, hogy fizetni lehessen a munkatársakat. A nyári évad a hagyományos sikerdarabokat tartalmazta, de emlékeztem szerint elkezdődött felkészülésünk a „találkozásra a néppel”.

Szerencsére mindez még Janovics vezérlete alatt zajlott. Persze Janovics fejében a néphez való közeledés a népek a kultúrához való emelését jelentette. Ilyen emlékezetesebb próbálkozás volt például kirándulásunk július végén, rekkenő melegben az állomáson túlra, Kolozsvár gyárnegyedébe, hogy eljussunk Molière: Dandin György vagy a megcsúfolt férj című vígjátékát, amihez Carafa, az eperjési hóhér című játék társult, ez Petőfi Sándor egy hátrahagyott és sohasem játszott művének töredéke volt. Mindkét darabot Janovics Jenő rendezte.

Másik kirándulásunk, augusztusban, a szabadtéri előadások hagyományát folytatta. Az Unitárius Kollégium udvarán játszottuk el a nagy sikerű vígjátékot, Fodor László Érettségi című színművét. Elérkezett a nagypolitika szférájában zajló meg egyezések és a mindennapi gyakorlat öszszetalálkozása.

– Végül is állami színház lett a Kolozsvári Magyar Színház. Jót tett ez neki?

– A Hivatalos Közlöny 1945. október 1-jei számában megjelenik a 223. számú rendelet a Kolozsvári Magyar Színház államivá válásáról. Húszmillió lejt utaltak ki az elmaradt fizetések pótlására, a szeptemberi hiány fedezésére és a színpad tatarozására.

Kitűzték a Hunyadi téri színház átadásának az időpontját is: 1945. november 1. A magyar társulat kiköltözése október 22-én kezdődött meg. Az utolsó előadási nap október 21-e volt. Aznap három előadást tűzött műsorra Janovics: délelőtt a Piroska és a farkas, délután és este a Tatárjárás ment.

Ez a nap csak szomorúságában hasonlított az 1919-i búcsúra. A másság-típrás szándéka ugyanolyan fokú volt, de az előre vetítendő totalitarizmus már kegyetlenebb volt az első világháború végi királyi Románia hadseregénél. Semmiféle búcsút nem engedélyezett. Így hát Janovics csak az előadások címével üzenhette „színjátzásunknak ordasok között kell vergődnie, tatárjárás pusztítja”.

Átköltözés miatt október 22. és november 15. között nem volt előadás. Közben sor került a renovált színpad átveté- lére, amely a jegyzőkönyv szerint „tökéletes műszaki állapotban” volt, beleértve a fűtőberendezést is. Hogy ez mennyire volt igaz? – csak annyit vetűtek előre, hogy Janovics a próbákon szedte fel azt a hűlést, ami tragikus végét jelenti(ette) életének. Miután bizonyossággá vált a kiköltöztetés ténye, egy nap a színház előcsarnokában Janovics Jenő a következőket mondta nekem: „Ki kell költöznünk. Mennyi idő alatt tudja megtanulni a Bánk bán címszerepét? Azzal akarom megnyitni november 16-án színházunk 154. évadját a színpadon, és megünnepelni Katona József születésnapját.”

„Direktor úr, a darabot nagyon jól ismerem, hisz a Bánk–Gertrudis nagyjelenettel vizsgáztam a Színiiskolában, és Tóth Elek készítette fel. A Tháliánál már játszottam Simon bánt. A Nemzeti Színház ünnepi előadásában, a kolozsvári színjátzás megalapításának 150. évfordulóján pedig II. Endrét alakítottam. Én a szerepet öt

nap alatt megtanulom.” „Nagyon fontos, hogy biztosra menjünk. Ebben a zűrzavaros időben sok minden közbejöhethet, én pedig november 16-án mindenképpen meg akarom nyitni az évadot.” „Erre ne legyen gondja a direktor úrnak. Én a próbára tökéletes szereptudással fogok jönni, és tehetségemhez képest (szerint) mindent elkövetek, hogy eleget tehessek rendezői elvárásainak.”

– És ilyen körülmények között hogyan került színre a Bánk bán?

– Az átköltözéssel egy időben a Szamosparti színházban megkezdődtek a Bánk bán-próbák. A próbák elég mostoha körülmények között folytak. Nemcsak az otthoneremtéssel járó gondok gyötörték Janovicst, hanem még az is nehezítette a dolgunkat, hogy sem a színpadi fűtés nem működött, sem pakura nem volt elegendő a fűtéshez. Nagykabátban próbáltunk, de ennek ellenére Janovicsnak halatlan munkakedve volt, még tréfálkozni is volt ereje.

Emlékszem, egy alkalommal a leeresztett vasfüggöny mögött, az üres színpadon részpróbát tartottunk a Gertrudis–Bánk-, Biberach–Bánk-kettősöket ismételtük. Négyen voltunk jelen: a rendező és Biberach, Janovics, a Gertrudist játszó Poór Lili, a sűgő, Izsó Szántó Mária és jómagam. Próba közben a mérai tejesaszony Janovicséknak egy kondérban két liter tejet hozott, és ez nagy kincs volt abban az időben. Janovics a kondért eldugta a vasfüggöny közötti résben, hogy megijeszze feleségét, Poór Lilit: „Eltűnt a kincs!”

Ebben az oldott jó munkahangulatban hangzott el Janovics szájából a kiténtetés-számba menő mondat: „Fogunk mi még sok szép dolgot csinálni!” Én arra törekedtem, hogy minden rendezői kérését teljesítsem, hogy nyesegethessünk le min-

den olyan hibát, amely a koncepció érvényesülésének útját szegheti. Megértettem, hogy alakításom kulcsszavának az egyensúlyt tekinti: a haza féltésének és a Bánk sértődöttségének egyforma kiemelését várja el. Minden otthoni munkámat az ilyen irányú felkészülésre koncentráltam. Szerepépítésem másik sarkpontja Gyulainak azon a megjegyzésén nyugodott, amely arról szólt: Bánk bukása csak azon fordul meg, hogy a bosszú mindig semmi- vé teszi a bosszúállót is.

– Ön szerint kicsoda ez a Bánk bán mint ember, nyilván? Mint hőst eléggé ismerjük már.

– Úgy próbáltam építeni szerepem ívét, hogy kitűnjék Bánk tragikumai, az, hogy önbíráskodással nemcsak a társadalmi rend ellen támadt (lázadt) föl, hanem önmagának erkölcsi létalapja ellen is. Midőn meggyalázott becsületéért bosszút áll, egyszersmind meggyalázza mindazt, amin becsülete nyugszik. Méltóságát, hitét, politikai elveit, büszkeségét.

A nádorból törvénytaposó, a király kegyeltjéből felségsértő, az alkotmányos államférfiúbból forradalmár, a lovagból nőgyilkos, a büszke úrból megalázott szerencsétlen lesz. Külső- és belsőként egyaránt elbukik.

– És következett a tragikus színházme- nyítő.

– A készülődés izgalmai közepette nem figyelhettünk (ügylhettünk) eléggé mestereinkre. (Nem vettük észre.) Mennyire felőrölték az átköltöztetés megrázkódtatásai, a mostoha próbakörülmények, az intézményvezetési tervek és nem utolsósorban az, amiről senkinek nem beszélt, de belülről öröhlhetette. Érezhette és tapasztalhatta: a világ valami furcsa fordulatot vesz. Azt hittük, egyszerű hűlés dönti ágyba, amit hamar kihever. S megdöbbenően fogadtuk

a hírt a bemutató napján, hogy fél egy óra körül Janovics Jenő elhunyt.

Emberi és művészi nagyságának bizonyítéka: végakarataként hagyta meg, hogy a színházat minden körülmények között, a kitűzött időpontban meg kell nyitni. Halála előtt betegágyához hívatta Fekete Mihályt, átadta neki torzóban maradt megnyitó beszédét, hogy ha ő nem tudja, olvassa fel. Utolsó kívánságát teljesítettük. Özvegye helyett Gertrudist Beness Ilna, az ő szerepét Perényi János játszotta a díszelőadáson.

Fekete Mihály felolvasta a beszédét: „A kultúraszabadságának ebben az új léghőköreben, mely a nagy világégés romjai fölött diadalmas erőre kapott, minden joga, lehetősége megvan a magyar színesnek arra, hogy gátlás nélkül szolgálhassa anyanyelvén nemzeti művelődését, amely azonban csak akkor igazán érték, ha az általános emberi haladásnak szerves része.” A XX. századi egyetemes magyar színjátszás kiemelkedő alakjai között

Janovics Jenő úgy él az emlékezetemben, mint az örök ajándékozó. Akik minél többet adnak, annál gazdagabbak lesznek. Ő nagyon gazdag volt, mert mindig tudott adni. Útmutató szilárd erkölcsi meggyőződést, hitet és biztatást. Szelleme örökdiék tovább a Szamos-parti Színkörben.

– Marad a kérdés: színpadra kerül-e még a Bánk bán színházainkban? Erre egy másik beszélgetés alkalmával keresünk majd választ. Az lenne a gond, hogy a Bánk bán, tudomásom szerint, legalábbis itt, hazai magyar vonatkozásban papírsírban van. Nincs színén. Valahogy színre kellene vinni. Ahhoz, hogy színre lehessen vinni, modern felfogásra lenne szükség. Hát az, amit Ön mondott Bánk bánnak a személyéről, az olyan modern, az annyira egy per egyben mai, hogy abból ki lehetne indulni.

Zsibránszky István

Folytatjuk

Szász Ávéd Rózsa

Örmény kaleidoszkóp II. Nobilitas armenorum Transylvaniae

Az örmény kultúra bemutatását és életbentartását példázza a MÖMKE májusi, „Marosvásárhelyi Napok” keretében megtartott rendezvénye a Kultúrpalota „Bocskai termében”. A nyári hőség és a Városnapokon felvonultatott bánáti, máramarosi, helyi „piaci álkultúra”, a sport és egyéb gasztronómiai és fogyasztásra beállított úgymond szóra-

Dr. Puskás Attila

koztató rendezvénydömping ellenére szépszámu érdeklődőt vonzott.

A rendezvény az örmény kultúra értékeinek bemutatásával érdeklődést keltő csapatmunka, amiben Novák József grafikai munkája Dr. Puskás Attila, Nagy Attila és Nagy Emese igényes műsorválogatása, a szervezéssel járó igyekezet mind-mind

A díjátadás ünnepélyes pillanata

megtalálható. Dr. Puskás Attila, az Egyesület elnöke megköszönte a Maros Megyei Tanács és a Marosvásárhelyi Polgármesteri Hivatal hathatós anyagi támogatását, köszöntötte az est fővédnökét, dr. Issekutz Sarolta asszonyt, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökét, Dr. Csegi Sándort, Marosvásárhely alpolgármesterét.

Kilyén Ilka

A rendezvény tematikus pontok köré szerveződött. Erdélyi armenológiai kutatások eredményét ismertette Kálmán Attila doktorandusz hallgató, a Bolyai Farkas Elméleti Líceum tanára Az erdélyi örmény főnemesség c. előadásában. A történész kutatási területe az erdélyi arisztokrácia, és ebben kereste a betelepülő örménység több tagját. Erdélyben nemesi rangot kapott, sorából hét család (Karátsonyi, Dániel, Kiss, Lukács, Papp és Markovits családok) tagjai főne-

mesi címet kaptak. A családtörténetek ismertetésével rávilágított más örmény nemes és magyar, illetve Magyarország területén élő, nemes és főnemesi családokkal kialakított kapcsolataikra is. Felvetette az Erdélyben megtelepedett örmény családok családfá összeállítás és a családtagok élettörténetét tartalmazó leírás-visszaemlékezések fontosságát, hogy semmi ne menjen feledésbe. Ehhez kapcsolódott dr. Issekutz Sarolta elnök asszony könyvbemutatója, aki Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája és Délvidéki örmény nemesek – Elemér-Écska-Nagybecskerek c. kiadványokat ismertette. A genealógia második kiadása 10 év alatt készült el, az erdélyi örmény gyökereknek kívánt emléket állítani. Az elnökszöveg szerint hatalmas dokumentum anyagot, mintegy 5500 család adatait és

350 éves időszakot dolgoztak fel a kiadványban. Az erdélyi örmények közül 56-an nemesi-főnemesi rangot kaptak, összesen 63 család birtokol címeres nemeslevelet. A kötetet többségében Novák József

Novák József marosvásárhelyi képzőművész címerkiállítás

marosvásárhelyi képzőművész címerképei illusztrálják, az ő munkája által kapcsolódott a MÖMKE a kiadvány szerkesztésébe. A Kisterem előtti hallban az ő munkáját csodálhatták meg a résztvevők.

Mindannyiunk számára hasznos ez a munka, hiszen fontos úgymond bejárni visszamenőleg őseink életútját, követni a folyamatosan megújuló társadalmi szerepvállalásukat, és példaképet állítani őket az utódoknak. Ilyen értelemben a könyv, mint „virtuális temető” megőrzi őseink emlékét a XVII. századtól kezdve, napjainkig. „Adjuk utódaink kezébe e könyvet, mint ahogy átörökítjük a családi Bibliát is! Azzal a hittel és reménnyel, hogy még évszázadokig megmarad az örmény gyökerek iránti ragaszkodás családtagjainkban, az örmény közösségben!” indította útjára, adta kezünkbe dr. Issekutz Sarolta a kiadványt.

Az a kisebbségi népcsoport, amelyik külső kényszerítő körülmény folytán vagy önként feladja anyanyelvét, elszakad anyaországától; identitása-kultúrája megőrzése, éltetése csak akkor és úgy lehetséges, ha van erre erő, akarat és fogadókészség. „Ezt példázza Dr. Puskás Attila életpályája, aki tanul-tanít-közöséget szervez-tudományos munkát végez, értéket ment, inspirál” – figyeljük dr. Issekutz Sarolta szavait az EÖGYKE (Budapest) által 1999-ben alapított Szongott Kristóf-díj ünnepélyes átadása alkalmával elhangzó laudációban és büszkének vagyunk, hogy a MÖMKE elnöke 2010-ben munkája elismeréseként kitüntetésre méltó lett.

Az estet csodálatos művészi műsor tette színes-

dr. Issekutz Sarolta

sé Székely Imola műsorvezetése alatt. *Kilyén Ilka*, Egyesületünket kezdetől szimpatizáló és támogató marosvásárhelyi színművész tolmácsolásában elhangzó *Kostan Zarian* és *Aramai Sachakian* versek alelnökünk, *Nagy Attila* fordításai. Az orvos-költő úttörő munkára vállalkozott, amikor magyarra fordított örmény verseket, lehetővé téve az örmény érzésvilág mélyebb megismerését.

Aszalós Enikő éneklése *Szakács Mária* zongorakíséretében az örmény egyházzene felé terelte figyelmünket. Bizsergető érzést keltenek önmagukban is a *Hair Mehr*, *Le le yaman*, *Szurp szurp* dallamai. A Marosvásárhelyi Művészeti Líceum zongorkvartett által *Mozart D-dúr szonáta* és *J. S. Bach G-dúr szonáta* megszólaltatása méltó keretbe foglalta, emelte a rendezvény kivételesen szép gondolatiságát.

A rendezvény a szokásos *agapéval* zárult. A vörösbor mellé felkínált örmény *marlenka* elnyerte a résztvevők osztatlan elismerését.

Gondolatokat ébresztő együttlét részeiként magunkkal vitték az est üzenetét, a közös munka megújító – éltető hitét.

*

Marosvásárhelyről másnap Gyergyószentmiklósról utaztunk, ahol részt vettünk az örmény katolikus templom miséjén, majd a szemben lévő Örmény Közösségi Házában megtartottuk az előző napon bemutatott új könyveinket a nagy számban érdeklődő közösségnek. A Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Egyesület vendéglátónk kis kulturális műsorral – az egyházi kó-

Az egyházi kórus

Körös-körül erdélyi örmény gyökertűk

rus előadásával és egy tehetséges kislány fuvolajátékával – tette igazán hangulatosá a találkozót. A szép új ház és hasznosításának tervei gazdagítják a gyergyói közösség kulturális életét és lehetőséget ad más örmény közösségek meghívására is, az erdélyi örmény gyökertűk összefogá-

sára. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület átadta könyvadományait is az egyházi könyvtár számára. Jó volt ismét együtt lenni a gyergyóiakkal, remélhetőleg ismét találkozunk Szamosújváron – búcsúztunk el vendéglátóinktól.

I. S.

Szamosújvári híradó

Az innen szakadt és déli Magyarországon letelepült legjelentékenyebb örmény családok közül a múlt éven belül meglátogatták városunkat *gróf Karácsonyi Jenő* nevével, *gróf Karátsonyi Aladár* előbb titkárával, később leányaival együtt; továbbá *báró Dániel Ernő* volt miniszter és fia, *báró Dániel Tibor*. – Végre a múlt november hóban két napot töltött köztünk *Dániel László*, a volt nógrádmegyei főispán unokaöccsével, *dr. Dániel Pállal*. Évekkel azelőtt itt járt Dániel László édes atyja, a híres néhai Dániel Pál is, aki a szabadelvű pártnak alelnöke volt. Ide jött, hogy lapunk szerkesztőjétől bővebb adatokat kérjen egyik őséről: Chéngánoszról. Nemcsak arcképét őriztük meg néhainak, hanem hív emlékezetben tartjuk még most is azt a sok szép, jellemző esetet is, mit becses életéből nekünk elmondott. Derék fia és unokája szintén családi ügyben jártak itten: néhány matriculáris adatra volt szükségük: azért csak *Bárány Lukács* főesperesnél, ki másnap a kiváló vendégek tiszteletére fényes ebédet adott, – és lapunk szerkesztőjénél tettek látogatást: de jártak az örmény kath. plébánia, valamint a Szent-Ferenc-rendi templom sírboltjában is: keresték a szamosújvár-németi-i Dániel család itt temetkezett tagjainak sírjait. Jó benyomásokkal és kellemes emlékekkel távoztak az ősök szülővárosából vissza Torontál-megyébe (Kanak és Ó-Lécz). Becses látogatását azzal is emlékeztetéssel tette Dániel László, hogy családjával és rokonaival együtt 550 koronát adott a felállítandó Verzereskul-szoborra.

(*Armenia magyar-örmény havi szemle, 1905 – Eredeti írásmód*)

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben

(19. rész)

Néhányukról csak feltételezem az örmény gyökereket, de születési helyük és nevük erre készlet. A következő papokról gondolkodom ily módon:

70. Karácsony Márton, született Gyergyószentmiklóson, 1842. febr. 27. Pappá szentelve: 1867. aug. 15. Szolgált: Tordán, Zalatnán, Gyulafehérváron tanár. 1882: Marosvásárhelyen tanár és régens, 1899–1920: plébános, főesperes, meszesi apát. Meghalt Gyergyószentmiklóson 1922. febr. 25-én.

71. Karácsonyi Adeodát, Kolozsváron (1775, 1776) az egyetemen tanult. Szolgált: 1788: Nagyszebenben, majd Gyulafehérváron káplán és tanár. Meghalt 1790-ben.

72. Karácsonyi Dániel, született Tordán, 1841. nov. 7. A gimnáziumot Marosvásárhelyen és Kolozsváron, teol. Tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve: 1865. júl. 25. Szolgált Nagykaszonban, 1866: Csíkrákoson káplán, 1867: Mikóújfaluban lelkipásztor, 1871: Kézdiszentléleken káplán, 1872: Kapnikbányán lelkipásztor. Meghalt 1908. okt. 25-én.

73. Karácsonyi János, Ferenczi Sándor nem írja, hogy hol született, csak azt, hogy 1842. febr. 27-én, akárcsak Karácsony Márton... Pappá is egyszerre szentelték őket, 1867. aug. 15-én. Szolgálati helyeik is azonosak részben: Tordán káplán, 1868: Zalatnán tanár, majd Marosvásárhelyen (1893) gimn. igazgató és plébános (1903).

74. Karácsonyi János, született Gyergyószentmiklóson, 1811. ápr. 19. A gimnáziumi tanulmányait Gyergyószentmiklóson és Csíksomlyón, poétikát és filozófiát Kolozsváron, teol. tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve: 1837. ápr. 2. Szolgált: Kolozsváron káplán, 1841: Csicsókeresztúron plébános, 1848: kerületi jegyző, 1849: Désaknán plébános, 1852: esperes, 1853: Székelyszentléleken plébános, 1854: kerületi jegyző, 1883: Szombatfalván nyugdíjazták. Ott halt meg 1889. ápr. 3-án.

75. Karácsonyi László, született 1841. febr. 23. Pappá szentelve: 1866. júl. 22. Szolgált Kapnikbányán, 1868: Baróton káplán. Valószínű azonos azzal a Karácsonyi Lászlóval, aki 1871–1874 között Homoródkarácsonyfalván plébános. Meghalt 1874. jan. 7-én.

76. Karácsonyi Miklós, örmény szertartású. Született Szamosújváron. Kolozsváron (1761) a SIGA-n és Gyulafehérváron (1766, 1767) tanult. Szolgált: 1773: Szamosújváron káplán. Meghalt 1815. jan. 10-én.

Igaz, hogy nem volt lelkész, mégis szerepel a Magyar Katolikus Lexikonban Karácsonyi Emánuel († Szamosújvár, 1806): pusztabérlő, nagykereskedő, aki megérdemli, hogy emlékezzünk rá. 1803-ban Szamosújvárt 22 ezer Ft adományával létesítette a szegények kórházát és az öregek szeretetházát (Karácsonyi Intézet). 1805: a kolozsvári Nemes Convictusban 4 tanuló eltartására, a gyulafehérvári

papnevelében 2 örmény papnövendék részére tett alapítványt. 1818: özvegye, Verzár Mária 8 ezer Ft-ot adományozott az Intézetnek és 38 ezer Ft-ot a Szt. Gergely Fiú Árvaháznak. (Kádár Dániel készítette a szócikket.)

77. Keresztes János, született Gyergyószentmiklóson, 1749. jan. 12-én. Kolozsváron (1767–1775) a SIGA-n és Gyulafehérváron tanult. Pappá szentelve: 1775. okt. 1. Szolgált Marosvásárhelyen, 1778: Egrestőn plébános, 1788: Gyergyószentmiklóson, majd Kolozsváron káplán, 1794: Kozmáson, 1811: Tekerőpatakon plébános. 1838: alapítványt tesz a papnevelde részére. Valószínű, hogy azonos azzal a Keresztes Jánossal, aki 1815–1826 között Gyergyótölgyesen plébános. Meghalt 1844. febr. 19-én.

78. Keresztes Károly, Csíkszeredában született 1895. szept. 7-én. A gimnáziumot Csíksomlyón, teol. tanulmányait Gyulafehérváron majd Bécsben (1919) a Pázmáneum növendékeként végezte. Pappá szentelve: Brassó, 1920. jún. 13. Szolgált 1920: Ditróban, 1924: Tordán káplán, 1925: Bánffyhunyon plébános. Meghalt Bánffyhunyon 1962. febr. 13-án.

79. Keresztes Kristóf, született Szamosújváron, 1780. ápr. 19-én. (20?). Pappá szentelve: 1804. okt. 6. Szolgált: 1805: Gyulafehérváron tanár. 1807: Szamosújváron Káplán, 1810: Bodzán plébános, 1817: Marosvásárhelyen tanár, 1842: Marosvásárhelyen.

80. Keresztes Márton, Szamosújváron született, 1814. okt. 13-én. A gimnáziumot Marosvásárhelyen, filozófiát Gyulafehérváron, teol. tanulmányait Budapest és Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelték: 1837. nov. 26-án. Szolgált: Zalatnán, 1837: Nagyszebenben tanár, 1838: Oláláposon plébános, 1842:

Székelyudvarhelyen tanár. Az agyagfalvi gyűlésen való részvétele miatt börtönre ítélik, de elmenekült. 1858-ban királyi kegyelmet kapott. Azután is nehezen engedték működni. Nagyszeben–kültárosban plébános, és egy ideig a Szt. Teréz árvaházban igazgató, majd 1861: Csíknagyboldogasszonyon és ezt követően Csíkmindszenten plébános. Meghalt 1888. márc. 13-án.

81. Keresztes Zoltán, Csíkszentgyörgyön született 1973. szeptember 22-én. Iskolák: 1980–1988 Gál Sándor Általános Iskola Csíkszentgyörgyön, 1988–1990 Venczel József Középiskola Csíkszeredában, 1990–1992 gróf Majláth Gusztáv Károly Gimnázium Gyulafehérváron, 1992–1999 Hittudományi Főiskola Gyulafehérváron, ahol Dr. Jakubinyi György érsek szenteli pappá 1999. június 20-án. Szolgálati helyei: **segédlel-**

kész 1999–2003 Gelencén, 2003–2006 Csíkszeredában, plébános 2006–jelenleg is Miklósváron. Tanulmányait munkája mellett is folytatja: 2007–2010 KGRE – Bölcsészettudományi Kar/Mentálhigiéné Budapest, 2009-jelenleg is **Bibliodráma-vezető képző.**

Folytatjuk

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története**Écska a forradalom után**– Zsigmond esküvője a negyven évvel fiatalabb Viktóriával**– Az örökös Marianna születése – A földbirtokos halála**(8. rész)*

A forradalmak és háborúk után az élet nehezen kezdett helyreállni – A Temesi Bánságban megszűnt a feudalizmus – Új társadalmi-politikai-szociális életfeltételek alakultak ki – Zsigmond halálával vége szakad a Lázár család férfi ágának Écska birtok feletti uralkodása

Arról, hogy az élet még nehezebb legyen, a sáskák gondoskodtak, amelyek elpusztították az amúgy is gyengén bevetett szántóföldek termését. De ami a legfontosabb, a háború véget ért. A faluba lassan visszatért a béke. Már tavaszra befejezték az új borpince építését, melyet az elmúlt évben kezdtek el, de a háborús események lelassították elkészülését. Az új épületben egy nagy közösségi termet alakítottak ki, amelyet a faluban élő nemzetiségek társadalmi életének fejlődéséhez biztosítottak. Ez alkalomra egy nagy bált rendeztek, amelynek bevételét a háború idején, és a forradalom lázadó napjai során károsult helyiek részére ajánlották fel. Ismét minden a normális kerékvágásba került, és folytatódott a békeidőben megszo- kott élet. Néhány kivételtől eltekintve, a forradalom viharos napjaiban a lakosság egyik oldalhoz sem csatlakozott. Az écskaiak, mint az összes jobbágy, szimpatizálva nézték a földbirtokos nemesség elleni harcot, abban a reményben, hogy sikerül nagyobb nemzeti, vallási és szociális jogokat megteremteni. A forradalom eredményeként megszüntették a roboto-

lást és a haszonbér fizetését. Az adóságot eltörölték.

A feudalizmus és a jobbágyosság megszűnt a Szerb Vajdaságban és a Temesi Bánságban. Az egész királyságot öt kerületre osztották fel. A mi becskerei kerületünket pedig hét megyére osztották: T. Óbecsére, Módosra, Nagykikindára, T. Kanyizsára, Nagy Szentmiklósrá, Zsombolyára és Billédre. A császár elvette a nagy vajdaság „Szerb Vajdaság” nevét, a hivatalos vezető pedig alispáni rangot kapott. A 70 éves fennállásuk után ismét megszűntek létezni a bánsági megyék. A Bach-abszolutizmus bevezetésével a Bánságban politikai, kulturális és szociális közöny lett úrrá. A hivatalos nyelv a német lett. A Bánság felett ismét Bécs uralkodott, nem pedig a Magyar Korona. A Vajdaságot „Szerbiának” hívták annak ellenére, hogy azt valójában szerbek, németek, magyarok, románok, szlovákok és más népek keveréke lakta. Az első háború utáni népszámlálás alapján 1850-ben közel 1 500 000 lakos élt itt. Itt egy sok nemzetiséggel foglalkozó hivatal volt, amit senki sem szeretett igazán. A hivatalnokok kizárólag németek voltak, akik nem tudtak és nem is akartak más nyelv-

* Szerbből fordította Letenyei Bea

ven érteni. A föld megműveléséhez nem volt eszköz, az iskolaügyet is elhanyagolták és a papság kegyeire bízta. A háború után nehéz helyzet uralkodott az egész országban.

A fiatal császár, *I. Ferenc József* 1852. évi körútja során megtekintette a helyreállítási munkálatokat a Tisza folyó mentén, valamint a hidak és utak építését, és ennek során –, ha csak egy napra is –, de Écskára érkezett. Micsoda megtiszteltetés volt a földbirtok urának és a falunak, hogy az akkori világ egyik legnagyobb uralkodója a mi közösségünkben tartózkodott! A fiatal császár már a látogatás pusztá tételével kifejezte elismerését a birtok sikeres vezetéséért és fejlődéséért, elismerve a Lázár család országos hírnevét és tekintélyét. A császár Nagykikindából érkezett Écskára Zsigmond hintóján, amelyet ő küldött az uralkodóért. Másnap estefelé a császár ugyanezzel a hat ló vontatta hintón tért vissza Nagykikindára. Zsigmond megparancsolta a hintó kocsisának, Unhold Mátyásnak, hogy hajtsa a lovakat, hogy a császár mielőbb célba érjen. Szerencsétlen túlhajtott lovak a célban kilehelték lelküket.

A fiatal császár vadászlátogatása során vadászott a környező tavakon is. Ettől kezdve a mai természetvédelmi területet Écska közelében „Császári mocsár- nak” nevezték.

Az 1860-tól számított elkövetkező tíz éves periódusban megkezdődik a Lázár család férfi ágának utolsó évtizedes uralkodása az écskai birtokon, a bécsi abszolutizmusnak vége szakad, és ismét a magyarok uralkodnak a Bánságban. Százötven év alatt negyedszer cserélt uralkodót a Bánság. Az osztrákok és a magyarok váltották egymást. A császár 1860. július 27-én írta alá a parancsot, amely szerint

a Szerb Vajdaság és Temesi Bánság megszűnik, mint koronaterület Magyarországhoz csatolják. A gyakorlatban 1861. február 13-án szűnt meg létezni. Ismét visszatértek a már látottak: gyengült a bécsi udvar hatalma és a Bánság újabb magyarosítása következett; újra megalakultak a megyék; a hivatalos nyelv a magyar lett. Az adminisztrálás is magyar nyelven történt és ez így maradt az I. világháború végéig.

A következő évtized sok jót és rosszat hozott a falu lakosságának. Volt esküvő is, keresztlő is, temetés is, pestis, kolera, szárazság és árvíz. És mindezek ellenére a falu haladt a fejlődés útján. A földesúr hatalma gyengült, a parasztság pedig még nem erősödött meg.

A következő év igen eseménydús volt és ismét a teljes megye érdeklődésének középpontjába került a falu, a helyi események ismét összegyűjtötték az akkori társadalmi és politikai vezető réteget nemcsak a megyéből, de távolabbról is. Március első napjaiban meghalt Schefcsik Aloyzusz János, aki éveken keresztül a birtok urának titkára, tanácsadója volt. Díszes menettel temették el a helyi katolikus temetőben, a temetésen részt vett az összes hivatalnok és címzetes, Magyarország és Torontál megye földbirtokosainak nagy része. Az egész falu részt vett az ünnepélyes szertartáson. Ez a haláleset a földesúr esküvőjét az év második felére halasztotta el. A megöregedett földesúr és fiatal felesége rövid házasságából csak egy lányuk született, aki házasságával megváltoztatja az uradalom földbirtokosának vezetéknévét. Az esküvő a Lázár család uralkodásának végét jelentette a faluban és a birtokon.

Szeptemberben tartották meg *Lázár Zsigmond* és *Edelspacher Viktória* eskü-

vőjét. Temesváron házasodtak össze és csak novemberben, a nászút után tértek vissza Écskára, ahol a kastélyban nagy fogadást szerveztek tiszteletükre. A családi vagyon, a családi név jelentőségének és befolyásának megőrzése érdekében a földesúr bérbe adja a sörfőzdét és pincét, de ugyanakkor megtartja az intézői munkát, valamint év végén elkezd egy új római katolikus templom építését a faluban. Az építkezés pont azon a helyen zajlott, ahol a már meglévő templom is állt, de a megkezdett székesegyház nagysága miatt a régi még használatban maradt, nem rombolták le az új megépüléséig. Decemberben az új templombelső falfestésének elkészítése érdekében, a földesúr saját költségén elhozatta a faluba a kiváló mestert, a híres festőt *Adolf Van der Veneet* és a következő évben pedig az ugyancsak híres festőművész, *Goigner Józsefet*, aki egyidejűleg megfestheti a román ortodox templom falait is. (Szerkesztői megjegyzés: A Nepomuki Szent János tiszteletére felszentelt nagybecskereki plébánia-templom egyik falfestménye ugyancsak *Goigner József* festőművész alkotása.)

A katolikus templom munkálatai 1864 augusztus havában fejeződtek be, és mai napig változatlan az állapota. A faluban tartózkodásának közel kétéves ideje alatt *Van der Venee* három nagyobb egyházi szentképet festett meg: Jézus megkeresztelése, Judit és Szent Erzsébet. Judit alakjában a háziasszony, született *Edelspacher Viktória* alakját mintázta meg a művész, Szent Erzsébet alakját pedig *Zsigmond* anyjáról, *Edelspacher Erzsébet*ről. Az építkezés befejezésével a vasárnapi szentmise után a régi templomot, mely az építés alatt végig üzemelt az új hatalmas templom belsőjében, annak közepén, lerombolták és a székesegyház kapuin keresztül kihord-

ták a törmelékeit. *Alek von Bonac* püspök szentelte fel a templomot szeptember 17-én, vagy 18-án. Hoztak ide egy harangot és tizenkét szentképet – egy ismeretlen flamand festő műveit a XVII. századból. Csak 2008-ban fejtették meg az ismeretlen flamand festő rejtélyét. *Pap Zsuzsanna*, szabadkai restaurátor az écskai római katolikus templomban tett két látogatása során egyértelműen bebizonyította, hogy a templomban megmaradt négy szentkép és egy, a nagybecskereki múzeumban található festmény, a híres osztrák festő és professzor, *Franz Anton Maulbertsch* műve. A festő *Maulbertsch* a bécsi egyetem professzora volt 1755-ben. Az ő tizenkét szentképét *Lázár János* földesúr vásárolta meg, és azokat az Écskán elsőként, 1794-ben felépített római katolikus templomban helyezte el. Ezek megmenekültek az 1836-os tűzvészben, majd áthelyezték a szentképeket az 1864-ben újonnan épített székesegyházba. A történelem során egyes darabok eltűntek és mára már csak az említett négy maradt meg.

Az écskai birtokhoz mindig érdekes események kötődtek. Olykor csúnyák, olykor szépek. Egyet 1867-ben *Lázár Zsigmond* és *Viktória*, lányuk születésének ünnepléséről jegyezték fel. Megszületett az egyke *Lázár Mária Anna*, a család utolsó écskai birtokosa. Házasságával Écska birtoka a *D'Harnoncourt* család tulajdonába került.

Az újszülött *Mária Annát* *Kriszt* helyi plébános ünnepélyes keretek között keresztelte meg. A falu legnagyobb öröme a következő napon nagy ünnepélyt rendeztek. *Torontál* megyéből és egész Magyarországról érkező ismert vendégek számára nagy fogadást rendeztek a kastély termeiben. Az ünnepségen részt vett az egész felnőtt écskai lakosság, de a környező falvakból is sokan. A vendégek va-

lószerűleg az akkori legnagyobb asztalnál ültek, mely a kastély teljes fala mentén húzódott végig. *Zsigmond* az összes jobbágát felmentette a kötelező munka alól a következő három napban. Az ünnepségen elfogyott a kastély pincéjének teljes bormennyisége, valamint hatalmas mennyiségű étel. Közel egy év múlva a templom előtt a boldog apa egy kőtalapzatra agyag keresztet állított az egyetlen lánya megkeresztelésének emlékére.

1870 a falu számára nagyon rosszul kezdődött. A nagy esőzések és a magas talajvíz következtében az aratás lelassult. A faluban érezhető volt az élelemhiány és éhség fenyegetett.

A falu zsidó közösségének igényére a főutcában egy nagyszerű zsinagógát építettek. Ez az épület volt a második a *Vajdaságban*. Az écskaitól csak a zemonyi zsinagóga volt öregebb. Maga a zsidó imaház külső megjelenése is jelezte a helyi zsidó közösség gazdagságát és számosságát a faluban, amelynek nem egészen tizennyolc év alatt sikerült egy ilyen monumentális épületet felépítenie.

Május 17-én meghalt *Lázár Zsigmond* földesúr, aki a végrendeletében a három éves *Mária Anna* lányára hagyta a birtokot, nagykorúságáig pedig anyja, *Viktória* vezette azt (1841-ben született és negyven évvel volt fiatalabb férjénél). Ezzel a földbirtokos *Lázár* család férfi ága Écskán kihalt. A falu ismét a *Torontál* megyei közfigyelem középpontjába került. A halott pompás végső búcsúztatásáról a „*Gross-Becskereker Wochenblatt*” című német nyelvű hetilap 1870. május 28-án a következőt írta:

„Az écskai nagyméltóságú *Lázár Zsigmondnak*, császári és királyi tábornok és kamarásnak, az osztrák *Leopold Rend* vitézének, osztrák katonai rend, valamint

a *Szent György pápai rend parancsnokának*, a *mexikói Guadalupei Rend* birtokosának temetési ünnepsége és maga a temetés Écskán 1870. május 18-án délután 3 órakor került megtartásra, mely közbeszéd tárgya lett a faluban és a környéken.

*Ezen az eseményen rengeteg ember vett részt. Miután kivitték a testet a beszentelés helyére, a templomi ceremóniák után a menet elindult. Az élen egy csapat katonament a temesvári Bauer tábornok-örnagy, valamint Budich, a 29. gyalogezred ezredurának vezetésével, majd a honvéddő huszárok csapata következett, ez után Thurn-Hohenstein két gyalogsági csapata, mögöttük egy ember vitte a keresztet, végül pedig a titeli határvidéki zászlóalj zenélt. A pap előtt, aki a pompás menet végén haladt, egy ló haladt fekete tollbokretával a fején, fekete köpenyvel letakarva. Utána következett a koporsó a halott tábornokkal, mindkét oldalán egy csapat katonával és a címer hordozójával. Rögton a koporsó mögött páncélos vitézek mentek, őket pedig a gyászoló család, rokonok és számos szolga, valamint alkalmazott követett. A menet fő része után a helyiek és a környező falvak tömege haladt. A menet legvégén a császári-királyi sereg és a honvéddő huszárok csapata vonult, valamint egy lövész hadosztály *Zsigmond* falváról.*

*Az egész menet a földesúr kastélyától a templomig haladt a helyiek és a vendégek sűrű sorfala között. A koporsónak a családi sírba helyezése pillanatában díszlövést adtak le először a királyi katonák, honvédek, majd pedig a legvégén az lövészek hada *Zsigmond* falváról. Ugyanílyan sorrendben vonultak fel az elhunyt tábornok előtt. Ezzel ért véget a temetési szertartás.”*

Folytatjuk

Ízek utcája

Türelmesen várakoznak az örmény sátor előtt

A II. Kerület Napja rendezvény keretében június 18-án, szombaton, a Millenárison igen nagy sikert aratott az örmény sátor kóstolója: az Örmény Piláf marhahússal, rizzsel és mazsolával, szárított gyümölcsökkel, valamint az Örmény Tökös sütemény.

Bár évek óta igen kedvelt az örmény sátor, mégis meglepett az a tömeg, amely már fél 12 órakor hosszú kígyózó sorban állt jókedvűen a tűző napon és várta a 12 órás „nyitást”. Az érdeklődők nagyon el voltak keseredve, amikor úgy 12,30 óra körül elfogyott az előre váltható ételből, hogy nem tudják megkóstolni az örmény ételeket. Ekkor az ÖKO elnöke úgy döntött, hogy jegyzőkönyvezi a beszédett bonokat és azokat helyben eladja 200 Ft-ért, hogy a kóstolók is jól járjanak, valamint a jótékony-sági célra is minél több jusson a Minden Gyerek Lakjon Jól Alapítványon keresztül.

Összesen 336 adag étel fogyott el mindenki megelégedésére. Az igen jól sikerült gasztronómiai bemutató alatt az érdeklődők ingyenesen hozzájutottak az Erdélyi Örmény Gyökerek füze-havilap kitett példányához is és megtekintették a könyvbemutatót is, volt, aki vásárolni is tudott.

A közösségtalálkozóknak nagyon hangulatos háttér adott a Millenáris Park és a Kerület Napja alkalmával rendezett gyermek és felnőtt műsorok, a nemzetiségi zenék.

Büszkék vagyunk arra, hogy összefogással, az anyagiak és különmunka befektetésével végül 38 650 Ft-ot tudtunk külön is elküldeni a Minden Gyerek Lakjon Jól Alapítvány számlájára.

dr. Issekutz Sarolta elnök
Bp. Főv. II. ker. Örmény Kisebbségi
Önkormányzat

A szervezők a gasztronómiai bemutató sikerének örülnek

Képes beszámoló a budapesti Örmény Katolikus Templom június 26-i Világosító Szent Gergely búcsújáról

A szentmise résztvevői

Az agapé

Világosító Szent Gergely búcsú Szamosújváron

Július 9-én de. 11 órakor kezdődik a búcsús szentmise a szamosújvári örmény katolikus székesegyházban, amely után hagyományos szeretetvendégségre várják a búcsú vendégeit, „természetesen” örmény angazdsabur levessel.

Ebéd közben *dr. Issekutz Sarolta* elnöknő bemutatja a budapesti székhelyű Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület új kiadványait: *Gudenus J. J.: Örmény eredetű magyar*

nemesi családok genealógiája, Délvidéki örmény nemesek – Elemér – Écska – Nagybecskerek c. könyveket, valamint az ARMENIA magyar-örmény havi szemle 1887–1907. (Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos: Szongott Kristóf, Szamosújvár, Tordorán Endre „Auróra” Könyvnyomdája) DVD kiadványt, amelyeket egyúttal átad Szakács Endre vikárius úrnak adományként az egyházi könyvtár számára.

Záruagné Tancsin Katalin megnyitja a Világosító Szent Gergely tiszteletére rendezett ünnepséget Zuglóban

Könyvbemutató

2011. június 5-én, mise után szép számban vettek részt a Faberné Papp Erika „Égi Édesanyánk könnyei – Tizenkét könnyező Máriakép a Kárpát-medencében”

(Romanika Kiadó 2008) c. könyvbemutatót a plébánia dísztermében. A 62 éve Amerikában élő magyarörmény előadó kitűnő magyarsággal és közvetlenséggel beszélt először örmény gyökereiről, az erzsébetvárosi származású Dr. Papp Antal pénzügyi államtitkár, volt Orlay utcai lakos nagyapáról és feleségéről (akinek bronz mellszobra díszíti a plébánia nagytermét az ajtó két oldalán), a család hányatott életéről, saját életpályájáról, fényképekkel illusztrálva. A könyvbemutatót Horváth Zoltán György dialó-

Faberné Papp Erika, jobboldalt a nagyapa, Dr. Papp Antal bronzszobra

adása egészítette ki, majd kellemes beszélgetés, könyvek dedikációja és agapé zárta a rendezvényt.

I. S.

A szerzőről

Faberné Papp Erika Magyarországon született, de gyerekkora óta Amerikában él. A Georgetown-i egyetemen szerzett diplo-

mát, külügyi (Foreign Service) szakon. Tizennégy éven keresztül szerkesztett egy WORLDMISSION nevezetű missziológiai folyóiratot, New Yorkban.

Magyart tanított a new-yorki szombati iskolában, ahol igazgató is volt. Újabbban Fairfielden (CT) tanított magyar nyelvet felnőtteknek, és ott is volt igazgató.

Sok cikket publikált magyar és vallásos témákról, angolul és magyarul. A következő füzetek jelentek meg: „Keeping Our

A könyvbemutató közönsége a plébánián

Eyes Fixed on HIM: reflections on Gospel events by a lay Catholic” („Szegezzük Órá tekintetünket: egy laikus gondolatai evangéliumi eseményekről”); „God Sustains Widows: a scriptural view” („Az Isten megtartja az özvegyeket: egy bibliai szemzőg”); „Who Wants to be an Artichoke?” („Ki akar articsóka lenni?” – angol versek); „A csipkebokorból” (magyar versek).

A jelen könyv angolul jelent meg először, a Franciscans of the Immaculate kiadásában, 2006-ban, Amerikában. Angol címe: „Our Mother’s Tears: ten weeping Madonnas in historic Hungary.” (Akkor még csak tíz könnyező képről volt tudomása.)

Magyar verseket is fordított angolra Faberné, amikből összeállított egy angolnyelvű magyar antológiát. Azt a clevelandi Árpád Akadémia 2004-ben díszjelművel tüntette ki. Ugyancsak írt a rózsafüzérről egy kisebb könyvre való elmélkedést, amire megkapta a helyi püspök imprimaturját. Egyelőre mind a kettő még csak kézirat formában van.

Az ő angol fordításában adott ki Orbis Books egy francia és egy német könyvet.

Emlékezés Dr. Papp Antalra

Múlt év november 8-án volt *Dr. Papp Antal*, a valamikori országos cserkészelnök halálának 25. évfordulója. Szeretnék néhány sort írni kisgyerekkori emlékeimből a cserészek szeretett „Anti bácsi”-járól, az én nagyapámról.

Kicsi koromban sokszor voltunk nagyszüleimnél Budapesten az Orlay utcában, főleg vasárnaponként. Akkor a nagy családi ebéd után (ebéd alatt nagyanyám mellett ültem) nagyapóval ketten elvonultunk délutáni „szunyókálásra”. Hogy szívesebben menjek én is, ő mindig előhúzta mellényzsebéből a kis ezüst szelencéjét, és

A szerző dedikálja könyvét

Továbbá fordított cikkeket németből, franciából, olaszból, spanyolból és portugálból.

Legújabbán angol-nyelvű vallásos énekeket is komponált, amiket egy stúdióban CD-re vett fel.

Férje, néhai Faber Oszkár, Budapesten jogi doktorátust szerzett (cum laude), és atletizált a Magyar Atlétikai Clubban (MAC-ban), ahol távolugró rekordja (Fábri név alatt) 14 évig fennállt. Amerikában a PanAm légitársaságnak dolgozott, a kiképző osztályt vezette. A New York-i Szent Imre Klub egyik alapítója volt, a Szent István templom aktív tagja, Magyar Máltai Lovag, és a magyar fiatalok lelkes tanítója.

pici, hosszúkas prominclivel kínált meg. (Ezt a szelencét őrzöm, mint egyetlen emléket.)

Máskor szabad volt a szobájában nagy puff-párnán ülni. De csak csendben, hogy ne zavarjam nagyapót, mert fontos munkája volt. Bámultam az üvegszekrényben a különböző vadászfegyvereket és a cserkészemlék-gyűjteményt, aminek minden darabját magyar, vagy külföldi cserészekről kapta ajándékba (köztük volt az „Ezüst farkas” is, amivel Baden Powell tüntette ki). Nagyapó, dolga végeztével oda hívott magához és megcsókolt (mint

egyetlen leányunoka, kedvence voltam). Egyik ilyen alkalommal történt, hogy mikor megcsókolt, elhúztam magam tőle: „Nagyapó szúr!” Jót nevetett ezen, de tényleg szúrós volt a szakálla.

Vége lett ezeknek a szép időknek, jött a menekülés és a rákövetkező zavaros idő. Még levélbeli kapcsolat se volt Magyarországgal, majdnem két évig. Bizony elharmadosodott nagyapó emléke, bár szüleim rendszeresen leültettek levelet írni a nagyszülőknek. Ebből az időből származik két levél, amit nagyapó nekem írt: legalább úgy hiányzottunk mi neki, mint ő nekünk.

Később küldött nekünk csomagot Németországba, többek között egy akkoriban megjelent új meséskönyvet, az „Ötkenyeres Trézsi”-t. Egy másik csomagban vastagabb könyvet küldött, amiről kisült, hogy a belsejében fél kiló szalonna – mi-csoda kincs! – rejtőzött.

Essenben kezdtem a gimnáziumot, és a német tanárnő azt a feladatot adta: írjunk

verset. Egy szép napon engem is megszállt az ihlet, és megszületett első versem: „Das Lesen bei dem Essen.” Ez a remekmű eljutott nagyapóhoz Budapestre és postafordultával megjött a vers magyar fordítása. Melyik költő mondhatja el magáról, hogy rögtön az első versét már lefordították?

1948 késő őszén, nagyban készültem a nagyszabású esseni Szt. Márton felvonulásra, amin akkoriban minden gyerek részt vett, lampionnal. Apa is tervezett nekem egy lampiont, amit ki kellett festeni és kartonból kivágni. Az előkészületek közepette futott be a sürgöny: nagyapó meghalt.

Nemcsak a nemzetközileg ismert és kedvelt cserkészelnök, nemcsak a volt pénzügyi államtitkár, de az én nagyapám halt meg. Emlékét kegyelettel őrzöm.

Papp Erika

(Magyar Cserkész, 1974. 1-2. szám)

Bevezető énekek

„Ezért mi is az Atyával egységes és a Fiúval egylényegű Szentlelket valljuk és kérünk Tőled, mennyei adományozótól a magunk számára lelki békességet, Urunk Dicsőségé néked!”*

Az ószövetségi Úr napja szombat volt. Jézus feltámadásával az Újszövetségben vasárnap lett. Az Ó- és Újszövetség között a nagy különbség az utóbbi javára a Szentháromságban való hit: az Atya, a Fiú és a Szentlélek egysége. Jézus megtestesült, ezért ábrázolható emberi alakban. Az Atyát megpróbáljuk ábrázolni, mint öregembert. Van ilyen fogalom az Ószövetségben: az Ósereg. A Szentlélekkel nehezebb a helyzet: galamb (Vízkereszt), lángnyelv (Pünkösöd), s olykor angyal. Mint lélek, képes mindent betölteni.

Dr. Sasvári László

*A Szent Liturgia...125.

Kabdebó János fotócsokra

A XIII. kerületi József Attila Művelődési Központ felkérte kerületi közösségünk elnökét, hogy miután számos kiállítás során kiderült, hogy nemcsak elnök, hanem sikeres fotóművész is, itt a kerületben is rendezzen egy önálló kiállítást munkáiból.

Kabdebó János fotócsokra c. kiállítást 2011. június 3-án *Dr. Kabdebó Lóránt* irodalomtörténész nyitotta meg, akiről kiderült, hogy a képek birodalmában is szakértő. A megnyitó beszéd előtt a zenei

Dr. Kabdebó Lóránt

dudukon megszólaltatott csodálatos örmény dallammal szolgáltatta, hogy kétség se merüljön fel arról, hogy a fotóművész a kolozsvári hársfa illatú Farkas utcai szülőházból örmény gyökerekből táplálkozik.

A kerületi előljáróságát *Borszéki Gyula* alpolgármester és *dr. Prehlik Lajos* jegyző képviselte a szép számban megjelent érdeklődő látogatók társaságában.

Professzor úr megnyitó beszédét családi felvezetéssel kezdte, elmondott gondolatait megosztom a lap olvasóival, különösen azokra figyelemmel, akik a kiállítás megnyitóján nem lehettek jelen.

„Polgármester Úr, Jegyző Úr, kedves vendégeink, de mindenkinél legelsősorban magát a művészt had köszöntsem, aki apám nevét viseli, Kabdebó Jánosnak hívják és ugyanabból a családból származik, a Kabdebó örmény erdélyi magyar családnak a Talpasi ágából, amiből nekem is szerencsém van származni, és amelyikből

a legnagyobb közülünk *Barcsay Jenő* a nagy festőművész, akinek édesanyja apám nagynénje volt, Kabdebó Irén, aki 102 évet élt. Hát reméljük mi is, János is, jómagam is erdőben és egészségben, mert a Jenő bácsi édesanyja szintén ezt élte meg.

Nagy kitüntetés nekem az, hogy János kiállítását én nyithatom meg és az csak egy mellékes, hogy nevünk és rokonságunk valamilyen formában összekapcsol minket. A lényeges az, ami összekapcsol, az örménységünk,

az erdélyiségünk és a magyarságunk. És ha ezt mondom, akkor máris itt vagyunk a képek között, azok között a képek között, amelyeket most ezen a meleg nyári délutánon ennyien, – nagyon köszönöm, hogy – eljöttünk, hogy megnézzük, hogy megtiszteljük ezt a művészetet, a művészt magát is. Ebben az időben is itt vagyunk, hogy a magunkévá tegyük valahogy ezt a furcsa hármasságot. Ezt, amelyik a világot a jövővényt hozza közénk, azt az állandó menekülést, amely az örménységnek is egyik velejárója volt. A valahai nagy örmény birodalom szétesése után. És ne felejtjük el, hogy ez az örménység összefonódott az európai kereszténységgel. Örménynek lenni az Európát is jelenti és a kereszténységet is jelenti és a kettő együtt jelenti ezt az Európát. Előbb, mint a Római Birodalomban, előbb, mint Nagy Konstantin császár lett államvallássá a kereszténység az örmény királyságban.

A megnyitó közönsége

Na, most az örmények élete, valahogy azt szoktam mondani, a Kaukázus az körülbelül a Kárpát-medence. Ugyanaz a viharos terület, átjáró-ház vagyunk mi itt Magyarországon, a Kárpát-medence Európa történetében és Európa és Ázsia között. Dél és Észak, Kelet és Nyugat között átjáró ház a Kaukázus, ahol sajnos még ma is a szomszédom az ellenségem és a szomszédom szomszédja a barátom, mert az a szomszédomnak az ellensége. Ezt tapasztaljuk sajnos itt mi. Remélem, az európai gondolat a közösségbe szervező, az minket csak kimenekít előbb-utóbb ebből a csapdából. A Kaukázus vidéke még mindig benne él ebben a csapdában. Ahogy a képeket hadd idézzem fel: az Ararát hegye, az álmok hegye, amit Örményországból a mai független államból az örmények csak, mint távoli hegyet és nem mint saját területüket láthatják. De akik ott jártunk, tudjuk, hogy látni is csak legfeljebb háromnaponta láthatjuk. És ez csak a természet és hála Istennek nem a politika csodája, mert a pára... ahogy én átutazva a Mont Blanc alatt nem láttam a Mont Blancot, ahogy először a Tátrába megérkezve azt kérdeztem: – és most

hol a Tátra?... és láttam a ködben egy méterre előre, mondták, hogy itt előtted. Ugyanígy szerencsém volt, hogy az alatt a három nap alatt, amikor Ecsmiadzinban, a Szeván tónál, azon a kis félszigeten, amit csodáljanak meg, körülbelül úgy lóg bele a tóba, mint a mi Tihanyi félszigetünk. Csak Tihanyban egy templom kolostor van, itt két örmény cso-

da épült. És ezt az ősi, veszélyeztetett és mégis a kultúrák mellett elkötelezett örmény álmot hozza magával és hozza ide nekünk. Köszönjük meg Jánosnak, hogy ezt itt nekünk közvetíti. És akkor megérthetjük, hogy ebben az országban Apafi fejedelem idején, amikor az örményeket letelepítették, akkor Európában két város keletkezett körzövel, vonalzóval. Az egyik nagy Péter álma, Szentpétervár, a másik a tatárok által a törökök által, a tatárok által az erdélyi tatárjárásban felégetett Szamos parti város, Szamosújvár, amelyet Apafi fejedelem, – akiről anynyi sok rosszat mondtak, hogy sokat ivott, barátait elárulta.. nem biztos, nem hiszem. Jókai okosabb volt, Jókai megírta az ő bölcsességét. És mi örmények tudjuk, hogy ez az Apafi fejedelem volt olyan okos, hogy az örménységet letelepítette Erdélybe. Hadd dicsekedjek azal, hogy a magyar történelem nagyjai között ott vannak az örmények. Ott tartjuk számon a 13 Aradi vértanúból kettőt. És mindig történelmünk jó pillanataiban ott voltak, vannak és remélem lesznek a magyarörmények, akik hűségesek ehhez a hazához.

És így együtt, itt, ebben az országban egy olyan szakrális aurát hoztak, teremtettek, alakítottak, amit mi Erdélynek, Transzilvániának nevezhetünk, de fölötté ott a búra, amelyik összeköti a Kaukázus népét és a magyarság népét és ez együtt a kereszténységet jelenti. Ezek a képek, Jánosnak a képei ezt a kereszténységet közvetítik a mi számunkra.

De János képeit látva, ezt a megrendülést, ezt az együttesen hazai, erdélyi és kaukázusi örmény keresztény és hazát szerető megrendülést összefogva, ha ünneplhetjük, azért vegyük tudomásul, hogy ő egy nagy bohém, játész, csodálatos művész, aki ha átmegyünk a másik terembe, akkor élénk varázsolja azt a Velencét, amelyik ennek az Európának a játékos arca. Azt, amelyik az álarcok a maszkok, nem az orgyilkosok, hanem az egymást szerető és összekerülni akaró szeretőknak a Velencéje és ezeknek a megidézése szintén ebben a kiállításban ott van, ott szórakoztat minket. És ott egy tévedésemet hadd korigáljam mindjárt, amikor bemegyek, jobbra egy klasszicista templom, mondom ez a Karlkirche Bécsben, ahol a csöklakók abból a körből néznek ki, akkor igazít helyre, hogy nem, ez is Velence, hasonlít. Bécsnek az a pillanata, ami összekötötte a Monarchiát vagy a Monarchia előzményeit azzal a klasszicizáló kései Velencével, amelynek fényképét szintén itt láthatjuk.

Kérem, gyönyörködni jöttünk ide, áhíttal gyönyörködni és ennek nagyon örülnök. És van egy titkos csapdája Jánosnak velünk szemben. Van ott az ajtó mellett balra, ha megnézzük egy „fénykép”, amelyik a... TV reklámra emlékeztet, de ez a mélységét adja annak, az a rendezés, hogy itt én rendezek, az a reklám... itt én rendezem magamat, döbbenek bele. Mi-

után ezt a világot magamba szívtam, miután a másik teremben eljátszottam a mi Európánknak a csodálatos művészi örökségét szemlélve, akkor megállhatok és bele kell nézmem ebbe a tükörbe. és... hát nem tudom, hogy megnyugtató képet látnunk-e? A többi kép megnyugtató, mert azt János csinálta. Ezt csapdaként élénk állítja, – Nézz bele, ismerd meg önmagadat. Ezt külön köszönöm neki, hogy nem csak az ő világát akarja belénk plántálni, hanem utána azt mondja, tessék, most magadba szálltál, feltöltekezted azzal, ami az én művészetem, légy szíves, nézd meg magad ebből a nézőpontból, hogyan is mutatsz, mit mondasz saját magadnak, mit tudsz magadnak mondani ennyi gyönyörnek a láttán, ennyi gyönyörnek az átvétele után? Én nagy-nagy örömmel és nagy szeretettel köszöntöm a művészt és adom át önöknek kedves barátaim ezt a megrendítően szép, és játékosan gyönyörű kiállítást. Legyen a maguké, szeretettel.”

Dr. Kabdebó Lóránt

*

Most érkezett a hír, hogy a nagy érdeklődésre tekintettel, két héttel meghosszabbították a kiállítást, így az 2011. július 8-ig tekinthető meg.

Dr. Kiss Margit
a XIII. kerületi Örmény Kisebbségi
Önkormányzat képviselője

Bálintné Kovács Júlia

A II. Kolozsvári Magyar Napokról mi sem fogunk hiányozni!

A tavalyi öt naposhoz képest egyhetesre bővül a Kolozsvári Magyar Napok rendezvénysorozat: az augusztus 15-e és 21-e között zajló fesztiválon az érdeklődők rengeteg, főként kulturális program közül válogathatnak. „A jó értelemben vett fesztivál jellegű programsorozat elsősorban azt célozza meg, hogy a Kolozsvárról elszármazott magyarok hazajöjjenek, és egy kellemes és hasznos hetet tölthessenek el az itthon maradt hozzátartozóikkal. De úgy gondoljuk, Kolozsvár nem csak a kolozsváriaké, minden érdeklődő erdélyi és magyarországi magyart szívesen várunk ide, a kincses városba.” – fogalmazott az eseményt beharangozó sajtótájékoztatón *Gergely Balázs*, a rendezvény egyik szervezője.

A Kolozsvári Magyar Napok szervezői minden korosztály számára szórakozási és kikapcsolódási lehetőséget kívánnak nyújtani. Képzőművészeti és fotókiállítások, ifjúsági- és gyermekprogramok, szabadidős és sportrendezvények, gazdasági és politikai kerekasztal-beszélgetések, könyvbemutatók, szabadtéri filmvetítések szerepelnek a programban. Az ínyenceknek pedig gasztronómiai és borászati bemutatókkal kedveskednek. A rendezvénysorozatra számos előadót várnak az idén is. A meghívottak között lesz a *100 Tagú Cigányzenekar*, *Charlie*, a *Kistehén Tánczenekar*, *Rúza Magdi*, *Benkó Dixieland Band*, *Deák Bill Gyula Blues Band*, *Kolompos*, a *Kolozsvári Filharmónia* és a *Kolozsvári Magyar Opera*. A koncerteket a Főté-

ren tartják. Az idei napokat több kulturális rendezvény is kíséri. Az augusztus 22-i Hungarológia Konferenciát *Schmitt Pál* magyar és *Traian Basescu* román államfő fővédnökségével tartják majd meg. Ugyanakkor a Magyar Napok keretén belül – a Szarkaláb Néptáncgyűttes és a Heltai Gáspár Alapítvány közös szervezésében – rendezik meg a XIII. Szent István-napi Néptáncfalalkozót.

Mi is ott leszünk, csak a pontos időpontot és a helyszínt nem tudjuk még.

Könyvbemutató: *Szamosújvár képes monográfiája* – szervező: Bálint Tibor Baráti Társaság

Kiállítások

Örménymagyarok Kincses Kolozsvárért – Kincses Kolozsváron régen és ma – a Bástya helyreállításának képei, magyarázattal szolgál *Bulbuk Márton István* (a Bástya restaurátora) – Csíkszereda, híres kolozsvári örmények, műemlék jellegű örmény házak, kripták Kolozsváron, régi örmény üzletek cégtáblái, hirdetései – szervező: Bálint Tibor Baráti Társaság

A kolozsvári magyar iskolák, illetve a helybeli és környékbeli cserkészcsapatok programjai, amelyhez az alapot *Kasza Tamás* javaslatai adták:

A programok sikere érdekében bevonandó cserkész közösségek:

- Romániai Magyar Cserkészszövetség
 - Kolozs Cserkészkörzet
 - 51 számú Czetz János cserkészcsapat
- Cserkészévfordulók:
- 100 éves az erdélyi magyar cserkészet

- 20 éves a Romániai Magyar Cserkészszövetség (az első cserkészcsapatok egyike itt alakult: 3 sz. Apácai Csere János cscs.)
- 70 éves a szamosújvári Czetz János cserkészcsapat (Gabányi János csapatalakító)

Szerk. megjegyzés: A rendezvénysorozaton ott lesz az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület is könyvbemutatók-

kal: *Gudenus J. J.: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája, Délvidéki örmény nemesek – Elemér – Écska – Nagybecskerek* c. könyvekkel, valamint a most megjelent *ARMENIA magyar-örmény havi szemle 1887–1907*. (Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos: Szongott Kristóf, Szamosújvár, Tordorán Endre „Auróra” Könyvnyomdája) DVD kiadványával. (Valamennyi kiadója: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület).

Bálintné Kovács Júlia

Apróságok, töredékes olvasmányok Szamosújvár történetéből

Arra gondoltam, hogy a Világosító szent Gergely templombúcsúra készülve, jó lenne felfrissíteni ismereteinket Szamosújvárról, és mikor oda zárándokolunk, értőbb szemmel nézhetjük majd meg e számunkra még mindig oly kedves várost. Kádár József örökbecsű munkáját, Szolnok-Doboka megye monográfiáját hívom segítségül utamra, megőrizve a több mint 100 éve készült munka írásmódját.

Örmény katolikus egyházközség

„Az első örmény kath. szertartású templomot vagy kápolnát Verzereskul Oxendius építtette a főtér közelében a mai czinteremben. A nép a vár mellett volt fatemplomot használta, mely egykor a Gerla falu temploma volt s a mely a II. Rákóczi Ferencz szabadságharcza alatt pusztult el, mint ezt Szongott Kristóf írja, javították egy ideig, de 1723 után az enyészetnek engedték át.

A „Salamon templom”-ot kőből toronnyal Simai Salamon építtette 1723-ban. Gábrus Zachariás a Torma Jó-

zsefhez intézett kimutatásában az építés idejéről 1725-öt s egy év alatt épültnek írja s a Gyümölcsoltó Boldogasszony tiszteletére szenteltetett fel. 1845-ben és 1898-ban újították meg. A Simai példájára mások a várostól keletre fakeresztet, kápolnát állítottak fel 1727-ben.

1855-ben oltárai: Gyümölcsoltó Boldogasszony, a Szent Háromság, Világosító Szent Gergely, Szent Anna és Szent Lajos tiszteletére vannak szentelve.

Három harangja közül egyik a Szent Mária nevét viseli.

A Salamon-templom

A székesegyház a főtér déli részén épült. Alapját 1720-ban tették le. Derekas felépítéséhez 1748. év szeptember 8-án fogtak és 9-én tette le Kastal János püspöki helyettes alapkövét. 1759-ben szentélye anynyira elkészült, hogy szeptember 8-án megtartották benne az első misét. 1800-ban teljesen fel volt épülve, de oltáraival 1804-ben lettek készen s június 17-én Mártonfi József szentelte fel a Szent Háromság tiszteletére s Basilica-nak nevezte. A villám tornyát 1800-ban s a felszentelés évében augusztus 2-án megrongálta s harangja is elhasadt. 1799-ben odahelyezett óra is elromlott s 1804-ben készítették újat. Építésére adakoztak: Mária Terézia királynő 1200 forintot, a Pap család 10 000 forintot, Verzár plébános 100 000 téglát, a Verzár család 8 faragott kőoszlopot, Jakabfi Simon a sekrestyét, Gorovejné a keleti falat csináltatta s ezen kívül többen járultak hozzá a polgárság közül s teljes felépítése Gabrus adatai szerint 600 000 forintba került. 1842-ben újították meg.

A székesegyházban 7 oltár van. A nagy oltár a Szent Háromság tiszteletére 1842-ben Jakabfi Gergely költségén készült 9000 ezüst frton. A négy oldaloltár a Bold. Szűz mennybemenetele, Világosító Szent Gergely az örmények apostola, Szent József Jézus nevelőatyja és Napom. Szent János tiszteletére faragott kőből készült a Timár czéh, Kereskedő társaság, a városi polgárság s a papi rend költségén. Az oldalkápolnában levő oltárkép Krisztusnak a keresztről való levételét ábrázolja. Ez eredeti Rubens kép, a melynek története Gabrus szerint a következő: „Bonaparte Rómát minden kincsétől megfosztván, ezen képet több más ritkaságokkal a hajón Párisba szándékozott viteni, de a hajót az angolok elfogták s Angliába vitték, az akkori angol király ezt mind szentképet Ferencz császárnak küldötte ajándéknak, ki a képtárába helyezette.

1806-ban Korbuly Kelemen plébános és Govrik Tódor főbíró Bécsben járván, a király a szamosújvári templom számára nekik ajándékozta. A Szent Olvasó oltár a Gabrus professzor saját munkája és adománya.

A székesegyház clenodiumai közül nevezetes a több nagy és kis rubinokkal ékesített ezüst monstrancia; az Eleonóra császárné által ajándékozott tiszta ezüst szövötű püspöki öltöny; a még Örményországból hozott püspöki ezüst pedum infula stola A. Eppale s kézi pergamenre írott ezüst táblájú evangélium. Több rendbeli ezüst szövötű ruhák. Ezüstjéből, mely több mázsát tett, sokat eladtak, hogy az Urbán által kivetett hadi sarzot belőle kifizethessék.

Az Azbej család az idetelepítés alkalmával a felső temetőbe Bold. Szűz Mária tiszteletére egy kápolnát építtetett; az új temetőbe a Szent Kereszt tiszteletére 1822-ben az egyház építtetett s 1855-ben mindkettőben szoktak misézni.

Harangjai 1855. évbéli adat szerint latin felíratuak: a Szentháromság, Szent Gergely, Szent Kereszt tiszteletére mindeniket Szamosújvár közönsége öntette 1800, 1805, 1835. évben. A halálcsengő Szt. József nevére szentelve. Az örmény kath. egyházközség anyakönyve 1721 november havától fogva vezetetik.

Temetője három volt, az első a mostani főgymnasium területén, a másik vagy a felső a fiú árvaintézet kapuja körül, mely 1863-ban zárult be. Az alsó temető a vár mellett kápolnával 1808-ban nyílt meg, de temetkeztek a templomok czintermeiben is.

Első főpapja a városalapító Verzereskul Oxendius Moldovában született, Rómában 14 évig tanult, őt küldte be a szentszék, hogy nem a római pápa fenhatósága alá tartozó feleit a róm. kath. egyház kebelébe térítse. A lemergi örmény érsek püspökké avatta s ezen intézkedését a pápa

is megerősítvén, az aladai örmény püspöki és apostoli vicariusi címmel tüntette ki, első székhelye Besztercze volt, a hol akkor az örménység tömegesebben lakott. 1692-ben Oxendius örmény püspök a császár kápolnájában tartott misét Bécsben. Az örményeket erővel akarja a pápista vallásra téríteni, 100 aranyat ígértek neki évenként. Török fogságba került s három évig szenvedett ott s csak 1699-ben szabab-

dult ki s Leopoldtól engedélyt kért és kapott, hogy az örmény nemzet számára várost alapíthasson. 1703-ban a székelység II. Rákóczi Ferencz mellé áll. Verzereskul küldik ki lecsendesítésére, de a kurucok elfogták s Rákóczi foglya lőn, a ki tisztelettel fogadta s miután pártjára nem állt, 3 év múlva titkárával elbocsátotta, majd 1712-ben Bécsbe ment s városa érdekében ott működik haláláig.”

Lukács Csaba (Jereván)

Kaukázusi anziksz: Örményország újra orosz tartomány?

Sötét ablak

Örményország történelmét kutatva sok közös vonást fedezhetünk fel a magyarral. A Kaukázus lábainál élő nép is szétszóródott a világban, és elveszítette területének döntő részét. A rendszerváltás nekik is függetlenséget adott, de most sincs szerencsájük: a helyzet úgy hozta, hogy erős szövetséges nélkül nem tudnak fennmaradni. Halálos ölelés vagy kölcsönösen előnyös együttműködés? – riport egy különös országból.

Éjfél előtt még tömeg hömpölyög a nemrégiben elkészült sétálóutcán a méregdrága ruhákat és divatcikkeket áruló luxusboltok kirakatait bámulva. Az operaháztól a Köztársaság térre vezető Északi sugárút két oldalán több száz lakás ablaka nyílik a promenádra, de csak négyben látok fényt. Kísérőim elmondják: a helyiek számára megfizethetetlen áron kínálták az ingatlanokat, így ezek zömét perzsák vagy oroszok vásárolták meg befektetésként. Jerevánban vagyok – alig hiszem el, hogy a kilencvenes évek elején, a Szovjetunió összeomlása és az ország függetlenedése után nem volt áram, gáz és üzemanyag, így fűteni is csak fával lehetett, és óriási volt a nélkülözés.

Örményország 1991. szeptember 21-én kikiáltotta függetlenségét, de mára gyakor-

latilag újra orosz tartomány lett. Orosz kézben vannak a bankok, az energia-szolgáltatók és a kommunikációs cégek. A szállodákban, amelyben lakom, a reggelinél rajtunk kívül mindenki oroszul beszél. A jelenlegi politikai elit Moszkvában végzett, és döntéseiben a Kremltre figyel. Ritkán látni ekkora különbséget két szomszédos ország között, hiszen Grúzia homlokegyenest más stratégiát választott: Oroszország ellenében határozza meg magát, és a pénz, valamint az ideológiai támogatás Washingtonból érkezik.

Az örmények büszkéek arra, hogy ők a világ legrégebbi keresztény országa (a hivatalos adatok szerint időszámításunk után 301-ben államvallássá tették a kereszténységet). Hányatott történelmük során or-

száguk területének közel kilencven százalékat elveszítették (az Örmény Köztársaság jelenlegi területe 298 ezer négyzetkilométer), és sok millió honfitársuk szóródott szét a nagyvilágban. A becslések szerint a hárommillió lakosság két-háromszorosa él külföldön, köztük Magyarországon is, ahol tízezer főre teszik az örmény kisebbség számát.

Most látszólag béke van ugyan, ám számos lezáratlan konfliktus nehezíti az ország gazdasági fejlődését. Az kilencvenes években háborút vívtak a szomszédos Azerbajdzsánnal Hegyi-Karabah ügyében, és az örmény-azeri (különben lezárt) határon mostanában is gyakran előfordulnak lövészváltások. Szintén zárva van a török-örmény határ (a Jerevánal szembeni török blokádnak oka a karabahi konfliktus, valamint a törökországi örmények ellen elkövetett 1915-ös népirtás eltérő megítélése, így Isztambul még hivatalos diplomáciai kapcsolatokat sincsenek). Grúziával az ország oroszbarátsága miatt hívós a viszony, így – furra módon – a világ legrégebbi keresztény országa jelenleg egy meglehetősen fundamentalista iszlám állammal, Iránnal van a legjobb viszonyban. Az országot elkerülik a Kaukázuson áthaladó szénhidrogén-vezetékek, így érthető az Oroszországtól való függőség. Az arányokra jellemző, hogy az örmények az ország nemzeti összetételének mintegy tizedét – a karabahi válsághoz kapcsolódóan – hadi kiadásokra fordítják, miközben Azerbajdzsán katonai költségvetése alig marad el Örményország teljes nemzeti össztermékétől.

Két évvel ezelőtt jelentősen csökkent a legfőbb exportcikkek számító réz és molibdén kiviteléből származó bevétel, így 2009 elején több mint félmillió dolláros IMF-hitelre, majd Oroszországtól közel ugyanekkora stabilizációs kölcsönre szo-

rultak. Ebben az évben tizenöt százalékat zuhant a GDP, így az oroszok gazdasági segítsége nélkül csödközelbe került volna az ország. Ennek ára volt: az ország gyakorlatilag Moszkva ellenőrzése alá került. Nem csak gazdasági értelemben: Gümri városában található a 102. számú orosz katonai bázis, amely a Kaukázus térségében a legjelentősebb orosz katonai jelenlét. Tavaly augusztusban, *Dmitrij Medvegyev* orosz elnök évi nyolcadik (!) jereváni látogatásán megállapodást írtak alá örményországi atomerőműblokkok építéséről, haditechnikai eszközök és fegyverek karbantartását szolgáló szervizközpontok létesítéséről, valamint módosították az orosz katonai bázis működéséről szóló kétoldalú megállapodást is, amelynek értelmében Moszkva a korábban meghatározott 25 év helyett 49 évig, vagyis 2044-ig térítésmentesen használhatja a bázist. A jegyzőkönyv kiszélesíti a Gümriben állomásozó orosz csapatok felelősségét, amely így kiterjed Örményország védelmére „bármely külső agresszorral szemben”.

Nyilván nem véletlen, hogy a 2008-ban öt évre elnöknek megválasztott *Szerzs Szarkiszjan* oroszbarát politikus. Az ellenzék gyenge és megosztott, a helyi sajtó (a gazdasági kulcspozíciókhoz hasonlóan) néhány – szintén oroszbarát – oligarcha kezében van. Az itteni demokráciára jellemző, hogy az elnökválasztást követő ellenzéki tüntetéseket (a százezres tömeg azért ment utcára, mert állításuk szerint Szarkiszjan csalással jutott hatalomra) éleslövedékekkel oszlatták szét 2008. március 1-jén. Tízen meghaltak, számosan megsebesültek, külföldi szervezetek szerint több embert be is börtönöztek politikai nézetei miatt. A helyi viszonyokat jól jellemzi az a történet, amelynek hitelességét nehéz ellenőrizni ugyan, de mindenki

hallott róla: az „Egér” gúnynévvel illetett parlamenti elnök emberei egész nap figyelik a helyi rádiók és televíziók műsorait, és ha élő adásban valaki használja ezt a „tiltott” kifejezést, azt a testőrök várják a stúdió ajtajában, és jól megverik. Egyébként a 2008-ashoz hasonló tüntetések elkerülésére az örmény nemzetgyűlés gyülekezési jogot korlátozó törvényt fogadott el. A jogszabály kimondja: a hatóságok nem engedélyezhetik tüntetés megtartását azokban az esetekben, ha a rendőrség vagy a nemzetbiztonsági szolgálat úgy ítéli meg, hogy a rendezvény veszélyezteti a közbiztonságot, a közrendet vagy a polgárok alkotmányos jogait. Az ellenzék szerint a szabadságjogok ilyen jellegű korlátozása nem járul hozzá az örményországi belpolitikai válságból való kilábaláshoz és az örmény társadalom konszolidálásához. A politikai elit a látványos oroszbarátság ellenére állandóan hangoztatja euroatlanti elkötelezettségét, és az államfő többször is kifejtette, hogy a végcél az ország uniós csatlakozása, de ennek dátumát most botorság lenne megjósolni.

Bár az örmények fantasztikus turisztikai potenciállal rendelkeznek, egyelőre nem özőnlük ide a világ. A beutazó turisták döntő többségét a világ különböző országaiból hazalátogató örmény származásúak adják.

A fővárosból, Jerevánból is jól látható az Ararát hegy, de egynapos kirándulás során meglátogatható a kétezer méteres tengerszint feletti magasságban lévő Szeván-tó és az „örmény Vatikán”, vagyis Ecsmiadzin is, amely az Ararát-völgy egyik legrégebbi városa, és a katolikosz, az örmény főpap székhelye. Sok száz éves, döbbenetes szépségű kolostorokat láthatunk a hegyek között, ahol komoly gyalogtúrákra is van lehetőség, fel egészen a négyezer méteres Aragac csúcsig. A közel háromezer éves Jereván is megér pár napot, sokféle érdekességgel, így a tizenhétezer ősi kéziratot őrző Matenadaran könyvtárral, a zseni filmrendező, Paradzsanov múzeumával, vagy a jereváni konyakgyárral.

Sokan azt mondják: az ország fejlődésének legfőbb akadálya, hogy a gazdasági-politikai elit az elszigeteltségben érdekelt, mert a lezárt határok mellett és orosz függőség miatt jobban fenntartható a jelenlegi gazdasági status quo. Ennek is következménye, hogy Örményország drága, miközben az emberek átlagfizetése száz-százötven dollárnak megfelelő dram. Paradox helyzet: a fiatalok többsége beszél oroszul, orosz függőségben él, de a zömük Amerikába vágyik.

(*Magyar Nemzet*, 2011. május 28.)

Székely példázat

A szél, a víz és a becsület vándorútra indultak. Megegyeztek, ha elkeverednének egymás mellől, megkeresik, aki elveszett.

Azt mondta a víz, ha engem elveszítetek, akkor menjetek le a legmélyebb völgybe, oda mindig lefolyok, ott megtaláltok.

A szél így szólt, ha engem elveszítetek, akkor menjetek fel a legmagasabb bércre, ott mindig süvöltök, ott megtaláltok.

A becsület csak ennyit mondott: ha engem elveszítetek, ne keressetek, engem nem lehet megtalálni, csak keserves munkával visszaszerezni.

Szomorújelentés

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy

Dr. Gajzágó Aladár
nyugalmazott tanár

életének 89. évében elhunyt.

Temetése 2011. május 21-én 10,30 órakor a salgótarjáni régi temetőben megtörtént.

Köszönetet mondunk mindazoknak, akik utolsó útjára elkísérték.

A gyászoló család

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Örmény-magyar gyermekrovat (52. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de születek és nagyszületek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyereményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, születek és nagyszületeket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia
LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

Antranig

Ki az az örmény, aki ne ismerné ezt a nevet? A hős katonatiszt harminc éven keresztül segítette honfitársait, harcolt azokért a testvéreiért, akiket a kurdok vagy a csecsenek zaklattak. Hazájától távol, Amerikában halt meg és Párizsban temették el a híres Pere-Lachaise temetőben.

Kik ellen kellett védeni az örményeket? Hol laknak ma ezek a népek?

Válaszok: *Molnár Zsófia*, Marosvásárhely
Március: Az örmény népi történet: 1915. április 24. A törökök nem szerették az örményeket, mert tanult emberek voltak, irigyelték Konstantinápoly híres örmény is-

koláit. Napjainkban is, ha egy nép nem tud felnőni egy másikhoz, igyekezik azt leigázni, jogaitól megfosztani.

Április: A Musza Dagh történetét Franz Werfel örökölte meg a hallhatatlan regényében. Túlbulzúságukban a törökök, mely a hitleri pontosságot idézi, minden eldugott helyet felkerestek, ezért az örmények felmenekültek a Mózes-hegyre, ahonnan a francia hadihajóra sikerült feljutni. A mű címe: A Musza Dagh negyven napja

Május: Jó tett helyébe jót várj: az angolok és a franciák a német-török csapatot az örmény hős katonák segítségével győzték le. Hálából a franciák megígérték, hogy támogatni fogják az örmények követeléseit. Ám ígéret szép szó, ha megtartják úgy jó!

A Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió Képző- és Iparművészeti Szaktábor (2011. aug. 16–23.)

Mit nyújt a tábor?

- Lehetőséget a különböző kézműves technikák megismerésére és kipróbálására
- színvonalas időtöltést szép környezetben jó levegőn
- igazi feltöltődést úgy, hogy a pihenés mellett alkotások is születtek
- változatos műhelyfoglalkozásokat megfizethető áron

Műhelyeink a táborban:

- ékszerkészítő műhely
 - tűzzománc, domborítás és huzaltechnikával
 - papírműhely
 - origami készítéssel és papírmerítéssel
 - textilműhely
 - természetes anyagok műhelye
 - bőrözés
 - kódex készítés
- és még sok meglepetés...

A táborban készült alkotások számára **kiállítási lehetőséget** biztosítunk!

Egyéb programok:

állatsimogató, lovas sétakocsikázás, lovaglási lehetőség

Gyerekeket és felnőtteket is szeretettel várunk!

Helyszín:

Jakabszálláson a falu központjától 3 km-re lévő erdei iskolában, nem messze Bugactól

Ára: 36 000 Ft/8 nap/fő

Az ár tartalmazza az utazás, a szállás, a napi 3x-i étkezés és a programok árát, illetve az anyagköltséget.

Érdeklődni és jelentkezni lehet:

Borosnyay Klára ötvösművésznél
telefon: 06 20 534 1563

e-mail: borosnyay.klara@szepteteri-studio.hu

Az „Örmény kaleidoszkóp II.” rendezvény résztvevői. Első sorban balról a második Novák József festőművész, ötödik Dr. Csegezi Sándor alpolgármester (Cikkünk a 26–29. oldalon.)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

az Országos Örmény Önkormányzat,

és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(felfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com).

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”

(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 175. szám
2011. szeptember

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

Bevezető énekek

„Tiszteletreméltó, minden győztes kereszted előtt leborulva imá-
dunk, és bűneink bocsánataért esedezünk: mivel általa oldottad
fel az emberi nem elítélését. Most is isteni szent jeled által add
meg a mennyei békességet az egész világnak.”*

Szinte mindenki előtt ismertek a csipkeszerű, kőből faragott ör-
mény keresztek. De a szeptember közepén levő ünnep, szeptember
14., a keresztfelmagasztalás ünnepe is fontos az örmény egyházban.
Talán itt a legnagyobb fokú a kereszténység körében a kereszt tisz-
telete. De a kereszt nem csupán a büntető eszközt, vagy szimboliká-
jában a nagy nehézségeket jelöli. Győzelmi jelvényé vált, s egyben
Krisztus jogaivá, mely felettünk lévő hatalmát is jelzi, mellyel ké-
pes békét teremteni.

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia 128. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Követésre váró pozitív példák

A Fővárosi Örmény Klub háziasszonyának, *dr. Issekutz Saroltának* megnyitó szavai után a klub júliusi műsorának rendezője, a Budapest XIII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke, *Kabdebó János* is köszöntötte a Magyarok Háza Bartók termében megjelenteket. Elmondta, hogy egy utazási iroda által a 2009-ben Örményországba szervezett hét napos úton a turisták között ott voltak az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagjai is. Ezen az úton készítette Örményország című filmjét *Petrasitzné Óvári Mária*, amelynek egy kópiáját az örmények iránti tisztelet és szeretet jeléül ajándékba adott. A kerületi elnök *dr. Issekutz Sarolta Erdélyi örmény konyha, fűszerezve* című könyvével viszonzta az ajándékba kapott filmet.

A fim készítője külföldi útja miatt a klubest filmvetítésén csak lélekben tudott velünk lenni.

A program első részében – és zárásként is –, egy ősi örmény hangszert, a dudukot úgy szólaltatott meg *Dubits András*, mint-ha örmény lenne. Egy-egy szép örmény dal foglalta keretbe a *Petrasitzné Óvári Mária* Örményországról összeállított csodálatos filmjét.

A film első kockáin a vörös-aránysárga-kék örmény lobogót lengette a szél. Örményország címerében található Ararát ma Törökország területe. Amikor a törökök ezt szóvá tették, az akkori szovjet külügyi népbiztos, Csicserin azzal válaszolt, hogy Törökország zászlajában is szerepel a félhold, ám az sem török tulajdon.

A filmen a magyar turisták az örmény fővárosban, a nyolcszáz ezer lakosú Jerevánban kezdték az ismerkedést az országgal. Ahogy teltek a percek, egyre jobban megismerkedtünk a város, az ország nevezetességeivel, velük együtt jártuk végig a mű-

Kabdebó János és Dubits András

zeumokat, a tereket, utcákat, kolostorokat. A filmrendező szemével láttuk az örmény tájakat, embereket, és összefutott a nyál is a szánkban, miközben örmény ebédjüket, vacsorájukat fogyasztották egy-egy étteremben vagy családnál. Történelmi ismereteinket felelevenítve elhangzott az is, hogy miután Világosító Szent Gergely meggyógyította III.

Tiridát királyt, a király felvette a keresztény hitet, majd engedélyt adott az ország népe megkeresztelésére. Így lett Örményország az első keresztény állam. A filmmel ott éreztük magunkat Örményországban.

A filmvetítése után *dr. Issekutz Sarolta* kiemelte, hogy a képek alá mondott szövegben egyetlen hibát sem vétett a rendező, akit példaként állított az örmény gyökerű egyesület tagjai elé, mert annak ellenére, hogy nem örmény, ismeri az örmény történelmet, kultúrát.

A klub háziasszonya elmondta, hogy idén augusztusban *Dr. Puskás Attila* vezetésével ismét több egyesületi tagunk vehet

részt egy örményországi utazáson. 2005-ben huszonnyolc képviselő tizenhárom napot töltött Örményországban az elnök asszony szervezésében, és a filmen is több egyesületi tagunkat láttuk viszont, akik az egyesület szervezése révén tizenöt ezer forinttal olcsóbban utazhattak, mint a többi utas.

A Fővárosi Örmény Klub júliusi közönsége

A múlt megismerésével a jövőnek tartozunk

A Fővárosi Örmény Klub augusztusi klubműsorára a hőség miatt a megszokottnál jóval kevesebben jöttek el. A II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat által rendezett klubest első részében *Életem és az örménység* címmel *Dr. Magyar István Lénárd*, az 1997-ben alakult Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület egyik alapító tagja, hosszú távollét után mutatkozott be.

Dr. Magyar István Lénárd, magyar költők válogatott verseivel, irodalmi szemelvényekkel tette változatossá bemutatkozását, élete történetét. (A szerkesztett változatot következő számunkban adjuk közre.) A klubest díszvendége sem leváltárosként, sem tanárként, sem egyháztörténészként, sem emberként soha nem alkudott meg. Hosszú évekig ápolta feleségét, s bár megvisszátért az örmény közösségbe. Tizenhét éve tudatosan került kapcsolatba az örménységgel, megismerte az örmény közösség életét, és részt is vállalt

abban, amíg az élet csapásai ezt meg nem akadályozták.

A program második részében meglepetés kisfilmet láthattunk. A film előtt *dr. Issekutz Sarolta* beszámolt az erdélyi örmény kö-

Dr. Magyar István Lénárd

zösségekben tett utazásáról és az erdélyi római katolikus egyház szolgálatáról, amely a gyulafehérvári püspökség kezdeményezésére elhatározta, hogy a kis falusi plébániákról begyűjtik és gyűjtőlevéltárakban elhelyezve kutathatóvá teszik az utókor számára az anyakönyveket, dokumentumokat. Ez történt meg az örmény szertartású római katolikus négy egy-

házközség levéltárával is (Szamosújvár, Erzsébetváros, Gyergyószentmiklós és Csikszépvíz), amelyek a Szamosújváron létesített gyűjtőlevéltárba kerültek. Itt biztonságos körülmények között őrzik a dokumentumokat és kutathatóvá teszik az érdeklődők számára. Hogy a gyűjtőlevéltár megismerhessék az emberek, ki kell adni a gyűjtőlevéltári repertóriumot, amelynek kiadását támogatta a Fővárosi Örmény Önkormányzat, a II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, mindhárom szervezet elnöke dr. Issekutz Sarolta. Megtudtuk azt is, hogy 2012-ben az örmény könyvnyomtatás 500. évfordulója alkalmából az Országos Széchényi Könyvtár, a jereváni Örmény Nemzeti Könyvtár, és még számos szervezet, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület támogatásával nemzetközi könyvkiállítást szervez. A kiadvány is ennek a nemzetközi kiállításnak lesz a része.

Az örmény szellemi örökség megőrzése miatt volt fontos az erdélyi gyűjtőlevéltár létrehozása, az örmény katolikus plébániák könyvtárának katalógizálása, hogy ne lehessen eltörölni az erdélyi örmény múltat, történelmet. Az „*Örmény idő kapszulák*” című filmben, amelynek alcíme az „*Új egyházi gyűjtőlevéltár Szamosújváron*”, a bemutatott dokumentumok az örmény könyvnyomtatás meghatározó forrásai. A filmben összegyűjtjük, megőrzésük létrehozásának történetét láttuk.

„A múlt megismerésével a jövőnek tartozunk” – monda a klub háziasszonya. – „Nagy a szerepe a közösségnek, az önkormányzatoknak, az egyházközségeknek, és a közösség minden egyes tagjának.”

A program harmadik része is a múlt mentéshez kapcsolódott. Az Erdélyi Örmény Múzeum sorozatban megjelent tizennyol-

cadik kötetet a klub háziasszonya mutatta be. *Szongott Kristóf: Armenia magyar-örmény havi szemle 1887–1907*. A több mint nyolc és félezer oldalt tartalmazó (Kiadó az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, 2011.) DVD kiadvány a huszonegy év óriási adathalmazát tartalmazza digitalizálva. Így mindenki hozzájuthat a magyar történelem, kultúrtörténet, az örmény történelem és kultúrtörténet egy-egy fontos részéhez. Az óriási adattár tartalmában, nyelvezetében is csodálatos, mindenkinek jó szívvel ajánljuk, mert megismerhető az erdélyi örménység teljes múltja: az őstörténet, az ősi kultúra, az irodalom, a képzőművészet, az előadó művészet, stb. A XVIII–XIX. század magyar történelméből, társadalmi életéből is lehet szemezgetni. Igazi csemege.

Az Armenia az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetekhez hasonlóan jutott el az olvasóhoz. Szongott Kristóf minden évben évkönyvet adott ki, átlagosan 400 oldal terjedelemben, amelyeket meg lehetett vásárolni. Dr. Issekutz Saroltának sikerült vásárolni négy kötetet, majd a FÖÖ további 10 évkönyvet tudott megvásárolni, amelyeket az EÖGYKÉ-nek adományozott, míg a hiányzó köteteket a szamosújvári plébániától kapta kölcsön az egyesület. Nagy munkával és költséggel sikerült digitalizálni, tartalomjegyzékkel ellátni. A DVD-n egy kattintással megtalálható az az évfolyam, az a cikk, amelyet keres az olvasó. Magyarországon és Erdélyben már eljutott a gyűjteményekbe is a kiadvány. A DVD kiadást támogatta a Fővárosi Örmény Önkormányzat, a II., VIII., IX. és XIV. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat.

A klubest zárásaként nem maradt el a nyárvégi, szeptemberi programok ismertetése sem, és bőségesen jutott mindenkinek a vendégeknek szánt pogácsából is.

dr. Issekutz Sarolta

Világosító Szent Gergely búcsú a szamosújvári Örmény Katolikus Székesegyházban

Július 9-én, a Pünkösöd utáni 4. szombaton de. 11 órakor kezdődött a székesegyházban. Már előtte feketélt az örmény város a világ minden tájáról összegeregett örményektől a kánikulai meleg ellenére. Zsúfolásig meg is telt Isten háza. Nagy papi segédlettel Szakács Endre vikárius celebrálta a búcsús misét, melyen az egyházi kórus – szép új örmény ruhában – működött közre a megszokott magas színvonalon. Kirkósa Júlia és Molnár Mária operaénekesek csodálatos éneke még fokozta az áhítatot. A szentbeszédet idén Gyergyószentmiklós plébánosa mondta.

A mise után gyülekeztünk a Plébánia kertjében, majd mindenki elfoglalta helyét a Plébánia alatti bolthajtásos, hangulatos pincében. A protokoll vendégek külön, a Plébánia fogadótermében díszített asztalok mellett foglalhatott helyet. Többségében nem örmény katolikusok, de hát ilyen az élet.

A szamosújvári asszonyok 300 főre főztek (kellott is), napokig készítették az angadzsabur leves betétjét, a fülecskét. Nagyszerű volt az ebéd és nagyszerű a hangulat a pincében. Egymásra találtak az erdélyi városokból-településekről összegyűltek és a magyarországi hazalátogatók, az EÖGYKE-től hatan.

Az ebéd alatt, az angadzsabur leves után dr. Issekutz Sarolta bemutatta az Er-

Középen Szakács Endre örmény katolikus vikárius

délyi Örmény Gyökerek Kiadó legújabb könyveit, kiadványait: *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája*, a dr. I.S. által szerkesztett *Délvidéki örmény nemesek, Elemér – Écska – Nagybecskerek* c. tanulmánykötet, valamint a búcsúra megjelentetett *ARMENIA magyar-örmény havi szemle 1887-1907-ig* megjelent 21 kötet évkönyv teljes anyagát DVD-n, digitalizált változatban. A Szongott Kristóf tulajdonos és általa szerkesztett, halálával megszűnt *ARMENIA* 8,5 ezer oldalas kincsesára egybegyűjtve marad meg ezáltal a jelennek és az utókornak, miután el is juttattuk a hazai és erdélyi fontosabb könyvtáraknak, gyűjteményeknek 1-1 példányát, a többi könyvekkel együtt.

Bevonulás a templomba

A mise résztvevői

És természetesen a Szamosújvári Örmény Katolikus Plébánia könyvtára számára is átadtuk, melyet *Szakács Endre* plébános ott a pincében át is vett tőlünk. (Hálából az ARMENIA 5 példányát kapta meg a plébánia, miután a hiányzó 7 évkönyv kölcsönadásával a teljes sorozatot tudtuk általa megjelentetni.)

Nem maradt el a Fővárosi Örmény Önkormányzat szerény adománya sem (20 e Ft), amelyet minden évben a búcsú költségeire szavaz meg a fővárosi testület.

Indulás előtt még megtekintettük az Örmény Katolikus Gyűjtőlevéltárat, amely most már egy helyen fogadja a kutatókat, hiszen nemcsak Szamosújvár és Erzsébetváros hiánytalan levéltári anyaga, de Gyergyószentmiklós és Szépvíz megma-

Agapé

radt anyaga is összegyűjtve bizonyítja az erdélyi örmények több, mint 350 éves történelmét, egészen a betelepüléstől.

Örömmel tölt el, hogy az Örmény Katolikus Gyűjtőlevéltárról „*Örmény idő-kapszulák*” címmel nagyszerű ismeretterjesztő filmet készített *Jakabffy Tamás, Kötő Zsolt, Miholcsa Gyula* és *Tárkányi László*, mely remélhetőleg nemsokára bemutatható lesz a klubban is.

Szerénység nélkül mondhatom, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, a Fővárosi Örmény Önkormányzat és a Budapest II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat, az általam elnökölt testületek, a Gyűjtőlevéltár projektet is 300 e Ft-tal támogatták a 3 nyelvű levéltári repertórium kiadása támogatásával, mint ahogy ugyan-csak 300 e Ft-tal támogatták az erzsébetvárosi Örmény Katolikus Egyházközség könyvtára katalógusának kiadását is. Mindkettő az Örmény könyvnyomtatás 500. évfordulójára szervezett „*Örmény könyvkultúra a Kárpát-medencében*” c. nagy nemzetközi kiállítás kiadványa lesz 2012-ben.

Agapé

Örmény ünnep

Minden hazaérkezőt asztalhoz ültettek a szamosújvári örmény katolikus búcsún

Világosító Szent Gergely, az örmények apostola tiszteletére július 9-én, szombaton délelőtt 11 órakor tartották a szamosújvári örmény katolikus székesegyházban a búcsús szentmisét. Jelen voltak az erdélyi örmény katolikus közösségek és plébánosai: a házigazda és egyben örmény katolikus általános helynök *Szakács Endre*, az erzsébetvárosi Árpád-házi Szent Erzsébet örmény szertartású templomot Medgyesről el látó *Babota Tibor*, a szépvízi *Gábor Zoltán*, valamint a búcsú szónoka, *Szilágyi Lőrinc* Gyergyószentmiklósról.

Jöttek ugyanakkor Kolozsvárról, Désről, Marosvásárhelyről, és távolabbról: Budapestről, Ausztriából, Kanadából. A hagyományos örmény (nem katolikus) közösségek képviselőit egy autóbuzsnyri vendég érkezett Románia déli részéről, a bukaresti kiüldöttségben, mint évek óta mindig, *Varujan Vosganian* volt pénzügyminiszter és édesanyja is ott volt. Utóbbi szomorúan mesélte a búcsút követően, mennyire meggyengültek a gyökerek, az új generáció, még az ő unokái sem ápolják úgy a hagyományokat, mint azt az ő nemzedéke tette.

A szentmise hagyományos örmény énekeit (Der Vorhormja, Szurp, szurp, Háj Mer) a helyi kórus szólaltatta meg (vezetőjük *Molnár Annamária*). Az orgonánál a város szülöttje, *Nits Péter* kísérte a kórust és az áldozás alatt szólót éneklő, a pályafutásáért a kolozsvári Magyar Operában nemrég ünnepelt *Köpecziné Kirkósa Júliát* s *Molnár Máriát*. Ekkor járult első szentáldozásához *Kádár Éva Andrea* marosvásárhelyi negyedikes, aki (szülei ösztönzésére) örmény gyökereire tekintettel tartotta fontosnak ezt a jelképes értékű gesztust.

Szakács Endre helynökként megtudtuk, az idén máshová szólította a kötelesség az örmény katolikus kormányzót, *dr. Jakubinyi György* érseket. Az erdélyi örmény katolikusok helynöke a Vasárnap kérdésére azt is elmondta: az idén a szokásos búcsús churutos ángázdásbur levesbe 15200 fülecske készült – kétszázal több, mint tavaly – elkészítésük elmondása szerint „két rövid délutánt vett igénybe”, a munkában részt vettek lányok, asszonyok, de a pap és a gondnok is. A szamosújvári búcsús ebéd különlegessége, hogy a hagyomány szerint a szentmisére érkező minden hívőt meghívnak, asztalhoz ültetnek a vendéglátó bőkezű szamosújvári örmény katolikusok. Az idén 380 vendéget ültettek le és szolgáltak ki, ennyien laktak jól. A kis közösség a hétköznapiakban is összetart, az ünnep ugyan nagy erőfeszítés, de megéri nekik. A résztvevőknek *dr. Issekutz Sarolta* három új, örmény témájú kiadványt ajánlott, s mindenki kézhez kaphatta az Erdélyi Örmény Gyökerek kis füzetét, valamint egy szép kiállítású kötetet az örmény egyházzól. A búcsú után az érdeklődők megtekinthették a nemrég létrehozott szakszerű örmény gyűjtőlevéltárat, amely immár a gyergyói, erzsébetvárosi, szépvízi és helyi iratokat tartalmazza.

Bodó Márta

(*Szabadság*, 2011. július 10.)

Búcsú Erzsébetvárosban

Dr. Jakubinyi György, gyulafehérvári érsek, örmény apostoli kormányzó

Augusztus 15-én Erzsébetvárosban kettős ünnepet ültek: 220 éve, 1791. június 29-én gr. Batthyány Ignác püspök felszentelte a templomot, s szintén 220 éve, augusztus 17-én halt meg a templomépítető örmény plébános, Karácsony János. A búcsús ünnepségen jelen volt az erdélyi örmény kormányzó, dr. Jakubinyi György gyulafehérvári érsek, a szentmisét celebrálta az örmény vikárius, Szakács Endre, a homíliát Lokodi Attila dettai plébános mondta. A szentmisén a szamosújvári örmény katolikus kórus énekelt, a szótól Kirkósa Júliától hallhatták a hívek.

A papi szolgáló

Az erdélyi magyar örmény közösségek küldöttei együtt ünnepeltek a kis létszámú helyi örmény közösséggel: a gyergyói, szamosújvári, szépvízi, csíki vendégek mellett érkeztek messzebből, Magyarországról is (Budapest, Székesfehérvár, Nyíregyháza, s köztük volt dr. Issekutz Sarolta, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke is, akinek családja Erzsébetvárosból származott el, és akinek minden erdélyi örménykatolikus plébániát támogató sokéves fáradozását dr. Jakubinyi György érsek úr külön is megköszönte), egy másik jelentős létszámú vendégcsoport a Regátból érkezett, vezetőjük Varujan Vosganian. El-

Az erzsébetvárosi búcsú résztvevői

jött Örményország bukaresti nagykövete, Hamlet Gasparian, és a kinevezett apostoli örmény püspök, Datez Hagopian

Körmenet a Mária-szoborral

Szamosújvári kórus a körmenetben

Jakubinyi érsek és Vicelár Mária, a templom gondnoka az agapén

A Kirkósa család, jobbról Kirkósa Júlia operaénekes

archimandrita is. A búcsús szentmise a helyi hagyományokhoz híven körmenettel zárult, amelyben fehérbe öltözött lányok vitték a porcelánból készült helyi Mária-szobrot.

Babota Tibor

(Vasárnap, 2011. augusztus 28.)

Helyreigazítás

A Pro Armenia Alapítvány (Szamosújvár) a Világosító Szent Gergely búcsúra megjelentette az **ARMENIA Magyarörmény időszaki szemle** idei első számát, értékes tartalommal.

A lap 19. oldalán jelent meg *Az örmény eredetű magyar nemesi családok története* c. cikk Puskás Attila tollából, amely tévesen közli, hogy a Kossuth-díjas gyógyszerész Issekutz Béla lánya az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke, dr. Issekutz Sarolta ügyvéd. Dr. Issekutz Sarolta édesapja dr. Issekutz János (1916–1996) kolozsvári, majd kúriai, Legfelsőbb bírósági bíró, jogtanácsos, ügyvéd, a XII. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnökhelyettese volt. Dr. Issekutz Béla (1886–1979) gyógyszerész, akadémikus és dr. Issekutz János közös, 18. századi ősük révén voltak egymásnak – halálukig ápoltan – szeretett nagybácsi, illetve unokaöccs. *M*

II. Kolozsvári Magyar Napok: egyszerűen nagyszerű!

A *Haáz Sándor* karmester által vezetett szentegyházi Gyermekfilharmónia fellépésével kezdődött el a Kolozsvári Magyar Operában a második Kolozsvári Magyar Napok rendezvénysorozata. A vasárnap esti megnyitón a konferenciáért ellátó *Sebesi Karen Attila* egy Kolozsvárhoz kötődő *Molnos Lajos* versrészlettel kezdte köszöntő beszédét, majd a rendezvény hagyományteremtő jellegét emelte ki. Az ünnepség végén az is kiderült: a rendezvénysorozatot megtisztelteli jelenlétével *Schmitt Pál*, Magyarország elnöke.

A megnyitó fénypontját képező hangverseny felemelő érzést nyújtott: dicséretre méltó volt a változatos repertoár, az ügyes kis szólisták (*Dániel Kinga, Lázár Attila, András Róbert*). *Haáz Sándor* karmester azonban nem csak a kórus és a zenekar teljesítményével lehet elégedett, hanem örömmel töltheti el az a tudat is, hogy munkája nem hiábavaló: több száz gyermeklelket tett fogékonnyá a komolyzene iránt.

Csodának tarthatjuk a magyar napokat *Gergely Balázs*, az EMNT közép-erdélyi régiójának elnöke beszédében kifejtette: a rendezvényt előkészítő több hónapos munka ellenére mégis nagy öröm volt annak közösségnek szervezni, amelyből származik. „Kolozsvárhoz a kincses jelzöt kapcsolták, ám ezek a kincsek nem annyira anyagi jellegűek, hanem a város ezeréves történelmében fellelhető eseményekben, személyiségekben keresendők. Kolozsvár 2020-ban úgy töltheti be Európa Kulturális Fővárosának tisztségét, ha kincseinket mindenki-

Haáz Sándor „gyerekei” ezúttal is elragadtatták a közönséget
Fotó: Rohonyi D. Iván

nek megmutathatjuk. Amikor az utóbbi hónapban olyan többségi viszonyulást éltünk meg, amely folyamatosan bántja és elbátortalanítja a kolozsvári magyarságot, csodának tarthatjuk a Kolozsvári Magyar Napokat” – hangsúlyozta *Gergely Balázs*.

Máté András Levente, az RMDSZ Kolozs megyei elnöke úgy vélekedett: a Kolozsvári Magyar Napok az összetartozás, a közös nyelv és hagyomány jelképe. „Büszke vagyok arra, hogy Mátyás király szülővárosa Erdély kulturális fővárosa. Ne hagyjuk azt, hogy a politikum felülírja a kolozsvári magyarság ér-

A magyarörmény kiállítás látogatói a Szabók bátyáján

A magyarörmény kiállítás látogatói a Szabók bátyáján

dekeit. Kolozsvár nem kisajátítható! Kolozsvár a miénk is!” – buzdított *Máté*.

Tőkés László, az Európai Parlament alelnöke beszédében a békességre intett, majd azt hangsúlyozta: a Mátyás király szoborcsoport elé elhelyezett Iorga-tábla, a Házsongárdi temetőbeli folyamatos sírgyalázások, a verespataki ciántechnológia bevezetése Európa tagadását jelenti. „Az erdélyi magyarságra kilencven éve tudathasadásos állapot telepedett rá” – hangzott *Tőkés*, majd nagyszerűnek nevezte a II. Kolozsvári Magyar Napokat, amelyet az RMDSZ, az EMNT, a történelmi magyar egyházak és a civil szervezetek közösen szerveztek meg, és ily módon a kolozsvári magyarok önazonosságának visszaadását szolgálja. Végezetül *Tőkés* a Gyermekfilharmónia vezetőjét, *Haáz Sándor* karmestert idézte, aki szerint minden fellépésük az elveszettnek hitt magyarságtudatot pótolja.

Kolozsvári magyarnak lenni különleges *Kelemen Hunor* művelődési miniszter, az RMDSZ elnökének beszédét *Sebesi Karen Attila* tolmácsolta. „Az összetartozás erősítése miatt a kolozsvári magyaroknak szükségük van erre a rendezvényre. A kolozsvári magyarok megérdemlik, hogy egy hétig az övék legyen a város! Ezt a rendezvényt a kolozsváriak szervezik a kolozsváriaknak. Legyenek ezek a napok politi-

kamentesek, hiszen azt, amit a kolozsvári magyarok akarnak, egyesek túlpolitizálják. A kolozsvári magyarok nem akarnak mást, csak itt élni, és kultúrájukat megőrizni!” – hangzott a miniszteri üzenet, amely így folytatódott: „Nem engedhetjük meg, hogy a felújított Mátyás király szoborcsoport és a Szent Mihály-templom közelében zajos eseményeket és sörfesztiválokat, továbbá zöldségpiacot szervezzenek. Értékeinkért, érdekeinkért még sokat kell tennünk.”

Szilágyi Mátyás, Magyarország kolozsvári főkonzulja beszédében arra összpontosított: kolozsvári magyarnak lenni különleges minőséget jelent. Elmondta: fejet hajt azok előtt, akik magyarságukat megtartották, és továbbadták utódaiknak. „A magyar közösségnek van mire emlékeznie. A magyar diplomácia, *vényen*

Szilágyi Mátyás főkonzul a magyarörmény rendezvényen

így az én feladatom az, hogy hallgassuk meg és értsük meg a kolozsvári magyaroknak a megmaradásuk érdekében tett kiállítását.” A főkonzul az egyszerűsített honosításról is szólt – amellyel, mint mondta, kilencvenéves adósságot törlesztenek a határon túli magyarokkal szemben –, végezetül pedig bejelentette: a Magyar Köztársaság elnöke, *Schmitt Pál* augusztus 21-én, vasárnap Kolozsvárra látogat. Az elnök megkoszorúzza a Szent Mihály-templom kertjében Márton Áron római katolikus püspök szobrát, majd részt vesz a száztagú cigányzenekar koncertjén.

N.-H. D.
(*Szabadság*, 2011. augusztus 16.)

„Kiállítászuhatag” a Bánffy-palotában

Maratoni kiállítás megnyitóval indult a II. Kolozsvári Magyar Napok rendezvénysorozat nulladik napja. Vasárnap délután négy órától öt különféle tárlat nyílt a Művészeti Múzeumban: Anyag és sors címmel Nagy István munkáit láthatják az érdeklődők; A kert erotikája címet viselő tárlat Simona Tănăsescu, illusztrációit sorakoztatja fel; az Apáczai Csere János Líceum diákjainak munkáit gyűjti egybe a Szülőföldem, Erdély; Hagyomány a divatban címmel az illyefalvi Rustika-ház ruhakiállítása látható, és Hyperion – Utazások, ébredések, találkozások címmel Sütő Zsolt vetített fotóit tekinthetik meg az érdeklődők a múzeum földszinti termében. A megnyitón Călin Stegorean múzeumigazgató különleges megtiszteltetésnek nevezte, hogy a Művészeti Múzeum adhat otthont a rendezvénysorozat nyitó eseményeinek.

Az egy héten át tartó rendezvénysorozat úgynevezett nulladik napján, vasárnap délután négy órától számos érdeklődő gyűlt össze a Bánffy-palota emeleti termében, hogy az öt kiállítást tömörítő nyitórendezvénynek részese legyen. Sajnos azonban a „kezdőakkordok” végül maratoni kiállítássá duzzadtak, az idő múlásával a közönség száma egyre csökkent, mire másfél óra múlva

Jobbról balra: Călin Stegorean, Fekete Emőke, László Noémi, Alin Tișe és Szilágyi Máttyás.

a „nyitómenet” leért a földszintre, hogy az oda elhelyezett két kiállítást is hivatalosan megnyissa, már háromnegyedével csökkent az érdeklődők száma.

A megnyitón Călin Stegorean, a múzeum igazgatója köszöntötte az egybegyűlteket, majd átadta a szót a Kolozs Megyei Tanács elnökének. Alin Tișe felelevenítette, hogy 1996-ban a helyi választások ideje alatt az RMDSZ az emberekbe és a sokszínű, multikulturális társadalomba vetett hitet tűzte ki szlogenjéül, majd „amikor 1997-ben bekerült a kormánykoalíció-

ba, attól kezdve ez a szlogen gyakorlatilag Románia kormányprogramjának részévé vált. Azóta fontos lépések történtek ez irányban, a mai esemény is ebbe a nagylélegzetű programba épül be. A II. Kolozsvári Magyar Napok ugyanennek a programnak a keretében zajlanak, rendkívüli jelentőségük van, hiszen emellett, hogy megismerhetjük a magyar kultúrát, hagyományokat, mind-

azt, amit a magyar közösség meg akar mutatni magából, egyben a párbeszéd lehetőségét is jelenti, a kultúra, illetve a mindennapi életünk egyéb területein is. Gratulálok a kolozsvári magyar közösségnek, azért, hogy ezt a hagyományt megőrzi, és ugyanakkor jelzem, hogy a Megyei Tanács, mint intézmény, nyitott a párbeszédre, a korrekt partnerségre a magyar közösséggel, ugyanúgy, ahogyan eddig is tettük”.

A múzeumigazgató ezt követően Fekete Emőkének, a Kolozs Megyei Tanács RMDSZ-es alelnökének adta át a szót, a

rendezvénysorozat lelkes szervezőjének nevezve őt. Fekete Emőke kiemelte: a megyei tanács az egyik legfontosabb támogatója a magyar napoknak. „A Kolozs Megyei Tanács hatáskörébe tartozó Művészeti Múzeum ismét központi szerepet vállalt a rendezvénysorozat keretein belül, immár bővített formában, hiszen az idén bevontuk a szervezésbe a csúcsai Octavian Goga Múzeumot, a Kolozsvári Népművészeti Múzeumot, a Filharmóniát, valamint a Megyei Könyvtárat is. Eredményként könyvelhetjük el, hogy sikerült szokást teremtenünk a Művészeti Múzeum életében, és immáron nem csak a magyar napok keretén belül tekintheti meg a közönség a múzeum raktári félhomályából kiemelt értékes, magyar vonatkozású műveket, hanem az év folyamán több jelentős kiállítás alkalmával

is láthatta ezeket. Az idei napok keretében Nagy István festői munkásságán keresztül szeretnénk tudatosítani a közönséggel, milyen értékes művek birtokosai vagyunk. Bízom benne, hogy hamarosan elkezdhetjük a múzeum anyagtárában található művek restaurálását, ezáltal pedig még jobban megismerjük közösségünk értékeit”, hangsúlyozta a megyei alelnök asszony. Ugyanakkor köszönetet mondott Călin Stegorean múzeumigazgatónak az együttműködésért és a támogatásért, mint mondta, az ő hozzáállása és a múzeumi személyzet segítségével nélkül nem kerülhetett volna sor a megnyitóra.

Az eseményen felszólalt még László Attila alpolgármester, illetve Szilágyi Mátyás Magyarország főkonzulja.

(köllő)

Hagyomány a divatban – az illyefalvi Rustika-ház kiállítása

Kovácsna megyei művészek alkotásain keresztül alkothattunk képet a divat és a hagyomány ötvöződéséről a Bánffy-palota földszinti kiállítótermében az illyefalvi Rustika-ház bemutatkozása során. Az egyik teremben a népi ihletésű ruhák és szőttesek, a másikban pedig ki-mondottan elegáns női és férfi ruhák láthatók.

A kiállító nevében ifj. Kalamár György (magyarörmény – szerk.) ismertette a ház tevékenységét. – A Rustika-ház alkotóműhely Simó Júlia vezetésével 1993-ban azzal a fő céllal jött létre, hogy az erdélyi nemesi, polgári és népi viseleteket, valamint szőtteseket stilizálja, napjainkban is hordhatóvá tegye. A

népi viseletek felelevenítése már az Osztrák–Magyar Monarchia idejében is divatos volt, ám fénykora a két világháború közötti időszakra tehető. A mozgalom azonban a mai napig tart – magyarázta ifj. Kalamár György.

Személyes élményét elevenítette fel Simó

Júlia, a Rustika-házból kikerülő ruhák egyik alkotója: több évvel ezelőtt, már kolozsvári egyetemi hallgatóként is nem egyszer gondolt arra, hogyan éltek egykor a palota lakói „Tőlük ihletődve mutathatom be most ezeket a ruhákat, amelyek ma is viselhetők” – mondta a szakember.

A kiállítás augusztus 28-ig látogatható.

(N. – H. D.)

Hogyan öltözködött szépanyánk?

Két- háromszáz évvel ezelőtt a szoknya nem az volt, a mi a ma. A tizenhatodik században a ruha mindig ugyanabból a szövetből készült és a derekat a szoknyához varrták. Ez a divat a tizenhetedik század első éveiben változott meg; a vállat azonban, ha más szövetből készült is még mindig a szoknyához varrták.

Nem sok idő múlva belátták ennek a divatnak a célszerűtlen voltát és a vállat a szoknyától függetlenül, külön darabnak varrták, hogy változtatni lehessen. Akkor lett szükségessé a szoknyakötő is. Thurzó Ilona számára 1614-ben már hat szoknyakötőt vásároltak. 1620 után a vállat önálló, külön darabban készítették.

A szoknya egyöntetű formája a tizenhetedik század első éveiben kezdett megváltozni. A hosszú sleppes, kerekaljú, kurta és rövid szoknya, hol egy időben, hol egymás után kezdik meg a lenni, vagy nem lenni harcát. A rövid és kurta szoknya között minden bizonnyal volt valami különbség. A rövid szoknya, a leltárak tanúsága szerint, nem lehetett egyéb, fél felsőszoknyánál, a melyet a földig érő alsó, hosszú kerek aljú, vagy kurta szoknyára borítottak s ezt földig terjedő, vagy azon felül. Az ilyen rövid felső szoknyát másféle kelméből varrták, mint az alsót és a színe is más volt. Mindezt a szoknyaformát egyaránt használták viselő-, vagy dísz-öltözetnek.

A dísz-ruha főkelléke a nehéz és értékes szövet volt drága hímzéssel ékesítve, a melyet gyönggyel, kalárral, vagy drágaköves boglárával tarkítottak. Elterjedt voltánál fogva az első helyen a gyöngyös-szoknyát kell említeni. A Thurzó-leányoknak színre, díszítésre egyforma gyöngyös szoknyáik voltak. A szoknya meggyászú, sima bársonyból készült s alján két, az elején négy

rend gyöngyös prémmel volt megrakva. A kalárral díszített szoknyának egy nagyon szép példánya, melyet hajdanta Esterházy Orsolya viselt, a mai napig megmaradt. A vont-arany szoknyát alig kellett volna díszíteni, mert a gyöngye már magában véve is elég fényes és értékes; de azért alig van olyan vont-arany szoknyáról való említés, a mely ne lett volna paszománttal, tűzéssel, prémmel, vagy arany-szövessel díszítve. 1684-ben Varkóczyné az egyik ilyen szoknyája aljára három rend bársonyt, a másikkal meg bársonyprémet varratott.

A bársony különböző fajából is díszes öltözetet készítettek. A tar-bársony nem volt valami nagyon kapós; annál nagyobb kelete volt a sima bársonynak. A virágos bársonyt is nagyon kedvelték; mégpedig kétféle használtak: az egyikbe a virágot másféle színű selyemmel, arany- vagy ezüst fonállal szőtték; a másik egyszínű maradt. A nehéz selyemkelmék között a kamukának több fajtáját ismerték és használták. Például a tündöklő kamukát, a mely kék-, vagy többszínű selyemből akképp lett szőve, hogy a világosságnak tartva: az egyik, vagy a másik színt játszotta. A kamuka tulajdonképpen egyszínű, nehéz, virágos selyemkélme volt, a mely az egész országban nagyon el volt terjedve.

Atlaszruhát talán még többet viseltek, mint kamukát. Legjobban szerették az egyszínű, sima atlaszt. Ünnepi ruhára még nagyon kedvelték a drága gránát- és selyem posztót, a viselőruhát leginkább angol és a ráfisa-posztóból varrták.

Az ujjas szoknyához annyira szükséges bordás derekat, úgy látszik, a tizenhetedik század első éveiben kezdték használni. A korcsvány-nak, vagy korczány-nak nevezett fűző eleinte nem volt külön ruha-

darab, hanem elől, vagy hátul a bordás derekhoz volt varrva s a mikor ennek segítségével a vállat összefűzték: beborították s azután a ruha kelméjét aranyozott, vagy ezüst gombocskákkal begombolták. Idővel a korczányból fejlődött a váll alatt lévő külön mellfűző. Külön azonban a tizenhetedik század közepe előtt alig viselték.

Erre az időre esik az is, a mikor a vállat és a ruhaderekat halcsonttal kezdték bordázni. Az az újítás gyorsan terjedhetett, mert Zrínyi Ilonának regéci várházában már nagy készlete volt belőle.

(Megjelent: *Armenia, magyar-örmény havi szemle, 1905*)

Új alkotással gazdagodott a Szervátiusz Gyűjtemény

Új, eddig ismeretlen rejtekhelyen lappangó alkotással gazdagodott a kolozsvári belvárosi katolikus plébánia épületének udvarán tárolt Szervátiusz Gyűjtemény.

A helyreállított *Hét vezér* című, mészknográfúsának, *Banner Zoltán* művészettörténetéből faragott kompozíciót mutatták be az egybegyűlteknél. A feltehetően soha ki nem állított, valószínűleg egy kilátásba helyeztet megrendelés, illetve pályázat számára készült tanulmányt, amelyről *Szervátiusz Jenő* annak idején még első mo-

nográfúsának, *Banner Zoltán* művészettörténetéből faragott kompozíciót mutatták be az egybegyűlteknél. A feltehetően soha ki nem állított, valószínűleg egy kilátásba helyeztet megrendelés, illetve pályázat számára készült tanulmányt, amelyről *Szervátiusz Jenő* annak idején még első mo-

Banner Zoltán (balról) és Dési Károly (Szabadság, 2011. aug 16.)

Örménymagyarok Kincses Kolozsvárért – Kincses Kolozsváron régen és ma

E címmel nyílt kiállítás Kolozsváron a Szabók bástyájában augusztus 17-én a II. Kolozsvári Magyar Napok keretében. A megnyitón *Bulbuk Márton István* csfkszeredai vállalkozó tartott előadást, a Szabók bástyájának és a Sapientia egyetem rektorátusának otthont adó Bocskai-háznak a helyreállítási munkálatairól

beszélt. Ezután *Merza Gyula* két verse hangzott el, *Vitus-Bulbuk István* református lelképásztor szavalt, *Bulbuk Éva* pedig örményül imádkozta el a Miatyánkot és az Üdvözlégy Máriát, amit a közönség meghatottan, felállva hallgatott.

(*Agnus*)
(*Vasárnap, 2011. augusztus 28.*)

Örménymagyar értékek a Szabók bástyájában

Fényképkiállítás, versek, gitárjáték, könyvek, örmény emléktárgyakat bemutató tárlat várta mindazokat, akik tegnap délután ellátogattak a Szabók bástyájába a Bálint Tibor Baráti Társaság által szervezett rendezvényre. Az egybegyűlteket *Egyed Emese*, a társaság elnöke köszöntötte, elmondva: azért vállalták magukra az esemény megszervezését, mert Bálint Tibort – akinek szellemisége jegyében tevékenykednek – az életöröm keresése jellemezte, és akik részt vesznek az eseményen, azok ezt az életörömöt, a közös együttlét örömét keresik.

Bulbuk Márton István örménymagyar restaurátor az *Örménymagyarok Kincses Kolozsvárért – Kincses Kolozsváron régen és ma* című kiállítás fotóit mutatta be röviden, amelyek a bástya és a Bocskai-ház helyreállításának folyamatát követik nyomon. A szakember ejtett néhány szót az épületek történelmi hátteréről, de a tulajdonképpeni restaurálási munkálatokról is beszélt. A Bocskai-ház felújítását 2004-ben fejezték be, míg a Szabók bástyáját 2009-ben – előbbi egy felsőoktatási intézményt fogadott be, – a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemet – a másik pedig kulturális központként működik két éve.

Kötő József képviselő, színháztörténész ez utóbbi minőségében értékelte az örménymagyarországi értéktérítő tevékenységét. Elmondta: a magyar nemzeti színház bölcsője Kolozsváron volt, itt dolgozták ki azt a színházzószemléletet, amely a színhá-

Egyed Emese

Bulbuk Márton István

szás alapjává vált. Az örmény temperamentumnak, művészi hajlamnak, értékteremtő képességnek is jelentős szerepe volt a színháztörténelem alakulásában. A színháztörténész az örménymagyar színészek tevékenységét értékelte röviden, de megemlítette *Korbuly Bogdán* kolozsvári tehetős bankár nevét is, aki szívügyének érezte a kultúra és ezen belül a színházművészet támogatását.

Szilágyi Mátyás főkonzul beszédében kifejtette: a magyarság ereje sokszínűségében rejlik, és a több nemzetiségű identitás felvállalása is ezt a sokszínűséget gyarapítja.

Issekutz Sarolta, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke elmondta: az örmény kultúra több mint hat-ezer éves, 1239-ben jöttek el az örmények az őshazából és 1672-ből menekültek Moldvából Erdélybe, ahol hozzájárultak a polgárosodó társadalom kialakulásához. Az egyesület elnöke fontosnak tartotta megemlíteni, hogy az örmé-

Bálintné Kovács Júlia és Kötő József

dr. Issekutz Sarolta

nyek nem csak saját anyagi gyarapodásukat tartották szem előtt, hanem egész közösségük boldogságát is szolgálták. „Magyarrá akartak válni, mert itthon érezték magukat Erdélyben, de mindvégig megőrizték vallásukat, szokásaikat” – mondta Issekutz Sarolta. „Fontos, hogy feltárható értékeinket megmentsük, ezért van jelentős szerepe az általunk kiadott köny-

veknek” – tette hozzá, majd röviden ismertette az *Örmény eredetű magyar nemzeti családok genealógiája, és a Délvidéki örmény nemesek – Elemér – Écska – Nagybecskerek* című könyveket, illetve az *Armenia* havi szemle 1887–1907 DVD-kiadványát.

(*décsi*)

(*Szabadság, 2011. augusztus 18.*)

Az előadás közönsége

Erdély legrégebbi templomát tárták fel Gyulafehérváron

A gyulafehérvári római katolikus székesegyház előtt kutató régészcsapat dr. Daniela Marcu Istrate vezetésével 2011. április 13-án jelentette be: a székesegyház előtti téren, a mostani főkaputól 24 méterre, templomromra bukkantak. Az időközben két szakaszban (április–május, valamint június–augusztus) elvégzett feltárás nyomán bizonyossá vált: a templom a 10. században épült, ily módon ez Erdély legrégebbi temploma, va-

lószerűleg a Konstantinápolyban megkeresztelkedett Gyula alapítása. Ezt valószínűsíti a templom most feltárt alaprajza: a hajó négyzet alakú, a középrészen négy, a kupolát vagy kis tornyot tartó oszloppal, görög keresztet rajzol ki, ez a bizánci építészetre jellemző. Ezt a bizánci típusú templomot még 1200 előtt, valószínűleg 1050-ben, a római katolikus, immár nyugati típusú székesegyház építésének elkezdésekor lebontották.

A templomhajó régészeti kutatása június 14-én kezdődött és ez év augusztus 13-án fejeződik be a tervek szerint. Az ásatás augusztus 20-áig nyitva marad, majd lefedik. A templom falainak a vonalát jelezni fogják a felszínen.

Meglepő látvány fogadta a látogatót augusztusban a gyulafehérvári székesegyház felé menet: miután az útjavítással járó akadályokon átjutott, a püspöki palota melletti gödrökben hajlongó, lapátoló emberekre figyelhetett fel. A gödrök mélyére nézve igazi lelkiyakorlatos

kérdések merültek fel a lelkében, amint a több száz éves csontvázakra pillantott. Mi történt ott, s miért is kellett az egykori temető sírjait most feltárni?

Minderre kínáltak választ az augusztus 5-én, pénteken de. 9 órakor a gyulafehérvári érseki palotában tartott sajtótájékoztatót a szakemberek: dr. Dana Marcu Istrate régész és Szász János gazdasági igazgató. Lényeges és szenzációs leletre bukkant ugyanis a régészcsapat, még ez

év tavaszán, de az áprilisi sajtótájékoztatót még csak a feltételezéseiket tudták megosztani az érdeklődőkkel.

Most a munkálatok nyomán bizonyossággal állítják: Erdély legrégebbi templomát találták meg. Az alapos és szakszerű feltárás során mintegy 400 sírt vizsgáltak meg, nagyon sok lelet (pénzermék, csatok, cserépek) került felszínre, amelyek feldolgozása a későbbiekben történik majd. A leglényegesebb és egyben szenzációs lelet azonban maga a még bizánci mintára épített templom. Az ún. egyszerű görög kereszt alaprajz típus, amelyet az ásatás során feltártak, a bizánci építészetre jellemző, és valószínűsíti a templom 10. századi, Gyula fejedelem konstantinápolyi (még keleti rítus szerinti) megkeresztelkedését követő eredetét.

A lelet szenzáció voltát hangsúlyozta a sajtótájékoztatótán Hegedűs Csilla államtitkár is, aki amellet, hogy megerősítette a kulturális minisztérium és Kelemen Hunor miniszter ígérését, miszerint

támogatni fogják a munkát, elsősorban a régész szakember rendkívül alapos, kiváló és Romániában nem túl gyakran látható szintű munkáját méltatta, valamint az érsekség képviselőjének, Szász Jánosnak gratulált a római katolikus főegyházmegegye igaz patrónusi melléállása miatt.

Mint azt Márton Judit műemlékvédő szakmérnöktől, a főegyházmegegye egyházművészeti és építészeti irodájának vezetőjétől megtudtuk, a sajtótájékoztatót megelőzően szakmai tanácskozás volt az érsekségen, amelyen Jakubinyi György érsek, Szász János gazdasági igazgató, Marton József egyháztörté-

nész, Dana Marcu régész és Márton Judit mellett részt vett Benkő Elek magyarországi régész és Kovács András művészettörténész. A szakemberek elismerésüket fejezték ki a feltárás szakmaiságáért, és a történeti leletet ők is méltatták. Az ásatást részben a gyulafehérvári érsekség finanszírozta, a munkálatok teljes finanszírozását a Román Kulturális és Örökségvédelmi Minisztérium mellett a Magyar Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium ígérte.

A sajtókonferenciát követően Szász János gazdasági igazgató tájékoztatót arról, hogy az előző nap szakértő vendégei, Benkő Elek és Kovács András véleménye egybehangzóan az, hogy Dana Marcu kiváló, objektív szakmai munkát végzett, sőt, ő radikálisabb a lelet időmeghatározásában, náluk is korábbra keltezi a templomot. Egy korábbi elképzelés ugyanis az volt, hogy a székesegyház keresztelőkápolnája az első, bizánci templom maradványa – ez a fel-

tételezés most megdőlt... Kérdésünkre, hogy mindezt a korábbi, itt végzett ásatások miatt nem mutatták ki, Szász János elmondta, az 1970-es években a Radu Heiter által vezetett ásatások szakszerűségét a román szakértők is megkérdőjelezték, állítva: az felületes munka volt... Ezt aláhúzza Răzvan Theodorescu akadémikus Dana Marcunak írt elismerő levele is.

A gyulafehérvári érsekség gazdasági igazgatója tájékoztatót a továbbiakról: a leletek és a feltárt templomrom sorsáról. Mint elmondta, a leleteket tisztítani és konzerválni, valamint feldolgozni

kell, ami további anyagi ráfordítást és munkát igényel. „Tíz éve itt nagyon sok lelet került elő, ez gazdagítja a korábbi anyagot. Számításunk szerint a bukaresti múzeumban is lesz egy kiállítás a gyulafehérvári

ásatásokról, ugyanazt a kiállítást viszszük el, amit Budapesten, Esztergomban is bemutattunk, természetesen már kiegészítve a mostani ásatás eredményeivel.” A templomrom jövőjéről Szász János elmondta: a terv szerint lefedik majd földdel, betemetik, fölötté zöld övezet lesz, benne 20-30 centis magasságban futó fal fogja jelezni az eredeti templom helyét, azt, ami alul van, s a megfelelő kiírások mutatják majd be, ismertetik a tudnivalókat. Nincs lehetőség üveggel lefedni a területet, mert a falak állapota nem megfelelő erre. Ez a magyar szakemberek véleménye is: elegánsabb így bemutatni Erdély legrégebbi templomának történetét.

Bodó Márta
(Szabadság, 2011. augusztus 18.)

Drd. Kálmán Attila (Marosvásárhely)

Örmény származású magyar főnemesi családok és rokoni kapcsolataik más főnemesi családokkal

Az örménység már a középkortól jelen van Erdélyben, tömeges letelepedésük azonban csak a XVII-ik század végére tehető. Letelepedésüktől kezdve folyamatosan kaptak/szerztek nemesi címet. A nemesi és főnemesi családokat tárgyaló genealógiai munkák hat olyan örmény származású főnemesi családról tudnak, amelyek magyar főnemesi címet szereztek. Ezek a Markovits, Karátsonyi, Papp, Lukács, Dániel, Kiss családok. Tudomásunk szerint a hat családból ma már csak háromnak (főnemesi ágaiknak) – Markovits, Lukács, Dániel – vannak leszármazottai.

Ennek a kis cikknek a célja rövid kis család történeteket felvázolni, kitérve azokra a rokoni szálakra, amelyek ezen családok tagjait más főnemesi családokhoz fűzték.

Kronológiai sorrendben, a legkorábban főnemesi címet szerzett család a **Karátsonyiak** nemzetsége. A család talán a legismertebb örmény származású főnemesi család. 1749-ben szereztek nemesiséget Szamosújváron lakó kereskedő őseik. 1858-ban birodalmi, majd pedig 1874-ben magyar grófi rangot nyertek. A grófi ág és a család vagyonának alapítója Karátsonyi Lázár (Deodat és Lázár Mária fia), Torontál vármegye alispánja és országgyűlési követ. Habár a család ekkor még nem rendelkezik főnemesi címmel, Lázár mindkét gyerke főnemesi családokkal köt házasságot.

Drd. Kálmán Attila

Így leánya, Mária Magdolna gróf KEGLEVICH Tamás (1769–1850; Keglevich József fia; a Keglevich család 1646-tól báró, 1687-től gróf) felesége lesz, fia Lajos pedig az osztrák STARHEMBERG grófi család sarját, Máriát vette feleségül. (S. Xavér Ferenc és gróf Neipperg Mária leánya; a család 1643-tól birodalmi gróf.) Ebből az utóbbi házasságból származott a család főnemesi címét szerző Guido (teljes nevén: Guido József Gottlieb István Lázár Lajos Ágost). Guido a „grand seigneur” típusú megtestesítője. Politikus, műgyűjtő, zenekedvelő, nagybirtokos, mecénás. Császári és királyi kamarás, valóságos belső titkos tanácsos, főrendiházi tag, több rend nagykeresztjének a birtokosa, országgyűlési követ. Alapítványai is hírnevet szerzett magának a XIX. század második felének monarchiájában. Irodalmi, jótékonyági alapítványok köthetők nevéhez. Az 1858-ban tett alapítványának köszönhetően a Magyar Tudományos Akadémia kétevente tudta jutalmazni a benyújtott pályamunkák közül a legjobb színdarabot, 1881-ben létrehozott alapítványának a célja pedig vagyontalan, de jó erkölcsű leányok „megfelelő” kiházasítása. Budapesten, a Krisztina körúton építette fel kastélynak beillő palotáját, amelyben világhíres műgyűjteményét helyezte el. (A gyűjteményt később elárverezték, a palota pedig lebontásra került 1938-ban.)

Marczibányi Annával (1831–1876; M. Lőrinc és Kállay Antónia leánya) kötött házasságából kilenc gyermeke született. Majdnem kivétel nélkül kitűnő házasságokat kötöttek. A kilenc gyerek közül Guidobaldina fiatalon hunyt el, Camillo pedig nem nősült meg.

Vesztünk egy pillantást a többi gyerek házasságára:

Adrienne (1853–1878) és **Melanie** (1855–1894) két ZICHY testvérhez ment feleségül – gróf Zichy Lipót és gróf Sztáray Mária fiaihoz – (a Zichy család 1655-ben kapott bárói, majd 1679-ben grófi rangot). Melanie 1871-ben lett Zichy Géza (1849–1924) felesége, Adrienne pedig 1872-ben ment férjhez Zichy Sándorhoz (1843–1881). Gróf Zichy Géza császári és királyi kamarás, valóságos belső titkos tanácsos, a magyar főrendiház tagja, az MTA tiszteletbeli tagja, a Zeneakadémia elnöke, a Magyar Királyi Operaház intendánsa, zeneszerző, félkarú zongoraművész, Liszt Ferenc tanítványa, majd barátja (akit többször látott vendégül birtokain). Sikeres zenei pályafutása volt, előadóművészként körbeutazta Európát.

Irma (1865–1889) 1887-ben feleségül ment egy szomszédos Torontál vármegyei birtokos család tagjához, báró PIRET de BIHAIN Lajoshoz (1862–1910) – P. Béla és báró Orczy Leona fia (a család belga eredetű; bárói rangjukat és magyar indigenátust a XIX-ik század elején szereztek), császári és királyi kamarás, főhadnagy, a magyar főrendiház örökös tagja.

Ilma (1867–1949) 1888-tól gróf KEGLEVICH Gyula (1855–1950) felesége – K. Gyula és báró Orczy Georgina fia. Császári és királyi kamarás, Heves vármegye főispánja (1914–1918).

Iona (1870–1945) 1893-tól gróf ZICHY Károly felesége (1864–1918) – Z. László és

gróf Széchenyi Ernesztina fia. Császári és királyi kamarás, lovaskapitány.

A fiuk közül **Aladár** – többszöri országgyűlési képviselő a szentgyörgyi (Torontál vármegye), majd a szamosújvári kerületben – Elek Margittal kötött házasságából (1883) három leány született: Irma, Margit és Gabriella. **Gabriella** hajadonként halt meg, míg Irma és Margit rangjukhoz méltó házasságokat kötöttek. **Irma** 1909-ben gróf CHAMARÉ-HARBUVAL Félix (1868–1936; bárói címet 1727-ben, grófi rangot pedig 1751-ben szereztek, magyar honfúsítást 1776-ban) felesége lett. **Margit** (1884–1960) pedig 1916-ban gróf CZIRÁKY László (1876–1935; C. Antal és gróf Esterházy Alice fia, a család 1620-tól báró, 1723-tól gróf) – császári és királyi kamarás felesége lett. Második férje gróf CSEKONICS Gyula (1875–1957; Cs. Endre és gróf Cziráky Konstancia fia).

A második fiú **Jenő** (1861–1933) – több éven keresztül a zichyfalva-i kerület országgyűlési képviselője – 1867-ben vette feleségül gróf Andrássy Karolinát (1865–1937, gróf A. Manó és gróf Pálffy Gabriella leánya, a család 1676-tól bárói és 1766-tól grófi címet visel). A párnak nem születtek gyerekei, ezért Jenő testvérenek, Ilmának Keglevich Gyulától született egyik fiát, **Imrét** (1897–1964) fogadták örökbe, aki 1933-tól a buzini gróf Karátsonyi nevet viselte.

Főnemesi rangjuk megszerzésének sorrendjében a **Dániel** család következik. A Dánielek nemeslevelüket 1725-ben szereztek, majd egyik tagjuk kiváló munkásságának köszönhetően emelkedtek főnemesi rangra. Dániel Ernő (1843–1923), Dániel János, országgyűlési képviselő, Torontál vármegye alispánja és Kiss Augusztina fia. Tanulmányait Temesváron és Budapesten folytatta. Ügyvédi diplomát szerez és Temes vármegye különböző hivatalaiban tölt be

funkciókat. Politikai karrierje 1870-ben kezdődik, amikor a begaszentgyörgyi kerületben országgyűlési képviselő lesz. Élete folyamán ezen kívül Nagybecskerek városát, majd pedig a pancsovai kerületet fogja képviselni az országgyűlésben. Szervezője a nagybecskereki ármentesítő társulatnak, a nagykikinda–nagybecskerek vasútvonalat építő társaság igazgatósági elnöke, részt vesz a Tiszavölgyi társulat megalakulásában. 1895-ben kereskedelemügyi miniszternek nevezték ki. Minisztersége alatt fejezték be a Vaskapu munkálatait. 1896-ban megkapta a valóságos belső titkos tanácsosi és a bárói rangot, a főrendiház örökös tagja lett. Az ezredévi ünnepségeket szervező bizottság elnöke. 1899-ben lemondott miniszteri állásáról.

Házasságából Cséry Szerénával két fia született: Elemér (1874–1948) és Tibor (1878–1951). Tibor báró apja nyomdokain haladva jogot végzett Budapesten, több külföldi utazást tett. 1902-től többször a dési kerületet képviselte a Parlamentben. Ugyanakkor sportemberként – főleg teniszszóként – is hírnevet szerzett magának. 1906-ban feleségül vette Neuman Margitot, Neuman Dániel és Fürst Mária leányát. (A Neuman család 1913-ban bárói rangra emeltetett). A Neuman-ok zsidó származású nagyiparos családja fontos szerepet töltött be Arad város kulturális és gazdasági életében. Dániel Tibor és Neuman Margit házasságából született Tibor fiúk, aki feleségül vette egy másik híres zsidó származású család tagját, báró Schossberger Zsófiát (Tornyai-Schossberger Lajos és Feldheim Ilona leányát; a család ezen ága 1907-ben nyerte el a bárói címet).

A sorrendben következő családról könyveket írtak és ugyanannyi könyvet lehetne még írni. Az eleméri és ittebei Kiss családról van szó. Tagjai közül talán a legis-

mertebb, Ernő az 1848-49-es szabadságharc tábornoka, aradi vértanú. De miniket itt a család főnemesi címet szerzett tagjai érdekelnék. Nincsenek sokan. A családból 1911-ben szerzett bárói rangot Kiss Antal követtségi tanácsos. Talán azonban érdekes lenne Antal báró szüleinél egy kis kitérőt tenni. Édesapja, Miklós (1852–1909) császári és királyi konzul, édesanyja pedig Katharina Schratt (1853–1940) udvari színésznő. A házasság nem volt boldog. A házaspár az 1880-as évektől külön élt egymástól. Katharina Schratt a bécsi Hofburgtheater ünnepelt színésznője volt, aki Ferenc József császár és király kedvese lett („a barátnő”) Erzsébet császárné és királyné tudtával és támogatásával.

A következő családok, amelyeket megemlítnék, majdnem egy időben kapták főnemesi címüket. A Lukács család 1912. december 17-én, a Pap család pedig 1912. december 26-án.

A **Lukács** család képviselői 1762-ben kaptak nemesi címet, de bárói rangra csak 1912-ben emeltettek. A címet Lukács György (1865–1950) szerezte meg. Szülei György (1820–1892) Nagyvárad országgyűlési képviselője, belügyminiszteri államtitkár, a Szent István rend lovagja (1879) és Tar Krisztina. Nagyon fiatalon kezdődött politikai karrierje: 1887-től 1897-ig belügyminiszteri szolgálatban állt. A legfontosabb törvénytervezet, amely nevéhez köthető, az anyakönyvezés bevezetéséről szóló törvényjavaslat, miután azzal bízták meg, hogy a különböző anyakönyvezési formákat tanulmányozza. Szaktudásának köszönhetően 1895-ben a Belügyminisztérium anyakönyvi ügyosztályának az élére került. További lépést jelentett karrierjében 1897-es kinevezése Békés vármegye főispánjának, majd 1901-ben Hódmezővásárhely főispánja is lett egy időben. A két fő-

ispánságot 1905-ig viselte, amikor vallás és közoktatásügyi miniszternek nevezték ki a Fejérváry kormányban. Csak rövid ideig viselte a tisztséget, 1906-ban lemondott. Nevéhez több kórház, menhely, iskola alapítása/támogatása fűződik. Főleg a tüdőbetegség terjedésének megfékezésére fordított erőt, szanatóriumok, menhelyek létesítésével. 1910-ben Gyula városa képviselővé választotta (1918-ig), majd ugyancsak Gyulát képviselte az új Nemzetgyűlésben, majd Országgyűlésben 1922–1931 között.

1900-ban feleségül vette báró Perényi Marjorie-t (1875–1949; P. Péter országgyűlési képviselő és Újhelyi Ilona leánya). A Perényi család 1632-ben szerzett bárói rangot, sőt Perényi Imre nádor 1517-ben birodalmi hercegi rangot is kapott.

Lukács György és Perényi Marjorie házasságából három fiú született. A legnagyobb György (1903–1988) a bárói rang mellett a Perényi nevet is felvette, ezért ezt az ágat Perényi Lukácsként tartják számon. György több évig az AEÁ.-beli Albany-i Egyetem Történelmi és Politikai Tudományok tanszékének professzora volt. Felesége báró Rudnyánszky Mariella. (R. Sándor és báró Pongrácz Sarolta leánya; a család 1773-tól viseli a bárói rangot). A második fiú, Miklós a zenei karriert választotta. Karmester lett és több évig a Magyar Opera igazgatója. A harmadik fiú, Sándor a Magyar Pénzügyi Központ tisztviselője, mezőgazdász.

Ahogy már említettük ugyanabban az 1912-es évben egy másik örmény származású politikus is megkapja a bárói rangot. **Pap Gézaról** (1864–1934) van szó, aki Pap Simon, Torontál vármegye törvényhatósági és közigazgatási bizottsági tagjának és Simai Annának a fiaként látta meg a napvilágot Nagybecskereken. Pap Géza egy sikeres ügyvédi karriert futott be, amíg 1892-ben

országgyűlési követé választották és tagja maradt az országgyűlésnek, majd a nemzetgyűlésnek, és később az országgyűlés felsőházának 1934-ben bekövetkezett haláláig. A tragikus ebben a családtörténetben, hogy igazából nincs családtörténet. A titulus megszerzője Pap Géza egyben az ultimus tituli (utolsó, aki a rangot viselte) is, hiszen nem kötött házasságot. Így a bárói ág alapítójával ki is halt.

Egy különleges családot hagyunk utólagja amely habár ősi főnemesi címmel rendelkezett, nem használta azt a XX-ik század közepéig. Ők a **Markovitsok**.

1743-ban szereztek magyar nemesi címet, de már 1189-től viselték a Spizza grófja címet, és 1541-től a birodalmi grófi rangot. A család grófi címét csak 1939-el kezdődően ismerte el a Magyar Belügyminisztérium és engedélyezte annak használatát. Ekkor a következő családtagok jogosítottak fel ennek a címnek a használatára: **Antal** (1875–1943) és fia **Ferenc** (1900–1958) egyetemi magántanár, belgyógyász főorvos, **Árpád** (1900–1987) a Magyar Érdemrend tisztikeresztje hadidíszítménnyel és kardokkal és a II. osztályú német vaskereszt tulajdonosa (1944), magyar királyi vezérkari ezredes, és testvére **József** vezérkari alezredes, **István**, malomtulajdonos, gabona nagykereskedő, **Kálmán** (1862–1945) tábornok, **László** (1904–1942), (Kálmán vízilabdázónak az édesapja és László teniszbajnoknak a nagyapja), **Miklós** (1888–1979) magyar királyi rendőrfőtanácsos, Albrecht királyi herceg jogtanácsosa, ügyvéd és leánya **Katalin**, valamint **Vince** (1905–1970).

Főnemesi családokkal való kapcsolataik közül csak kettőt emelünk ki:

Markovits Emánuel (1879–1978, M. Antal és Kapdebo Vilma fia), Csanád vármegye főispánja, 1922-ben feleségül vette gróf Béli Juditot (1884–1969), Béli Kálmán, a

magyar főrendiház örökös tagja és báró Huszár Erzsébet leányát. (A család 1770-ben nyerte el a grófi rangot).

A másik családi kapcsolat az előbb említett Emánuel nagynénjén, Jozefán (1845–1885; M. Emánuel és Csupor Jozefa leánya) keresztül köti a Markovitsokat az erdélyi arisztokrácia egyik nagy családjához. Markovits Jozefa ugyanis 1865-ben ment nőül gróf Kornis Károlyhoz (1841–1893), gróf Kornis Károly és gróf Haller Anna fiához (a család 1609/1636 óta báró, 1712-től pedig gróf). Fiuk Károly, báró Fejérváry Irmát fogja feleségül venni, aki báró Fejérváry Géza miniszterelnök (1905–1906) leánya. Jozefa három gyerek születése után mindössze 39 évesen, házasságának 20-ik évében hunyt el 1885-ben. A Váradolaszi-i temető Kornis sírboltjába temették.

Cikkünk semmiképpen nem törekedik teljességre. Információ gyűjtemény, amely egyben figyelem felkeltő szerepet is szolgál. A magyar történetírás és nemességkutatás további nagy hiányossága a családtörténetek és biográfiák létezése. Hasznos lenne a nemesi, főnemesi famíliák történetét, tagjainak biográfiáit tárgyaló, önálló köteteket megírni, kiadni. Kézbe adni és kézbe venni.

(Elhangzott Marosvásárhelyen, 2011. május 27-én a Kultúrpalota kistermében a Marosvásárhelyi Örmény Magyar Kulturális Egyesület szervezésében tartott Örmény Kaleidoszkóp II. című műsor keretében.)

Felhasznált Irodalom

Baján Gyula (szerk.): Parlamenti almanach az 1922–1927. évi nemzetgyűlésre. (Sturm-féle országgyűlési almanach), Budapest, 1922.

Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai. Torontál vármegye, Budapest, 1912.

Fabro Henrik-Újlaki József (szerk.): Sturm-féle országgyűlési almanach 1905–1910. Rövid életrajzi adatok az országgyűlés tagjairól, Budapest, 1905.

Fabro Henrik-Újlaki József (szerk.): Sturm-féle országgyűlési almanach 1906–1911. Rövid életrajzi adatok az országgyűlés tagjairól, Budapest, 1906.

Gudenus János József: A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája, Budapest, 1990–1999.

Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája, Budapest, 2000.

Haeffler István (szerk.): Országgyűlési almanach. Az 1935–40. évi országgyűlésről. (Sturm-féle országgyűlési almanach), Budapest, 1940.

Halász Sándor (szerk.): Országgyűlési almanach 1886., Képviselőház Budapest, 1886.

Halász Sándor (szerk.): Országgyűlési almanach 1887. Főrendiház, Budapest, 1887.

Honvédségi Közlöny, 22 sz., 1944. máj. 17.

Honvédségi Közlöny, 11 sz., 1944. márc. 14.

Kun Andor–Lengyel László–Vidor Gyula (szerk.): Magyar Országgyűlési Almanach. A felsőház és a képviselőház tagjainak életrajza és közéleti működése. 1927–1932, Budapest, 1932.

Lengyel László–Vidor Gyula (szerk.): Magyar Országgyűlési Almanach. Ötszáz magyar élet 1931–1936, Budapest, 1931.

Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. I–XII, Pest, 1857–1868.

Sturm Albert (szerk.): Új Országgyűlési Almanach 1887–1892. Rövid életrajzi adatok a főrendiház és a képviselőház tagjairól, Budapest, 1888.

Sturm Albert (szerk.): Országgyűlési Almanach 1892–1897. Rövid életrajzi adatok a főrendiház és a képviselőház tagjairól, Budapest, 1892.

Sturm Albert (szerk.): Országgyűlési Almanach 1897–1901. Rövid életrajzi adatok a főrendiház és a képviselőház tagjairól, Budapest, 1897.

Sturm Albert (szerk.): Országgyűlési Almanach 1901–1906. Rövid életrajzi adatok a főrendiház és a képviselőház tagjairól, Budapest, 1901.

Tóth Endréné (szerk.): Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

Veress Endre: A Gönc-Ruszkai Gróf Kornis-Család Anyakönyve (1446–1917), Budapest, 1917.

Végváry Ferenc–Zimmer Ferenc (szerk.): Sturm-féle országgyűlési almanach 1910–1915. Rövid életrajzi adatok az országgyűlés tagjairól, Budapest, 1910.

Vidor Gyula (szerk.): Nemzetgyűlési Almanach 1920–1922. A Nemzetgyűlés tagjainak életrajzi adatai, Budapest, 1921.

Bálintné Kovács Júlia

Néhány magyarázó szó azokhoz a sorozatokhoz, amelyeknek gazdája vagyok

Kedves olvasó!

A júliusi és augusztusi hónapok folyamán Erdély-szerre számos olyan esemény zajlott, amelyek számíthatnak a Füzetek lapozgatóinak, barátainak érdeklődésére, és amelyekről a beszámolókat ebben a számban illik közölni, nem tűrnek halasztást. Úgy érzem, a jelen 175. lapszám rendkívüli kell, hogy legyen, – mint a II.

Kolozsvári Magyar Napok – és egyúttal rendhagyó. Következésképpen sorozataim nem folytatódnak ebben a lapszámban.

Szíves türelmüket és megértésüket kérem, és ígérem, hogy nemcsak apróságok, töredékek, olvasói levelek, tallózások lesznek a következő lapszámokban, hanem úgy tűnik majd, hogy „színház az egész világ!”

A Zeneagapé őszi programja

A Zeneagapé *helyszíne*: Örmény Katolikus Plébánia és Templom Budapest XI., Orlay u. 6.
Időpontja: a hónap utolsó vasárnapján a 16.30 órakor kezdődő örmény katolikus szentmise után, kb. 17.30 órai kezdettel.

Szeptember 25-én a Fogolykiváltó Boldogasszony búcsú miatt *elmarad* a zeneagapé. Október 30-án *Kátainé Szilvay Ingrid* zongoraművésznő újból elkápráztatja a megjelenteket játékaival.

November 27-én *Kirkósa Péter* és családi vonós zenekara ad koncertet. December 18-án III. Karácsonyi CD bemutató, DJ **Szongoth Gábor** és neje kedvenceiből.

A zeneagapé ingyenes. Mindenkit szeretettel vár a szervező-rendező
Szongoth Gábor

Rozsos Tamás László

A Torontál vármegyei „Lukács Béla” nevű vasúti híd

1894. április 08-án *Lukács Béla* (magyar-örmény) kereskedelmi miniszter jelen volt a nagybecskereki-pancsovai vasútvonal megnyitó ünnepélyén. Lukács Bélát Budapestről elkísérte *Reiszig Ede* államtitkár, *Ludvigh Gyula* MÁV elnök-igazgató, *Vörös László* miniszteri tanácsos, *gróf Karátsonyi Jenő* főrendiházi tag (magyar-örmény), *Mikszáth Kálmán* és *Dániel Ernő* (magyar-örmény) országgyűlési képviselők. Nagybecskereken az indóháznál mintegy 2000 fő tolongott, s *Dániel László*, Torontál vármegye alispánja meleg hangú beszéddel üdvözölte a minisztert. 8 óra 15 perctől kezdték meg az új vasútvonal bejárását. Écska-Zsigmondfalván az indóház nemzeti színű drapériával, megyei és nemzeti színű zászlókkal, valamint lombokkal gazdagon volt díszítve. Az óriási közönség előtt a tűzoltók vontak kordont, a két díszkapu mellett egy-egy zenekar szóltatta meg a Hunyadi-indulót. A miniszter hosszabb beszédet tartott, a sokaság folyton éljenzett és „se treasca” kiáltásokkal fejezte ki örömét. A miniszter román nyelven is egy rövid beszédet tartott és a környéken lévő 13 község bíróival is barátságosan kezét fogott.

Én és az üknagyapám. (Feleségem, Macskásy-Orgován Ildikó Esztergomban. A márványtáblán Lukács Béla és Dániel Ernő neve (Esztergom)

Ekkor vidám jelenet esett meg Lukács Béla és egy falusi román bíró között. A miniszter ugyanis megszólította a nagytoráki községi bírót, román nyelven: „No, hogy vannak meglegedve Magyarországgal?” Az egyszerű bíró, akit, cseppet sem tett elfogulttá a miniszter megszólítása, vidáman végig simogatta a mándlijának hatalmas kidomborodó elejét és a potrohára mutatva szólott: „Domnu miniszter, ha ezt látja, tudhatja, hogyan élünk mi e szép, áldott Magyarországon!”

A miniszter mosolyogva szól: „No annak örülök” és tovább akart menni. De a román bíró elébe állva, kíváncsian kérdezte: „Domnu miniszter, mondja csak, hol tanult meg ilyen szépen románul?” „A román nyelvet már tízéves koromban tanultam meg a szép román lányoktól” szóló jókedvűen nevetve a miniszter, mire a bíró úr sem állhat-

Az orlovati híd napjainkban (Szerb Köztársaság) – Fotók: Rozsos Tamás László

ta meg, hogy pajkosan ne hunyorogjon a szemével.

A Tomasoavác és Orlovát községek között lévő nagyszabású és fellobogózott Temes híd előtt a vonat megállt és Lukács Béla kíséretével a híd megismerésére indult. A miniszternek nagyon tetszett a híd, lement a töltésről, hogy a jégtörő pillérek is megtekintse.

A híd egyik oldalán Lukács Béla körül szép kis csoport gyűlt össze, amit *Oldal István* nagybecskereki fényképész meg is örökölt. Dániel László alispán (szintén magyar-örmény) kérelmére Lukács Béla miniszter beleegyezését adta, hogy a hidat az Ő nevére kereszteljék el.

Pancsovára 12 óra 34 perckor robobott be a vonat, ahol az indóház itt is szépen fel volt díszítve. A város törvényhatósági bizottsága, értelmisége, és a lakosság nagy számban várta azt a pillanatot, amikor Lukács Béla miniszter az első vonatból, a híres Baross szalonkocsiból leszállva, pancsovai földre lép. A város közönségének nevében *Mattanovich Adolf* polgármester feketében, frakkban, fé-

A Ferenc József híd várházai, rajta a miniszternek, aki azokat néhány kedves sorral köszönte meg.

nyes cilinderben, fehér ingben, fehér kesztyűben várakozott, majd üdvözölte szép szavakkal a minisztert. Az itt készített fényképeket néhány nappal később a polgármester egy átíratlan ajándékképpen megküldte a miniszternek, aki azokat néhány kedves sorral köszönte meg.

A fenti események után érdemes még két hídról megemlékezni. Az esztergomi Mária Valéria híd, amelynek építése két és fél évig tartott, 1893–1895 között. A híd építésének emlékére az esztergomi Prímás-szigeten lévő hídfőnél emléktábla hirdeti a két magyar-örmény közlekedés- és kereskedelemügyi miniszternek, Lukács Bélának és Dániel Ernőnek a nevét.

A másik helyszín már Budapest, ahol a Ferenc József – ma Szabadság – hídon a vámházaknál emléktábla hirdette (sajnos ez a háború alatt elpusztult, s a 2007–2009-es nagy rekonstrukció során sem pótolták) Lukács Béla, Dániel Ernő, valamint a szintén magyar-örmény Lukács László pénzügyminiszter nevét.

MEGHÍVÓ

A Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség tisztelettel meghívja 2011. szeptember 25-én 16.30 órára a Budapest XI., Orlay u. 6 szám alatti Örmény Katolikus Templom védőszentjének

Fogolykiváltó Boldogasszony-nak búcsújára.

A szentmisén közreműködik az ADORATE vegyeskórus.

A szentmise előtt 15 órától megtekinthető az Örményországot bemutató vándor-kiállítás.

A szentmise után agapén látjuk vendégül a meghívottakat.

Mindenkit szeretettel várunk!

Fülöp Ákos atya
adminisztrátor, lelkipásztor

Örményország ősi földjén Barangolások Arméniában, egy történelem-földrajz szakos diák szemével

A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem hallgatójaként 1979 nyarán páratlan világlátás reménye csillant fel: egy hónapos örményországi utazásra, pontosabban építőtáborban való részvételre, majd egy hetes országjárásra nyílt lehetőség. A jereváni és a debreceni egyetemek közötti cserekapcsolat izgalmas távlatokat adott, megismerni egy ősi civilizációval, egy kis nép nagy történelmének emlékeivel, egzotikus ázsiai tájakkal, érdekes emberekkel. Izgatottan készültünk az utazásra, tudván olyan élményekben lehet részünk, mely a hétköznapi halandók számára elképzelhetetlen.

Az egyetemi könyvtárban ismét elolvastam *Franz Werfel A Musza Dagh negyven napja* című megrendítő regényét, majd *Gábori Miklós* régészprofesszor útirajzát. Miklós bácsit személyesen ismertem a Magyar Karszt-és Barlangkutató Társulat előadásáról. A budapesti Károlyi-palotában levő dolgozószobájában személyesen kerestem fel, s órák hosszat faggattam élményeiről.

„Ha eljutsz Örményországba, feltétlenül keresd fel a világ egyik legfontosabb ősrégészeti lelőhelyét, Szatani Dart, ahol a földön rengeteg pattintott obszidián kőszeköz hever szabadon, évezredek összevisszaságban. Az Örmény Akadémia Régészeti Intézetében keresd fel Benik Jericjant, akinek a kandidátusi disszertációját opponensként bíráltam: Biztos, hogy segíteni fog.” – mondta Miklós bácsi útravalóként.

A Budapest–Kijev vasúti utazást, majd a Kijev–Jereván repülőutat soha nem fe-

lejttem el. Ízelítőt kaptunk a hétköznapi szovjet valóságból. A hajnali érkezés felfedhetetlen volt. A Kaukázus hófedte bércei káprázatóan csillogtak a felkelő Nap első, vörhenyes sugaraiban.

Vendéglátóink a jereváni reptőlőtéren vártak, s autóbusszal vittek Kirovakánba, ahol egy építőipari technikum kollégiumában szállásoltak el. Egy építkezésen dolgozva ismertük meg a betonozás fortélyait, s no meg az örmény embereket, akik végtelen kedvességgel és szeretettel fogadtak bennünket. Belekóstoltunk a szocializmus építésének rejtelseibe, s láttuk, milyen gondos adminisztráció és összefogás, több napi intenzív együttműködés eredménye egy 12 rubel értékű lyukas vödör cseréje....

Kicsit érthetetlennek tűnt, hogy a világ egyik legerősebb országában, a Szovjetunióban, egy atomnagyhatalomban miért kell féltucatnyi embernek öt napon át foglalkozni egy lyukas vödör cseréjével és jegyzőkönyvezésével... (Talán azért, nehogy eszébe jusson valakinek lyukas vödröt lopni...)

Az elhelyezési körülményeink meglehetősen mostohák voltak. Fürdeni, mosakodni nem lehetett, mert a diáktábor csapjaiból igen ritkán folyt a víz...Viszont hetente egyszer elvittek a banyjába, a közfürdőbe, ahol kedvünkre lecsutakolhattuk a heti munka porát....

Az első vasárnap csodálatos tájakon áthaladva vittek el egy ősi kolostorba, az évezredek múltra visszatekintő Ahpatba, majd erdei táborúzó kecskehúsból készült saslik, mézédés örmény bor és kitűnő

örmény konyak ellensúlyozta a hiányosságokat. A hétköznapi után fantasztikus élményeket adó utakra indultam, saját elhatározásból, egyéni szervezésben. Mindenütt szívélyes, segítőkész emberekkel találkoztam, akik gyakran meghívtak otthonaikba, megvendégeltek ízletes kenyérléppennyel, lavassal és finom gyümölcsökkel. Szeretettük, önzetlen támogatásuk nélkül nem sokat láthattam volna csodálatos országukból. Hasznát vettem orosz nyelvtudásomnak, s mindenütt kapcsolatot tudtam teremteni a barátságos, vendégszerető helybéliekkel. Felkerestem Szanain és Odzun kolostorait, eljutottam Geghardba, a Szevan-tóhoz, mely Gorkij szavaival „Egy darab égbolt, ideleln, a földön”.

Jerevánban találkoztam *Benik Jericjánnal*, aki nagyon kedvesen fogadott, s útbaigazítása nyomán, borzongatóan kalandos úton felkerestem Szatani Dart, mely a török határvidéken volt, s zárt területnek számított.

Jerevánban megnéztem az örmény betűszentélyét, a Matenadarant, s Erebuni-Urartu romjait.

A Lasztocska nevű diákszállóban lakunk, immár rendes körülmények között. Azt azonban nehéz volt megérteni, hogy nem szabad kísérő nélkül utaznunk, nehogy valami bajunk legyen. Számomra a szabadság elsősorban az utazás szabadságát jelenti, s ahol ezt korlátozzák, úgy érzem, valami nincs rendjén, valamit el akarnak titkolni, valamit szeretnének elplepzeni, s valami nagyon nagy baj lehet, amit nem szabad látni, érzékelni... Az utolsó napokban illegálisan, engedély nélkül, magányosan elutaztam Zangezurba, ahová külföldiek hivatalosan be sem tehették a lábukat.

A vasúti jegyet egy örmény diáktársam, *Asok* vette meg, s a vonatra ő szállt fel, én

meg úgy, mintha őt búcsúztatnám. A kaulauz megnyugodott, s amikor a vonat elindult, *Asok* leszállt, s én fennmaradtam. Reggel Kafanban, majd Kadzsaranban állmélkódtam, milyen egy molibdénbánya nyomán kiépült település. Mindenütt kézről-kézre adtak, vadidegen emberek, akik önzetlenül megosztották velem élményüket, otthonaikat. Megrendítő családi történeteket meséltek el az 1915-ös örmények elleni török népirtás eseményeiről, a sivatagi menekülések megpróbáltatásairól, Megnéztem Tatev ősi kolostorát, az örmény művelődés egyik hajdani fellegrát. A hegyek, kövek és kolostorok földje és lakói nagyon mély benyomást tettek rám. Goriszban megtekinttem a vulkáni tuffában épült földalatti barlangvárosokat, s egy ütött-kopott, kétfedeles, régi postarepülőgéppel tértem vissza Jerevánba.

Legutoljára Ecsmiadzinba mentem el. A legendás kolostor életre szóló élményt adott. Az örmény kultúra itt töményen és maradandóan megragadja az embert. A világ első keresztény államában a kolostorok voltak a művelődés és a megmaradás bevehetetlen várai, melyek évszázadokon át dacoltak a hódítókkal. Kolostorokban tanultak, éltek az örmények szellemóriásai, Meszrop Mastoc, Grigor Narekaci, Nersesz Snorhali, Meghitar Ghos, és a később híressé vált Mikojan testvérek.

A kereszteskövek, a hacskarok többszáz esztendeje állnak az utak mentén, hirdelve az örökkévalóságot.

S Ecsmiadzinban hallottam egy érdekes és jellemző történetet, mely számunkra is tanulság lehet. Egy londoni árverésen feltűnt egy régi, Ecsmiadzinból elvitt, ősi örmény kézirat. Csodával határos módon maradt meg, s jutott ki Londonba. (Az örményeket sújtó külső támadások során rengeteg kulturális értéket pusztítottak el

a barbár hódítók, akik még az ősi szent iratokban is ellenséget láttak.)

A kikiáltási árából takaros házat lehetett volna venni. Egy Angliában élő idős, gazdag, örmény bankár temérdek pénzért megvásárolta, majd repülőgépre ült, Jerevánba repült, ott gépkocsit bérelt, s a kéziratot elvitte Ecsmiadzinba és a kolostornak ajándékozta. II. Vazgem katolikussal

is találkozott, s kérte, a nevét ne is említsek meg, mert az nem fontos, a lényeg az, hogy a kézirat visszakerült méltó helyére...

Dr. Kubassek János

geográfus, tudománytörténész, múzeumigazgató, az MTA köztestületi tagja

(A Fővárosi Örmény Klub júniusi előadásának szerkesztett változata)

Olvasói levél

A Magyar Nemzetben 2011. május 28-án a Magazin 35. oldalán megjelent *Lukács Csaba* újságíró *Kaukázusi anziksz: Örményország újra orosz tartomány? Sötét ablak* c. cikke, majd alatta az *Örmények Magyarországon* c. keretezett írás. A cikk nagyszerűen ábrázolja a mai Örményország siralmas helyzetét, függőségét, kiútatlanságát. Ami miatt tollat ragadtam, az a keretezett írás egyoldalúsága, amely kiegészítésre szorul, hogy az olvasók teljes képet kapjanak a hazai örmény kisebbségről.

A hazai történelmi örménység létszáma becslésünk szerint kb. 15–20 ezer főre tehető. 98 %-át a magyar anyanyelvű erdélyi örménység, magukat magyarörményeknek nevezők teszik ki, akiknek őseit több mint 700 évvel ezelőtt üldözték el az őshazából, az „ezeregytoronyú” Ani királyi székhelyről. Az Erdélyben történt letelepedés óta is közel 350 év telt el, ami a nyelvvesztés törvényszerűségét igazolja. Már a XIX. században jelentős számban élnek főleg Budapesten, majd Trianon következtében tömegesen települnek át a csonka ország területére. A számszerűségük egyik bizonyítéka a *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* c. 2010-ben megjelent könyvünk, melynek névmutatója szerint az 59 nemesi család leszármazását kb. 5 500 családban találjuk meg. És akkor még nem beszéltünk a nem nemes többségről.

A 2 %-ot alkotó örmény anyanyelvű testvérek csoportja nagyobb részt az 1970-es évektől napjainkig telepedtek meg Magyarországon. Az Örmény Genocídium (1915) elől néhány család érkezett csak hazánkba, azok többsége is tovább vándorolt Nyugatra, illetve Amerikába. Mérhető hiteles arányt mutat a *Nagy-Budapest* c. lap 1940. március 22-i számában megjelent örmények névsorában (www.magyarormeny.hu/ormenyek/ormeny-csaladnevek-III) a magyar anyanyelvűek és a keletiek aránya.

Az „Egyházukhoz 766-an tartoznak” meghatározás félrevezető. Ugyanis a magyarörmények döntően örmény katolikusok, illetve római katolikusok, őket a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség fogja össze, templomuk a Bp. XI., Orlay u. 6. szám alatt van, közgyűjteményükkel együtt. Ők a Magyar Katolikus Egyházhoz tartozó Örmény Katolikus részegyház tagjai. Emellett két szervezet jegyeztette be magát Egyházként, közülük az Örmény Apostoli Ortodox Egyház, amely az Ecsmiadzin-i Örmény Apostoli Egyházat irányító katolikus alá tartozik.

1997 óta működik az örménység 98 %-át képviselő Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, azóta tartja fenn az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek kulturális és információs havilapot – mely kb. 40 közgyűjteményhez jut el adományképpen ugyanúgy, mint az összes más kiadványunk és több ezer olvasóhoz ingyenesen hazánkban és Erdélyben, valamint a honlapunkon keresztül a világ minden tájára –; a Fővárosi Örmény Klubot; kiadóként is működve eddig 18 kiadványt (könyvek és DVD) jelentetett meg; száznál több kiállítást rendezett itthon és külföldön; nemzetközi konferenciákat és Örmény Kultúra Hete-ke-t rendezett; kulturális rendezvényeket és ismeretterjesztő előadásokat tart határon belül és kívül; rendszeres kapcsolatot ápol az erdélyi, délvidéki, örményországi, a világ bármely pontján élő örményekkel. Tevékenységével példaértékűen összefogja a közülük választott képviselőkkel álló örmény kisebbségi önkormányzatokat (11 kerületben) is. Tevékenységének célja az örmény- és erdélyi örmény kultúra és hagyományok ápolása, minél szélesebb körben való megismertetése, az örmény szellemi és tárgyi emlékek megmentése határainkon belül és kívül, a közösség érdekeinek védelme, az örmény katolikus hitélet felkarolása.

Tevékenységét 2005-ben a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus „PRO CULTURA MINORITATUM HUNGARIAE” (a magyarországi kisebbségek kultúrájáért) díjjal tüntette ki.

Sajnos sem a Magyar Rádióban, sem az MTV-ben jelentkező Rondó nemzetiségi műsorban (néhány kivételtől eltekintve) nem jelenhetünk meg magyar anyanyelvűségünk okán, mely gyakorlattal a hazai örménység 98 %-át, valamint a többségi társadalmat is kirekesztik a gazdag kultúránk megismerésének lehetőségéből.

Budapest, 2011. júl. 1.

ugyfelszolgalat@mno.hu

Tisztelettel:

dr. Issekutz Sarolta

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke

(Szerk. megjegyzés: *Lukács Csaba* cikke a füzetek július-augusztusi számában jelent meg.)

Meghívó

A Budapest Főv. II. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat szeretettel hívja Önt, családját, barátait és ismerőseit

Örmény eredetű magyar nemesi családok címerei

(*családi archívumokból, MOL gyűjteményből és Novák József – Marosvásárhely – festőművész alkotásaiból*)

c. kiállítás megnyitására

2011. szeptember 19. (hétfő) du. 17 órára

Helyszín: Budapest II., Marczibányi Téri Művelődési Központ M Galéria (Budapest II., Marczibányi tér 5.)

A kiállítást megnyitja *dr. Issekutz Sarolta* elnök

Közreműködik: *Flórián Antal* színművész és *Puskás Eszter* énekművész

A kiállítás szeptember 30-ig tekinthető meg hétköznap 9–19 óráig, szombaton 9–17 óráig, vasárnap 9–15 óráig. Porta tel.: 212-2820.

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története**A Lázár család utolsó férfi utódja*

(9. rész)

Viktória, a harminchárom éves fiatal özvegy nem gyászolta sokáig a megboldogult férjét. A következő évben hozzáment Egon Maksimilijan Thurn Taxis belga herceghez (1832–1892), aki az 1871. november 11-i esküvő után átveszi a birtok vezetését. Az esküvőt az écskai templomban tartották.

Egon Maksimilijan egy olyan család örököse volt, amely a XV. században gazdagodott meg Németországban a Habsburgok uralkodása alatt, azaz I. Ferdinánd alatt, aki őseinek biztosította a postai forgalom vezetését az akkori királyságban. A fiatal özvegy egy távoli rokona és szeretője, gróf Karátsonyi Ferenc révén ismerte meg új férjét. Zsigmond és Viktória nyolc évig tartó házassága alatt gróf Karátsony vezette a birtokot a házigazda távollétében. Létezik egy olyan mende-monda, hogy ebből a kapcsolatból három házasságon kívüli gyermek született: Zsigmondka, Viktória és Ilma. Viktória törvénytelen gyermekeinek sorsa azonban nem ismeretes. Egyedül azt lehet tudni, hogy Ilma, amikor hozzáment egy Horváth nevű férfihez, gróf Karátsonytól apanázst kapott, valamint vett neki egy házat is Baltavár közelében. Baltavár az a birtok volt, melyet a Thurn Taxis-ok vettek meg, és ahol egy kastélyt is építettek. Ilmát fő kulcsárként küldték a birtokra, ahol családot alapított.

* Szerbből fordította Letenyei Bea

Egon Maksimilijan Thurn Taxis egy nagyon régi és tekintélyes családból származott, melynek voltak ágai Németországban, Ausztriában és Magyarországon is. A család szoros rokoni kapcsolatban állt ezen országok uralkodó családjával. Őseik Bergamóban éltek. Az ő birtokukban volt a Taxis dombon lévő kastély, melyről a nevüket kapták. A XV. században a család néhány tagja Németországba költözik, ahol postai szolgálatot alapítanak, melyet egészen Olaszországig és Spanyolországig kiterjesztettek. Az Európában szétágazó postai közlekedés megnövelte a család tekintélyét és vagyonát. A család legismertebb tagja, Miksa Thurn Taxis rászolgálva a lovagi titulusra, az egész családot nemesi rangra emelte. Egon Maksimilijan Thurn Taxis az ősi ágból származik, melynek felmenője Ferdinánd Sándor volt (+1773). Ő Károly Miksa fia, valamint volt egy bátyja is, Antal.

Egon Maksimilijan Thurn Taxis katonai iskolát végzett. 1859-ben a nyolcadik könnyűlovassági ezredben szolgált. A Schlezvig-Holstein-i háborúban, mint fiatal százados, 1864-ben nagy hőstettet vitt véghez, ami miatt kitüntették. Két évvel később alezredesi rangban részt vett a nagy és véres ütközetben, Montegnóban. Ekkor a nyolcadik könnyűlovassági ezred második lovas egységének élén állt. Mint nagy ló imádó, a Torontál megyei fajtisztító lovakat tenyésztő egyesület megalapítója volt. Befektetésének

köszönhetően Nagybecskerek hamar esport központja lett egész Magyarországon. Viktóriával ellentétben nagyon derűs és nyitott személyiség volt. Mint ilyen, azonnal elnyerte az emberek szimpátiáját a birtokon és egész Torontál megyében.

A Lázár család utolsó férfi tagjának halála a birtok és a falu elkövetkezendő rossz időszaka előjelét jelenthette volna, de ez nem is lényeges. A következő negyed évszázadot Écska birtok hatalmának hanyatlása jellemezte, amelyet óriási katasztrófák is kísérték, úgymint a kedvezőtlen időjárási körülmények, valamint a különböző járványok. Szárazság és árvíz is sújtott minket, a várost pedig fagy és a hó, a búzahajtásokat és termést az eső és a szél tépázta meg, pestis és kolera is pusztított. Mindenből jutott bőségesen.

Egyébként az egész 1871. év nagyon kedvezőtlen volt a falu, a helyiek és a földbirtokos család számára. Nagy árvíz pusztított egész Bánságban. A Bega és a Temes elárasztotta az összes part menti települést. Szenvedett Écska is. Hogy a szerencsétlenség még nagyobb legyen, a búzát különféle gyomok pusztították el, és így a faluban élelmiszerhiány keletkezett, a rossz idő pedig éhezést és szegénységet hozott magával.

Viktória Lázár Thurn Taxis második házasságából született első gyermekét 1872. június 15-én hozta világra. Az elsőszülött fiú, Maksimilijan, Écskán született és itt is keresztelték meg. Egon Maksimilijan fia születése alkalmából nagy családi ünnepséget rendezett.

Ez év októberében Egon Maksimilijan részt vett Kiss Ernő altábornagy földi maradványának újratemetési szertartásán, Eleméren. A magyar szabadságharc-

ban részt vett és közismert altábornagyot, a szabadságharc vértanúját a Szent Ágoston tiszteletére felszentelt eleméri római katolikus plébániatemplom (épült 1845–1847) kriptájában helyezték örök nyugalomba 1872. október 7-én. Kiss Ernőt 1849. október 6-án végezték ki Aradon és titokban temették el ideiglenesen, majd 23 évvel később földi maradványait annak a templomnak a kriptájában helyezték el, amelyet ő maga építtetett.

Viktória hercegnő 1874. február 21-én kislányt szült, Thurn Taxis Matildát, majd két évvel később, 1876. január 18-án egy fiút is, Viktort. Mindhárom gyermek Écskán született és itt is lett megkeresztelve. A második házasságából született három gyermek mellett, az écskai kastélyban élt a családdal Lázár Mária Anna is, első házasságából született lánya.

Idővel Lázár Mária Anna nagyon vonzó fiatal hölgy, kelendő menyasszonyjelölt lett. A Thurn Taxis család rendszeresen részt vett bécsi bálokon, ahol a szép Mária Anna felkeltette több nőtlen ifjú érdeklődését. Mária Anna itt ismerkedett meg 1886-ban egy bálon a trónörökös Ferdinánd szemrevaló segédjével, huszonkilenc éves sármos udvari tiszttel, Reisgraf Félix D'Harnoncourtal. Félix teljes családi neve a következőképpen hangzik: De la Fontaine und D'Harnoncourt Unverzagt. Félix a máltai vitézi lovagrend tiszteletbeli tagja, valamint számos császári és királyi cím tulajdonosa. Ősrégi luxemburgi családból származik, amelyből Bernát Pál 1625. április 29-én reishgrafi titlust kapott. Családja császári engedéllyel átvette a kihalt grófi család, Unverzagt vezetéknévét és címerét.

A fiatalok között azonnal kölcsönös szimpátia alakult ki. Félix, hogy maga

mellett tartsa az ifjú hölgyet, megkapja a trónörökös beleegyezését, hogy Mária Anna Bécsben maradhasson, mint udvarhölgy. Az ügy már el volt intézve, amikor közbeszólt az anyja, Viktória. Visszavitte lányát Écskára, és a Thurn Taxis család bécsi látogatásai teljesen abbamaradtak. Az anya megtiltotta Mária Annának a Félixszel való találkozást, sőt még szobafogságban is tartotta.

Idővel az anya és lánya közötti ösztetűzés a Torontál megyei nemesség fő pletykatémájává vált. Ismervén Félix tekintélyének nagyságát, Viktória felismerte azt a veszélyt, amely a lehetséges esküvő miatt leselkedett rá. Első férje végrendelete alapján ugyanis Viktória elveszítené azokat az előjogokat, melyek a lánya nagykorúságáig megillették. Lánya számára más házasságot akart, amelyek biztosítanak számára előjogait a birtokon. Azonban a dolgok másképp alakultak.

Félix kitaróan küzdött azért, hogy Mária Anna a felesége legyen. Pár alkalommal titokban Écskára utazott. Román parasztnak öltözött és hűséges szolgálja segítségével beszélt Mária Annával a kastély falain keresztül. Sőt hű szolgálja segítségével még a rendszeres titkos levelezést is visszaállította. Félix rábeszélte Mária Annát, hogy vesse fel apja végrendeletének kérdését. A lány tárgyalni kezdett anyjával és hosszas küszködés után Viktória engedélyt adott a házasságkötésre.

A házassági szertartást 1887. december 28-án, Budapesten tartották. A lendő menyecske anyja áldása nélkül indult el az esküvőre. Viktória megtiltotta a szolgák egy részének, hogy útnak induljanak Mária Annával. Elvette az ékszereit és nem biztosította az utazását sem.

A lány bérelt ékszerekkel és kölcsönként kocsival indult el Pestre. Mindezek ellenére, Félixnek köszönhetően, a házassági szertartás a lehető legmagasabb színvonalon zajlott le. Az ifjú pár rögtön a templomból indult nászútra Bécsbe, ahol Félix villájában laktak.

Félix felhagyott a katonai szolgálattal és 1888 januárjában feleségével Écskára érkezett. Rögtön érkezésük után Mária Anna tárgyalni kezdett az anyjával. Megegyezést ajánlott neki, amely szerint 500 000 forint megtérítés ellenében átadja a birtokot a fiataloknak. Viktória beleegyezett és a német személyzet egy részével elhagyta Écskát, Baltavárba költözött. Vele mentek második házasságából született gyerekei is: Maksimilijan, Matilda és Viktor. Viktória második házasságából született gyerekeinek sorsa ismeretlen maradt. Egyedül azt tudni, hogy Matilda Bécsben megmérgezte magát. Ennek oka ismeretlen, Regensburgban temették el. Az öreg grófnő, Viktória hátralévő élete során soha többet nem látogatott el egykori otthonába Écskára. Baltavárban halt meg 1895. augusztus 17-én, és ott is temették el.

A fiatal házások 21 634 hold földbirtokot kaptak, amelynek vezetését Mária Anna átengedte férjének. A házastársak közötti korábbi meghittség nagyon gyorsan eltűnt. Félix nagyon hamar kimutatta kicsapongó és rátarti jellemét. Átadta magát a gazdagság nyújtotta élvezeteknek. Szeretett kártyázni, csavarogni, kéjenckedni. Nagyon jó lövő volt és a vadászat nagy szerelmese lett. Pompás eseményeket és bálakat szervezett, de magatartásával nem nyerte el sem a falusiak, sem pedig Torontál megye nemeseinek szimpátiáját.

Folytatjuk

Szász Ávéd Rózsa

„Kőbe zárt hit” Utazásaink Örményországban (1. rész)

Moirák a végzet irányítói, az emberi élet fonálát gombolyító – sorsjuttató Lakheszisz, a szövő-fonó Klóthó, és azt elvágó – kérlelhetetlen Atroposz, a három görög istennő, bizonyára az örményeknél is léteztek. Kegyesek voltak hozzánk, nem akadályozták meg régen álmódott utazásunkat Örményországba.

Az erdélyi örménymagyarok és a Magyarországon élők egy csoportja eltökélten tervezte és valósította meg elképzelését: felkeresni az őshazát, ismerkedni az országgal, az ott élőkkel, ráérezni arra, hogy mit jelent örményként élni a mai Örményországban! – Erősíteni az örmény öntudatot, élővé tenni és tartalommal megtölteni az örmények közötti kapcsolatot.

Mint a nyugati értékrendhez felzárkózó, diaszpórában – esetenként kétszeresen is kisebbségben – élő örmény származásúak alapismeret hiányában bátortalanul, kétségekkel küszködve készülődünk. Biztonságot jelentett a szervező *Puskás Attila* hitellessége és a társak előző alkalmakkor már bizonyított elnéző segítőkészsége. A szó legszorosabb értelmében voltunk együtt, közösséget alkotva az utazás fárasztó pilla-

nataiban épp úgy, mint a megvalósuló álm örömeiben.

Az országról, lakóinak életéről bennünk élő kép leginkább előzetes olvasmányok hallomására hagyatkozott. A Puskás Attila által összeállított ismertető, az ország történelme, lakóinak életét meghatározó, sorsfordító eseményeket összegző anyag segített a hallottak-látottak időbeni elhelyezésének, az örmény hitélet változásainak értelmezésének, a sorsfordító történelmi pillanatok miértjeinek megértésében.

Marosvásárhely–Budapest–Moszkva–Jereván, várakozással teli négyszavas útirány, a Zvartnots repülőtéren pénzváltás és vízumszerzés, úti okmány ellenőrzés, szállásunk elfoglalása a Hrazdan szállodában rutin cselekvésnek számítanak, de utána csak a másnapra tudtunk gondolni, amikor számunkra elkezdődik a „nagy kaland”: az ismerkedés a fővárossal.

Jereván

*Ragyogsz a büszke Ararat tövében
ős-fiatal dicsőséged tüzeiben,
te, Örményország szíve, Jereván!*

Asot Grasi

Folytatjuk

Szomorújelentés

Mély fájdalommal tudatjuk mindazokkal, akik ismerték, szerették, hogy drága férjem

v. Ladányi Domonkos

ejtőernyős főhadnagy

2011. július 24-én, 95. évében csendesen elhunyt.

Gyászolják: felesége *Gyarmati Sarolta*, lányai: *Éva, Enikő* és *Zsuzsi*; vejei: *Ferenc* és *Rafael* unokái: *István, Andrea, Guillermo, Juan Manuel, Ágnes* és *István*, unokái életársai: *Cris, Roberto, Lisi* és *Lila*, dédunokái: *Aline, Felipito, Alexandra, Zsófia* és *Luisa*.

Nekrológ

Vitéz Ladányi Domonkos

Mélyen megrendített a szomorú hír, s az iszonyatos veszteség felett érzett gyászunkhoz az a megdöbbentő felismerés is járul, hogy a világ rendje megint felborult, legalábbis a mi szubjektív világrendünk: hiszen Domi – noha csak tíz éve ismerjük – olyan szerves részévé vált az életünknek, akivel olyankor is napi kapcsolatban érezte magát az ember, ha különben hosszú hetekig nem írtunk egymásnak... Kedves, szellemes, okos és gyönyörű magyarsággal megfogalmazott mondatait mindig mérhetetlen élvezettel olvastuk, mindenről tudott olyan eredeti megközelítéssel és olyan lényeglátóan írni, ahogy csak kivételes, elpusztíthatatlan szellemiségű emberek képesek...

Egyszerűen örökkévalónak gondoltuk, mintha nem is lett volna kora. Törhetetlen elvhűsége, bátorsága, magyarsága, fáradhatatlan ügyszeretete, szigorú jósága és férfias kópésága július 24. óta, mégis, történelem – illetve hát, mégsem. Mindenki, aki szerette, szereti (nem tudom elfogadni a kizárólagos múlt időt!), múlhatatlanul tovább él minden gesztusa, mondata, mosolya és figyelmeztető emberi tisztasá-

ga... Arról már nem is beszélve, hogy harc-téren és emigrációban edzett hazaszeretete nemzedékeknek adott példát.

Büszke vagyok rá, hogy szeretetébe és barátságába fogadott... Hallgatom a kürt-szót, amivel az öreg katonát üdvözlük a mennyei soraközön, és – könnyeimet sem szégyellve – csöndben térdet hajtok az emléke előtt...

Drága, drága Saci, Siskével együtt mély részvétellel és nagyon sok szeretettel öllelek, mint ahogy Enikőt is és mindenkit a gyászoló családban.

Szőnyi Ferenc

volt dél-amerikai magyar nagykövet

*

Domi barátunk 2011. július 24-én, 95. életévében, Buenos Airesben eltávozott közülünk. A temetése igen bensőséges, ünnepélyes volt. A koporsó mellett jobbról-balról a magyar és az argentin zászló állt, a koporsó nyitva volt, mert olyan mosolygós volt az arca, de félig beborítva a vitézi rend dísz-zászlójával, mellén a kiérdemelt kintüntetési.

Rengetegen voltak a búcsúztatón. Az egyházi szertartást két pap végezte, *Ferenczy Loló* és *Honfi János* búcsúbeszé-

det mondott. Végezetül elénekelték a Magyar Himnuszot. Elhamvasztották, és jövőre Éva lánya és a férje hazaviszik Debrecenbe, hogy kívánsága szerint a családi sírba helyezték.

Szeretettel emlékezünk az együtt töltött erdélyi barangolásra, találkozásainkra, az örmény magyar kapcsolatokról szóló be-

szelgetésekre, Czetz János kutatásaira, az argentin-magyar-székely barátság elmélyítéséért való odaadó munkálkodására. Az argentin magyar kolónia és a hazai és erdélyi magyarörmény közösség kegyelettel megőrzi emlékezetében.

(a család és ismerősök értesítése alapján összeállította I.S.)

Szomorújelentés

Mély fájdalommal, de Isten akaratában megnyugodva tudatjuk mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy

Fancsali Mária

született Szabó Mária

operai magánénekes, zeneiskolai igazgató

rövid, de súlyos betegség után, 2011. július 21-én, 59 éves korában elhunyt.

Drága halottunkat 2011. augusztus 5-én, pénteken 14.30 órakor a budaörsi új temető ravatalozójából a római katolikus szertartás szerint helyeztük örök nyugalomra.

A gyászoló család

Fancsali Mária örmény kisebbségi képviselőként – a II. kerületben és Budaörsön – is kivette részét a magyarörménység életében, kultúrája megőrzésében. Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Szerkesztőség

Szomorújelentés

2006 novemberében

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy

Mály Katalin

gyors és könyörtelen betegség következtében, 2011. augusztus 10-én, 66 évesen békésen, örökre elaludt.

2011. szeptember 2-án, pénteken helyeztük végső nyugalomra a római katolikus egyház szertartása szerint a budapesti Farkasréti temetőben.

Szeretettel őrizzük emlékét: férje, *Schöberl László*, fia, *Márton* és menyee, *Melinda*

Mály Katalin az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület aktív képviselője volt a Budapest Főváros XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzatban 2006-tól 2010-ig. Köszönjük áldozatos munkáját, emlékét kegyelettel megőrizzük!

Szerkesztőség

Emléküket kegyelettel megőrizzük!

Örmény-magyar gyermekrovat (53. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de születek és nagyszületek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyereményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, születek és nagyszületeket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia
LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

1918. május 28.

A szardarabadi ütközet után az örmények parlamenti képviselői Tbilisziben találkoztak a törökökkel, és kikiáltották a kis, független Örményországot. 1918. május 28. történelmi dátum az örmények életében, mert több mint ezer éve nem volt önálló országuk az ősi területen, az Ararát lábánál. 500 éves rabszolgaság, sok-sok szenvedés után végre megszületett egy kis, de szabad és független állam. Az örmény kormány Jerevánba helyezte székhelyét, és augusztus 1-jén a piros-kénnarancssárga lobogó lengett a szélben a jereváni parlament homlokzatán. Az évszázados küszködés tehát nem volt hiábavaló. Az ör-

mény kormány elkezdte az ország újjáépítését: a menekültek és hajléktalanok számára megélhetési feltételeket kellett teremteni, és újból termékenyvé kellett tenni a földeket. A szomszédos országok, más országokban élő örmények nagyon sok segínyt küldtek haza. Nagyon nagy szükségletekkel küszködött az ország, de ennél nagyobb volt az öröm és a lelkesedés az örmények szívében.

Kérdés:

Miért fontos dátum 1918 az örmények életében? Hol van Örményország jelenlegi fővárosa és milyen színű a zászlója?

Keresztszülő-program a Nagyenyed környéki szórványban

A „Keresztszülő-program” keretében Ön jelképes keresztszülőiséget fogadhat szegény, de tehetséges magyar gyerek taníttatása érdekében, aki tanulmányait a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégiumban, a magyar nyelvű oktatás „betlehemi csillagában” szeretné végezni, vállalva az egy gyerekre eső kollégiumi és tanulmányi költségeket. A keresztszülőiséggel betekintést nyerhet az erdélyi szórványmagarság életébe. Nyomon követheti fogadott keresztgyermeke fejlődését.

Tapasztalja meg, milyen jó adni, milyen jó örömet szerezni!

Programfelelős: Turzai Melánia (+40 741 195 761)

Bethlen Gábor Alapítvány (www.bethlengabor.ro), Postacím: Bethlen Gábor Kollégium, (515200 Aiud-Nagyenyed, Str. Bethlen Gábor, nr 1. Románia; e-mail: tumelan@yahoo.com) Tel/fax: +40 258 861 947; +40 258 865 566, Számlaszám Magyarországon: 12021006-01196469-00100009 Nemzetközi fizetési számlaszám: /IBAN: HU71 1202 1006 0119 6469 0010 0009/ Bankfiók: Raiffeisen Bank Zrt. 2100 Gödöllő, Gábor Áron u. 5.

Százéves az erdélyi magyar cserkészlet (részletek)

Az 1911–1944 közötti magyar cserkészletet bemutató fényképkiállítás nyílt a Református Kollégium régi dísztermében, a magyar napok keretében. **Kasza Tamás, a Romániai Magyar Cserkészszövetség elnöke a tegnapi délutáni megnyitón elmondta, hogy ez a kiállítás egy két évre kiterjedő emlékévsorozat záróakkordjaként is tekinthető, hiszen tavaly a forradalom utáni cserkész újrászerveződés 20 éves évfordulóját, az idén pedig az 1911-ben alakult első erdélyi – az udvarhelyi – cserkészcsapat megalakulásának századik évfordulóját ünnepelték. Kifejtette, hogy a kiállítás az erdélyi cserkészmozgalom csak egy kis szeletét, a kolozsvári cserkészletet mutatja be.**

Azt a tevékenységet azonban, amelynek pillérei a fogadalom és a tíz cserkésztestvér, nem lehet bemutatni: meg kell tapasztalni. **Kasza Tamás** örömet fejezte ki, hogy Romániában jelenleg 138 cserkészcsapat van bejegyezve, amelyből 62 aktívan tevékenykedik, és megközelítőleg 2000–2500 tagot számlál.

Raff László, a szamosújvári cserkészcsapat vezetője felhívta a figyelmet arra, hogy beváltotta tavaly tett ígéretét, miszerint a második Kolozsvári Magyar Napokon a cserkészek is jelen lesznek. Megtuttuk: a mostani tárlat anyaga lesz az erdélyi cserkészletet bemutató, jövő ősszel megjelenő marosvásárhelyi kiállítás alapja.

A kiállított fotókat a fiatal cserkészek javították és nagyították ki, és a cserkészlet mindennapjait mutatják be: kirándulásokat, táborokat, eskütételeket, a külföldi utakat.

Buzogány Dezső a cserkészlet történetéről szóló könyvet méltatója (Fotó: Rohonyi D. Iván)

A délután további részében **Bardócz Csaba** *Az erdélyi magyar cserkészlet története (1911–1944)* című könyvét mutatta be **Buzogány Dezső**, a Protestáns Teológiai Intézet professzora. Kiemelte, hogy egyháztörténeti szempontból is értékes mű született, amely egy másik oldalról vilá-

gít rá az egyházi intézmények szerepére a két világháború között. A szerző ugyanakkor elmondta: még teológus korában választotta egy egyháztörténetből írt dolgozata témájának a cserkészletet, mint az egyház egyfajta megtartó tevékenységét, majd ezen a vonalon haladva felkutatva az erdélyi cserkészletet, ezen belül is a kolozsvárit és a székelyföldit. Reményét fejezte ki, hogy a most megjelent kötetet követni fogja a többi régiót bemutató könyv is.

(háromszéki)

(Szabadság, 2011. augusztus 18.)

„Én részemről egész életemben minden téren mindenkor és minden módon egy célt fogok szolgálni: a magyar nemzet és a magyar haza javát.”

(Bartók Béla)

Fővárosi Örmény Klub

2011. szeptember 15. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Műsor

I. Megemlékezés **Nuridsány Zoltán** örmény származású festőművész halálának 37. és születésnapjának 86. évfordulójáról
– képek és méltatás (vetítettképes, 10')

II. A keresztény Örményország – Örményország szent helyei
(DVD, 70', örmény gregorián zene kíséretével, angol szöveggel)
Magyarul ismerteti **Nuridsány Zoltánné** elnök

Rendező: Bp. Főv. XV. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület,
Fővárosi Örmény Önkormányzat

Szeretettel meghívja Önt és kedves családját, örmény származású rokonát, barátját, ismerősét: **dr. Issekutz Sarolta, a Klub háziasszonya és Nuridsány Zoltánné**

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

az Országos Örmény Önkormányzat,

és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com).

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

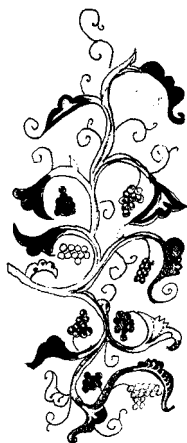
„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 176. szám
2011. október

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

Bevezető énekek

„Tömjénfához illő vagy, édes ízű gyümölcs vagy, jó gyümölcsöt hozó vagy: Istenszülő, bűnöm nagy. Földanyagú szeráf vagy, földi hitves, mennyben vagy, Istent testben szülő vagy, Istenszülő, bűnöm nagy. Te bőséges forrás vagy, szomjazóknak ital vagy, bűnöst engesztelő vagy: Istenszülő, bűnöm nagy.”*

Ebben, a Máriáról szóló saragánban sok költői kép van, mutatva, hogy a római és a görög mellett az örmény egyház sem marad le az Istenszülő dicséretében. Ő is közülünk való: „Földanyagú szeráf.” A legmagasabbra emelkedett az emberek közül: „mennyben vagy”. Ezért engesztelheti az Istent a bűnösökért: „bűnöst engesztelő”. Mi egyénileg mind bűnösök vagyunk, s ezt egyenként meg is kell vallanunk.

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia 133. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Szeptemberi Fővárosi Örmény Klub

Az EÖGYKE által képviselt kerületek összefogása óta először rendezte meg a XV. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat a klubestet. Az első részben *Nuridsány Zoltánné* elnök férje, Nuridsány Zoltán festőművész művészetét méltatta halálának 37., születésének 86. évfordulója kapcsán. Bemutatott több filmrészletet, amelyek az életmű egyes szakaszait jelenítették meg, köztük az Európai Iskola időszakát.

A klub második részében egy igen szép filmet mutatott be *A keresztény Örményország, Örményország szent helyei* cím-

Nuridsány Zoltánné

mel, angol nyelven, örmény gregorián zenekísérettel. Az 1700 éves örmény kereszténység számtalan lenyűgöző templomot, kolostort hagyott az utókorra a sok pusztítás ellenére is. A kiváló operatőr olyan részleteket is felvillantott az egyes szent helyek bemutatásakor, amelyeket a helyszínen járva a látogató észre sem vesz, s mindezt a felejthetetlen örmény tájba illesztve, még az évszázaknak megfelelő csodás virágoknak is figyelmet szentelve.

M

Tisztelet a Mesternek – Nuridsány Zoltán (1926–1974) festőművész emlékkiállítás

Szőnyi István Emlékmúzeum, Zebegény 2011. április 2–június 7.

Tisztelet a Mesternek – e címmel láthatnak gondosan válogatott keresztmetszetet Nuridsány Zoltán életművéből, megidézve azt a szellemiséget, melyet Szőnyi István tanítványai számára életre szóló zsinórmértékként adhatott: a biztos szakmai tudáson túl a gondolat szabadságát.

Az erdélyi és örmény gyökerekkel rendelkező tehetséges festő Szőnyi, Kmetty és Fónyi Géza tanítványaként az Európai Iskola művészei között lírai, rendkívül szuggesztív képeket állított ki. A háború végét követő néhány boldog év után bekö-

vetkező politikai fordulat a művészetre is katasztrofális hatással volt. Az egyébként a művészetet és a művészeket saját céljaira a legmesszebbmenően fel- és kihasználó diktatúra nem csupán a tematikát határozta meg, hanem uralni kívánta a gondolat kifejezésének módját is, kötelezővé téve

A Fővárosi Örmény Klub szeptemberi közönsége

a szirupos mázzal leöntött természetelvűséget.

Nuridsány és hasonló szellemű, tehetségű kortársai számára két út maradt: vagy elhagyják hazájukat, hogy gondolataik kifejezésének szabadságát megőrizhessék, vagy megpróbálnak gúzsba kötni tancolni. Egy egész generáció munkássága született így, mondhatni fél-illegalításban, hiszen éppen létejük egyik lényegétől, a nyilvánosságtól, a közönségtől, annak reakciójától, az értő kritika visszajelzésétől voltak megfosztva. Jánossy Ferenc, Orosz Gellért, Sugár Gyula és Nuridsány Zoltán, a legendás „négyes fogat” ezt az utat választotta. Munkásságuk méltó elemzésével a magyar művészettörténet írásáig adós. E pályáivon jelentős törést okozott az 1956-os forradalmat követő, befelé forduló letargia. Hosszú évek elteltével, 1962-ben mutatott be önálló kiállítást a Fényes Adolf Teremben. A mesterségbeli tudást, képzőművészeti magabiztosan uraló művész, teljes birtokában van a színek és formák, fények és felületek kezelésének a portrék elemző lélekábrázolá-

Nuridsány Zoltán

sában, táj vagy csendélet karakterének kifejezésében éppúgy, mint abban a szürreális, konstruktív lírában, amely az Európai Iskola mitologikus világát jellemezte. A Vietnamban eltöltött idő vizuális élményeinek kivételése a rendteremtő erő képi megjelenését erősítette. A szigorú, klasszikus rend és az érzékeny vibrálás ellentétével képes volt művein harmóniát teremteni és szépséget sugározni.

Végignézve a számára megadatott rövid alkotói periódus gazdag munkásságát, e színes válogatásból is kiválglik az a lenyűgöző, következetes szemlélet, szakmai igényesség, a gondolati világ vizuális megfogalmazásának érettsége, amely már rendkívül fiatalon is egyenrangú félként emelte az Európai Iskola művészei közé, és vezetett végig töretlenül életművén.

Laczkó Ibolya
művészettörténész

Nuridsány Zoltán festőművész műterme a Budapest, V. Alkotmány utca 27. szám alatti házban volt, amelynek falán 2010. május 27-én emléktáblát helyeztek el.

Felhívás Kisebbségéért Díj jelölésre

A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága felhívást tesz közzé a 2011. évi Kisebbségéért Díj jelölésére. A Kisebbségéért Díj Hazai Kisebbségéért Tagozata elismerésében a magyarországi nemzetiségek érdekében a kisebbségi közéletben, az oktatásban, a kultúrában, az egyházi életben, a tudományban, a tömegtájékoztatásban, a gazdasági önszerveződés területén példaértékű tevékenységet végző személyek, szervezetek és kisebbségi önkormányzatok részesülhetnek.

A Kisebbségéért Díj odaítélése a 1/1995. (IX.28.) ME rendelet alapján történik. Az állami elismerés átadására 2011-ben a Kisebbségek Napjáról (december 18.) történő megemlékezés kiemelt eseményeként kerül sor.

A 2011. évi díjazottakra vonatkozó indoklással ellátott javaslatokat 2011. október 20-ig lehet eljuttatni a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága (1055 Budapest, Kossuth tér 4.) postai és a titkarsag.nkf@kim.gov.hu e-mail címére.

Budapest, 2011. szeptember

Szászfalvi László államtitkár

Béres L. Attila

Egy kiállítás, amely nemcsak arról szól, amit látunk

Hétköznapi életünk, mindennapi gondjaink közepette felüdülést jelentett, hogy szeptember 19-én ismét találkoztunk az erdélyi gyökerű örmény közösség tagjaival. Köszönet ezért a Budapest Főváros II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnökének, *dr. Issekutz Saroltának*, aki alkalmat teremtett erre a találkozásra, amikor is kis csapatával ismét létrehozta a Marczibányi Téri Művelődési Központ M Galériájában az „*Örmény eredetű magyar nemesi családok címerei*” kiállítást. A szellemi, kulturális és erkölcsi hagyományok ébren tartása erősebb minden emberi alkotásnál. A művelődési központ pedig fontos találkozóhelye az örmény közösség által rendszeresen szervezett összejöveteleknek.

A kiállításnak a megnyitót bevezető örmény saragán (örmény egyházi ének), majd az erdélyi Küküllő-menti népdalcsokor méltó keretet nyitott a gyönyörű hangú *Puskás Eszter* énekművész tolmácsolásában, és ugyancsak nagy tapsra fakasztotta a közönséget *Flórián Antal* színművész, aki nem teljesen egészséges állapotban Dr. Kazacsayné Lázár Jolán: Ének az örmény hősookról, valamint Merza Gyula: A kincs majd a Dicső küldetés című versével kiegészítette a kiállított címerek szemléltetésére a megjelenteket. A két költő munkásságát méltatta *dr. Issekutz Sarolta*.

A kiállítás megérdemli a szép szavakat. Egy ilyen globalizálódó, elidegenedett világban, mint a bennünket körülvevő mostani, különösen fontos a gyökereinkbe kapaszkodni és megmutatni, – nemcsak a kerületben élőknek –, kik

Flórián Antal

is az örmények. Ezt a gondolatot fejtette ki megnyitó szavaiban *dr. Issekutz Sarolta*, a kiállítás rendezője.

„Őseink sok száz éves munkája, eredménye nem vesztet kárba, ezért nyílt meg ez a kiállítás is” – mondta a kiállítást megnyitó beszédében az elnökasszony. – „Az örmény őseink 1239-ben elmenekültek az ezeregy tornyú Aniból, Örményország fővárosából. Évszázad-
(Folytatás a 6. oldalon)

A címerkiállítás közönsége

A műsorban elhangzott versek szerzőiről

Merza Gyula Kolozsváron született 1861. február 25-én és Kolozsváron hunyt el 1943. december 15-én. A 150 évvel ezelőtt született magyar-örmény a magyar és örmény néprajz kutatója volt, armenológus, turisztikai szakíró, az ARMENIA magyar-örmény havi szemle (főszerkesztő Szongott Kristóf, Szamosújvár) 1887–1907 közötti évfolyamai rendszeres szerzője.

Dr. Kazatsayné Lázár Jolán költő *Válogatott versek* (Budapest 1942) kötetből hallhattuk az *Ének az örmény hősookról* c. versét. Keveset tudunk a szerzőről, csupán annyit, hogy Lázár István (Gyergyószentmiklós 1881–Budapest 1936) nagytermékenységgű, kiváló regényíró leánya. Apját a Krisztusról írott hatalmas regénye tette ismertté.

I. S.

Ének az örmény hősookról

*Most felzeng a hősi ének
s az örmény dicsőség kobzot igricének
áhitattal csendül ajkán a szó!...
Zengi rím és zengi ének,
hogy az örmény hősiségnek,
Szent Várdánnak s vitézinek
nincsen párja
e világba!...*

Hallgassátok!... ezt a régi imádságot!...

*Nyugat-Ázsia legnagyobb fennsíkján,
Árménia ősi hegyein,
mészbarlangok ezredéves mélyén,
a Kur és Araxesnek partszegélyén,
régii asszír ékírással írott táblák,
így zengik az örmény hősök himnuszát!...*

*...Négyszázötvenegyben Krisztus után,
ezerharminchat vitéz s vezérik: Várdán,
megütközött Árváráj falunál
a hamincezres perzsa túlerővel...
Ajkukon Krisztus ígéjével,
szívükben a szent keresztséggel,
védték a pogányokkal szemben
a keresztény nyugatot!...
Döngött a föld s a földnek pokla tárult
s míg Krisztus nevét rebegette a szájuk
sírtak a kövek,... jajgatott az erdő,
véres könnycseppet hullatott a felhő,*

*ég, föld zengett,... s dübörgött lenn a harc...
s mire a hold megébredt égi nyoszolyáján,
ezerharminc hős pihent a fűpárnán,...
s feleltük zokogott az Ararát!...*

*A történelemben minden ismétli önmagát,...
ha nézzük napjainkban a finn-orosz tusát,
amint a finn nép szabadságharcát vívja,
Várdán Mamigonián és kis csapatja
jut eszünkbe, amint a perzsa
harmincezerrel,... szembeállt ezer!...*

*És eltelt tizenöt-száz év azóta!...
Magyarrá lett ajkunkon a szó,
magyarrá lett az unokák vére,
de ha néha alkonyórán,... áhitatos csendbe
a lelkünk mélyén nyílik egy rekesz,
mint kegyesre oly áhitattal gondol
az unoka reátok... s lelke mélyén hódol
emléketek szentelt képe előtt!...*

*Ti vértanukká lett, drága örmény hősök,
Krisztus keresztjét védő kis csapat,
könnyes szemmel hódol ím előtted,
szerteszóródott maradék fiad!...
Legyen áldott ezerszer, százezerszer
emléketek s a föld, hol elesett
megdicsőült sok csatában edzett
mártírrá lett hősi testetek!...*

okon át hazát kerestek mindaddig, amíg 1672-ben Apafi Mihály be nem fogadja az örményeket Erdélybe. Az Aniból elmenekült ősök a hagyomány szerint a királyi udvarhoz tartoztak, nemesek voltak. Ezt a nemességet szerették volna elismertetni, de addig nem volt fon-

dr. Issekutz Sarolta és Gudenus János József

tos a befogadó országoknak, hogy a menekült néptöredék nemességét elismerjék. Kivétel Erdély ország volt. A nemesi oklevelekből megállapítható, az örmények túlnyomó többségben pénzért vették meg nemességüket. Megvették, mert úgy érezték, ez az igazi hazájuk, és itt megkapják nemesi oklevelüket, amit annakidején már „kiérdemeltek”.

A nemesi oklevelekből megtudható, milyen jogcímek kaptak armális nemességet az örmények. A legtöbben a (marha- és állat) kereskedelem felvirágoztatása érdekében tett tevékenységéért; a hétéves háború hadiköltségeinek viselése címén; a hadiellátmány biztosítása címén, mint például a délvidéki Lázár és Kiss család, akik kiemelt szállítói voltak a kincstárnak. Hadikölcsönök is szerepelnek az adománylevelekben. A Moldvából Erdélybe menekült örmények letelepítése körül szerzett érdemek elismerését is nemességgel jutalmazták, mint például a szamosújvári Dániel család nemesi levelében. Az örmény városok alapítását, Erzsébetváros és Szamosújvár létrehozását is nemességgel díjazta a királyi udvar. Szakmai munka elismerése is az indokok között található, ez a *Gajzágó*,

az *Issekutz*, a *Korbuly*, a *Kövré*, a *Lázár*, a *Markovits* és még más családoknál fordult elő. A törökök elleni védelemben való kiemelkedő részvételért a *Pattantyús* és a *Lászlóffy* családok kaptak nemességet.

Az új haza iránti lojalitás, a magyar kultúra támo-

gatása több családnál is előfordult indok volt, itt a legkiemelkedőbb a *Karátsonyi* család, akik grófi címet kaptak, mert a Magyar Kultúra számára több alkalommal is nagy összegű adományokat tettek a sok egyéb kulturális és szociális célú adomány mellett. A magyar nemességet nyert örmény eredetű családok életét ismerve megállapítható az is, hogy fontos volt számukra – de a nem nemesi örmény családok számára is – a saját gazdagodásán kívül a szűkebb és a tágabb közösség gazdagodása, fejlődése is, a befogadó haza, a magyar kultúra gyarapítása, fejlődése. Iskolákat alapítottak, templomokat, árvaházakat, öregek otthonát építettek, a közösséget gazdagították. A haza felemelkedése fontos volt számukra, mert úgy érezték, úgy érezzük, végre *hazát* találtak maguknak – mondta az előadó. – Bár a honfoglaláskor is betelepültek örmények a Kárpát-medencébe, az egyik honfoglaló törzs örményekből állt. (Az 1400-as évekből maradt fenn Talmács község örmény egyházi pecsétje.) Az örmények számára fontos volt, hogy a haza gyarapodjon szellemileg, kulturálisan és gazdaságilag is. Az 1848/49-es szabadságharcban tete-

mes számú, közel ezerkétszáz örmény honvéd, köztük hetven örmény tiszt vett részt a haza szabadságáért. A két aradi vitéz, Kiss Ernő és Lázár Vilmos is örmény gyökerű volt, akárcsak Czetz János tábornok, aki Argentínába menekült, de távollétében halálra ítélték. Az örmény néptöredék a 19. század elejétől magyar anyanyelvűvé vált, magyarörmény.

A népszámlálás során is azt fogom beírni, – aktualizálta mondandóját dr. Issekutz Sarolta –, hogy magyar vagyok, és a másik rubrikába pedig, hogy erdélyi örmény, akiket a kárpát-medencei magyarság megszeretett, magába olvasztott. Azonban sohasem felejtettük és nem felejtjük örmény gyökereinket, kultúránkat. Büszkén valljuk magunkat örmény gyökerű magyarnak.

Lehet sok címen nemességet szerezni, de ami a szívünkben van, az az igazi. *Nobilitas sola est atque unica virtus*, azaz *A valódi nemességet kizárólag az erény alkotja.* – fejezte be a kiállítást megnyitó beszédét dr. Issekutz Sarolta.

A kiállítás díszvendége volt Gudenus János József genealógus, akinek *Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* című könyve az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kiadásában jelent meg. A sikeres könyv szerzője a második alkalommal megrendezett örmény eredetű magyar nemesi családok címerei kiállítás címerképeire utalva szakmai

elismerését fejezte ki és megjegyezte, hogy a címerek megfelelnek a heraldika szabályainak, a közel fele címert alkotó *Novák József* marosvásárhelyi festőművész különleges művészi adottsággal a szakma mestere.

Dr. Issekutz Sarolta elmondta, hogy a címerfestő a számára megküldött *Dr. Temesváry János A magyar-örmény nemes családok címerlevelei* (Szamosújvár, 1896) c. könyvéből a nemesi okiratokban szereplő pontos címerleírások alapján festette meg az egyes címereket, míg a kiállítás több darabja családi archívumokból, eredeti okiratok másolataiból készült, valamint a Magyar Országos Levéltár gyűjteményéből vált teljessé. Az információs táblák és az ábécé sorrendben közlített családi címerek pedig mindenki számára megkönnyítik a szemlélődést.

A kiállítást színesítette az őshazai örmény népművészetet, épített kultúrát, hitéletet reprezentáló tárgyak a két vitrinben, ezzel is hangsúlyozva az örmény gyökerek fontosságát.

A kulturális programot Puskás Eszter és együttesének népzenei összeállítására zárta. *Juhász Endre* dudukon, *Dévényi Zoltán* dobon játszott, Puskás Eszter énekelt, óriási sikerrel.

Az est a klubszobában ételkóstolóval, *Sergio* finom örmény falatjainak elfogyasztásával zárult, amelyet kötetlen beszélgetés követett.

Puskás Eszter, Juhász Endre, Dévényi Zoltán

Balázs Katalin

I. Örmény Művészeti Fesztivál Gyergyószentmiklóson Örménység-erősítés Székelyföldön

Az Erdélybe betelepült, székelyekkel szimbiózisban élő örménység kultúrájának jobb megismerését szolgálta az a fesztivál, mely hagyományteremtő szándékkal a gyergyószentmiklósiak által került megszervezésre. Örmény tárgyi emlékek, fotó-, zene- és képzőművészet, örmény gasztronómia – mindebből ízelítőt kaptak az I. Örmény Művészeti Fesztivál résztvevői.

„Nem kell elfelejteni, milyen tragédia érte az örménységet, de nézzük meg, hogyan léphe-tünk előre. Adjunk teret lelkünkben az örö-mnek, ismerjük meg művészetünket” – így fo-galmazta meg az Örmény Művészeti Fesztivál célját *Kulcsár László* főszerző. Több mint száz előadó ismertette az örmény kul-túra kincseit, hazatértek az elszármazottak, idelátogattak a világ különböző tájain élő ör-mények, hogy a helyi közösséggel találkozhassanak. Az Örmény Közösségi Házban fotó-, ikon- és örmény tárgyi örökségek ki-állítását láthatták, a múzeum előadásoknak és filmvetítésnek adott helyet, a Nostalgia Kávéház *Kötő József* könyvbemutatójának, örmény konyak- és marlenkakóstolónak vált

Kabdebó János, Vincze Csilla műsorvezető és *Kulcsár László* rendező

helyszínéül, az örmény templomban pedig *Kányádi Sándor* verseit szavalták, koncerteket hallhattak, melyre a Kisboldogasszony-napi búcsús szentmise, Vörös köpönyegesek körmenete tette fel a koronát. Fontos megjegyezni, a Vörös köpönyegesek által szimbolizált örmény hagyomány Erdély-szerte csak Gyergyószentmiklóson maradt fenn.

A fesztivál fontosságát, folytatásának szükségességét egyértelműnek tartották a résztvevők. Az ötletgazda, *Tóthné Kellner Emese* idegenvezetőként a térség népszerűsítésé-

A közösségi ház közönsége

nek egyik módját látja abban, hogy Gyergyó örmény kincsekkel dicsekedhet.

Kabdebó János fotográfus, a Budapest XIII. Kerületi Örmény Önkormányzat elnöke Gróf Teleki Pál szavait idézte: „az örmény magyarok a magyarok, és ma erre igen nagy szükség van. Kell látnia mindenkinek, kik azok az örmények, akik magyarrá lettek. Ez egy befogadó ország, mely kötelez arra, hogy ismerjük meg egymást.”

Martaian Zabel Ermone ikonfestő az örmények találkozásában látta a rendezvény fontosságát, hogy egymást erősítsék örménység-tudatukban a közös gyökérük. Mint mondta, ikonjai a más nemzetek felé is üzennek: „nem kell elfelejteni, az örménység volt az a nép, mely elsőként vette fel a kereszténységét, és immár a többi keresztény néppel is egy családot alkotunk.”

Örménység és székelység szimbiózisából születő értékekre hívta fel a figyelmet a gyergyói származású *Vákár Tibor*, a

Vákár Tibor

gyergyószentmiklósi városközpont házait, a közös ízevilágból származó, egyedí gasztronómiát említve, melyből a rendezvény idején bárki kóstolhatott. „Az örménység kezd felébredni Gyergyószentmiklóson is, és ez az egész település, térség javát szolgálja” – vallja a Budapesten élő *Vákár Tibor*.

„A gyergyói örmény erős közösség, közel félezer ember. Ez-

zel a rendezvénnyel az örmény kultúra méginkább közkinccsé válhat. Székelyföld sokat köszönhet az örménységnek, a vállalkozói kedvet, a művészetet, gasztronómiát és az együttélés-tanulást” – fogalmazott *Boroboly Csaba*, a Hargita Megyei Tanács elnöke, a rendezvény egyik főtárgyvezetője. Hasonló rendezvények szervezésére biztatta a gyergyói örményeket, ugyanakkor ígéretet tett, hogy támogatja az Örmény Közösségi Ház bővítésének tervét, mely egy 80 000 eurós befektetés, eredményeként a következő fesztiválok rendezvényeinek nem kellene a helyszíni problémával küszködni.

Örmény Művészeti Fesztivál

vendégei lehettünk Gyergyószentmiklóson, szeptemberben. Bár a távolság kisé visszariasztó volt a sűrű július–augusztusi búcsúk, kulturális rendezvények miatt, de a fáradságot feledtette a nagyszerű és változatos program-sorozat: a gyergyói örménymagyarok értekeit, kincseit felsorakoztató előadások, *Gyergyói kórus*

kiállítások, a szebbnél szebb esti koncertek a nagyszerű akusztikájú, varázslatos örmény katolikus templomban, a remek erdélyi örmény konyha kínálta örökök modern, praktikus tálalásban. Irigykedve szemléltem a közösség részvételét a rendezvények lebonyolításában is, nemcsak az élvezetében.

Gyergyói kórus

A rendezésben kiemelt szerepet vállalt *Kulcsár László* főrendező, *Buslig Gyula* és *Tóthné Kellner Emese*, köszönet érte.

Az *Örmény kincseink* c. kiállítás megnyitása *Dr. Puskás Attila* közreműködésével egyszerűen lenyűgöző: itt szembesülhetett az ember azzal, amit a többszáz éves könyvek, ereklyék, liturgikus tárgyak, papi öltözékek testközelből sugároztak felénk, az őseinktől ránk hagyott szellemi, lelki, tárgyi gaz-

dr. Issekutz Sarolta az örmény katolikus templomban

got örmény saragánjaival, népdalaival, míg *Puskás Attila* remek humorral előadott Ararát konyak és marlenka bemutatóját – kóstolóját felszabadultan élvezhettük a késő esti órákban a zsúfolásig megtöltött hangulatos Nosztalgia Kávéházban.

Bár az időjárás hozott meglepetést, a 3 nap alatt volt 10 fok és 30 fok is, de a szép programokon kívül a baráti együttlét, őszinte beszélgetések, a kényelmes szállítás és a csodálatos gyergyói táj, jó levegő szinte szárnyakat adva repített haza Budapestre.

Köszönjük a Gyergyószentmiklósi Örmény Katolikus Egyesület és az Örmény Katolikus Plébánia szervezőknek, hogy élvezői lehettünk a Fesztiválnak és bemutathattuk az *ARMENIA magyar-örmény időszaki szemle 1887–1907* c. legújabb DVD kiadványunkat is.

dr. Issekutz Sarolta

Szamosújvári örmény katolikus kórus

dagságot. Ezzel élnünk kell! Kötelességünk nemcsak őrizni, hanem megmutatni másoknak is, hogy tudomást szerezzenek az erdélyi örménység kulturális örökségéről, a magyar kultúrában elfoglalt helyéről.

Lélekemelő volt a székelyudvarhelyi Palló Imre Művészeti Szakközépiskola tehetséges diákjainak hangversenye, méltán büszkélkedhetett *Bodurján János*, az intézmény vezetője.

Az esti koncertre „utolsó percben” beugró *Puskás Eszter* elvarázsolta a hallgatóság-

Hangverseny a templomban

Örmény főváros lett Gyergyószentmiklós

Örmények nélkül Gyergyószentmiklós semmiképpen nem lenne az, örmények nélkül ez a város nem is hasonlítana mostani önmagára. Elég csupán körbetekinteni a főtéren házáin, vagy végigsétálni a mai Márton Áron utcán. Az örmények ma is méltán büszkék származásukra, ha közben igazi magyarrá, székelylyé is váltak. A kultúrájuk, kötődéseik, azonban ma is élő – ezt ünnepelték az elmúlt napokban Gyergyószentmiklóson.

Örmény művészeti fesztivál: ez volt a három napon át tartó gyergyószentmiklósi eseménysor neve, amelyre idén először került sor. Művészeti fesztiválnál azonban sokkal több volt, kultúra, hagyományok, néprajz, történelem, gasztronómia és kapcsolódás. Ez mind együtt tette fesztivállá a rendezvényeket. A fesztivál lényege bemutatni, hogy milyen kincseink, értékeink vannak. Adjunk teret lelkünkben az örömeink, ismerjük meg művészetünket – fogalmazta meg célkitűzéseit *Kulcsár László* főszervező.

Nos, bebizonyosodott, van, amit megmutatni, van, amire büszkék lehetnek a gyergyószentmiklósi és általában az erdélyi örmények Csíkszépvíztől Szamosújvárig, vagy Erzsébetvárosig, de a világ számos táján szétszóródva is.

Bőséges, színes programkínálat Pénteken, az Örmény Közösségi Házban sorra került megnyi-

Puskás Eszter énekel

**...minden egyes örmény magyarnak vallotta magát...
... a népszámláláskor**

Örmény kincseink című kiállítást megnyitja Dr. Puskás Attila

tó után három kiállítás is feltárt a látogatók előtt. Kabdebó János fotóit, Martaian Zabel Ermone tüvegre festett ikonjait láthatta a nagyérdemű, de a lokálpatriotizmusnak leginkább a gyergyószentmiklósi örmény plébánia tulajdonában lévő féltve őrzött tárgyak bemutatása kedvezett. A laikusnak is egyértelművé vált, nem csak az egykori kereskedők voltak legendásan gazdagok, hanem a közös-

ség is olyan kincsekre lehet büszke, amelyek értéke mind eszmei, mind anyagi tekintetben felbecsülhetetlen. Erekiyetartók, kelyhek, miseruha az 1720-as évekből és

évszázados könyvritkaságok kerültek a nézők elé, jelentőségüket, érdekességeket *Puskás Attila* tette érthetővé. Az „ingóságok” után az ingatlanok is bemutatásra kerültek, az *Épített örmény emlékek Erdélyben* című előadáson *Köllő Miklós*, *Demján László* és *Vákár Tibor* adott betekintést az örmény nép építészetében.

Köllő a gyergyószentmiklósi településszerkezet sajátosságait ismertette, ideértve természetesen az örmények szerepét a város mai képének kialakulásában. *Demján* általában az erdélyi örmény építkezésekről beszélt, *Vákár Tibor* pedig az örmény-székely együttélés – egymásra hatás bizonyítékait mutatta be, számos családi emlék felelevenítésén keresztül. Elhangzott, az örmények itt igazi otthonra találtak, amit az is bi-

zonyít, hogy az 1920-as népszámláláskor minden egyes örmény magyarnak vallotta magát. Igen népszerű volt a Nostalgia kávéházban szervezett konyak- és Marlenka-kóstoló, amelyen megtudhattuk, hogy az örmények hamarabb készítették konyakot, mint a franciák, és aki megízlelte, érezhette is, hogy legalább olyan jó minőségben.

Szombaton koncertek és filmvetítések voltak műsoron. Érdemes itt kiemelni *Sándor Anna* hegedűjátékát, aki egy örmény szerző, *Aram Hacsaturján* egy művét adta elő mély átéléssel és nagy tapsot kiváltva.

Vörös köpenyesek: igazi gyergyói sajátosság

Vasárnap a gyergyószentmiklósi örmény katolikus templom Kisboldogasszony-napi templombúcsújára került sor. A *Tamás József* segédpüspök által celebrált mise után megtartották a hagyományos körmenetet, melynek során a Márton Áron utcán és a főteret megkerülve haladt a többszáz hívő. Nem hiányozhattak innen a vörös köpenyesek, ami – mint kiderült – igazi gyergyói sajátosságuk az örményeknek is, hiszen sehol máshol, sem Szamosújváron, de még Örményországban sincs hasonló példa.

Budai Merza Pál

Szobrot avattak dr. Urmánczy Nándor tiszteletére

Több évtizedes elhallgatás után, újra lehet és szükséges Urmánczy Nándor (1868–1940) érdemeiről beszélni.

Szülföldjén, Maroshévízen, szeptember 4.-én szobrot állítottak a néhai magyar Országgyűlési képviselő tiszteletére. A negyedik alkalommal szervezett Urmánczy Em-

Körmenet Gyergyószentmiklós főtere körül

Örmény ízek, jó falatok

Nemcsak kultúrával él az ember – csavarhatnánk ki az ismert mondást –, hanem kenyérral, azaz táplálékkal is. A három nap során alkalomhoz illően, örmény ételféleségeket is megismerhetek az érdeklődők. Az Ararát konyakot már említettük, de nem maradhat ki a felsorolásból az örmény raguleves marhalábszárból és az ángázdsábor leves sem. Gyomor nem maradhatott éhesen, kíváncsiság, tudnivágyás nem maradt „szellemi táplálék nélkül”. Az összkép így lett teljes, jól sikerült az első Örmény fesztivál. Bízunk benne, ezután rendszeres lesz. Érdemes már most készülni rá.

Gergely

léknapok eseményein jeles közéleti személyiségek, rokonság, ismerősök, tisztelők vettek részt. A vasárnapi szentmise után, a zsúfolásig megtelt templomból, a vendégek átvonultak a templomkertbe, a szoboravatásra. Az eseményen jelen volt *Kövér László*, a Magyar Országgyűlés elnöke, va-

lamint *Gurtvay István*, Urmánczy Nándor unokája. A Budapestről érkezett leszármazott örömmel közölte, hogy ránk maradt a család hagyatékából a 68 kötetes naplója, amely a sok hányattatás után nyilvános és kutatható lesz.

Czirják Károly egyesületi elnök beszédében bevallotta, hogy egy évvel ezelőtt nem hitte volna, hogy szobrot avatnak a nagy előd tiszteletére, a számtalan gáncsoskodás után.

Mivel az Urmánczy család örmény származású, a meghívottak között jelen volt Örményország konzulasszonya *Nelly Matewossian* és más hivatalosságok. Jelenlétükben számtalan koszorúzásnak voltunk tanúi.

Blaskó János szobrászművész a család gyökerei után érdeklődött. Meglepődve hallgatta az ősi örményországi Urmia tó környé-

kéről való több évszázados kényszerű vándorlás történetét. Az Urmánczyak ma már ezer szállal kötődnek Maroshévízhez. Jótéményeik, a helyi iskola, templom, kórház, vasútépítés, ismertté tette nevüket. Nagy kiterjedésű birtokaikat mintagazdaságként kezelik. Kastélyt, udvarházat, fűrésztelepeket tartanak fenn, nemzetközi fakereskedelmet létesítenek. Támogatják a kultúrát, turisztikát, újságot adnak ki, a polgári felemelkedést szolgálják.

Ma újra megnyílt és visszakapta nevét az Urmánczy fürdő. Kellemes környezetével, mezotermál gyógyvizével, egy egész ország rész olimpiai méretű strandmedencéjével fogadja a látogatókat.

Az ünnepi rendezvény eseményei után annak reményével búcsúztunk, hogy a jövő évben ismét együtt emlékezhetünk a nagy elődökre.

Erzsébetvárosi Magyarok Találkozója

Kedves meghívásnak tettünk eleget, amikor részt vettünk szeptember 11-én az Erzsébetvárosi Magyarok Találkozásán. A reformátusok által rendezett találkozó ünnepi istentisztelettel kezdődött, amelynek keretében Ősz Sándor-Előd történésztől érdekes előadást hallhattunk I. Apafi Mihály fejedelemről, valamint a hajdani Ebesfalváról, bár az erzsébetvárosi örményiségről, őseinknek a város létrehozásában és felvirágoztatásában betöltött el-évülhetetlen érdemeiről egy szó sem esett. Az is-

tentisztelet végén név szerint szólította ki *Miklósi Mátyás Csaba* református lelkipásztor az elszármazottakat, mindenkinek egy szál rózsa kíséretében emléklapot, kerámia emléktányért (a templom rajzával) ajándékozott. *dr. Issekutz Sarolta*, a meghívást és ajándékokat megköszönve, beszédében megemlékezett az erzsébetvárosi nemes Issekutz és Zachariás ősről, az igen erős és gazdag erzsébetvárosi örmény közösségről, akik egy szép barokk várost építettek fel maguknak az

Gyülekezés a kopjafaavatásra

dr. Issekutz Sarolta az úrasztalánál, mögötte Miklós Mátyás Csaba

udvartól örökáron megvásárolt területen, templomokkal, iskolával, jótékony-sági intézményekkel, szabad királyi városi rangot is kivívva maguknak. A magyar anyanyelvűvé vált ősök utódai már elszármaztak, így az erzsébetvárosi örmény közösség igen megfoghatatlan. De a gyökerek visszahúzzák őket és legalább az augusztus 15-i örmény szertartású római katolikus Nagyboldogasszony

Szeretetvendégség

napi búcsún találkozik az örmény gyökerű magyar közösség ismét egymással. A gyökerek fontosságát hirdeti az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület is, amely pl. kiadta hasonló kiadásban Ávedik Lukács: *Szabad királyi Erzsébetváros monográfiája* (Erdélyi Örmény Múzeum 9., Bp. 2004) c. könyvét és feldolgozta a város örmény katolikus temetőjét *Örmény halottkultusz és temetkezés, Erzsébetváros és örmény katolikus temetője* c. könyvben, mellékelve a temető teljes anyagát CD-n. A könyveket az egyházi könyvtár részére ajándékba átadta, hogy a mai erzsébetvárosiak megismerhessék városuk múltját, annak alapítóit és megbecsüljék azok örökségét.

Az ünnepi istentiszteleten

A Bíró János kopjafafaragó által készített és a templomkertben felállított 2 kopjafa – szimbolizálva Apafi Mihály fejedelmet és feleségét, Bornemissza Annát – felszentelése után ünnepi ebédre került sor. A hajdani gimnázium (ma Gazdasági Liceum) – ahol édesapám is tanult – újabb kori éttermében közel másfélszázan örültünk az ünnepi együttlétnek, hangulatos zene és finom ebéd fogyasztása közben.

dr. Issekutz Sarolta

Nagy Gyöngyvér

Örmény családok találkozója Csíkszépvízen

Augusztus 27-én, immár 15-ik alkalommal ismét találkoztak Csíkszépvízen az erdélyi örmény-magyar családok és az innen elszármazott, külföldön élők azzal a szándékkal, hogy erősítsék önazonosság tudatukat, és összekapcsolják a rokoni, baráti szálakat, ahogyan ezt az előző években is tették.

A találkozót a csíkkörzeti „Szentháromság Alapítvány” szervezte, a Budapest-Zuglói Örmény Kisebbségi Önkormányzat hathatós anyagi támogatásával. Az ünnepség szentmisével kezdődött a csíkszépvízi templomban, amelyet nagyméltóságú Szakács Endre vikárius úr mutatott be Gábor Zoltán plébános úrral együtt. A mise után a templom udvarán levő emléktábla ko-

Az emléktábla megkoszorúzása

szorítására került sor, majd a résztvevők népes csoportja a helybeli római katolikus templomban hallgatta meg a Lászlóffy Árpád orgonaművész koncertjét. Ezután a közös ebéd következett, ahol felelevenítették a régi emlékeket és kapcsolatokat. Az érdeklődők megtekinthették a közel-múltban felújított örmény gyűjteményes

Ünnepi mise a római katolikus templomban

emlékházat, és azzal vettek búcsút egymástól, hogy jövőben újra szeretnének ugyanitt találkozni.

(www.pluszportal.ro., 2011. szeptember 1.)

A családi találkozó résztvevői

Népszámlálás 2011

Október 1-31-ig tart a népszámlálás hazánkban. Felkérjük kedves olvasóinkat, hogy lehetőség szerint minden kérdésre válaszoljanak. Kiemelten fontosnak tartjuk a Személyi kérdőív V. *Nemzetiségi, nyelvi kötődés, vallás* kérdésekre történő pontos válaszok megadását, bár ezek nem kötelezően megválaszolható kérdések. Természetesen mindenki lelkiismerete szerint, a valóságnak megfelelően válaszoljon, vagy töltsse ki a kérdőívet.

A nemzetiségnél nem lehet kétséges, hogy **magyarok** vagyunk (34.), míg a 35. kérdés: Az előzőekben megjelölten kívül tartozik-e másik nemzetiséghez is? Ennek válasza a többségénél biztosan az, hogy **örmény**, mégpedig: **erdélyi örmény**. Ezzel jelezzük a történelmi örménységhez való tartozásunkat.

A 38. kérdés: Mely vallási közösséghez, felekezethez tartozónak érzi magát? Itt római katolikus, örmény szertartású római katolikus, református, evangélikus... lehet a válasz. A hazai *erdélyi örmények* túlnyomó többsége római katolikus, vagy örmény szertartású római katolikus (A Magyar Katolikus Egyház részegyháza az örmény katolikus egyház), vagy református... Nagyon fontos, hogy válaszunk szerepeljen a kérdőíven, hiszen az egyházak a népszámlálás adatai alapján kapnak állami támogatást és csak így tudják tovább folytatni magas színvonalú karitatív tevékenységüket. (A szerk.)

Zay Éva

Erősödő erdélyi magyar identitástudat

Nagy többségünk nem éli meg hátrányként magyarságát

Az erdélyi magyarok nemzeti azonosságtudatának változása a Kárpát Panelkutatás tükrében, 2007–2010 cím alatt tartott előadást hétfőn délelőtt a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen (BBTE) a Kolozsvári Magyar Napok előadássorozata keretében és a Kolozsvári Magyar Egyetemi Intézet (KMEI) szervezésében Veres Valér szociológus, a BBTE egyetemi docense. A szakember a Kárpát Panel széleskörű kutatássorozat releváns elméleti alapjait és eredményeit vázolta fel, megállapítva, hogy a vizsgált változások nemcsak a fent megjelölt időszak éveire vonatkoznak: a kérdést korábban is tanulmányozták, 1997-től rendelkeznek összehasonlítható adatokkal. Idősoros, összehasonlító és reprezentatív szociológiai kutatást végeztek minden Kárpát-medencei régióban, elsősorban kisebbségi közösségek körében.

Az eredetileg alkalmazott, kérdőíves felmérést fókuszcsoporthoz tartozó kutatásra terjesztették ki. 2010-ben ugyanazokhoz az alanyokhoz tértek vissza, akiket 2007-ben is megkérdeztek – körvonalazta a módszer-

tani vonatkozásokat Veres Valér. Mint kifejtette, ezáltal a változások nagyobb biztonsággal elemezhetőek, lévén, hogy ugyanazon ember esetében egy kis változás önmagában is relevánsnak tekinthető.

A kutatás – amelynek jogtulajdonosa a Max Weber Társadalomkutatásért Alapítvány, partnere a BBTE szociológiai tanszékének magyar tagozata, valamint a Magyar Tudományos Akadémia Etnikai és Kisebbségkutató Intézete – a magyarságtudat és kisebbségi identitás mellett többek között az oktatási helyzet, társadalmi struktúra, munkaerőpiac, vallásosság alakulását is vizsgálta – magyarázta Veres Valér, megjegyezve, hogy források híján a 2010-es felmérést csak Erdélyben sikerült elvégezni.

Diskurzusok alakította nemzeti ideológia

A XVIII. század végén kialakuló nemzet-fogalom Magyarországon a reformkor idején körvonalazódik hangsúlyosan. Az identitástudat a nemzeti ideológia társadalmi működésének eredménye, és a modern társadalmi csoportok kötődésének egyik legfontosabb formáját jelenti – összegezte a szociológus. A modern nemzet-eszme megfogalmazásában a premodern etnicitás elemeit használták fel, nemzetként különböző „konfigurációban” – magyarázta. A tudatosulás folyamatában a vallási közösségek elsőbbségének visszaszorulásával párhuzamosan erősödik a laikus nemzetfogalom, amelynek leírása egy bizonyos fokú állandóság megőrzésével időben változik. Az új tartalmakkal, hangsúlyokkal telítődő nemzeti diskurzusok a nemzeti ideológiát is megfelelően alakítják. A nemzettudat, illetve a csoport-identitás igénye hierarchikusan szerveződik, utóbbi esetben a kisebbség államhoz és nemzethez való viszonyát vizsgálták. Kutatási kérdésként fogalmazták meg az erdélyi magyarok önmeghatározásának módját, a magyarságtudat és erdélyiség szerepét, a *saját csoport* szociálpszichológiai jelentését, az azonosulás szim-

bolikus dimenzióját, a románság megjelenését az erdélyi magyar identitástudatban, illetve az erdélyi kisebbségnek Magyarországhoz és a többségi magyarsághoz való viszonyulásának módját.

Erősödött az erdélyi identitástudat

Magyarságtudat és erdélyiség tekintetében a kutatási eredmények a regionális azonosulás, a magyart árnyaló sajátos erdélyi magyar identitástudat megerősödését mutatták. A változás hangsúlyosan érzékelhető volt a magasabb iskolázottsággal rendelkezők és a fiatalabbak körében. Ez tudatosságra vall, illetve az időbeni kiteljesedés lehetőségét is hordozza – mondta Veres Valér. Az erdélyi magyar kisebbség identitástervezetében az elsődleges, kultúrnemzeti összetevő mellett érzékelhetően erősödött az állampolgári identitás, valamint az a tényező is, amely az engedékenyebb kultúrnemzeti azonosság tudattal szemben az etnikai eredet helyezi előtérbe. Az identitástudat érzelmi dimenziója mentén megállapították: a szégyenérzet (amelynek magas aránya leginkább veszélyeztetheti a kisebbségi azonosságtudatot) alig 1–2 százalékos, a magyarság mintegy 60 százaléka pedig nem éli meg hátrányként magyar identitását.

A kutatásban megszólaltatott alanyok többsége hazájaként Romániát és Erdélyt jelölte meg, a 2010-es felmérés válaszdadói körében nőtt az Erdélyt megnevezők számaránya. Az érzelmi dimenzióhoz kapcsolódó erdélyi hazának Románia egyféle legitím kiterjesztésévé vált – értelmezte Veres Valér. A szülőföld kategóriában Erdély vezet: az alanyok érdekes módon kis arányban neveztek csak meg az egyes megyéket, régiókat, sokkal inkább az egyes településeket – részletezte a szociológus. A megkérdezettek 35 száza-

léka teljesen, 30 százaléka pedig részben egyetért a román állampolgársággal való azonosulással, bizonyos korlátokon belül (például sokan úgy vélik, hogy Romániában sok mindenért lehet még szégyenkezni). Ugyanakkor, tíz százaléknál kisebb azoknak az aránya, akiknél konfliktushelyzetet teremt a kisebbségi magyarságtudatnak a román állampolgársággal való egyeztetése – fejtette ki a szakember.

A diszkrimináció megtapasztalása tekintetében jelentős különbségek mutatkoztak az iskolázottság függvényében: az eredmények értelmében a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők szenvedtek el nagyobb arányban diszkriminációt, amely legtöbb esetben verbális megkülönböztetésnek minősült. Az etnikai csoportok közötti viszonyokat nagyobb arányban látják országos szinten konfliktusosnak, mint egy adott településen, a csoportközi konfliktusérzékelés pedig 2010-re csökkent – tájékoztatott Veres Valér. – Tekintettel arra, hogy ennek aránya

1997-ben még 80 százalékos volt, óriási változás történt az elmúlt másfél évtizedben – tette hozzá. Az RMDSZ kormányzati szerepvállalásának legnagyobb hozadéka – ha látványos eredményeket nem is teremtett – éppen a csoportközi viszonyok javítása, a közeg élhetővé tétele – vélte a szociológus.

– Megállapítható, hogy létezik egységes Kárpát-medencei magyar nemzettudat, noha ez nem Magyarország hazaként való azonosításában érvényesül. A szimbolika terén egységes a magyarság (a nemzeti hősök listáját például jellemző módon Petőfi Sándor vezeti), ellenben a szociológiai értelemben vett *saját csoportok* megjelölése tekintetében eltérések figyelhetők meg – emelte ki Veres Valér. Az erdélyi magyarság külön identitásként, szintként fogalmazódik meg, aminek hangsúlyos történelmi hagyománya és okai vannak – összegezte.

(Szabadság, 2011. augusztus 17.)

Vallásosabbak az erdélyi magyarok

Képmutatás vagy etnikai identitástudat miatt?

Bár a leginkább templombjárók, sokan naponta imádkoznak, és életükben a leginkább fontos Isten, az erdélyi magyarok ezzel szemben kevésbé hisznek a halál utáni életben, a pokolban, a bűnben, a reinkarnációban – derült ki tegnap a Románia összlakossága, Magyarország és az erdélyi magyarság vallásosságáról Kiss Dénes tanársegéd (BBTE) által közölt érdekes összehasonlító adatokból. Képmutatás lenne ez, vagy csupán a sajátos nemzeti kisebbségi helyzet velejárója? – többek között ez is foglalkoztatta a Kolozsvári Magyar Napok keretében a Max Weber Alapítvány és a Kolozsvári Magyar Egyetemi Intézet szervezte előadássorozat hallgatóságát.

Romániát Európa egyik legvallásosabb országaként tartják számon Írország, Lengyelország és Málta mellett. Ennek magyarázata a vallás és etnikai identitástudat szoros

kapcsolata, az egyház viszonylag kismértékű marginalizációja a kommunizmus idején, az 1990 után jelentkező gazdasági válság és az ortodox egyház kvázi monopolhelyzete.

A 2008-as Kárpát Panelkutatás és a 2000–2008-as European Values Study Survey adatai alapján kiderült: az erdélyi magyarság vallásossága a románokénál is erősebb.

Kevésbé hiszünk a pokolban

1-től 10-ig terjedő osztályozási skálán a magyarországiak életében a legkevésbé fontos Isten (5,24), ez az adat Romániában 8,6, az erdélyi magyarok esetében 8,7. Az arányok hasonlóak, esetenként még hangsúlyosabban a napi imát, illetve a templomba járást illetően. A helyzet általában azonos a más országokban kisebbségben élő magyarok esetében, ott, ahol ezek vallása eltérő a többségi nemzet vallásától. Az erdélyi magyarság több mint 80 százalékban egyszemélyes istenben hisz, míg Románia lakosságát tekintve ez az arány nem éri el a 40 százalékot, többben egyfajta szellemként, életerőként érzékelik az istenséget. Mindezekkel szemben érdekes adatot tár fel a kutatás: Románia összlakosságánál sokkal kisebb arányban hisznek az erdélyi magyarok a halál utáni életben, a pokolban, bűnben, reinkarnációban. Az összehasonlítás egyik következtetése tehát: az erdélyi magyarok vallásosságának a nyilvános és közösségi vetülete (pl. templomba járás) erősebb, az egyes egyházi tanításokba vetett hit dimenziójában gyengébb. Az igen visszafogottan nyilatkozó előadó szerint ez keményebb szóval akár képmutatásként is értelmezhető lenne, ám ezzel szemben ellentétesként felmerült egy másik magyarázat: az erdélyi magyarság vallásossága nem egy-

séges, így a különféle magyar egyházak tanításai is eltérőek, másként értelmezik a bűn, pokol, halál utáni élet kérdését, nem lehet tehát általános következtetéseket levonni.

Konkurencia az „egyházpiacon”

A tanulmány megállapította, hogy a vallásosság az iskolai végzettséggel fordított arányban alakul, vagyis minél iskolázottabb valaki, annál kevésbé vallásos. Mégis, az egyházi szertartások (keresztelés, házasságkötés, temetés) az iskolázottsági szinttől függetlenül egyformán fontosak az erdélyi magyarok számára.

Világviszonylatban napjaink vallásosságának egyik fontos jellemzőjeként az előadó az egységesség csökkenését, az egyre több hivatalos vallás megjelenését említette, továbbá a keleti hitszemelek növekvő nyugati elfogadottságát – a nyugati ember különböző vallásokból csipegetve alakítja ki saját hitfelfogását. Elhangzott, hogy a gazdasági fejlettség növekedésével csökken a vallásosság társadalmi jelentősége, Nyugaton egyre kevésbé járnak templomba az emberek, bár kivételként az előadó Amerikát említette, ahol a fokozott szabadság lehetővé teszi a legkülönbözőbb hitfelfogást vallók vallásosságának hivatalos formában való megélését. A vallás piaci jelenséggé vált, mint elhangzott: konkurencia van, nem lustálkodhatnak az egyházak.

Kerekes Edit

(Szabadság, 2011. augusztus 16.)

Az Örmény Köztársaság kikiáltásának 20. évfordulóját szeptember 21-én ünnepelte a hazai örménység, amelyen *Dr. Kupper András* országgyűlési képviselő ünnepi beszédet mondott, amelyben feltárta örmény gyökereit és felhívta valamennyi örmény származású figyelmét, hogy a gyökereket ápolni kell, a kultúrát meg kell menteni a magunk és a közösség számára. Az estet kiállítás megnyitó és *Jengibarjan Dávid* jazz trió koncertje színesítette, végül fogadás zárta az A38 hajón, melyet az Országos Örmény Önkormányzat rendezett.

Meghívó

Az 1848-49-es szabadságharc hőseire, köztük a magyarörmény hősökre, az Aradi Vértanúkra emlékezünk 2011. október 3-án, hétfőn délután 17 órakor a Budapest V. ker. Akadémia u. 1. I. emeleti színházteremben (Magyar Tudományos Akadémiával szemben). Szeretettel hívunk és várunk minden kedves Vendéget. **Emlékezzünk együtt!**

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
Fővárosi Örmény Önkormányzat – rendezők
dr. Issekutz Sarolta elnök

Lázár Vilmos honvéd ezredes, Aradi Vértanú
Czetz János tábornok
Kiss Ernő honvéd altábornagy, Aradi Vértanú

Program

Köszöntőt mond *dr. Issekutz Sarolta* elnök
Ünnepi beszédet tart *Dr. Katona Tamás* történész

ÉLNI ÉS NAGYRANŐNI

– SZÉCHENYI ISTVÁN EMLÉKEZETE

Oratórium-játék Széchenyi István szövegei, levelei, naplói,
gondolatai, valamint
Csorba László, Kocsis István, Surányi Miklós szövegei és más
dokumentumok alapján

Előadók: KISS TÖRÉK ILDIKÓ és VARGA VILMOS
Forgatókönyv: Kiss Törék Ildikó Zene: Ari Nagy Sándor
Rendező: Varga Vilmos

Hangosító-világosító: Piski Norbert **Ügyelő: Kocsis I. Gyula**
Jelmezek: Pápai Marika, Cservák Miklós Adminisztráció: Bíró Gabriella

Bemutattja a 17 éves, Magyar örökség-díjas Kiss Stúdió Színház – Nagyvárad

Műsorrend

A fiatal Stefferl kapitány István gróf és Karolina	Lord Stewart, volt nagykövet elbeszélése Az 1848-as esztendő
A Magyar Tudományos Akadémia alapítása István gróf és Crescence szerelme	Széchenyi gondolataiból, feljegyzéseiből Döbling – a kételyek ideje
Széchenyi és Metternich beszélgetése	Széchenyi imája
A legnagyobb magyar	A döblingi újjáéledés
Széchenyi és Crescence grófnő házassága	Napló az utolsó napokról
A Lánchíd építése	Széchenyi üzenete

Koszorúzás az Aradi Vértanúk kopjafájánál (helyszínen)

Kiállítás az 1848–49-es szabadságharc és az Aradi Vértanúk emlékére

Könyvvásár – Fogadás

A rendezvényt támogatja:

Budapest Ferencvárosi- és a XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Az aradi vesztőhely

„Áldd meg Aradot! Áldd meg szegény szerencsétlenségbe süllyedt Magyarországot!”
(részlet Damjanich János imájából)

A magyar hadsereg tizenhárom parancsnokát 1849. október 6-án hajnalban végezték ki: *Aulich Lajost, Török Ignácot, Láhner Györgyöt, Schweidel Józsefet, Kiss Ernőt, Desewffy Arisztidot, Damjanich Jánost, Nagysándor Józsefet, Vécsey Károlyt, Knezic Károlyt, Poeltemberg Ernőt, Lázár Vilmost és Leiningen-Westerburg Károlyt.*

Lázár Vilmos

Czetz János

Kiss Ernő

Az aradi vár a Maros bal partján épült hatszögletű erőd; a folyó majdnem körülöleli. Itt őrizte foglyait *Howiger* vezérőrnagy, a vár parancsnoka. Az ítéletet október 5-én reggel 7 órakor hirdették ki: golyó általi halálra Kiss-t, Schweidelt és a büntetés enyhítéséért Desewffyt és Lázárt. Először őket kísérték a vár VI-os kapuja mellé, a vár sáncába. A féltérdre ereszkedett tábornokokat egyszerre érte a lövés; hárman azonnal arca buktak, Kiss Ernőnek csak a vállát érte a golyó, ezért három katona közvetlen közelről lőtte le.

A bitófára ítélt kilenc fogolyért ezután mentek vissza a várba. A III-as kapun át az Újarad felé vezető útra tértek; Damjanichot – mert lába törött volt – szekéren vitték. Durván faragott, mintegy nyolclábnyi magas oszlopokhoz kísérték őket; elsőként Poeltemberget szőlította a porkoláb. Aztán sorrendben Török, Láhner, Nagysándor, Leiningen, Aulich, Damjanich és Vécsey életét oltották ki. Elrettentő példaként stig függtek a bitófán, majd két-két újradiparaszttal gödröket ásott az akasztófák tövébe, és ide temették a nemzet halottait.

Mi történt később a tetemekkel? Ki és hol temette el őket? Még a kivégzés éjjelén „megvásárolták” és kiásták Damjanich, Láhner, Leiningen és Vécsey testét. Vécseyt

ideiglenesen az aradi temetőbe hantolták el, majd 1916-ban az aradi Kultúrpalota kriptájába szállították át. Leiningent először az *Urbán* család monyori birtokára temették; 1876-ban özvegye Borosjenőre vitette, az *Atzél*-féle kriptába. Damjanich és Láhner tetemét a *Csernovics* család mácsai birokán temették el, október 8-án. Kiss Ernő október 8-ig feküdt jeltelen sírjában, ekkor unokatestvére megvesztegette az öröket és eltemette az aradi temetőben; tizenhat év múlva a család sírboltot építtetett Németelleméren (a vajdasági Elemér), ma is ott nyugszik.*

Desewffy 1850 tavaszáig feküdt az aradi sánc árkában. Ekkor öccse lefizetett „néhány alantás közeget” és Margonyán (ma a szlovákiai Marham) temettette el, családi sírboltba.

Mi történt a vesztőhely többi halottjával?

A vár sáncaiban 1912 májusában kezdték kutatni; hamarosan két sír körvonalat

* Kiss Ernő holttestét az aradi temetőből Katalinfalvára szállították, a család egyik ágának sírboltjába temették el, majd 1872-ben onnan szállították a Kiss Ernő által építtetett (1847) eleméri római katolikus templom alatti családi kriptába – szerk.

ira bukkantak. Az exhumálást és az agnoszkálást *Lenhossék Mihály* anatómus és *Bartucz Lajos* antropológus végezte. 1913 augusztusában a VI-os kapu közelében rátaáltak Schweidel és Lázár földi maradványaira. Újabb húsz év telt el, amikor 1932-ben a nagy aradi árvíz után a Maros gátjának erősítése közben véletlenül ráakadtak a bitófák helyére, és a melljük temetett kivégzett tábornokokra. Sorban feltárták Aulich, Nagysándor, majd Knezic sírját. A csontokat az aradi temető *Steiner*-féle kriptájába vitték. 1933 őszén pedig Török és Poeltenberg csontjait is exhumálták, majd ugyancsak a Steiner-kriptába temették. Az aradi sírboltból 1956-ban a Kultúrpalotába szállították a maradványokat. A gyásznapi 125. évfordulóján (1974) mind a tizenegy vértanú csontjait az újonnan épített emlékmű lábánál kialakított kriptába helyezték; csak Kiss Ernő

és Desewffy Arisztid nyugszik Eleméren, illetve Margonyán.

A megemlékezésből nem hagyhatjuk ki *Lenkey János* tábornokot és *Kazinczy Lajos* ezredesét sem. Lenkey is az aradi vár foglya volt, de mivel megőrült, ügyében nem hoztak ítéletet; 1851 februárban hunyt el. 1936-ig az aradi temetőben feküdt, majd áthozták szülővárosába, Egerbe. Kazinczy Lajost 1849. október 25-én lőtték főbe az aradi vár sáncában. Ő az egyetlen, akit még nem kutattak fel, és nem temettek el tisztességesen. Az aradi emlékezők ne felejtsek el egy szál virágot dobni a vár sáncába. Csak remélni lehet, hogy akad olyan civil szervezet, amelyik magára vállalja Kazinczy Lajos tetemének felkutatását, mivel ő az egyetlen, aki ma is jeltelen sírban fekszik.

Hankó Ildikó

(Magyar Demokrata, 2010. október 6.)

A vértanúk

Emlékek a 13 tábornokról – részlet

Az Aradon kivégzett tizenhárom generális mindegyike java idejében szenvedett vértanúhalált a szabadságért. Még a legöregebb, *Aulich Lajos* is csak ötvenhét éves volt, midőn kiszendvedett, a legifjabb pedig, gróf *Leiningen Westerburg Károly* alig érte el a férfikor küszöbét: harminczadik évét töltötte be épen.

Az ő sorsa talán a letragikusabb valamennyi közt; mert tulajdonképen szíve vettette le vele az osztrák Waffenrockot. 1845-ben, mint a 31-ik serezed századosa a délvidéken állomásozott s Török-Becsén megismerkedett a dúsgazdag, örmény származású *Sissányi* családdal. A ki csak egy kicsit is ösmerte a régi Pest társadalmi életét, tudja, hogy a negyvenes esztendőben valóságos forradalmat csináltak a Sissányi lányok. Bál, hangverseny, estéli társaság nem eshetett meg náluk nélkül s a nemcsak gazdag, de csodaszép lányokat rendesen valóságos udvar környékezte az akkori aranyifjúság javából válogatva. Janka, Fémi, Eliz, hogy melyik volt szebb, ki tudná ezt megmondani. Sággy Tóni, Almásy Tini, hajdani híres gavallérok, még galambósz hajjal is lelkesedtek és sirtak, ha a Sissányi-lányokra fordult a beszéd.

Elíznek imponált Leiningen gróf hódolata, a ki nemcsak egyike volt a legdaliásabb férfiaknak, de lovagias akár Bayard, nyájas, kellemetes társalgó és olyan előkelő familiából való, hogy még az angol királyi házhoz is atyafi.

Elíz a törökbecsei park árnyas fái alatt járkálva, egyszer aztán kimondta az ultimátumot.

Jól van, de tegye le előbb az osztrák uniformist; akkor aztán mehetünk az oltárhoz, majd bizony, hogy engemet azzal csúfoljanak, hogy lisztes zsáknak lettem a felesége.

Leiningen szaván fogta a szép leányt. Beadta lemondását és már magyar díszben esküdtött örök hűséget a lelkes honleány, *Sissányi Erzsébetnek*. 1844-ben történt ez, – és négy év múlva már fölhasant a költő ébresztő szózata:

Talpra magyar, hí a haza...

Ittebei és eleméri *Kiss Ernő*, valóságos legendás alak. Azokból a huszárokból, a kikből a *Hertelendiek*, *Simonyiak* és *Meskók* termettek. Az örmény Kiss Antalnak (szerk. megjegyzés *Kiss Ágostonnak*) dúsgazdag fiaként, különös örömét lelta a drágábbnál drágább, szebbnél szebb lovakban: s ezért is a huszár életre szánta magát. Midőn atyja elvitte az ezredeshez, ez tudni sem akart a még gyermek Kissről; de Kiss Antal pazar ajándékaival az egész tisztikart annyira megnyerte, hogy mégis bekönyörögte fiát az ezredbe.

A fiatal Kiss Ernő gavallérságáról mesék maradtak meg.

(Ellenzék)

(Megjelent az ARMENIA magyar-örmény havi szemle (főszerkesztő: Szongott Kristóf) 1904. évkönyvében – eredeti írásmóddal – A szerk.)

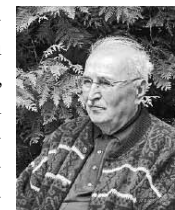

Bálintné Kovács Júlia

Keresztes Sándor, aki nem pap, de erdélyi örmény gyökerű magyar, aki sokat tett egyházáért, népéért

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok
Erdélyben – a majdnem két éve tartó sorozat 20. része

Keresztes Sándor 1919. március 9-én született Magyarórkereken (Kolozs vármegye, Kalotaszeg, Kalotaszentkirály mellett). Ősei apai ágon katolikus vallású örmény-székely kisnemesek, anyai részről gazdálkodással foglalkozó reformátusok voltak. Édesapja Keresztes Károly, tanítóként szerzett megbecsülést Magyarórkereken, majd később Magyarfenesen (Kolozs vármegye). Édesanyja Fazekas Erzsébet. Szülei hat gyermeke közül ő született utolsóként. Hét éves volt,

amikor édesapja súlyos betegségben elhunyt.

Édesapja korai halála után Bánffyhunyadra költöztek, ahol nagy szegénységben éltek. A nehéz anyagi körülmények miatt a kisebb gyermekek közül már csak ő tanulhatott tovább. Középiskolai tanulmányait Kolozsvarott a piaristák által vezetett Katolikus Főgimnáziumban végezte. Itt nagy hatással volt rá osztályfőnöke, a kiváló pedagógus és Erdély-szerte ismert **cserkészvezető**, az ugyancsak örménymagyar **Pus-**

kás Lajos tanár úr. Érettségi után a kolozsvári román tannyelvű egyetem jogi fakultásán tanult tovább, ösztöndíjként. Diplomáját már a bécsi döntés után visszatelepült Ferenc József Tudományegyetemen szerezte meg.

Egyetemi hallgatóként részt vett a magyar diákmozgalmakban. 1939-ben a Majláth Kör választójaként az Erdélyi Katolikus Magyar Népközösség diáktanácsának titkára lett. Ekkor találkozott először szervezeti-leg is a magyar kisebbség problémáival, és ekkor ismerkedhetett meg személyesen az erdélyi politikai és egyházi élet vezetőivel, köztük Márton Áron püspökkel, akivel annak haláláig tartotta a kapcsolatot. Diákként szervezője volt különböző katolikus szociális mozgalmaknak: részt vett a KALOT (Katolikus Agrárfújásági Legényegyesületek Országos Titkársága), az EMSZO (Egyházközségi Munkás Szakosztályok) és a Hivatásszervezet erdélyi létrehozásában. 1943-ben szerezte meg az államtudományi doktorátust. Ugyanebben az évben nevezték ki az *Új Erdély* folyóirat segédszerkesztőjévé; Kolozsvár városnál kapott állást, mint a törvényhatósági jogú város szociális osztályának fogalmazója. Erre az esztendőre esik házasságkötése Rác Erzsébettel. Házasságukból a későbbiekben nyolc gyermek született.

1944 szeptemberében, a front közeledtekor, Kolozsvár kiürítésekor, felesége szüleihez Budafokra költöztek.

1945–1947-ben a Belügyminisztériumban dolgozott a Bibó István főosztályához tartozó osztályon. A demokrata Néppárt színeiben országgyűlési képviselő.

1948 őszén „klerikofasiszta múlt” hamis vádjával megfosztották mandátumától. Minisztériumi állásába nem vették vissza. Ezért felesége nevére iparendélyt váltott, és 1949-től 1950-ig harisnyakötésből tartotta el családját. 1950-ben sikerült elhelyezkednie az *Új Ember* katolikus hetilap kiadói-

vatalánál; kezdetben pénzbeszédőként, fűtőként, majd adminisztrátorként dolgozott. 1953-ban az Egyházi Szeretetszolgálat vezetőjének tett javaslata alapján, Czapik Gyula érsek megbízásából megszervezte a Szolidaritás Háziipari Szövetkezetet, mely munkalehetőséget biztosított az 1950-ben állami rendelettel feloszlott szerzetesrendek tagjainak. 1953-ban rendőri felügyelet alá helyezték azzal az ürüggyel, hogy apácát fogadott be a családjába. Rendőri felügyeletét 1959-ben szüntették meg.

A puha diktatúra éveiben

Az internálást követően újra az *Új Ember* kiadóhivatalánál dolgozott, 1963-tól az 1980-ban bekövetkező nyugdíjazásáig a kiadóhivatal vezetőjeként. 1962-ben a *pécsi egyetemen* az államtudományi mellé megszerezte a jogi diplomát is. Disszertációjának címe: *Lelkiismereti és vallásszabadság, valamint a felekezeti egyenjogúság a Magyar Népköztársaságban*. 1963-tól másodállásban a *Szent István Társulat* jogi szakértőjeként is ténykedett. 1977-től 1994-ig a Társulat elnökségi tagja volt. Az 1960-as és 70-es években „keresztény-marxista” párbeszédet folytatva több egyházpolitikai tanulmányt és memorandumot írt. Ezekben annak módját kereste, miként lehetne az állam és az egyház között olyan „modus vivendi”-t megvalósítani, amely a szocialista rendszer keretei között is biztosítja az egyház valódi függetlenségét és működési szabadságát. Nézetei anynyira eltértek a hivatalos állásponttól, hogy e tanulmányok nyomtatásban nem jelenhettek meg, de kéziratban, gépelt formában eljutottak több egyházi és állami vezetőhöz.

1964-ben *Bánk József* püspök, egyházbiztos ígéretebe vette közreműködését a *Püspöki Kar* kollegiális működését biztosító működési és szervezeti szabályzat kidolgozásában. *Szörényi Gábor SJ.* megbí-

zásából elkészítette az *Egyházi Szeretetszolgálat* szabálytervezetét. Javaslatot készített a szerzeteseknek a rendek feloszlásakor elvesztett, a nyugdíjjogosultságba beszámítható szolgálati idejének visszaszerzésére. (Ez utóbb meg is történt.)

1974-1976 között komoly küzdelmet és szívós tárgyalásokat folytatott egyházi és állami tényezőkkel a *Szent István Társulat* önállóságának megőrzésért, alkotmányos működéséért.

A rendszerváltozás idején és azt követő években

1988-ban kezdett ismét nyíltan politizálni. A *Márton Áron Társaság* egyik szervezője és elnöke volt. 1989 márciusában *Matheovics Ferenc* és *Ugrin Józseffel* megkezdte a *Kereszténydemokrata Néppárt* újjászervezését. 1989. szeptember 30. és 1990. május 27. között elnökként vezette a pártot. Az 1990. évi országgyűlési választásokon a KDNP budapesti listavezetőjeként került be a parlamentbe. 1990. május 3. és 1990. augusztus 31. között az Országgyűlés alkotmányügyi, törvény-előkészítő és igazságügyi állandó bizottságának, valamint nemzetbiztonsági különbizottságának volt a tagja.

(Ebben az időszakban *Keresztes Zoltán* megbízásából kerestem őt fel budapesti otthonában, hogy tájékoztassam terveinkről, az újra indítandó „Armeniaról” – az időszaki szemléről és Baráti Társaságunkról)

1990 szeptemberében kinevezték a *Magyar Köztársaság vatikáni és a Máltai lovagrendhez akkreditált nagykövetévé. Nagyköveti megbízatása 1994 nyarán szűnt meg.*

1994-1998 között ismét a KDNP országgyűlési képviselője volt, a külügyi állandó bizottság, ezen belül az alapszerződésekkel foglalkozó albizottság, valamint az emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi állandó bizottság tagja.

Az erdélyi magyarság érdekében folytatott fontosabb ténykedései

Az 1970-es években megszerezte *Miklós Imrénének*, az *Állami Egyháziügyi Hivatal* elnökének a jóváhagyását ahhoz, hogy a *Szent István Társulat* 3000 magyar nyelvű *misekönyvet*, majd később 1600 teljes *Szentírást* ingyenesen eljuttathasson a romániai magyar plébániák részére.

1984 *Kiss Gy. Csaba* közreműködésével tájékoztatót készített az erdélyi egyház és a kisebbségi magyarság problémáiról, melyet a lengyel *Macharsky* bíboros közvetítésével juttattak el a pápához.

1987-ben vette fel a kapcsolatot *Szűrös Mátyással*, aki akkor az *MSZMP* központi bizottsági titkára és az *Országgyűlés* külügyi bizottságának elnöke volt. 1988-ban Szűrös munkatársainak a segítségével készült el annak a kb. 130 oldalas dokumentációs anyagának a francia nyelvű fordítása, mely az akkori erdélyi helyzetről készült, s amelyet *Roger Etchegaray* bíborosnak, a *Justitia et Pax* bizottság elnökének, a pápa személyes barátjának adtak át, aki vállalta az ügy képviselőségét a pápánál. Ennek is része lehetett abban, hogy *II. János Pál* az 1989. január 1-jei békevilágnapon kifejtette az Egyház álláspontját a nemzeti kisebbségekről. – E memorandum egy példányát eljuttatták *Habsburg Ottóhoz*, a *páneurópai mozgalom* elnökéhez is.

Magyarország szentszéki nagyköveteként nagy szerepe volt abban, hogy a pápa, röviddel 1991-es magyarországi látogatás előtt, érseki rangra emelte Gyulafehérvárt.

1998-ban visszavonult politikától. A KDNP-nek továbbra is tiszteletbeli elnöke, de a párt munkájában már nem vesz részt. 2009-ben a KDNP *Barankovics István Emlekéremmel* köszöntötte 90. születésnapja alkalmából.

Folytatjuk
(Forrás: Wikipedia)

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története*

Écska a forradalom után – Zsigmond esküvője a negyven évvel fiatalabb Viktórinnal – Az örökös Marianna születése – A földbirtokos halála (10. rész)

A D'Harmoncourt család ugyanebben az évben, 1888. december 12-én új taggal bővült. Megszületett lányuk Mária Lujza. Félix első gyermeke megszületését nagy lakomával ünnepelte, melyen Torontál megye nemesség és az egész falu részt vett.

Már a következő évben a kastély rengeteg társadalmi eseményben bővelkedett. Így Félix 1889. június 11-én jótékonyági koncertet szervezett a kastély helységeiben. Év végén, éppen karácsony előtt, a kastély nagy szalonjában álarcos bált rendezett. Az ünnepség olyan grandiózus volt, hogy felülmúlta az addigi rendezvényeket Nagybecskerekben. Az egész megyéből kíváncsiak tömege sietett Écskára, hogy legalább kívülről megnézhesse az eseményt. A kastélyt ünnepélyesen megszentelték, ugyanúgy, mint az egész parkban az utakat is. A maszkok és jelmezek tarkasága, amelyekkel a parkban sétáltak, a tűzijáték fényeivel lettek még díszesebbek. A legjobb maszknak járó díjat maga Félix kapta. Maharadzsa kosztyumbé volt öltözve, mert közvetlenül a bál előtt Indiából érkezett vissza egy vadászatról.

A faluba elhozatta Kohaut Józsefet, a híres bécsi építésszt, aki műtermet nyitott a kastélyban és rögtön elkezdte a Bega folyó hídjának építését, közvetlenül a kastéllyal szemben. Ugyanebben az évben, 1889-ben elkezdte a kastély nagy szalonjának átalakítását. Kialakított egy úgynevezett vadásztermet, amelyben kiállította a számos ázsiai és afrikai va-

dászkalandjáról hozott kipreparált trófeáit. A kastély vadászterme kész múzeummá alakult, amely az egész császárságban híressé vált.

A D'Harmoncourt házaspár új taggal bővült 1891-ben. Fiúgyermekük született, aki a Félix nevet kapta. Örökös született, de a sors nehéz életet szánt neki. A büszke apa nagy örömét megosztotta a helyiekkel az egész faluban.

A XIX. század kilencvenes éveinek végén a D'Harmoncourt család örökösét bal eset érte. Leesett a lóról, melynek következtében koponyasérülést szenvedett. A baleseti sérülés lehetetlenné tette a családi birtok örökösének normális gondolkodását. Soha nem nőült meg és nem voltak gyerekei. A II. világháború után ő a család egyetlen tagja, aki a birtokon maradt. Élete végéig a földesúr kertésze, Kovács Ferenc szolgálta ki a családi házban, a mai M. Tito utca 20. szám alatt. II. Félix 1954. április 29-én halt meg Écskán. A falu római katolikus temetőjében temették el. A katolikus templom alatti kriptáját márvány felirat díszíti a nevével, melyet Félix legfiatalabb húga, Alisa küldött Amerikából a temetésre.

Félix földesúr folytatta az értelmetlen pénzszerzést. Kis elegáns jachtot vett, amellyel gyakran fuvarozta az előkelő vendégeket a Nagy tavon és a Bega folyón. Gyakran hajózott el vele egészen Nagybecskerekig. Egyébként a jachtot 15 000 forintért vette és 15 km/h sebességgel tudott haladni. Elsőszülött gyermekéről, Mária Lujzáról nevezte el.

Folytatta a jómódú életet és ugyanebben az évben engedélyezte a szabad belépést a kastéllyal, a Tier Gartennel szemben lévő parkba, a birtoka legszebb területére.

Ez év májusában egy nagy gyűjtés egyik adományozója volt, amelyet az önkéntes tűzoltó társaság szervezett a faluban. Az ünnepségen részt vett Félix jó barátja Karagyorgyevis Sándor herceg is (Karadordević György dédunokája). Sándor herceg ezen alkalommal részt vett a vándorzászló felszentelésén, melyet előző évben ő adományozott az écskai önkéntes tűzoltó egyletnek.

A D'Harmoncourt család házassági kapcsolata hányattatott sorsú volt. A pazarló és értelmetlen pénzköltés a luxusra, bálokra és legfőképpen az ázsiai és afrikai vadászatokra, Félixet hosszú időre távol tartották otthonától. Emellett, ha éppen nem vadászott, sok időt töltött Budapesten és Bécsben. Mindez Mária Anna nagy elégedetlenségét váltotta ki. Ezen kívül a házastársak között felszínre kerültek származásbeli különbségeikből származó problémák is. Félix gyakran hívta Mária Annát örmény kereskedőnek, nemesi ruhában. A nézetkülönbségek nagyon hamar botránnyá alakultak. Mindezek mellett piaci pletykák is szárnyra kaptak Félix szerelmi kapcsolatáról Kotak Emíliaival, a vezető nevelőnővel, akitől állítólag volt egy lánya, valamint a báró Dániel feleségének vásárolt villáról. Az elhagyott és megalázott Mária Anna féltékenységi jeleneteket rendezett ezek hallatán. Egy téli napon, amikor a D'Harmoncourt házaspár Nagybecskerekről tért haza, mindez tetőfokra hágott. Mária Anna akkor már terhes volt harmadik gyermekével. A hazafelé vezető úton, veszekedés közben, a dühös Félix megparancsolta kocsisának, Unholdnak, hogy állítsa meg a szánkót, majd kidobta a hóba Mária Annát, és tovább folytatta útját a kastélyba. Megparan-

csolta a kocsisnak, hogy semmilyen körülmények között sem mehet vissza a szerencsétlen grófnőért.

A szerencsétlen Mária Anna a csikorgó hóban és komor sötétségben gyalog folytatta az utat hazafelé. A tiltás ellenére Unhold kocsis, a Lázár család hű szolgálója, visszament az átfagyott és fáradt grófnőért és hazavitte a kastélyba. Félix e magatartása felháborította Torontál vármegye közvéleményét. A földbirtokosság által megvetett Félix alacsonyabb rendűekkel barátkozott, ahol ugyan csak nem örvendett nagy népszerűségnek.

Mária Anna 1892. július 8-án megszülette harmadik gyermekét, Alisa leányát. A fényes ünneplés Alisa D'Harmoncourt születésének alkalmából elmaradt, mivel anyját a nehéz szülés és rossz egészségi állapota ágyynak döntötte. A tüdőgyulladás annyira kiemerítette a fiatal grófnőt, hogy napról napra egyre csak fogyott. Félix d'Elle (Ernesztin) Vaux házitanítót bízta meg, hogy gondoskodjon a betegről. Az ügyes házitanítónő idővel átvette a kastély teljes vezetését. Félix Bécsből hozatta őt Écskára, ahol a főváros magasabb társadalmi köreiből tartozott és udvarhölgy volt. Félix D'Harmoncourttal is Bécsben ismerkedett meg. D'Elle asszony nagyon ügyesen irányította a birtokot a földesúr egyre gyakoribb és hosszabb távolléteinek köszönhetően. Idővel a személyzettől kiérdemelte a „Vass Istvánné” becenevet is, amely az egész birtokon elterjedt. A kastély irányításának alfája és omegája lett egészen haláláig. A helyi katolikus temetőben temették el az 1899. február 18-án bekövetkezett halála után, 72. életévében. Sírkövén is olvasható a Vass Istvánné becenev.

Félix felesége egyre rosszabb egészségi állapota ellenére minden nagyobb társadalmi rendezvényen, mulatságon részt vett egész Dél-Magyarországon. November második fele azzal a hírrel volt tele, hogy

* Szerbből fordította Letenyei Bea

D'Harnoncourt Lázár Mária Anna aláírta saját végrendeletét. Egy kortárs elmesélése alapján ez 1892. november 11-én történt, négy tanú és Várady ügyvéd jelenlétében. Ugyanakkor azt is mesélték, hogy Mária Anna nem egyedül írta alá az okiratot, mivel önkívületi állapotban volt, hanem az ügyvéd vezette a kezét aláírás közben.

A fiatal grófnő rövid és szenvedéssel teli élete 1893. január 10-én ért véget, 26 éves korában. A Lázár család utolsó sarját a templom családi kriptájában temették el. Kogl

Adalbert helyi plébános celebrálta a gyászszertartást. Félix a temetés napján érzett először lelkiismeret furdalást a feleségével szembeni embertelen magatartása miatt. Amint a szerencsétlen asszony testét a kriptába helyezték, az összes meghívott részvétnyilvánítás nélkül hagyta el Écskát. Félix egyedül maradt lelkiismeretével a kriptá előtt, melynek sírkövén még ma is látható a felirat: Mária Anna De la Fontaine D'Harnoncourt 1893. január 10.

Folytatjuk

Meghívó

a Szent Teréz-napi Búcsú ünnepi programjára

Tisztelettel várjuk **2011. október 15-én 19 órakor** a Szent Család templomba

Liszt Ferenc magyar barátai című koncertre

Előadja a *Duo Fresco*, *Fancsali G. János* és *Fancsali Emese*

Terézvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat, *Wertán Zsoltné* elnök

Műsor: Amade Thádé: Trois marches a Quarte... mains pour le Piano-forte, Then Károly: Scenes de Bal. Op. 28., Mosonyi Mihály: Benedictus, Aggházy Károly: Lakodalmas, verebi Végh János: Valses, Zichy Géza: Liszt-Marsch, Erkel F. – Ábrányi K.: Bánk Bán

Olvasói levél

Az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2010. októberi száma 26-27. oldalán olvasható „Volt egyszer egy kastély...” c. cikkhez küldöm a 2011. július 27-én 17,05 perckor a Kossuth Rádióban elhangzott „Liszt városai – Doborjántól Bayreuthig.” c. műsorból az alábbiakat, kiegészítésként.

Liszt Ferenc 1846-ban egy dél-magyarországi turné után Erdélybe utazott. Bánlakon gróf *Karátsonyi Guidó* vendége volt, ahonnan aztán diadalmenet lett a koncert körút. Temesváron, Aradon, Lugoson. Ám a jórészt szászok lakta Nagyszébenben különös dolog történt, kifütyülték Lisztet. A koncert káosszal végződött, melynek oka a Rákóczi-induló volt. Innen ment Liszt Kolozsvárra, ahol még egyszer megfordult 1879-ben, amikor *Zichy Gézával* a szegedi árvízkatasztrófa áldozatainak megsegítésére rendezett koncerten léptek fel.

Szakértő: *dr. Eckhardt Mária* zenetörténész.

NN

Szász Ávéd Rózsa

„Kőbe zárt hit”

Utazásaink Örményországban (2. rész)

1918-tól, sorrendben a 13-ik fővárosa Örményországnak az Ararat völgyében az Aragac hegy, Kanaker fennsík, Geghami hegyvidék övezetében (Törökország-Örményország határán) fekszik. A városból szép időben, amelyben szerencsére volt részünk, nagyon jól látszik az Ararat hegyesség két csúcsa, a 3925 m magas Szisz, és az 5165 m magas Maszisz. A főváros, tengerszint feletti magassága északon 1300 m, délen 900 m magasan fekszik.

Az Ararat hóval fedett csúcsa az ország, a főváros jelképe, úgy vélik, egész Örményországban látszik. Sajnos a mai Törökország területén fekszik, és az országból meg sem közelíthető, mégis minden örmény róla álmodik. „A határ felett egy darab gyöngyház lebeg az égen, és nem mozdul. Ez az Ararat.”

A legenda szerint a mai Jereván területén lakott Noé az özönvíz előtt és az Araraton feneklett meg Bárkája. A Bibliában olvassuk, hogy „a bárka ... a hetedik hónapban, a hónap tizenhetedik napján megfeneklett az Ararat hegyén” – ennek egy darabját Mchnaci lelte meg, aki az Úr segítségét kérte a maradványok megtalálásához. Álmában angyal szólította meg, átadva az Úr üzenetét, hogy a hegy lábánál hever a bárka egy darabja. Az Örmény Apostoli Egyház központjában, Ecsmiadzinban őrzik ma ezt a keresztény ereklyét.

Ásatásokból előkerült i. e. 8. sz.-i épülettromok arra utalnak, hogy ezen a helyen, az Urartu birodalom idején már létezett Erebuni települése, ahonnan a város mai elnevezése, Jereván is származik. A Hrazdan folyóvölgy i. e. 4. században la-

Jereván madártávlatból az Aratáttal

kott volt, az ókorban a Nyugat-Kelet közötti kereskedelmi utak is erre vezettek, és i. e. 782-ben I. Argisti urartui király ezen a területen létrehozta az Erebuni erődöt. A híres másik erődöt, a Karmir Blur-t a szkíták rombolták le i. e. 582-ben.

A város fejlődéstörténete az országával szoros összefüggésben alakult, szkíta-arab-szeldzsuk török-oszmán török-perza fosztogatás után, 1747–1827 között az Eriván Köztársaság központja, 1827-ben elhódítják az oroszok, 1920-tól, a szovjet idők beköszöntével kezdődik A. Tamanjan tervei alapján a tudatos városépítés időszaka. Így alakul ki a mai városkép.

Az öt dombon elterülő város lakóinak száma napjainkban jelentősen növekszik, az ősi városmag helyén a Nap sugarát mintázó obeliszk áll, mint várostörténeti jelkép, tetején látható az Erebun-i vár bejárata. A teraszos kiépítésű, körsugaras elrendezésű A. Tamanjan tervezte városkép, a belváros épületei, térszobrok, emlékművek, szökökutak, az építészeti díszítőelemek mind a tervező nemzeti kultúrához való kötődését tükrözik.

A főtér, az ovális és trapéz alak kombinációjából kialakított Köztársaság tér, melyet több árnyalatú rózsaszín-sárga színű tufaborítású, egymással szimmetrikus egységben elhelyezkedő középület szegélyez. Itt van a kormánypalota, a Minisztériumi Hivatalok palotája, a Múzeumkomplexum, az Armenia szálló, a Postahivatal épülete.

A város szinte minden pontjáról látható a monumentális, bazalttalapzaton álló Mayr Hajasztan – Örményország Anyja, Anyácska szobor, előre figyelő büszke nőalak, kezében nyugvó helyzetű pallost tart, védőszentként őrökdi a város felett, tulajdonképpen szovjet hagyatéknak.

Látogatásunk egyik csúcsa a **Matedaran** kéziratár volt. A Kanaker dombon áll, szürke bazalttal borított, komoly-ságot sugalló épülete. Előtte Csubarjan alkotása: Ólében kőtáblát tartó, a nemzeti írásbeliség – nemzeti irodalom alapját, az örmény abc-t 406-ban megalkotó Meszrop Mastoch szobra látható. A főbejárat két oldalán álló bazaltszobrok az örmény kultúra és tudomány kiemelkedő személyiségeit: Movszes Chorenaci történetírót, Anania Sirakaci tudóst, a költő Friket, Mechitar Gos jogtudóst és állameseírót, Grigor Tathevaci filozófust, Thorosz Rozlin miniatúrafestőt ábrázolják. A Matedaranban az ókori népek által (görög-szír-örmény-héber-perzsa-római) 17 ezernél több, egészében vagy töredékben fennmaradt eredeti kézirat-kódexet őriznek, melyek a történelmi Örményország különböző területeiről, főként kolostorokból származnak. A kiállítótermekben könyvritkaságok sorakoznak: középkori első örmény nyelvű Biblia, vallásos ének (saragan) gyűjtemény, törvénykönyv, Lázár Evangelium 887-ből, M. Mastoch életrajz az 5. sz.-ból, az első papírra írt kódex 981-ből, vagy a 28 kg súlyú 607 borjúbőr lapot tartalma-

Meszrop Mastoch kódex

zó óriás könyv (Musz-i huszita szerzetesek menekítették) és a legkisebb, kecskemagzat bőrre írt, 104 lapot tartalmazó, 19 gr. súlyú könyv. Mastoch és tanítványai a Biblia szír és görög nyelvből örményre való fordításával 30 éven át foglalkoztak, megalkotva a fordításirodalom világvizonylatban elismert gyöngyszemét. Jó néhány ókori és középkori mű létezéséről az örmény fordítók munkája révén értesült a világ, hiszen eredetijük elkallódott. A tárlók filozófiai-teológiai értekezéseket, tudományos könyveket rejtegetnek, a miniatúra festészet remekei láthatók (legrégbbi az 5. századból való). Az illusztrációk, iniciálék élénk színezése is érdekes: a hím bíbortetű testéből kivont anyagból nyert kármínvörös, kék lapis lazuriból, ásványi anyag és sav keverékből nyert zöld, sárga színaranyból, dió héjából fekete szín a jellemzőek. A könyvborítók bőr, aranyozott ezüstből készültek, féldrágakő díszítéssel. Kivételesen értékes a Noravachi kolostorban 989-ben faragott elefántcsont borítású un. Ecsmiadzini evangélium.

A kéziratár tudományos műhely is, az adományként napjainkban is érkező kézirat-levéltáraságok feldolgozása, rendszerezése állandó munka, részleteket tudunk meg minderről a Szamosújvárról elszármazott *Borbély Dajbukát Lászlótól*, aki maga

is a Matedaranban dolgozik, mindenben szívélyesen segített örményországi látogatásunk minden napján.

Áthaladva a városon elidőzünk a perzsák elleni háború (451) hőse, Vartan Mamikonian szobra előtt, aki az Avarayri ütközetben elvesztette ugyan a háborút, de népe hősként tiszteli. Vélekedése, miszerint „az áldozatos halál, nem halál”, a hazáért harcolva halállal fizetni dicsőség, ami utóbb, a Karabah-i harcosok vezérgondolatává vált.

Látjuk Szaszuni Dávidnak, az arab hódítók ellen küzdő nemzeti hősnak dinamikus lovas szobrát, és Hajk szobrát, aki a Van tó körül felvonuló babilóniai sereg hadvezérét, a gonosz Bélt terítette le tolas nyílvezzőjével, elhaladunk a városépítő A.Tumanjan várostérképet tanulmányozó szürke gránitszobra előtt.

Egész napunk áradó ismeretanyag folyamhoz hasonlítható.

Erebuni archeológiai-történelmi múzeum előtt az Erebuni várépítő Arghisti szobra áll. A múzeumot 1968-ban nyitották meg. A bejárat fölött látható térképen a tárlatvezető elmagyarázza, hogy az örmény törzsek egyesüléséből i. e. 900-ban Menua alatt létrejött az örmény királyság, ezt követően pedig I. Arghisti király vezetésével eljutottak az Ararátig, és itt felépítették (780-ban) Erebuni várát, majd 100 évvel később a háború istenének tiszteletére Teisebant. I. Arghisti király hagyatéka az írásjelekkel, ékírással készített kőtábla, a város „anyakönyvi kivonata”. Ennek értelmében a várost... „Chaldi istenének dicsőségére, Jerebuni népének védelmére, ... az ellenséges hatalmak megfélemlítésére” Menua fia, a nagy Arghisti király alapította i. e. 782-ben. A király Biajlilinek, az asszírok Urartu vagy Ararát országának nevezték. A múzeumban tufából készített vízvezeték cső darabjait (80 km hosz-

szú vízvezeték építettek ki), gabonatarló bazaltedényeket, örleménykészítésre alkalmas megmunkált kőveket, használt lovasz eszközöket, 750 literes bortároló cserépkorsót, olajtároló kannákat, sörös hordókat láthatunk. Xenophones feljegyezte, hogy az örmények komlóból készített bort, azaz sört is ittak. Láttunk 3000 éves körte illetve jegenyefából készült épülettartó részt, gerenda darabot, védőpajzs, sisak, lándzsa fegyverrészeket vasból, bronzból, termékenységet védelmező bálvány szim-bólumot, szövő-fonó eszközöket, anyagdarabot. Az ásatások alkalmával előkerülő csontgyűjtő (ossarium) az urna előde lehetett. Az örmények a halott királyt és főembereit elhamvasztották, a közembereket eltemették. Teisebaniból i. e. 800 körüli edények, mint bikafejű edényurna, drágakő nyakék, a leghosszabb örmény kard, ezüst kupa gazdagítja a Múzeum anyagát. Látványukkal mi is gazdagodtunk, azon igyekezve, hogy a látottakból valami keveset is megjegyezzünk.

A **Cicernakaberd** – Népirtás halottainak emlékműve, Jeghern – Mészárlás emlékmű, mauzóleumba látogattunk. 1970-ben készült a Cicernakaberd-Fecskevár parkban, a törökországi népirtás emlékére.

Téglalapon félkör alakban elhelyezkedő, 12 befele hajló gránitoszlop – fájdalomban összeboruló, nőalakokat szimbolizálnak – jelenti azt a 12 terület egységet, ahol a népirtást végrehajtották. Az oszlopokkal körülvevett térségben halk gyászzené szól, közepén örökmécses ég. A téglalap másik oldalán álló kettészelt gúla az anyaországban és a diaszpórában élő örmény nép szétzaggatottságát és ugyanakkor egymást erősítő életterejét is szimbolizálja. Az emlékmű dísztelen, sima, még a feliratozást is nélkülözi, ezért is annyira megrendítő.

Folytatjuk

Szeretettel köszöntjük a 75 éves Kabdebó Lórántot és kívánunk jó egészséget és hosszú, termékeny életet!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Kabdebó Lóránt

Versenyfutás? (részletek)

Az utóbbi öt év alatt keletkezett tanulmányaimat a mostani őszre egy könyvbe menekítem, Mesék a költőről címmel, két nagy fejezetbe. „Filológiai mesék” és „poétikai mesék” kettős címszó alatt. És közben máris jár az agyam, tíz éve készülő monográfiám kiindulásának módszertani alapötlete végre kezd megrajzolódni előttem. Ha Isten segít, ezzel szeretném Szabó Lőrinc kutatásaimat megkoronázni. Arra a kérdésre válaszolnék meg ezáltal magamnak is: mi dolgunk a világon? Szabó Lőrinc ebbe a kérdésbe 27–28 évesen bonyolódott, belezavart ez akkori versről alkotott elképzeléseibe. Jegelte egy életen át, majd létezése földi utolsó évtizedében poétikájának lényegévé avatta. Kötetembe is emelte: *Harc az ünnepért*. Ezt a küzdelmet szeretném megírni, túl a 75. születésnapomon.

*

Az 1947-es *Tücsökzenét* záró *Az elképzelt halál* ciklusában megfogalmazódó rejtélyes-misztikus képlet ezekben az 1927-1928-as versalakulatokban alapozódik:

De, hogy a

Mindenség is csak egy Költő Agya,

úgy látszik, igaz.

A megfogalmazás, mely egyszerre a poézist a létezés legmagasabb fokaként átélő materialista misztikaként is olvasható, ugyanakkor az isteni teremtést átélő költői beleélő erő paroxizmusaként fogadható. Értelmezői mindkét változatot leírták magyarul. Az emberlét lefokozottságának hangsúlyozása ezúttal szerintem egyben a felfokozottság kettős irányultságának megformálójaként jelenik meg.

Nem ellenlábas a istenhívőnek, hanem – saját szavával: – irigye, aki vergődését amint szabadon engedi, máris átvezeti elméjének a poézis területére: „az ilyesmi elviselhetetlen, ha nem a legtisztább vers hangján szólal meg.”

Az óhajtvá sejtés és az óhajítás értelmezése közötti különbség – ez lesz a *Harc az ünnepért*. Az istentávollásban élő, a létezés elmentmondásait állandóan megszenvedő költő poétikájában olyan harmóniához tud állandó küzdelmek között elvergődni, ami költészetét metafizikai távlatokba emeli. Ezzel a hitében veszteségre hajló huszadik században elérkezik a harmóniát kiküzdő alkotók közé. Aki nem hittételeket versel meg, de poétikájában fel képes oldani az istentávollás két-ségbeesettségét. „Ima a gyönyör, a gyönyör ima.” – A *Harc az ünnepért* küzdelmes poétikájának sejtelve. Mely egy küzdelmes, reménytelen életnek próbál megfelelni.

Idézzem a költő poétikai önmeghatározási kísérletét: „Jól megjegyeztem Mórincz Zsigmond egyik mondását: »Az én világom álomvilág.« Mivel pedig a vers sokkal költőtebb a prózánál, mennyivel inkább álomvilág az én világom, és lett egyre inkább az életem mostani idejére: szárnyaljon, száguldjon hát a fantázia.” Földön járó fogalmazás a költészetnek a létezés bejáró csodájáról.

(Kabdebó Lóránt: *Szabó Lőrincről szóló új tanulmánykötet előszava, bemutató 2011. október 3. 17,30 órakor a Petőfi Irodalmi Múzeumban, a szerző 75. születésnapján*)

Gyarmati Béla – Rozsos Tamás László

Magányos sírkövek III.

Az erzsébetvárosi LUKÁCS család tagjainak sírhantjai Zalatnán

Az ősök sírjaival való foglalkozás a közelgő halottak napja miatt is időszerű. Család-fakutatásaink során az egy irányba mutató érdekek és célok miatt mentünk el együtt 2011 augusztusában az erdélyi Gyulafehérvárra és Zalatnára örmény őseink nyomait felkutatni. Azért együtt, mert úgy tudjuk, több mint 200 évvel ezelőtt „közös” elődünk volt és mindketten fontosnak tartjuk megismerni elődeink történetét.

Rozsos Tamás: Egy éves fiam, Rozsos-Macsásy Ákos a zalatnai születésű erzsébetvárosi Lukács Béla m. kir. miniszter (1847–1901) szépunokája. Több mint 20 éve foglalkozom amatőr szinten családfakutatással, ezért teljesen természetes volt, hogy elkezdtem feldolgozni Lukács Béla életútját. Ez a munka most 300 oldalnál tart, amely majd reményeim szerint könyv formájában is megjelenhet. Ehhez a munkához kapcsolódik a zalatnai kutatás is.

Gyarmati Béla: Űknagyanyám a zalatnai születésű erzsébetvárosi Lukács Róza (1829–†1877), férjezett Woyciechowsky Józsefné volt (akinek zalatnai szerepléséről a családi emlékezetben megőrződött historia – a beküldő nevének feltüntetése nélkül – már megjelent az EÖGY. Füzetek 2009. januári számában: „Családi archívumok mélyéről: Jelitai Woyciechowsky Józsefné szül. Lukács Róza szereplése az 1848. évi magyar szabadságharc idején”), és az szinte biztos, hogy Lukács Bélával

(másod) unokatestvéri kapcsolatban álltak.

Külön dolgozat tárgya lehetne az, hogyan kerültek az erzsébetvárosi Lukácsok Zalatnára, de a XIX. században sokan éltek közülük Zalatnán. Közös erővel sikerült a zalatnai anyakönyvekből a Lukács család tagjainak tucatnyi házasságkötését, keresztelési és halálozási dátumát, illetve tanúk és keresztszülők neveit kigyűjtenünk. A kutatás után rövid erdélyi kiruccanásunk „fénypontja” volt, hogy meglátogattuk a preszakai emlékművet, Zalatnán a Lukács kastélyt, valamint a római katolikus temetőt. A zalatnai „kiruccanás” számomra különösen nagy örömet tartogatott...

Rozsos Tamás: ...ugyanis egyebek között megtaláltuk Béla barátom szépnagyapjának, erzsébetvárosi Lukács Lukács postamesternek a 150 éves sírkövét is. (A halálozási dátum szerepel Gudenus János könyvének 537. oldalán, azonban „gazdagabbak” lettünk a pontos születési évvel, mert szerencsére ezt is felvették a sírkőre.)

Sírfelirata az alábbi:

Előtérben Lukács Lukács és Lukács Dávid sírköve (Fotók: Gyarmati B.)

Itt
nyugszik
az
Urban
Lukács
Lukács
született
1782
meghalt
1861

Lukács László miniszterelnök (1912–1913) édesapjának, Lukács Dávidnak a fehér obeliszkje is igen jól dacol az idők viszontagságaival, pedig már Ő is közel anynyi ideje, 144 éve nyugszik a hant alatt.

Sírfelirata igen egyszerű:

Lukács
Dávid
1818–
1877

*Az anyai ágon
örmény eredetű
Adorján Róza
(1846–1871)*

sírköve a Lukács

sírok között. Háttérben az örmény Meskó Jánosné (fehér sírkő) és Meskó Jakab (1830–†1899, fekete obeliszk) sírkövei láthatóak.

A preszákánál 1848. október 24-én meggyilkolt Adorján György bányatisztviselő özvegyének sírja:

(Lukács Anna Béla barátom üknagymamájának a nővére volt, aki a mészárlás után három kisgyerekekkel maradt özvegyen. Közülük az egyik férjezett asszonyként halt meg és szintén itt nyugszik.)

özv.
Adorján
Györgyné
sz. Lukács
Anna
1824–1896
Béke poraira!

A fenti síroktól nagyjából 10 méterre egy sötétszürke obeliszket találtunk:

(Lukács János szintén a többször hivatkozott Lukács Róza bátyja volt.)

A közelben bőven voltak még sírok, ahol az örmény eredetű nem sok kétség fér, az alábbi nevekkkel: Csiky, Meskó, Ajtay.

Meghatottan és a rátalálás örömeivel fényképeztük örmény elődeink meglelt sírjait.

Itt nyugszik
Istenben
boldogult
Lukács János
Szül. 1827.
Megh. 1882.
Béke poraira!
Lukács
Jánosné
szül. osdolai
Kelemen
Karolina
1835–1910
Nyugodjék
békében!

A zalatnai temető 1850-ben a kápolnával, X-el jelölve a Lukács sírok helye

(Magányos sírkövek I–II. című cikkek megjelentek az EÖGY Füzetek 2010. ápr.-i /22-23.o./ és 2010. júl.–aug.-i /47-48.o./ számaiban)

Szomorújelentés

Fájdalommal tudatjuk mindazokkal, akik ismerték, hogy

Dr. Dániel Márta virológus

2011. augusztus 22-én elhalálozott.

Az egyesület megalakulásától sokáig résztvevője volt közösségi életünknek.

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Bálintné Kovács Júlia

Erdélyi örmény gyökerűek a magyar színházi életben régen és ma

(3. rész)

Ismét formabontó vagyok, mert még mindég nem abc rendben sorolom a „szereplőket”, hanem olyan élő művészeket mutatok be, akik köztünk élnek, és akiket sokan ismerünk, hiszen a Füzetekben eddig is szoltunk róluk. A szamosújvári és az erzsébetvárosi búcsú alkalmával is el-

varázsolt bennünket gyönyörű hangjával az a „nemzettársunk”, akinek telt ház tapolt Kolozsváron, a gálaestjén.

Fekete Adélt idézem, aki a Kolozsváron megjelenő Szabadság napilapban 2011. július 9-én az alábbi írást közölte:

Beszélgetés Kirkósa Júliával, a Kolozsvári Magyar Opera ünnepelt szopránjával

*„Hosszú karrierem titka a fegyelem,
az emberi tartás és a folytonos, alázatos munka”*

Kirkósa Júlia 1947-ben született Szamosújváron. A kolozsvári zenekonzervatórium elvégzése után, 1973-tól a Kolozsvári Magyar Opera szólistája volt. Operettek főszerepeinek egész sorát énekelte a színpadon (A cigánybáró Szaflíját, A mosoly országának Liza grófnőjét, A denevér Rosalindáját, a Viktória címszerepét), és széles körű elismerést szerzett Verdi hősnők alakításával – a Nabucco Abigéljével, A trubadúr Leonórájával, Az álarcosbál és a Simon Boccanegra Améliáival, Lady Macbeth-tel – de Micaëla, Santuzza, Erzsébet vagy Tosca szerepeiben is. Tehetségét itthon és külföldön is széles körben elismerték: énekel Magyarországon, Hollandiában, Angliában és Olaszországban; pályája során olyan rendezőkkel volt alkalma dolgozni, mint Hero Lupescu vagy Kürthy András. Egy rendkívül sikeres búcsúztató gálaest után, amelyen maga a művész is fellépett, pályájáról és énekesi, pedagógusi tapasztalatairól beszélgettem Kirkósa Júliával.

– Milyen volt hat év szünet után újra a Kolozsvári Magyar Opera színpadára lépni?

– Nem volt könnyű. Ha az ember nem tartja karban a hangját nap, mint nap, akkor előfordulhat, hogy kétségei támadnak. De a korrepetíciók és a próbák alatt éreztem, hogy szépen visszajön minden. A zenekari próbák különösen érdekesek voltak, mert ott többször

átvettünk egy-egy bizonyos részt, így megnyugodtam, és igyekeztem, hogy az előadásra a tőlem telhető legjobbat tudjam nyújtani.

– Ugorjunk most egy nagyot az időben. Melyek voltak az első, énekléshez köthető élményei?

– Gyermekkoromban édesapámnak volt egy háború előtti patefonja, 78-as leme-

zekkel, ami akkoriban nem volt akármilyen. Enrico Carusót, Beniamino Giglit, Tito Schipát, Aureliano Pertilét, Amelita Galli-Curcit és még annyi más nagy énekest hallgattam gyermekfejjel; ezt a sok szépet elraktározni nagyon jó indítás volt számomra. Azon kívül – bármennyire is nehéz volt négy gyermeket Kolozsváron nevelni – édesapám mindig biztosította gyermekei számára az opera- és színházbérleteket. Szombat délutánonként a Magyar Operába jártunk az ifjúsági előadásokra, vasárnap délelőtt pedig a Hunyadi téri Nagyoperában (ma: Kolozsvári Román Nemzeti Opera) néztük a balletteket, operákat. Ez védettséget nyújtott a mindennapok szennyje, baja ellen, és alapot is adott, ugyanúgy, mint az apám könyvtára és lemeztára.

– *Mikor döntött el, hogy az éneklést választja hivatásul?*

– Elég későn, érettségi után. Hamarabb nem gondoltam erre ennyire komolyan. Aggályaim azért voltak, mert nem jártam zeneiskolába. Szerettem énekelni, bizonyos fokig ismertem a kottát, de nem úgy, ahogy azt esetleg a főiskolán kérték volna. S akkor, mint egy kis diák, mindent előlről kellett kezdenem. Szolfézst először a Román Opera sűgőjától, Florea úrtól tanultam, és eleinte Stella Simonettihez jártam énekórákra. Itt találkoztam a konzervatórium végzősei közül Margareta Fănăţeanuval, Angela Nemeşsel, Georgeta Orlovschival, Dan Serbackal, Ionel Panteával, akik énekelni jöttek, vagy éppen elújságolták egy-

Kirkósa Júlia a gálaesten
– Fotó: Madarassy István

egy külföldi versenyen elért eredményeket. Mondanom sem kell, hogy mennyire meg voltam zéppenve. De tudtam, hogy munkával nagyon sok mindent el lehet érni. Talentumaidat csak úgy tudod kamatoztatni, ha sokat dolgozol, éveken keresztül, a lehető legnagyobb alázattal és szerénységgel. S ennek előbb-utóbb megvan az eredménye is.

– *Milyenek voltak a zeneakadémián töltött évek, és mire emlékszik a Kolozsvári Magyar Operába való versenyvizsgázásról?*

– A konzervatóriumba először zenepedagógiára jutottam be, csak azután mentem át ének szakra, különböző vizsgával. Keservesen megdolgoztam mindenért; emlékszem, sokszor reggeltől estig cipeltem a sok kottát magammal, akkor még nem volt fénymásolás. És nem volt olyan este, hogy operaelőadást ne hallgassak meg. Éneklés szempontjából mezzoszoprán-szerepeket énekeltem: Florát *A traviatából*, Olgát az *Anyeginből*, Azucenát *A trubadúr*

dúrból. De a magyar opera versenyvizsgáján már magas mezzo-áriákat énekeltem Donizetti *Favoritájából*, Verdi *Don Carlosából*, a *Sámson és Delilából*, s ami a legszopránosabb szerep volt: a Santuzzát. Persze rögtön azt kérdezték, hogy mi a véleményem a „sztárságról”. Én azt mertem mondani, hogy „sztárok” nélkül nincsen opera, és a kommunista ideológia képviselői ezt nem vették jó néven. De sohasem a politikumnak akartam megfelelni, vagy az által feljebb kerülni. „Sztár” alatt nem hollywoodi film-

csillagra gondoltam, hanem öntudatos, a maga értékének tudatában levő, folyamatosan dolgozó énekesre. Olyanra, akit a közönség is szívesen fogad; olyanra, aki

tudja a nagyságot is viselni: mert nem a csúcsra való feljutás a nehéz, hanem az ottmaradás.

Folytatjuk

Köszöntjük a 75 éves Jakobovits Miklóst!

Szeptember 22-én du. 17 órai kezdettel Kolozsváron köszöntötték a 75. éves **Jakobovits Miklós** örmény származású festőművészt és restaurátort, az Örmény Egyesület kolozsvári fiókjá által rendezett ünnepi esten. Jó egészséget és termékeny, hosszú éveket kíván a művésznek az

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Vannak, akik komolyan gondolják

Igen, vannak olyanok, akik komolyan gondolják és nap mint nap csinálják is. Hogy mit? Hát a közép-európai együttélést...

Ülök a tévé előtt – ez pontosan szeptember 20-án, kedden történt – és csak bámulok, aztán szinte meghatottság vesz erőt rajtam. Nagyváradról látok egy filmet, amely tiszteleg a város magyar múltjáról, kultúrájáról, a jelenéről: történelemről, költészetéről, Adyról, építészetéről, szakrális dolgokról, Szent László királyról. Egyebek között Tempfli püspök úr beszél, de színházigazgató is, építész is, irodalmár is... egy szóval mindenki. A film egyébként magyar nyelvű. Közben a kép alján végig ott fut a szöveg szlovénul feliratozva.

Én ugyanis a Magyarországon is elérhető szlovén televíziós csatorna magyar nyelvű műsorára kattintottam. Amely az egyébként Romániában lévő Nagyváradról ad éppen színvonalas ismeretterjesztő filmet – nyilván elsősorban a saját nézőinek, azaz szlovéneknek és magyaroknak.

Aztán eszembe jut, hogy néhány éve jártam bizony én is Szlovéniában, elsősorban persze Lendván. Az a kisebbik kérdés, hogy

a város neve – természetesen – kétféleképpen van kiírva: „Lendava” és „Lendva”, de minden utcanév és minden bolt felirata ugyanilyen, kétnyelvű.

A lendvai vár alatt várakozás közben Katalin beülünk egy kis presszóba, kávézni. A pasas félig szlovén, félig talán szerb, de az alapvető dolgokat magyarul is tudja, még el is beszélgetünk. „Presszókávé, fagyalt, három kuna, öt euró, igen, én szeretem itt lenni...” satöbbi. Főnt, a vár múzeumában aztán megtudom, hogy a szlovén törvények szerint a helyi többség nyelvén mindenkinek kötelező tudnia. Mivel pedig Lendva járásban magyar a lakosság jó része...

Egyszóval: vannak olyan államok, ahol nem bűn ilyen vagy olyan nemzetiségűnek lenni, főként meg nem bűn, ha az ember egy másik nyelven is megérti embertársait.

Nem több, csak ennyi jutott eszembe a romániai Nagyváradról szóló, magyar nyelvű, szlovénul feliratozott film láttán, amit a szlovén tévé adásában láttam. Tehát vannak, akik komolyan veszik, komolyan gondolják.

dcs

Fogolykiváltó Boldogasszony búcsú az örmény katolikus templomban

Szeptember 25-én megtelt templomunk a búcsúra érkező hívekkel. Az ünnepi áhitatot fokozta ismét az Adorate vegyeskórus közreműködése. A szentmise utáni agapén sok, régen látott magyarörménnyel sikerült találkozni, beszélgetni. *M*

Örmény gasztronómia rendezvény a XVI. kerületben

Szeptember 23-án rendezte meg a XVI. kerületi Örmény Önkormányzat az Örmény gasztronómiai c. rendezvényét, közös főzéssel egybekötve. Képünkön a találkozó résztvevői

Örmény-magyar gyermekrovat (54. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de szüleitek és nagyszüleitek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyereményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, szüleitek és nagyszüleiteket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia
LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

1920. november 29.

Abban az időben, amikor a frissen megalakult kis Örményország virágzásnak indult Kemal Atatürk török seregei megtámadták az országot. Az örmény hadsereg ideig-óráig ellenállt, de nem sokáig bírta az ellenállást a más hatalmak által is támogatott török haderővel szemben. Az örmények békét akartak kötni. Emiatt Örményország határai még kisebbek lettek. Ekkor, 1920. november 20-án a kommunista szovjet csapatok bevonultak az országba és magukhoz ragadták a hatalmat.

Ennek következtében Örményország a Szovjetunió része lett.

Azóta Jereván egy csodálatos várossá fejlődött. Az országban virágzott a tudomány, különösen az építészet, és a jereváni nagy könyvtárban őriznek 14 ezer kéziratot és nagyon sok ókori könyvet.

Kérdés:

1. Ki támadta meg Örményországot?
2. Mít őriznek Jerevánban, egyedülálló módon világon?

HÍREK – PROGRAMOK HÍREK – PROGRAMOK

Megjelent az Erdélyi Örmény Múzeum sorozat 17. kiadványaként az *ARMENIA magyar-örmény havi szemle* (Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos: Szongott Kristóf, Szamosújvár) 1887–1907 évkönyvei, azaz közel nyolc és félezer oldal digitalizálva, DVD-n. Keresse a kiadó Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületnél.

*

Az Aradi Vértanúk emléktáblájánál, az Örmény Katolikus Plébánia (Bp. XI. Orlay u. 6.) udvarán 2011. október 9-én 16 órakor koszorúzással egybekötött megemlékezés lesz, ezt követően pedig szentmise 16,30 órától. Mindenkit szeretettel várunk. *Ákos atya*

*

Szentendrén 2011. szeptember 9-én nyílt meg a Skanzen Galériában (Sztaravodai út) *Kopacz Mária* grafikus, festőművész *Lebegő valóság* c. kiállítása, mely december 15-ig látogatható, hétfő kivételével 9-17 óráig.

*

A Fővárosi Örmény Önkormányzat Testülete a 2011. évi közmeghallgatást 2011. november 14., hétfő 17 órájára tűzte ki a Budapest, V. ker. Akadémia u. 1. szám alatti székhelyére. Minden érdeklődőt szeretettel várunk. *dr. Issekutz Sarolta* elnök

*

Tájékoztató felhívás

Meghívó az
Örmény kódexek, örmény motívumok - gyermekalkotásokban
(festészet, iparművészet)
című kiállítás ünnepélyes megnyitójára és az azt követő állófogadásra, amelyre a XII. kerületi Örmény Önkormányzat szeretettel várja Önt és kedves családját.

Fővédnök: Fonti Krisztina
alpolgármester

Időpont:
2011. október 25-én (kedden) 18 óra

Helyszín:
MOM Kulturális Központ kupolaterme
Budapest XII., Csörsz utcs 18.

Közreműködik:
Bakó Mária ének
Vörösváry Ibolya brácsa
Vörösváry Márton hegedű

Társrendezők:
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió

Csikszentgyörgyi-Ficzus Margit
elnök

2011. október 24-én (hétfőn) 15 órától kezdve a MOM Kulturális Központban a Szentpéteri Stúdió kódexkészítő műhelyének keretében egy *korhű kódexlapot készítenek a rajzolni szerető, tehetséges gyerekek*.

A kódexlap készítés célja az, hogy a jövő generációi aktív módon megismerkedjenek a műalkotások keletkezésének a rejtelmeivel. Ezt a kódexlapot a másnap (október 25-én) megnyíló kiállításon bemutatjuk a közönségnek.

Kedves olvasóink gyermekei számára szeretnénk azt a lehetőséget biztosítani, hogy ezen a különleges eseményen aktívan részt vehessenek.

Jelentkezés a Stúdió vezetőjénél, Borosnyay Kláránál a 06-20/534-1563 telefonszámon.

Jelentkezési határidő: 2011. október 15.

Csikszentgyörgyi-Ficzus Margit elnök

*

Zeneagapé – időpontváltás: értesítünk minden kedves érdeklődőt, hogy az október 30-ára meghirdetett zeneagapé – *Szilva Ingrid* zongoraművésznő hangversenye **október 23-án** lesz – a Budapest XI. Orlay u. 6. szám alatti Örmény Katolikus Plébánián, az október végi 4 napos ünnepre tekintettel. *Szongoth Gábor*

Fővárosi Örmény Klub

2011. október 20. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Műsor

I. Örmény zenei válogatás (kb. 25')

Zongorán előadja:

Szilvay Ingrid zongoraművésznő

II. A Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség A kápolna és az örmény muzeális gyűjtemény bemutatása, magyar és örmény történelmi hivatkozásokkal (kb. 50')

Szerkesztette és bemutatja:

Dr. Forgács Barnabás

Rendező: Bp. Főv. XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület,

Fővárosi Örmény Önkormányzat

Szeretettel meghívja Önt és kedves családját, örmény származású rokonát, barátját, ismerőst: *dr. Issekutz Sarolta*, a Klub háziasszonya és *dr. Forgács Barnabás* elnök

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com)

és a Bp. Főváros II. ker.-i, Ferencvárosi, XIII. ker.-i és XIV. ker.-i Örmény Kisebbségi Önkormányzat.

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

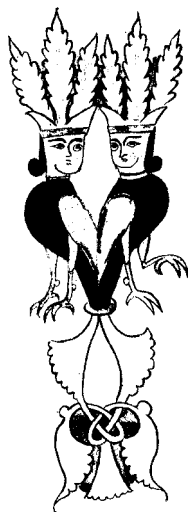
f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 177. szám
2011. november

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

Bevezető énekek

„Szűz Istenszülő, te a kezdet nélküli Igét fogtad és a végtelen Istent szülted, a határtalant karodra vetted: szüntelenül járv közbe nála a mi lelkünkért.” *

A halottak napjának gyertyái kialudtak, s lassan új fények világítanak: készülünk a karácsonyra, mikor a föld s az ég összeköttetésbe lépett. A megtestesülő Istennek három jellemzője is szerepel a saragán szövegében: kezdet nélküli, végtelen, határtalan. Mi, időhöz és térhez kötött emberek bíznunk az Istenszülő pártfogásában, hisz emberi természetünkhöz tartozik, hogy nem tudjuk nélkülözni a közbenjárót!

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia 94. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Fényudvaros dimenziókban

„Október az emlékezés hónapja.” – Ezekkel a szavakkal köszöntötte *dr. Issekutz Sarolta* a Fővárosi Örmény Klub közönségét, majd egyperces néma felállással gyertyafénynél emlékeztünk meg 6-áról, az 1948-49-es magyar forradalom és szabadságharc áldozatairól, az aradi vértanúkról, valamint október 23-áról, az 1956-os forradalom és szabadságharc hőseiről, köztük mindkét szabadságharc örmény származású hőseiről is. Ezt követően a műsort a rendező Budapest Főváros XI. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke, *Dr. Forgács Barnabás* konferálta be, aki folytatja *Harmath Kálmán* közösség építő munkáját Újbuda örmény kisebbségében.

Legtöbben zongoraművészként ismerjük *Szilvay Ingridet*. Évente több alkalommal is megörvendeztetni játékaival az erdélyi örmény gyökerekkel rendelkező közösség tagjait. Az októberi klubdelutánon nemcsak mint kiváló zongoraművész kápráztatta el hallgatóságát örmény zenei válogatásával, hanem igazi tanárként magától értetődő természetességgel mesélt a műsorban elhangzott zeneszerzőkről, a hozzájuk fűződő élményeiről és a darabokról. Így nemcsak a zenén át üzent, hanem az örmény zenekultúra kiválóságaiból is ízelítőt adott. Tehetségével, csodálatos ujjai-val más dimenziókba emelte lelkünket. Repertoárjának gazdagsága, művészi játéka, átélt ritmusvilága, bravúros zenei építkezése, mind-mind, akár külön-külön is, a kor jelentős zongoraművészevé teszi őt, ezért kitünt-

Dr. Forgács Barnabás

tés volt játékát hallgatni. A műsorban a következő zeneszerzők művei hangzottak el: Komitász: Néptáncok, Hacsaturján: Álarcosbájból a Néptánc és Valcer. Mirkojántól az unokájának komponált Mirjám c. darabok, Babaján három szerzeménye, a 11 éves korában komponált ciklusából. A hálás közönség kikövetelte a ráadást is a művész-
nőtől, aki a mindenkori rebellesekre emlékezett, amikor is egy kuruc kori olasz verbunkot szólaltatott meg. (Október 23-án, vasárnap délután, az örmény mise

A novemberi közönség

utáni zeneagapé koncerten *A kuruc-kor zenetörténete* című pódium műsorban nemcsak egy 18. századi csembaló másolaton játszott, hanem verseket is mondott, továbbá énekel *Szilvay Ingrid*.)

Az októberi klubdelután második részében *Dr. Forgács Barnabás* által szerkesztett dokumentum-videofilmeket láthattunk a Budapesti Örmény Katolikus Lelkésztség történetéről, a kápolna és az örmény muzeális gyűjtemény létrejöttéről, legszebb tárgyairól, miseruháiról, könyvritkaságairól, festményeiről. A filmben a film készítője, az egyházi gondnokság vezetője, Fülöp Ákos atya, valamint a közgyűjtemény egyik rendezője mondták el gondolataikat a magyarörmények vallási és kulturális hagyományainak fennmaradását szolgáló közgyűjtemény létrejöttével kapcsolatban. A magyar és örmény történelmi hivatkozásokkal teli film csupán a „jéghegy csúcsa” volt, de nagy tapsot kapott nemcsak azoktól, akik már jártak a Gellért-fürdőhöz közeli Orlay utcában. A film készítőinek kijár a méltatás, hiszen olyan kulturális – egyházi és világi – fundamentumot tártak elénk, amellyel a ma-

Szilvay Ingrid zongorázik

gyarörménység a figyelem fényudvarába kerül. A magyarörmény közösség az erdélyi örmény kultúrával ezzel a filmmel is próbálja aktívan ápolni.

A tartalmas műsor végén a klub háziasszonya, *dr. Issekutz Sarolta* felhívta a figyelmet arra is, hogy a filmben látott értékek megőrzése, bővítése közös ügye közösségünknek. Szeretné, ha minél többen látogatnák a lelkeséget, a közösségi rendez-

vényeket. Kérte a megjelenteket, hogy mivel nincs hivatalos egyházi adó, minden egyes ember, aki a közösséghez tartozónak érzi magát, anyagi tehetségéhez mérten legalább egyszer egy évben utaljon át egy összeget a plébánia működésének költségeire! Szomorúan megjegyezte azt is, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület több mint kétszáz tagja közül ebben az évben eddig csak ötvenketten fizettek tagdíjat, és az 1 %-os támogatás alábbhagyása miatt nem bírja az egyesület fenntartani magát, működését, programjait.

Az információk, programok ismertetése után szeretetvendégség várt a megjelentekre.

Zeneagapé az Örmény Katolikus Templomban (Bp., Orlay u. 6.)

2011. november 20-án, vasárnap, kivételesen 16 órakor kezdődik a szentmise, ezt követően, 17 órakor a *Kirkósa családi vonósnégyes* hangversenyét hallhatjuk. A templom oldalhajójában megtekinthetjük *Zsedényi Lilla* ikonfestő ikonjait. Az estet szerény agapé zárja.

Az est költségeit a Bp. Főv. XI. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat viseli.

2011. december 18-án, vasárnap, a szentmise után, 17.30 órakor kezdődik **Kedvenc karácsonyi CD-im Szongoth DJ** műsora, szerény agapéval.

Szongoth Gábor

Emlékezés

az 1848-49-es szabadságharc hőseire

Október 3-án az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat által rendezett megemlékezés a már évek óta megszokott magas színvonalon valósult meg idén is. *Dr. Issekutz Sarolta* ünnepi megnyitója után *Dr. Katona Tamás* történész nagyszerű előadását – saját szóhasználata szerint: meséjét – hallhattuk, amelyben a vértanúk magánéletéről „mesélt”, közelebb hozva hozzánk a hús-vér embereket, a hősokeket. A Magyar örökség-díjas nagyváradi Kiss Stúdió Színház *Élni és nagyra nőni – Széchenyi István emlékezete* c. oratóriumjátékával, *Kiss Törék Ildikó* és *Varga Vilmos* nagyszerű alakításával felejthetetlen

dr. Issekutz Sarolta *Dr. Katona Tamás*

tette az estet. A *Kiss Ernő* és *Lázár Vilmos* aradi vértanúk emlékére felszentelt kopjafa előtt kigyózó sorban, méltóságteljesen sorakoztak a kegyelet virágait elhelyező, a templomi harangzúgás alatt. Az örmény ételkülönlegességek falatozása közben kellemes beszélgetésekkel zárult az ünnepi est a '48-as kamara kiállítás képei között. Az estet a Ferencvárosi- és a XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat támogatta anyagilag, valamint a Terézvárosi ÖKÖ a helyszín virágdíszítésével.

M

A Fővárosi Örmény Önkormányzat koszorúját Heim Pál, *dr. Issekutz Sarolta*, *Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit* és *Kátainé Szilvay Ingrid* helyezte el

Egy nagyon nagy Kiss Színház

Két érett, okos színművész, akiknek az előadása végén – sajnos – már tapsrend közben el kellett jönnöm, családi okból. Pedig... pedig vörösrre tapsoltam volna a tenyerem *Kiss Törék Ildikó* és *Varga Vilmos* tiszteletére.

De beszéljünk először magáról az anyagról, amely *Kiss Törék Ildikó* összeállítása, aki szemmel láthatólag a nagyváradi *Kiss Stúdió Színház* lelke. Az est teljes címe: „*Élni és nagyra nőni – Széchenyi István emlékezete*”. Tudom jól, hogy a *Kiss Stúdió Színház* elsősorban Külső-Erdély, részben a szórványvidékek számára hoz létre előadásokat, de ez a Széchenyiest a lehető legjobbkor jött Magyarországra is. Hogy miért? Azért, mert a Széchenyi naplóból, az általa és hozzá írt levelekből – kiegészítve némely, más szerzőktől származó szövegekkel – nem a lángoló lelkű, örökös hazafi, nem a nőcsábász, nem a hídépítő mániákus, nem egy politikai mágus, de még csak nem is az üldözésekbe állítólag meghibbant, elborult elme bontakozik ki. Nem, hanem egy emberi alak, a maga hibáival, értelmével, akaratával, eredményeivel és félelmeivel.

Mindezt az összeállítás nagyszerűen ábrázolta.

És most lássuk az ábrázolást, a színpadi, dramaturgiai megjelenítést. Ha azt mondom, hogy „eszköztelen”, a legkevésbé sem arról beszélek, hogy alig néhány kellék szerepel az előadásban. Elsősorban és főként *Kiss Törék Ildikó* csodálatosan sokszínű, ugyanakkor eszköztelen játékára gondolok. Kritikám első mondatában a „színművész” szót nem úgy használom, ahogyan azt általában a színészekre alkalmazni szokás, amikor minden cseppirágót színművészeknek titulálnak. Hi-

Kiss Törék Ildikó és *Varga Vilmos*

szén vannak színészek foglalkozás szerint és vannak művészek, színművészek, akik igazán azok, amit a „művész” szó jelent.

Varga Vilmos hibátlan, átgondolt módon jelenített meg egy kezdetben kisé link, kapkodó, majd egyre felelősebbé váló embert, aki valóban „mindent akar”, de végső soron a magyarságért és a Kárpát-medence minden lakójáért érez felelősséget. Olyan felelősséget, amely mindenben túlnő. Komoly teljesítmény ezt a színpadon ábrázolni, nem egészen másfél óra alatt...

Kiss Törék Ildikó... – itt elnézést kell kérnem *Varga Vilmostól*, akit a *Kiss Stúdió Színpad* számos, korábbi előadásában méltathattam (volna), igen magas színvonalat tulajdonítva neki – mert most a partnernőjéről kell beszélnem.

Kiss Törék művésznő (igenis, ez kérem művészet), olyan meggyőzően változtatja a hangvételeit, a színeit – a különböző szerepek-alakok ábrázolását – hogy az nemcsak meggyőző, hanem megható. A színésznő őszintén, külsőségek nélkül, könnyfakasztás nélkül (arról már nem is beszélek, hogy „kulissza-hasogatás” nél-

A megemlékezés közönsége

gálati jelzővel ékeskedő tévé-csatornánk valamelyike tisztelességgel felvegye és ország-világ számára adásába illessze – persze, nem csupán egy kétperces bejátszás erejéig!

Kedves nagyon nagy Kiss Stúdió Színház, köszönöm ezt az október 3-i estet!

dcs

Októberi Zeneagapé

Szilvai Ingrid október 23-án, vasárnap délután, az örmény mise utáni zeneagapé koncerten A kuruc-kor zenetörténete című pódium műsorban nemcsak egy 18. századi csembaló másolaton játszott, hanem verseket is mondott, továbbá énekelt.

kül) igenis megható. Pontosan játszik, felelősségteljesen, és nem, hogy komolyan veszi az egészséget, de belső gondolati munka, meggyőződés, hit árad a játékból. (Teljesen egyéni megjegyzés: az előadás közben egyre inkább az volt az érzésem, hogy egy Dayka Margit, egy Ruttkai Éva játéknak vagyok a tanúja – bár a művészek, tudom, nem igazán szeretik, ha más művészekhez hasonlítják őket.)

Kiss Törék Ildikó olyan visszafogott tud lenni egyes, és olyan kitörő más jelenetekben, hogy az szinte csodával határos. Kitörő bizonyos szövegeknél, amelyeknél a „kitérés” nem hangerővel, nem mozdulatokkal érvényesül, hanem az a belső meggyőződés árad belőlük: „tudom, hogy igazam van”. És éppen ezért valóban igaza van... A visszafogott hangvételű megszólalásai pedig – ha lehet – még ennél is megrázóbbak.

Mindent egybevetve: összeszedett, nagyszerű előadást láthattunk, igen jól összeszerkesztett anyagból, két nagyszerű művészember előadásában, amely bizony megérdemelte például egy tévé-felvételt! Megérdemelné azt, hogy közszol-

Nemzeti gyásznap: Nagybecskereken hangversennyel emlékeztek

Légy híve rendületlenül... címmel tartották meg kilencedik alkalommal az Emmanuel kamarakórus szervezésében a nemzeti gyásznapunk előestjén az aradi vértanúkra való megemlékezést.

A nagybecskereki székesegyházban szép számban összegyűlt az emlékező magyarság. Az Emmanuel kamarakórus előadásában elsőként elhangzott a Himnusz és Nyitrai György Históriai éneke az aradi vértanúkról, ami után Lázár Vilmos aradi vértanú, honvédtábornok emléktáblájának megkoszorúzására került sor. Magyarország belgrádi nagykövetsége kép-

Hallgatóság a nagybecskereki templomban

ta. Az emlékhangversenyen hagyományosan vendégelőadók is fellépnek, ezúttal a zenei középiskola növendéke, Dutina Anna szoprán lépett a közönség elé, aki G. Paisiello: Arietta és S. Merkadante: La rosa című művet adta elő. Jenovay Lajos, a Madách Amatőr Színház tagja pedig Faludy György: Október 6. című versét mondta el.

A folytatásban az Emmanuel kamarakórus koncertezett Konrád Emma vezényletével. Zongorán kísért Rontó Márta, hegedűn közreműködött Siiveg Tibor hegedűművész.

Kónya-Kovács Otília

(Vajdaság Ma, 2011. október 6.)

Emmanuel kórus, vezényel Konrád Emma

viselésében Nikowicz Oszkárné, a nagykövet úr neje és Vuity Mira attasé koszorúzott, de ugyanakkor dr. Issekutz Sarolta, a budapesti Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke is elhelyezte a kegyelet virágait. Koszorúzott még a nagybecskereki Petőfi MME, a muzslyai Petőfi Sándor MME, a Madách Amatőr Színház, a nagybecskereki Módszertani Központ, a VMSZ nagybecskereki helyi szervezete és az Emmanuel kamarakórus.

Az est keretében Ady Endre: Október 6. című versét Balázs József tolmácsol-

dr. Issekutz Sarolta koszorúz Lázár Vilmos emléktáblájánál

Répás Zsuzsanna: „A vajdasági magyarság mindig számíthat az anyaország magyarjaira és a magyar kormányra”

A vajdasági magyarság Eleméren emlékezett az 1848-49-es szabadságharc és forradalom hőseire

A vajdasági magyarság a Kiss Ernő honvédtábornok, aradi vértanú földi maradványait őrző eleméri katolikus templomban tartotta központi megemlékezését, amelyvel az 1848-49-es forradalom és szabadságharc hőseire emlékezett. Ökumenikus istentisztelettel kezdődött a megemlékezés, amelyet *msgr. Gyuris László* nagybecskereki esperes celebrált.

Az ünnep első szónoka *Répás Zsuzsanna* helyettes államtitkár volt, aki a nemzetek békés egymás mellett élésére apellált, ugyanakkor utalt a magyar kormány világos álláspontjára a minap elfogadott szerbiai restitúciós törvénnyel kapcsolatban: – Európai kultúránk alapja a krisztusi tanítás. Európai elvárás a békés egymás mellett élés, a nyitottság a másik ember felé, a diszkrimináció tilalma, az alapvető emberi jogok biztosítása. Ebben a kultúrkörben meg kell, hogy szűnjenek, nem létez-

Az eleméri templom ünnepelő közönsége

Az ünnepi misét bemutatta Gyuris László esperes (középen)

hetnek a kollektív ellenségek. A mérce az igazságosság, a mozgatóerő pedig az emberiség, vagyis a szeretet. Európában nem fogadható el és nem képzelhető el a kollektív bűnösség elvének alkalmazása és nem lehet az igazság kimondása, a múlt elismerésének kötelezettsége alól sem kibújni. Ezért tárjuk fel szerb-magyar közös erővel, történészek támogatásával 1942 mellett az 1944-45-ös események ártatlan áldozatainak ügyét. Az igazság kimondásával a másik fél és az áldozatok becsületét állítjuk helyre. Kiemelve a legfontosabbat: azt, hogy az erőszakos leszámolások soha többé ne történhessenek meg.

Kiss Ernő, a sortűzzel kendőzetlen arcú szembenéző vértanú hazaszeretetre hív bennünket – mondta Répás Zsuzsanna.

na, majd így folytatta: – Arra kér mindnyájunkat, hogy szülőföldünkhöz, őseink egyedül álló nyelvéhez és gazdag kultúrájához hűen és elválaszthatatlanul ragaszkodjunk. Ez mindannyiunk kötelessége... Mindnyájunk feladata, hogy a jelenleg folyó népszámláláson valljuk meg természetesen önmagunkat, nemzetehöz tartozásunkat, magyarságunkat. Közismert, hogy a jogok érvényesítésében fontos szereppel bír, hogy minél többen legyünk, mi magyarok. De a vajdasági magyarságnak tudnia kell azt is, hogy bármilyen eredmények és arányok születnek majd egyes helyeken, az anyaország magyarjaira és a magyar kormányra mindig számíthat. A vajdasági magyarság nem önmagában áll, hanem a Kárpát-medencei, sőt az azon kívül élő teljes magyar közösségnek fontos része. Mint ahogyan Kiss Ernő, Lázár Vilmos, Leiningen-Westerburg Károly és Schweidel József is részét képezték egy dicső vértanú közösségnek, melyről a magyar nemzet számos helyszínén, a mai napon megemlékezik.

Az eleméri megemlékezés második szónoka *Korhecz Tamás*, a Magyar Nemzeti Tanács elnöke volt: – Szabadságharcunknak máig ható örök értékei vannak. Ezek egyike a különbözőségek tisztelete, és az összefogás a nemes célok érdekében. A 13 vértanú Magyarország számos nemzetiségéhez tartozott. Ennek jelképes üzenetét 105 esztendeje *Várady Imre* is felismerte. Idézzük az ő szavait, amikor Kiss Ernőhöz és a szoborhoz szólt: „Legyen részed, ne csak a magyar vitézség, a magyar dicsőség örök hirdetésében, hanem e haza különböző nyelvű nemzetiségei között a testvéri békés egyesülés eszméjének megteremtésében, terjesztésében és megvalósításában. Kiss Ernő felmagasztosult hősi szelleme lakoz-

zék közöttünk és mi áldást kérünk áldott emlékedre”. Mi halovány utódok, leszámazottak, csatlakozunk Várady Imre fohászához és őrizzük tovább az aradi vértanúk emlékét.

Korhecz Tamás a hit erősítésének fontosságára is felhívta a figyelmet: – A nagybecskereki főtéren álló szobrot azóta már rég bezúzták, beolvasztották. A vas, a fém beolvasztható, az erő is keresztül viheti akarát. A szoborból lehetett bilincseket, ketreceket kovácsolni, de egy valamit nem lehet megtenni a pusztá erővel és erőszakkal. Nem foszthatnak meg bennünket a hitünkötől a nemzet felemelkedésében, a hitünkötől a megmaradásban, és a hitünkötől a szabadság és 1848 eszméjében. Erről csak mi magunk mondhatunk le. Ne tegyük ezt, tisztelt hölgyeim és uraim! Őrizzük meg nemzetünket, őrizzük meg az emlékezetet a hős tábornokokra, a szabadságharc vívmányaira! Éljen a magyar nemzet!

Az eleméri tiszteletadáson a vajdasági magyar pártok és civil szervezetek mellett a belgrádi magyar nagykövetség és a szabadkai főkonzulátus vezetői is elhelyezték a kegyelet koszorúit.

Ternovác István
(*Vajdaság Ma*, 2011. október 6.)

dr. Issekutz Sarolta az EÖGYKE elnökeként és a család nevében koszorúz

Répás Zsuzsanna, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium nemzetpolitikáért felelős helyettes államtitkárának beszéde a Nemzeti Gyásznapi Központi Vajdasági Megemlékezésén

Tisztelt Emlékező Gyülekezet! Kedves Vajdasági Magyar Testvéreim!

Nemzetünk mai emléknapján az 1848-49-es szabadságharc áldozatai előtt hajtunk fejet Vajdaságban, ezen a különleges helyen, Kiss Ernő vértanú sírjánál, amelyet a tábornok által emelt templom őriz.

Százhatvanöt évvel ezelőtt Arad városánál a Habsburg Udvar döntésére felakasztották és agyonlőtték a magyar szabadságharc 13 tábornokát. Ezzel vette kezdetét a kivégzésekben, bebörtönzésekben és üldözésekben kiteljesedő bosszúhadjárat. A megtorlás aradi vértanúja lett Vajdaságból Kiss Ernő mellett a szomszédos Nagybecskerek szülöttje: Lázár Vilmos, a zombori Schweidel József és a törökbecsei birtokos Leiningen-Westerburg Károly is. Örmény, német, osztrák, szerb és horvát származású tábornokok álltak ki a magyar ügy mellett.

1849-ben a bécsi hatalom nem tudta elviselni, hogy a szabadságukért küzdő magyarok győztes csaták sorával fölérjék kekedtek, és csak külső, orosz beavatkozással született meg a világosi fegyverletétel. A bécsi adminisztráció barbár, diktatórikus, jog- és nemzettipró választ adott a szabadságharcra. Cselekedeteik felháborították Európát. Magyarországot pedig csak rövid ideig foghatta vissza az erőszakos megtorlás, 1867-től folytatódhatott a reformkorral kezdődő felemelkedés.

Kedves Vajdasági Magyar Testvéreim!

Kiss Ernő tábornok kivégzése előtti utolsó szavaival a jövő magyar ifjúságáért, a jövő magyarságáért így fohászodott: „Istenem az újkor magyar ifjúsá-

Répás Zsuzsanna helyettes államtitkár köszörűz a magyar kormány nevében

ga egész ember lesz-e?” A tábornok áldást kér, hogy a magyar ifjúság szíve Krisztusé, élete hazájáé legyen. Kiss Ernő mondatában minden benne van. Keresztyéni szívvel a hazáért, nemzetért, családjainkért végzett munka és felelősség jellemzőit korábbi szabadságharcunkban is hallhattuk. „Cum Deo pro patria et libertate!” fogalmazott Rákóczi Ferenc is.

Ha csak arra gondolunk, hogy Kiss Ernő unokája, Dániel Ernő kereskedelmi miniszterként az al-dunai Vaskapu kiépítésének teljes megvalósításában szerzett jelentős érdemeket, illetve, hogy Jeszenák János 1849-es vértanú dédunokája, a felvidéki vértanú-politikus Esterházy János a keresztyénség és európaiság példamutató hőse lett, nem mondhatjuk, hogy az utódok ne követték volna az útmutatást.

Kiss Ernő azonban mindnyájunkat arra kér, legyünk krisztusi szívűek és hazát, nemzetet szolgálók. Fennkölt hangzhat e gondolat a XXI. században, amikor

Európa, a gyökereiben és identitásában keresztyén kontinens értékeit újra keresni kényszerül, amikor a fogyasztói társadalmak reklámra, marketingre és informatikai fejlesztésre fókuszálva ezekben keresik embertárs és Istenpótlékaikat. Azonban sem Kiss Ernő, sem Rákóczi nem tévedtek. Európai kultúránk alapja a krisztusi tanítás. Európai elvárás a békés egymás mellett élés, a nyitottság a másik ember felé, a diszkrimináció tilalma, az alapvető emberi jogok biztosítása. Ebben a kultúrkörben meg kell szűnjének, nem létezhetnek a kollektív ellenségképek! Merte az igazságosság, mozgató erő pedig az emberiség, vagyis a szeretet.

Ma Európában nem fogadható el, és nem képzelhető el a kollektív bűnösség elvének alkalmazása, és nem lehet az igazság kimondása, és a múlt elismerésének kötelezettsége alól sem kibújni. Ezért tárjuk fel szerb-magyar közös erővel, történések támogatásával 1942 mellett az 1944-45-ös események ártatlan áldozatainak ügyét. Az igazság kimondásával a másik fél, és az áldozatok becsületét állítjuk helyre. Kiemelve a legfontosabbat, azt, hogy az erőszakos leszámolások soha többé ne történhessenek meg.

Ismert, hogy Londonban és Brüsszelben – embertelenségét számon kérve – hogyan fogadták Haynaut. Menekülnie kellett, mert nem fért össze Európával. Ugyanúgy tudatosan kell hangsúlyozni azt is, hogy voltak szerbek, akik az 1849-es zentai szerb rajtaütéskor magyarokat bujtattak. A kiegyezés korát meghozó Deák Ferenc is a szerb Vitkovich Mihály pesti író és ügyvéd mellett volt gyarkornok. Az egymás mellett élő nemzeteknek sorsukat közösen kell formálniuk, Szent Száva és Szent István országainak közös nevezője a keresztyénség és eu-

rópaiság kell legyen. A mi feladatunk ma is, hogy a béke megőrzésével kerüljük a konfliktusok kiéleződését, hogy a provokációk és feszültségkeltések hamisságáról és hátsó szándékáról békét megőrizve rántsuk le a leplet. Ezen az úton segít minket a Topolyai Tolerancia Tábor, az egységes magyar nemzet összefogásának ereje, és az európai kultúrát képviselő értelmiségiek és politikusok.

Kedves vajdasági magyar testvéreim!

Kiss Ernő a sortűzzel kendőzetlen arcával szembe néző vértanú hazaszeretetre hív bennünket. Arra kér mindnyájunkat, hogy szülőföldünkhöz, őseink egyedülálló nyelvéhez és gazdag kultúrájához hűen és elválaszthatatlanul ragaszkodjunk. Ez mindannyiunk kötelessége. Így tett az 1848-as emigráns Kosztolányi Ágoston honvédszázados is, amikor hazatért Bácskába, szülőföldjére. Ezen döntése következtében tanulhatott magyarul itthon, Szabadkán unokája, Kosztolányi Dezső, és fogalmazhatta meg egyik legnagyobb magyar költőként az anyanyelv iránti tiszteletét és vonzalmát. Anyanyelven lett világhíres sztárenekes Ruzsa Magdi, a magyar kultúrát viszik tovább a Gyöngyösbokréta néptáncosai, a magyar elme zsenijét hirdeti Lékó Péter.

Mindnyájunk feladata, hogy a jelenleg folyó népszámláláson valljuk meg természetesen önmagunkat: nemzethez tartozásunkat, anyanyelvünket. Közismert, hogy a jogok érvényesítésében fontos szereppel bír, hogy minél többen legyünk mi magyarok. De a vajdasági magyarságnak tudnia kell azt is, hogy bármilyen eredmények és arányok születnek majd egyes helyeken, az anyaország magyarjaira és a Magyar Kormányra mindig számíthat. A vajdasági magyarság nem önmagában áll, hanem a Kárpát-medencei és azon kívül

élő magyar nemzet közösségének fontos része, mint ahogy Kiss Ernő, Lázár Vilmos, Leiningen-Westerburg Károly és Schweidel József is részét képezték egy dicső vértanú közösségnek, melyről a magyar nemzet számos helyszínen a mai napon megemlékezik.

Az emlékezéshez más nemzetek fiai is csatlakoztak és csatlakoznak, mert elismerik Magyarország Habsburgokkal szemben kivívott szabadságának százhavankét évvel ezelőtti ügyét. Ezért énekeltek együtt Magyarittabén, Kiss Ernő egy-

kori falujában a „Ne sírj, ne sírj Kossuth Lajos”-t a vajdasági magyarok mellett a szerb, a román, a német és a szlovák emlékezők Kossuth ma 115 éves szobrának avatásakor is. Nemzetek találkoztak és együtt emlékeztek meg a magyar szabadságharcról, egy eltiport igaz ügyről, európai módon, békességben.

Mindannyiunk számára ők mutatnak most példát.

Köszönöm, hogy meghallgattak!

(Elhangzott Eleméren, 2011. okt. 6-án)

A második honfoglalás, avagy Szervátiusz Jenő Hét vezér szobra

2011. augusztus 16-án – a II. Kolozsvári Magyar Napok keretében – újabb műalkotással gyarapodott a Szent Mihály Plébánia udvari traktusában helyet kapott Szervátiusz Múzeum. Amint arról a híradások is beszámoltak, Szervátiusz Jenő mészakőből készült szobrát a Gaál György elnök képviselte Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság adományozta, és az Egyházközség nevében Ft. Kovács Sándor főesperes-plébános vette át. A kompozíciót a Művész monográfusa, Banner Zoltán művészettörténész mutatta be. Két kérdés tisztázatlan maradt, pontosan mikor és hova készülhetett eredetileg a szobor?

A kérdések megoldás-kísérletéhez térben és időben sétáljunk el az 1941-től 1945-ig újra a honfoglaló magyarok vezére nevét viselő Árpád, mai nevén a rossz emlékű Traian utcába. A 27. szám alatt a második bécsi döntés időszakáig egy be nem fejezett középiskola építőtéple csúfította az utcát. Az oromzatos-oszloprendes tagozásaival a kései olasz reneszánsz hangulatát megidézőni kívánt, félbe maradt épület befejezése a magyar Honvédelmi Minisztérium építési osztályának lett a feladata. A háromszintes épület áttervezésének 1941 márciusában látott neki Ormay János mérnök-főhad-

nagy, építészmérnök. Az utca felőli, eredetileg Cour d'Honneur (díszudvar) elrendezésnek, az U betűt formáló alaprajznak csak az

A kolozsvári Honvéd Hadtestparancsnokság

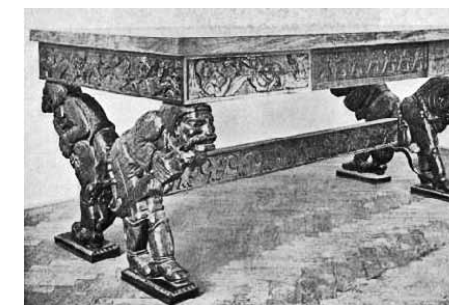
egyik szára valósult meg, a felhúzott falak is vakolatlanok maradtak. A kolozsvári IX. Honvéd Hadtestparancsnokságnak otthont adó, részben átalakított épület a hun és ősmagyar eszmeiség művészileg megtervezett visszaálmódása lett, melyet a bejáratok díszei is visszatükröztek: a bácstoroki mészakőből faragott kopjapillérekkel és tojástagos ívkövekkel szegélyezett félköríves falnyílások, s abban dús faragású tölgyfa szárnyak. A főbejárat két oldalán „Hun” (Hunor) és „Magyar” (Magor) kopjapillérekkel szegélyezett, dunaharaszti mészakőbe vésett, több mint három méteres alakjai magasodtak. A homlokzat sárga homokkővet a Kolozs megyei Alsótök (Tioclu de Jos) helységben fejtették. A napfényt a modern Teschauer rendszerű (egyesített szárnyú) ablakok árasztották a helyiségekbe. A kódíszeket, a fa applikációkat, az épület külső részét ékítő falképeket, sgraffitókat a vakítóan fehér nemes vakolat hatásosan kiemelte.

Az iparművészeti munkák is hasonlóan látványosak voltak: a főbejáratot kopjapintás kovácsoltvas rácsos kapu jelezte, a mennyezetekről ötlángú kovácsoltvas csillárok függtek, a szobákból faragott tölgyfaajtók nyíltak, az emeletre tölgyfa burkolatú lépcsőkarok vezettek. A lépcsőkorlátok, a deszkamellvédek, a kopjacölöpök, a faburkolatok és a padlózat mind-mind fényezett tölgyfából készült. Az előcsarnok és a díszlépcső olombetétes üvegablakain címer, várképek, fejedelmi arcképek és az ősmagyar legendárium jelenetei pompáztak. A székely háziipart a rackagyapjú alapanyagú háziöltöttek szőnyegek és terítők képviselték.

A 10 hónap alatt megvalósított, Kolozsvár városrendezési tervének keretében tagozott épületet 1942. január 18-án Bárdossy László miniszterelnök és báró Bánffy Dániel földművelésügyi miniszter jelenlétében áttették át rendeltetésének.

A díszítő munkálatokba a korszak elismert művészeit is bevonták. Az iparművészetben is jeleskedő Haranghy Jenő (1894–1951) festőművész nevéhez kötődtek az elpusztult homlokzati és lépcsőházi falfestmények, sgraffitók, valamint az üvegablakok képei.

Az üvegfestmények Palka József díszüveg festő kivitelezései voltak. Hat freskó a Corvin koszorúval akkor frissen kitünt-

A diófából faragott dolgozóasztal, lapját székelyharisnyás favágók szobra tartja

tett csíkszeredai születésű Szopos Sándor (1881–1954) festőművész alkotásai közé tartozik.

Az épület külső és belső szobrainak elkészítésére nem pályázatot írhattak ki, hanem, hogy meghívásos alapon kérték fel a közreműködő művészeket és szakembereket. Ennek alátámasztásául Rátz Mihálynak, a kolozsvári római katolikus egyházközség képviselőtestületi tagjának, az építkezés ellenőrének egyik levelére hivatkozom. Kolozsvárt, 1941. november 4-én keltezett levelével Kőpeczi Sebestyén József heraldikust, címerszakértőt és festőművészt kereste fel, arra kérve, hogy „szíveskedjék soraim vétele után Ormay mérnök-főhadnagy urat felkeresni, hogy a heraldikus feladat megoldásáról és megbízásáról tárgyaljanak”.

Szervátiusz Jenő Hét vezér szobrát az építmény központi részében, a kapualjban szándékozhatott elhelyeztetni, de a korabeli fényképek tanúsága szerint az épületbe lépőket az ötszínű kopja és karikó mintás terrazzo padló szélén Árpád vezér mellalakja fogadta. Úgy alakult, hogy az épület külső részén (lásd Hunor és Magor) és belső terében elhelyezett kőszobrokat a Bihar megyei Gálospetriben (Galoşpetreu) – Érmihályfalvától 10 kilométernyire – született Borsodi Bindász Dezső (1903–1979) formázhatta meg. Bár egyidős volt Szervátiusz Jenővel, többet bizonyíthatta rátermettségét. Korábban készült köztéri szobrai tették ismertté nevét: az alsószolcsei első világháborús és az ónodi hősi emlékmű, a miskolci Szent István szobor, valamint Csengey Gusztáv evangélikus teológus, költő és Lévy József költő, Borsod megyei alispán mellszobra. A Honvédelmi Minisztérium igényt tartott Szervátiusz Jenő közreműködésére is. Az életemét jelentő fa művészi megmunkálására kérték fel, alkotásával a hadtestparancsnok fogadó- és dolgozószobáit díszítették, berendezései adták meg a hely szellemét kiemelő méltó külsőségeket. Az általa fába álmódott figurális bútorok a szé-

A Szervátiusz Jenő alkotta kehely

kely népi és katonai élet tárgysorozatából merítették témáikat. A népies ihletésű lócák és székek mellett komoly iparművészeti remekek várták a parancsnokot és vendégeit: a Marosvásárhelyen oly sok épületet tervező Thoroczkay Wigand Ede (1870–1945) műépítész bútorainak stílusára emlékeztető, figurális faragásban végződő karosszékek. Az épületben székelő Dálnoki Miklós

Béla (1890–1948) hadtestparancsnok mindennap elhaladt az előtt a történelmi táblófestmény előtt, mely Horthy Miklós kormányzót ábrázolta, amint a Fótér északi során az 1940. szeptember 11-én Kolozsvárra bevonult magyar katonák díszelgését fogadta. Dolgozószobájában a Szervátiusz Jenő megálmodta, a székely népeletből vett jelekkel és alakokkal díszített, diófából faragott hatalmas dolgozóasztal várta, melynek lapját négy bajuszos, székely harisnyás favágó meggörnyedt szobra tartotta. Egyedi vésokezelését, formáinak ritmikáját, a székely lelkületet fafaragásban kifejezett beleérző képességét nem lehetett összetévesztetni a tisztí íróasztalok díszítésére szolgáló kis alakú, székely népi tárgyú faszobrok sorozatával, melyet Romulus Ladea szobrászművész egyik tanítványa, a szászrégeni születésű Csorvássy István (1912–1986) szobrász, fafaragó művész készített.

A témához kapcsolódik még egy érdekes adalék. A „kurta magyar világból”, 1941-ből származik Szervátiusz Jenőnek egy másik, ugyancsak a magyar honvédséghez kapcsolható, feledésbe merült munkája, a 21-es honvéd Bajtársi Szövetség emlékkelyhe. A kelyhe érdekessége, hogy a magyar heraldika legkiválóbb, korábban már említett mestere, Kőpeczi Sebestyén József tervezte, melyet Szervátiusz Jenő a maga szakmájában ugyancsak művésznek tekinthető alkotótársával, Péterffy Lajos kolozsvári ékszerészszel formázott meg.

A magyar királyi kolozsvári IX. Honvéd Hadtestparancsnokság egykori épületé-

nek „magyaros” díszítőelemeire csak a korabeli fényképek, képeslapok emlékeztetnek. Az épület második világháború utáni sorsában bizonyára a magyar katonasághoz fűződő előélete is szerepet játszhatott abban, hogy az eredeti, román elképzeléseknek megfelelően nem oktatási célt szolgált. 1948-tól egészen az 1989-es romániai politikai átrendeződésig a hírhedt Securitate helyi központja volt. Az épület nyomasztó emlékéit enyhítse az a tudat, hogy abban egykoron Szervátiusz Jenőnek és művészársainak alkotásai próbálták feledtetni a világháború szörnyűségeit, a katonai drill merevségeit úgy, hogy a székely művészet derűre készített játékoságát lopták a komor falak közé.

A mészaköböl készült Hét vezér szobrot korábban célba dobálással rongálták

Szervátiusz Jenő Hét vezér szobra sokáig lappangott, a múlt rendszerben Kiss Jenő költő, egykori erdélyi helikonista kertjében, majd a Heltai Alapítványnak otthont nyújtó épület udvarában. Dési Károly és Venczel Attila szobrászoknak volt mit restaurálnia, főleg pótolnia, a szobor alakjai, a honfoglaló vezérek nem háborús sérüléseket szenvedtek, a károkat nem repeszgránátok, vagy eltévedt lövedékek okozták, a képzőművészet iránt fogékony vendégek célba dobással fejezték ki kritikájukat a nekik nem tetsző rész eltávolításának reményében. A szoborrongálások is a 20. századi erdélyi művészet-történet megíratlan fejezetei közé tartoznak.

A kolozsvári IX. Honvéd Hadtestparancsnokság Szervátiusz Jenő faragta egykori berendezési tárgyai – főként a dolgozóasztal – kapcsán egy nagyon izgalmas kérdés merül fel. Mi lehetett a sorsuk? A bútorzat nem pusztult el, Kiss András nyugalmazott főlevéltáros visszaemlékezése sze-

rint 1946-ban a Bolyai Tudományegyetem kapta meg. Utána kellene járnia – valakinek –, hogy a korabeli bútorok a Babeş-Bolyai Tudományegyetem használatában vannak-e még, vagy esetleg leselejteztek őket. S ha tűzre vetésükkel nem emelték néhány fokkal az akkori időszak minden évszakban hűvös levegőjét, akkor kinek a szalonjában vagy dolgozószobájában lappanghatnak? Eredetüket illetően mostani gazdájuk valószínűleg teljes tájékoztatásban él. Megeshet, hogy egy kis utánajárással, egy kis elengedhetetlen szerencsével, újabb tétellel bővíthetne Szervátiusz Jenő munkáinak szakirodalma, és egy kis égi pártfogással, újabb műalkotással gyarapodhatna a Szervátiusz Múzeum.

Kazatsayné Lázár Jolán

Válasz egy adventi versre...

*Adventi harangok csak zúgjatok, –
szolozsma bűgást szórjatok az égre
s a Megfeszített piros, ömlő vére,
mint gyógyír hulljon bűnös szíveinkre!...*

*Lidérces vágyak ördögfiókáit
kacagja lelkem márvány temploma,
ingathatatlan szépre vágyó lelkem
a becsületes szentelt temploma!...*

*Hozsánnát zengő orgona bűgással,
keresem Istent, a Legfőbb Nagyot,
keresem Őt, ... a földi úton járva,
itt, hol zokognak bukott angyalok!...*

*Hozzá vágyom, s a vágyam tiszta lángja,
mint pisla mécses küzd a végeken,
fejem karomra hajtom néma vággyal, –
... ölelj magadhoz engem, Istenem!...*

Gyarmati Béla

Adalékok az erzsébetvárosi Lukácsok XVIII. századi történetéhez

Az erdélyi örmény Lukácsok múltjának kutatói számára értékes forrást jelentenek a gyergyószentmiklósi örmény anyakönyvek. Sajnos, a majd' háromszáz éves adatok értelmezését két dolog meglehetősen nehezíti. Az egyik a korabeli névhasználat. A XVII–XVIII. század átmeneti időszakában az Erdélyben letelepült örmények neveiknek hol az örmény, hol a magyar változatát használták, így

Az erzsébetvárosi Lukácsok címere [Gudenus] nyomán

a bejegyzések közt szereplő Nikos (mint: Nikolaus) és Miklós meggyőződés szerint ugyanazt az embert jelölik (1725-ben és '27-ben még Nikosként, 1731-től csak Miklósként, mintegy kódoltan jelezve az elmagyarosodást.) A másik nehézség a bejegyzések mai szemmel nézve feltűnő szűkszávasága. Eleink képesek voltak az elhunytat „Lukács Jakab lánya”, sőt, „Lukács bíró fia” megjelöléssel bejegyezni! Ezzel együtt is, a gyergyószentmiklósi örmény anyakönyvek közzétett adatai* óriási segítséget jelentettek az erzsébetvárosi Lukácsok korai történetének tisztázásában.

A gyergyószentmiklósi örmény katolikus keresztelési anyakönyvek legkorábbi bejegyzései között már 1723-tól kezdve szerepelnek Lukácsok: az 1720-as évektől kezdődően több gyermek születését je-

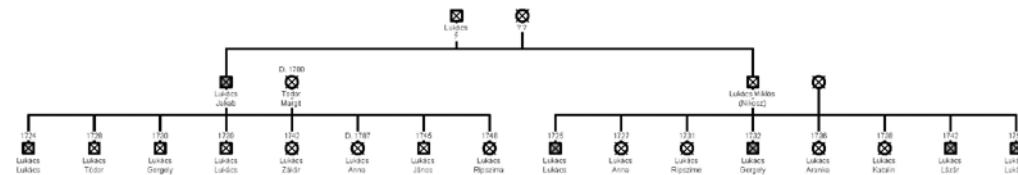
* CSIKY ATTILA CSABA: *Gyergyói örmény anyakönyvek/ A székelyföldi örmény katolikus egyház anyakönyvei*, Gyergyószentmiklós (1725-1905), Magyar-Örmény Könyvtár 5. Budaörs 2002)

gyezték be Lukács Karácson, Lukács Jakab, Lukács Miklós és Lukács Donig atyaságával. E legrégebbi fennmaradt adatok szerint Karácson 1723-ban, Jakab 1724-ben, Miklós 1725-ben és Donig 1727-ben már felnőtt, házas ember volt. Nincs rá bizonyítékunk, de az egymás után sorjázó évszámok alapján nagy a gyanú, hogy legalább ez a négy Lukács egymásnak a testvére volt. Karácson és Donig

leszármazottainak vizsgálata nem vezet messzire, bezzeg Jakab és Miklós utódainak követése!

E Jakab és Miklós gyermekei ugyanabban az időszakban születtek, tehát Jakab és Miklós ugyanazon nemzedék tagjai voltak (nem lehetett köztük apa-fiú rokonság, de lehetett közöttük testvéri, esetleg unoka-testvéri kapcsolat).

Gyűjtjük ki a Nikos/Miklós gyermekeiről szóló adatokat! Azt találjuk, hogy: 1725: Lukács; 1727: Anna; 1731: Ripszima; 1732: Gergely; 1736: Aranka; 1738: Katalin; 1742: Lázár; 1754: Lukács. (Ha elvetjük azt a lehetőséget, hogy két apakorú Miklós élt volna egy időben, akkor a gyerekek közt kétszer előforduló Lukács keresztnév azt sejteti, hogy az 1725-ben született Lukács valamikor 1742 után meghalt volna, és őt pótolta volna az 54-ben született második Lukács.) Ha kihagyjuk közülük a nemesítés tekintetében érdektelen leányokat, akkor e Miklós

Az erzsébetvárosi Lukácsok hagyományos családfája

fiai 1760-ban az alábbiak lehetnek: Gergely, Lázár, Lukács.

És most másoljuk ide a családtörténeti irodalomban** közölt, az 1760-as nemesítésben szereplő fiakat, az addigra elhunyt Miklós gyermekeit: Lukács, Lázár és Gergely! A két névsor megegyezik, csupán a felsorolás sorrendje fordított: a miénk a születési, az oklevél a legifjabbtól a legidősebb felé rendez! Minden jel szerint megtaláltuk az 1760-as nemesi oklevélben felsorolt fiakat (és a méltatlanul fel nem sorolt leányok) születési adatait.

Két ellentetés vetődhet fel: egyes forrásokban a testvérek között nem Gergely szerepel, hanem Izsák, és a kedves olvasó hiányolhatja az irodalomban szokásosan szereplő negyedik Lukács-testvért, Jakabot.

Ad 1: Azt, hogy miképpen kerülhetett egyes forrásokban Gergely helyére Izsák, nem kutatom, mert a Magyar Országos Levéltárban fellelhető eredeti címeres levél pergamenjén jól kivehető az aranyozott betűkkel szereplő Gregorius (tehát Gergely), ellenben nem található benne semmiféle Izsák. Ugyan 1754-ben Gyergyószentmiklóson házasságot kötött bizonyos Lukács Izsák és Tarisnyás Manuság, ami arra utal, hogy az általunk vizsgált Lukács-fiakkal egyidőben élt egy Izsák is – tán Miklós testvéreként.

** Elsősorban a legfrissebb, legátfogóbb forrásra gondolok: GUDENUS JÁNOS JÓZSEF: *Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája*, Budapest, 2010.)

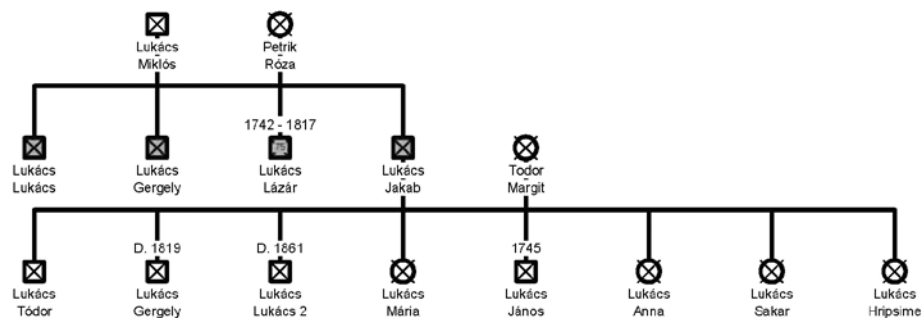
Ad 2: A negyedik testvér, Jakab kérdése ennél sokkal érdekesebb és messzebb vezet! Kezdjük azzal, hogy számomra nehezen volt érthető, hogyan kérhet nemességet a négy Lukács-testvér közül három úgy, hogy a negyediket kihagyják, akinek aztán két év múlva magának kell gondoskodni a nemesítéséről. (Hiszen kérésére 1762-ben Jakab is címeres levelet kapott.) A család-szerető örménységet ismerve ezt kifejezetten barátságtalan lépésnek éreztem! Gyűjtjük ki itt is a keresztelési anyakönyvben megtalálható gyermekeket, akinek atyjaként Jakab szerepel: 1724 – Lukács; 1728 – Tódor; 1730 – Gergely; 1739 – Lukács; 1742 – Zákár; 1745 – János; 1748 – Ripszima. Itt is két Lukács fordul elő: megint csak arra vélem, hogy az 1724-ben született első fiú 1739-ben meghalt, így a következő fiú ismét a Lukács nevet kapta. Melléjük írhatjuk az oklevélben felsorolt gyermekeket: Tódor, Gergely, Lukács, János, Mária, Anna (és nem Mária-Anna, mint ahogy a legtöbb forrás közölni szokta), Sakar és Herobsime.

A két névsor egyezése a fiúknál teljes, a lányoknál nyilvánvaló, hogy Zákár = Sakar („édes, cukros”, mint a szaharinban), és Ripszima = Herobsime (szent Hripszime örmény vértanú és szent emlékeztető). Mária és Anna nem szerepel a gyergyószentmiklósi anyakönyvben, sőt, 1754 után Jakabnak egyetlen gyermekét se jegyezték Gyergyószentmiklóson, ezt azonban indokolhatja Jakabnak az Erzsébetvárosba (Ebesfalvára) költözése. Ne fe-

ledjük, '62-ben Lukács Jakab már erzsébetvárosi polgárként kapta címeres levelét, így a gyergyószentmiklósi anyakönyvben hiányolt Mária és Anna könnyen születhettek (1754 és 1762 között) már Erzsébetvárosban. A Jakab gyermekeire vonatkozó anyakönyvi bejegyzések és az 1762-es oklevél névsorának meggyőző egyezése két felismerésre vezet rá minket. A kevésbé fontos, hogy megismertük Jakab nemesítést nyert gyermekeinek születési évszámait. (A korábban egyedülként ismert születési évű János 1745-ös dátumával való egyezés megerősíti sikerélményünket.) Ennél azonban sokkal fontosabb a másik következtetés: az 1762-ben nemesített Lukács Jakab nem lehetett az 1760-ban nemesített Lukács Lukács, Lázár és Gergely negyedik testvére! A Lukácsok nemzetségfája tehát a legrégebbi időket illetően mindenhol hibásan van feltüntetve! Egy ilyen egységes tévedés alapvető oka a családi emlékezet téves áthagyományozása lehet, amit megerősített a két nemesítésgadományozásnál leírt címerbrák pontos egyezése. Nem szabad lebecsülni a családi hagyományokat (sokszor egyebünk sincs!), de ez tévesnek bizonyult, hiszen az azonos címerrajz alapján joggal feltételezhető azonos családhoz tartozást nem csak

testvéri kapcsolat biztosíthat. Elméletileg Jakab bármely fiági felmenője és ezeknek bármely fiági leszármazottja egyaránt a Lukács családnévet viselte, így a feudális hagyományok alapján egyforma címerük lehetett. A sokféle elméleti lehetőség közül az anyakönyvbeli születési bejegyzések egyértelművé teszik, hogy Jakab annak a Miklósnak volt a testvére, aki az 1760-os nemesítésekor már nem élt. (Tehát Jakab Lukács Lukácsnak, Lázárnak és Gergelynek a nagybácsija volt.) Így mindjárt enyhül az értetlenség: valamennyi testvér egyszerre kapott nemességet, de az egyöntetűséget az unokatestvérek esetében – hiszen Lukács, Lázár és Gergely ezek szerint Tódor, Gergely, Lukács és János unokatestvérei voltak – már nem lehet elvárni.

Sajnos, ha megállapításaim helyesek, akkor minden olyan forrást tévesnek kell minősíteni, amely a „Miklós fia Jakab”-ról vagy „Miklós másik fia Karácsony”-ról tesz említést, hiszen ezek helyesen „Miklós testvére Jakab”, vagy „Miklós másik testvére Karácsony” kellene legyenek. Csakhogy a jóhiszemű adattovábbadók a legritkább esetben ellenőrizték forrásaik helyességét, mi pedig a fentebiekben józanul mérlegelhettük a megismert adatokat.

Az erzsébetvárosi Lukácsok pontosított családfája a gyergyószentmiklósi anyakönyvek alapján

Kuti Márta

Az örmény példa

Erdélyben évszázadok óta élnek örmények, de örmény szót nem hallani a 19. század vége óta, és mégis él az örmény identitástudat mindazokban, akiknek ősei itt találták meg életerüket és boldogulásukat, örzik és ébresztetik hagyományait minden olyan településen, ahol nagyobb számban élnek leszármazottak. De arra is törekszenek, hogy az egyes települések között mind szorosabbra fűzzék a kapcsolatokat, ahogyan az örményeknél szokás volt hajdanán. A nyelv elvesztése nem jelentette az identitás elvesztését, ugyanakkor magyarságuk felvállalása és megvallása azt bizonyítja, hogy szívesen és önként illeszkedtek be ebbe a kultúrába, amely szívesen fogadta őket, otthon érzik magukat benne, s ha megkérdik hovatarozásukat a válasz: magyar örmények vagy örmény magyarok.

A hét végén *Örmény identitás és öntudat Erdélyben* címmel az Örmény Kulturális Egyesület épp azért szervezte meg az Örmény Kultúra Napjait, hogy jobban megismerhesse örmény és nem örmény ezt a rendkívül érdekes történelmet és szokásvilágot.

Az első nap *Pál Orsolya*, a Bolyai Farkas Elméleti Líceum tanulója *A marosvásárhelyi Keresztelő Szent János plébániatemplom kriptájának örmény vonatkozásai – egy „kriptafeltárás” eredményei* címmel bemutatta a főtéri templom alatti temetkezési helyen meglelt örmény származásúakat, első sorban Csiki Márton kereskedőt, akinek feleségei, családtagjai pihennek itt.

Orbán János művészettörténész (Maros Megyei Múzeum) *Csiki Márton háza. Adatok a marosvásárhelyi örménység korai történetéhez* c. előadásában beszélt a városban Ebesfalváról, a későbbi Erzsébetvárosról be-

költöző örmény kereskedők befogadásának nehézségeiről. A Bornemisza-házként számon tartott Sáros utcai épületről pedig igazolta, hogy azt a Csiki család építtette, akik a város legtekintélyesebb, gazdag polgáraivá váltak.

Mariam Ohanian filmrendező Örményországból érkezett, és a szamosújvári Örmény Múzeum Egyesület vendégeként bemutatta *Diary of Pregnant Woman* c. filmjét, amelyben örmény tájak, emberek, szokások eleve- nedtek meg a lavas (örmény kenyér) készítésének titkától, egy kis falu mindennapi életéig. *Puskás Attila Barna Hajk országában Kisasszony havában* a MÖMKE által szervezett örményországi kiránduláson készített fotóit rendezte zenés összeállításba, bemutatva az Ararát lábainál fekvő ország tájait, embereit.

A következő nap a legnépesebb örmény település, Gyergyószentmiklós történetével ismertetett meg *dr. Garda Dezső* egyetemi tanár *(A gyergyói örmény közösség és asszimilációjuk a 19. században)*, *dr. Magyarai Sáska Zsolt Örmény öntudat a számok tükrében* címmel tartott előadást. A számok világát oldotta *Szász Ávéd Róza* lírai képes beszámolója a nyári örményországi kirándulásról.

Ha örmény szó nem is hangzott el, a zene, a dal *Aszalos Enikő* énekesnő örmény nyelvű előadásában mindenkit megérintett.

A szervezők, a MÖMKE elnöke, *dr. Puskás Attila* elnök irányításával kiváló munkát végeztek, hiszen felmutatták, tanulságos a nem örmények (mint én is, és a többi magyar) számára, hogyan lehet jó vagy rossz körülmények között megőrizni önazonosságunkat, főleg így népszámlálás előtt. *(Népújság, 2011. október 18.)*

Kali Kinga

Örmények, szokások

Örmények Magyarországon és Erdélyben (1. rész)

A magyarországi örmény kisebbségnek két nagy történeti rétege van: az első diaszpórát azon egykori örmény kereskedők és nagyállattartók leszármazottjai, családjai alkotják, akik a 18. században tömegesen települtek át az erdélyi örmény központokból. Az asszimiláció folytán mára már beolvadtak a magyar nemzettestbe, az örmény nyelvet nem beszélik, de valamiképpen él még bennük az örmény származás tudata: önmagukat magyar-örményeknek hívják, akárcsak az Erdélyben maradt örmény telepések leszármazottjai.

A második diaszpórát főként az 1915–17-es törökországi genocídium eredményezte, illetve az azt megelőző történelmi események: az 1894–’96-os években a II. Abdul Hamid szultán véres örményellenes intézkedései elől menekülők, később pedig a népiirtást, a sivatagi deportálásokat túlélők is szétszóródtak a világban – egy részük Magyarországra és Erdélybe telepedett be. Hozzájuk csatlakoztak később azok az örmény kivándorló családok, amelyek az 1988–’91-es években, Örményországban és a Kaukázusban lezajlott események (karabahi helyzet, polgárháborúk a kaukázusi térségben, földrengés, Szovjetunió szétesése, a gazdasági helyzet hanyatlása) hatására kerestek menedéket Magyarországon. Habár itt két különböző betelepülési hullámról van szó, mégis ugyanazon második diaszpóra réteghez tartozóként kell kezelnünk ezeket a betelepülőket, mivel a csoportjellemzőik nagyjából azonosak, az asszimiláció jóval kisebb mértékű náluk, mint

az első diaszpóra esetében. Az örményeknek ezt a csoportját keleti örményeknek fogom nevezni. Ezek a családok természetesen beszélik az örmény nyelvet, második-harmadik generációs leszármazottjaik is, többnyire az Örmény Apostoli Egyházhoz tartoznak, és magyarországi létükben is jobbra örmény hétköznapiakat élnek meg a családon belül.

Kialakulóban van egy harmadik csoport is, amelynek jellemzői hasonlóságot mutatnak a kereskedelmi diaszpórákéval: néhány tucatnyi, a kelet-európai régióban végbement változások után Örményországból érkező vendégmunkás, valamint némelyikük családja alkotja. Érdekes módon, habár ugyanakkor jöttek el, mint az előbbieken említett kivándorló családok bizonyos része, ez a réteg mégsem nevezhető diaszpórának, mivel a csoport az átmenetiség jegyeit mutatja, erősen fluktuálódik. A terepkutatások azt igazolják, ennek a laza csoportnak a tagjai nem szándékoznak huzamosabb ideig megtelepedni Magyarországon (nem rendezkedtek be, lakóhelyüket örmény nemzeti szimbólumokkal dekorálják – örmény zászló, kötelező fénykép vagy festmény az Ararat hegyről, stb.). Az újonnan érkezettek nem tartják a kapcsolatot sem a keleti örmények csoportjával, sem a magyar-örményekkel, csupán egymás közt – valamint természetesen az otthon maradtakkal, mintegy transznacionális közösséget alkotva.

Az 1993-as magyarországi kisebbségi törvénynek megfelelően ez a két igen kü-

lönöző történelmi diaszpórához tartozó csoport egyesült örmény kisebbséggé. Az imígyen keletkezett csoport azonban sohasem lehet homogén: a lényegi különbségek, mint például az örmény nyelv birtoklása, az Örmény Apostoli Egyházhoz, illetve az Örmény Katolikus Egyházhoz való tartozás, a genocídiumban való érintettség húzzák meg a határokat a két réteg között – amelyek sok esetben a csoportok közti érdekellentétben fejeződnek ki.

Nem vizsgálhatjuk a magyarországi örmény kisebbség két nagy történeti rétegének életét, belső konfliktusainak okait anélkül, hogy az erdélyi örmények történetéről ne szólnánk részletesebben. Az erdélyi örmények ősei 1239-ben indulnak el Örményországból, feltehetőleg Aniból (a mai Törökország területén fellelhető romváros), a szeldzsuk dúlás elől menekülve. Több mint egy évszázadon keresztül védekeznek a mongolok uralma ellen a Kaukázusban, majd a Krím félszigetre menekülnek, később Lengyelországban és Moldvában telepednek meg. A moldvai örmény szórványok kialakulása a középkorra tehető – hét városba települnek be az örmények, és már a 15. század elejére virágzó kereskedelmet mondhatnak magukénak. A moldvai örmény telepek kereskedői, iparosai kapcsolatot tartottak fenn Erdély némely keleti helységével, úgymint Gyergyószentmiklóssal, Csíkszépvízzel, Beszterccével, így már a 17. század elejétől megkezdődik az örmények áttelepülése ezekre a vidékekre. A letelepítés azonban I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem nevéhez fűződik, és hivatalosan az 1672-es évszámhoz kapcsolódik – ekkor kelt szabadalomlevelében telepíti le a fejedelem a menedéket kérő örmény kereskedőcsoportokat, később kiváltságjogokat

adván nekik. A legenda szerint 3000 örmény kereskedőcsaládot telepedik be így Gyergyószentmiklóásra – a valóságos adatok azonban utólag nem mutatnak ki még 300 családot sem. Már az 1680-as években számos család továbbköltözik Erdély más vidékeire, az 1700-as évek elejére létrehozván az örmények másik két legjelentősebb közösségét Szamosújváron és Erzsébetvárosban, valamint később Csíkszépvízen is. Az újonnan érkezők viszonylag hamar feladják örmény keleti vallásukat, s az 1680-as évek végén egyesülnek Rómával: attól kezdve örmény rítusú római katolikusok. A 18. század közepéig nagy a fluktuáció, sokan visszaköltöznek Moldvába – de jellemző az ellentétes irányú mozgás is: Moldvából, Lengyelországból jönnek örmény családok. Az erdélyi csoportok rendkívül mobilak: kereskedelmük hatókörének kiterjesztésével egy időben elkezdődik a kirajzás, amivel közvetve kezdetét veszi az eredeti örmény közösségek felbomlása. Az elsődleges telepekről főleg a szerényebb vagyoni kereskedők és iparosok költöznek ki, létrehozván a szórványközösségeket (pl. Petele, Bonyha, Felfalu, Csíksomlyó, Gyulafehérvár, Görgényszentimre, Szárhegy, Ditró, Alfalu, Remete, Toplica, Tölgyes). A nagy tőkével rendelkezők a kitelepülés másik irányát választják: a Nagy Alföldet – az 1780-as évektől egyre több örmény nagykereskedő bérel nagyállattartásra alkalmas pusztai legelőket, főleg Gyula környékén. Később ezek a kereskedőcsaládok véglegesen át is települnek, különösen, ha sikerül nemesi előjogokat szerezniük, birtokokat vásárolniuk. A fluktuáció, a gazdasági elit kiáramlása az erdélyi örmény közösségek fellazulásához vezetett, következésképpen az asszimiláció ütemét gyorsította meg.

A magyar törvény egy évszázadon át különleges jogállású idegenekként kezelte az örményeket, azonban egyre inkább elmosódott a különállás a kereskedő elemek és a rendek között. Kezdetben nem vásárolhatnak földbirtokot és állami hivatalokat sem tölthetnek be. 1776-ban kerül sor a jogi integrációra, az örmények ettől kezdve rendelkeznek a közhivatal-viselés jogával, tehát ugyanazokkal a jogokkal és kötelességekkel, mint a magyarok. Mindezt győzelemként élik meg, és igyekeznek minél jobb magyarrá lenni. A jogi integráció lehetővé teszi a földbirtokszerzést, ezáltal maga után vonja a területi mobilitást – ekkor lendül fel az alföldi állattartás. Az örmény családok gazdasági célú térbeli migrációjával párhuzamosan megfigyelhető a társadalmi mobilitás is. Erdélyben a hagyományos örmény foglalkozások – marhakereskedelem, bőrkereskedelem – elveszítik a jelentőségüket, ehelyett az örmények új foglalkozási ágakban próbálnak elhelyezkedni: mindez megrendíti a családi tradíciókat. A fiatalabb generációk Erdély és Magyarország nagyobb városaiba költöznek. A modernizáció beindítja a 19. század elején a nyelvvesztést: az örmény telepeken elkezdik örmény helyett magyar nyelven vezetni a különböző társulások, céhek jegyzőkönyveit, naplóit, sőt az egyháznaplókat, *protocollumokat* is. A szekundér, templommal nem rendelkező közösségek esetében még gyorsabb a beolvadás, mivel nem rendelkeznek sem örmény katolikus plébániával, sem autonóm közigazgatási szervvel, amely összefogná őket, elősegítvén identitásuk megőrzését. Az elit kereskedő- és tímárcsaládok stratégiája példaértékűvé válik: nemességet, birtokokat szereznek, s már az 1840-es években büszkén vál-

lalják magyarságukat, sőt magyar neveket vesznek fel. A felemelkedő elemek elhatárolják magukat a közösségtől, s lenézik a szegényebb, magyarul jól nem beszélő örményeket. Magyarok *akarnak* lenni – így a hagyományörzés háttérbe szorul a társadalmi értékpreferenciák sorában.

A beolvadás folytán megtörtént nyelvvesztés, a hagyományok háttérbe szorítása ahhoz vezetett, hogy mára már mind az erdélyi, mind a magyarországi magyar örmények elsősorban magyarnak vallják magukat. Örménységük szituatív, csupán bizonyos helyzetben kerül elő, identitásuk a környezettől függő, viszonylagos: míg a 19. század fordulóján *plurálisnak* volt nevezhető (kulturálisan örmény, politikailag magyar), ma már *pozicionális*. A pozicionális identitás azt jelenti, hogy az emlékeztetéstől függően kerül előtérbe az örmény, illetve magyar mivolt. A magyar-örmények örménysége tehát a nagy egyházi ünnepek, örménységgel kapcsolatos megemlékezések köré fókuszálódik, az emlékeztetéstől függ. „Mi hét közben magyarok, hét végén a templomban örmények vagyunk.” – fogalmazta meg találatlanul egyik fiatal gyergyószentmiklósi interjúalanyom a pozicionális identitás jelenségét.

Az adott feltételek mellett a keleti örmény csoport defenzív gesztussal hártja el az asszimiláció (számukra negatívként megélt) példáját, és gyakorta a befogadó társadalommal azonosítja a magyar-örmények csoportját. Mivel a magyar-örmények nem rendelkeznek számukra egyértelmű „örmény világgal”, illetve ez a világ nem válik el egyértelműen a magyartól, egyre nyíltabban nem fogadják el a di-

aszpóra részeként őket, a kisebbségi törvény értelmében létrejött közösség ellenére sem. Ezért az örmény kisebbség számszerűsítése Magyarországon (is) nehézségekbe ütközik: mindkét csoportnak más és más a becslült értéke az országban élő örmények számát illetően. A Magyar Országgyűlés kisebbségi beszámolója 1996-ban 3500–10 000 főre becsüli a magyarországi örmények számát, az 1992-ben alakult Arménia Népe Kulturális Egyesület adataira (1000–1500 család, azaz 3500 fő körül) és az 1995-ben létrejött Országos Örmény Önkormányzat becsléseire (10 000 fő körül) hivatkozva. Mindannak ellenére, hogy például az 1990-es népszámlálás során mindössze 37 fő vallotta magát örmény anyanyelvűnek Magyarországon.

Míg a keleti örmények csoportja kívülről reprodukálódik, az Örményországból, Karabahból újonnan érkezők csatlakozásával, addig a magyarországi és erdélyi magyar-örmények csoportja nem várhatja kívülről a reprodukciót, hanem csoporton belül igyekszik megoldani azt, a csoport potenciális tagjainak örménység-tudatát felerősítve, országhatárokon is átnyúlva. A magyarországi magyar-örmények intenzívebb kapcsolatot tartanak fenn az erdélyi magyar-örményekkel, mint adott esetben a velük egy városban lakó, genocídium utáni betelepülő-hullámmal érkezett, az örmény nyelvet beszélő törökországi, örményországi vagy akár karabahi, szíriai, libanoni örményekkel. A magyar-örmények esetében sajátos „transznacionalitásnak” lehetünk tanúi: a közös származás tudatán túl főleg az önigazolás (és egymás visszaigazolása) köti össze a magyarországi és erdélyi közösséget, a mitikus-szentimen-

tális kapcsolat a kis őshazával, Erdéllyel – Örményországgal való kapcsolatuk inkább referenciális. Ez a geográfiailag kiterjesztett közösség sokkal homogénebb, mint amit a magyarországi örmény kisebbség esetében tapasztalhatunk. Érdekes új jelenségként említendő meg az erdélyi örménytemető-mentő törekvések, – melynek részét képezik a feltérképezett szamosújvári és erzsébetvárosi örmény katolikus temetőkről, az örmény temetkezési szokásokról és halottkultuszról a budapesti örmény önkormányzatok által kiadott monográfiák, – melyek magyarországi magyar-örmény indíttatásra alakultak mintegy mozgalommá; mindent felfoghatjuk a magyar-örmény közösség visszatérés-mítosának szimbolikus materializálódásaként, amely természetesen sosem járhat együtt területi revendikációkkal.

Feltehető a kérdés, melyek azok a szokások, amelyek a két diaszpóra-réteghez tartozóknál megegyeznek, netán közösen is gyakorolják őket. Négy szokásról teszünk itt említést, amelyek tágabb értelemben vett közösségi (avagy politikai terminusokkal fogalmazva: magyarországi örmény kisebbségi) szinten tetten érhetők: Világosító Szent Gergely ünnepéről, az Örmény Genocídium megemlékezéséről, az 1848-as magyar szabadságharc magyar és örmény hőseinek megemlékezéséről, valamint a gyergyószentmiklósi Vörös Köpenyegesek ünnepéről.

Folytatjuk

(Az *antropológiai tanulmány megjelenés alatt* a Glatz Ferenc szerkesztette *Magyar Tudománytár 7.*, **Nemzetiségek, szokások** témájú kötetében. A Magyar Tudományos Akadémia kiadványa.)

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története**Ferenc Ferdinánd látogatásai (11. rész)*

Az özvegy Félixnek egyre jobban tetszett, hogy megszabadult a házasság kötelékétől. Egyre többet maradt távol a birtoktól. Vadászkalandokra vágyott, így Afrikába és Indiába utazott, és végigjárta az előkelők rendezvényeit az egész császárságban. Mária Anna grófnő halála után két évvel, 1895 júniusában Écska birtok ismét a pletykák, szóbeszédék tárgya lett a birodalomban. A nagybecskereki ügyvéd, dr. Jarmacky Sándor, akit a D'Hamoncourt kiskorú gyerekek gyámjának nevezett ki a gyámhivatal, bírósági eljárást indított az elhunyt Mária Anna végrendeletének érvénytelenítése iránt.

A végrendeletben az elhunyt a teljes birtokot kétfelé osztotta. A felét férje, Félix kapta, a másik felét pedig három gyermeke, Mária Lujza, II. Félix és Alisa. Azonban a végrendelet birtokfelosztásáról szóló része teljes ellentétben állt apja, Lázár Zsigmond végakaratóval. Zsigmond gróf végrendeletének második pontjában ugyanis kifejezetten meghatározta, hogy amennyiben Mária Annának nem lennének gyerekei, az egész birtok feleségét, Viktóriát illetné meg. Abban az esetben, ha Mária Annának vannak gyerekei, a birtokot az örökösök között kell szétosztani, tehát határozottan megtiltotta a Mária Anna végrendelete szerinti felosztást.

Jarmacky úr a királyi bíróságnál indított pert a megboldogult Mária Anna végrendeletének megsemmisítésére. A peres eljárás és ítélet, valamint az eljárásban résztvevő személyek igazi szenzációt jelentettek a közvélemény számára. A dr. Jarmacky által beszerzett bizonyítékokkal igazolták a vég-

rendelet készítése és aláírása körül történeteket. Félix a széleskörű nyilvánosság nyomására kénytelen volt elhagyni a birtokot, így egy hosszabb vadászatra indult Afrikába.

A birtok felügyeletét néhány emberre bízta: Winkler igazgató úrra, d'Elle Vaux Ernestin házitanitónőre és Kotak Emíliára, aki a kastélyt és a birtokot vezette. Annak elmenére, hogy bizalmas kapcsolatban állt Félixszel, Kotak Emíliának nem sikerült teljesen átvennie a birtok feletti felügyeletet. Ernestin házitanitónőben egy éber és fáradhatatlan harcos veszett el, aki átvette a gyerekek teljes felügyeletének és iskoláztatásának gondját és jogát is.

Félix, hogy megingott tekintélyét visszazerezzék a Torontál megyei nemességnél, nagyon ravasz tervet eszelt ki. A hosszú és távoli vadászkalandjairól ritka és drága trófeákat, kitömött állatokat hozott magával. A kastélyban kialakított egy vadásztermet, amelyet szép és egyedi állatok példányaival rendezett be. A szalon szépsége nagyon hamar odavonzotta a dél-magyarországi főméltóságok figyelmét, akik egyre gyakrabban kezdték látogatni a kastélyt. A terv második része Bécs uralkodó köreivel való szoros kapcsolat kialakítása volt. Kihasználta a trónörökös Ferdinánddal fennállott korábbi kapcsolatait és négy alkalommal elhozta vadászni Écskára. A trónörökös mindig nagy kísérettel érkezett, amely az akkor legbefolyásosabb embereket jelentette. Így Écska négy alkalommal látta vendégül az akkori kor legmagasabb rangú császári vendégeit. A D'Hamoncourt-okon kívül Torontál megye legbefolyásosabb emberei is házigazdái voltak a vendégseregnek.

Ettől kezdve kering az a legenda is, amely szerint a trónörökös a négy látogatás egyike során titokban házasodott össze feleségével, Szófiával az écskai templomban. Azonban egyetlen dokumentum, még a templomi bejegyzések sem bizonyítják ezt a tényt.

Történt, ami történt, az első látogatás 1898. november 24-ére esett. Ferenc Ferdinándnak inkognitóban kellett jönnie. De ez nem sikerült, a nép felismerte a trónörökösöt, amikor díszes hintója áthajtott Nagybecskereken. Ilyen körülmények között a trónörökös Ferenc Ferdinánd meglátogatta a megyeházat, ahol bemutatott neki a város vezetőit. Csak késő este, 11 óra körül érkezett meg a vendég Écskára. A magas rangú vendéget elkísérte útjára személyi fényképésze, báró Bronn, aki így megörökítette a kastélyban tett látogatást is.

Másnap, a kora reggeli órákban elkezdődött a rókaadászat a híres „Sozo” vadászterületen. A trónörökösöt Hardegg grófnő (Félix testvére), kontesa Hardegg Alisa (a grófnő leánya), D'Hamoncourt, Rónai Jenő főispán, Dellimanic Lajos alispán, Dániel Ferenc, a bíróság elnöke, valamint a birtok vezetője, Winkler Ignác kísérték. A vadászaton remekül sikerült, a trónörökös összesen tizenegy róka lőtt.

Másnap az ünnepi ebéd után még egy vadászaton tartottak a botosi nádasban és a „Sozo” vadászterületen. A vacsora alkalmával a trónörökös hosszabb beszélgetést folytatott a Torontál megyei vadásztársaság képviselőivel.

Écskai tartózkodásának negyedik napja a trónörökös hazautazásának előkészületeivel telt. Elutazása alkalmával Ferenc Ferdinánd a kastély épülete előtt a kocsijából tartotta meg ünnepi beszédét az összegyűlt falusiaknak. Ennek emlékére később itt egy kőoszlopot emeltek felirattal és a látogatás dátumával. A kőoszlop még mindig a kastély

bejáratát díszíti, de az I. világháború után a táblát a felirattal megsemmisítették.

A trónörökös a következő év novemberében megismételte écskai látogatását. A magas rangú vendég 1899. november 3-án ismét Écskára érkezett. Különvonattal utazott Hajda főfelügyelő, Scholnasta főmérnök és Hornicsek főellenőr kíséretében. A vonat pontosan 10:15-kor érkezett meg a Nagybecskereki állomásra. A magas rangú vendégek fogadására felsorakoztak a város és Torontál megye képviselői. Félix tartotta a köszöntőbeszédet a frissen érkezett vendégeknek, majd mindenki Écska felé vette útját. A trónörökös ez alkalommal is négy napot töltött a faluban.

A trónörökös harmadik látogatását pontosan egy évvel későbbre, 1900. november 3-ára tervezte. Orosi fotós nagyon sikeresen örökítette meg ezt az écskai látogatást is. A trónörökös teljes inkognitóban érkezett kíséretével Pancsováig, ahol a már ismerős D'Hamoncourt-ok, Rónai Jenő és Dániel Ferenc várták. Most Pancsova környékén rendezték meg a vadászaton részükre: Metternich herceg és hercegnő, Hardegg gróf és grófné, Revenhüller gróf, valamint dr. Papp számára. Ezután folytatták útjukat Écskára, ahol a trónörökös két napot töltött.

A magas rangú vendégek 1900. november 6-án Csibovoban, Surajin közelében megcsillogtathatták vadásztudományukat, ahol farkasokra vadásztak. A sikeres vadászaton után visszatértek Écskára. A következő nap a sozoi vadászatra volt fenntartva. Ez volt egyben a magas rangú vendégek Écskában tartózkodásának utolsó napja is, mely alkalomból ünnepi ebédet szerveztek a már ismerős házigazdákkal. A trónörökös Écskáról Pancsován keresztül tért vissza Bécsbe.

Ferenc Ferdinánd negyedik, és egyben utolsó novemberi látogatása 1901-ben tör-

* Szerzből fordította Letenyei Bea

tént. Vadászatot szerveztek számára az écskai nádasokban és a Fehér tó körül. A vadászat során a magas rangú vendég kísérője volt Ferenc József herceg is, dr. Mihájlovics Edmund az árvaház elnöke, Damaszkín Arsen földbirtokos, dr. Gyertyánffy Jenő, a bíróság elnöke, és a már ismert személyek, Hardegg grófnő leányával, Ica grófnő, Dániel Ferenc és a házigazda, Félix D'Harnoncourt. A magas rangú vendégeknek és meghívottaknak ünnepi vacsorát szerveztek, amely után Lauka Gusztáv ol-

vasta fel novelláit. (Szerkesztői megjegyzés: Lauka Gusztáv költő és író Petőfi Sándor egykori barátja volt, a Torontál hetilap munkatársa.)

A későbbi találgatásokra és állításokra, hogy a szarajevói merénylet előtt a trónörökös ismét Écskán járt volna, semmilyen dokumentum sem utal. Azonban történt, ahogy történt, a négy megörökített látogatás az écskai uradalom jelentőségéről, befolyásáról és rangjáról árulkodik az akkori császárságban.

Folytatjuk

Irodalom és művészet

Liszt Ferenc tanítványa

Liszt-nek az országos zeneakadémiában volt kitűnő tanítványa: *dr. Kábdebó Ferenczné, Simay Rozália*, kinek művészi zongora-játékában Budapest, Kolozsvár, Brassó, Fogaras és Szamosújvár közönségének is többször volt alkalma gyönyörködni, – legutóbb a székelly fővárosban Marosvásárhelyen aratta elragadó művészetének babérjait; hol közelibbről – szegény tanulókat segélyező egyesület javára – rendezett hangversenyen nagy sikerrel és köztetszés mellett működött közre. Marosvásárhely díszes közönsége is ez alkalommal az elismerésnek számos kitüntető jeleivel halmozta el a jeles zongoraművésznőt, – városunk ünnepelt szülöttjét, – Liszt egykori kedvelt tanítványát. (Megjelent: *Armenia magyar-örmény havi szemle, 1882 – eredeti írásmóddal*)

Jókai, mint nemzetiségi képviselő

Jókai is csak nemzetiségi kerülethez tudott jutni! – mondtak a képviselőházban, ami Jókait kihozta sodrából, feliratkozott s akkor mondotta az emlékezetes szavakat, hogy: Rossz szolgálatot tesznek azok hazájuknak, akik Magyarország vidékeit nemzetiségek szerint osztályozzák! Így olvassuk ez érdekes adalékot egy budapesti politikai napilapban. A magunk részéről még hozzátehetjük, hogy Jókai egy időben az örmények által lakott, kis-küköllumegyei szab. kir. város, Erzsébetvárosnak is volt országgyűlési képviselője, s az országgyűlésen lelkes beszéddel védelmezte az Erzsébetvárosra helyezett megyei székhelyet ennek Dicsőszentmártonba tervezett áthelyezése ellen; – de álláspontjával a képviselőházban kisebbségben maradt. Erzsébetvárosnak megmaradt ugyan a törvényszéke, de elvesztette a vármegyét!

(Megjelent: *Armenia magyar-örmény havi szemle, 1905 – eredeti írásmóddal*)

Fekete Adél

Beszélgetés Kirkósa Júliával, a Kolozsvári Magyar Opera ünnepelt szopránjával (2. rész)

„Hosszú karrierem titka a fegyelem, az emberi tartás és a folytonos, alázatos munka”

– Mit tanítottak meg Önnek először, mint az operaház fiatal tagjának?

– 1973. szeptember 1-jétől lettem tagja a Kolozsvári Magyar Operának. De már előtte, a nyári próbákon Lucia Grisi szerepét tanultam a *Három a kislányból*, Horváth Béla színész és rendező segítségével. Ő tanította meg nekem a színpadi játék törvényeit. Például mondta, hogy csak a szék támlájáig, alig üljek le a székre, inkább csak a lábakkal támaszkodjak. Hogy ki a mellet, be a hasat. Ha ez nem megy, akkor viseljek fűzőt. A színpadon soha teli talppal ne menjek át, még ha üres, akkor sem. Ne egyek, csak hogyha a darab megköveteli, ne énekeljek és ne fütyüljem hátul a dallamot, ne zavarjam a többieket. Ne üljek az első sorban, próba alatt sem. Ne jöjjenek be az első ajtón soha – még próbán sem, nemhogy előadáson –, mert elvonja a színpadon dolgozó kollega figyelmét. A mai napig hálás vagyok neki, mert mástól ezeket nem tanulhattam meg, nem foglalkoztak ilyesmivel. Nagyon nagy hiány, hogy a színpad iratlan – de elengedhetetlen – szabályait ma senki sem tanítja.

– Melyek voltak első szerepei?

– 1973-ban már *Az álarcosbál* és *A mosoly országa* szoprán szerepeit tanultam. Persze az elején a harmadik szereposztásba tettek. Érdekes volt: az első szereposztással készültek a fényképek, a második szereposztás volt a bemutató, a harmadik

szereposztás énekelte a száz előadást... Én ezeket elfogadtam, mert én voltam a kezdő. De ezek mind nem számítottak akkor, mert elsősorban tanulni akartam, tapasztalatot szerezni, színpadon lenni. Végültem a próbákat, láttam, hogy mit csinál jól valaki, megjegyeztem, ha valamire figyelmeztették. Sok szerepet énekeltem már abban az időben: Anna Pavlovna nagyhercegnőt a *Sybill*ből, Rollát a *Mágnás Mikából*, Donna Elvirát a *Don Giovanni*ből. Érdekes sztori volt az is, amikor a velem egyidős Vass Évával mi, a két legfiatalabb voltunk minden idősebb kollégánő anyja és dajkája az *Anyegin*ben. Akkor Tóth Doina fodrásznőtől kértem tanácsot, hogy hogyan öregítsem magam. És megtanított. Külön a Larina szerepére készített nekem egy ősz tincsekből álló póthajat, sötét alapozó segítségével természetes ráncokat varázsolt az arcomra. Az operába való bekerülésem után még tizenégy évig tanultam éneket Trenka Éva érdemes művésznőnél, mert úgy éreztem, segítségre van szükségem a szopránra való átállásban. Ameddig itthon élt, ő végig tanácsadóm és támaszom volt, elmondhatatlanul sokat köszönhetek neki.

– Melyik volt az a szerep, amely végül a kiugrást jelentette a „harmadik szereposztásból”?

– Talán a *Tannhäuser* két szerepe, 1981 tavaszán, meg a *Tosca*, ugyanazon év decemberében. A *Tannhäuser*ben Vénuszt

és Erzsébetet is énekeltem. Azt hiszem, ez volt a vízváltás, akkor már nem voltak technikai problémáim. De a pályán nem is az a lényeg, hogy mikor törsz ki, hanem hogy ha elérsz egy bizonyos szintet, azt tartani tudjad. Minden új szerep egy új kihívás, egy más problémakör. Zeneileg az egyik lehet bel canto stílusú, a másik verista, a harmadik mondjuk egy Richard Strauss... Lehet, hogy tudok Verdit énekelni, de mit csinálok egy Mozarttal? Ha nem könnyed a hang, ha nem jön zöngéből, ha nincs jó helyre téve, lehetetlen Mozartot énekelni. Egy Mozart-ária csupa futam, pont a legkényesebb szoprán-hangokra épít, az átmenetre a közép és felső regiszter között. Ha ez a néhány hang – c-esz – szorul, nincs tovább, nincsenek magas hangok. És még valami nagyon fontos, amire ugyancsak

A gálaestre készülve: próba Kürthy András rendezővel
– Fotó: Madarassy István

Trenka Éva tanárnő tanított: a legnagyobb dolog az, hogy az ember eljusson oda, hogy miután az előadást befejezte, kb. egy és fél óra szünet után előlről tudja kezdeni az egészet – itt kezdődik a valódi tudás, amikor nem megy rá a hang, nem a mentő visz el előadás után.

– Operettben és operában egyaránt énekeltem, „par excellence Verdi-hősnő”-nek is nevezték, vallomása szerint Puccini-szerepekben is otthonosan érezte magát. Az évtizedek során melyek voltak a legkedveltebb alakításai?

– Elsősorban a Tosca, mert úgy érzem, ő én is vagyok. Floria Tosca énekesnő Rómában élt a XIX. század elején, az ő élő alakjáról mintázták az opera librettóját. Ez a hasonlóság, a hősnő bennem is meg-

található lelkülete és az opera gyönyörű zenéje teszik a Toscát egyedivé számomra. Második helyen Leonóra szerepe áll. Verdi Trubadúrja a középkor világát idézni, az érzelmek tisztaságának és az érzelmeken keresztüli kifejezés világát. El tudtam volna képzelni, hogy abban a korban éljek. A mű négy felvonása alatt a tiszta és nyílt szívű szerelmes Leonórából önfeláldozó nő lesz, aki végül mérget vesz be, mert tudja, hogy csak önmaga feláldozásával mentheti meg szerelmét. Nagyon érdekes és nagyon szép szerep, valódi kihívás.

A harmadik kedvencem Az álarcosból Améliája. Ezt alkalmam volt többféle elképzelésben, egész karrierem során énekelni, és egyben fejlődni ugyanabban a szerepben. Az élettapasztalat formálta ezt a szerepemet: második áriájában Amélia a gyermekéért könyörög – teljesen másképp énekeltem ezt az áriát miután nekem is született egy

gyermekem. Szerepet átélni, érzéseket hitelesen közvetíteni csak úgy lehet, ha magad is megélted őket. Ez nagyon fontos dolog. De amit a legtöbbször énekeltem az évek folyamán, az a Nabucco Abigélje volt. Ezzel a szereppel állandó meghívottja voltam 1987–2003 között a temesvári, konstancai, krajovai, bukaresti operaháznak, és majdnem hatvan előadást énekeltem ebben a szerepben, három nyelven, legalább öt rendezésben.

– Ássunk kicsit mélyebbre: hogyan zajlott egy-egy szerep megformálása és előadása?

– A librettókat nagyon jól kellett tudni; sokszor különböző forrásmunkákat is se-

gítségül hívtam. Magát a figurát kellett jól ismerni: ki volt, mikor élt, milyen politikai és családi háttere volt, mindent kellett róla tudni ahhoz, hogy úgymond a bőrébe bújhassak, hogy ne csak a maszkot tegyem fel, hanem tényleg átlényegüljek, és azt a lírai vagy drámai töltetet hozhassam, amit a zeneszerző beleálmodott. Nem volt könnyű munka, de a gyakorlat nagyon sokat tett, a kabin-próbák nagyon fontosak voltak. Mert korrepetíciós órákon megtanulni egy darabot még semmit sem jelent. Megtanultam, memorizáltam, utána hangba tettem, technikailag megoldottam, és mire az együttes-próbák jöttek, én már valósággal át voltam lényegülve: civilben voltam még, de már a szerepet énekeltem. Ezért nem értem a mai sietséget, amikor kb. egy hónap alatt folyik egy-egy premier előkészítése. Ennyi idő alatt megtanulni se lehet egy nagy szerepet, ehhez négy-hathónapnyi idő kell. Ahhoz pedig, hogy beüljön, hogy a tiéd legyen, és a memóriából automatikusan előjőjön, ahhoz majdnem egy év kell. Időben kell előkészíteni mindent, hogy az énekes ne kapjon szívbajt a színpadon, vagy helyben elveszítse a hangját. Fantasztikusan tehetséges fiatal énekesek vannak manapság, de nem lenne szabad ugyanazokat az embereket használni mindenben. Másod vagy harmad szereposztásokat is kellene csinálni, hogy ne két év alatt énekeljék el a hangjukat. Én ezeket láttam, tapasztaltam... Ami magát a szerep éneklését illeti, egy operaénekesnél nagyon fontos, hogy előadás előtt idejében bejőjön, ideje legyen a külvilágot és a mindennapokat kiszűrni, másfél óra alatt átminősülni az esti szerepre. Ehhez sok gyakorlat kell, de ide eljutni nem csak főszerepeket játszva lehet, hanem epizód-szerepekkel is. Ugyanolyan nehéz Kate Pinkerton hat replikáját

akkor és úgy hozni, ahogyan a zene kéri, mint egy nagy szerepet leénekelni. Színházi berkekben szokták mondani, hogy nincs kis szerep, csak rossz színész vagy rossz énekes. Az epizódból is lehet nagyot alkotni, és a sok kis szerep hozzásegít egy későbbi nagy szerep megformálásához.

– Tapsot bizonyára rengeteget kapott, de visszanézve mégis melyik volt Ön számára a legnagyobb elismerés?

– Abszolút idegen közönségem volt Bukarestben, amikor először vendégszerepelttem ott. A második előadáson színpadra lépéskor nyíltszíni taps fogadott, még mielőtt bármit is énekeltem volna. Talán ez volt az egyik legnagyobb meglepetés és a legjobban eső elismerés a számomra. Hero Lupescu rendező mondta akkor, hogy Nicolae Herleát, Elena Cerneit, Ludovic Spiessst, az igazán nagyokat fogadta még így a közönség. Ehhez hasonló tapasztalatom volt a búcsúgálán is, amikor újra éreztem a kolozsvári közönség mindenkori ragaszkodását, és azt, hogy habár hat éve nem a színpadon dolgozom, a közönség ugyanolyan szeretettel és lelkesedéssel fogad.

– Nem csak itthon, de külföldön is elismerték tehetségét. Gondolkozott egy-egy meghallgatás vagy turné után azon, hogy talán jobb lenne kint maradni?

– Emlékszem, a kommunizmus idején nagyon nehéz volt kijutni nyugatra, még meghallgatásokra is. Mikor Ioan Holender impresszárióhoz készültem meghallgatásra, az igazgató elvtárstól határidőt kaptam: ha szeptemberben nem vagyok itthon, felbontják a szerződésemet. Én ettől nem ijedtem meg. Hogy Németországban kórusban énekeljek és várjak egy szólolistai szerepre, mikor itthon engem az állásom, a családom és a közönségem várt, eszembe nem jutott volna valaha is. Mai napig

se bánom, hogy visszajöttem. Én itthon a Magyar Opera tagja voltam, és szeretném hinni, hogy az is maradok, még nyugdíjasan is.

– Szó volt az előbbieken szerepekről, sikerekről, közönségről; de mennyire fontos egy szólista számára a karmester, a rendező, a társulat támogatása?

– Életbevágóan fontos. A szólista tehetetlen, ha nincs aki rendezői és zenei szempontból kézben tartsa az előadást. Az énekes várja, hogy biztassák, hogy irányítsák, hogy tenyéren hordozzák. Az énekes akkor tud teljesíteni, ha a műhelyektől kezdve mindenki azért dolgozik, hogy ő biztosan kiállhasson, és a legjobbat nyújtsa. Mindenki azért van, mert van szólista – nem fordítva. Lehetnek

Jelenet Puccini Toscájából, Dan Sërbač-kal

tömegetárok, de a szólista bőre megy a vásárra, ő viszi az egész előadást. Nélküle nincs zenés színház.

– Kérdeznék a művész-kollégákról is: hogyan állt hozzá mások sikeréhez?

– Egymás értékét el kell tudni ismerni. Mert a másikat értékelve saját magadat is értékeled. Ha valaki segítséget kér, akkor segíteni kell; ha nem, akkor félre kell állni. De ártani soha, senkinek sem szabad. És itt még szeretnék egy nagyon fontos dolgot megjegyezni: az énekművészetben nincs nemzetiség.

– Önnek sikerült az, ami csak kevés (művész) nőnek sikerül: egyensúlyt teremteni a karrier és az otthon között.

– Ez sok áldozatvállalással jött létre. De úgy érzem, hogy egyik sem ment a másik rovására. Sőt, engem egyensúlyban tartott. A tanárnőm figyelmeztetett valami-

re annak idején: oda kell figyelni a fizikai erőnlétre, ahhoz, hogy bármikor kész lehess az éneklésre. Minden reggel fél hétkor keltem évtizedekig, a gyerekeket óvodába és iskolába vittem, este előadásom volt. Persze szeretet és megértés nélkül semmi nincs. Férjem és gyermekeim bizonyára hiányoltak, mikor nem voltam itthon, de megértették, hogy nekem menni kell.

– Azt mondják, a színpad kábítószer. Nehéz volt nyugdíjazáskor lemondani róla?

– Ez az, ami talán a legjobban hiányzott, amikor 2005 decemberében lemondtam a színpadi éneklésről. A színpadon az ember olyan euforikus állapotba kerül, amelyből elég nehéz újra visszazökkeni civilbe, a normalitásba. Ezért nem tud egy énekes rögtön előadás után

elaludni: az idegei annyira fel vannak ajzva, annyira más dimenzióban élt, hogy el kell teljen legalább két óra a visszazökkenéshez. Ezt is meg kell tudni oldani. Nekem segített, ha ki tudtam beszélni családban vagy baráti körben mindazt, amit azzal az előadással kapcsolatban éreztem, gondoltam.

– Nyugdíjazás óta pedagógusi tevékenysége került előtérbe. Hogyan látja és végzi az énekképzést?

– Ezt nagy szeretettel végzem már tizennyolc éve, és úgy gondolom, elsősorban nagy empátia szükséges hozzá. Nem várhatok senkitől sem hangot, ha nem tudom, hogy mi van a lelkében: hogy elégedett, vagy esetleg problémái vannak? Mert a feszült, szorongó ember nem tud hangot kiadni. Csak az ellazult, a bizalommal ke-

zelt, bátorítást kapó ember képes erre: a hangodban magát a lelkedet teszed tálcára. És nincs kaptafa, nem lehet mindenkinek ugyanúgy tanítani. Érdekes, hogy vannak ösztönös östehetségek, akiknek automatikusan jó helyen szól a hangjuk. De mikor megpróbáljuk tanítani őket, akkor elveszítik ezt a képességet. Egy kezdővel pedig nagyon tapintatosnak kell lenni: van olyan, hogy virágéneket, népdalt vagy egyszerű kis darabot tanulunk az elején. Egy Perit, Caccinit vagy Scarlattit, ami dallamos és kedves, nincs túl nagy hangterjedelme. De képtelenség mindenkit megtanítani énekelni. Vannak, akiket lehet formálni, technikát, mélylégzést lehet tanítani nekik, de a hangjukkal csak hosszú évek után tudnak bánni. Nem elég a jó kottaolvasás, a született hang adottság sem; a skálák, a bemelegítő gyakorlatok, a rendszeres hasizom- és légzésgyakorlatok csak részei a szép éneklésnek. Még a legjobban éneklő énekesnek is előfordulhat, hogy nem tetszik a közönségnek. Nagyon érdekes dolgok ezek. Ez nem ezgakt tudomány. De az emberi hangot formálni nagyon szép feladat, annak ellenére, hogy sziszifuszi munka, nem látványos, és nem lesz mindenki világsztár. Én örvendek, ha zenepedagógus diákjaimból modellértékű tanárok lesznek, akik óvodásainknak vagy egyházközösségeinknek szépen meg tudnak tanítani egy éneket, ha tanárként a katedrán megállják a helyüket.

– Ön szerint szükség van-e még a mai világban operára?

– Sajnálom, hogy a mai társadalom vezetői általában futballban és sörfesztiválokban gondolkodnak, ami nagy igénytelenséget és kulturátlanságot takar. Egy igazi politikusnak tudnia kellene, hogy az értéket megbecsülni és segíteni kell. Az elmúlt hetekben sörfesztivál uralta Kolozsvár főterét, de ugyanúgy lehetett volna helyette operafesztivál is, ha az illetékesek ebben gondolkodnak. Mert az embereknek igenis igényük van a szépre, a jóra, a lelket felemelőre.

– Milyen ars poetica jegyében vállalta három hosszú évtizeden keresztül a színpadot?

– Mindent összerosó, egyéniséget nem tűró világunkban nem csak a lelkészeknek, hanem a művészeknek is fontos hivatásuk van. Mindig úgy gondoltam, hogy ha csak két ember is másképp megy haza az előadásról, ha valamit megmozgat benne a zene, ha arra a három órára elfelejtí az élet gondját-baját, ha utána kicsivel könnyebbnek látja az életet, akkor teljesíttem hivatásomat.

– Egy sikeres búcsúgála után végül azt kérdezném, mi szükséges ahhoz, hogy egy énekes emelt fővel fejezze be a pályafutását?

– Engem arra tanítottak, hogy az énekes pályája ne csak három napig tartson, mint a csodák. Az énekesi pályát be kell tudni hanggal és becsülettel fejezni. Hosszú karrierem titka a fegyelem, az emberi tartás és a folytonos, alázatos munka.

Meghívó

Losonci Lilla festőművész TÁJ KÉPEKBEN – HAZÁM ÉS A NAGYVILÁG c. kiállítása 2011. október 27-én nyílt meg a Duna Palotában (1051 Budapest, Zrínyi u. 5.). A kiállítás három hétig látogatható a ház nyitva tartása szerint, hétköznaponként 9–18 óráig.

Székely Szilárd – Dr. Puskás Attila

A gyergyószentmiklósi plébánia ritkaságai

Egy kiállítás megnyitó alkalmára

2011 szeptembere a gyergyószentmiklósi örménység számára a korábbi évekhez képest nagyon sok újdonsággal és érdekességgel szolgál. Az örmény napok egyik fénypontja az a kiállítás, amely a plébánia kincstárát mutatta be. Olyan tárgyakat láthatunk itt, amik az örmények gazdagságát, a kultúra és az egyház iránti szeretetüket bizonyítják. Elsősorban a könyvek széles érdeklődésről és magas műveltségről tanúskodnak, a tény pedig, hogy nagyon sok lapszéli bejegyzést tartalmaznak, azt bizonyítják, hogy forgatták azokat, prédikációk készültek belőlük – egyszóval a köztudat és az akkori műveltség alapját, részét képezték.

A Kisboldogasszony napja alkalmából szervezett kiállításon láthatunk könyveket, kegytárgyakat, ereklyéket és egyházi ruhákat.

Az örmény katolikus plébánia könyvtárát négy nagy csoportra oszthatjuk. A könyvek megjelenésének időrendi sorrendbe történő vizsgálata azt a folyamatot is tükrözi, amely az örmények magyar és katolikus integrációját jelenti.

Az első csoportba az *örmény nyelvű könyvek* tartoznak, amelyek jelentős számban képviseltetik magukat. Zömükben XVII–XVIII. századiak. Szintén értékes könyv-érdekességei a plébánia könyvtárának az 1666-ból és 1733-ból származó örmény Bibliák. A nyelven kívül megkülönbözteti őket a korabeli latin Bibliáktól az is, hogy sok metszetet tartalmaznak. A nyugati Bibliák címlapja jóval egyszerűbb, és nincsenek bennük

Dr. Puskás Attila

metszetek. A következő örmény nyelvű könyv, amely a plébánia életében létfontosságú volt, az az örmény misekönyv, amelyet 1728-ban adtak ki Rómában. A fedőlapon egy egyszerű örmény keresztet láthatunk. A címlapja kétnyelvű, míg a misekönyv nyelve örmény. A szertartás szövegét rajzok is kísérik, amelyek a papot segítik a szertartás végzésében.

A második, egészen kis csoportot a *lengyel nyelvű könyvek* alkotják. A legrégebbi lengyel könyv egy 1603-ból való katekizmus. A másik lengyel munka egy 1648–49-ből való prédikációskönyv eléggé használt állapotban, ami arra utal, hogy az örmény papoknak talán lengyelül is kellett valamikor és valahol prédikálni.

A harmadik csoporthoz tartozó könyvek többsége *latin*, de jó néhány közülük *magyar és olasz, német* csak elvétve fordul elő. Ezek a könyvek már a nyugati, római egyházzal való egyre szorosabb kapcsolatot tükrözik. Ugyanakkor azt is, hogy a gyergyószentmiklósi örmény papok napirenden voltak koruk jelentős teológiai áramlataival, nem utolsósorban a magyar nyelvű munkákkal is. A magyar nyelvű könyvek közül kiemelni Pázmány Péter híres munkájának, *Az Isteni igazságra vezérlő kalauznak* a harmadik kiadását, amely 1637-ben, a szerző halálának évében jelent meg Pozsonyban. Sok *prédikációs és más hitvédelmi* kiadványt is találunk a magyar nyelvű könyvek között.

Említésre méltóak a *kétnyelvű (örmény-latin)* munkák is, amelyeknek a száma ugyan

nem nagy, de világos képet adnak elsősorban Örményország és Róma kapcsolatáról. Az első könyv a *Conciliationes*. Bilingvis, négy kötetes kiadvány. Az első kötet az örmények történetével foglalkozik Szent Bertalan és Tádé apostoloktól kezdve egészen a XVII. századig. A többi könyv a katolikus hitigazságokat magyarázzák, különös tekintettel azokra a tételekre, amelyeket az örmények nem fogadtak el. Az örményeket monofizitizmus eretniségével vádolták, és a katolikus misszió arra irányult, hogy „visszatérítsék” őket az igaz hitre. A másik könyv *Jacobus Villette* jezsuita szerzetes *latin-örmény szótára*, amit

25 évig tartó működése után, 1714-ben adták ki Rómában. Egy kis örmény nyelvtan vezet be, amelyet a tulajdonképeni szótár követ. A végén az örmény pátriárkák (18. századig) és királyok névsorát (14. sz.) találjuk. Ezt egy kis örmény történelem követi 1666-ig, majd felsorolja az örményországi katolikus missziókat, és azt is, hogy milyen rendek működtek ezekben. A végén a szerző az apostoli örmény egyház hitbéli tévedéseit foglalja össze 13 pontban.

Ugyanitt érdemes megemlíteni Róma és az örmények történelmi kapcsolatát, hiszen erre vonatkozó emlékek a plébánia kincsei közé tartoznak. Az örmények Rómával való kapcsolata egy külön fejtegetést érdemelne. Az 1375-ig fennálló Ciliciai királyság területén élő örmények kapcsolatba kerültek a latin egyházzal, elsősorban a ferences és domonkos szerzetesek révén. A latin szerzetes missziós elvei azonban nem minden esetben feleltek meg a mai ökumenikus elveknek, és

sokszor a prozelitizmust (átterítés) célozták. Így pl. II. Lewon a koronája alatt latin hitvallást tette le. A ferencesek és domonkosok hatására a sisi 1307-es és az adanai 1316 (1317?)-es zsinaton az örmények elfogadták ugyan az uniót, amit a Keleten maradt örmények egyértelműen elutasítottak. De Örményországban is kialakult egy hasonló helyzet, szintén a ferencesek és domonkosok hatására. Itt megszületett az *Egyesültek Kongregációja* és a *nachicsevani érsekség*, ami egészen 18. századik létezett, és ennek jogutódja talán a jelenlegi „frankok” örményországi érseksége. Az örmény plébánia

Örmény Biblia

birtokában van egy olyan *misekönyv*, amelyet az örmény missziósoknak nyomtattak ki, a római katolikus mise örmény fordítása. Mai szemmel ez egyáltalán nem elfogadható álláspont, mert a másik vallás jellegzetességének megszüntetésére törekszik.

A plébánia könyvtárának másik érdekessége a Szentírás történelmi, kritikai, kronológiai, földrajzi és irodalmi szótára. Szerzője *Augustinus Calmet bencés* apát (1672–1757) Szentírás-magyarász. A könyvet Velencében adták ki 1757-ben. A mechtaristák nyomdájában.

Ide tartozik még az örmény plébánia *Historia Domusa* (története), amelynek kezdeti sorai örményül vannak írva, és a Lengyenyegyet jegyzőkönyvét tartalmazza. Gyergyószentmiklóson ebből az egyletből lett a *Vörösköponyegesek* intézménye, ami gyergyói unikum.

Még sok más érdekes könyv is található a könyvtárban. Történelem, földrajz, hadtudomány, fizika, természetrajz – mind az itt szol-

gáló papok széles látókörűségéről és műveltségéről tanúskodnak. Itt még kiemelni azt is, hogy a könyvtárban református prédikációs kötetek is találhatóak, ami annak a jele, hogy nem zárkóztak el a másként hívőktől és gondolkodóktól sem, vagy pedig szükségesnek tartották ismerni az akkori „ellenfél” felfogását is. Az is tény, hogy az erdélyi örményeket protestáns hittérítők is környékeztek.

Mi az, amit a könyveket nézve láthatunk? Nézzük meg, milyen részekből épül fel a régi könyv címlapja. Felül általában a szerző nevét találjuk. A szerzőnek nemcsak a neve szerepel, hanem az elért tudományos fokozata, foglalkozása, esetleg életének fontosabb állomáshelyei is. Ezt követi a cím, amely sok esetben nagyon hosszú. A fő címet kiemelik, és magyarázó szöveget fűznek hozzá, amely egyben akár egy rövid tartalmi kivonat is lehet. A címlapon általában nyomdászemléma is van, amely a kiadó vagy a nyomda jelmondatát tartalmazza. Ebben a nyomda célkitűzését is megfogalmazódik. Minden magára adó nyomdának volt emblémája. A nyomdászemléma alatt a kiadás helyét és a nyomdász illetve a kiadó intézmény nevét találjuk. Legalul a kiadás évét olvashatjuk, többnyire római számokkal. Előfordulhat, hogy bizonyos részei a címlapnak felcserélődnek, pl. a cím a névvel.

Említésre méltók még az ún. possessorbejegyzések is. Sok könyvnek ezek alapján végig lehet követni az életútját. A legérdekesebb példa erre a már bemutatott latin-örmény szótár.

A bemutatott könyvekről még sok mindent el lehet mondani. Külön értekezni lehetne a bennük lévő iniciálékról, metszetekről, kötésekről, a borító díszítéseiről, a nyomdákról, szerzőkről, kiadókról, a papír készítéséről, a nyomtatás módjáról.

A könyvek mellett örmény kincseink közé tartoznak a templom kegytárgyai is. Több

kelyhet, keresztet találhatunk abban a ládában, amelyet hétpecsétet lakat alatt őriznek az örmények. Többnyire aranyozott kelyhek – egyikük alján megtudjuk, hogy mikor készítették. Az 1730-as években elkészített kelyhek azonban nem biztos, hogy ettől a dátumtól van az örmény plébánia birtokában, ajándékba is kaphatták. A kelyhek mellett látható monstrancia már katolikus vonatkozású, hiszen az apostoli örmény egyház nem ismeri a szentségimádás, ezért a szentségtartó is fölösleges.

Ha időben követjük az eseményeket, akkor figyelmünk az antoniánus és a mechitarista rendre irányul. Az örmény antoniánusok Remete Szent Antal életpéldáját követték, a 18. sz.-ban jöttek létre latin kezdeményezésre az örmények misszionálása céljából. A rend azonban 1871-ben azonban majdnem teljes egészében megszűnt.

Az örmény – katolikus kapcsolatok egy másik jelentős részét képezik az ereklyetisztelet tanúsító ereklyetartók, amiknek jelenléte egyértelműen katolikus jellegű szokásra vall. A legszentebb ereklye Világosító Szt. Gergelyé. A gazdag ereklyegyűjtemény az örmények szerteágazó utazásainak gyümölcse, hiszen Erdélyben szokás volt, hogy egy örmény kereskedő sem térhetett vissza kereskedő útjának végén otthonába a templomnak szánt ajándék nélkül.

Egy másik kincse az örmény plébániának az örmény palást, amely az 1700-as évek első felében lett készítve.

„Kincseinket cserépedényben őrizzük” – írja Szt. Pál a hitről. De ugyanez érvényes az örmény közösség kincseire is, hiszen ezek a kincsek a csodával határos módon véstelték át a kommunizmust. Azért fontos, hogy láthatjuk őket, hogy hátha tudatosodik bennünk felelősségünk, hogy ezekre vigyázzunk, és meséljük róluk gyermekeinknek.

Szeretettel köszönti Jankovics Marcellt 70. születésnapja alkalmából az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Szerkesztőség

Jankovics Marcell 70 éves

Budapesten született. Apját, a Magyar Nemzeti Bank főtisztviselőjét 1950-ben koholt vádak alapján hűtlenség és hazaárulás miatt halálra, majd életfogytiglanra ítélték, családját kitelepítették. Jankovics Marcell a gimnáziumot Pannonhalmán végezte. Régész vagy építész szeretett volna lenni, de továbbtanulásról természetesen nem is álmodhatott.

1960-ban, egy év segédmunka után került a Pannónia Rajzfilmstúdióba fázisrajzolónak. 1963-ban már önállóan készítette animációs filmjeit, sőt később Nepp József az ő Gusztáv-figuráját választotta a későbbi nagy sikerű filmso-

rozat főhőséül, őt magát pedig társrendezőnek vette maga mellé. 1965-től önálló rendezőként működött, 1971–72-ben a Képzőművészeti, 1981-től az Iparművészeti Főiskolán tanított animációt. 1996–2000 között a Magyar Nemzet szerkesztőbizottságának tagja volt, 1994 óta a Magyar Művészeti Akadémia tagja. A rendszerváltás után a kft-ként működő Pannónia Filmvállalat ügyvezetője lett. 1998–2002 között, majd 2010. augusztus 1. és 2011. október 15. között a Nemzeti Kulturális Alap Bizottságának elnöki posztját töltötte be.

Az ő nevéhez fűződik az első egészsétes magyar rajzfilm, a János vitéz, 1973-ból. A filmre több stílus is jellemző: már

Október 21-én hetvenéves Jankovics Marcell Kossuth- és Balázs Béla-díjas filmrendező, művelődéstörténész, érdemes művész. (Az MTVA-Sajtóadatbank portréja)

megmutatkozott a rendező népművészet iránti vonzalma, ugyanakkor az abban az időben világsikert aratott Beatles-animációs film, a Sárga tenger alatt járó stílusjegyei is érezhetőek alkotásán.

Jankovics Marcell kapcsolata a magyar népművészetrel és néprajzzal egész későbbi művészetére jellemzővé vált. A Magyar népmesék, a Mondák a magyar történelemből című sorozatok, a Fehérlófia és a Csodaszarvas mára már legendás példái ennek a vonzalomnak. Stílusa mozgalmos, erőteljesen karakteres és mégis tömör. Ő maga inkább eklektikusnak tartja magát, Az

ember tragédiájában például színről-színre váltja a stílust. Madách művén 1989 óta dolgozott, de a munka – elsősorban anyagi okok miatt –, nagyon lassan haladt; a közel százhatvan perces alkotás munkálatait 2011 őszén fejezték be, és a tervek szerint december 8-án mutatják be.

Jankovicsot 1975-ben Oscar-díjra jelölték a Sisyphus című filmjéért, 1977-ben Cannes-ban Arany Pálmát kapott a Küzdők, a Fehérlófia 1984-ben Los Angelesben a Minden idők legjobb rajzfilmje díjat kapta. Filmes munkái mellett rajzolt képregényeket is, de mindig csak rangos szerzők művéből, készített rajzfilmplakátokat, tervezett emblémákat, illusztrált mesekönyveket és más szépirodalmi műveket, továbbá saját könyveit is. Rendsze-

resen készített ismeretterjesztő és művelődéstörténeti sorozatokat televíziók számára, cikkei, tanulmányai és könyvei jelentek meg.

Szinte az összes hazai szakmai és állami elismerést megkapta, Balázs Béla- és Kossuth-díjas, érdemes művész, a Magyar Köztársaság Középkeresztjét 1998-ban

vehetette át, 2007-ben Prima Primissima díjjal, két éve Leonardo da Vinci-díjjal tüntették ki. Szakmai elismeréseinek száma negyvennél is több, de sem az Oscar-gálára, sem a Cannes-i Filmfesztiválra nem vitték ki, az utóbbit a rangos diplomát más vette át helyette, neki utólag, egy félreeső irodában adták át.

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (21. rész)

Kiegészítés: 76/A : Karingetz Deodát, akit eléggé el nem ítélték módon kihagytam a 19. részből, pedig itt áll, hogy örmény szertartású pap volt, Szamosújváron szolgált, 1773 (1781) között káplánként. Halálának éve 1794.

82. Kiss Attila, Gyergyószentmiklóson született, 1978. december 7-én. Örmény gyökerei Ditróba vezetnek vissza. Középkorai és teológiai tanulmányait Gyulafehérváron a kántoriskolában, valamint a Hittudományi Főiskolán végezte. Pappá 2004. június 20-án Dr. Jakubinyi György érsek szentelte. Szolgálati helyei: 2004: Szászrégen, 2006: Csíkszentgyörgy, 2008: Segesvár, 2011. augusztus 1.: Óradna

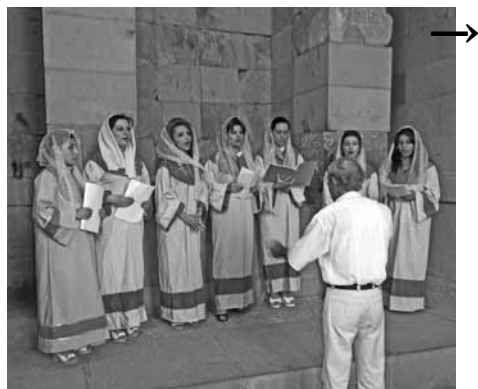
83. Kopacz Albert, Sepsikörispatakon született 1886. nov. 30-án. A gimnáziumot Csíksomlyón, teológiai tanulmányait Bécsben (1909–1911) a Pázmáneum növendékeként végezte. Pappá Gyulafehérváron szentelték 1911. júl. 14-én. Szolgált: 1911: Lemhényben káplán, 1913: Felsőtömösön lelképásztor. 1919. október 30-án halt meg.

84. Kopacz Gergely Gyergyócsomafalván született, 1873. március 15-én. A gimnáziumot Brassóban és Székelyudvarhelyen,

teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá 1898. júl. 14-én szentelték. Szolgált: Tusnádon, majd Ditróban, 1901: Gyulafehérváron káplán, 1904-től Óradnán élt és dolgozott. 1921-ben Szentlaborfalván volt lelképásztor, 1926. július 29-én hunyt el.

Óradnán végzett nem mindennapi áldásos munkájáról a FÜZETEK következő számában olvashatunk majd, amint azt ott élő tagtársunk, Bauerné Madarász Ilona ígérte.

Folytatjuk

Szt. Gayane templomi kórus (37. oldal)

Szász Ávéd Rózsa

„Kőbe zárt hit”

Utazásaink Örményországban (3. rész)

Tengerszint fölött 1500 m-en, háromszög alakú sziklasi magaslaton álló, kivételesen szép természeti környezetben helyezkedik el *Garni* (i. e. 3. sz.–i. sz. 4. sz.), az örmény királyok nyári rezidenciája. Három oldalról a természet – függőleges bazalt sziklák oltalmazták, a síkság felé emberkéz által emelt kőfalak védtek.

Az erőd főtere körül palotaépületek álltak – az uralkodó lakosztálya, palotatemplom, fürdő, a szolgák lakhelyei külön –, minderről az ásatások során előkerült romok vallanak (a feltárások hideg-meleg-forróvizű fürdőről árulkodnak, ahol hó és gőz áramlott a padlózat alatt, így fűtve a helyiségeket, a fürdőhöz öltöző helyiség is tartozott, padlózatát, a tenger isteneit és lakóit ábrázoló színes kőmozaik borította.) A pártus-római háborúk után Néró császár 66-ban Rómában megkoronázta I. Tiridat örmény királyt, és 5 millió aranypénzt fizetett Artasad lerombolásáért. I. Tiridat az erőd legmagasabb pontján, feleségének ajánlva templomot emeltetett.

A helység egyik legszebb, felújított műemléke a *Pogány szentély*, Mitrasnak, a Nap istenének tiszteletére épült. A legenda szerint Zorasztrianus papnő Mitrás iránti (beteljesületlen) szerelme zálogként emeltette még időszámításunk előtt. Az államvallásá lett kereszténység idején, vagyis 301 után, amikor minden pogány emléket megsemmisítettek, valami csoda folytán ez a hellénizmus építészeti re-

mekmű megmenekült. 1679-ben földrengés rongálta meg, de az 1960–70 években végzett helyreállításnak köszönhetően ma teljes szépségében látható. Rakott kőemelőnyen áll, tetőzete 24 jón oszlopra támaszkodik, bejáratához igen magas kőlépcsők vezetnek, jelképezve mily nehéz, terhes az út az áldozati asztalig. A két alsó lépcső körbefutja az épületet. A bejárat két oldalán egy-egy felemelt kezű, behajlított térdű alak vigyázza a lépcsőt.

A kivételes akusztikájú szentélyben gyönyörködve hallgattuk a Szt. Gayane templomi kórus előadásában meglepetés-ajándékként felhangzó énekeket.

Lavas - lepénykenyér készítés

A lavas kenyeret helyettesítő termék, amely liszt, víz és kevés só összedolgozásából készül. A tészta nyújtófával nyújtja ki, kézzel mozgatva, dobálva „szellőzteti”, majd további mozgatással keresztet formázva megáldja, domború falpra teríti, vízzel meghint, majd hirtelen mozdulattal reácsapja a földbe ásott tűzhely (*tonir*) felhevített falára. Itt

Lavas-sütőde

ismételten vízzel permetezik, amitől fellégbuborékosodik, és máris készen van! Kizárólag a család legidősebb asszonya készíthette, aki már valami igazán fontosat tett családjáért (ma pékségekben készíthetik). Félévente egyszer sütötték, hiszen sokáig tárolható. Gyorsfogyasztásra hús-zöldség-gyümölcs töltelékkel készítik.

Megkóstoltuk – az erdélyi székely szóhasználatban a leves lavas hangzású szó, így nem volt vitás, hogy körünkben osztatlan sikert aratott.

Három asszony tartja fenn azt a kis sütdét, amelyet meglátogattunk. Természetes

közvetlenséggel házi gazdaságukban megtermelt vörösbort kínáltak a lavas mellé, csoda-e hogy azonnal otthon éreztük magunkat vendéglátóink kertjében?

Folytatjuk

Örmény-magyar gyermekrovat (55. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de szüleitek és nagyszüleitek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyereményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, szüleitek és nagyszüleiteket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia

LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

Az élet folytatódik

1920-tól Örményország a Szovjetunió része lett, és nagyon sok fontos állami tisztviselőt, katonatisztet, tudóst, zenészt és sportolót adott az országnak és a világnak. Hogy csak néhányat említsünk közülük: Artem Mikojan volt a MIG vadászgépek tervezője, amik a nevüket is tőle kapták, testvére a Szovjetunió egyik elnöke volt. Sokan hallgatják Aram Hacsaturján zene-műveit, de ismert Hambarzumjan, a neves úrhajós is. És nem szabad elfelejtenünk az idegen földön élő örmény származásúakat sem, mint például William Saroyant amerikai író és Charles Aznavour zeneszerzőt sem.

Kérdés: **Sorold fel Örményország 20. századi hírességeit. Miben alkottak nagyot? Ki él még ma is közülük? – keressd meg interneten!**

Gyermekválasz:

Június: Jereván elfoglalása a kormány elűzését, jelképek lerombolását és függetlenségük elvesztését jelentette.

Július-augusztus: Az örményeket a kurdok és a csecsenek ellen kellett védeni. Ezek a népek ma Törökországban és Oroszországban laknak.

Szeptember: 1918 az örmények függetlenségét jelenti, 500 év rabszolgaság után. A főváros Jereván, a zászló színei: piros, kék és narancssárga.

Október: Örményországot Khemal Atatürk török vezér támadta meg, majd a szovjetek vonultak be. Jerevánban 14.000 kéziratot és nagyon sok könyvet őriznek.

(Molnár Zsófia, Marosvásárhely)

Meghívó

2011. december 4-én, vasárnap, a 16,30 órakor kezdődő szentmise után Fancsali János Liszt hangversenyét hallhatják az érdeklődők.

Közlemény az adózó rendelkezése szerint a kedvezményezett részére átutalt összeg felhasználásáról

Kedvezményezett: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Székhelye: 1015 Budapest, Donáti u. 7/A

Kedvezményezett adószáma: 10100792-72594972-00000007

Bírósági nyilvántartási száma: 11.Pk.60217/1997

Képviselője: dr. Issekutz Sarolta

Létesítő okirat szerinti közcélú, közérdekű célja:

1. Országos szakmai szervezetként az örmény kisebbségi, nemzetiségi kultúra ápolása
2. Örmény nemzeti kisebbség képviselete
3. Kiadványok megjelentetése
4. Szellemi és tárgyi emlékek felkutatása, állagának megőrzése

Közhasznúsági fokozata: 0

Az átutalt összeg tárgyévi felhasználására vonatkozó adatok

1. A rendelkező évben juttatott összeg:	313.498 Ft
2. Ebből a tárgyévben működésre fordítható összeg (Ax0,3):	94.049 Ft
3. Ebből a tárgyévben működésre felhasznált összeg:	94.049 Ft
4. Ebből a tárgyévben cél szerinti tevékenységre felhasznált összeg:	219.449 Ft
5. Ebből tartalékolt összeg:	0 Ft

Az átutalt összeg tárgyévi felhasználására vonatkozó adatok

36. A tárgyévben felhasználható teljes összeg	313.498 Ft
37. Ebből a tárgyévben működésre fordítható teljes összeg	94.049 Ft
38. A tárgyévben felhasznált teljes összeg	313.498 Ft
39. A tárgyévben működésre felhasznált teljes összeg	94.049 Ft
40. A tárgyévben cél szerinti tevékenységre felhasznált összeg	219.449 Ft
41. A tartalékolt teljes összeg	0 Ft

Az átutalt összeg felhasználásának szöveges ismertetése

1. Működési költségként internetre felhasználva	94.049 Ft
<i>Működési költség felhasználva összesen</i>	<i>94.049 Ft</i>
2. Fővárosi Örmény Klub helyiségbérleti díjra	28.000 Ft
3. Gudenus J.J. Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája c. könyvbemutatóra meghívó tervezése	30.000 Ft
4. Gudenus J.J. Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája c. könyvbemutatóra meghívó nyomdaköltsége	37.500 Ft
5. Örmény eredetű magyar nemesi családok címerei – digitális kiállítás	30.000 Ft
6. Gudenus J.J. Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája c. könyvbemutató szervezése, rendezése	60.000 Ft
7. Gudenus J.J. Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája c. könyvbemutató fogadása	33.949 Ft
<i>Cél szerinti tevékenységre felhasználva összesen</i>	<i>219.449 Ft</i>

Budapest, 2011. október 10.

dr. Issekutz Sarolta elnök

Fővárosi Örmény Klub

2011. november 17. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Műsor

I. Beszámoló

a Bp. Főv. XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat
2011. évi tevékenységéről – Filmvetítés

II. *Dr. Papp Erzsébet: Haszonnövények c. atlaszának
bemutatója, melyen részt vesz a festményeket készítő
94 éves erdélyi örmény szerző is*

Rendező: Bp. Főv. XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület,
Fővárosi Örmény Önkormányzat

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com)

és a Bp. Főváros II. ker.-i, Ferencvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat.

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

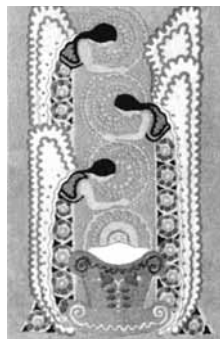
az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 178. szám
2011. december

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

Bevezető énekek

„Istenszülő, téged dicsérve tisztul az igazhitűek egyháza, mert akire a sokszemű kerubok és a tűz lényegű trónusok és a hatszárnyú szeráfok nem voltak képesek ránézni, te mag nélkül, egyedülállóként hordoztad méhedben szolgálóként az Urat, és megszülted emberként a mindenek Istenét, a tőled megtestessült kimondhatatlan Igét, a világ megváltására és lelkünk életéért.*

Mária még a mennyei seregeknél is tiszteltebb, mert igen nagy jelentőségű eseményre mondott igent. S ez, a megtestetés be is következett a karácsony alkalmával. Ami emberileg kimondhatatlan, az valósággá lett, hogy megváltására legyen a világnak és lelkünk üdvére.

*Iparművészeti Iskola
képeslapja 1912*

* Szent Liturgia 99. o.

Dr. Sasvári László

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

„Versenlyfutás az idővel”

November harmadik csütörtökén a Magyarok Háza Bartók termébe pótszékeket is kellett behozni a Budapest Főváros XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat által rendezett műsor megnyitása előtt. A Fővárosi Örmény Klub háziasszonya, dr. Issekutz Sarolta köszöntötte a klubdelutánon megjelenteket, majd felkérte Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margitot, hogy ismertesse a programot. Az elnökasszony a 2010 októberében megválasztott képviselőtársai, Ispánkiné Somlyai Katalin, Ligeti Edina és Borosnyay Klára nevében a XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat egyéves időszakának tevékenységét mutatta be kisfilmek segítségével.

Az első kisfilmen Borosnyay Klára ötvös-művész, festőművész, a Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió vezetője és a XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat összefogásából alakult csapat által készített örmény betlehemet láttuk, amely alkotás tavaly a Hegyvidéki Önkormányzat által meghirdetett „Advent a Hegyvidéken” rendezvénysorozaton a második legtöbb szavazatot kapta.

Ezután megnéztük azt az interjút, amelyet a Hegyvidéki Önkormányzat megbízásából a Hegyvidéki Televízió a nemzetiségi elnökök közül elsőként Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margittal készített. A XII. kerületi örmény kisebbség elnökétől a hegyvidék polgárai megismerhették az örmény és az erdélyi örmény történelmet, kultúrát és a kerületben

Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit és dr. Issekutz Sarolta

élő erdélyi örmény gyökerű kisebbség munkáját.

Nyáron a „Hegyvidéki Napok” keretében vendég főszakáccsal jeleskedtek a XII. kerületi örmények. A főzőversenyről bemutatott vetített képekről kiderült, hosszú sor állt a virágokkal, levelekkel legszebben feldíszített asztal előtt, hogy a sorban állók megízlelhessék Dr. Keszy-Harmath Enikő örmény ínyencségeit.

Ősszel nagy sikert aratott a XII. kerületi Örmény Kisebbségi

A Fővárosi Örmény Klub novemberi közönsége

gi Önkormányzat, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió által közösen a gyermekek számára meghirdetett kódexkészítő műhely. A Hegyvidéki Önkormányzat támogatta a kezdeményezést, Fonti Krisztina alpolgármester méltó helyszínen, a MOM Kulturális Központ kupolatermében nyithatta meg az „Örmény kódexek, örmény motívumok – gyermekalkotásokon” című kiállítást. A kiállításra száztizenkilenc alkotás érkezett be a XII. kerületi gyerekektől, a Nádasi Kálmán Művészeti Iskola, illetve a Zsámbéki Premontrei Keresztelő Szent János Katolikus Iskola tanulóitól.

Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit a kisfilm után külön is köszönetet mondott dr. Issekutz Saroltának a kiállítás sikeres lebonyolításáért, szponzorálásáért, és egy emléklapot, valamint a Hegyvidék újságban megjelent cikket adta át. (A cikket a füzetek 4-5. oldalán közöljük.)

A műsor második részében mecsest gyűjtött dr. Issekutz Sarolta, aki emlékelőadást

Keve Mária

tartott az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület egyik régi tagjáról, Dr. Papp Erzsébetről, a novemberi műsorban beharangozott előadóról, és elbúcsúzott Tőle a közösség nevében, megköszönve egyedülálló hagyatékát az utókor számára. Ugyanis Dr. Papp Erzsébet „versenlyfutott az idővel”, az októberi klubesten még közöttünk volt, utána kórházba került, és november 10-én, 88 éves korában elhalálozott. (Az emlékelőadás szerkesztett változatát a 6-7. oldalon adjuk közre.) Az előadó kiemelte, hogy Keve Mária egyesületi tag hathatós segítségével sikerült megszerezni Dr. Papp Erzsébet: Haszonnövények c. kétkötetes atlaszát, a könyv DVD kiadványát, a szakmai elismeréseket, amelyeket így most már a közösség is megismerhette azokat. Az egyedülálló könyvről készült DVD-ről az ismertetés közben Balogh Jenő kivettette a haszonnövényekről készült szép akvarelleket.

Az információk és a programok ismertetését követően Dr. Keszy-Harmath Enikő finanszírozásával látta vendégül a megjelenteket a klubesten rendező önkormányzat.

Tájékoztató

Több levelet kapunk Erdélyből, hogy szeretnének hozzájutni az alábbi könyvekhez: Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája, Délvidéki örmény nemesek, Elemér – Écska – Nagybecskerek (szerkesztette dr. Issekutz Sarolta), dr. Issekutz Sarolta: Erdélyi örmény konyha, fűszerezve, valamint az ARMENIA magyar-örmény időszaki szemle 1887-1907-ig (főszerkesztő Szongott Kristóf, Szamosújvár) 21 évfolyamának DVD kiadványához.

Tájékoztatóként közöljük, hogy az alábbi személyeknél megtalálhatók a kiadványok egyéb más könyvekkel együtt:

Kolozsvárott: Bálintné Kovács Júliánál (tel: 40-264-536-735,

e-mail: balint.julia@gmail.com)

Marosvásárhelyen: Dr. Puskás Attilánál (0742-181-537, e-mail: pattila001@yahoo.it)

Gyergyószentmiklóson: Kulcsár Lászlónál (tel: 0744-698889, e-mail: kulcsi33@gmail.com)

Szerkesztőség

dr. Issekutz Sarolta

Dr. Papp Erzsébet (1923-2011. november 10.)

Az erdélyi örmény származású Papp Gyula (Nagyenyed) és Ötvös Lenke (Máramarossziget) szülők 3. gyermekeként már Budapesten született. Kispesten az elemi és a polgári iskolába járt, majd a Práter utcai Zrínyi Ilona leánylíceumba. Kecskemé-

*Részletek a **Haszonnövények kutatója Az Év Szerzője** c. 2008. február 21-én megjelent cikkből.*

A magyar génbank magbiológiai laborját vezette évtizedeken át dr. Papp Erzsébet, aki a munkássága során viz-

gált haszonnövények termését nyugdíjas korában csodálatos akvarelleken örökítette meg. A képekből és a tudományos leírásokból összeállított kötetet a Mezőgazda Könyvkiadó jelentette meg, a nyolcvanas éveiben járó alkotó pedig elnyerte az Év Szerzője díjat.

A Mezőgazdasági Könyvhónap megnyitóján adták át az Év Szerzője díjat. Kétkötetes mű alkotója nyerte el a kittüntetést. Dr. Papp Erzsébet szemet gyönyörködtető atlasza a *Haszonnövények* címet viseli. A tartalomjegyzékhez hűen borsó, burgonya, búza, cirok, csicsóka, csillagfürt, dinnye (sárga és görög), lencse, mák, muhar, napraforgó, paprika, paradicsom, uborka látványa pompázik a növényeket tudományos pontossággal visszaadó akvarelleken. A színpompás botanikai tárlat létrehozója külön ábrázolja a virágzatot, a termést egészben és metszeteiben, a leveleket a pontos erezzel. A második kötet a tárgyalt növények szakszerű leírását adja. E könyv segítségével nemcsak a vetőmagja marad meg egy-egy kultúrának, hanem a látványa is ránk öröklődik.

A mezőgazdaságban kevésbé jártasakat talán meglepi néhány, a kötetből nyerhető információ: a cirok nemcsak a seprűkészí-

tés alapanyaga, hanem a cukorgyártásé is, a csicsóka a csecsemők és a diabetikus étrendre utaltak táplálásában játszik fontos szerepet, a csillagfürt azon túl, hogy látványossá teszi a kertet, takarmányozásra is alkalmas, a muhar pedig a köleshez hasonlósága miatt gabona.

A génbank néven ismertté vált intézetet egy 1958-as kormányrendelet hívta életre azzal a céllal, hogy a kultúrnövények hazai és világfajait gyűjtse össze, tartsa fenn és végezzen rajtuk rendszertani, botanikai és növénykórtani vizsgálatot. A magyar mezőgazdasági tárca később határozatot hozott, miszerint a FAO által meghatározott célokot kell elfogadni a kultúrnövények évszázadok alatt létrejött géntartalékainak megmentésére, mert a génerózió és az uniformizálódó világfajták kiszorítanak, mi több, pusztulásra ítélnék minden helyi változatot. A magyar génbank hatásköre a Kárpát-medence által határolt ökológiai területet öleli magába. Az intézet gyűjteménye 1969-ben 390 fajból és 2541 fajtából állt.

Az agrobotanikai intézet működésére így emlékszik vissza dr. Papp Erzsébet:

– Osztályok működtek, a magélettani labor külön helyiségben volt, saját felszerelés állt rendelkezésre a csiráztatáshoz, a szárításhoz. Kísérleteket végeztünk arra vonatkozóan, hogy mit bír ki ez vagy az a fajta mag.

Jánossy Andor tápiószelei parasztlányokat képzett ki, – akik tudták, miként kell a búzát öt százaléknyi nedvességtartalomra levinni. Megépültek a hűtőkamrák, a szárított magüvegekbe került, fölötté letréteget hagyunk, így tároltuk őket mínusz tizenöt fokon, s a megbízott kutató tudta, hogy ezeket csak négy évig szabad ott hagyni. A másik szakember azzal volt tisztában, hogy miként kell kezelni a kiszáradásra jóval érzékenyebb olajos magvakat. Csodálatos gárda szerveződött, a kutatóknak beosztott kapálónőjük volt, ő szedte le, hozta be a termést. Szakmai munkánk elismeréseként nemzetközi ösztöndíjakat kaptunk. nem csodálható, hogy aggodalommal hallom a hírt: át akarták szervezni a génbankot. Akik ezt tervezték, azóta remélhetőleg belátták, milyen fontos a léte, s az, hogy a több évtizedes gyakorlati tapasztalat ne menjen veszendőbe.

A rajzolásra-festésre csak akkor jutott ideje Papp Erzsébetnek, amikor nyugdíjba vonult. Hetente kétszer-háromszor járt ki a telepre, s megörökítette az évszaknak megfelelően a fajtákat. Naponta két rajznál többet nem lehetett elkészíteni, annyira erős összpontosítást igényelt ez a munka.

– Melyik a kedvenc növénye?
– Semmi sem szebb a máknál, de érteni kell hozzá, mert nagyon érzékeny. Szívemnek azonban a pipacs a legkedvesebb, a róla festett akvarell a lakásomat vidámítja.

Arcusfest Nemzetiségi Színházi Találkozó

Nahapet Kucsak: Százegy Hajren

Bemutató helyszíne: Budapest, Magyarországi Szerb Színház
1065 Budapest, Nagymező u. 49.

Az előadás ideje: 2011. december 13. 20:30-kor

Előadó: Várady Mária

Díszlet: Kerényi József Kossuth-díjas; Jelmez: Fekete Mária

Rendező: Szőke István Jászai-díjas

A belépés díjtalan!

Örmény Kódexek a MOM-ban

Nagy sikerű pályázatot hirdetett meg tavasszal a kerületi örmény kisebbségi önkormányzat és a Szentpéteri József Ötvös Iparművész Stúdió: örmény szakrális emlékeket idéző alkotásokat vártak a képzőművészetek iránt érdeklődő gyerekektől. Nemcsak a beérkező pályamunkák száma lepte meg a szervezőket, de azok magas színvonalára is, igen nehéz volt köztük rangsort állítani.

A MOM Kulturális Központ kupolatermében kiállított művek méltatása során Fonti Krisztina alpolgármester külön hangsúlyozta, mennyire fontos, hogy a kisebbségek megismertessék másokkal saját kultúrájukat és hagyományait, hiszen ezzel saját identitásukat is erősítik. Az örmények és a magyarok kapcsolata egyes feltételezések szerint egészen a honfoglalásig nyúlik vissza, ezért is öröm, hogy sikerült felkelteni az ifjúság alkotókedvét, munkájuk gyümölcseivel mindnyájan gazdagodtunk. „Bízom benne, hogy e kezdeményezés mintájára más kisebbségek hasonló programjaival is találkozhatunk majd a

Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit

Fonti Krisztina

Az örmény est közönsége a MOM kupolatermében

kerületben” – fűzte hozzá az alpolgármester.

Az örmény kódexek nagy szolgálatot tettek az egyetemes kultúrának – hangzott el a kiállítás megnyitóján. Egy tudós pap, Meszrop Masztoc az ötödik század elején, 405-ben megalkotta a 36 betűből álló örmény ábécét. Ezzel lehetővé vált a kódexek írása, és az örmények a Biblia, illetve a szertartáskönyvek örményre fordítása után lefordítottak olyan ókori műveket is, amelyek eredetije később megsemmisült a – történelem során oly gyakori... – könyvtáregések során. Így ezeket a könyveket örményről fordították vissza különböző nyelvekre, ennek köszönhetően ismerhetünk több korábban elveszettnek vélt ókori kincset.

A rendkívül gazdag kiállítás

Vörösváry Márton Bakó Mária

érdekes kísérő programjaként – a gyönyörű hegedűszólók mellett – örmény nyelvű szakrális dalt hallhatott a közönség, a megnyitót követően pedig a vendégeket olyan különleges csemegékkal kínálták meg, amelyek újdonságot jelentettek szinte mindenkinek: így például a spenótos-fokhagymás-mazsolás piskótával, leveles tésztából készült húsos pitével, ropogós mogyorós korongokkal, fűszeres tojással töltött kiflikkel és diós-kakaós kockákkal. Az esztétikai élményt kiegészítő kulináris élvezet tette teljessé az örmény estet a MOM kupolatermében.

(Antal)

(Hegyvidék, 2011. november 8.)

Szerkesztői megjegyzés:

A meghívóból kitűnően (októberi füzetek 39. oldal) az est társrendezője volt az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület is, bár a cikkíró kihagyta. Az egyesület ebbéli feladatát lelkiismeretesen ellátta, ezek voltak: a pályázati kiírás időszakában már az örmény kódexekből má-

dr. Issekutz Sarolta és Borosnyay Klára ajándékokat oszt

solatok készítése, a pályázati felhíváshoz a reklámtevékenység felvállalása, a kiállítás anyagának zsűrizése, az alkotások számára üveges keretek biztosítása és szállítása, a nyertesek és valamennyi résztvevő, száznál több gyermek és felkészítő tanár részére értékes ajándékok biztosítása 100 eFt értékben, a megnyitó esten az ajándékok szétosztása. Örülünk, hogy közreműködésünkkel hozzájárulhattunk, hogy sikeres és emlékezetes maradjon minden résztvevőben e nagyszerű kezdeményezés és sikerült a gyermekekben – és talán szüleikben is – elültetni az örmény kultúra iránti érdeklődést.

Zeneagapé az Örmény Katolikus Templomban (Bp., Orly u. 6.)

2011. december 18-án, vasárnap, a szentmise után, 17.30 órakor kezdődik **Kedvenc karácsonyi CD-im Szongoth DJ** műsora, szerény agapéval.

Szongoth Gábor

Megszüntette az Országos Örmény Önkormányzat az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek támogatását

A 2011. április 2-án és április 12-én kelt Megállapodás és Támogatási szerződés alapján az Országos Örmény Önkormányzat 2011. évben 3 000 000 Ft-tal vállalta támogatni az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek havilap megjelenését, ezzel együtt a füzetek a www.magyarormeny.hu honlapon való megjelenését is. A Megállapodást 18 országos képviselő írta alá, 3 képviselő a közgyűlésen nem jelent meg.

A május elején megküldött első negyedévi 750 e Ft támogatást követően a többi részlet nem érkezett meg. A következő közgyűlésen a támogatást a közgyűlési többség felfüggesztette a féléves zárással, a fedezetül szolgáló pénzalap bizonytalan összegére hivatkozva, ugyanakkor a következő határozattal a közgyűlési többséget alkotó hat szervezet részére sokmillió forint támogatást szavazott meg bármiféle részletes előterjesztés nélkül.

Az EÖGYKE elnöke többszöri kérelme ellenére sem teljesítette az OÖÖ a két szerződésben is vállalt támogatást, de még a levelekre sem válaszoltak. Ezt követően a Fővárosi Örmény Önkormányzat vállalta viselni a költségek tetemes részét, hogy a füzetek kiadását ne kelljen beszüntetni (bár az OÖÖ egyes hangadói-vezetői szerint nincs szükség a lap megjelenésére).

Csupán tájékoztatjuk a T. Olvasókat, hogy az Országos Örmény Önkormányzat ugyanezért 6 000 000 Ft támogatást szavazott meg az Armenia (Kiadó: Örmény Kultúráért Alapítvány – Veszprém) kéthavi lap megjelenésének támogatására, amely csak egy szűk olvasói kört elégít ki.

A tisztánlátás érdekében közöljük a füzetek támogatásának alap megállapodását.

MEGÁLLAPODÁS

Készült: 2011. április 1-én

Helyszín: Az Országos Örmény Önkormányzat székháza, Palatinus u. 4. Résztvevők:

Akopjan Nikogosz elnökhelyettes

Avanesian Alex elnökhelyettes

Serkisian Szeván elnökhelyettes

Szongoth Gábor EÖGYKE elnökségi tag

A résztvevő felek az általuk képviselt szervezetek nevében megállapodnak az alábbiakban:

Füleki Balázs elnök 2011. 04. 02-án a Közgyűlés elején (a napirend ismertetése előtt) lemond.

Az aláírók és szervezeteik vállalják, hogy a mai Közgyűlés 5. napirendi pontjaként tárgyalt „Javaslat az örmény nemzeti kultúra szervezeteiken keresztüli működési és programtámogatású” során – az előterjesztett laptámogatási kérelem (kiadvány ismertetés és költségvetés alapján – megszavaz 3 000 000 Ft-ot az EÖGYKE újság idei kiadására. Kifizetése 4 részletben, /évenként esedékes előfinanszírozás formájában.

Az aláírók és szervezeteik vállalják, hogy a ciklus hátralevő 3 évében az EÖGYKE újságot továbbra is támogatják a kötelező feladatokon kívüli szabad keret 1/3-a erejéig, de legalább évi 1 500 000 (azaz Egymillió-ötszáz ezer) forinttal.

Az aláírók egyértelműen és visszavonhatatlanul kijelentik, hogy a fenti pontokat egyéb körülménytől függetlenül betartják, illetve szervezeteikkel betartatják.

Budapest, 2011. április 2.

Aláírók:

Akopjan Nikogosz (MÖSE)

Avanesian Alexan Artin (ARMÉNIA)

Balabian Hartioun Mihran (MÖSE)

Bezjian Antranik Lutfi (MÖSE)

– *távollévő*

Bodrogi-Ivány Krisztián (ÖKBEE)

Dr. Dzsotján Gagik (MÖSE)

Füleki Balázs József (EÖGYKE)

Gogescu László Mihály (ÖKBEE)

Horváthné Menyhart Jolán (KILIKIA)

Malhazjan Vahan (ARMÉNIA)

Mészárosné Sánta Timea (KILIKIA)

Paczér Balázs (KILIKIA)

Dr. Peltekian Aram Ibrahim (ARMÉNIA)

Dr. Serkisian Szeván Simon (KILIKIA)

Szárkiszján Ádám Papikovics (MÖSE)

– *távollévő*

Szenttamássy Katalin (EÖGYKE)

– *távollévő*

Szongoth Gábor Gyula (EÖGYKE)

Várady Mária (EÖGYKE)

Wertán Zsoltné (EÖGYKE)

Zakariás Antal Dirán (EÖGYKE)

Zárugné Tancsín Katalin (EÖGYKE)

(Megjegyzés:

MÖSE – Magyarországi Örmények

Spjurk Egyesülete

ÖKBEE – Örmény Kultúra Barátainak

Erzsébetvárosi Egyesülete

EÖGYKE – Erdélyi Örmény Gyökerek K.E.

KILIKIA – Kulturális Egyesület

ARMÉNIA – Armenia Népe Kulturális

Egyesület)

Köszönetet mondunk

az alábbi önkormányzatoknak, hogy 2011. évben...

1. *Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2011. évi kiadását* támogatták: Budapest Főváros I. ker. ÖKÖ 50 eFt, II. ker. ÖKÖ 100 eFt, Ferencvárosi ÖKÖ 100 eFt, XIII. ker. ÖKÖ 50 eFt, XIV. ker. ÖKÖ 50 eFt, Fővárosi Örmény Önkormányzat 950 eFt, Országos Örmény Önkormányzat 750 eFt.

2. *Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek archív számai digitalizálását és korrektúrázását* támogatták, hogy azok is felkerülhessenek az egyesület www.magyarormeny.hu honlapjára, így a teljes anyag, immár 15 évfolyam megismerhetővé váljon: Budapest Főváros II. kerületi-, Ferencvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat, valamint a Fővárosi Örmény Önkormányzat.

3. *Fővárosi Örmény Klubot* rendeztek: Budapest Főváros II. ker. ÖKÖ 2 alkalommal (febr. és aug.), VI. kerület (jún.), IX. kerület (ápr.), XI. kerület (okt.), XII. kerület (nov.), XIII. kerület (júl.), XIV. kerület (máj.), XV. kerület (szept.), és a XVI. kerület (márc.), valamint az EÖGYKE és a FÖÖ közösen rendezett 2 alkalommal (jan. és dec.).

4. Támogatták az *Örmény Katolikus Lelkésziséget és múzeumot, könyvtár és levéltár* kialakítását: a Fővárosi Örmény Önkormányzat 700 eFt, Budapest Főv. I. ker. ÖKÖ 50 eFt, II. ker. ÖKÖ 300 eFt, Terézvárosi ÖKÖ (hűtőpult 50 eFt értékben), VIII. ker. ÖKÖ 50 eFt, IX. ker. ÖKÖ 100 eFt, XI. ker. ÖKÖ 100 eFt, XII. ker. ÖKÖ 50 eFt, XIV. ker. ÖKÖ 160 eFt.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Bánffy György Emlékparkot avattak Pesthidegkúton

Százak vettek részt a Bánffy György Emlékpark avatásán november 12-én. A park kialakításáról az itt élők javaslata alapján döntöttek.

A Pesthidegkút kapujában elterülő, a közelmúltban kialakított parkot Bánffy György

Dr. Láng Zsolt polgármester Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművészről nevezték el november 12-én délelőtt. Bánffy György tiszteletére emlékkövet is avattak. A park elnevezéséről a hidegkúti polgárok javaslata alapján döntött az önkormányzat, kifejezve ezzel a II. kerület díszpolgára, városrésziink kulturális és közéletének jelentős személyisége előtti tiszteletét. Az ünnepség díszvendége volt *Schmitt Pálné Makray Katalin*, a köztársasági elnök felesége, *Mádl Dalma*, az egykori köztársasági elnök özvegye, és a tavaly elhunyt színművész özvegye, *Sátory Tilda*.

A Bánffy György Emlékpark avató ünnepségén egybegyűlt több száz érdek-

lődő elsőként a tavaly elhunyt színművész hangját hallhatta felvételről, amely 2004. október 1-jén, a Máriaremetei szobor avatásán készült. Bánffy György akkor Sajtó Sándor egyik versét szavalta. A művész családját, barátait és tisztelőit *Kondor Katalin* köszöntötte, majd *Láng Zsolt*, a

Dr. Láng Zsolt polgármester

II. kerület polgármestere mondott beszédet. A polgármester úgy fogalmazott: november 13-a kettős ünnep. E napon született a magyar kultúra és oktatásügy nagy hatású alakja, Klebelsberg Kuno, és idéntől e napon ünnepeljük a magyar nyelv napját is.

– Olyan valakiről nevezzük el ezt a parkot, aki egész életében a magyar kultúráért és a magyar nyelvért, a magyar nemzet értékeiért tevékenykedett. Élete utolsó percéig a pódiumon állt, és gyönyörködtette közönségét. Nemcsak pályatársait okította a szép kiejtésre, de mindazokat itthon és külföldön, akik – ha csak rövid időre is – de találkozhattak vele. Meggyőződéssel vallotta, hogy a szép magyar nyelv és a magyar irodalom az egyik olyan pillér, amely ezer éve megtartja nemzetünket. Láng Zsolt felidézte a színművész pályafutásának egy-egy pillanatát, az '56 utáni elhallgattatást, és hangsúlyozta a II. kerületi kötődését. A polgár-

mester büszkeségének adott hangot, amiért a színművész barátjának tudhatta magát. – A Pesthidegkúti Polgári Körök Szövetségének tiszteletbeli elnökeként közösséget szervezett, a rendezvények elmaradhatatlan résztvevője és felszólalója volt, hittel és lelkesedéssel vett részt a Templomkerti esték rendezvé-

Bánffy György emlékkő a parkban

nyein. – Mától a park őrzi Bánffy György emlékét, hitét, nyitottságát, lelkesedését, humorát, műveltségét és mindannyiunk által jól ismert ízes beszédét.

Az ünnepségen közreműködött a Máriaremetei Bazilika Werner kórusa, a Hidegkúti Énekegyüttes, *Slemmer Ádám*, a Múzeum 1956 Emlékére Közhasznú Alapítvány Bánffy György Vers- és Prózamondó Verseny győztese, valamint *Seeman László* kürtművész.

Az ünnepségen elhangzott, hogy Bánffy György szenvedélye a színház és a versmondás mellett a vadászat volt. Negyvenkét esztendő trófeáit Sátory Tilda asszony a vadgazdálkodási képzést végző mátrafüredi iskolának ajándékozta. Az intézményben el is neveztek Bánffy Györgyről egy tantermet, ahol a relikviákat őrzik. Az ünnepségre az iskola vadászegyenruhát viselő tanárai és tanulói is eljöttek.

(www.masodikkerulet.hu, 2011. nov. 12.)

Wass Albert

Karácsonyi mese

(Novellarészlet)

Nagyapánk ott ült szokott helyén a kandalló mellett, s olykor egy-egy bükkfahasábot vetett a sziporkázó tűzre. A szűzdohány füstje kék felhőbe burkolta pipázó alakját ott a nagyszoba végiben, s ezüstös szakállán olykor megcsillant a láng.

Mi gyermekek a mennyezetig érő, gyertyafényben izzó karácsonyfa körül álltunk elfogódottan és izgalomtól elmeredt szemmel, és sóvár pillantásokat vetve a karácsonyfa alatt fölhalmozott ajándékokra, hűségesen elénekeljük a Mennyből az angyal összes verseit. Ének után apám fölolvasta a betlehemi csillag történetét a Bibliából, elmondtuk közösen a karácsonyi imádságot, s azzal nekiestünk a játékoknak, akár karámba szorított birkanyájnak az éhes farkascsoforda.

Kis idő múltával nagyapánk megszólalt ott a kandalló mellett a maga érdes vénemberhangján:

– Aztán tudjátok-é – kérdezte –, hogy miképpen keletkezett tulajdonképpen a karácsony?

– Akkor született a Jézus Krisztus – felelte Margit húgom okosan, új babaháza előtt térdelve, s nagyapánk bólintott rá.

– Ez igaz – mondta –, mert, hogy ő volt az Úristen legnagyobb karácsonyi ajándéka az emberi világ számára. De maga a karácsony már régen megvolt akkor. Ha ideültök mellém a tűzhöz, elmondom, hogyan keletkezett.

Köréje gyűltünk a szőnyegre, mindegyikünk valami új játékot cipelve magával, s figyelmesen lestük a száját, mert nagyapánk nagyon szép és érdekes meséket tudott ám.

– Hát az úgy volt – kezdte el, miután nagyon szippantott a pipájából –, hogy réges-régen, amikor Noé apánk unokái megépítették volt a Babel tornyát, s annak ledőlte után nem tudták megérteni egymást többé, mert az önzés összezavarta a nyelvüket, az irigység és az elfogultság egyre jobban és jobban kezdett elhatalmasodni ezen a földön. Aki nem volt olyan ügyes, mint a szomszédja, azt ölte az irigység, hogy a másiknak szebb háza van. Aki rest volt megművelni a földjét, az irigyelte azt, akinek szebb búzája termett, s mikor az irigy-

kedés már igen-igen elhatalmasodott az embereken, akkor megszületett belőle a gonoszság. A rest lopni kezdett, a tolvaj gyilkolni, s a kéregető rágyújtotta jótevőjére a házat. Addig-addig, hogy egy napon aztán az Úristen odafönt az égben megsokallotta az emberek gonoszságát, s rájuk szabadította a sötétséget és a hideget.

A nap eltűnt az égről, a vizek befagytak, s a rablógyilkos számára nem termett többé semmi az elrablott földön. Nagy fázás, éhezés és pusztulás következett ebből az egész emberi világra. Mikor pedig már közeledett erősen az idő, amikor minden emberi életnek el kellett volna pusztulnia a földön, az Úristen odaintette maga mellé kedvenc angyalát, a Világosságot, és ezt mondta neki: „Erigyj le, hú szolgám, s nézz körül a földön, melyet gonoszsága miatt pusztulásra ítélt. Vizsgálj meg minden embert, asszonyt és gyermeket, s akiben még megtalálsz egy csepp kis nyomát a jóságnak, annak gyűjtsd a gyertyát a szívében. Én pedig majd az utolsó előtti napon alánézek a földre, s ha csak egy kicsike világosságot is látok rajta, megkönyörülök az emberi világon, s megváltoztatom az ítéletet, amit kiróttam rája.”

Ezt mondta az Úristen, s a Világosság angyala alászállott a földre, hogy teljesítse a parancsot.

A föld sötét volt és hideg. Mint a csillagtalan, zimankós téli éjszaka, olyan. Az emberek tapogatódzva jártak az utcákon, s akinek még volt egy darabka száraz, fagyott kenyere, az elbújt vele a pincék mélyére, hogy ne kelljen megossza mással. Egy birka-bőr bundáért meggyilkolta apját a fiú, s akinek még tűz égett a kemencéjében, az fegyverrel őrizte szobája melegét a megfagyóktól. Az angyal nagyon-nagyon elszomorodott, hogy hasztalan járta az emberi világot, mert nem talált benne sehol egy fikarcnyi jóságot sem.

Lassanként kiért a városból, s ahogy a dűlőúton haladt fölfele a hegyek irányába, egyszerre csak összetalálkozott a sötétben egy emberrel, aki egy döntött fát vonszolt magával kínlódba. Kíéhezett, sovány ember volt, s csak szakadt rongyok borították a testét, de mégis húzta, vonszolta magával a terhet, bár majdnem összeroskadta a gyöngeségtől. „Minek kínlódsz ezzel a fával? – kérdezte meg az angyal. – Hiszen ha tüzet gyűjtanál belőle magadnak itt, ahol állsz, megmelegedhetnél mellette.”

„Jaj, lelkem, nem tehetem én azt – felelte az ember. – Asszonyom s kicsi fiacskám van otthon, kik fagnak meg, s olyan gyöngék már, hogy idáig nem jöhetnének el. Haza kell vigyem nekik ezt a fát, ha bele is pusztulok.” Az angyal megsajnálta az embert, és segített neki a fával, s mivel az angyaloknak csodálatos nagy erejük van, egyszerre csak odaértek vele a sárból rakott kunyhóhoz, ahol a szegény ember élt.

Az ember tüzet rakott a kemencében, s egyszeriben meleg lett tőle a kicsi ház, s míg egy sápadra éhezett asszony s egy didergő kisfiú odahúzódtak a tűz mellé melegedni, az angyal meggyújtott egy gyertyát az ember szívében, mert jóságot talált abban.

„Édesanyám, éhes vagyok...” – nyöszörögte a gyermek, s az asszony benyúlt a rongyai közé, elővett egy darab száraz kenyeret, letörte az egyik sarkát, s odanyújtotta a gyermeknek. „Miért nem eszed meg magad a többit? – kérdezte az angyal. – Hiszen magad is olyan éhes vagy, hogy maholnap meghalsz.” „Az nem baj, ha én meghalok – felelte az asszony –, csak legyen, mit egyék a kicsi fiam.” S az angyal ott nyomban meggyújtotta a második gyertyát is, és odahelyezte az asszony szívébe.

Ifj. Issekutz Gergely

Karácsony

*És itt az este... ébredő reménnyel.
Ártatlan vággyal van szívéünk tele,
Lelkiünkben a hit újra szárnyat ölt ma;
Hozsánna neked, öröm ünnepe!*

*Letűnt időknék alkotó csodája,
A messzi múltból vissza jó közénk, –
És újra éled vágyunk Ő utána,
Kiről, oh, annyi szent álmat szövénk.*

*Szegényes jászol, kiseded gyermek-arccal,
A pásztoroknak égi éneke,
A gyertya fénye, mindha kis lakunkba,
Áldásokból szótt békét hintene.*

*Közös imában összeforr ma lelkiünk,
Szívéünkben minden rossz érzés kihál;
És felelem, egy szebb világba minket,
Az a mosolygó, édes, égi dal.*

*És felelem Hozzá, kihez hasonló
Nem volt közöttünk, s nem lesz senki más...
Kinek nevét szent ihletéssel ejtjük,
– Örök hozsánna Néked, Messiás!*

*(Megjelent az Armenia magyar-örmény
havi szemle 1902-es évkönyvében)*

lásson a földön, s megbocsássa a bennünk lévő jó miatt a bennünk lévő rosszat.

– Ez a karácsony igazi meséje – fejezte be nagyapánk ott a kandalló mellett azon a régi-régi karácsonyestén –, én pedig azért mondtam el nektek, gyerekek, hogy megjegyezzétek jól, és emlékezzetek rá. Mert ez a mi emberi világunk újra építeni kezdi a Babel tornyát, melyben egyik ember nem értheti meg a másikat, jelszavakból, hamisságokból, elfogultságokból és előítéletekből, s jönni fog hamarosan az irigység is, a rosszindulat, meg a gonoszság, melyek miatt az Úristen újra pusztulásra ítéli majd az embert. Tolvajlás és gyilkosság fog uralkodni a földön, s ha a nyomorúság és a nagy sötétség rátok szakad majd, akarom, hogy emlékezzetek: csak a szívetekben égő gyertya menthet meg egyedül a pusztulástól. *(Karácsonyi üzenetek, Kráter Kiadó, 2003)*

A gyermek leharapott egy kis darabot a kenyér sarkából, aztán megszólalt: „Édesanyám, elhozhatom két kis játszótársamat a szomszédból? Ők is éhesek, s nincs tűz a házukban. Megosztanám velük ezt a kis kenyeret meg a helyet a tűznél!” Az angyal pedig meggyújtotta a harmadik gyertyát is, és odaadta a kisfiúnak, aki boldogan szaladt ki a gyertyával a sötét éjszakába, hogy fénye mellett odavezesse kis társait a tűzhöz és a kenyérhez.

S pontosan ekkor érkezett el az utolsó előtti nap, és az Úristen alánézett a földre, s a nagy-nagy sötétségben meglátott három kis pislákoló gyertyalángot. És úgy megörvendett annak, hogy az angyal mégis talált jóságot a földön, ha nem is többet, csak három, hogy azon nyomban megszüntette a sötétséget, visszaparancsolta a napot az égre, s megkegyelmezett az emberi világnak.

S azóta minden esztendőnek a vége felé az Úristen emlékeztetni akarja az embereket arra, hogy a gonoszság útja hova vezet, s ezért össze a napok rövidülni kezdenek, a sötétség minden este korábban szakad alá, és minden reggel későbbben távozik, hideg támad, és befagnak a vizek, s a sötétség uralma lassan elkezd megfojtani a világot. Mi emberek pedig megijedünk, s eszünkbe jut mindaz a sok rossz, amit elkövettünk az esztendő alatt, és amikor eljön a legrövidebb nap, és a Világosság angyala alászáll közénk jóságot keresni, egyszerre mind meggyújtjuk a karácsonyfák gyertyáit, hogy az Úristen, ha alátéknél, fényt

Zeneagapé november 20-án az Orlay utcai örmény katolikus templomban

Kirkósa családi vonósnégyes

A Kirkósa családi vonósnégyes (egy vonós külföldi tanulmányútja miatt helyette zongorakíséret) jól válogatott műsorával – Hacsaturján, Weiner Leó, örmény népzenei darabok – igen nagy sikert aratott a templomot megtöltő zenekedvelő hallgatóság körében.

Köszönjük, hogy ismét elvállalták a fellépést.

A szünetben az érdeklődők megtekinthették Zsedényi Lilla festőművész és operáénekes 100-nál több fára festett ikonját tartalmazó kiállítást a templom előterében. A művészről szóló ismertetőben olvashat-

Dr. Forgács Barnabás
Újbuda örmény elnöke

A zeneagapé közönsége

Zsedényi Lilla ikonjai

juk, hogy munkáiban az eredeti ikonok lehető legpontosabb átadására törekszik.

Jó ötlet volt – közeledve a karácsonyhoz – a szép kiállítás megrendezése, mindenki gyönyörűségére. Köszönet érte a Budapest Főv. XI. ker. Újbudai Örmény Kisebbségi Önkormányzatnak, aki fogadással zárta a szép estet.

M

Bécsi zárandoklat

A Józsefvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat meghívására egy busznyai zárandok kelt útra november 6-án kora reggel. A buszon egy finom – örmény ételkülönlegességeket tartalmazó – reggelit fogyaszthattunk el dr. Keszy-Harmath Péterné, Enikő alkalmi szakács jóvoltából. Tizenegy órakor már az örmény katolikus Mechitarista Rend templomában ültünk, megtöltve a szépen tatarozott templomot. Az örmény nyelven celebrált szentmise és a szép hangjukkal a templomot betöltő férfikórus hallatán felidéztem a régmúltat, amikor még ősünk így hallgathatták a szent liturgiát otthon, Erdély-

A misét celebráló papok

és tejszínhabos kávéra voltunk vendégek. A kellemes séta a belvárosban már az adventi hangulatot idézte.

Köszönjük ezt a rendkívüli közösségi kirándulást.

M

A mise résztvevői

ben. Felemelő volt. Különösen meghatott mindenkit, hogy a mise végén a Magyar Himnuszt játszotta el az orgonista, amelyet az egész zárandokcsoport énekével kísért. Többeknek könnyeket csalt a szemébe ez a figyelmesség. A helybeli örmények szeretettel fogadták a budapesti magyarörmény zárandokcsoportot.

A mise után P. Vahan Hovagimian vezetésével került sor a múzeum és könyvtár megtekintésére, majd egy igazi bécsi cukrászdában igazi bécsi Sacher tortára

A könyvtárban

Fodor Emőke

Őszi fesztivál Szamosújváron

Tizenharmadik alkalommal került sor az őszi fesztiválra Szamosújváron. A Téka Alapítvány hagyományos nagyrendezvénye a kezdetekben gyerek-néptáncfesztivál volt, majd folyamatosan nyitottak más művészeti ágak felé, míg tavaly óta a város épített öröksége került központba. Társszervező a szamosújvári 51. számú Czetz János cserkészcsapat, partnerek a szamosújvári Polgármesteri Hivatal, a szamosújvári Művelődési Ház, a Történelmi Múzeum, helyi tanintézmények: Petru Maior Elméleti Líceum, Ana Ipătescu Elméleti Líceum, 1-es számú általános iskola, Sünike (Arici Pogonici) Óvoda, és a különböző felekezeti egyházak (református, római katolikus, örmény katolikus, baptista) voltak. Az október 7. és 8. között zajló rendezvénysorozat gazdag programmal várta az érdeklődőket, volt fotókiállítás, bábszínház, interaktív családi vetélkedő stb.

A rendezvény első napján, október 7-én a barokk város főterén már láthatók voltak régi, Szamosújvárt bemutató képek, valamint a Műszaki Egyetem 2008-as évfolyama hatod éves hallgatóinak munkái, amelyek új arculatot terveztek a főternek. Ezeket szombat estig láthatták az érdeklődők, céljuk: felhívni a figyelmet arra, hogy bár Szamosújvár az egyetlen romániai, XVIII. századi, terv alapján épült városi település, és épületeinek barokk jegyei ma is fellelhetők, épített örökségének értékei javarészt kikoptak már a helyi kulturális tudatból is. Ezen örökség foko-

zatosan leépül, a szervezők az ilyen jellegű kulturális rendezvénnyel kívánnak rávilágítani az épített örökség és a fenntartható városrendezés problémájára.

A pénteki nap ugyanakkor a vetélkedők jegyében zajlott, külön versenyeztek az V–VIII. osztályosok, líceumi tanulók, családok. Felfigyeltek a járókelők is a sok csapatra, akik a főbb épületek előtt lévő állomásokon bizonyították ügyességüket, de arra is, ahogyan a cserkészek korabeli ruhákban próbáltak hangulatot teremteni. Dél előtt a Sétáló Bábszínház *Kolbász-orrú király* című bábdarabját tekintették

A 7. évadot kezdő Priücskók játszóházban népi gyerekjátékokat, táncokat tanítottak a manóknak (Fotók: Riti József Attila)

meg oktatóik vezetésével a választói ovisok és kisiskolások, a szamosújvári Elvárásolt Házikó és Sünike óvoda gyerekei és az 1-es iskola magyar elemi tagozata. Közel 200 gyerek tapsolta meg a produkciót és énekelte a *Cifra palota* gyerekdalt.

A családi vetélkedőn tavaly elindított jelképes „A város első polgára” cím, valamint a „városkulcs” átadás csak azért maradt el, mert tavalyi első polgárunk minden akadályt leküzdött és megőrizte a címet valamint a kulcsot még egy évig. A többi család is jól érezte magát, a város 10 helyszínén szülői kérdés és gyerekfeladat várta őket, majd Molnár Anna vezetésével egy örmény dalt tanultak. A napot Szilágyi Tóninak és barátainak a Hayak Pub-ban tartott koncertje zárta.

Szombaton még látható volt a kiállítás, az arra járók kérdőíveket kitöltve fejezhették ki véleményüket a központ arculatáról, illetve szavazhattak a nekik tetsző projektre.

Tizenegy órától az Örmény utca 20. szám alatt található Sünike óvodában kiállítás nyílt régi ovis fotókból *Kiszáradt a diófa* címmel. Mintegy 180 fotó gyűlt össze, egykori óvó nénik, szülők, nagyszülők családi ereklyévé nemesült fotóiból. A legrégebbi, évszámmal ellátott fotón, amely ebben az óvodában készült, 1940-ből való, Sütő György tanár úr csoportja látható. 1973 és 1989 közt pedig minden óvodától búcsúzó csoportról van közös

kép, amelyet az óvoda albumában őriztek mostanig. Jó érzés volt látni, amikor szülők, nagyszülők saját gyerekkori fotóikat mutatták meg ovis gyerekeiknek, unokáiknak. Meghívtak voltak az óvoda régi dolgozói, akik közül tízen meg is jelentek, régi ovisaikkal találkozni. Teutsch Ildikó nyugdíjas óvó néni ismertette az intézet rövid történetét, majd virágcsokrokkal

**Karácsonyeste! Csoda! Új teremtés!
A kegyelem, az élet megjelent és
kincseivel, lelkem, feléd siet.
Egyedül, árván tovább mért haladnál?
Van Megtartód, akit ha megragadtál,
kegyelem, élet, minden a tied.**

(Túrmezei Erzsébet)

Az örömhír fénye ragyogja be a karácsony ünnepeit és bizonsága adjon erőt az új év minden napján!

szönték meg áldozatos munkájukat. Ezt követően a gyerekek részt vehettek a 7. évadot kezdő Priücskók játszóház foglalkozásain, amelyet a hideg miatt nem az udvaron lévő öreg diófa alatt, hanem az ovi egyik termében

tartottak. Katona Annamária és Póka Enikő népi gyerekjátékokat, táncokat tanítottak a manóknak, a Téka Alapítvány által szervezett népi hangszeroktatásban részt vevő középiskolások zenei kíséretével.

Délután 4 órától, a római katolikus templomban szervezett koncerten fellépett a római katolikus templom kórusa, az örmény kórus, a Corala Magna nevű városi vegyeskórus, valamint Szováti Renáta fuvola játékat, Molnár Árpád orgonadarabjait és Péter Tibor szólóját is meghallgathatták az érdeklődők. Este a Hayak Pub-ban Alex Man és Michael Acker dzsessz koncertje színesítette a fesztivál programját.

A rendezvényt a Téka Alapítvány székházában az évadnyitó táncbázis zárta, amelyen a nagyváradi Soroglya zenekar húzta a talpalávalót.

(Szabadság, 2011. október 10.)

Jelfaragók

Duha László vásárhelyi fadaragó kiállítását csodálhatták meg Marosvásárhely lakói az Unitárius Tanácsteremben november 6-án megrendezett kiállítás megnyitón. A művész örmény és magyar motívumokat felvonultató munkái két különböző kultúrájú nép érzését és gondolatvilágát tükrözik. Míg a magyar népi motívumok fába vésvé aprólékosan kidolgozottak, addig az örmény miniatúrafestészet szimbolikus jelentésű állat és madár-motívumai – áttört alapú szoborforma – fá-

Dr. Puskás Attila megnyitja a kiállítást

ban való megjelenítése meglepő és újszerű. Az örmény díszítőművészet remekeit ábrázoló képek és leírások tanulmányozása révén szerzett tudását az erdélyi örmény-magyar származású művész kivételes beleérző képességgel mintázza úgy, hogy az alakot kiszabadítva az anyag, a fa szorításából, az ábrázolások dinamikáját megsokszorozva kelti életre. A látogatók elismerő érdeklődése minden bizonnyal további munkára ösztönzi Duha Lászlót, akinek tíznél is több kiállításon szerepeltek már munkái. A Román Képzőművészek Szövetsége tagjaként öt munkájával egy budapesti kiállításon meghívottként vesz részt.

Szász Ávéd Rózsa, Marosvásárhely

Duha László munkái

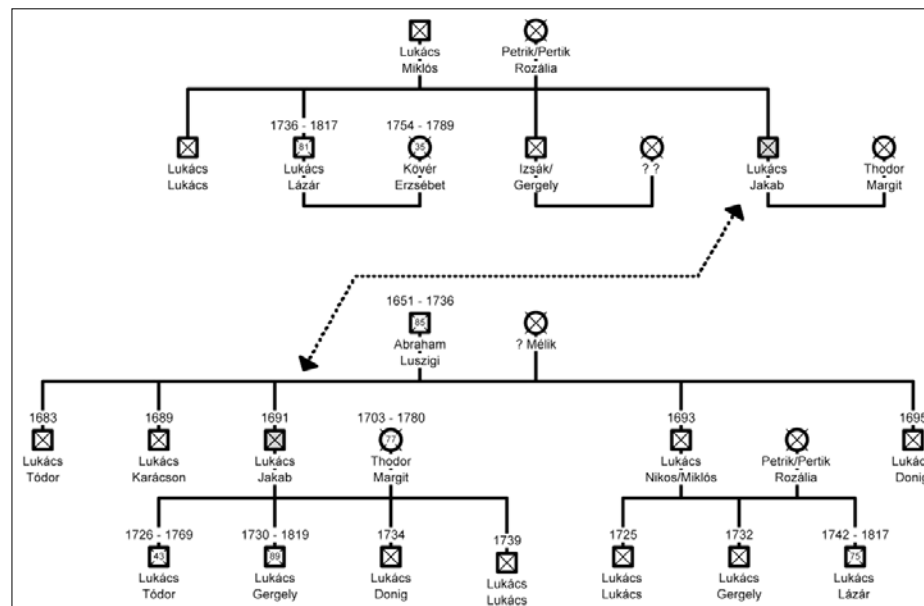
Helyreigazítás: a novemberi szám 16. és 17. oldalán közölt két ábra sajnálatos módon felcserélve jelent meg. Bár a szövegből a hiba egyértelműen észrevehető, mégis illendőnek tartjuk jelezni és olvasóink szíves elnézését kérni!

Gyarmati Béla

Megerősítő adalékok az erzsébetvárosi Lukácsok XVIII. századi történetéhez

Miután elküldtem az előző beszámolómat erzsébetvárosi elődeim históriáját illető eredményeimről, boldogan befejezni véltem a munkát (egy időre!), és meg-

jutalmaztam magam egy kis olvasgatással. Amit a kezembe vettem, az számomra „aranybányának” bizonyult! (Csak azt sajnálom, hogy korábban nem for-

Az erzsébetvárosi Lukácsok legrégebbi leszármazási kapcsolatai. Fönt a szokásosan közölt, hibás változat, alul az anyakönyvi adatok alapján javított és bővített vázlat. A törtvonalas nyíl Lukács Jakab helyét jelöli az egyes vázlatokon

dítottam nagyobb figyelmet az amúgy számomra elérhető forrásra!) Dr. Száva Tibor-Sándor könyvének* a Luszig/Tukmáds/Lukács családról szóló fejezetében ugyanis évszámokkal, szülői, illetve házastársi kapcsolatokkal, mind a szülőkre, mind a gyerekeikre vonatkozólag szinte minden megtalálható, ami az erzsébetvárosi Lukácsok e legrégebbi korszakát segíthet tisztázni. Az öröm annál nagyobb, mivel ez a független és nálam sokkal tájékozottabb forrás lényegében minden korábban már ismertetett feltevést igazolt, sőt, jelentősen bővítette az ismereteimet. Ráadásul kapcsolódá-

* DR. SZÁVA TIBOR-SÁNDOR: *Gyergyói és szépvízi magyarörmények nyomában*, Csíkszereda, 2008.

si lehetőséget biztosított a családi emlékezetekben fennmaradt családfa-vázlatok számára!

A tisztánlátást eleinte nehezítette, hogy az erdélyi örménység korabeli névhasználatával sokkal kötetlenebb volt, mint a mai. Írásos dokumentum alig volt, és az mind bemondott nevek alapján íródott, tehát ugyanazt a nevet a diktálótól, a lejegyzőtől, illetve a kor helyesírás szokásától függően írták. Nem számított bűnnek, ha valaki más-más alkalmakkor másként nevezte magát: például egy darabig a régi, örmény nevet használta (Luszig), vagy a lakóhelyén kapott ragadványnevet (Tukmáds), végül a magyarrá válás jeleként a magyar nevet, Lukács, avagy Lukács alakban. (Ugyanezt említettem ko-

rábban** azzal a példával, melyben Nikos Luszig 1725 után Lukács Miklósról „változott”.) E többértelműséget felismerve nézzük, mit találtam!

Az erzsébetvárosi Abraham Luszig (Luszig Ábrahám, 1651–1736) összesen öt fiáról maradt fenn adat: Tódor (*1683), Karácson (*1689), Jakab (*1691), Miklós (*1693) és Donig (*1695), akik közül Tódorról ugyan nem tudtam (sem én, sem a korábban ismert családtörténeti irodalom), de a másik négy fiúra vonatkozó feltevéseim igazolódtak és még évszámokkal is kiegészültek! (Egyedül az 1730-as születésű Jakab fia Gergelyt és az 1732-es születésű Miklós fia Gergelyt kellett „helyre tenni”). Mivel e fiak mindannyian Ebesfalván születtek és Gyergyószentmiklóson nőültek, ezért gyerekeik már Gyergyóban lettek

**GYARMATI BÉLA: *Adalékok az erzsébetvárosi Lukácsok XVIII. századi történetéhez* (EÖGYKE Füzetek, 2011. november, 16–18. o.)

anyakönyvezve (már amennyire akkoriban anyakönyveztek***...). A számtalan leszármazott végigbongészése igen tanulságos, de a személyek nagy száma miatt itt nem részletezhetem. Ha lesz harmadik kiadása a nagy-szerű Gudenus-műnek****, akkor abban már a jelentősen bővült, rendezett, és az eddig ismertnél mintegy száz évvel régebbre visszanyúló Lukács-fejezet lehet közölni – ha a nemesítés előtti adatok is érdekesek –, ha pedig nem, akkor érdemes lenne egy külön kiadványt összeállítani az erzsébetvárosi Lukácsok szerteágazó familiájáról. Anyag egyre több gyűlik hozzá!

*** A korabeli anyakönyvi bejegyzések szalagmentességére álljon itt a Lukács családnévhez kapcsolódóan talált két példa a halálozási anyakönyvből: „1749: Lukács bíró fia”, „1780: Lukács Jakab neje Margit”.

**** GUDENUS JÁNOS JÓZSEF: *Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája*, 2., javított és bővített kiadás, Budapest, 2010.

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (22. rész)

84. Kopacz Gergely

(alapforrásomban, a Ferenczi Sándor könyvében így szerepel a neve.)

Tizenhét év Óradnán

Nagy örömmel és némi meghatottsággal teszek eleget Bálintné Kovács Júlia szerkesztő-asszony felkérésének, hogy írjak **Kopacz Gergely** Plébános Úr tevékenységéről, amelyet itt Óradnán fejtett ki tizenhét éven át.

Bevallom, nem könnyű és nem is egyszerű, de megpróbálom összesűriteni egy

hosszú és alázattal teli élet-szakasz bemutatását. Bízom abban, hogy személyisége, karizmája, sokoldalú tevékenysége példáulul szolgál a mai ember számára (is).

Óradna, a vidék és Erdély oklevélben egyik legkorábban (1235) említett települése. Nemzetiségi szempontból többségben román, – akkor még görög katolikus vallású – a magukat magyarnak vallók nagyobb részt római katolikusok, a lakosság mintegy 10–15%-át alkotják. Erdély északkeleti részén található, a róla elnevezett Radnai-havasok lábánál.

A település arany- és ezüstbányái ősidőktől idevonzották a különböző népeket, akik magukkal hozták kultúrájukat, szokásaikat és hagyományait. Óradna középkori történelmének jelentős eseményeit képezik az 1241-es és 1285-ös tatár-inváziók.

A bányásztelepülés központjában található a szép, barokk stílusú kőtemplom, amelyet 1824-ben fejeztek be (a régebbi, fából készült templom helyén), és amelyet a Szentháromság tiszteletére szenteltek fel.

Az egyházközség egy sajátos fejlődésen ment át, a nyelvi és felekezeti elszigetelődés eredményeként.

Nos, a századforduló után négy évvel, 1904-ben jött ide, Óradnára, mint Isten szolgája, Kopacz Gergely. Hosszú ideig és igen eredményesen tevékenykedett Óradnán. Azelőtt a püspöki aulában dolgozott, ahol nem érezte jól magát. Amikor egy bérmálási körútján Majláth Gusztáv Károly püspököt kísérte, beleszeretett ebbe a helységbe, s pár év múlva a plébánosa lett. A Domus Historia-ban írja a következőket: „Erős meggyőződésem és hitem, hogy nekünk Beszterce Naszód vármegyei katolikus magyaroknak ezen nemzetiségi határ szélén az itteni gondviselés különös feladatot és hivatást tartott fenn: az előre törekvést a vallásért, a hazáért, a magyar kultúra emeléséért. És a folyamatos és állandó küzdelmet az életért, a létért, melyet az isteni mesterünk örökségül hagyott anyaszentegyházára...” (Domus Historia, 393. old.)

Áldásos tevékenysége a mai napig is kihat, látható, tapintható, érzékelhető, – bárhova nézünk, a templomra, magára a benne lévő szépségekre, a Plébánia épületére, mind-mind az Ő szorgos, kitartó munká-

jának köszönhető. Őt láthatjuk lelki szemünkkel, velünk van és marad is!

Meghatározó egyéniség volt, aki nem szalasztott el egyetlen alkalmat sem, sőt, élenjár mindennél, hogy hívei lelkét építse, erősítse őket hitükben, szolgálja minden módon a közösséget.

Kopacz Gergely rendkívüli személyiség, újítások megálmodója, irányítója, fáradhatatlan és kitartó ember volt. Mint ilyen, kezdeményezi a templomtorony fölemelését, ez meg is történik, megmagasítják négy és fél méterrel, rákerül a toronyóra, – amely ütőszerkezetű, 129 cm átmérőjű, és mind a négy oldalon mutatja az idő múlását.

Ezt a munkát 1909-ben kezdik el, és még egy új harangot is rendelnek Sopronban (788 kg). A harangot 1910-ben maga Majláth Gusztáv püspök szenteli fel (Domus Historia, 246. old.).

A templom belsejében is újítást végeznek, kicserélik az ablakokat és ólom-betétes üveglablakok (vitrálok) kerülnek a régi helyére 1906-ban.

Nevéhez fűződik az Oltár feletti Nagykereszt, az úgynevezett Jeruzsálemi kereszt, amely egy különleges faragás. Kopacz Gergely Szentföldön jártakor rendelte meg, onnan hajóval, vonattal, illetve kocsival szállították Óradnára.

A ma is látható Keresztúti képeket szintén ő szerzi be.

A Szent Antal szobrot 1906. jún. 13-án szenteli fel.

A bejáratnál található Szenteltvíztartó, a márványból készült remekmű egy helybeli ajándéka, aki Olaszországba távozott. 1906. dec. 24-én, Szent Karácsony estéjén szentelte fel szintén Kopacz Gergely.

A népéért állandóan aggódó, tenni akaró, kitartó, nagyműveltségű, energikus Kopacz Gergely plébános személyében, a

templom rendbetétele után a lelki és kulturális élet felélesztőjét ismerhettük meg. Jobban megindult a lelki és kulturális élet: az ő személyes kérésére az első óradnai missziót a budapesti lazarista atyák tartották meg, 1911. jún. 2–11. között.

A hitélet fejlesztésére és a római katolikus együvé tartozás nyilvános dokumentálására nemzetiségi és egyes vállalási szempontból nagyon alkalmasoknak mutatkoztak Óradnán az anyaszentegyház által elrendelt nyilvános körmenetek. Kopatz Gergely vallomása szerint az 1905-ös Feltámadási körmenet és az 1906-os is nagyon impozáns és elragadó volt. Később, 1907–1912-ig a körmenet alkalmával a bányahivatal, a sok éve már beszüntetett és feledésbe ment díszlovóeseket is újra megtartotta, a nép előtt pedig ez csak emelte az ünnepség fényét. (Domus Historia, 427. old.) Szintén itt említi meg Kopatz Gergely, hogy újra felelevenítette a búzaszentelési körmenetet is.

A mai Plébánia épülete már 1826-tól ott volt, mint lelkészi lakás. Ezt a házat alakították át, 1913. május 15-én kezdték el a munkálatokat, az alapkö ünnepélyes letevével.

Még ebben az évben, 1913-ban megalapítja az ÓRADNAI HÍRLAP című hetilapot (volt rá igény!), amelynek ő maga volt a felelős szerkesztője. Az újság társadalmi, szépirodalmi és közigazgatási cikkeket, illetve hirdetéseket tartalmazott, és nagy sikernek örvendett az első világháború kitöréséig (3 eredeti példány a szerző birtokában van, mint „családi ereklye”, féltve őrzött kincs).

Sajnos, végig kellett néznie azokat a világháborús szörnyűségeket, amelyekben drága híveinek része volt.

1916-ban elvitték a nagyharangot és a másik két kisebbet, majd 1918-ban lesze-

relték a gyönyörű barokk orgona külső sípjait háborús célokra.

A harangok elnémulása, az orgona hasonló sorsa nagyon megviselte őt is, nagy volt a szomorúság, a bánat. A hívek zokogtak, emlékszik vissza. Aztán jött Trianon!

A háború borzalmas pusztítást végzett, roppant sok áldozatot követelt: elesettek, sebesültek, rokkantak, eltűntek, hadifoglyok sok szomorúságot, bánatot okozva, de a plébános mindig talált kellő erőt, hogy híveit bátorítsa, buzdítsa a továbbélésre, az élet szeretetére, hitük töretlen megtartására.

Azóta is sok megpróbáltatáson mentek át Óradna római katolikus hívei, elvették iskolájukat, átéltek és túléltek a kommunizmus borzalmait, de szívükben, lelkükben, szellemükben, hitükben megmaradtak, magyarságukat is bátran vállalják, habár anyanyelvükben nagy károkat szenvedtek. Kopatz Gergely példája kintásra buzdít mindnyájunkat és arra int, hogy Istennél semmi sem lehetetlen. Személyes hozzáállása példaértékű, nagy horderejű munkálkodása nem volt hiábavaló, a hálas utókor híven megőrzi és tiszteli egykori plébánosa időközön, korokon átívelő szellemiségét, tanítását.

Emléke legyen áldott!

Óradna, 2011. október 31.

Bauerné Madarász Ilona, tanár

Az Úr csodásan működik. Tapasztaltuk, tapasztaljuk sokszor.

Sorozatunkban **82.** számmal **Kiss Attilát** jelöltük, mint örmény gyökerű lelkészt, aki éppen Óradnán szolgál most. November hónapban van a születésnapja, és azzal kívánunk neki Istentől megáldott eredményes munkát, hogy újraközzöljük a *Vasárnap* című KATOLIKUS HETILAP-

ban november 6-án megjelent, és éppen témánkhoz illő írását:

Óradna

Szentháromság plébánia VIII. Belső-szolnoki főesperesi kerület

Lelkész: Kiss Attila

Óradna a Radnai-havasok lábánál, a Nagy-Szamos folyásán felső szakaszán, az Ünökő közelében fekvő település. A település nagyon régi, már a római korból ismertek nemesfémhányái. A népvándorlás során rengeteg népcsoport vonult keresztül ezen a vidéken. Ennek befejeztével, amikor nyugalmasabb kor köszöntött a vidékre, a magyar királyok százszokat telepítettek ide. A szászok építettek a helység első kolostortemplomát. Egyes források szerint a betelepített szászok bencés, mások szerint domonkos, ismét más források szerint johannita kolostort építettek, majd erődítményt is, amelynek romjai bizonyítékként a mai görögkeleti templom udvarán láthatóak. A kolostort körülvevő vár hadászati célból épült azzal a rendeltetéssel, hogy védje a Magyar Királyság határait Moldva felől. A várat a kolostorral együtt az 1241-es tártárjárás pusztította el. Rogériusz a krónikájában említést tesz a szörnyű pusztításról és megemlíti, hogy 600 férfi került tatar fogságba. Ebben az időben Radnának kb. 10 000 főnyi lakossága lehetett. Később Radna a beszercei szászok birtokába került gazdag bányáival együtt. A tártárjárást követő időszakban Radna hol önálló, hol pedig a beszerceiektől függő településként élte napjait. Óradna királyi birtok is volt, és sokfelől jöttek dolgozni a bányákba. Így magyarázható, hogy a zömében német és magyar lakosok mellé sok más nemzetiségű (román, szlovák stb.) lakos telepedett be. A lerombolt ko-

lostor után az idők folyamán Óradnának három fatemploma is épült, de mindhárom tűzvész martalékává vált. A jelenlegi római katolikus templom 1824-ben épült. A harang és az orgona gróf Zichy Domokos veszprémi püspök adománya. A gróf püspök által adományozott harang mind a mai napig megvan, és rajta a következő szöveg olvasható: „Hegyen völgyön e szép tájon, zengő szavad tovaszálljon.” A mai plébániaépületet 1913-ban építette Kopacz Gergely plébános, a régebbi (1824-es) plébániaépület helyére. A városka arculatát az itt dolgozó és együtt élő nemzetiségek (magyar, német, román, szlovák, zsidó) formálták olyanná, mint amilyen ma is. Trianon után rengeteg román ajkú lakos telepedett be, és az adminisztráció is a kezükbe került. Az elkobzott grófi birtokokat kimondottan románoknak adták el. A két világháború között még virágzó kulturális élet zajlott Óradnán, amiből mára csak a bányásznekar maradt fenn. A II. világháborút követően fokozatosan megszűntették a német, a zsidó és a magyar nyelvű oktatást. A valamikori város lassanként minden városi jellegét elveszítette. Ma Óradnát 6000 lélek lakja, amelyből 750-re tehető a katolikusok száma. Radnaborberek Óradnától 9 km távolságra fekszik az egyik bánya irányában. Egykor magyar és német katolikus bányászok laktak, mára csak románul beszélnek. Naszód Óradnától 43 km távolságra fekszik. Templomát 1764-ben építette a Habsburg ház az osztrák hadsereg számára.

Folytatjuk

Az élet az, ami megtörténik veled, miközben azzal vagy elfoglalva, hogy egyéb terveket szövögtesz.

Bálintné Kovács Júlia

Olvasói levelek

„Ezúton szeretném megköszönni a az EÖGYKE-nek, hogy kiadja ezeket a *Füzeteket*, és Júliának az irántam tanúsított jóindulatát, hogy elküldi nekem őket. Ezekből sok értékes információval lettem gazdagabb őseink és az örmény családok életmódjával, szokásaival kapcsolatban. Itt olvastam a Fogolyán családról is. Városunkban, Sepsiszentgyörgyön nincsen olyan ember, aki ne ismerné ezen családot, és ennek két jeles orvos képviselőjét.”

Dr. Fogolyán Kristóf (1878–1954)

(Dr. Fogolyán Kristóf 1878. június 3-án született Sepsiszentgyörgyön. Szülei katolikus székely örmények voltak. Édesapja ugyancsak a Kristóf (1836–1922) nevet viselte és egyik ága volt a Marosludasról a Székelyföldre került nyolc gyermekes örmény családnak, s mint ilyen Sepsiszentgyörgy jómódú kereskedője lett. A felesége a kézdivásárhelyi – ugyancsak székely örmény – Fejér Mária Rozália (1835–1917), a “Rudolf Kórház” alapításánál közreműködő Fejér Lukácsnak (1815–1888) a lánya volt. B. K. J.)

„Dr. Fogolyán Kristóf sebész-születés főorvos maradandó érdemeket szerzett Sepsiszentgyörgyön, Őt tartjuk a sepsiszentgyörgyi kórház alapítójának és a modern gyógyászati eljárások első képviselőjének városunkban. Ezen érdemek elismeréseként városunk kórházának hivatalosan elismert neve: Dr. FOGOLYÁN KRISTÓF SÜRGÖSSÉGI MEGYEI KÓRHÁZ.”

Kedves olvasónk postán küldött levele után most egy villámpostán érkezett másvalaki leveléből idézek:

Kedves Julika!

Most voltam Sepsiszentgyörgyön. Nemrég egy nagyon érdekes könyvbemutató volt ott, Budapestről jött le Dr. Vincze János professzor úr. Van egy orvostörténeti sorozata, Emlékezzünk orvosainkra címen, a 10. kötet bemutatóját Szentgyörgyön tartották, mert Dr. Fogolyán Kristóf kórházalapító örmény orvosról jelent meg benne egy nagy anyag és egy külön kis könyvecske is, csodálatos fényképanyaggal.

Újra szentgyörgyi levélírónké a tér:

„2011. május 20-án újból emlékeztünk kórházalapító főorvosunkra. (...) Dr. Fogolyán Kristóf és fia Dr. Fogolyán Miklós sebész főorvos (1905–1978?) szintén ezen kórházban dolgozott. Ketten több mint 90 éven át gyógyították a város és vidékének betegeit. A család síremléke a sepsiszentgyörgyi római katolikus temetőben van.

Emlékük méltó megőrzése végett tervezik unokájuk, Szotyori Nagy Áron és testvére, Szotyori Nagy Réka egy emlékszoba-múzeum berendezését a volt Fogolyán-házban, ahol jelenleg még a Kormány Hivatal (prefektúra) székel.

Mellékelem ezen sorok mellé a meghívót az emléktábla avatásra.

Tisztelettel Dr. Wotsch Gyula nyugdíjas főorvos.”

Bálintné Kovács Júlia rovata

Erdélyi örmény gyökerűek a magyar színházi életben régen és ma (4. rész)

Ebben a részben az olvasói levélben megismert Fogolyán Kristóf unokájáról szölkünk, Szotyori Nagy Rékáról, akinek művészneve Nagy Réka.

Zakariás Erzsébet

„Pályám minden korszakának megvolt a meghatározó előadása”

Születésnap beszégetés Nagy Réka színművésszel, a kolozsvári színház egykori tagjával (részletek)

Nagy Réka, aki 12 éven át volt a Kolozsvári Állami Magyar Színház színművésze, november 19-én tölti 70. életévét. A marosvásárhelyi Színiakadémia elvégzése után, 1963-ban került a kolozsvári társulathoz, és 1975-ig, Budapestre való távozásáig mintegy 32 darabban játszott.

– A marosvásárhelyi Színiakadémián végzett sepsiszentgyörgyi lány hogy került a kolozsvári színházhoz annak idején?

– 1941-ben születtem Sepsiszentgyörgyön, ahonnan 1956-ban költöztünk Kolozsvárra és ott fejeztem be 1959-ben a gimnáziumot. Ugyanebben az évben felvettek a Szentgyörgyi István Színművészeti Akadémiára, amely akkor még főiskola volt. Édesanyám rendkívül ellenezte, hogy a lányából „komédiás” legyen, ezért a felvételre titokban mentem el.

Tanárom volt Kovács György, „a nép művésze”, azt hiszem, akkor ez volt a legnagyobb kitüntetés. Hihetetlen lehetőséget kaptam a szakma megtanulására, a fortélyok elsajátítására. Később Harag György lett a tanárom, Tarr Lászlóval egyetemben, akitől színészmesterséget tanultam, Lantos Béla pedig a beszédtechnikát tanította. 1963-ban nyitotta meg kapuit a főiskola

melletti kis stúdiószínház, amely tulajdonképpen a főiskolások előadásainak a bemutatására adott lehetőséget. A megnyitó Molière Tartuffe című darabja volt, amelyben Kovács György tanárként együtt játszott diákjaival. Én Elmirát alakítottam, hihetetlen nagy élmény volt!

– Hogyan emlékszik az akkori kolozsvári társulatra? Kik voltak az idősebb pályatársak, és hogyan viszonyultak a fiatalokhoz? Milyen volt pályakezdőnek lenni?

– 1963-ban végeztem a főiskolán hetedmagammal, és az eredményeimre való tekintettel elsőként választhattam színházat, így kerültem kezdő színésznőként Kolozsvárra. A társulat kedvesen fogadott, már vártak egy fiatal színésznőt. Dorián Ilona és Bisztrai Mária érett, akkorra már sok szerepben bizonyított művésznők voltak és hiányzott egy lány a fiatalabb szerepekre. A kollégák kedvesen, szeretettel fordultak fe-

lém, rengeteget tanulhattam tőlük, itt sajátítottam el a szakmát. Bőven jutott lehetőség nekem is, hogy megmutassam magamat Krasznai Paula, Török Kati, Vitályos Ildikó, Szalay Ilona, Koós Zsófia, Felszeghi Mária mellett. A társulat férfi művészei is figyelemre méltó színészek voltak: László Gerő, Horváth Béla, Senkálzky Endre, Bencze Ferenc, Nagy Dezső, Péterffy Gyula, Imrédi Géza, Márton János, Szabó Lajos és még sokan mások.

– Kikkel játszott a legszívesebben? Mely előadásokra emlékszik a legjobb szívvel és miért?

– 1964-ben mutattuk be Lovinescu Egy művész halála című darabját, ami nagyon kedves emlék. Ebben a fiatal, üde, bájosan naiv fiatal lányt, Cristinát játszottam, a rendező Rappaport Ottó volt. A darabbal 1968-ban vendégszerepeltünk Budapesten is, ahol szintén nagy sikert aratott és a címlapra kerültem vele. Akkoriban még nem volt ennyiféle újság, csupán néhány napilap és szaklap, de azokat sokan olvasták. A címlapfotóról mindenki megismert az utcán is!

– Mit érez élete legnagyobb szerepének?

– Nehéz kérdés, hiszen életem, pályám minden korszakának megvolt a meghatározó előadása- (...)

Kiruccantam az operett világába is, a Csárdáskirálynőben Stázit alakítottam

Jelenet a Sárga liliom című előadásból

A bolond lány, Nagy Réka partnerei: Horváth Béla és Bencze Ferenc (Archív felvételek)

Szabó Gyula oldalán, Trenka Éva primadonna foglalkozott velem, hogy képezem a hangomat. Ezekre a szerepekre mindig szeretettel gondolok vissza. Nem életem legnagyobb szerepe, de különösen jó érzéssel tölt el Illyés Gyula Kegyenc című darabjára emlékezni, mert a Nemzeti Színházban együtt játszhattam benne Kohut Magdával, Sinkovits Imrével. A Pécsen töltött évek legszebb szerepe – az előadás mindig telt házzal ment – A néma levente Ziliája volt, mert akkor szívem alatt hordtam a lányomat és sugárzott rólam a boldogság. A zalaegerszegi évek során már érettebb alakokat formáltam meg, Halasi Imre és Merő Béla rendezőknek köszönhetően vérbeli, kalapos dámákat játszottam: Szép Ernő Lila akác Bizonyosnéját, Feydeau Fel is út, le is út című vígjátékában Duverger bárónt, illetve Bolha a fülbe című darabjában Raymonde-ot, vagy Shaw My fair lady Mrs. Higginsét.

– Volt-e legkedvesebb rendezője? Miért volt jó vele együtt dolgozni?

– Nem volt kimondottan egy kedvenc rendezőm, ahogy visszaemlékezem, nem tudnék kiemelni egy nevet sem. Sok rendezővel dolgoztam szívesen és szerencsére ez kölcsönös volt, ők is szívesen dol-

goztak velem. Fegyelmezett és pontos voltam, könnyen tanultam. Minden rendező más volt: Rappaport Ottó és Harag György inkább drámai darabokat szeretett rendezni, Taub János a helyzetkomikumot kedvelte és a mozgás pontos kidolgozását sugallta a színészeinek, Berezky Péter vígjátékokat, mesedarabokat rendezett, de sok színészrendező is volt, például Márton János vagy Horváth Béla.

Teljesen más volt akkoriban egy próbafolyamat is. A rendező határozott elképzelésekkel érkezett már az első próbára, de a színészeitől is elvárta, hogy tökéletesen tudják a szöveget. Régen, a trianoni határokon túl, így Erdélyben is különösen nagy volt a hangsúly a kiejtésen, a nyelvi szépségen. A nyelv ápolása volt a leglényegesebb, a színészeknek szépen, artikuláltan kellett beszélniük, nem voltak elharapott szavak, a motyogást egyik rendező sem tűrte, trágár szó a színpadon elképzelhetetlen volt!

– Milyen volt akkor a kolozsvári magyar színház imidzse?

– A kolozsvári színház mint az erdélyi színház bölcsője és egyben a kolozsvári nézőközönség nevelője, az anyanyelvi kultúra fellelvára, igen fontos szerepet játszott a magyarságtudat megőrzésében. Büszke vagyok rá, hogy ennek a törekvésnek, korszaknak részese lehettem.

– Milyen volt a közönség?

– Az „én időmben”, az 1960-as években fantasztikus közönség volt Kolozsváron, rajongott a színházért, a színészekért! A kolozsvári színház előadásait látogatni közösségi program, egyben társadalmi elvárás volt. Nagyon sokan jártak színházba, diákok, felnőttek, mindenféle korú és rangú emberek. Nagy repertoárja volt a színháznak, de volt olyan előadás is, ami évekig műsoron volt és a közönség nem unta meg!

A legnagyobb elismerések egyike azonban mégiscsak az volt, amikor a takarásból a „műszak” (díszletezők, technikai személyzet, szerk. megj.) visszafajtott lélegzettel nézte, századjára is, az előadást. Ez leggyakrabban a néhány szereplős daraboknál fordult elő, ahol nem volt sok színpadi változás és a „műszak” ahelyett, hogy a büfébe vagy műszaki szobákba visszament volna, figyelt minket.

– Miért döntött a Magyarországra való távozás mellett?

– Nem mondhatnám előre megfontolt döntésnek! Budapestről megkerestek egy filmszerep miatt és a próbafelvétel során megismerkedtem Fazekas Lajos filmrendezővel. Szerep nem lett belőle, de házasság igen! Miatta kerültem Magyarországra és próbáltam meg Budapesten folytatni, illetve újrakezdeni az életemet, a színészi pályafutásomat. Nem volt könnyű!

– Mi volt életében a legfontosabb?

– A legfontosabb és a legmerészebb momentuma életemnek a főiskolára való jelentkezés és bejutás volt. Ott dőlt el, hogy színésznő leszek, hogy van hozzá tehetségem. A sikert nem adták ingyen persze, a tehetségem kiteljesedéséhez sokat és keményen dolgoztam. Pályám szempontjából ezt követően a kolozsvári színháznál töltött évek voltak a legfontosabbak, a legszebb szerepek és emlékek oda kötnek. Magánéletemben a legfontosabb egyértelműen a lányom születése volt, az ő érkezése alapjaiban megváltoztatta nemcsak a mindennapjaimat, de a fontossági sorrendeket is. Onnantól kezdve elsősorban anya vagyok. És mondhatom, hogy ez az élet legnagyobb és legnehezebb szerepe, amiben nincs próba, se szünet! Soha nem gondoltam volna.

– Milyen viszony fűzi ma Kolozsvárhoz, Erdélyhez?

– Erdély a hazám, és bár rengeteg dolog változott, az utcák, a házak, az emberek, mindig is a hazám marad, itt érzem igazán otthon magam. Látom, hogy már nem olyan, mint régen, az álmaimban, az emlékeimben, mégis mindig jó érzés „hazajönni”. A kommunizmus alatt nem engedték nagyon hazalátogatni azokat, akik elmentek, áttelepültek. Akkoriban ez nagyon megviselt, hiszen csak később értettem meg milyen visszavonhatatlan döntést hoztam a Budapestre költözéssel. Nehéz volt tartani a kapcsolatot a rokonokkal, barátokkal. Az egyik legjobb barátnőm most is Kolozsváron él, és szerencsésnek mondhatom magam, mert az évek során a barátságunk mit sem változott, ha találkozunk, ugyanott

folytatjuk a beszélgetést, ahol abbahagytuk! Persze Budapesten is összejárunk, a régi kolozsvári színészek: Sebők Klári, Széles Anikó, Török Kati, Mihály Pál, Borbáth Ottília, minden héten a szokott kis kávézónkban, ugyanabban az időben. Nostalgiaival emlegetjük fel a régi szép időket!

Kedves Réka, kívánom, hogy még sok önfelelt nosztalgiázásban legyen részük! Közelgő születésnapja alkalmából pedig erőt, egészséget és sok boldogságot kívánok, az egykori kolozsvári nézők nevében is!

Zakariás Erzsébet

(Szabadság, 2011. november 5.)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület is szeretettel csatlakozik a jókívánásokhoz.

A kis fenyődoboz története

Gyerekek, akik ezt a mesét olvassátok, vagy Nagymami olvassa nektek, láttatok fenyődobozt? A termővirágot, ami az örökzöld fenyőfa hosszú vagy törpe hajtásának tövén, magányosan vagy többbedmagával, a legfrissebb hajtás tövén fejlődik ki. Erről majd bővebben fogtok tanulni az iskolában. Még annyit a tobozról, hogy az antik művészetben díszítő elemként használták ezt a terményt.

De térjünk át a kis toboz viszontagságaira.

A tisztáson a gazda lekaszálta a füvet és friss szénailattal telt meg a levegő. Az erdő szélén a fák lombjain madarak trilláltak, az egyik ágon egy szarka végezte szokásos reggeli tornáját, egy másik ágon egy vén bagoly odúja előtt hunyorgott, egy vadcserezynefán madárkák cipipeltek.

A rét túloldalán, csörgedező patak partján, hatalmas páfrányok szomszédságában egy sudár fenyőfa állt. Alatta, a tűlevelek közül gombafejek törtek elő, mintha keresnék az életetadó napfényt, a levegőt. Apró bogarak, hangyák megszámlálhatatlan csoportja végezte napi teendőit, ahogy ez már a hangyáéknál szokás.

A karcsú, sudár, magas fenyő sok toboznak volt a mamája. A tobozok a napfény felé fordultak és vígan hintáztak a szellőrebbenésben. A fenyő ágaira egy-egy rigó szállt megpihenni, és ilyenkor vele vígan hintáztak a tobozok is.

Volt a tobozok között egy igen élénk, virgonc természetű, akit fenyőmamája gyakran kellett figyelmeztessen. Csintalan és bátor volt és az óvó szavak, hogy leeshet, nem hatottak rá. Tudta, hogy mamája nagyon szereti és fényes pikkelyeit csillogtatva tovább himbálózott, merészen az ágon. A játék annyira lekötötte, hogy nem figyelt a vihar előt-

ti megelégnélkül szélre, a szokatlan zajra. A mi kis tobozunk tovább ringatta magát önfeledten, és nem vette észre, hogy a megerősödő szél rázza, tépi a fenyő ágait, amelyekben eddig a toboz testvéreivel együtt biztonságosan kapaszkodtak, ő pedig lepottyant a földre.

Közben megeredt az eső, villámlott, dörgött az ég. A természet megszokott eddigi csendjét morajlás, csattanás, égszakadás váltotta fel. A kis patak zúgó, gyors patakká nőtt, felduzzadva a hegyről lerohanó ártól. Ebbe a patakba sodorta bele a szél a mi kis tobozunkat és vitte-vitte magával. Semmi nem álhatott útjába. Utazott a toboz a mind jobban elszélesülő patakban, amely végül egy folyóba ömlött. A folyó hömpölyögve örvénylett, piszkosan a sok szeméttől, ami útja alatt beleesett. Gyümölcshéj, forgács, üres konzervdobozok társaságában ide-oda dobálta a víz a mi tobozunkat.

Hosszú kilométereken átutazott a toboz, amíg végül egy városka közelében egy haragos hullám partra nem vetette. Elfáradva, elalélva ért partra és rögtön el is aludt.

Másnap madárdalos, napfényes reggelre ébredt, a felhők eloszlottak, az ég kitisztult. Hirtelen ébredésekor megállapította, hogy ismeretlen számára a vidék. Nem látta a környéki erdőt, a rétet, a páfrányokat, a csobogó patakból néha felszínre ugró pisztrángokat. Nem látta fenyőmamáját, testvéreit, hová lettek a trillázó madárkák. És még ráadásul, ő, aki mindig fentről látta a vidéket, most lent a földön hevert.

Viszontagságai még nem értek véget. Nemsokára vidám gyermekcsapat haladt el mellette, akik hangos zsvajgással töltötték meg a vidéket. Az egyik kisfiú – akit Petinek hívtak – felvette, majd földredobta, belérúgott, úgy játszott vele, mint a labdájával szokott. Pisti, a barátja kérte, ne bántsa, ne tegye tönkre, inkább adja neki, ad cserébe helyette egy színes üveggolyót. A cserevásár megtörtént. A mi kis tobozunk jó gazdát kapott, haza vitte, megmosta a rárakódott piszoktól, megtörölte, majd egy vattával kibélelt dobozkába helyezte, és ott tartotta fiókjában, kedvenc tárgyai között.

Eltelt a nyár, az ősz, közeledett a tél. Éjszaka friss hó fehérbe öltöztette a háztetőket, kerteket, fákat, az itt-ott ültetett fenyőket. A vidék olyan lett, mint egy megelevenedett karácsonyi képeslap.

Eljött a téli vakáció, majd a karácsonyi szent este. Jézuska szépen feldíszített karácsonyfát hozott Pistinek. Volt a fa alatt sok ajándék, meglepetés, Anyunak, Apunak, Nagynak, ünnepi volt a hangulat. Pisti odaadta Anyunak a tobozt, aki aranyszalaggal kötötte fel a legfelső ágra, ahol mindenki láthatja.

A mi dobozunk örömkönnyekeket hullatott. Hálás volt Pistinek, aki megmentette az enyészettől, a csúnya végtől, mert egy olyan fára helyezte, amely nagyon hasonlított szerető fenyőmamájára, és aki őt régi otthonára, az erdőre emlékeztette.

Budapest, 2011. december

Juty néni meséje

Kali Kinga

Örmények, szokások

Örmények Magyarországon és Erdélyben (2., befejező rész)

Világosító Szent Gergely (Szurb Grigor Lusavorics) napja főünnep mind az Örmény Apostoli, mind az Örmény Katolikus Egyházban – az erdélyi magyar-örmény közösségekben ez tartják a legfőbb örmény ünnepnek, és mind a négy örményként ismert település közösségeiben méltóképpen megünneplik.

Gergely a pártus Anagh király fia volt, aki tanulmányai során már fiatalon megismerkedett nemcsak a görög meg szír nyelvekkel, de ezekkel együtt a keresztény tanításokkal is. Előbb pap, majd püspök lesz, keresztény missziós tevékenysége után a Világosító (*Lusavorics*) jelzöt kapja, később az általa alapított Örmény Apostoli Egyházat is Felvilágosultnak nevezték el róla (*Luszavorcsagan*). III. Tirdat király kezdetben üldözte a keresztény tanok hirdetését, terjesztése miatt, és a legenda szerint verembe csukatta, ahonnan Gergely csodával határos módon kiszabadult, és meggyógyította a királyt, aki hálából leállította a keresztény misszionáriusok üldözését. Világosító Szent Gergely 295 és 301 között téríthette keresztény hitre az örmény népet, és keresztelte meg III. Tirdat királyt, egyes elméletek szerint 304-305 körül, más elméletek szerint már 301–302 körül államvallássá téve a kereszténységet Örményországban, a világon elsőként – így ő az örménység védőszentje. (Erdélyben majdnem minden örmény katolikus templomban képileg is megörökítődik az örménység keresztény hitre való térítése, színes ólomüveg-ablakokon, szárnyasoltárokon, templomi zászlókon – sőt, például Maros-

vásárhelyen, a főtéri római katolikus nagytemplomban is található egy ilyen témájú vitrália.)

Mind Magyarországon, mind Erdélyben a magyar-örmény identitás legfőbb szervezője az Örmény Katolikus Egyház: a nagy egyházi ünnepek köré csoportosulnak az örménységgel kapcsolatos megemlékezések is. Magyarországon a keleti apostoli hitvallású örmények is eljárnak olykor, nagyon szórványosan, a budapesti Orlay utcai Örmény Katolikus Templomba, a nagyobb örmény ünnepeken és megemlékezéseken, mivel az Örmény Apostoli Egyház nem rendelkezik itt külön templommal; az Örmény Katolikus Lelkészség 1924 óta működik. (Az utóbbi évek gyakori nézeteltérései a két csoport között azt eredményezték, hogy a keleti csoporthoz tartozók az örmény apostoli liturgiát rendszeresen a Belvárosi Plébániatemplomban tartják meg Budapesten, a Március 15-e téren – és egyre ritkább a közösségi jelenlétük az Örmény Katolikus Templomban.)

Világosító Szent Gergely napja pünkösd utáni negyedik szombatra esik: az örmény főszent ünnepével a kereszténység felvételére emlékeznek az örmények szerte a világon. A hívek Világosító Szent Gergelyhez imádkoznak, hogy könyörögjön értük, és világosítsa meg életüket – a templomi szentmisét pedig minden esetben bőséges szeretet-vendégség, agapé követi, a kultúrkörnek megfelelő ételekkel, mind azok számára, akik a misén részt vettek. Az ünnepeken mind a magyar-örmények-

nél, mind a keleti örményeknél kötelezően előkerülnek ilyenkor az örmény gasztronómia jelei: a vallás mellett ez a másik legfontosabb identitásreprodukciós tényező. A magyar-örmények ételei azonban különböznek a keleti örmények gasztronómiájától, amely újabb elkülönülésre ad okot. Elég itt megemlíteni például a hurutot, ezt a savanykás, tartósított fűszerkúpot, amely az erdélyi magyar-örmények által ángádzsáburlevesnek nevezett étel alapkeleléke, s amely kifejezetten erdélyi örmény étel, és nem ismerős a keleti örmények számára: egykor az Erdélybe betelepülő örmények vándorlásuk közben sajátították el, alakították ki a készítését, feltehetőleg kipcsák-török hatásra – ezért a keletiek csoportja ezt nem is ismeri el örmény ételként. (Érdekességképpen megjegyzendő, hogy az utóbbi években a Szamosújváron tartott Szent Gergely-napon milyen méreteket öltött a szeretetvacsora: 2011 júliusában itt csupán az ángádzsáburlevesbe való kis, hússal töltött „fülecskékből” 15 200 darabot készítettek – míg 2010-ben 15 000, 2007-ben pedig 14 800 darab volt ugyaneből a levesbe főzve.)

Körmenet 2011. szeptember 9-én Gyergyószentmiklóson

Az erdélyi magyar-örmény közösségek-nél az örmény katolikus liturgia kiegészül a Vörös Köpenyegesek rítusával, amely egy céhes szokásból vált az örmény katolikus liturgia kísérőelemévé a nagyobb egyházi ünnepeken.

A Vörös Köpenyegesek rítusa survival-jelenség, egy egykori örmény céhes szokás továbbéltetése, amely az örmény katolikus liturgia kontextusába ágyazódva alkalmas arra, hogy a közösség tagjaiban felelevenítse a közösségi múltat. A hét Vörös Köpenyeges díszes *pluviálékba* öltözve vonul ki, főként a nagymisék alkalmával: az első közülük (rendszerint a fő egyháztanácsos) egy *kávázánnak* (örmény 'bot') nevezett hosszú, legezőszerű fejben végződő botot tart a kezében, és alkalmanként koppintással diktálja az esemény sajátos koreográfiáját, a többiek karjukon hatalmas gyertyákkal (ma már imitált gyertyákkal) követik utasításait, olykor énekelnek is, a liturgia eseményeit követve. Egykor csupán az Örmény Legényegylet tagjai közül kerülhetett ki az a hét férfi, akinek a nagy egyházi ünnepeken tisztje volt viselni a vörös köpenyt. Ma azonban, az asszimiláció állapotának megfelelően, a „tisztelbeli” örmények is felölthetik a köpenyt, azaz olyan magyar férfiak, akik az örmény templomban járnak, vagy örmény felmenőkkel rendelkező lányt vettek nőül.

A szokást ma már csak Gyergyószentmiklóson gyakorolják, azonban Szongott Kristóf armenista néprajzi leírásai a 19. század fordulójáról számot adnak a rítus egykori szamosújvári jelenlétéről is. A gyergyói örmény katolikus templomban évente legalább hét alkalommal játsszák el a Vörös Köpenyegesek szertartását (Újév, Húsvét, Úrnapija, Világosító Szent Gergely napja, Mária-búcsú, Szent Miklós-körmenet, Karácsony) – de a köpenyesek kivo-

A Vörös Köpönyegesek a gyergyói örmény katolikus szentmisén

nulhatnak kivételes alkalmakkor is, például örmény egyháztanácsosok, egyházi személyek temetésén.

A Vörös Köpönyegesek rítusának esetében nem annyira az emlékezés tartalma fontos, hanem az örménységre való emlékezés minél gyakoribb aktusa: a megkérdezett adatközlők közül mindenki a maga módján értelmezi, mi is ez a szokás. Az értelmezések bizonyos zárt rendszerben történnek, a referencia csakis az örménység. A leggyakrabban azt tartják valószínűnek, hogy a keresztények üldözésére emlékeznek vele, Szent Gergelyre, még a keresztény tanok hirdetésének elején – ennek megfelelően a papjukat védelmező keresztény testőrség jelképének tartják a Vörös Köpönyegeseket. Másik laikus elmélet szintén defenzív értelmezés: az örmények a vándorlás alatt az ellenségtől (törököt, ta-

tárt neveznek meg) védtek papjukat, és erre emlékeztek a Vörös Köpönyegesek rítusa minden alkalommal.

Nagyobb ünnepeken gyakorta meghívják a Vörös Köpönyegeseket a többi erdélyi örmény központokba is, mint például a szamosújvári Világosító Szent Gergely ünnepre – és olyankor a magyarországi magyar-örmények, valamint a bukkaresti román-örmények kisebb csoportjai is elzarándokolnak hozzájuk – akárcsak Gyergyószentmiklósról is, Mária-búcsúkor (ez utóbbira viszont a román-örmények nem hivatalosak).

Az 1848-49-es magyar szabadságharc magyar-örmény mártírjaira való emlékezés revival-jelenség: az 1993-as kisebbségi törvény kimondása után kezdődött el, a magyarországi magyar-örmények kezdeményezésére a szabadságharc kivégzettjeinek, ezen belül kifejezetten Lázár Vilmos és Kiss Ernő aradi vértanúk halálának kegyeletteljes megemlékezése minden év októberében, amelyet később a keleti örmények csoportja is átvett.

Az emlékezés keretében a magyar-örményeknél megkoszorúzzák a megemlékezés termében emelt szimbolikus kopjafákat, pódiummúsort keretében korabeli szövegeket olvasnak fel a szabadságharc irodalmából, alkalmanként helyet kap a szabadságharc emlékére létrehozott kiállítás is, aztán szimbolikus tor következik, ahol szintén erdélyi örmény ételek kerülnek terítékre. A keleti örmények csoportjánál ez a megemlékezés nem annyira rendszeres, valamint jóval rövidebb és protokollárisabb is – mivel nem lehetnek közvetlenül érintettek ezekben a történelmi eseményekben, ezért csupán diplomáciai célokat szolgál.

A megemlékezés aktusával a magyar-örmények csoportja az örményeknek a magyar történelembe ágyazottságáról is megemlékezik: mivel kevés az örmény ünnepük, a történelemben integrálódás momentumát újra meg újra reprodukálni kell. A kisebbségi törvény elfogadása után sürgetővé válik számukra az örmény mivolt újrafoglalása is: meg akarják magyarítani az örmény népnek a magyar történelemben elfoglalt kivételes helyét, racionalizálják a nyelv elvesztését. Valamiképpen ugyanazt a kulturális ideológiát folytatják, mint a 19. század végén az *armenizmus* mozgalma, mely az 1880-as-'90-es években jött létre Szamosújváron, a Szongott Kristóf alapította, egykori *Armenia* című folyóirat köré csoportosulva. Az akkori értelmiségi elit örményidentitás-mentő mozgalomba kezdett: az örmény jellegzetességek megőrzését, a hagyományok ápolását szorgalmazta; arra tanított, hogyan kell jó magyarnak lenni, egyszersmind örmény módon élni.

Amai körülmények között a *neoarmenizmus* ideológiáját az 1997 februárjában alakult *Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület* folytatja tevékenységével, lapjával, a havonta megjelenő magyar nyelvű *Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetekkel* – valamint a rendszerváltást követően újra kiadott, Kolozsváron, Szamosújváron szerkesztett *Armenia* füzetecske, amely csupán szimbolikus utódja lehet az egykori *Armeniának*. (Itt megemlítendő, hogy a keleti örmény csoport kétnyelvű havilapja, az *Ararát* 1995 decemberétől jelenik meg, majd 2002-ben szerkesztősége megújul, neve szintén *Arménia* lesz.)

Az Örmény Genocídium áldozataira való emlékezés mindkét magyarországi örmény csoportnál nagyon fontos aktusa

az örmény identitás alkalmankénti reprodukciójának, a kontinuitás megteremtésének – még akkor is, ha a magyar-örmények csoportja nem lehet közvetlen érintettje a genocídium által okozott tragédiának. Az 1915-17-es törökországi genocídium (*Métz, Jéghérn*, örmény 'nagy szerencsétlenség'), amellyel az ifjútörök kormányrészt az ország nemzetiségi kérdését volt megoldandó, csupán az örmények számadatai szerint másfélmillió örmény áldozatot követelt, a görög és asszír áldozatok számán felül. Noha a világ vezető országainak nagy része immár hivatalosan is elismerte az 1915–17-es genocídium tényét, Törökország a mai napig tagadja azt; Magyarország kormánya pedig még mindig hezitál állást foglalni ebben a kérdésben.

Ezért a magyarországi örmények mindkét csoportja teljes erőbevetéssel igyekszik arra indítani a Magyar Kormányt, hogy hivatalosan elismerje az örmény népet érintett népiertés történelmi tényét. Az örmény szervezetek, kisebbségi önkormányzatok képviselői minden év április 24-én, az Örmény Genocídium Napján megemlékezés keretében koszorúzzák meg az Országos Örmény Önkormányzat által az áldozatok emlékére Budapesten, a Duna-parton emelt kőkeresztet, *khácskárt* (örmény 'kereszt'), melyet örményországi szerzetesek faragtak ki kőcsipke-szerűre, a hagyománynak megfelelően. A koszorúzást az örmény vértanúkért mondott gyászmise követi az Örmény Katolikus Templomban, mely agápéval zárul – itt természetesen ismét előkerülnek az örmény gasztronómia jelei; – illetve a Belvárosi Plébániatemplomban az apostoli rítus szerinti mise. Az emléknappal az 1915. április 24-ének megemlékezése, amikor Konstantinápolyban megtörtént a „nagy összefogdosás”: az a razzia, amely-

nek nyomán ifjútörök vezénnyel, egyetlen éjszaka alatt kivégezték a konstantinápolyi örmény értelmiségi réteg nagy részét, másik részét pedig bebörtönözték, és később a szíriai sivatagba deportálták, az örmény lakosság zömével együtt.

A magyar-örmények csoportjának megemlékezéssel kapcsolatos tevékenységében valamiféle „retroaktivitás” érvényesül. Habár a törökországi genocídium következtékör őseik már régen magyarnak vallották magukat, mégis nagy érzékenységgel integrálják történelmükbe az örmény népet érintő veszteséget: április 24. körül egész hetet (2008-ban például 9 napot) szánnak az ünnepélyes megemlékezésre, kiállítással, könyvbemutatókkal, örmény koncertsorozattal, genocídiumról szóló előadásokkal. 2007-ben külön albumot adtak ki a genocídium áldozatainak emlékére, magyar nyelven (*Nikoláj Hovhanniszján: Az Örmény Genocídium*), történelmi tanulmánnyal, korabeli képekkel, amelyből minden országgyűlési képviselőnek eljuttattak egy példányt, ezzel is sürgetve állásfoglalásukat az örmény genocídium ügyében – s mintegy csatlakozva ez által a keleti örmények csoportjához tartozó önkormányzatoknál kiadott (kétnyelvű) genocídium-irodalomhoz, melyek közt szépirodalmi művek és tanulmánykötetek egyaránt fellelhetők.

Bibliográfia:

Nagy Pál: *Armenizmus: örmény identitás és kulturális ideológia a XIX. század végén Erdélyben*. Baranya.

Történelmi közlemények. 1994-1995. VII-VIII. évf. Szerk. Ódor Imre. 221-230.

Nagy Pál: *Az „örménykérdés” és a magyarországi örmények a XIX. század végén és a XX. század elején*. 1990. Szakdolgo-

zat. JATE BTK, Szeged. Vezető: Dr. Sajti Enikő.

Pál Judit: *Az erdélyi örmény népesség számának alakulása és szerkezete a 18. században*. Erdélyi Múzeum. 1997. 1-2 füzet. 104-120.

Geertz, Clifford: *A vallás mint kulturális rendszer*. In: *Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások*. Szerk. Fejős Zoltán. Budapest, 1994. Századvég Kiadó. 63-103.

Kali Kinga: *Vasárnapi örmények*. Látó. 2007. (XVIII. évf.) 10. 70-81.

Kali Kinga: *A gyergyószentmiklósi magyar-örmények etnikus szimbóluma: a Vörös Köpenyegesek ünnepe*.

In: *Tanulmányok a magyarországi bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin nemzetiség néprajzából*. Szerk. Dr. Eperjessy Ernő. Budapest, 1996. *A Magyar Néprajzi Társaság Kiadványa*. 145-167.

Kali Kinga: *Soul Food. Monographs on two Armenian cemeteries*. Acta Ethnographica Hungarica 2011/2. Szerk. Dukai Ditta – Barna Gábor. A Magyar Tudományos Akadémia kiadványa.

Simon J. Zaven: *Világosító Szent György kultusza a Kárpát-medencei Örmény Katolikus Egyházban*. In: *Tanulmányok a magyarországi bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin nemzetiség néprajzából*. Szerk. Dr. Eperjessy Ernő. Budapest, 1998. *A Magyar Néprajzi Társaság Kiadványa*. 117-130.

Beszámoló az Országgyűlés részére a Magyar Köztársaságban élő nemzeti és etnikai kisebbségek helyzetéről. Budapest, 1996.

(Az antropológiai tanulmány megjelenés alatt a Glatz Ferenc szerkesztette *Magyar Tudománytár 7., Nemzetiségek, szokások* témájú kötetében. A Magyar Tudományos Akadémia kiadványa.)

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története* Párbajok és esküvők (12., befejező rész)

Félix izgága lelke nem nyugodott sokáig. Néhány szélcsendes év után ismét kellemetlen események fűződtek az ő és birtoka nevéhez, és már ki tudja, hányadik alkalommal vált a dél-magyarországi felsőbb körök beszélgetéseinek és pletykáinak tárgyává.

Az első affér, amely felizgatta a közzéleményt, 1902-ben történt. A kastélyban kártyaparti közben a vendég dr. Warmann Ernő ügyvéd megbántotta dr. Messingert, a D’Harnoncourt család gyógyszerészét. Mindez a tanuk, von Bourbon hercege és Kögla helyi püspök előtt zajlott. Félix figyelmeztetése ellenére az ügyvéd mégis előrántotta fegyverét, de a házigazda megakadályozta. A megsértett gyógyszerész párbajra hívta ki dr. Warmannt, amelyet dr. Warmann elutasított. A párbajra való felkérés visszautasítása megsértette a segédeit, Tasnádit és Sekeant, és ők is kihívták párbajozni dr. Warmannt. Az ügyvéd, becsületének védelmében, elfogadta a kihívást, és a kard-párbajban könnyebb sérülést szenvedett. Azonban az ügy ennyivel nem fejeződött be. A kötekedő Félix is kihívta dr. Warmannt párbajra, amelyet a budapesti lovas laktanyában bonyolítottak le 1902 augusztus első napjaiban. Félix párbajsegédei Pap Géza és Ludvig von Dellimanics alispán voltak, Warmann részéről pedig Andreanics Jenő (Eugen) és Malzer István. A párbaj revolverekkel zajlott. Mindkét részről két töltennyel céloztak, de a párbajozók rossz lövőknek bizonyultak. A négy golyó közül egyik sem ért célt.

1907-ben még egy párbajra került sor, amelyben ugyancsak Félix vett részt. Leg-

* Szerbből fordította Letenyei Bea

idősebb, érett, gyönyörű tizennyolc éves lánya, Mária Lujza kezét Zsigray gróf megkérte D’Harnoncourttól. Az egyébként szép esemény majdnem tragédiával végződött. Félix, valószínűleg a társadalmi rangkülönbség miatt, a kérést sértésnek vette és a szerencsétlen gróft párbajra hívta ki. A párbaj revolverekkel zajlott Budapesten, de szerencsére mindketten megúszták sérülés nélkül.

Már a következő, 1908. év is újabb affért hozott, amely az écskai kastély falain belül játszódott. Időközben D’Harnoncourt gyermekei cseperedtek. Mária Lujza 1904-ben már 15 éves volt és II. Félix és Alisa is nagycsókák. Félix ebben az évben Lichterfeld Carsten Carl német zongoratanárt szerződtette a gyerekek új nevelőjének. Carl nőtlen, pedáns, szorgalmas ember volt, aki szabadidejét is a gyerekekkel töltötte. A velük eltöltött idő, teljes négy év, azt eredményezte, hogy Carl eljátszotta D’Harnoncourt bizalmát. Mária Lujza megoldotta, hogy elhagyja a szülői házat és hozzámenjen Carlhoz. Ehhez szüksége volt apja támogatására és áldására. A leendő jegyesek, a szegény zongoratanár és a gazdag grófnő 1908. november 5-én Genovában találkoztak. Majd Mária Lujza Svédországból levelet intézett Botka Béla főispánhoz, hogy járjon közbe Félixnél a házasság engedélyezése érdekében.

Természetesen Félix kihasználta az alkalmat, hogy megszarolja lányát. Aránylag hamar megérkezett a főispán válasza. Félix a házasságot csak hatalmas összeg megfizetése ellenében engedélyezte, mely egymillió korona harmadát tette ki – ennyire becsülte gyermekei iskoláztatását. Az egyharmad Mária Lujza iskoláztatása volt. Az alku má-

sik része egy kikötés volt, hogy Mária Lujza eladja bátyjának, II. Félixnek, és hugának, Alisának az örökség ráeső részét. A nehéz anyagi helyzetben lévő Mária Lujza elfogadta apja zsarolását.

Az apa és lánya alku körüli megegyezését jogi képviselőik hozták tető alá. Mária Lujzát dr. Riti Zak, genovai ügyvéd képviselte, D'Harnoncourtot pedig dr. Ardo Alfréd Budapestről. A jogi képviselők Bécsben találkoztak és a következőben állapodtak meg. Dr. Ardo javaslatára Mária Lujza örökségének értékét 1 954 184 koronára becsülték, azzal együtt, hogy Félix kiadásait levonták, kifizetésre 1 095 621 korona maradt. Örökségének valódi értéke vagy ötször nagyobb volt, a kifizetés feltételét pedig négy éven belüli teljesítésre változtatták.

A felkínált feltételek elfogadhatatlanok voltak Mária Lujza számára, ezért levelet írt apjának, hogy nehéz anyagi helyzetben van és terhes, súlyos megélhetési gondjaik vannak. Félix a levél hatására még az egyezséget is megváltoztatta, a kifizetési határidőt szűkítette. Emellett írásos kötelezettségvállalást kért Carstentől, hogy az egyezséget sohasem fogja megtámadni.

Carsten Carl és Mária Lujza 1909. április 17-én kötött házasságot. Annak ellenére, hogy elfogadták a zsarolás feltételeit, mégis peres eljárásra került sor. Néhány év pereskedés után sikerült megegyezniük a feleknek, és Félix öt millió korona megváltási árat fizetett lányának. Az ifjú házaspár ezt az összeget egy nagybirtok vásárlására fordította Romániában, Marospetres községben. Mária Lujza nem sokáig élvezhette örökségének áldását. Az első világháború vége újabb szerencsétlenséget hozott. A háború végének felfordulásában és zűrzavarában kirabolták a birtokot és a házaspár gyermekükkel együtt alig tudott elmenekülni a birtokról. Mint német állampolgárok, Németországba mentek

és ismét a nulláról kezdték, ínséges nyomorban és adóságokkal az új életüket. Hat gyermekük született, a szociális helyzetük pedig házasságuk megegyezéssel történő felbontására kényszerítette őket. A grófnő, hogy etetni tudja hat gyermekét, hozzáment a gazdag autókereskedőhöz, a zsidó Robert von Katzensteinhez, Bad Hamburgban, Frankfurt mellett. Németországban Hitler hatalomra kerülésével Robert, mint zsidó származású, elvesztette teljes vagyonát, és 1938-ban korán meg is halt.

Mária Lujza D'Harnoncourt de la Fontag Unverzagt Carsten Lichterfelde Katzenstein túlélte a második világháború borzalmait. Idős korában Írországból halt meg, Dungarvanban, 1966. január 3-án. Ott halt meg legkisebb lánya, Felicitas is. Egész életében szívesen emlékezett vissza gyermekkorára, az écskai birtokra.

Mindezen idő alatt Félix D'Harnoncourt fiatalabb leánya, Alisa D'Harnoncourt de la Fontagne Unverzagt nagyon elbűvölő és vonzó grófnővé cseperedett. Mint gazdag gróf leánya, aki 21 634 hektár föld és 1366 hektár halastó felett uralkodott, több mint jó házassági ajánlatnak számított. Az écskai kastélyt már hosszú ideje tiszteletre méltó látogatók és kérők ostromolták. Ennek ellenére házassága mindenki számára meglepetés volt. Négy nappal huszadik születésnapja után, 1912. július 12-én a fiatal grófnő hirtelen hozzáment gróf Artur Pallavicinihez.

Artur Pallavicini 1880-ban született Karsburgban, gróf Johan Pallavicini és felesége Reade Crom kisebbik fiúgyermekéént. Volt egy idősebb bátyja, Antun. Gróf Johan Pallavicini nagyon tekintélyes személyiség volt a császárságban. Kisebbik fia nősülésének évében a császárság törökországi nagykövete volt.

Artur Pallavicini az osztrák-magyar hadsereg tisztje volt. Ekkor az első huszárezred

hadnagyi rangját viselte Bécsben. Thurn Jettl grófnő volt a jegyese, ám kicsapongó természete miatt a házasság végülis nem jött létre. Ugyanis a fiatal Pallavicini hadnagy nagyon féktelen életet élt, szerette a kártyát, melynek következtében óriási adóságokat halmozott fel. Artur ezen adóságait apja pénzéből egyenlítette ki, aki idővel nagyon eladósodott. De sem saját pénztelensége, sem apja hatalmas adóssága nem térítette észhez. Az apa tovább már nem tudta segíteni kisebbik fiát, különösen miután 1912-ben a főúri család tekintélye és a tiszt bécsület vált kérdésessé. A családi problémák megoldását az idősebbik fiú, Antun Pallavicini vette a kezébe. Antun a helyzet felmérése után, a megoldást öccse gazdag örökösrel való házasságkötésében látta. A választás az elbűvölő Alisa D'Harnoncourtra esett. Antun öccsével folytatott beszélgetésében két lehetőséget kínált Artur számára. Az egyik: felbontja eljegyzését Thurn kisasszonnyal és feleségül veszi Alisa D'Harnoncourtot. A másik lehetőség pedig, hogy öngyilkos lesz. Ehhez a megoldáshoz azonnal kitérte a fegyvert az asztalra. Artur a nősülés mellett döntött, már az ultimátum után két nappal Bécsből Écskára utazott. Érkezése a birtokra már elő volt készítve. Kétnapi ott tartózkodás után megtartották az esküvőt azzal a lánnyal, akit addig még életében nem is látott.

Az esküvőt Bécsben, a Szent Augustin templomban tartották meg. A vőlegény részéről Lichtenstein Ferenc fejedelem és Berchol Leopold gróf volt a tanú, a menyasszony részéről pedig Pallavicini Sándor és Antun grófok. Félix D'Harnoncourt áldását adta lány házasságához, mert úgy vélte, a vőlegény társadalmi rangja megfelelő családja tekintélyéhez. Az ifjú házaspár Écskára érkezésének napjára már nagy vigasságot szerveztek. Ünnepi ebédet rendeztek sok meghívottal. Az egész országból érkeztek

gratulációk az ifjú házásoknak. Félix hatalmas fogadást rendezett lányának és újdonsült férjének, ezzel akarta kitörölni az egész császárság nemesei emlékezetéből nagy lányának, Mária Lujzának az esküvőjét. Ám az ilyen elrendezett házasságnak nem szokott jövője lenni. 3 nap múlva Artúr egy félbeszakadt és sürgős munkára hivatkozva visszautazott Bécsbe és egy teljes évig nem tért haza ifjú hitveséhez. Csak Félix intézkedése eredményeként jött vissza a birtokra, de akkor sem mutatott hajlandóságot annak vezetésére. Minden alkalmat kihasználta, hogy elugorjon Pestre, vagy Bécsbe.

A politikai helyzet eközben egyre bonyolódott a világban. Az első világháború kitörésének évében, 1914-ben, Alisa világra hozta elsőszülött fiát, II. Arturt. Rögtön aratás után kihirdették az összes 42 évnél fiatalabb férfi mozgósítását, amely nem került el Arturt sem. Az ötvenhét éves Félix a birtokon maradt, míg veje a háború első napjától a csatározások gyűjtőpontjában volt. Artur az osztrák sereg huszár hadnagyaként 1915-ben bátorságáért kitüntetést kapott. A háború első két évében mindösszesen két-három alkalommal látogatott el Écskára. Rövid látogatások voltak, de a látogatások gyümölcse lányuk, Antonetta 1915-ben született. A háború további ideje alatt is ritkán és csak rövid időre látogatott haza, végül Artur 1918 októberében végleg hazatért a háborúból. De ekkor sem volt sokáig maradása, gyakran utazgatott.

Október 23-án, budapesti látogatásának ideje alatt, a faluban zavargások törtek ki. A megbolondult csőcselék betört a fegyverraktárba, elkezdte kirabolni a tehetősebb gazdákat, és a városi tisztviselők házeit. Valamikor 18 óra körül a közel ötven rablóból álló részeg csőcselék Đorđe/György és Péter vezetésével berontott a kastélyba. Ebben az időben Alisa mellett a birtokon a vadászat ve-

zetője Kunics József és Mohaupt is a kastélyban tartózkodtak. A banditák a gyerekeket, II. Arturt és Antonettát túszoznak szeretnék volna elfogni, illetve az ételraktár kulcsait szerették volna ezáltal megszerezni, majd kirabolni. Szerencsére a gyerekeket időben elbújtatták házitanítójuknál, Itinger Annánál, aki Bécsből érkezett a gyerekeket tanítani. Abban a pillanatban, amikor Alisa átadta az éléskamra kulcsait, a banditák közül az egyik cigány rátámadt, hogy megerőszakolja. Kunics és Mohaupt határozott fellépésének köszönhetően, ugyanis a pisztoly csöve lég álltak, tervét meghiúsították, de végül is a tragédia bekövetkeztét a banda egyik vezére, György akadályozta meg. Megparancsolta emberének, hogy tegye le a puskát és kímélje meg a grófnőt, mert ő egy emberséges nő, aki személyesen segítséget nyújtott, amikor munka közben megsérült. E kellemtelen incidens után a banditák kirabolták és elpusztították a kastélyt. A rablást a plébános házában, valamint Kohn Izidor kereskedő üzletében és házában folytatták. Október 25-én Artur visszaérkezett a faluba. A kastélyban még mindig pánik uralkodott, a faluban pedig káosz. Habozás nélkül falugyűlést hívott össze a román ortodox templom előtt. Rövid beszédében ultimátumot adott a rablóknak, hogy azonnal adják vissza, amit eltulajdonítottak, szigorú büntetéssel fenyegetve meg őket. Másnap reggel Szegedről egy sereg katona érkezett a faluba, valamint Becskerekéről a nemzetőrség tagjai. Közvetlenül ezután látni lehetett, ahogy marhák bolyonganak a faluban, és a kastély kerítésfalain át elkezdtek az ellopott tárgyak potyogni. A katonák hat banditát azonnal elkaptak, akiket elvittek Alisához, hogy azonosítsa őket. A banda vezére, aki köztük volt, azonnal feladta a cigányt, aki meg akarta erőszakolni Alisát. A cigányt gyorsított eljárással a falu központjában agyonlőtték a román temp-

lom parkjában ugyanúgy, mint másik két társát, akiket a szegediek tartóztattak le. A többi banditát elvitték Becskerekre. Két nappal ezután még két helyi románt lőtték agyon a német községháza udvarán. Mindezek után a faluban biztosították a rendet és a békét, és ennek végrehajtását az úgynevezett „nemzetőrség” vette át.

Az első világháború végeztével a falu és az Écska birtok hirtelen egy másik országban és teljesen más társadalmi rendszerben találta magát. A Pallavicini családból senki sem sejtette, hogy ezzel a változással vége szakad az uradalom aranykorának és az már soha nem is fog visszatérni. Alapvető változások kezdődtek el a társadalmi demokratizálódás folyamatában. Megvalósították a földreformot, melynek következtében már 1919-ben 136 kataszteri hold földet elvettek a birtokból, és azt a rászorultak között felosztották Nagyzerzsebetlak faluban. Megkezdődött az écskai birtok haldoklása.

Alisa grófnő 1920 novemberében megszülte harmadik gyermekét is, fiát, III. Félixet. A grófnő apja D'Harnoncourt Félix ebben az évben elhagyta a birtokot, ugyanis nem tudott alkalmazkodni az újonnan kialakult helyzethez és az új társadalmi-gazdasági feltételekhez. Franciaországba költözött. A birtokkal kapcsolatban nagyon sok nehézség merült fel, amelyeket Artur nem akart megoldani. Alisa és apja, Félix közös döntése alapján 1922-ben a birtokot haszonbérbe adták. Lovrenkovics Franja (Ferenc) és Ivkovic Dusán bérelték ki. József, Lovrenkovics Ferenc fia a birtokra érkezését követően azonnal átvette annak irányítását. Az első világháború idején József egyébként osztrák tartalékos tiszt volt, ezt megelőzően kereskedelmi iskolát végzett. A háború előtt magyar nemzetiségű volt, utána pedig horvát a Szerb-Horvát-Szlóven Királyságban. József és Alisa gya-

kori találkozása során kölcsönös szimpátia alakult ki bennük. Alisa ezt bevallotta férjének, aki beleegyezését adta a váláshoz, amely 1925-ben meg is történt. Az egykori Pallavicini házaspár között a kapcsolat azonban kifogástalan maradt. Artur a válás után is gyakran látogatott Écskára. Nyilvánosan mutatkozott egykori feleségével és Lovrenkovicsal. Alisa és József 1944. január 1-ig éltek Écskán. Az utolsó német egységekkel hagyták el az écskai birtokot és Titelen keresztül vonattal kívántak Ausztriába utazni. Titelnél, a Tiszán való átkelés során a komp felborult, melynek során Alisa elvesztette személyi poggyászát, így minden nélkül indult a száműzetésbe.

Alisa gyermekeinek sorsa nem teljesen ismert. Fia, II. Pallavicini Artur Nagybecskereken fejezte be a gimnáziumot és mezőgazdasági egyetemet végzett Németországban. Április első napjaiban Ro-

mánia felől a német katonaság 41. motoros alakulatának egy része betört a Bánságba, a honvédek már április 18-án megadták magukat. Másnap a Szovjetunió „Grossdeutschland” hadosztályának előőrsei törtek be Écskára és velük együtt a fiatal, huszonhat éves II. Pallavicini Artur is. A megszállás folyamán „sonderführer” volt a belgrádi rádióállomáson. Megélte a második világháborút is, amely után feleségével, Grétával Dél-Amerikába költözött, ahol megölték.

Pallavicini Antonetta feleségül ment Rajics úrhoz. Ő a Jugoszláv Királyság akkori miniszterének (Rajics) unokaöccse volt. A háború végét Écskán várták meg. A háború után nem vonultak ki a német egységekkel, de később külföldre menekültek. További sorsuk ismeretlen.

Félix, Alisa legfiatalabb gyermeke még ma is él Amerikában, 2009. november 3-án töltötte be a 89. életévét.

Rozsos Tamás László

A tiszaföldvári Lukács Béla utca

Aukción vásároltam nemrégiben egy számomra nagyon érdekes és a családom szempontjából értékes képeslapot, melyet

Tiszaföldvár, Lukács Béla utca, részlet az ág. hitv. evang. templommal (képeslap)

1926-ban nyomtattak. Az akkor már 25 éve halott magyar-örmény közlekedési miniszterről neveztek el egy utcát Tiszaföldváron.

Az utca – közel hasonló beállításból fotóztam – 2011 novemberében

Kiderítettem, hogy az anyakönyvi bejegyzéseknél 1908-tól (előtte nem írták be az utcaneveket) 1948 októberéig szerepel ezen a néven az utca. Majd volt egy impérium váltás, s Bajcsy-Zsilinszkyról nevezték el az utcát, és ma is így hívják.

Lukács Béla még életében díszpolgára lett a településnek, mert halálakor az újságok felsorolták azokat a településeket, amelyek díszpolgárunknak választották (a

fentín túl Marosvásárhely, Gyulafehérvár, Szamosújvár is).

Szamosújvár sz. kir. város előljárósága is tervezte, hogy a miniszterről nevezi el a vasúthoz vezető utcát, azonban ennek megvalósításáról már adatot nem sikerült találnom. 2011. november 9-11-én bejártam a Tiszántúlt Lukács sírok után kutatva (erről majd később írok beszámolót) és ekkor készítettem egy képet Tiszaföldváron is.

Bálintné Kovács Júlia

Tallózásaim

A nyár folyamán annyi olyan eseményben volt részünk, amelyeknek élményét úgy éreztük meg kell osztanunk olvasóinkkal, hogy ennek az interjúnak az újraközlésére, ami a *Szabadság* napilap 2011. július elsejéi számában jelent, csak most tudunk sort keríteni.

Bogdán Imre Baráti Társaságunk alapító tagja, régi erdélyi örmény család leszármazottja, az ősök Gyergyócsomafájáról ágaztak a történelmi Magyarország számos településére. Részletes családfát nem írok, csak a dédapával kezdem, akinek négy fia és három lánya volt. A legidősebb fiú, János a barátunk nagyapja, aki tutajon szállította Moldovából a fát Németországba, és olyan jól ment az

üzlet, hogy az összegyűjtött pénzből a trianoni döntésig a Kolozs-megyei (ma Szilágy-megye) Nagypetriben vásárolt földbirtokot a XIX. század végén.

Családot alapított, hat gyermekük született. Legnagyobb fia Gyula később Kolozsváron alapított családot. Ebben a családban született 1928. július 7-én interjúalanyunk.

A nagy megbecsülésnek örvendő Bogdán fiuk és lányok házasság révén számos örmény nemesi családdal kerültek rokonságba, például Gyertyánffy, Hollósy, Kabdebó, Korbuly, Lázát, Vikol. stb.

Pár évvel ezelőtt a Füzetekben képes beszámolót is közöltünk a Nagybányán megtartott családi találkozósról.

Nagy-Hintós Diána

Az emberiség ma nem tartana itt a lovak nélkül – véli Bogdán Imre kutyatenyésztő

A kolozsvári kutyaegyesület létesülésének negyvenéves évfordulójáról beszélgetve Bogdán Imre, az egyesület tiszteletbeli elnöke azt is elárulta: a kutyák mellett a lovak és a vadászat is a hobbijai közé tartozik. Magától adódott tehát az ötlet, hogy interjúalanyunk ossza meg olvasóinkkal a lovakkal kapcsolatos emlékeit, élményeit is. Életpályáját ugyanis végigkísérték a lovak, a velük való foglalatosság.

– *Tehát a kutyatenyésztés mellett a lovakkal való foglalatosság is egyike a kedvenc tevékenységeinek?*

– Gyakorlatilag három hobbim van: a vadászat, a kutyák és a lovak. Szerencsére ez a három dolog elég hasznos passzió az ember egészségére nézve. Mind a három természetes környezetben, jó levegőn űzhető szenvedély, amely már gyerekkorom óta végigkísérte az életemet. Elég népes családom férfitagjainak többsége vadászott. Felmenőim között akadnak földbirtokosok is, akiknél a ló mindig az első helyen szerepelt a háziállatok között. Vadászként pedig a kutyával való kapcsolatuk is intenzív volt.

Aki már gyerekkorában megülte a lovat

– *Kérem, mesélje el egy gyermekkori lovas élményét?*

– Legelső lovas emlékem talán az, amikor nagybátyámtól egyszer kikönyörögtem: lóháton kísérhessem el akkor, amikor ő ellenőrizte a birtokán éppen zajló mezőgazdasági munkákat. Ez az eset a jelenleg Szilágy megyéhez tartozó Nagypetri faluban történt. A nagybátyám odaszólt nekem: lássuk, ki megy gyorsabban? Persze vágta váltottunk át a lovakkal. Én győztem... Fantasztikus élmény volt, amellyel heteken át dicsekedtem. Csak évek múlva jöttem rá, hogy nagybátyám az ő lovát visszatartotta, azért hogy megelőzhessem. Az 1960-as években, majdnem tíz évig a Beszterce-Naszód megyei Oroszfáján a mezőgazdasági termelőszövetkezetben dolgoztam, ahol munkakörömből kifolyólag napi 10 órát ültem nyeregben. A vegyes lakosságú településen kiváló mezőgazdák és szőlőtermelők éltek. Jól kijöttem a lakossággal is, ez pedig elviselhetőbbé tette az ott tartózkodásomat. A városhoz képest ugyanis elég primitív életkörü-

Bogdán Imre

mények voltak, de kárpótolt a két nagyon jó hátszlovom. Az egyikkel délelőtt, a másikkal pedig délután jártam a határt.

– *Vannak a lovakkal kapcsolatos kellemetlen emlékei is?*

– Természetesen ilyesmiben is volt részem. Életem végéig megmarad bennem egy oroszfáji emlék. Hazafelé jöttem a határ egyik végé-

ből. Jócskán dél felé járt az idő, amikor egy patakon kellett volna átmennem, hogy elérjek az istállóig. Az egyik részen a patak medre kiszélesedett. Én úgy láttam, hogy a víz nem olyan mély, és ott át tudok kelni lóháton. Amikor a patak széléhez értem, a ló megállt, és nem volt hajlandó tovább menni. Más eljáráshoz folyamodtam: hátrébb mentem, és gyorsan, szinte vágtaiban nekijáztam a vizes résznek. A ló megugrott, és a patak közepén már csak a ló feje volt kinn, én meg derékig vizes voltam. Valahogy kivickéltem, és a lovat a fejtől segítve a partra értünk. A ló minden ízében reszketett. Utólag elismerem, hogy én is... Éppen odaért a patak sekélyebb részéhez két ember a szekerkön. Megkértem őket, hogy a lovat vigyék el az istállóba. Én pedig hazaérve több veder vízzel mostam le a pocsolya és az iszap nyomait magamról. Szerencsére a lónak nem lett semmi baja: a gazdaság alkalmazottai lecsutakolták néhány veder vízzel, majd szárazra törölték. Mondanom sem kell, a nyeregszerszám is beázott.

Lótenyésztés Kolozs megyében

– *Hogyan ért véget oroszfáji tartózkodása?*

– Úgy, hogy 1969 decemberében sikerült át-helyezéssel hazatérni Kolozs megyébe, ahol a frissen megalakult Rét- és legelőjavító vállalatnál folytattam agrármérnöki munkámat. Aktív dolgozóként az utolsó kilenc évet a Kolozs Megyei Erdészeti Igazgatóság munkatársaként töltöttem el. Ott a havasi legelők

feljavításával foglalkoztam. Ez volt a legszébb, munkában eltöltött időszakom, mert élek-halok a hegyekért, és heti öt-hat alkalommal fent lehettem a hegyekben. Oroszfájáról eljőve ugyan meg kellett válnom a lovaktól. Szerencsére a „lóhiány” nem tartott sokáig. Még 1989 előtt elkezdődött Romániában egy lófajta-tenyésztő egyesület megalakulása. Pontosabban a rendszerváltás utáni első években – szintén lelkes lóbarátok kezdeményezésére – megalakult Kolozsvár, illetve Alsózsuk székhellyel a Furioso North Star angol félvér lótenyésztés. Dr. Bőjte Barna, a zsuki ménes volt állatorvosa – és ennek a fajtának a kiváló ismerője – is a kezdeményezők között volt. Az ő rábeszélésére elváltam ennek az egyesületnek az elnökségét. A szakemberek, akik felkértek engem erre a tisztségre, úgy vélték: mivel jó kapcsolataim vannak külföldi lótenyésztő egyesületekkel, szövetségekkel, hasznára lehetek a frissen alakult egyesületnek.

– *Milyen ország lótenyésztő szakembereivel tartotta akkor a kapcsolatot?*

– Főleg magyarországiakkal. De ismertem néhány szlovákiai, bulgáriai és szerbiai szakembert is. Magyarországon dr. Ócsay Imre professzorral, az európai híru hipológussal szinte baráti kapcsolatba kerültem. Ő nagyon sokat segített a további kapcsolatok kiépítésében. Jelenleg pedig dr. Bodó Imrével – aki szintén Ócsay-tanítvány –, a Magyar Hipológusok nesztorával is jó baráti viszonyban állok. Ez pedig mind a lószeregetnek köszönhető. Bodó Imre egyébként a Magyar Szürkemarha Tenyésztők Egyesületének elnöke is. Javaslatomra Bodó Imrét választottuk meg a néhány éve megalakult Furioso North Star Tenyésztők Nemzetközi Szövetségének elnökévé is, amelynek tiszteletbeli elnöke a szintén általam javasolt Lajos bajor királyi herceg, aki a fajtának neves tenyésztője és hódolója. Több mint kilenc-

venéves, ám kora dacára memóriája nem mindennapi.

– *Most miképpen vannak jelen a lovak az Ön életében?*

Kevésbé vagyok aktív ilyen vonalon. Tiszteletbeli elnöke vagyok a Furioso North Star Tenyésztők Egyesületének. Sajnos, az utóbbi néhány esztendőben az ezt a fajtát tenyésztő zsuki ménest elhelyezték Slatinára. Azon a vidéken ez a fajta kevésbé ismert, és talán nem is a legjobbak a körülmények a tenyésztésre. Jó lenne visszaköltöztetni a ménest Erdélybe, például Bethlenbe, ahol a jelenlegi ménesben kis létszámú nem fehér lipicaiakat tenyésztnek. Ott ez a fajta megfelelő elhelyezésben részesülhet.

A mezőhegyesi lótlól a Kossuth-fogatig

– *Kérem, soroljon fel néhány tipikusan magyar lófajtát?*

– A ló szinte minden nemzet – de főleg a magyarok – életében igen nagy szerepet játszott. A honfoglaláskor behozott loállomány keleti jellegű lovakból állott. Ezek nem voltak a legtetszősebbek, de kitartó, strapabíró, minden időjárási viszontagságot jól tűrő, gyors fajtához tartoztak. Az évszázadok folyamán más, Európában létező, arab fajtákkal javították fel. Magyarországon az 1700-as években a Békés megyei Mezőhegyesen Csekonic vértesskapitány alapított meg egy európai híru ménest, amelyet huszárló-tenyésztésre szakosítottak. Csekonic elvülhetetlen érdemeket szerzett több lófajta kialakításában is. Nyugalomba vonulásakor megkapta a császártól a zombolyai birtokot és a grófi címet. A mezőhegyesi ménes fejlesztésének másik nagy személyisége Kozma Ferenc, aki az 1800-as években több évtizeden keresztül vezette a ménest. Ekkor hozták létre a Nonius és a Gidran fajtákat. Az előbbi az egyik nagyon jelentős mezőhegyesi fajta. A Nonius őse egy, a magyar huszárok által a 19. századi osztrák-

francia háború idejében a Rossieri Ménesből zsákmányolt ló. Akkor tíz fiatal mén került Normandiából Mezőhegyesre. Az egyik fajtalakító mén szinte matuzsálemi kort ért meg.

Ennek köszönhető a Nonius fajta kialakulása, amely mára világhíressé vált. Nagy rájáru lófajta, amely eredetileg a tűzérsegi hámos ló szerepét töltötte be. Ezt a lófajtát a mezőgazdaságban is jól használhatják. Kocsilónak is megfelelő. Például a híres debreceni Kossuth-fogat öt lóva is Nonius volt. A 19. század végén a szlovéniai Lipicáról Mezőhegyesre hozták az udvari loállományt. Hadizsákmányként az első világháború után sok lipicait hoztak be Romániába.

Romániai „ló-állapotokról”...

– *Milyennek találja a jelenlegi romániai loállományt?*

– Európában Románia rendelkezik a legnagyobb loállománnyal. Értésülesem szerint az országban közel egymillió ló él. Egyébként állandó kapcsolatban vagyok az Országos Lótenyésztők Egyesületével is. Románia volt az első ország Európában, ahol a 2000-es évek közepén kibocsátottak egy törvényt a lóról (Legea calului – szerk. megj.). Létrejött a Lótenyésztő Főhatóság, ám a pénzhány miatt a testületnek be kellett szüntetnie a működését. Az 1980-as évek elején dr. Kelemen Attila állatorvossal, a jelenlegi parlamenti képviselővel beindítottuk a fogathajtó lovassportot Romániában. Az elején csak magánszemélyek – állatorvosok, a gazdaságokban dolgozó mémőkök és elnökök – kapcsolódtak be, főleg kettes fogatokkal, ám a rendszerváltás után négyes fogatok tulajdonosai is jelentkeztek a versenyre. A hazai versenyek mellett külföldre is eljutott né-

hány romániai kettes és a négyes fogat. Kelemen doktor egyébként a sportág országos vezetője jelenleg. A lótenyésztés jövője Romániában is a sportló-tenyésztés és -tartás.

Arabs telivér mén

Hazai lófajtánk többsége alkalmas a sportlótenyésztésre. Az illetékes állami szervek részéről azonban mentalitás- és hozzáállás-változásra lenne szükség. Amennyire tőlem telt, igyekeztem kapcsolataim révén magam is hozzájárulni.

– *Románia nem csak a kutya-kínzásairól híresül el, hanem egyre több olyan esetről szer-*

zünk tudomást a tévéadókból, amikor a lovakat saját gazdjuk veri holtra. Vagy körülbelül egy hónappal ezelőtt az egyik tévéadó műsorában arról beszéltek, hogy a Duna-deltai vadlovakat akarta kiirtani a hivatalos szaktestület, az Állategészségügyi és Élelmiszerbiztonsági Igazgatóság vezetője.

– Emlékszem erre az esetre. A Duna-delta meglehetősen lakatlan terület. A ló, mivel társas állat, hajlandó egy másik ló után menni, és így alakulhatott ki az illető vadlómén. Egyesek szerint a megművelt földterületen okoztak kárt. Azt sem tartom kizártnak, hogy az ottani emberek arra gondoltak: a vadlovakat eladják vágóállatnak. Nagy piac erre Olaszország. Romániában is volt egy olyan időszak, amikor a mezőgazdasági miniszter és annak helyettese annyira lóellenesek voltak, hogy százával, ezrével vágatták le az országban a lovakat, majd a feldolgozott húst más állatok takarmányaként értékesítették. Ez valamikor az 1960-as, 1970-es évek között történt. A lókinzás elkepeződött. Az emberiség ma nem tartana itt a lovak nélkül. Ez általánosan elismert tény, amelyen változtatni nem lehet. Minden ló kíméletet érdemel. Aki ma arra vetemedik, hogy állatot kínozzon, saját emberi mivoltát hazudtolja meg.

Gyűjtőlevéltár

Örmény értékek védelmében**A Szamosújvári Örmény Katolikus Gyűjtőlevéltár kialakulása
(1. rész)**

A budapesti székhelyű Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület honlapján a következő jelmondat fogadja az oda látogatókat: „A Kárpát-medencében kétfajta ember létezik. Az egyik tudja magáról, hogy örmény gyökerű, a másik még nem”. A kijelentés, noha túlzásnak tűnik, mégis kellő módon ragadja meg az örmények közel négyszáz éves erdélyi jelenlétét, amelynek során számtalan jeles, magyarul érző és cselekvő személyiséget adott a magyar történelemnek. Kiemelkedik közülük az aradi vértanúként ismert Kiss Ernő honvéd altábornagy és Lázár Vilmos honvéd ezredes, Czetz János honvéd tábornok és argentin szabadságharcos, Urmánczy Nándor maroshévízi születésű politikus, Issekutz Győző erzsébetvárosi származású magyar országgyűlési képviselő, Hollósy Simon, a nagybányai festőiskola egyik megalapítója, Brassai/Halász Gyula fotóművész, Csíky Gergely drámaíró, csanádi egyházmegyei pap, Lászlóffy Aladár költő, író és műfordító, a ditrói születésű Puskás Tivadar feltaláló, Torma Zsófia régész, dr. Jakabffy Elemér kisebbségpolitikus, Bogdánffy Szilárd titkos püspök és vértanú, Bánffy György színművész, Szervátiusz Tibor szobrászművész, Jankovics Marcell grafikus, rajzfilmkészítő, kultúrtörténész. A felsorolást folytatni lehetne olyan jeles személyekkel, akiket örmény származásuk ellenére a magyar kultúrtörténet sajátjaiként tart számon. Szongott Kristóf Szamosújváron tevékenykedő neves armenológus a 19. század

végén a következőképpen írt az örmény-magyar kapcsolatról: „Példát adtam nektek, hogy amit én is tettem, úgy cselekedjete ti is. Én megtanultam a hazai nyelvet – tanuljátok meg ti is. Én mindig a haza érdekeit szolgáltam – ezt tegyétek ti is.”

A Kaukázustól délre Kr. e. 6. századtól az örmény felföldön élő örménység életében a döntő fordulat a kereszténység terjedésével indult meg: eleinte a szír, majd a görög térítők egyre fokozódó működésének hatására III. Tiridat örmény király (287–330) megkeresztelkedett és még a Kelet-Római Birodalmat is megelőzve, a világon elsőként 301-ben államvallássá tette a kereszténységet. Királyi utasításra Világosító Szent Gergely (240–320 körül), az örmények apostola irányításával egymás után kezdték lerombolni a pogány tűztemplomokat szerte az országban. Sokan áttértek a keresztény hitre. Az ige hirdetés eleinte a szír és görög térítők nyelvén folyt, de nemsokára áttértek a nép nyelvére. Az örmény egyházat régi keleti egyháznak szokás nevezni. Episzkopális rendszerben működik, amelyet nagy területi egységekben érsekek igazgatnak. Az érsekek általában három vagy négy püspökséget irányítanak, s egy érsekség területe általában egybeesik a történeti Örményország tartományainak területi kiterjedésével. Az önállóságát elvesztett ország hosszú ideig az orosz és az oszmán érdekszféra részét képezte, így sokszor háborús övezetté vált. Lakói számára súlyos érvágásnak bizonyult a 20. szá-

zad eleji örményellenes török politizálás, amely az országban élő örmények megsemmisítését (is) célul tűzte ki. Ez a politikai akarat az 1915–1917 között lezajlott genocídiumban csúcsonyult ki, amelynek során a török kormány 200 ezer (tudományos körök szerint 600–700 ezer) ártatlan örményt gyilkolt meg. Ezzel is magyarázható, hogy a 20. század első felében felgyorsult az örmények kivándorlása. Jelentős örmény diaszpórák jöttek létre Libanonban, Egyiptomban, Franciaországban és az Egyesült Államokban. A Szovjetunióhoz csatolt Örményország kb. 3,5 millió lakóval 1991-ben nyerte el függetlenségét.

Az örmények Erdély területére települése azonban régebbi keletű. Történelmi források a honfoglaló magyarokkal a Kárpát-medencébe érkező örményekről is szólnak, de oklevelek tanúskodnak a 13. században a brassói és esztergomi örmény kereskedők negyedéről is. Tömeges betelepítésükre Erdélybe a 17. század második felében került sor. Az ideérkező örmények korábban Moldvában éltek, amelyet – vallási és nemzetiségi okokból, valamint a Gheorghe Duca fejedelem elleni felkelésben való részvételük miatti megtorlástól tartva – elhagytak. Számukra 1672-ben I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem bocsátott ki letelepedési engedélyt, amely együtt járt a kereskedelmi és költözési szabadság megadásával, valamint az iparűzés és a bíróválasztás jogának biztosításával. Az áttelepülők legfőbb része iparral és kereskedelemmel foglalkozott. Ők négy örmény telepet, ún. kolóniát alapítottak: Szamosújváron, Gyergyószentmiklóson, Erzsébetvárosban és Szépvízen. A települések sajátos örmény jellegüket a trianoni diktátum érvénybe lépéséig megőrizték. Lakóik számára az önszerveződés fontos

eleme volt az egyház. Vallási vezetőjük, Oxendius Verzirescu örmény püspök vezetése alatt 1710-ben egyesültek a katolikus egyházzal, de megtartották keleti örmény rítusukat. A későbbiekben saját püspök hiányában vezetőjük a mindenkori erdélyi (gyulafehérvári) püspök lett apostoli kormányzói minőségben. A 19. század közepén végbement nyelvcsere következtében áttértek a magyar nyelv használatára, az örmény csupán a liturgia nyelveként élt tovább.

1920 után az erdélyi örményeknek legnagyobb része Magyarországra települt át, így a négy város örmény jellege megszűnt. Az általuk alapított vagy fejlesztett városokban a kisebbségbe került lakosok számára kizárólag az egyházközségek jelentették a nemzeti értékek továbbélésének színterét. A napjainkra számbelileg megfogyatkozott erzsébetvárosi és szépvízi örmény katolikus egyházközségek azonban nem tudták kellőképpen biztosítani a plébániai archívumok őrzését, ezért került sor 2010 szeptemberében begyűjtésükre, Szamosújvárra szállításukra, hogy ott egy központi levéltárba egyesítve tanúskodhassanak az örmény múltrol. A gyergyószentmiklósi örmény egyházközség levéltára helyben maradt, mivel itt élő közösségről beszélünk, ahol a hívők viszonylag nagy számban vannak jelen. Az iratanyag rendezését és kutathatóvá tételét Bernád Rita főgyógyászati levéltáros fogja a későbbiekben elvégezni. A Szamosújvárra szállított szépvízi és erzsébetvárosi egyházközségek iratait egyesítették az ott talált törzsanyaggal, majd 2010. október folyamán rendezésükre is sor került a főgyógyászati levéltár szervezésével, magyarországi munkatársak bevonásával.

Folytatjuk

Szomorújelentés

Dr. Papp Erzsébet (1923–2011)

magélettankutató 2011. november 11-én elhalálozott. Temetése november 29-én 10,30 órakor lesz a Farkasréti temetőben a református egyház szertartása szerint.

Dávid Antalné, Virág, született Bedő Margit(1920-2011)

2011. november 17-én, hosszú szenvedés után elhunyt.

Hamvasztás utáni búcsúztatása 2011. december 9-én, pénteken, 11.15-kor lesz a budapesti Farkasréti temető Makovecz ravatalozójában. Gyászmisét aznap 17.15-kor mutatunk be a Városmajori Jézus Szíve Plébániatemplomban.

Gyászolják gyermekei: Csaba, Anikó, Ildikó; élő veje: Ujhelyi Attila; élő unokái: Anna, Ildikó, Áron, Borbála, Réka, Dávid, Péter, András; dédunokái: Janka, Noémi, Benjámin, Eszter, Dorottya, Dalma, Csongor, Petra, Veronika

Táviratcím: 1012 Budapest, Attila út 133

Emléküket kegyelettel megőrizzük!

Szász Ávéd Rózsa

„Kőbe zárt hit”

Utazásaink Örményországban (4. rész)

Geghardi látogatás

A geghardi hegyek közötti völgykatlanban, a gyorsfolyású Azat hegyi folyó közelében, ahol a függőleges sziklafalon hajdan remeték lakta barlangok sötét nyílásai tátongnak, s a kőfalak tetejéről titokzatos, természeti erők faragta ember-állat figurák néznek reánk, 1796 m tengerszint feletti magasságban rejtőzik a **Geghard kolostor**, magyar nevén **Dárdakolostor**, amit korábban **Ajrivankh-nak (Barlangkolostor)** neveztek.

Nevét arról az itt őrzött ereklyéről kapta, melyet a keresztre feszített Megváltó testébe dőfött egy római katonára. Ezt a dárdahegyet Iránból Tádé apostol hozta Örményországba, és ma az Ecsmiadzini kolostorban őrzik.

A helyet, ahol állunk, kozmikus kisugárzású helynek tartják, a hegy tetején gyógyforrás fakadt, ezért épült ide kultikus hely, a ko-

lostor és a kápolna. A kolostort a 4. sz-ban alapította Világosító Szt. Gergely, mely egyszerre volt templom, iskola, könyvtár és kódexíró műhely. A kolostorban élő szerzetesek nem lázadoztak szerény, sivár életkörülményeik ellen, éltek, dolgoztak és imádkoztak.

A mameluk törökök többször is feldúlták a kolostort, és 913-ban felújították. A tája-

inkon Zakariás néven ismert, ott Zakarjan és Prosjan hercegi családok úttértek el a törököket, a királytól hőstetteikért jutalomként kapták ezt a területet.

A Zakarjan család 1177-ben elkészítette a **Szurb Grigor Luszarovich – Világosító Szt. Gergely kápolnát**.

A **Kathoghike főtemplom** 1215-ben épült, főbejárata felett a Zakarjan és Prosjan családok címerállata – oroszlán és bika – látható, amik a családok erejét és hatalmát szimbolizálják.

Az oroszlán a Nap – a bika a Hold szimbóluma. A Nap legyőzi a Holdat, a világosság a sötétséget, a keresztyének a pogányokat.

A templombelsőt uraló, kupoladob alatti fríz állat madárfejet és emberi maszkot ábrázol. A templombelső kicsi. Mögötte, négy oszlopos pitvar (kavit) található, valamikor

itt tanácskoztak országos ügyekben az örmény hercegek (nakhararok) és a főpapok.

A 13. sz. Geghard új tulajdonosai a Prosjan család tagjai tovább építkeztek. Elkészült az **Asztvacacin**, a Miasszonyunk barlangtemplom, a Szűzanyának szentelt templom.

A sziklába vájt helyiségek világítását a mennyezeti részen kialakított nyílás biztosítja. A kupolafelirat „*Emlékezzetek az építőmesterre, Galdzakra*”. Az építő(k) a sziklába vágott nyíláson, a kerek jerdiken leereszkedve, belülről faragta(ák) a kupolát, a tartóoszlopokat, befejezték a falak belső díszítését, végül ajtónyílást vágtak, hogy azon távozhassanak. Hihetetlen munkát végeztek.

Geghard csodája a sziklatemplom, de csodálatos a kolostorkert és a hozzá tartozó szerzetesek által lakott alacsony cellák is.

Folytatjuk

Örmény-magyar gyermekrovat (56. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de szüleitek és nagyszüleitek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyereményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, szüleitek és nagyszüleiteket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia

LÉGYTE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

Az örmények lelki vezetője, a katolikosz

Az örmény katolikoszok az örmény nép lelki vezetői. Amikor az örményeknek nem volt saját országuk, ők tartották egybe a nemzetet, és képviselték az örmények ügyét az idegen népek kormányai előtt.

Minden örmények katolikoszának székhelye ma is Jereván mellett, Ecsmiadzinban található, amit Világosító Szent Gergely atyánk alapított. A libanoni Antillaszban található a Kilikiai ör-

mények lelki vezetője. Együtt irányítják az örmények lelki életét Örményországban és az ország határain kívül. A békeidőkben sokat tettek a hazáért, háború idején pedig feláldozták magukat a népükért.

Kérdés:

Ki alapította az örmények lelki központját, és hogy hívják a jelenlegi katolikoszt? Keress rá az interneten.

Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2011. (XV. évfolyam) évi tartalomjegyzéke

Január, XV. évf. 167. szám

- Bevezető énekek – Dr. Sasvári László
- Az együtt ünneplés öröme – Béres L. Attila
- Beszámoló az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2010. évi működéséről – dr. Issekutz Sarolta elnök
- Laudáció: Dr. Puskás Attila – dr. Issekutz Sarolta
- Szongott Kristóf halálának 104. évfordulójára – dr. Issekutz Sarolta
- Országközi beszámoló – Zakariás Antal Dirán
- Fővárosi Örmény Klub meghívó
- Gazdag Ervin: Az écskai uradalom – a Lázár család története (2. rész)
- A szamosújvári Szentháromság gyógyszertár (5., befejező rész) – Dr. Izsák Sámuel – Sztranyiczki Mihály
- Angyalok dallamán – Szász Ávéd Rózsa
- Örmény betlehem a Hegyvidéken – Borosnyay Klára
- A pompás gránátalma – Lovas Katalin
- A magyar ugartól az óceánig – érmindszenti zarándoklat 2010 – Perkrit Judit
- Zeneagapé az örmény katolikus templomban – Szongoth
- Olvasói levelek – Bálintné Kovács Júlia rovata
- Nézem a kezed (vers) – id. Patrubány Miklós
- Apróságok 2011 elejére – Bálintné Kovács Júlia gyűjtése
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (13. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Capdebo Lajos kanonok (1913–1992) kálváriája – Gazdovits Miklós
- Örmény utakon Örményországba (2011. augusztus 4–12.)
- Balázs-Bécsi Attila „A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája” című könyvének névmutatója (8., befejező rész) – Ifj. Gabányi János
- Az együtt ünneplés öröme (fotó)
- Örmény-magyar gyermekrovat (46. rész) Az örmény nép felkelései – Dr. Puskás Attila
- Receptajánlat: Gorgod – Részl. dr. Issekutz Sarolta: Erdélyi örmény konyha, fűszerezve c. könyvből
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Szent Család Plébánia gyermek színjátszó köre (fotó)

Február, XV. évf. 168. szám

- Bevezető énekek – Dr. Sasvári László
- Könyvajánlatok nemcsak téli estékre – Béres L. Attila
- Délvidéki örmény nemesek (I. rész) – dr. Issekutz Sarolta
- Szomorújelentés: dr. Fallenbüchl Zoltánné Czárán Marianna
- Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája javított, bővített kiadása – Gudenus János József

- Magyarörmény zongoramuzsika – Kelemen Éva
- Az erdélyi örmény gyökerűek hűségeseik őseik hagyományához – Bálintné Kovács Júlia
- Meghívó Magyar-örmény ebédre
- Gazdag Ervin: Az écskai uradalom – a Lázár család története (3. rész)
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (14. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Helyreigazítás (Prekrit Judit)
- Örmény kérdés
- Felszólalás az örmény népi kultúra 95. évfordulóján – Tökés László, EP-képviselő
- Örmény népi kultúra: Amerika döntött, Ankara visszahívta követét – Bálintné Kovács Júlia
- Köszönjük – Borosnyay Klára
- Végre az országos testület is az erdélyi örmények irányítása alatt! – Balogh Jenő
- Országos választáson bejutott képviselők
- Budapesti területi választásokon bejutott képviselők
- 105 éve született Tutsek Piroska – Bálintné Kovács Júlia gyűjtése
- Tallózásaim – Bálintné Kovács Júlia rovata
- Egyházi hírek – Egyházi gondnokság
- A festőkapitány – Cselényi Walleshausen Zsigmond
- erzsébetvárosi Lukács Béla síremléke – Rozsos Tamás László
- Sóvidéki örmény történetek – KK
- Örmény utakon Örményországba (2011. augusztus 4–12.)
- Felhívás téglajegyek vásárlására
- Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában Délvidéken és Erdélyben (Bogdánffy Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)
- Szomorújelentés: Khell Lászlóné Hankó Julianna
- Barátság – két emberöltőn át – Péter Józsefné Kornélia
- Örmény-magyar gyermekrovat (47. rész) A váni mészárlás – Dr. Puskás Attila
- Köszönjük a céladományokat! – dr. Issekutz Sarolta
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Fővárosi Örmény Klub meghívó

Március, XV. évf. 169. szám

- Bevezető énekek – Dr. Sasvári László
- Közösséget összefogó célok – Béres L. Attila
- Pénzügyi beszámoló 2010 – dr. Issekutz Sarolta
- Az 1848-49-es forradalomra emlékezünk – Jókai Mór: Kiss Ernő elhívatik a hadseregtől – Royalista
- Kiss Ernő szobra (Részletek a cikkből), Radnai Béla szobrászművész (1873–1923) – Körtvélyessy Istvánné Radnai Kinga (unoka)
- A „Lukács Béla” oldalkerekes folyami gőzhajó története (1891–1967) – Rozsos Tamás László
- Hatezer éves borospincére bukkantak – Vigh Dániel
- Délvidéki örmény nemesek (II. rész) – dr. Issekutz Sarolta

- Liszt, egy szívében magyar világfi (részlet) – Vakulya Eszter
- Gazdag Ervin: Az écskai uradalom – a Lázár család története (4. rész)
- Falifák – Szász Ávéd Rózsa
- Felhívás téglajegyek vásárlására
- Égvirág – Elda Grin
- Zeneagapé az örmény katolikus templomban – Szongoth
- Vörösváry Márton ifjú hegedűművész sikere – Vörösváry Gábor
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (15. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Tallózásaim (Cserniga Gyula Tanulmánya Hollósy Simonról I.) – Bálintné Kovács Júlia rovata
- Gratulálunk, és büszkék vagyunk a Khell családra! – Bálintné Kovács Júlia
- A Kölcsey-díjas Khell házaspárról – Iochom István (Háromszék)
- Khell Levente és Khell Jolán laudációja – Matekovits Mihály
- Barátság – két emberöltőn át (II.) – Péter Józsefné Kornélia
- Örmény utakon Örményországba (2011. augusztus 4–12.)
- Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában Délvidéken és Erdélyben (Bogdánffy Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)
- Örmény-magyar gyermekrovat (48. rész) Az örmény népirtás – 1915. április 24. – Dr. Puskás Attila
- Receptajánlat: Gombafőzelék (hiribislik) – Részlet dr. Issekutz Sarolta: Erdélyi örmény konyha, fűszerezve c. könyvből
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Fővárosi Örmény Klub meghívó

Április, XV. évf. 170. szám

- Bevezető énekek – Dr. Sasvári László
- Vastaps egy zenés örmény önkormányzatnak és barátainak – Béres L. Attila
- Állampolgárság a diaszpórának – (Magyar Nemzet, 2011. márc. 14.)
- 1848-ra emlékeztek Nagybecskereken – Kónya-Kovács Otília
- Március 15-re emlékeztünk – Dr. Németh Ferenc
- Magukénak érezték a magyarok ügyét – Marics József
- A hazai örménység – M. J.
- Kokárdás plakátok a nemzeti ünnepen – Riti József Attila
- Koszorúzás (fotó)
- Az aradi vértanúk ereklyéiből nyílik kiállítás Arad és Pécs együttműködésében – (MTI, 2011. január 29.)
- Gyergyószárhegytől Velencéig – Kácsér Anikó
- Pályázati felhívás – Borosnyay Klára, Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit
- Gazdag Ervin: Az écskai uradalom – a Lázár család története (5. rész)
- Kolozsvári eskütétel: félszázan lettek magyar állampolgárok – Zay Éva
- Érdemrendek erdélyi személyiségeknek – (Szabadság, 2011. március 15.)
- Senkálsczy Endre Érdemes Művész-díjat kapott

- Áll a bál az örményeknél – Várady Mária
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (16. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Tallózásaim (Cserniga Gyula Tanulmánya Hollósy Simonról II.rész) – Bálintné Kovács Júlia rovata
- Meghívó május 8-ra – Erdélyi Gyülekezet és Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
- Emlékeztünk... – Gálné Pataki Ilona
- A MÁV „Lukács Béla” nevű tehervonati gőzmozdonya – Rozsos Tamás László
- Meghívó április 24-re, az Örmény Katolikus templomba
- Vörösváry az Orlay utcában
- Az örmény húsvét
- Szeretettel köszöntjük a 80 éves Novák Ferencet (fotó)
- Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában Délvidéken és Erdélyben (Bogdánffy Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)
- Örmény-magyar gyermekrovat (49. rész) Musza Dagh – a Mózes Hegy – Dr. Puskás Attila
- Körmendy Zsuzsanna: Mondatok érintése – (Magyar Nemzet, 2011. február 25.)
- Szomorújelentés: Zárug Béla
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Fővárosi Örmény Klub meghívó

Május, XV. évf. 171. szám

- Bevezető énekek – Dr. Sasvári László
- Megemlékezés és magyarörmény példaképek – Béres L. Attila
- Fővárosi Örmény Klub meghívó
- Emlékezés az Örmény Genocídiumra – dr. Issekutz Sarolta
- Április 24-i koszorúzás a genocídiumi emlékműnél (fotó)
- Székely János: Májusi ballada (vers)
- Tőkés László ünnepi jókívánsága
- A húsvéti és a genocídiumra emlékező szentmise résztvevői (fotók)
- Húszéves az Arménia Örménymagyar Baráti Társaság – Riti József Attila
- Az Armenia magyar örmény havi szemle (főszerkesztő Szongott Kristóf, Szamosújvár, 1887–1907) kincsesbányájából: Dr. danczkai Pattantyús Ábrahám Adeodát – A Karátsonyiak – Kiss Ernő kiadatlan levele (Közli: Dr. Gopcsa László)
- Ittebei Kiss József, a levegő lovagja - Siklórepülés – Moravcsek Mária
- Gazdag Ervin: Az écskai uradalom – a Lázár család története (6. rész)
- Egy ember, s benne sok-sok húség – Pásztori Tibor Endre
- Pályázati felhívás – Borosnyay Klára, Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit
- Helyi és magyarországi hivatalosságok a Szabók-bástyáján tartott tárlatmegnyitón – Ferencz Zsolt
- Néhány mondat Kolozsi Tiborról – Bálintné Kovács Júlia
- Kolozsi Tibor szobrászművész Munkácsy-díjas – Németh Júlia
- Novák Tata nyolcvan éves – Vakulya Eszter

- Levélféle Gazdovits Miklósnak – Bálintné Kovács Júlia
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (17. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Magyarország világörökségei – Kapdebó Lóránt
- Erdélyi könyvbemutatók májusban – Szervezők
- Kiállítás és film Darkó László emlékére – Ferencz Zsolt
- Bécs város új tisztifőorvosa – (Armenia magyar-örmény szemle, 1903. évkönyv)
- Felhívás téglajegyek vásárlására
- Meghívó máj. 8-ra – Erdélyi Gyülekezet és Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
- Meghívó az Ízek utcájába – dr. Issekutz Sarolta
- Olvasói levél – Hábel György
- Kolostortúra az örmény hegyek között – Zord Gábor László
- Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában Délvidéken és Erdélyben (Bogdánffy Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)
- Szomorújelentés: Zárug Béla József
- Örmény-magyar gyermekrovat (50. rész) Az ararai hősök – Dr. Puskás Attila
- Szomorújelentés: Dr. Opra Vilmos
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Meghívó június 5-re – Faberné Papp Erika könyvbemutatója - dr. Issekutz Sarolta

Június, XV. évf. 172. szám

- Bevezető énekek – Dr. Sasvári László
- Valóra váltott álmok, célok: az Úton megtapasztalt öröm üzenete – Béres L. Attila
- Fővárosi Örmény Klub júniusi műsora
- El Camino de Santiago Zarándokút Campostelláig és tovább... – Zárug Anna Zita
- József Attila: Az Isten itt állt a hátam mögött (részlet)
- Reménység Szigete – M
- Régi örmény élet Erdélyben – Szálasy Ferenc
- Gondolatok egy dal körül – Stephan Zorjan (Fordította: Dájbukát Borbély László)
- Harmónia – Pásztori Tibor Endre
- Liszt Via Crucis című műve Kolozsváron (részletek) – Nagy-Hintós Diana
- Meghívó: Ízek utcája – dr. Issekutz Sarolta
- Felhívás! Segítségre szorul a gyimesbükki magyar közösség!
- Erdélyi örmény gyökerűek a magyar színházi életben régen és ma (1. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Csurka László búcsúja Agárdy Gábertól
- Büszkeségünk, Bogdán Bandika! – Bálintné Kovács Júlia
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (18. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Gazdag Ervin: Az écskai uradalom – a Lázár család története (7. rész)
- Erdélyi magyarörmény bemutatkozás Szegeden – M
- Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában Délvidéken és Erdélyben (Bogdánffy Szilárd, Kiss Ernő, Lázár Vilmos)

- Szomorújelentés özv. Keresztes Zoltánné Lakó Margit
- Örmény-magyar gyermekrovat (51. rész) Nazarbeghián generális és a sardarabai ütközet – Dr. Puskás Attila
- A Szentpéteri János Ötvös Iparművészeti Stúdió Képző- és Iparművészeti Szaktábora
- Meghívó (Faberné Papp Erika) – dr. Issekutz Sarolta

Július-augusztus, XV. évf. 173–174. szám

- Bevezető énekek – Dr. Sasvári László
- Ízelítő a diákkori örmény önzetlen vendégszeretetből – Béres L. Attila
- Fővárosi Örmény Klub júliusi és augusztusi meghívó
- Emlékezés Bálint Tiborra, a „napsugaras fiúra” – Ferencz Zsolt
- Köszönetnyilvánítás – Bálintné Kovács Júlia
- Bálint Tibor: Kíváncsivá tettem magam
- A Reménység Szigete – Szálasy Ferenc
- Köznapló (Május 25., szerda) – Végh Alpár Sándor
- 150 éve született Merza Gyula író, költő és armenista
- A Müncheni iskola tanulói – Fekete J. József
- Évadzáró gálaest a Kolozsvári Operában – Ferencz Zsolt
- Segítségre szorul a gyimesbükki magyar közösség!
- Erdélyi örmény gyökerűek a magyar színházi életben régen és ma (2. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- A Magyar Játékszíni Társaság Hűség-díja László Károly színművésznek (Puki bácsinak)
- László Károly – az idej Jó ember-díjas
- Senkálzky Endre érdemes művész: „A sors mindig kegyes volt hozzám” – Zsihránszky István
- Örmény kaleidoszkóp II. Nobilitas armenorum Transylvaniae – Szász Ávéd Rózsa
- Szamosújvári híradó – (Armenia magyar-örmény havi szemle, 1905)
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (19. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Gazdag Ervin: Az écskai uradalom – a Lázár család története (8. rész)
- Ízek utcája – dr. Issekutz Sarolta
- Képes beszámoló a budapesti Örmény Katolikus templom június 26-i Világosító Szent Gergely búcsújáról
- Világosító Szent Gergely búcsú Szamosújváron
- Zárugné Tancsin Katalin megnyitja a Világosító Szent Gergely tiszteletére rendezett ünnepséget Zuglóban – (képek)
- Könyvbemutató – I. S.
- A szerzőről (Faberné Papp Erika)
- Emlékezés Dr. Papp Antalra
- Bevezető énekek – Dr. Sasvári László
- Kapdebó János fotócsokra – Dr. Kapdebó Lóránt
- A II. Kolozsvári Magyar Napokról mi sem fogunk hiányozni! – Bálintné Kovács Júlia
- Apróságok, töredékes olvasmányok Szamosújvár történetéből – Bálintné Kovács Júlia

- Sötét ablak – Kaukázusi anziksz: Örményország újra orosz tartomány? – Lukács Csaba (Jereván)
- Székely példázat
- Szomorújelentés: Dr. Gajzágó Aladár
- Örmény-magyar gyermekrovat (52. rész) Antranig – Dr. Puskás Attila
- A Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió Képző- és Iparművészeti Szaktábor
- Az „Örmény kaleidoszkóp II.” rendezvény résztvevői (fotó)

Szeptember, XV. évf. 175. szám

- Bevezető énekek – Dr. Sasvári László
- Követésre váró pozitív példák – Béres L. Attila
- A múlt megismerésével a jövőnek tartozunk – Béres L. Attila
- Világosító Szent Gergely búcsú a szamosújvári Örmény Katolikus Székesegyházban – dr. Issekutz Sarolta
- Örmény ünnep – Bodó Márta
- Búcsú Erzsébetvárosban – Babota Tibor
- Helyreigazítás – M
- II. Kolozsvári Magyar Napok: egyszerűen nagyszerű! – N.–H.D.
- „Kiállítászuhatag” a Bánffy-palotában – (köllő)
- Hagyomány a divatban – az illyefalvi Rustika-ház kiállítása – (N.–H.D.)
- Hogyan öltözködött szépnyánk? – Armenia, magyar-örmény havi szemle, 1905
- Új alkotással gazdagodott a Szervátiusz Gyűjtemény – (köllő)
- Örménymagyarok Kincses Kolozsvárért – Kincses Kolozsváron régen és ma – (Agnus)
- Örménymagyar értékek a Szabók bástyájában – (dézsi)
- Erdély legrégebbi templomát tárták fel Gyulafehérváron – Bodó Márta
- Örmény származású magyar főnemesi családok és rokoni kapcsolataik más főnemesi családokkal – Dr. Kálmán Attila (Marosvásárhely)
- Néhány magyarázó szó azokhoz a sorozatokhoz, amelyeknek gazdája vagyok – Bálintné Kovács Júlia
- A Zeneagapé őszi műsora – Szongoth Gábor
- A Torontál vármegyei „Lukács Béla” nevű vasúti híd – Rozsos Tamás László
- Meghívó – Fülöp Ákos atya
- Örményország ősi földjén – Dr. Kubassek János
- Olvasói levél – dr. Issekutz Sarolta
- Meghívó: Örmény eredetű magyar nemesi családok címerei – kiállítás (OSZK)
- Gazdag Ervin: Az écskai uradalom – a Lázár család története (9. rész)
- „Kőbe zárt hit” Utazásaink Örményországban (1. rész) – Szász Ávéd Rózsa
- Szomorújelentés: vitéz Ladányi Domonkos
- Nekrológ: Vitéz Ladányi Domonkos – Szőnyi Ferenc – I.S.
- Szomorújelentés: Fancsali Mária
- Szomorújelentés: Mály Katalin
- Örmény-magyar gyermekrovat (53. rész) 1918. május 28. – Dr. Puskás Attila
- Keresztstülő-program a Nagyenyed környéki szörvényban

- Százéves az erdélyi magyar cserkészlet (részletek) – (háromszéki)
- „Én részemről egész életemben minden téren mindenkor...” – Bartók Béla
- Fővárosi Örmény Klub szeptemberi meghívó

Október, XV. évf. 176. szám

- Bevezető énekek – Dr. Sasvári László
- Szeptemberi Fővárosi Örmény Klub – M
- Tisztelet a Mesternek – Nuridsány Zoltán (1926–1974) festőművész emlékkiállítás – Laczkó Ibolya
- Felhívás Kisebbségi Díj jelölésre – Szászfalvi László
- Egy kiállítás, amely nemcsak arról szól, amit látunk – Béres L. Attila
- A műsorban elhangzott versek szerzőiről – I. S.
- Ének az örmény hősokról (vers) – Dr. Kazatsayné Lázár Jolán
- I. Örmény Művészeti Fesztivál Gyergyószentmiklóson – Balázs Katalin
- Örmény Művészeti Fesztivál – dr. Issekutz Sarolta
- Örmény főváros lett Gyergyószentmiklós – Gergely
- Szobrot avattak dr. Urmánczy Nándor tiszteletére – Budai Merza Pál
- Erzsébetvárosi Magyarok Találkozója – dr. Issekutz Sarolta
- Örmény családok találkozója Csíkszépvízen – Nagy Gyöngyvér
- Népszámlálás – (A szerk.)
- Erősödő erdélyi magyar identitástudat – Zay Éva
- Vallásosabbak az erdélyi magyarok – Kerekes Edit
- Az Örmény Köztársaság kikiáltásának 20. évfordulóját
- Meghívó (Aradi Vértanúkra emlékezünk 2011. október 3-án)
- Az aradi vesztőhely – Hankó Ildikó
- A vértanúk – (Ellenzék) ARMENIA magyar-örmény havi szemle 1904.
- Kerekes Sándor, aki nem pap, de erdélyi örmény gyökerű magyar, aki sokat tett egyházáért, népéért (Örmény szertartású és örmény gyökerű papok Erdélyben 20. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Gazdag Ervin: Az écskai uradalom – a Lázár család története (10. rész)
- Meghívó a Szent Teréz-napi Búcsú ünnepi programjára
- Olvasói levél – NN
- „Kőbe zárt hit” Utazásaink Örményországban (2. rész) – Szász Ávéd Rózsa
- Versenyfutás – Kabdebó Lóránt
- Magányos sírkövek III. – Gyarmati Béla, Rozsos Tamás László
- Szomorújelentés: Dr. Dániel Márta
- Erdélyi örmény gyökerűek a magyar színházi életben rége és ma (3. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Beszélgetés Kirkósa Júliával, a Kolozsvári Magyar Opera ünnepelt szopránjával
- (I. rész) – Fekete Adél
- Köszöntjük a 75 éves Jakobovits Miklóst! – Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
- Vannak, akik komolyan gondolják – dcs
- Fogolykiváltó Boldogasszony búcsú az örmény katolikus templomban (fotó) – M

- Örmény gasztronómia rendezvény a XVI. kerületben (fotó)
- Örmény-magyar gyermekrovat (54. rész) 1920. november 29. – Dr. Puskás Attila
- Hírek, programok
- Fővárosi Örmény Klub októberi meghívó

November, XV. évf. 177. szám

- Bevezető énekek – Dr. Sasvári László
- Fényudvaros dimenziókban – Béres L. Attila
- Zeneagapé az Örmény Katolikus Templomban (Bp. Orlay u. 6.) – Szongoth Gábor
- Emlékezés az 1848-49-es szabadságharc hőseire – M
- Egy nagyon nagy Kiss Színház – dcs
- Októberi Zeneagapé (fotó)
- Nemzeti Gyásznapi Nagybecskerek hangversennyel emlékeztek – Kónya Kovács Otília
- Répás Zsuzsanna: „A vajdasági magyarság mindig számíthat az anyaország magyarjaira és a magyar kormányra” –Ternovác István
- Répás Zsuzsanna, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium nemzetpolitikáért felelős államtitkárának beszéde a Nemzeti Gyásznapi Központi Vajdasági Megemlékezésén
- A második honfoglalás, avagy Szervátiusz Jenő Hét vezér szobra
- Kazatsayné Lázár Jolán: Válasz egy adventi versre... (vers)
- Adalékok az erzsébetvárosi Lukácsok XVIII. századi történetéhez – Gyarmati Béla
- Az örmény példa – Kuti Márta
- Örmények, szokások (1. rész) – Kali Kinga
- Gazdag Ervin: Az écskai uradalom – a Lázár család története (11. rész)
- Liszt Ferenc tanítványa – (Megjelent: Armenia magyar-örmény havi szemle, 1882)
- Jókai, mint nemzetiségi képviselő – (Armenia magyar-örmény havi szemle, 1905)
- Beszélgetés Kirkósa Júliával, a Kolozsvári Magyar Opera ünnepelt szopránjával (2. rész) – Fekete Adél
- Meghívó (Losonci Lilla festőművész)
- A gyergyószentmiklósi plébánia ritkaságai – Székely Szilárd, Dr. Puskás Attila
- Jankovics Marcell 70 éves
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (21. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- „Kőbe zárt hit” Utazásaink Örményországban (3. rész) – Szász Ávéd Rózsa
- Örmény-magyar gyermekrovat (55. rész) Az élet folytatódik – Dr. Puskás Attila
- Meghívó (Fancsali János)
- Közlemény az adózó rendelkezése szerint a kedvezményezett részére átutalt összeg felhasználásáról – dr. Issekutz Sarolta
- Fővárosi Örmény Klub novemberi meghívó

December, XV. évf. 178. szám

- Bevezető énekek – Dr. Sasvári László
- Iparművészeti Iskola képeslapja 1912

- „Versenyfutás az idővel” – Béres L. Attila
- Tájékoztató
- Dr. Papp Erzsébet (1923-2011. november 10.) – dr. Issekutz Sarolta
- Arcusfest Nemzetiségi Színházi Találkozó
- Örmény Kódexek a MOM-ban – (Antal)
- Zeneagapé az Örmény Katolikus Templomban (Bp. Orlay u. 6.) – Szongoth Gábor
- Megszüntette az Országos Örmény Önkormányzat az Erdélyi Örmény Gyökerek füzeteinek támogatását
- Köszönetet mondunk az alábbi önkormányzatoknak, hogy 2011. évben... – Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
- Bánffy György Emlékparkot avattak Pesthidegkúton – www.masodikkerulet.hu
- Karácsonyi mese (Novellarészlet) – Wass Albert
- Karácsony (Vers) – ifj. Issekutz Gergely
- Zeneagapé november 20-án az Orlay utcai örmény katolikus templomban – M
- Bécsi zárandoklat – M
- Őszi fesztivál Szamosújváron – Fodor Emőke
- Karácsonyeste (Vers) – Túrmezei Erzsébet
- Jelfaragók – Szász Ávéd Rózsa
- Megerősítő adalékok az erzsébetvárosi Lukácsok XVIII. századi történetéhez – Gyarmati Béla
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (22. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Olvasói levelek – Bálintné Kovács Júlia
- Erdélyi örmény gyökerűek a magyar színházi életben régen és ma (4. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- „Pályám minden korszakának megvolt a meghatározó időszaka” – Zakariás Erzsébet
- A kis fenyődoboz története – Juty néni meséje
- Örmények, szokások (2., befejező rész) – Kali Kinga
- Gazdag Ervin: Az écskai uradalom – a Lázár család története (12., befejező rész)
- A tiszaföldvári Lukács Béla utca – Rozsos Tamás László
- Tallózásaim – Bálintné Kovács Júlia
- Az emberiség nem volna itt a lovak nélkül – véli Bogdán Imre kutyatenyésztő – Nagy-Hintós Diána
- Örmény értékek védelmében (1. rész) – Gyűjtőlevéltár
- Szomorújelentés: Dr. Papp Erzsébet; Dávid Antalné
- „Kőbe zárt hit” Utazásaink Örményországban (4. rész) – Szász Ávéd Rózsa
- Örmény-magyar gyermekrovat (56. rész) Az örmények lelki vezetője, a katolikus – Dr. Puskás Attila
- Erdélyi Örmény Gyökerek füzete 2011. (XV. évfolyam) évi tartalomjegyzéke
- A Fővárosi Örmény Klub 2011. évi műsorai
- Fővárosi Örmény Klub decemberi meghívó

A Fővárosi Örmény Klub 2011. évi műsorai

Január 20.

- Könyvbemutató: Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája * Délvidéki örmény nemesek – Elemér, Écska, Nagybecskerek (szerkesztette: dr. Issekutz Sarolta)
- Filmvetítés: Családmese: Issekutz család (szerkesztő: Borbás Mária)

Február 17.

- Hazai gazdák, termelők piaci – Vendégünk Szilágyi Zsolt székely-örmény piacszervező, családkutató, elektromérnök
- Vetített képes nyári programajánló – dr. Szarka György: Barangolás a hit és a szabadságharc magyarörmény vértanúinak nyomában Délvidéken és Erdélyben

Március 17.

- Vikol Kálmán népzeneész, tanár: Határon innen és határon túl (Emlékezés az 1848-as szabadságharcra)

Április 21.

- Az Örmény Genocídium – megemlékezés – közreműködik: dr. Issekutz Sarolta
- Bálintné Kovács Júlia (Koloszvár): Erdélyi örménymagyarok a színházi életben, régen és ma

Május 19.

- El Camino = Az ÚT: 900 km gyalog, egyedül – Zárug Zita Anna vetített képes előadása

Június 16.

- Örményország hegy- és vízrajza egy egyetemista geográfus szemével – Dr. Kubassek János geográfus, Érdi Földrajzi Múzeum igazgatója

Július 21.

- Örményország – Petrasitzné Óvári Mária filmje

Augusztus 18.

- Életem és az örménység – Dr. Magyar István Lénárd előadása
- „Örmény időkapszulák” Új egyházi gyűjtőlevéltár Szamosújváron (film)
- Dr. Issekutz Sarolta bemutatja Szongott Kristóf: Armenia magyar-örmény havi szemle 1887–1907 között megjelent 21 évfolyam digitalizált változatát DVD-n

Szeptember 15.

- Megemlékezés Nuridsány Zoltán örmény származású festőművész halálának 37. és születésének 86. évfordulójáról – képek és méltatás

- A keresztény Örményország – Örményország szent helyei – ismerteti Nuridsány Zoltánné

Október 20.

- Örmény zenei válogatás – zongorán előadja: Szilvay Ingrid zongoraművész
- A Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség, A kápolna és az örmény muzeális gyűjtemény bemutatása, magyar és örmény történelmi hivatkozásokkal – a dokumentum-videofilmet szerkesztette és bemutatja: Dr. Forgács Barnabás

November 17.

- Beszámoló a Bp. Főv. XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat 2011. évi tevékenységéről – filmvetítés
- Dr. Papp Erzsébet: Haszonnövények c. atlaszának bemutatója, melyen részt vesz a festményeket készítő 88 éves erdélyi örmény szerző is

December 15.

- Szent Karácsony ünnepén – Ünnepi műsor
- dr. Issekutz Sarolta elnök köszöntője és beszámoló az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2011. évi működéséről
- Szongott Kristóf díjátadás – Díjazott: Dávid Csaba író, újságíró, szerkesztő, volt örmény kisebbségi képviselő
- Közreműködik: Dinnyés József daltulajdonos és Flórián Antal színművész
- Csoda: a Bókovács lányával – (Szamos)Újvári betlehemes – Dr. Kilián István gyűjtése – Előadja a Szent Család Plébánia gyermek színjátszó köre – Rendezte és betanította: dr. Kilián Istvánné. Ének: Egyháziné Marthy Katalin. Jelmez: Wertán Kinga

*Sknorkavor szurp
zunt jév Nor Tari!*

*Aldott Karácsonyt
és Boldog Új Évet
kívánunk!*

A szerkesztőség

Fővárosi Örmény Klub

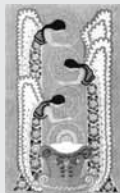
2011. december 15. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1-3., I. emeleti Csontváry terem

Szent Karácsony ünnepén – Ünnepi műsor

I. rész

- **dr. Issekutz Sarolta** elnök köszöntője és beszámoló az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2011. évi működéséről
- Szongott Kristóf díjátadás – Díjazott: **Dávid Csaba** író, újságíró, szerkesztő, volt örmény kisebbségi képviselő
Közreműködik: **Dinnyés József** daltulajdonos és **Flórián Antal** színművész

II. rész

- Csoda: a Bókovács lányával – (Szamos)Újvári betlehemes
– **Dr. Kilián István** gyűjtése
Előadja a **Szent Család Plébánia gyermek színjátszó köre** – Rendezte és betanította:
Dr. Kilián Istvánné. Ének: **Egyháziné Marthy Katalin**. Jelmez: **Wertán Kinga**

Ajándékozás és szíveslátás – Könyvvásár

Rendezők: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Fővárosi Örmény Önkormányzat,
Budapest Főváros II. kerület Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogatók: Budapest Főváros IX., XI. és XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com)

és a Bp. Főváros II. ker.-i és XII. ker.-i Örmény Kisebbségi Önkormányzat.

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Koloszvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.